

อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MALAY WOMEN'S IDENTITIES IN CONTEMPORARY LITERARY WORKS BY MUSLIM MALAY
WOMEN WRITERS

Miss Nareema Sangwiman

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Literature and Comparative

Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์
โดย	นางสาวนารีมา แสงวิมาน
สาขาวิชา	วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นูรีดา หะยียะโกะ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. เตือนเต็ม กฤษดาธานนท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นูรีดา หะยียะโกะ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พชณี ตั้งยี่นยง)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร. อุมารินทร์ ตูลารักษ์)

นาฮีมา แสงวิมาน : อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ (MALAY WOMEN'S IDENTITIES IN CONTEMPORARY LITERARY WORKS BY MUSLIM MALAY WOMEN WRITERS) อ.ที่ปรึกษา วิทยาลัยนิพนธ์หลัก: รศ. ดร. ตรีศิลป์ บุญขจร, อ.ที่ปรึกษาวิทยาลัยนิพนธ์ร่วม: ผศ. ดร. นูรีดา หะยีเยโกะ, 301 หน้า.

วิทยาลัยนิพนธ์เรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ที่มีชื่อเสียง 5 คน ได้แก่ คาดียะฮ์ ฮาซิม อัซมะฮ์ นูรดิน โรซมีนี ซาอ์รี ซูรีนะฮ์ ฮัซซัน และ ซิตี ซัยนุน อิชมาอิล และศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และศาสนาที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์

จากการศึกษาวรรณกรรมพบว่า นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ที่เด่นชัดสองประการคือ อัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือน และอัตลักษณ์ผู้หญิงเก่ง อัตลักษณ์ทั้งสองประการนี้มีความหลากหลายและเลื่อนไหลตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ผู้ประพันธ์ต่างใช้กลวิธีเล่าเรื่องซึ่งสามารถสะท้อนความคิดและจิตใจของสตรีที่เผชิญกับแรงกดดันทั้งจารีตและความคาดหวังของสังคม ผู้ประพันธ์นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสตรี อาทิ มิตรภาพสตรี และสายสัมพันธ์แม่กับลูกสาว ซึ่งสายสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นกลไกในการปลดปล่อยความทุกข์ที่เกิดจากความยากลำบากในชีวิต ตัวละครสตรีในวรรณกรรมจึงเป็นภาพสตรีผู้ที่มีความเข้มแข็งในฐานะภรรยาและมารดา สามารถดูแลรับผิดชอบครอบครัวและสร้างคุณค่าให้แก่ตนเองโดยมีหลักการอิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ยังหยิบยกประเด็นเรื่องการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ของประเทศมาเลเซีย นำเสนอภาพของสตรีที่ต้องปะทะกับความเชื่อแบบดั้งเดิม และการเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่นิยามของการเป็นสตรียุคใหม่ นักเขียนต่างให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในอนาคต นอกจากนี้ วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์มีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลย์ที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกับสตรีชาติพันธุ์อื่นในสังคม ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพตัวละครหญิงซึ่งเป็นตัวละครชายขอบในเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ เพื่อสะท้อนให้เห็นสถานภาพของสตรีในอดีตที่กลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ของบุรุษ วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์จึงเป็นการสร้างความตระหนักในด้านสิทธิและการแสดงออกของสตรี

ทั้งนี้ นักเขียนสตรีใช้เทคนิคในการเล่าเรื่องนำเสนอวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมผ่านเรื่องเล่าร่วมสมัย ไม่เพียงแต่นำเสนอปัญหาของการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมสมัย แต่ยังเป็นการนำเสนอการตั้งรับกับความท้าทายต่างๆ ในชีวิต นักเขียนสตรีมุสลิมนำเสนอแก่นเรื่องที่มักมีลักษณะร่วมกันของวิถีอาหรับในปัจจุบันที่ประสบกับการใช้ชีวิตในสังคมยุคใหม่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์

สาขาวิชา วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ

ปีการศึกษา 2559

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5480512922 : MAJOR LITERATURE AND COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS: MUSLIM FEMALES LITERARY WORKS / MALAY MUSLIM WOMEN IDENTITIES / MALAYSIAN MODERNISM / MUSLIM MALAY WOMEN WRITERS

NAREEMA SANGWIMAN: MALAY WOMEN'S IDENTITIES IN CONTEMPORARY LITERARY WORKS BY MUSLIM MALAY WOMEN WRITERS. ADVISOR: ASSOC. PROF. TRISILPA BOONKHACHORN, Ph.D., CO-ADVISOR: ASST. PROF. DR NUREEDA HAYYAKOH, Ph.D., 301 pp.

The objectives of this thesis are to analyze Malay women identities shown in Muslim Malay women's contemporary literary works of 5 well-known Muslim Malay women writers; namely Khadijah Hashim, Azmah Nordin, Rosmini Shaari, Zurinah Hassan and Siti Zainon Ismail, and to explore the social, economic, political, cultural, and religious contexts in accordance with these Muslim females' identities.

The results of the study reveal that Muslim Malay women writers obviously portray two distinctive concepts of Muslim females' identities, including Wanita Melayu (conventional) and Wanita Professional (professional) females' identities. Those writers elaborate the narrative techniques to myriad their thoughts and repressive pressure influenced by the social norms and ideology. They also narrate the concept of the female relationships – amongst female friendship and amongst the mother - daughter relationships, showing the narrative technique to eradicate the torments from the struggles in their life. The female characters in these literary works construct the females' strength both in the marital and maternal status, taking care of the family and notifying the value of their life based on Islamic teachings to lighten their way of life. More specially, these female literary works reveal the Malaysian modernism. These works portray the Muslim female image encountered with the traditional beliefs, and the changing their stereotypes to the concepts of modern Muslim females. These writers signify the importance of education as the main factor to develop the status of Muslim females in the future.

Furthermore, these Muslim females' literary works play an important role to help us understand the Muslim females' identities both in unique and diversity of characteristics amongst multi-ethics in their society. Those writers show the female characters which are the marginal characters in the historical tales to myriad the ancient female status violated as the victims from the males' benefits. The Muslim literary works seem to construct the awareness of females's rights and freedom of the expression.

Finally, the Muslim Malay women writers formulate the narrative techniques to portray the way of life of cosmopolitan identities through their contemporary narratives. Not only raising the problem of their living but also highlighting their challenging of life, the writers try to balance their literary works by representing the current issues of ASEAN population dealt with the others in modern world. Globalization and rapid social dynamic are considered by Muslim Malay women writer as well.

Field of Study: Literature and Comparative Literature Student's Signature

Academic Year: 2016 Advisor's Signature

Co-Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสำเร็จอย่างสูงของรองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักผู้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัย นอกจากนี้อาจารย์ยังเป็นผู้ให้กำลังใจและคอยกระตุ้นเตือนให้ผู้วิจัยทุ่มเทและใส่ใจงานวิจัยของตนเองอยู่เสมอ และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นุริดา หะยียะโกะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วมที่เมตตาให้ความรู้และเปิดโลกทัศน์ในการศึกษารวมทั้งกรรมมาเลย์ และตรวจทานความถูกต้องในการแปลและการศึกษาวัฒนธรรมมาเลย์ ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่านที่ให้ความเมตตาทั้งด้านความรู้และสนับสนุนให้ศึกษาเพิ่มเติม ณ ต่างประเทศ อาจารย์ทั้งสองได้สอนให้นิสัยรู้จักการเป็นผู้ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พัชนี ตั้งยีนยง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ และอาจารย์อุมารินทร์ ตูลารักษ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ซึ่งทุกท่านได้กรุณาสละเวลาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้วิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมที่สนับสนุนทุนการศึกษาในระดับปริญญาตรีบัณฑิตในครั้งนี้ ขอขอบคุณ SEASREP FOUNDATION ที่สนับสนุนทุนด้านการศึกษาภาษามลายู ณ University of Malaya ขอขอบคุณ Dr Norhayati Ab Rahman ที่ปรึกษาวิจัยด้านวรรณกรรมสตรีมุสลิมมาเลย์ ขอขอบคุณ Academy Malay Studies, UM ที่อนุเคราะห์การค้นคว้าข้อมูลด้านมาเลย์ศึกษา ขอขอบคุณ Assoc. Prof Hanafi Hussin ครูผู้สอนภาษามลายู ขอขอบคุณ Hera, Zeera, Nor Izzati และเพื่อนๆ ชาว South East Asian Study, UM ครูผู้สอนภาษามลายูทั้งในชั้นเรียนและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีเสมอ ขอขอบคุณ Dr Mohamad Saleeh Rahamad ที่เอื้อเฟื้อตัวบทวรรณกรรมด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ Dato' Dr Zurinah Hassan, Puan Azmah Nordin และ Tuan Mohd Zakir ที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลผ่านบทสัมภาษณ์ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ อ.ดร.ชัยวัฒน์ มีสัจฐาน อ.ราชศักดิ์ อับดุลรอยยะ ปาเนมาแล ที่เป็นผู้ชี้แนะในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมมาเลย์

ความสำเร็จส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดจากการประกอบสร้างความรัก ความผูกพัน และมิตรภาพของเพื่อนๆ ชาว มรณ. นครปฐม ขอขอบคุณ ผศ.ดร.อุษา อ.ผุสดี อ.สัมฤทธิ์ และอาจารย์สาขาภาษาอังกฤษทุกท่านที่เข้าใจและให้โอกาสในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนสมบูรณ์ ขอขอบคุณ พี่ตั๋ย พี่เนตร พี่ตุ๊กตา พี่กุง ป่าน น้องอิน น้องส้ม น้องอม น้องดา น้องหยก น้องแนน น้องป๊อก Arlene และน้องน้อยที่ส่งผ่านกำลังใจให้เสมอ ขอขอบคุณ รุจา ผู้สนับสนุนและส่งกำลังใจพิเศษมาให้ตลอดมา ขอขอบคุณพี่เจือที่รักของน้อง ขอขอบคุณสำหรับความรักและความห่วงใยเสมอมา ขอขอบคุณ อรุช “ออร่า” ของเราที่ช่วยเป็นกำลังใจ อยู่เคียงข้างและช่วยเหลือด้านการตรวจเนื้อหาภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ขอขอบคุณเบนซ์ และนักศึกษา 57/16 และ 57/17 ที่ช่วยพิมพ์และตรวจงาน สำคัญที่สุดขอใจตอง ดริม หนุงหนิง เกต อิม ลูกศิษย์ 57/39 และ 58/34 ทุกคนที่เป็นกำลังใจให้ครูเสมอ ขอขอบคุณวิศิษฐ์ซึ่งคอยเป็นกำลังใจ และน้องชายที่คอยช่วยเหลือในการจัดส่งวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณพี่ศิริวิตรที่คอยรับฟังและช่วยเหลือในทุกเรื่อง ขอขอบคุณพี่นัน พี่ไอต์ พี่หญิง เจ็บบ่ ดร.แพง ดร.ณชพล ดร.ยุ้ย และเพื่อนๆ พี่ๆ ป.เอกทุกคน ผู้ร่วมทางแห่งความสำเร็จ ขอขอบคุณพี่อ้อย อังสุมาลัย และพี่ๆ บ.ส.05 ของคุณธนศทุกคนสำหรับกำลังใจที่มีให้กันเสมอ ขอขอบคุณ.สมบูรณ และครอบครัวสำหรับดูแลและกำลังใจ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดจากความรักของครอบครัวแสงวิมาน ขอขอบคุณคุณพ่ออาณัติ คุณแม่สุมาลี ผู้เป็นทั้งชีวิตและแรงบันดาลใจให้ลูกมีวันนี้ ผู้คอยรับฟังความทุกข์และยินดีกับทุกก้าวย่างของลูก ขอใจน้องๆ ฮัยดีร์ สุกัยนา หลานรัก อาหมิน และอาลี น้องนุชสุดท้องของฮัยดีร์ ดิน และฟาติมะฮ์หลานตัวน้อยที่เป็นกำลังใจสำคัญในทุกจังหวะของชีวิต วิทยานิพนธ์นี้เดินทางไปกับเพื่อนร่วมชีวิต คุณธนศ ช่วงพิชิต ที่ส่งเสริมและสนับสนุนกำลังใจทรัพย์ ตลอดจนประคับประคองให้มีจิตใจเข้มแข็งจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วง

หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะมีประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยและนำไปศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นอื่นๆ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ผู้วิจัยขออุทิศความดีนี้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.อนงนาฏ เถกิงวิทย์ อาจารย์ที่รักยิ่งของศิษย์ และขออุทิศความดีนี้แก่คุณแม่พอน มารดาผู้ลี้ภัยของผุสดีด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	8
1.2.1 อัตลักษณ์ นิยามและความหมาย	8
1.2.2 อัตลักษณ์ เพศสภาพและเพศวิถี: สตรีกับการนิยามและทบทวนอัตลักษณ์แห่งตน.....	14
1.2.3 อัตลักษณ์กับภาวะสมัยใหม่ที่ปรากฏในประเทศมาเลเซีย.....	22
1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	25
1.4 สมมติฐานในการวิจัย	26
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	26
1.6 ขอบเขตในการศึกษาวิจัย.....	26
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย	28
1.7.1 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	28
1.7.2 การแปลชื่อวรรณกรรม.....	28
1.7.3 หลักการทับศัพท์ และการถอดเสียงภาษามาเลย์	29
1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	29
1.8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์.....	29
1.8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและสถานภาพสตรีมาเลย์	35

1.8.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีมุสลิมมาเลย์.....	35
1.8.2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ ...	38
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	41
บทที่ 2	42
บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ในสังคมและวงวรรณกรรม	42
2.1 บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซีย ค.ศ. 1920 – ค.ศ. 1990	43
2.1.1 บทบาทและสถานภาพสตรีมาเลย์ในยุคก่อนการประกาศอิสรภาพ	46
2.1.2 บทบาทสตรีชนชั้นกลางใหม่ในยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่.....	48
2.1.3 บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ในภาคการเมืองและภาคสังคม	52
2.2 สถานภาพและบทบาทของสตรีมาเลย์ในศาสนาอิสลาม	55
2.2.1 ตัวตนและโลกการเรียนรู้ของสตรีมุสลิมมาเลย์	56
2.2.2 การประกอบอาชีพของสตรีมุสลิมมาเลย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน.....	60
2.2.3 สตรีมุสลิมมาเลย์กับสิทธิในการเลือกคู่ครองและการครองเรือน	61
2.3 บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ในวงวรรณกรรม	63
2.3.1 บุตัน มลายู: จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเพื่อสตรีในประเทศมาเลเซีย.....	64
2.3.2 ภาพสตรี: พัฒนาการตัวละครสตรีในวรรณกรรมมาเลย์	65
2.3.3 นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ร่วมสมัยกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม	69
2.3.3.1 คาคีเยฮ์ ฮาซิม : การนำเสนอภาพสตรีกับการศึกษา.....	69
2.3.3.2 โรซมีนี ซาอ์รี : การนำเสนอและวิพากษ์บทบาทสตรีชนชั้นกลางใหม่	71
2.3.3.3 อัมมะฮ์ นูรดิน : การวิพากษ์วิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมที่ส่งผลต่อบทบาทสตรี .	73
2.3.3.4 ซีตี ซัยนุน อิชมาอิล : การนำเสนอบทบาทสตรีกับวิถีแห่งศิลป์.....	76
2.3.3.5 ซูรีนะฮ์ ฮัสซัน : การวิพากษ์ความอ่อนแอของจารีตในสังคมร่วมสมัย.....	77

2.4 บทสรุปและอภิปราย.....	78
บทที่ 3	81
อัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือน: การนิยาม การต่อรอง และการโต้กลับจารีตปฏิบัติ.....	81
3.1 “โลกสตรีและวิถีในซานเรือน” บทบาทของแม่และลูกสาวในสังคมมาเลย์.....	82
3.1.1 สตรีวิถี และมิตรภาพสตรีในนวนิยายเรื่อง <i>คลื่นชีวิต</i>	85
3.1.2 แม่ คุณค่า บทบาทและอำนาจในบ้าน ในเรื่องสั้น <i>เมื่อครั้งซิดิยังเด็ก</i> และรวมบท กวี <i>สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่</i>	92
3.2 “ใต้เงาวิวาท” ปฏิสัมพันธ์หญิง-ชายในนวนิยายเรื่อง <i>ณมูล</i>	100
3.2.1 “สะพานแห่งสายสัมพันธ์” สัมพันธ์หญิง-ชายในสังคมจารีต	102
3.2.2 “นักร้องห้วงมนุษย์” การปลดปล่อยทุกข์สตรีผ่านภาพหญิงร้าย	107
3.2.3 “บันทึกซ่อนสุข” พื้นที่ของสตรีกับการต่อรองอำนาจของจารีต	110
3.3 “ถาเราต่างยืนคนละฝั่งความหมาย” การทบทวนบทบาท ตัวตน และวิถีสตรีแม่ศรีเรือน..	114
3.3.1 พหุภรรยา มายาคติคติการแต่งงานและการเป็นภรรยาผู้ภักดี ในนวนิยายเรื่อง ภรรยา.....	116
3.3.1.1 พหุภรรยา การแต่งงานและการใช้ชีวิตคู่ในศาสนาอิสลาม	119
3.3.1.2 “หลากหลายเสียงของสตรี” การต่อรองและโต้กลับพหุภรรยา”	122
3.3.1.3 “อาหารและงานครัว” คุณค่าของสตรีกับการโต้กลับพหุภรรยา	127
3.3.1.4 “เพราะเราต่างมีค่าในตัวเอง” นิยามของภรรยาในสังคมร่วมสมัย	129
3.3.2 การตั้งคำถามต่อวิถีภรรยาผู้ภักดีและลูกสาวผู้กตัญญูในรวมบทกวี <i>ฝาคคลื่น นาวา ชีวิต</i>	135
3.3.2.1 “สวยงามหาใช่ผิดบาป” สารสตรีต่อมายาคติการเลือกคู่ครอง.....	135
3.3.2.2 “ทางที่ฉันไม่ได้เลือก” การวิพากษ์มายาคติการแต่งงาน	140
3.4 บทสรุปและอภิปรายวิถีสตรีแม่ศรีเรือน.....	144
บทที่ 4	148

อัตลักษณ์ “ผู้หญิงเก่ง” ความอ่อนแอระหว่างจารีตและอุดมการณ์รัฐ	148
4.1 “ชนชั้นกลางใหม่” การประกอบสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงเก่งในยุคภูมิบุตร	152
4.1.1. อุดมการณ์รัฐกับการศึกษาของสตรีในนวนิยาย พายุวันวาน และ พิราบขาวโอบยบิน	154
4.1.1.1 การศึกษาสร้างชาติ: อุดมการณ์รัฐกับการยกระดับคุณภาพสตรีในนวนิยาย พิราบขาวโอบยบิน	156
4.1.1.2 ปรารถนาของสตรีชนชั้นกลาง: ความอ่อนแอระหว่างจารีตและอุดมการณ์ รัฐในนวนิยาย พายุวันวาน	160
4.1.2 มายาคติอาชีพของสตรีมาเลยในสังคมยุคอุตสาหกรรมในนวนิยาย มัช มาเรีย	168
4.1.3 ก้าวข้างหน้าของสตรียุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในนวนิยาย ทางเดินของอาชีวะ	175
4.2 “ผู้หญิงยิ่งใหญ่” วิกฤตอัตลักษณ์ของสตรีมาเลยยุควิสัยทัศน์ 2020	190
4.2.1 บริโศกวิถีสตรีในสังคมทุนนิยมในนวนิยายเรื่อง เมกา นีชา	191
4.2.2 “ยอดหญิง” วิกฤตอัตลักษณ์ผู้หญิงเก่งในนวนิยายเรื่อง ฉมูก	208
4.3 “เหลียวหลัง แลหน้า” สื่อนาटकการนิยามความหมายของสตรีในสังคมร่วมสมัย	221
4.3.1 แม่-ลูกสาว: สายสัมพันธ์ที่พร่าเลือน ในรวมบทกวี ฝักคลื่น นาวาชีวิต	221
4.3.2 บทบาทของสตรีและสายสัมพันธ์ครอบครัวที่ถูกกลดทอนในบทกวี เล่าเรื่องในเรื่อง เล่า	226
4.4 บทสรุปและอภิปราย	229
บทที่ 5	233
บทสรุปและข้อเสนอแนะ	233
5.1 แม่ศรีเรือน: อัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลยในบทบาทของแม่ และภรรยา	234
5.2 วิกฤตอัตลักษณ์สตรีมาเลยในสังคมสมัยใหม่: ความอ่อนแอระหว่างจารีตและนโยบายรัฐ	236
5.3 วรรณกรรมในฐานะพื้นที่การประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย	239
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัย	241
รายการอ้างอิง	243

ภาคผนวก..... 249

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์ 301

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในสังคมยุคปัจจุบันทำให้บทบาทของปัจเจกบุคคลมีการปรับเปลี่ยนบทบาทตามไปด้วย การศึกษาให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้คนในขอบเขตของวัฒนธรรมศึกษาทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมที่มีความหลากหลาย การศึกษาอัตลักษณ์ทำให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล และนำมาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก การศึกษาวิจัยประเด็นอัตลักษณ์ในงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลย์ที่เกี่ยวข้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศมาเลเซีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 จนถึงปี ค.ศ. 2000 โดยศึกษาผ่านวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ ซึ่งนำเสนอจุดเปลี่ยนทางสังคมที่สำคัญได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากยุคที่ประเทศมาเลเซียตกเป็นอาณานิคมอังกฤษสู่ยุคการประกาศอิสรภาพ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งครั้งหนึ่งให้ความสำคัญกับจารีต สู้สังคมที่ผู้คนให้ความสำคัญกับวัตถุและวิถีการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น (Aziz, 2012b) ซึ่งสอดคล้องกับที่โซว์ เบงฮวต (Beng-Huat, 2000) กล่าวถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคเอเชียไว้ว่า

ในช่วงปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา ประเทศในกลุ่มภูมิภาคเอเชีย เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมครั้งใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเงินทุนสูงขึ้น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนี้พัฒนาสถานะทางการเงินของประชากรและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในเอเชียเพิ่มมากขึ้น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วนี้เองทำให้ประชาชนในประเทศต่างๆ ยกระดับคุณภาพชีวิตจากประชากรที่อยู่ในสภาวะยากจนสู่การเป็นชนชั้นกลางใหม่ และเกิดกลุ่มที่มีรายได้สูงเพิ่มมากขึ้น และกลุ่มที่มีสถานะทางการเงินเพิ่มขึ้นนั่นเอง การขับเคลื่อนทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ส่งผลต่อการเคลื่อนตัวของแรงงาน และวิถีบริโภคของผู้คนในสังคม อาทิเช่น ความสามารถในการซื้อหาที่อยู่อาศัย และเครื่องอุปโภคต่างๆ ที่มียอดจำหน่ายเพิ่มขึ้นตามรายได้ที่เพิ่มขึ้นของประชากร พฤติกรรมการบริโภคของผู้คนในสังคมจากที่จับจ่ายใช้สอยตามความจำเป็น

เป็นไปสู่การอุปโภคบริโภคตามความต้องการส่วนบุคคลมากขึ้น ตลอดจนวิธีการจับจ่ายใช้สอย (Beng-Huat, 2000)

การศึกษาวิจัยอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ผ่านวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นี้ ผู้วิจัยนำเสนอให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ในแต่ละยุคสมัย ได้แก่ ค่านิยมการเป็นสตรีที่ดี การเป็นแม่ศรีเรือนที่ดูแลสมาชิกในครัวเรือนให้มีความสุข นอกจากค่านิยมดังกล่าวแล้ว สตรีมาเลย์ยังเผชิญกับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมผ่านนโยบายรัฐ เช่น สภาพสังคมในยุคก่อนและหลังการประกาศอิสรภาพ สังคมคาดหวังให้สตรีเป็นแม่ศรีเรือนและมีสำนึกรักชาติ ในยุคที่รัฐบาลมาเลเซียมีการพัฒนาเศรษฐกิจจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม รัฐคาดหวังให้สตรียกระดับคุณภาพชีวิตผ่านการศึกษาและการประกอบอาชีพที่ใช้ความสามารถมากขึ้น

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ รูปแบบชีวิตของผู้คนในสังคมมาเลย์เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เมื่อรัฐบาลมาเลเซียดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs-New Industrialized Countries) ผ่านนโยบายเศรษฐกิจใหม่ (NEP- New Economic Policy) (Beng-Huat, 2000) ทำให้วิถีของผู้คนมุ่งไปสู่การพัฒนาฝีมือแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในและนอกประเทศ บทบาทของสตรีมาเลย์ซึ่งเคยเป็นแม่ศรีเรือน และสนับสนุนสามีหรือหัวหน้าครอบครัวเกิดการปรับเปลี่ยนจากแม่ศรีเรือนสู่การเป็นสตรีที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพทัดเทียมกับบุรุษ และก้าวสู่การปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเกิดชุดความคิดที่มีต่อสตรีมาเลย์ตามมาคือ จากแม่ศรีเรือนสู่สตรีก้าวหน้า เก่ง แกร่ง และทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ และสังคมมาเลย์ยุคคนนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในช่วงปี ค.ศ.1971 ผ่านอุดมการณ์รัฐภูมิบุตรนั้นก่อให้เกิดอัตลักษณ์ชนชั้นกลางใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อสตรีในสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ต่างชี้ให้เห็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญต่ออัตลักษณ์สตรีมาเลย์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ราฮิมะฮ์ อับดุล อาซิช (Rahimah Abdul Aziz) ศึกษาวิจัยการเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมสมัยใหม่ผ่านนโยบายเศรษฐกิจใหม่ ใน

บทความเรื่อง “New Economic Policy and the Malaysian Multiethnic Middle Class” บทความดังกล่าวนี้กล่าวถึงผลกระทบทั้งในแง่บวกและลบเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีของประชาชนในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะการเกิดกลุ่มที่เรียกว่าชนชั้นกลางใหม่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (multiethnic middle class) ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นว่าเมื่อสังคมมาเลย์เกิดกลุ่มชนชั้นกลางใหม่นั้น วิถีชีวิตและรูปแบบชีวิตของปัจเจกส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมครั้งสำคัญ สภาวะ “เก่าไปใหม่มา” ซึ่งสัมพันธ์กับนโยบายรัฐนี้ส่งผลให้สตรีมาเลย์เผชิญวิกฤตอัตลักษณ์อีกประการหนึ่ง กล่าวคือ การตกอยู่ในภาวะความวิตกกังวลต่อการก้าวไปข้างหน้า แม้สังคมมาเลย์จะมุ่งสู่ความเป็นสมัยใหม่ในหลายๆ ด้านแล้วก็ตาม สังคมยังต้องการให้สตรีดำรงสภาพแม่ศรีเรือนไปพร้อมๆ กับการเป็นสตรียุคใหม่ที่สามารถเคียงบ่าเคียงไหล่บุรุษ เมื่อใดก็ตามที่สตรีบกพร่องหน้าที่ทั้งสองประการนี้ สตรีมาเลย์เผชิญกับความกดดันและถูกกลไกทางสังคมผลักดันให้ต้องแบกรับอัตลักษณ์ทั้งสองประการ ซึ่งที่กล่าวมานี้คือความย้อนแย้งที่เกิดจากจารีตปฏิบัติและอุดมการณ์รัฐในช่วงปี ค.ศ.1970 – ค.ศ. 1980 ในช่วงเวลาดังกล่าวปัจเจกบุคคลเริ่มมีความรู้สึกที่ไม่สามารถนิยามตนเองให้เข้ากับผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ได้ ความรู้สึก “กลืนไม่เข้าคายไม่ออก” นี้ส่งผลให้เกิดการทบทวนอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมสมัยใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมในประเทศมาเลเซีย (Aziz, 2012a)

นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ต่างนำเสนอประเด็นปัญหาต่างๆ ข้างต้นเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงประเด็นเรื่องสิทธิสตรี และเป็นการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันระหว่างผู้อ่านและนักเขียน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวรรณกรรมของสตรีมุสลิมมาเลย์จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ รูปแบบสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญกับการฝังรากลึกของค่านิยมดั้งเดิมที่สตรีต้องแบกรับไปพร้อมๆ กันกับค่านิยมในสังคมยุคใหม่ คำว่า “เชื่อฟัง อ่อนโยน” สู่ “เชื่อฟัง อ่อนโยน เก่ง แกร่ง และคงความดี” จึงกลายเป็นอัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ที่ปรากฏในวรรณกรรมร่วมสมัย

การศึกษาวิจัยนี้สัมพันธ์กับการศึกษาวรรณกรรมเพื่อสตรีในฐานะที่วรรณกรรมคือตัวบททางวรรณกรรม จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมมาเลย์พบว่า พื้นที่การศึกษาวรรณกรรมมาเลย์ปรากฏการศึกษางานวรรณกรรมกระแสหลักซึ่งปรากฏงานของนักเขียนชายจำนวนมาก และงานวิจัยส่วนหนึ่งให้ความเห็นว่าสาเหตุที่วรรณกรรมสตรีมาเลย์ปรากฏไม่มากนักเกิดจากการที่

นักเขียนสตรีในสังคมมาเลย์อุทิศบทบาทการเป็นนักเขียนและอุทิศตนให้กับงานบ้านเมื่อแต่งงาน บทความเรื่อง “Penghasilan Karya Besar: Cabaran Kepada Wanita” โมฮัมมัด ซาเลาะห์ ราฮามัด(Mohamad Saleeh Rahamad) กล่าวถึงพัฒนาการงานเขียนของนักเขียนสตรีมาเลย์ในงานสัมมนานักเขียนสตรีชาราวักเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2556 โดยตั้งคำถามเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านเพศภาวะเป็นสาเหตุหลักที่สตรีไม่สามารถพัฒนางานเขียนอย่างต่อเนื่องได้จริงหรือไม่ เนื่องจากบริบทสังคมมาเลย์ สตรีส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน เมื่อต้องทำหน้าที่แม่บ้านก็ไม่กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของตนเอง (Mohamad Saleeh Rahamad, 2013)

กระบวนการคัดสรรวรรณกรรมในประเทศมาเลเซียที่จัดว่าวรรณกรรมดังกล่าวเป็นวรรณกรรมที่ทรงคุณค่าและสมควรได้รับรางวัลนั้น ตัวบทวรรณกรรมต้องมีพลังในการขับเคลื่อนสังคม ในขณะที่เดียวกันนั้นนักเขียนต้องมีความกล้าที่จะทะเยอทะยานแก่นความเป็นจริงของสังคมเพื่อเป็นประหนึ่งกระจกที่สะท้อนให้ผู้อ่านเห็นภาพความเป็นจริงในสังคม การนำเสนอประเด็นดังกล่าวในวรรณกรรมจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ดีขึ้น (Saleeh Rahamad, 2: 2013) เมื่อพิจารณาการสร้างสรรค์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์พบว่า สตรีในอดีตมีอาจเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเองจากแม่ศรีเรือนเป็นสตรีที่มีความสามารถสูงเนื่องจากค่านิยมทางสังคมที่ไม่ส่งเสริมให้สตรีทำงานนอกบ้าน ด้วยเหตุนี้จึงพบว่า พัฒนาการนวนิยายมาเลย์ ในช่วงปี ค.ศ. 1920 ยุคก่อนการประกาศอิสรภาพนวนิยายส่วนใหญ่ประพันธ์โดยนักเขียนชาย และให้ภาพเหมารวมเกี่ยวกับสตรีมาเลย์ในแง่ที่ว่าสตรีนั้นมีลักษณะทางกายภาพและจำเป็นต้องได้รับการดูแลจากฝ่ายชายและครอบครัว นอกจากนี้แล้วนวนิยายที่นำเสนอโดยนักเขียนชายนั้น ดร. รูซี ซูลิซา ฮาซิม (Ruzy Suliza Hashim, 2008) ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องการศึกษาประเด็นเรื่องเพศภาพในเรื่องเล่าของฮัง ลี โป ในวารสาร *Malay Literature* ในบทความเรื่อง “Gender on the Agenda: The story of Hang Li Po Revised by Ruzy Suliza Hashim” นำเสนอให้เห็นว่า สตรีที่ได้รับการบันทึกในประวัติศาสตร์นั้นไม่มีบทบาท อีกทั้งยังได้รับการนำเสนอให้เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความหายนะ หรือมีการนำเสนอภาพสตรีในเชิงลบ เป็นต้น

ในประวัติศาสตร์ของชาวมลายู เจ้าหญิงฮัง ลี โปคือภาพแทนของผู้หญิงที่ไม่มีปากเสียง (silent women) ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับราชาแห่งมลายู เรื่องเล่าของฝั่งราชสำนักได้บันทึกและเปิดเผยเรื่องราวของความสำเร็จของเจ้าหญิงฮัง ลี โป ผู้เขียนเสนอให้เห็นว่า เรื่องราวที่

เกิดขึ้นนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าความเจ็บของเธอนั้นจะทำให้เธอไม่มีตัวตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีของสตรีมาเลยในอดีตที่ถูกสอนให้ยอมรับและยอมจำนนต่อโชคชะตา ทั้งที่จริงแล้วเจ้าหญิงฮัง ลีโปกลับกลายเป็นตัวละครหลักที่มีการเล่าผ่านเรื่องราวทางการเมืองระหว่างจีนและ เมอลากาอีกด้วย (Ruzy Suliza Hashim, 2008)

ในประเด็นเดียวกันนี้ โมฮัมมัด ฮัจยี ซาเลฮ์ (Assoc Prof Dr Muhammad Haji Salleh) ในหนังสือ *An Introduction to Modern Malaysian Literature* (Muhammad Haji Salleh, 2009) กล่าวถึงขอบของการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมซึ่งรัฐบาลมีนโยบายที่กำหนดขอบเขตของงานเขียนประเภทต่างๆ เป็นไปเพื่อรับใช้ชาติ และวรรณกรรมมีจุดมุ่งหมายสู่การพัฒนาวิถีคิดของผู้คนในสังคม ชัดเจนจิตใจ ความคิดเชิงปรัชญา และศาสนาเป็นหลัก เพื่อจรรโลงสังคมให้เป็นไปในแบบที่รัฐและสถาบันทางสังคมต้องการ อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐส่งเสริมให้มีการตีพิมพ์วรรณกรรมไปสู่กลุ่มผู้อ่าน โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่านสตรี จึงเป็นโอกาสที่นักเขียนสตรีมีโอกาสในการถ่ายทอดผลงานที่เกี่ยวข้องประสบการณ์ของสตรีในสังคมมาเลยมากยิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้น นักวิชาการ และผู้อ่านส่วนหนึ่งประเมินค่างานวรรณกรรมของนักเขียนสตรีว่าเป็นงานที่ถ่ายทอดเฉพาะเรื่องราวในครัวเรือน และครอบครัว เนื้อหาส่วนใหญ่เน้นที่อารมณ์มากกว่าการขับเน้นอุดมการณ์ และปรัชญาเกี่ยวกับความรักชาติ หรือการขัดเกลาตัวตนเพื่อหล่อหลอมผู้คนในชาติให้เจริญรุ่งเรือง

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ การศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยจึงเป็นการที่ทำให้ “วรรณกรรมทำหน้าที่เสี่ยง และเผยให้เห็นตัวตนของสตรีทั้งในอดีตและปัจจุบันซึ่งในชีวิตจริง สตรีมีอาจนำเสนอให้เห็นถึงความทุกข์ ความกังวลที่ไม่สามารถทำตามที่ตั้งใจและครอบครัวคาดหวัง” นักเขียนสตรีจึงเสนอสารผ่านภาษาและสัญลักษณ์ในวรรณกรรม นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นโลกภายในของสตรีที่เต็มไปด้วยสีสัน อารมณ์ทั้งทุกข์และสุขในวิถีของสตรีมาเลยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยเผยให้เห็นร่องรอยของการต่อสู้ของสตรีต่อความเปลี่ยนแปลง และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่สตรีพยายามต่อรองและมีปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างตัวตนที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยใช้เรื่องเล่าในอดีต ไม่ว่าจะเป็นตำนาน เรื่องเร้นลับ หรือเรื่องเล่าของบรรพบุรุษ เพื่อประกอบสร้างตัวตนในสังคมยุคปัจจุบันทั้งในแง่ของการตอบโต้และสนับสนุนสถาบันรัฐ

จากการศึกษาสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ร่วมสมัยทั้ง 5 คน ได้แก่ คาดียะฮ์ ฮาซิม (Khadijah Hashim) อัซมะฮ์ นูร์ดิน (Azmah Nordin) โรซมีนี ชาอ์รี (Rosmini Shaari) ซูรีนะฮ์ ฮัสซัน (Zurinah Hassan) และซีตี ซัยนอน อิชมาอิล (Siti Zainon Ismail) เป็นกลุ่มนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ที่นำเสนออัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์อย่างเด่นชัด และได้รับการยอมรับจากผู้อ่านในแง่ของวรรณศิลป์และเนื้อเรื่องที่สะท้อนแง่คิดต่อสังคมที่มีต่อสตรี และนำเสนอให้เห็นบทบาทของสตรีที่มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้แล้ว นักเขียนสตรีมุสลิมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ชี้ให้เห็นความย้อนแย้งระหว่างจารีตและนโยบายรัฐ นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ยังใช้กลวิธีการประพันธ์ และความเปรียบเทียบในการวิพากษ์ความล้าหลังของนโยบาย และอุดมการณ์รัฐที่กำหนดอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

นุรฮายาตี อับดุล ระฮ์มาน (Norhayati Abdul Rahman, 2012) กล่าวถึงศักยภาพสตรีในการสร้างสรรค์วรรณกรรมในหนังสือเรื่อง *Puitika Sastera Wanita Indonesia dan Malaysia: Satu Bacaan Ginokritik* (Norhayati Abdul Rahman, 2012) นำเสนอให้เห็นว่า สตรีคือผู้ที่สามารถสะท้อนภาพของตัวละครหญิงได้ชัดเจนที่สุด เพราะสตรีมีความสามารถที่จะนำเสนอประสบการณ์ของตนเองทั้งในเชิงสร้างสรรค์และเชิงบวก ในขณะที่สังคมเชิดชูวรรณกรรมที่เขียนโดยบุรุษว่าสามารถเปลี่ยนแปลง และชี้นำสังคม จรรโลงสังคมให้บังเกิดสิ่งดีงามนั้น ผู้เขียนวิพากษ์กลับโดยอ้างแนวคิดของเวอร์จิเนีย วูฟ (Virginia Woolf) ซึ่งกล่าวว่างานเขียนของนักเขียนชายนั้นมีแนวโน้มที่จะให้ภาพไม่ถูกต้องเกี่ยวกับสตรี เพราะภาพของสตรีที่เขียนโดยนักเขียนชายนั้นมีการกำหนดไว้ตั้งแต่แรกและเป็นภาพที่ผลิตซ้ำ

นอกจากนี้แล้ว นักเขียนชายมีประสบการณ์ชีวิตแตกต่างจากผู้หญิง เช่น บุรุษไม่สามารถมีประสบการณ์ของการเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร และไม่มีประสบการณ์ทางกายภาพและการใช้ชีวิตเหมือนกับสตรีได้ เป็นต้น นุรฮายาตี อับดุล ระฮ์มาน กล่าวถึงวรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนสตรีไว้ว่า ตัวบทเป็นเสมือนผลผลิตหนึ่งของผู้ประพันธ์และเป็นการสร้างสรรค์งานของผู้เขียนผ่านประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ ดรูซิลลา คอร์เนลล์ (Drucilla Cornell) เรื่อง “Heeding Piedade's Song: Feminism and Sublime Affinity” จากหนังสือเรื่อง *Identity in Question* ผู้สนับสนุนวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยสตรี โดยใช้คำว่า ‘world their world’ (Elliott & Du Gay, 2009, p. 73) ซึ่งสรุปได้ว่า คอร์เนลล์ สนับสนุนให้ผู้คนมองโลกของสตรีในแบบที่สตรีเป็นโดย

ไม่ใช่มุมมองของตนเองเป็นที่ตั้ง การไม่ให้ความสำคัญว่าใครเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่การเปิดโอกาสให้เสียงที่เงียบงันได้เปล่งออกมา (จากปาก) คือการแสดงออกถึงตัวตนประการหนึ่ง

สตรีคิวนจะสร้างแบบแผนชีวิตของตนเอง แบบแผนนี้เองจะเป็นสิ่งที่แบ่งปันระหว่างผู้อ่านและนักเขียนสตรี แม้ว่าแบบแผนที่สตรีวาดหวังนั้นจะใช้เวลาในการก่อร่างความหมายและบังเกิดผลในรูปธรรมมากก็ตาม สตรีจึงควรนำสิ่งต่างๆ รอบตัวมาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวของตน และสิ่งที่นำเสนอขึ้นอาจจะไม่มี ความหมายในภาษาหรือวัฒนธรรมกระแสหลัก สตรีจึงควรสร้างแบบแผนของตนขึ้นในงานวรรณกรรม การสร้างสรรค์งานวรรณกรรมจึงเป็นการสร้างตัวตนขึ้นใหม่ และเป็นการตีความเกี่ยวกับสตรีและแบบแผนการดำเนินชีวิตของสตรีขึ้นใหม่ผ่านมุมมองของตนเองและผู้อื่น (Elliott & Du Gay, 2009, p. 73)

ดรุชิลลา คอแนล ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มีสิ่งที่ไม่อยากเผชิญไม่อยากพูด มักจะหลบเลี่ยงไม่ให้เกิดกระทบตนเอง ฉะนั้นงานเขียนเป็นการเปิดบาดแผล ตีแผ่บาดแผล เป็นการกล้ายอมรับตัวตน การเยียวยาผ่านบาดแผลและประสบการณ์ชีวิตจะทำให้คนๆ นั้นกลายเป็นคนเดิม หรือไม่ก็กลายเป็นคนใหม่ การกำหนดความเป็นตัวเองผ่านบริบทของตนเอง จะทำให้อัตลักษณ์นั้นชัดเจนและเกิดมาจากความต้องการของตนเอง แนวคิดที่ว่าด้วยงานเขียนสตรีสามารถสะท้อนตัวตนของสตรีได้มากกว่าของบุรุษ แนวคิดข้างต้นนี้สอดคล้องกับสมมติฐานงานวิจัยที่ว่า วรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นำเสนอโลกของสตรีที่มีลักษณะเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ของสตรีและการกำหนดลำดับชั้นของสตรีด้วยกันเอง และแสดงถึงอัตลักษณ์สตรีที่ชัดเจนยิ่งขึ้น (Gay, 2005, p. 77)

การศึกษาวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยนักเขียนสตรีที่มีบทบาทโดดเด่นในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมมาเลย์ และเป็นนักเขียนที่ได้รับการตีพิมพ์ผลงานอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ คาตียะฮ์ ฮาซิม อัชมะฮ์ นูร์ดิน โรซมีนี ซาอ์รี ซูรินะฮ์ ฮัสซัน และซิติ ซัยนุน อิชมาอิล นักเขียนสตรีที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้สะท้อนภาพของสตรีในสังคมมาเลย์ในแต่ละยุคสมัยผ่านมุมมองการเล่าเรื่องซึ่งเกิดจากประสบการณ์ของตนเอง ผู้แตงนำเสนอให้เห็นความพยายามของสตรีในการที่จะส่งเสียงและสะท้อนบทบาทของตนเองในสังคมว่าสตรีคือกลุ่มคนในสังคมที่มีส่วนในการสร้างความมั่นคงให้กับชาติและสังคม ภายใต้เจตจำนงเสรีในการดำเนินชีวิตและเลือกทางเดินในชีวิตของตนเอง

1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เมื่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ปัจเจกหรือผู้คนในสังคมย่อมมีการปรับเปลี่ยนตนเอง และสร้างตัวตนหรืออัตลักษณ์ใหม่ๆ ขึ้นเสมอ อาจกล่าวได้ว่า กระทั่งมนุษย์ตระหนักได้ว่า ตัวตนไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว บทบาทของตนเองไม่ได้มีแค่ การดำรงความเป็นปัจเจกเท่านั้น แต่ยังจำต้องสวมบทบาทที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การดำรง บทบาทพลเมืองของประเทศหนึ่งๆ การดำรงบทบาทสมาชิกในองค์กร การดำรงบทบาทของผู้ศรัทธา ในศาสนาหรือความเชื่อหนึ่งๆ การดำรงบทบาทของการเป็นสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ ลูก การดำรงบทบาทเป็นครู อาจารย์ การดำรงบทบาทผู้บริหาร พนักงาน ทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกับประเด็น เรื่องอัตลักษณ์ในมิติที่แตกต่างกัน และทำให้การศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์แพร่หลายมากขึ้น

1.2.1 อัตลักษณ์ นิยามและความหมาย

โรเจอร์ ดี อับราฮัม (Roger D. Abraham) กล่าวถึงนิยามและความหมายของอัตลักษณ์ว่า อัตลักษณ์เป็นการตั้งคำถามว่า “เราคือใคร” อัตลักษณ์เชื่อมโยงและสัมพันธ์กับพื้นที่และสถานที่ที่ ปัจเจกบุคคลอยู่อาศัย นอกจากนี้ยังเป็นการตั้งคำถามปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับผู้อื่น “เรา ต่างกับคนอื่นอย่างไร” การศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์จึงสัมพันธ์กับบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ที่หล่อหลอมความเป็นปัจเจก โดยอาศัยเรื่องเล่าและวิถีของผู้คนในแต่ละสังคมเป็นส่วนหนึ่งในการ ประกอบสร้างความหมาย “เรา” และ “คนอื่น” ขึ้นมา อัตลักษณ์หมายรวมถึงแนวคิดของปัจเจก บุคคล และวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลกับ อัตลักษณ์จึงกลายเป็นสิ่งที่มีความซับซ้อนและสิ่งที่ท้าทาย มากกว่าที่จะถูกกำหนดความหมายเพียงหนึ่งเดียวจากการรับรู้ในสังคม การศึกษาเรื่องอัตลักษณ์ จึง เป็นการศึกษาประเด็นเรื่องสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ และในระดับ ภูมิภาคซึ่งมีวัฒนธรรม และบริบททางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ ในอีกทางหนึ่ง การศึกษาประเด็น เรื่องอัตลักษณ์ยังหมายรวมถึงการศึกษาประเด็นของการรักษา การสืบทอดวัฒนธรรมที่มีความ หลากหลายไว้ด้วยกันได้อย่างไรอีกด้วย (Abrahams, 2010, pp. 198-199)

แคเธอริน วูดวาร์ด (Woodward, 2002, p. 12) กล่าวถึงอัตลักษณ์ในแง่ของการสร้างภาพ แทน กล่าวคือ อัตลักษณ์ผลิตระบบภาพแทน ภาพแทนผลิตความหมายผ่านความคิดว่าเราเป็นใคร และเราสามารถกลายเป็นสิ่งใดได้บ้าง ภาพแทนคือกระบวนการที่สร้างความเป็นปัจเจก และ

อัตลักษณ์แบบกลุ่มได้ (collective identity) วาทกรรมและภาพแทนจึงสร้างพื้นที่ที่ปัจเจกสามารถมีตัวตนและสามารถสื่อสารได้ว่าตัวเองเป็นใคร เช่นละครและโฆษณาที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์แบบ gender identity อีกตัวอย่างหนึ่งคือ การส่งเสริมการตลาดทำให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ๆ โฆษณาก็ทำหน้าที่ขายสินค้าที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคและให้ภาพที่ผู้คนสามารถนิยามความเป็นตัวตนกับสินค้านั้นๆ

อับราฮัม นำเสนอการศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ผ่านการศึกษาภาพเหมารวม (stereotype) และประเด็นเรื่องความแตกต่าง (difference) กล่าวคือ การศึกษาเรื่องความแตกต่างหรือลักษณะเฉพาะ (difference) เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ต่างๆ ทั่วโลก และการจัดตั้งรัฐชาติในพื้นที่ต่างๆ ด้วย การศึกษาดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดการแบ่งแยกเพื่อทำให้ชาติพันธุ์และความเป็นชาตินั้นๆ แ่่นชัด (distinction) อันเนื่องมาจากปัจจัยทางการเมือง อาทิ การแบ่งแยกทางภูมิศาสตร์ ภาษา และรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้คน เป็นต้น ซึ่งการศึกษาความต่างนี้ก็ศึกษาจากการอาศัยของกลุ่มชน การศึกษาอำนาจของผู้อื่นที่มีต่อคนในชาตินั้นๆ ด้วย เพราะการศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ย่อมเกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องภาพเหมารวม (stereotype) ที่ผู้อื่นมีต่อผู้คนในสังคมนั้นๆ ด้วย (Abrahams, 2010, p. 199)

นอกจากนี้ การระบุลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม หรือการจำแนกความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งๆ นั้นเป็นประเด็นที่จะนำมาศึกษาวิจัย เพื่อสะท้อนให้เห็นแง่มุมของมนุษย์ในมิติต่างๆ และสะท้อนให้เห็นความหลากหลายของมนุษย์ในมิติต่างๆ มากขึ้น นอกจากนี้แล้ว การศึกษากลไกและความเปลี่ยนแปลงของการตลาด (marketplace exchange) ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นเช่นกัน (เมื่อการบริโภคเปลี่ยน/อัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย) แน่แน่นอนว่า กลไกทางการตลาด หรือการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมก็เกิดการเปลี่ยนแปลง *identity is subordinated to the power of the goods and the services being exchanged.* นอกจากนี้แล้ว กลไกทางการตลาดทำให้วิถีวัฒนธรรมขับเคลื่อนไปตามความเปลี่ยนแปลงของวิถีทางการค้าการลงทุนในสังคมนั้นๆ อีกด้วย ฉะนั้นในบทความวิชาการหรือเอกสารทางวิชาการต่างให้ความสำคัญกับความหลากหลายที่เกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งๆ อย่างกว้างขวาง ปัจจุบันการศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์จึงไม่ได้จำเพาะแค่ความเป็นหนึ่งเดียว ความสมบูรณ์แบบที่มีเพียง

หนึ่งเดียวอีกต่อไป แต่เป็นการศึกษาความหลากหลาย พลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมร่วมด้วย

อัตลักษณ์มีการศึกษาอย่างแพร่หลายเมื่อเกิดสภาวะการเปลี่ยนแปลงและการแทรกซึมของ วัฒนธรรมใหม่ วัฒนธรรมอื่นแทนที่วัฒนธรรมดั้งเดิม เช่นในทางสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์นั้นจะมีการศึกษาแนวคิดการต่อต้านภาวะสมัยใหม่ (anti-moderns) และการอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิม / วัฒนธรรมแบบแผนเอาไว้ (cultural conservation) นักคิดชนวิทยาและนักวิชาการในวงการศึกษายาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจึงศึกษากระบวนการของโลกาภิวัตน์หรือภาวะความเป็นสมัยใหม่ที่มีผลกระทบต่อกลุ่มคนหรือประชากรในบางพื้นที่โดยมุ่งเน้นไปที่ความเปราะบางหรือการที่วัฒนธรรมรากเหง้า/ดั้งเดิมถูกบ่อนเซาะจากวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์

อับราฮัม ยังชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของปัจเจกในสังคม กล่าวคือ การที่โลกพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เชื้อชาติและชาติพันธุ์เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรไปมา ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางการทหารหรือทางการเมือง การเคลื่อนย้ายของประชากรก็ได้รับผลกระทบดังกล่าว เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การเชื่อในเรื่องเผ่าพันธุ์บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในด้านลบ ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงของชาติพันธุ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ / การตระหนักรู้ว่าในโลกใบเดียวกัน ในสังคมเดียวกันนั้นมิได้มีเชื้อชาติใดหรือชาติพันธุ์เดียวอาศัยอยู่ในสังคมนั้นๆ แต่ทำให้สังคมและผู้คนรับรู้ถึงการดำรงอยู่ของสังคมพหุวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น สังคมที่มีชาติพันธุ์ที่หลากหลายอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นต้น (Abrahams, 2010, p. 202)

จึงอาจกล่าวได้ว่าในสังคมยุคปัจจุบัน ปัจเจกมีสิทธิ์ในการเลือกสรรสิ่งต่างๆ เพื่อปกป้องความเป็นตัวเอง หรือปกป้องอัตลักษณ์ส่วนตนมากขึ้น ในทางกลับกัน หากปัจเจกไม่สามารถมองหาสิ่งที่มาเติมเต็มความเป็นตัวเองได้ ก็เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกล้มเหลวในชีวิต เมื่อไม่สามารถหาสิ่งที่มาตอบสนองเป้าหมายในชีวิต หรือไม่สามารถเติมเต็มความต้องการส่วนตนในสังคมปัจจุบัน (สังคมบริโภคนิยม) มนุษย์ในปัจจุบันจึงรู้สึกที่ ตนเองไม่มีตัวตนอยู่ในสังคม และเกิดความพยายามในการประกอบสร้างตัวตน เพื่อให้รู้สึกถึงการมีอยู่ (sense of being) โดยอาจจำเป็นต้องหยิบยืมอัตลักษณ์คนอื่นมาสวมแทนที่ตนเอง เพราะการสร้างความรู้สึกการมีอยู่ หมายความว่า มนุษย์

ไม่สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวเองได้อย่างแท้จริง เพราะกลัวว่าจะไม่ได้รับการยอมรับในสังคม ปัจจุบันจึงอาจต้องเลือกในสิ่งที่คนอื่นให้การยอมรับ เป็นต้น (Abrahams, 2010, p. 211)

วูดวาร์ด กล่าวถึงอัตลักษณ์ของปัจเจกในสังคมยุคปัจจุบัน โดยเชื่อมโยงกับพฤติกรรม การบริโภคสินค้าและบริการของปัจเจกในโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ อัตลักษณ์เกิดจากปัจจัยทางค่านิยม ด้านวัตถุและปัจจัยทางเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจมีความเปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่างเช่น กำลังในการผลิต ในภาคอุตสาหกรรมลดลง ทำให้ผู้คนในสังคมต้องมีการปรับตัวมากขึ้น เกิดอัตลักษณ์ใหม่เพิ่มขึ้น เช่น ในยุคหนึ่ง มีคำว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มหาเช้ากินค่ำ หรือบางคนตกงานก็ผันตัวจากพนักงานหาเช้ากิน ค่ำมาสู่การเป็นพ่อค้าเปิดท้าย เป็นต้น (Woodward, 2002, p. 23)

เมื่อพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยน ทำให้อัตลักษณ์ผู้คนเปลี่ยนไป เช่นเดียวกันกับรูปแบบที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นใหม่ก็ล้วนเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้อยู่อาศัย หรือแม้กระทั่งสภาพครอบครัวเช่น “บิดามารดา” คือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรในทุกก้าวอย่างของชีวิต “บิดามารดา” ที่ดีคือผู้ที่เอาใจใส่ ดูแลบุตรตั้งแต่เล็กจนโตใหญ่ แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเร่งรีบ และผู้คนให้ความสำคัญกับการทำงานหาเลี้ยงปากท้องมากขึ้น ก็ทำให้ครอบครัวประสบปัญหา ก่อให้เกิดอัตลักษณ์ “พ่อแม่ใบเลี้ยงเดี่ยว” เพราะสังคมสมัยใหม่เกิดการหย่าร้างได้ง่ายขึ้น ชีวิตในรูปแบบใหม่ของผู้คนในปัจจุบัน มีความซับซ้อนมากกว่าแต่ก่อน อัตลักษณ์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีปัจจัยภายนอก เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตของปัจเจก เช่น ความต้องการของผู้คนรอบข้าง และความคาดหวังของสังคม หรือแม้กระทั่งจารีตในสังคม แม้แต่เรื่องเพศภาวะก็เกิดจากการตีความทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับการ จำแนกความเป็นเพศ ผลิตผ่านระบบการครอบงำทางวัฒนธรรมที่สื่อผ่านภาพแทน (Woodward, 2002, p. 25)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สังคมปัจจุบันเริ่มมีความซับซ้อน และรูปแบบชีวิตของผู้คนเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น ก็ปรากฏแนวคิดการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (Identity Politics) กล่าวคือ การเมืองเรื่องอัตลักษณ์เกิดขึ้นเพื่อใช้นิยามแรงขับเคลื่อนทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ (new social movements) โดยมีการสร้างการตระหนักรู้ในมิติที่ลุ่มลึกมากขึ้น กล่าวคืออัตลักษณ์คือสิ่งใด เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีการโต้กลับอย่างไร การเมืองเรื่องอัตลักษณ์จึงเกิดขึ้นโดยหมายรวมถึงกลุ่มที่ถูกครอบงำ หรือถูกกันให้เป็นชายขอบของสังคมนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ผู้หญิงหันมาสร้างเรื่องราวของ

ตนเองจากประวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้นจากบุรุษที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ผู้หญิงใช้ผลงานของตนเองเป็นการสร้างการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ เป็นการนิยามความหมายของการเป็นสตรีในสังคมหนึ่งๆ และเป็นการต่อรองความหมายของอัตลักษณ์ที่สังคมกำหนดขึ้น อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เมื่ออัตลักษณ์บางอย่างถูกลบเลือน/ถูกผลักให้เป็นชายขอบ เมื่อนั้นสาระของการตั้งประเด็นคำถามเรื่องอัตลักษณ์จึงมีความชัดเจนหรือมีการตั้งคำถามมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป วูดวาร์ดและอับราฮัมต่างเสนอว่า แต่เดิมอัตลักษณ์มีแก่นแกน / มีสารัตถะหลักๆ คืออัตลักษณ์เป็นผลผลิตของทั้งวาทกรรมที่เกิดในแต่ละวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์บางช่วงเวลา อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นมาในช่วงเวลาจำเพาะ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อัตลักษณ์ใหม่ก็เกิดขึ้นจากปัจจัยรายล้อม อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน ทั้งในระดับบุคคล และระดับสังคมการเมืองเรื่องอัตลักษณ์จะเกิดขึ้นตลอดเวลาเพื่อให้ปัจเจกมีการต่อรอง ตอบโต้ เช่น แรงขับเคลื่อนทางสังคมนูปแบบใหม่จะปรากฏการสร้างตัวตนของปัจเจกให้มีความแตกต่างจากผู้อื่น เกิดกระบวนการเปรียบเทียบ ความพยายามในการทำให้ตัวเองโดดเด่น เป็นที่จดจำ เพื่อให้ถูกมองเห็นและรับรู้ว่าทำไมตนเองถึงไม่เหมือนกับคนอื่น หรือแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นอย่างไร

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว นักวิชาการที่นำเสนอประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และการต่อรองในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ไว้ว่า การศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์นี้เป็นการศึกษาการตระหนักรู้ของกลุ่มชน และวิธีที่ผู้คนรู้สึกและแสดงออกเกี่ยวกับอัตลักษณ์แห่งตนในทุกวันนี้ การศึกษาอัตลักษณ์นั้นเป็นการศึกษาวิธีการที่ปัจเจกต่อสู้กับความต้องการของตนเองและความต้องการที่เกิดจากสังคม และการแสดงออกอัตลักษณ์แห่งตนนั้นเป็นการแสดงออกผ่านปฏิบัติการทางสังคมและโครงสร้างทางสังคม กำกับอีกชั้นหนึ่ง (Frenk, 2011)

อัตลักษณ์คือกระบวนการหนึ่งของปัจเจกในการต่อรองความต้องการส่วนตนและและรับมือกับความต้องการของสังคมที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึก มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไม่จบสิ้น ปัจเจกจึงมีการต่อรองกับความคาดหวังที่เกิดขึ้นในสังคมยุคใหม่อยู่ตลอดเวลา (Frenk, 2011)

ดังนั้น อัตลักษณ์จึงเป็นการศึกษาว่าตัวตนของปัจเจกมีการต่อรองแบบใด เมื่อปัจเจกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก้าวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ เมื่อความหลากหลายถูกกลืนกลาย เป็นหนึ่งเดียว ปัจเจกบุคคลจึงต่างแสวงหาตัวตนผ่านประสบการณ์ และปฏิบัติการทางสังคมที่ทำให้ตัวตนมีความรู้สึกที่สามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้ในสังคม และในบางครั้งบุคคลผู้นั้นจำเป็นต้องมีการโต้กลับมายาคติ วาทกรรม และค่านิยมที่ทำให้ตนรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งกับอัตลักษณ์ที่ปรากฏความ

หลากหลายในสังคม ในขณะเดียวกัน สังคมที่มีค่านิยมหรือจารีตที่มีการสืบทอดกันอย่างเคร่งครัด หรืออุดมการณ์บางอย่างในสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่เชื่อถืออยากที่ปัจเจกจะได้กลับ จึงมีความพยายามในการต่อรองให้ตัวตนสามารถดำรงอยู่ท่ามกลางบริบทสังคมที่มีอุดมการณ์และวาทกรรมมีอำนาจเหนือ ซึ่งในรูปแบบของการต่อรองนี้ แมคคอลลี และซิมมอนส์ (McCall and Simmons) ได้กล่าวว่า การต่อรองนั้นเป็นการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับผู้อื่น และเป็นวิธีการที่ปัจเจกบุคคลก่อร่างมุมมองเฉพาะบางประการในการใช้เป็นวิถีแห่งการทบทวนตนเองและผู้อื่นที่ตนมีปฏิสัมพันธ์ด้วย จูเลียน วากัส แฟรงค์ (Julian Vagas Frenk) อ่างถึงศาสตร์แห่งการต่อรองจาก สเตลล่า ดิง โทเหมย์ (Stella Ting-Toomey) กล่าวว่า แนวคิดเรื่องการต่อรองนั้นคือรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์อย่างหนึ่งเมื่อปัจเจกบุคคลดำรงอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย ก็มักจะพยายามที่จะแสดงออก นิยาม และปรับแต่งความเป็นตัวตน อีกทั้งเป็นความท้าทายประการหนึ่งที่จะสนับสนุนหรือได้กลับความปรารถนาของตนหรือผู้อื่นในแง่ของความปรารถนาส่วนตัว

แนวคิดที่สำคัญในการต่อรองอัตลักษณ์แห่งตนคือการสื่อสาร โดยใช้ภาษาหรือวิธีการที่มีความนุ่มนวลประณีประนอม (the concept of mindful communication) ซึ่งหมายถึง ความพยายามที่จะทำให้บุคคลทำความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและพยายามหาวิถีทางที่จะแก้ปัญหา การสื่อสารแบบประณีประนอมคือความพยายามในการเรียนรู้และเข้าใจค่านิยมที่มีความแตกต่าง และเป็นการเปิดโอกาสที่จะให้ปัจเจกสร้างตัวตนแบบที่ตนเองต้องการ (Frenk, 2011, p. 35)

อาจกล่าวได้ว่าปัจเจกในยุคโลกาภิวัตน์มีความสามารถในการต่อรองอัตลักษณ์แห่งตนและมีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนตัวตนได้ ในขณะเดียวกันปัจเจกในยุคโลกาภิวัตน์มักเผชิญกับค่านิยมหรือจารีตในสังคมที่ยังคงอยู่ทำให้เกิดการไม่สามารถเป็นส่วนหนึ่งกับสิ่งที่มีมาแต่เดิมได้ และกลายเป็นปมที่เกิดขึ้นในที่สุด ในหลายสังคม ปัจเจกยังต้องเผชิญกับภาวะเก่าไปใหม่มา หรือไม่ก็เผชิญกับสภาวะกลืนไม่เข้าคลายไม่ออก เมื่อสภาพสังคมในปัจจุบันนั้นมีความหลากหลายและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นำไปสู่ความรู้สึกที่ว่าตนเองนั้นรู้สึกสูญเสียความมั่นคงใน อัตลักษณ์แห่งตน ซึ่งวัฒนธรรมที่มีมาก่อนนั้นไม่สามารถเชื่อมต่อกับตนเองได้อีกต่อไป

สภาพสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ทำให้ปัจเจกเกิดความรู้สึกที่ว่าตนเองนั้นมีความแตกต่างกับวัฒนธรรมดั้งเดิม และไม่สามารถเชื่อมต่อกับค่านิยม จารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิมนั้นได้ ทำให้เกิดกระบวนการในการต่อรองและเกิดการสื่อสารแบบประณีประนอม

เพื่อให้อัตลักษณ์แห่งตนนั้นดำรงอยู่ได้ ดังที่ทราบกันดีว่า โลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการตลาดโลกที่เอื้อให้ผู้คนสามารถย้ายถิ่นฐานเพื่อไปทำงานยังที่ต่างๆ ได้ ดังนั้น ผู้คนที่ย้ายถิ่นฐานเพื่อไปตั้งรกราก ประกอบอาชีพต่างแดน หรือไปศึกษาต่อต่างประเทศ บังคับบุคคลจะเกิดภาวะสับสนทางอัตลักษณ์เมื่อเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ (culture shock) ซึ่งเป็นวิกฤตอัตลักษณ์ประการหนึ่ง เมื่ออัตลักษณ์บางอย่างถูกปฏิเสธหรือไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น เกิดภาวะสับสนในบทบาทที่มีความกำกวม และไม่สามารถคาดเดาได้ ตัวตนไม่สามารถเข้าถึงกับวัฒนธรรมหรือค่านิยมใหม่ๆ ได้ (Ting-Toomey, 1999, p. 245)

กระบวนการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่นี้จะเกิดกับกลุ่มชนที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน โดยที่ผู้คนในแต่ละวัฒนธรรมจะพยายามที่ต่อรองอัตลักษณ์แห่งตนโดยการสะท้อนให้เห็นความเป็นตัวเองสู่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่บ่งชี้ความเป็นชนชาติหนึ่งๆ หรืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์ กล่าวคือการแสดงออกทางวัฒนธรรมของตนในสถานที่ที่ไม่ใช่บ้านเกิดของตนเอง การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์นี้เป็นการสร้างและทบทวนความคิด ความรู้สึกและรูปแบบในการสื่อสารเพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างตนเองและผู้อื่น ให้เข้าใจในแหล่งที่มาของตัวเอง

1.2.2 อัตลักษณ์ เพศสภาพและเพศวิถี: สตรีกับการนิยามและทบทวนอัตลักษณ์แห่งตน

สุชาดา ทวีสิทธิ์ กล่าวถึงคำว่า เพศภาวะ (gender) ในหนังสือ *เพศภาวะ: การท้าทายร้าย การค้นหาตัวตน* “เพศภาวะ” ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางเมื่อประมาณปี ค.ศ.1960 ถึงต้นปี ค.ศ. 1970 เป็นการนำมาใช้เพื่อต่อรองการเมือง และการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างสตรีและบุรุษที่ดำเนินอยู่ในยุคนั้น กล่าวคือ นักวิชาการสหรัฐอเมริกา อังกฤษและประเทศอื่นๆ ที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร โดยนักสตรีนิยมกลุ่มนี้ได้ผลิตงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเพศภาวะศึกษา โดยมีคำว่า “gender” เป็นคำที่ใช้ในเป้าหมายทางการเมืองของสตรี คือ เพื่อพลิกผันเงื่อนไขต่างๆ ในชีวิตไม่ให้ตกอยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าหรือเป็นรองผู้บุรุษ ให้เพศภาวะ หรือ “gender” กลายเป็นคำที่มีศักยภาพในการไปสั่นสะเทือน หรือแม้กระทั่งไปรื้อถอนและสร้างใหม่ระบบของสังคมของโลกใบนี้ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะจัดลำดับความสำคัญของสตรีและผู้บุรุษไว้ไม่เท่ากัน นั่นคือการนิยามวางผู้บุรุษไว้เหนือกว่าสตรีในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และจิตวิญญาณ

ภาวะเป็น “หญิง” (feminine) หรือมีภาวะเป็น “บุรุษ” (masculine) นักสตรีนิยมนำ ความหมายเหล่านี้มาใช้ ก็ได้ให้ความหมายคำนี้ไว้กว้างกว่าเดิม โดยให้หมายถึงประเภทของ พฤติกรรม (types of behavior) ซึ่งมีอยู่สองขั้วคือ พฤติกรรมประเภทที่สตรีมีและประเภทที่ผู้บุรุษมี เพื่อชี้ให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจก่อนหน้านี้ที่ว่า ลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันระหว่าง หญิงและบุรุษเป็นสาเหตุทำให้พฤติกรรมของหญิงและพฤติกรรมของบุรุษไม่เหมือนกันนั้นเป็น ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง และนักสตรีนิยมต้องการนำเสนอกับสังคมว่า พฤติกรรมของสตรีกับผู้บุรุษไม่ได้ ขึ้นอยู่กับภาวะร่างกายที่ธรรมชาติสร้าง แต่เป็นเรื่องที่มนุษย์เสกสรรปั้นแต่งกันขึ้นมา ซึ่งเป็นไป ในทำนองเดียวกันกับที่คนอังกฤษหรือคนที่ใช้ชีวิตประจำวัน ได้คิดสร้าง “เพศภาวะ” ให้กับคำศัพท์ใน ภาษาที่ตนใช้พูดนั่นเอง (สุชาติ ทวีสิทธิ์, 2547)

การกำหนดเพศภาวะ ในทัศนะแบบสารัตถะนิยม (essentialism) คือค่อนข้างจะเชื่อว่าสตรี และบุรุษมีบทบาทที่ตายตัวซึ่งสังคมกำหนดให้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวคำแปลของ “gender” ที่นำมาใช้ ในยุคแรกๆ จึงไม่ค่อยโดนใจนักสตรีนิยมไทยในยุคหลังๆ นัก มีการคิดค้นคำอื่นๆ ขึ้นมาใช้แทน เช่น “เพศสภาพ” “เพศสภาวะ” “เพศสัมพันธ์” และ “เพศวัฒนธรรม” โดยผู้เขียนเลือกใช้เพศภาวะ โดยอิงจากความหมายในราชบัณฑิตยสถาน เพื่อให้ความหมายดังกล่าว ตรงกันข้ามกับความหมายเชิง สารัตถะ และเพื่อไม่ให้คำว่าเพศภาวะนี้กลายเป็นคำที่มาจากรากเหง้ามาจากธรรมชาติของร่างกายที่ แตกต่างกัน

เพศภาวะจึงเป็นคำที่นักสตรีนิยมนำมาใช้เพื่อย้ำให้คนในสังคมสามารถแยกแยะได้ว่า สภาวะทางเพศแบบไหนเป็นสภาวะธรรมชาติ และสภาวะทางเพศแบบใดคือสิ่งประดิษฐ์ของสังคม (social invention) การวิเคราะห์แบบนี้ได้นำนักสตรีนิยมไปสู่การแยกความแตกต่างกันอย่าง ชัดเจน เพศ (sex) และเพศภาวะ (gender) ในขณะที่ “เพศ” เป็นสภาวะที่แตกต่างระหว่างสตรีและ บุรุษโดยมีร่างกาย (body) เป็นตัวกำหนด “เพศภาวะ” ก็คือ ภาวะที่แตกต่างกันระหว่างสตรีและบุรุษ ซึ่งมนุษย์ หรือสังคมเป็นผู้กำหนด มากไปกว่านั้น นักสตรีนิยมพยายามชี้ประเด็นว่า ในขณะที่ “เพศ” เป็นสภาวะร่างกายที่ธรรมชาติให้มาซึ่งคนในทุกสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนร่วม และเราไม่สามารถทำ การเปลี่ยนแปลงสภาวะดังกล่าวได้ แต่ “เพศสภาวะ” คือคุณสมบัติที่ผันแปรไปตามบริบททาง วัฒนธรรมและเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ และนักสตรีนิยมส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เพศสภาวะสามารถ เปลี่ยนแปลงคุณสมบัติได้ เนื่องจากแฝงนัยยะแห่งศักยภาพที่จะพาผู้คนที่ทั้งบุรุษและหญิงให้ก้าวพ้นกับ

ดักขององค์ความรู้เก่า ที่พันธนาการชีวิตของคนไว้กับความคาดหวังและบรรทัดฐานของสังคม โดยที่ไม่มีโอกาสได้ตั้งคำถามว่าความรู้เหล่านั้นมันปกปิดซ่อนเร้นมิติของความยุติธรรมและการกดขี่ไว้หรือไม่

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 1980 นักสตรีนิยมกลุ่มหนึ่งเห็นว่ากรอบแนวคิดเดิมของนักสตรีนิยมมีปัญหาในการนำมาใช้ โดยเฉพาะประเด็นของความเข้าใจที่ว่า “เพศ” ทางชีววิทยานั้นเปลี่ยนแปลงไม่ได้ โดยนักสตรีนิยมยุคนี้มีทัศนะว่าความเข้าใจดังกล่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น โดยชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติการทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงค่านิยมบางอย่าง มีผลต่อความแข็งแรงหรือความอ่อนแอของร่างกายมนุษย์ เช่นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเกี่ยวกับความงามในเรือนร่างของสตรี จากเดิมที่เคยนิยมสตรีที่มีร่างกายบอบบางอรชรอ่อนแอ เปลี่ยนมานิยมชมชอบสตรีที่มีร่างกายแข็งแรงแบบนักกีฬา ซึ่งมีผลทำให้สตรีดูแลร่างกายดีขึ้นและแข็งแรงขึ้น ก็มีแนวโน้มว่าสตรีที่มีร่างกายขนาดเล็กจะได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ในการสืบเผ่าพันธุ์มากกว่าสตรีร่างใหญ่ การเลือกสรรทางวัฒนธรรมแบบนี้ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางชีววิทยาด้านโครงสร้างร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมของมนุษย์ได้ นอกจากนี้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และเทคโนโลยีก็สามารถเปลี่ยนแปลงร่างกายมนุษย์ได้เช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า แท้จริงแล้ววัฒนธรรมกับธรรมชาติไม่ได้เป็นอะไรที่แยกออกจากกันเป็นสองขั้วตรงข้ามชัดเจน แต่เป็นมิติสองมิติที่ซ้อนทับกันอยู่ตลอดเวลา ปัญหาอยู่ที่ว่าเราจะมองเห็นมิติที่ถูกทับซ้อนหรือไม่

นักสตรีนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 1980 มองว่าแท้จริงแล้วความแตกต่างที่เข้าใจว่าธรรมชาติกำหนดนั้น แท้จริงคือการตีความหมายเชิงสังคมเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ (social interpretation) โดยนักสตรีนิยมที่มีทัศนะเชิงทฤษฎีบางอย่างมากำกับ นักสตรีนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 1980 มีความเห็นว่า แม้แต่ความแตกต่างทางด้านชีววิทยาระหว่างหญิงและบุรุษก็เป็นเรื่องที่สังคมประดิษฐ์ขึ้นเช่นเดียวกับที่สังคมผลิตเพศสภาพนั้นเอง

โจน สก็อตต์ (Joan Scott) ซึ่งเป็นนักประวัติศาสตร์แนวสตรีนิยมได้กล่าวว่า “เพศภาวะคือการจัดระเบียบทางสังคมได้เงื่อนไขของความแตกต่างทางเพศ (sexual difference) อย่างไรก็ตามเพศภาวะไม่ได้สะท้อนหรือทำงานภายใต้เงื่อนไขของ “เพศ” ทางชีววิทยาที่ตายตัว แต่เพศภาวะเป็นความรู้บางอย่างที่สร้างความหมายที่แตกต่างให้กับร่างกาย” ของมนุษย์ (อ้างจาก Nicholson

2000:290) จูดีธ บัตเลอร์ (Judith Butler) กล่าวว่า “เพศ” เป็นภาวะที่แตกต่างกันทางกายระหว่าง เพศหญิงและเพศบุรุษ ไม่ได้เป็นข้อเท็จจริงทางชีววิทยาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นภาวะความแตกต่างที่ สังคมให้ความหมายไว้ และมีการถ่ายทอด สืบต่อความแตกต่างนี้จนกลายเป็นความรู้ โดยมีภาษาเป็น เครื่องมือในการสถาปนาความรู้ดังกล่าว

กระบวนทัศน์ของนักสตรีนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 1960 – 1970 จึงเป็นมรดกทางความคิดที่ ตกทอดมาจากคนยุโรปที่มีชีวิตอยู่ในสมัยกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา และกระบวนทัศน์สตรี นิยมในช่วงเวลาดังกล่าวได้ทำการผลิตข้ออ้างความรู้ขึ้น โดยย้าให้เห็นถึงความแตกต่าง ระหว่างหญิง และบุรุษทั้งในมิติเพศและมิติเพศภาวะ ไปพร้อมๆ กัน กับการนำเสนอความไม่เสมอภาคระหว่างหญิง และบุรุษ ซึ่งส่งผลให้นักสตรีนิยมในยุคต่อมาคือ ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1980 ถึงยุคปัจจุบัน ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ความพยายามในการแยกความแตกต่างระหว่าง “เพศ” และ “เพศภาวะ” ไม่น่าจะมีประโยชน์ แต่ ในทางตรงกันข้ามกลับพานักสตรีนิยมตกหลุมพรางของทัศนะแบบสารัตถะ ซึ่งเป็นทัศนะที่เชื่อว่าสตรี มีความเป็นเอกภาพ (unitary) มีคุณสมบัติสากล (universal) และไม่ว่าสตรีจะมีชีวิตอยู่ภายใต้เงื่อนไข ทางสังคมและวัฒนธรรมแบบใดก็ตาม สตรีต่างก็มีประสบการณ์เดียวกัน ทั้งนี้เพราะสตรีมีแก่นแท้ตาม ธรรมชาติ (natural essence) เช่น ลักษณะทางกายภาพและคุณลักษณะความเป็นแม่เหมือนกันทุก คน ต่อมา นักสตรีนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 1980-1990 ซึ่งว่าวิธีคิดแบบสารัตถะนิยมเช่นนี้ ทำให้นัก สตรีนิยมยุคแรกมองข้ามความแตกต่างที่ดำรงอยู่ระหว่างสตรีต่างชนชั้น ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และต่าง ประวัติศาสตร์ ซึ่งการโต้แย้งดังกล่าวเป็นการโต้แย้งจากนักสตรีนิยมสายที่ต่อต้านนักสตรีนิยมแนว สารัตถนิยม (anti-essentialist feminism)

การตอบโต้กันไปมาเชิงทฤษฎีในประเด็นคำถามที่ว่า ความเป็นสตรีเป็นลักษณะที่ผันแปรไป ตามชนชั้น ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมเฉพาะของสตรีที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ได้กลายเป็นประเด็นใหม่ที่ได้รับ ความสนใจที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก และ กลายเป็น ประเด็นใหม่ที่ได้รับ ความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งเป็นกระแสวิชาการที่ปรากฏชัดเจนในนักสตรี นิยมนอกสังคมนตะวันตก เช่น นักสตรีนิยมผิวสี และนักสตรีนิยมในโลกที่สาม อาทิ จันทรา โมฮันตี (Chandra Mohanty) เรื่อง “สตรีโลกที่สาม” ได้กล่าวว่า งานวิชาการของนักสตรีนิยมตะวันตก ได้ใช้ วาทกรรมวิชาการที่ทรงพลังไปสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของ “สตรี” โลกที่สามโดยที่ภาพตัวแทน ของสตรีโลกที่สามซึ่งสร้างขึ้นภายใต้วาทกรรมนี้ สตรีมีลักษณะเอกภาพ และไร้ซึ่งความแตกต่าง หลากหลายด้านชนชั้น ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ตลอดจนด้านอื่นๆ โมฮันตีมีความเห็นว่า

การกระทำดังกล่าวเป็นลักษณะของการทำให้โลกที่สามกลายเป็นอาณานิคมตะวันตกในรูปแบบของการใช้วาทกรรมเป็นอาวุธไล่ล่าประเทศโลกที่สามให้ตกเป็นอาณานิคมทั้งแบบ “สมยอม” และ “จำยอม”

หากพิจารณาจากแนวคิดที่สุชาดา ทวีสิทธิ์กล่าวถึงการเพศภาวะกับอัตลักษณ์สตรีนั้น นำเสนอให้เห็นว่า เพศภาวะถูกกำหนดและควบคุมโดยสังคม นักวิชาการสตรีนิยมที่ศึกษาเกี่ยวกับเพศภาวะของสตรีนิยามคำว่าเพศภาวะนั้นเป็นสิ่งสร้างของสังคม (social construct) มีเพียงแค่ “ความเป็นหญิง” หรือ “ความเป็นชาย” เท่านั้น ซึ่งเป็นผลมาจากการปลูกฝังกล่อมเกลาโดยสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับเพศวิถี ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจที่ถักทอเรียงร้อยให้ “ระบบนิยามชาย” ฝังรากลึกอยู่ในสังคมจนเคยชินกับเพศภาวะหรือความเป็นหญิงชายนี้ อันเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากบริบททางวัฒนธรรมตลอดจนระบบสัญลักษณ์ที่มีการผลิตซ้ำความสัมพันธ์แบบทวิเพศภาวะอยู่เสมอ เป็นสถานภาพหนึ่งที่มีมนุษย์ทุกคนล้วนต้องประพฤติ ปฏิบัติและมีปฏิสัมพันธ์อยู่ด้วยตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน จนหลงลืมเข้าใจว่าเป็น "สามัญสำนึก" "เป็นธรรมดา" หรือ "เป็นธรรมชาติ"

เพศภาวะนั้นมิได้ถูกกำหนดด้วยส่วนประกอบทางกายภาพและชีวภาพเท่านั้น แต่ถูกกำหนดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งสังคมวางกรอบตลอดจนมีความคาดหวังต่อความเป็นหญิงและชายในแง่มิติต่างๆ ซึ่งไปกำหนดความเชื่อ ทศนคติ ธรรมเนียม ประเพณี กฎระเบียบต่าง ๆ ที่กลายเป็นบรรทัดฐาน (norm) ของสังคมในเรื่องของความเป็นหญิงและชาย ซาระห์ ซาลิห์ (Sarah Salih) ได้กล่าวถึงทฤษฎีของจูดิธ บัตเลอร์ (Judith Butler) เรื่อง Performativity ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าเพศภาวะนั้นประกอบสร้างจากวาทกรรม บังเจกบุคคลมีการแสดงออกตามเพศภาวะที่สังคมกำหนดให้เป็น กล่าวคือบังเจกถูกกำหนดให้มีความเป็นชาย/ความเป็นหญิงจากกฎเกณฑ์หรือแบบแผนบางประการ เพศภาวะหรือเพศภาวะจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เป็น และถูกกำหนดไว้ตั้งแต่แรก ความคาดหวังเหล่านี้กลายเป็นผลที่เกิดจากการปรุงแต่ง “วาทกรรมเพศภาวะ” ขึ้นมา เป็นผลที่เกิดจากความคาดหวังจากเพศภาวะ และเป็นผลที่สะท้อนบริบทโครงสร้างของสังคมอยู่ในวาทกรรมนั้นๆ ซึ่งในที่นี้เป็นการคาบเกี่ยวทางสังคมระหว่างสิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติกับการปรุงแต่งให้เป็นธรรมชาติ (Salih, 2002, p. 56)

ซาระห์ ซาลิห์ อ้างถึง บัตเลอร์ ในประเด็นเพศภาวะซึ่งกำหนดอัตลักษณ์ของความเป็นชายหรือความเป็นหญิงให้ขึ้นไปตามที่สังคมคาดหวัง เพศภาวะจึงมีการกำหนดวิถีในการแสดงออก เช่นมี

กฎเกณฑ์ มีแบบแผนให้ปฏิบัติตามผ่านบริบททางเศรษฐกิจและสังคม เพศภาวะยังถูกกำหนดผ่าน ภาษาและชุดความคิดในแต่ละสังคมอีกด้วย นอกจากนี้ผู้เขียนยังเสนอให้เห็นว่า ปัจเจกไม่ได้มีอำนาจ หรือเสรีภาพในการเลือกเป็นชายหรือหญิงอย่างแท้จริง การแสดงออกถึงความเป็นเพศภาวะนี้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจเข้ามาประกอบการสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกในแต่ละสังคม(Salih, 2002)

แคเธอริน เอ แมคคินนอน (Catharine A. Mackinnon) กล่าวถึงการเรียนรู้ความหมายและ คำนียามในเรื่องเพศวิถี เป็นกระบวนการหนึ่งในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมของนักเขียนสตรีในแต่ละ สังคม การศึกษาประเด็นเรื่องเพศวิถีและเพศภาวะนั้นเป็นการเผยให้เห็นว่าอำนาจที่กดทับมิให้สตรีมี สิทธิและเสียงในสังคมนั้นเกิดจากสิ่งใด นอกจากนี้แล้ว การศึกษาวาทกรรมและมายาคติที่ส่งผล กระทบต่อสตรีในด้านการแสดงความปรารถนาส่วนตนนั้นช่วยเผยให้เห็นวิถีของสตรีในการต่อรอง และโต้กลับกับวาทกรรมในสังคมที่ว่า ผู้หญิงนั้นเป็นเพศที่อ่อนแอ และต้องการการดูแลจากฝ่ายชาย (Mackinnon, 2010, pp.159-160)

กล่าวโดยสรุปคือ การศึกษาเรื่องเพศภาวะ และเพศวิถีไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการแบ่งแยก ทางชีวภาพระหว่างชาย/หญิงเท่านั้น ซาร่า เฮนนามาน (Heinämaa, 1996) กล่าวว่า การศึกษา ประเด็นเรื่องความเป็นชายหรือหญิงนั้น ผู้ศึกษาควรตั้งคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม

ในขณะที่เพศวิถี (sexuality) นั้นไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในกรอบที่สังคมกำหนดขึ้น ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ ในมิติของการกระทำเพียงอย่างเดียว แต่เพศวิถีมีเรื่องราวของความปรารถนาทางเพศ (erotic desires) และอัตลักษณ์ (identity) เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพศวิถี คือ การแสดงตัวตนของตนเองต่อบุคคลอื่นตามความต้องการของปัจเจก หากปัจเจกต้องการให้ผู้อื่นเห็นและรับรู้ในความเป็นตัวเอง อย่างไรก็ตาม “เขา” หรือ “เธอ” จะนำเสนอตัวตนไปอย่างนั้น เมื่อเป็นแบบนี้องค์ประกอบของเพศวิถีจึงมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของพฤติกรรม การแสดงออก การแต่งกาย มารยาท ความพึงพอใจในเรื่องเพศ ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้ในการแสดงตัวตนทางเพศ แต่เพศวิถีก็ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นอย่างอิสระตั้งแต่แรก แต่เพศวิถีเกิดจากโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันในสังคม ทำให้เกิดคนกลุ่มใหม่ที่ต้องการพื้นที่ของตนเองและต้องการหลุดพ้นจากการครอบงำและการบังคับของสังคม โดยกลุ่มคนที่ถูกจัดอยู่ในการแบ่งแยกเพศตามเพศวิถี หรือความต้องการส่วนตน

กาญจนา แก้วเทพ และพิศรา แซ่ก้วย ได้กล่าวถึงประเด็นการศึกษาวิเคราะห์เรื่อง “เพศวิถี (sexuality) ในหนังสือรวมบทแปลเรื่อง เพศวิถี: วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้ที่จะไม่เหมือนเดิม การศึกษาประเด็นเรื่องเพศวิถีในทัศนะของฟูโกต์ (Micheal Foucault) นั้นเชื่อมโยงกับการศึกษาเรื่องชนชั้น เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ แม้กระทั่งมายาคติ และอุดมการณ์ที่แวดล้อมในบริบททางสังคมของ “สตรี” และ “บุรุษ” ในสังคมหนึ่งๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547)

เพศวิถีในความหมายที่พื้นฐานที่สุด จึงหมายถึงวิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความปรารถนาทางเพศ ในแต่ละระบบสังคมนั้นความปรารถนาทางเพศของปัจเจกบุคคลเป็นมากกว่าพฤติกรรมตามธรรมชาติ ความปรารถนาทางเพศเป็นเรื่องของการสร้างความหมายทางสังคม เป็นเป้าหมายของการควบคุมทางสังคมและการเมืองและเป็นพื้นที่ของการยอมจำนนและการต่อสู้ในระดับปัจเจก ฉะนั้น เพศวิถีจึงเป็นสิ่งที่ซับซ้อน สำหรับสตรีนิยมแล้ว เพศวิถีเป็นมากกว่าเรื่องของพฤติกรรมตามธรรมชาติและสัญชาตญาณของมนุษย์ เพศวิถีสำหรับนักสตรีนิยมเป็นเรื่องของอำนาจ การควบคุม และการต่อสู้ในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ

วิถีทางเพศของปัจเจกแต่ละคน เป็นเป้าหมายแห่งการควบคุมโดยวิธีการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับกาลและเทศะ โดยเฉพาะประเด็นความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายและหญิง ที่เรียกกันทั่วไปว่า “รักต่างเพศ (heterosexuality)” สังคมแต่ละสังคมต่างกำหนดว่าในบริบทความนิยมของสังคม “รักต่างเพศ” แบบใดเป็นสิ่งที่เหมาะสมดีงาม ควรเชิดชูให้เป็นสถาบันที่รัฐให้การรับรอง และให้รางวัล เป็นสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ทางสังคมและการเมืองแก่ผลผลิตของ “รักต่างเพศ” ที่เหมาะสม เช่น เงินช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร การศึกษาฟรี บริการสาธารณสุข เป็นต้น นอกจากนี้กาญจนา แก้วเทพ ยังกล่าวว่า การศึกษาเพศวิถีในความหลากหลายและซับซ้อนเพื่อแยกแยะเพศวิถีที่เป็นวิถีแห่งเสนาหาวิถีแห่งการกดขี่ และวิถีแห่งการต่อสู้ นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นและยากลำบาก เพราะลักษณะของแต่ละวิถี นั้นเป็นเรื่องของการตีความและการรับรู้ (interpretation and perception) ในทัศนะของฟูโกต์ เพศวิถีที่เหมาะสมในยุคสมัยใหม่ที่กลไกของอำนาจอาศัยวิธีการสร้างความรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ เพื่อให้สามารถควบคุมไม่เฉพาะแต่พฤติกรรมภายนอกของบุคคลเท่านั้น แต่ยังควบคุมไปถึงความคิด จิตใจ และจินตนาการ เพศวิถีเป็นทั้งวัตถุของวิทยาการความรู้ที่รัฐสมัยใหม่สนใจจะควบคุมเป็นอย่างยิ่ง ความคิดเกี่ยวกับเพศวิถีที่ถูกต้องเป็นธรรมชาติจึงเป็นวาทกรรมของอำนาจ

กาญจนา แก้วเทพ อ้างถึง บิดดี้ มาร์ติน (Bidddy Martin) ในหนังสือเรื่อง *Feminism Criticism, and Foucault* in *Feminism & Foucault: Reflections on Resistance* ซึ่งวิพากษ์นิยามเกี่ยวกับ “ผู้หญิง” ในทฤษฎีของฟูโกต์ว่า “สตรี” เป็นหน่วยสัญลักษณ์ประเภทหนึ่ง ในขณะที่ “ผู้หญิง” เป็นกลุ่มคนที่เปื้อนเป้าหมายของการจับจ้อง การแทรกแซง และการควบคุมโดยบรรดาแพทย์ นักจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านความงาม ผู้ซึ่งต่างทำหน้าที่อย่างไม่ย่อหย่อนในการจำกัดและจัดระเบียบภารกิจและความหมายของการเป็นผู้หญิงของคนๆ หนึ่ง โดยใช้อำนาจในการสร้างความรู้และประเมินความจริง”

เพศวิถีศึกษาตามแนวทางสตรีนิยมจึงเป็นการต่อสู้ที่มุ่งจะก่อให้เกิดการยอมรับว่า “สตรี” หรือ “ผู้หญิง” ในฐานะที่เป็นหน่วยสัญลักษณ์นั้น จะต้องมีความหมายที่หลากหลายเพื่อสะท้อนประสบการณ์ที่หลากหลายของผู้หญิงกลุ่มต่างๆ และในขณะเดียวกัน ในการ “เขียน” ให้ผู้หญิงมีลักษณะที่มีความหมายที่หลากหลาย เป็นพื้นที่ของสตรีในการต่อสู้เพื่อหรือสร้างความหมายและจัดประเภทของเพศวิถีจากแบบแผน เป็นการแสวงหาการปลดปล่อยผู้หญิงออกจากกลไกการกดขี่ของอำนาจ ปีตาริปปิตไยโดยการทำความเข้าใจกับกลไกอำนาจที่ครอบงำอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดและความสัมพันธ์ของผู้หญิงและผู้ชาย เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว การปลดปล่อยผู้หญิงจากกลไกอำนาจการกดขี่ของสตรีนิยมตะวันตกนั้นมีความทับซ้อนขึ้นอีก เพราะประสบการณ์ของคนนอกตะวันตกนั้นมักถูกวิเคราะห์และศึกษาจากแว่นตาและกรอบคิดตะวันตกนั้นมักจะถูกวิเคราะห์และศึกษาจากแว่นตาและกรอบคิดตะวันตก และกลไกของอำนาจนี้ก็เข้าไปตามอุดมการณ์อาณานิคมนิยม (colonialism) ผู้หญิงในโลกที่สามถูกนิยามให้อยู่ในชั่วของสังคมด้อยอารยธรรมมีภาพเหมารวมสองสถานะที่ทับซ้อนกันอยู่ คือ เป็นเสน่ห์ที่ลึกลับ ตื่นตาตื่นใจ (exotic) และเป็นเหยื่อของวิธีปฏิบัติที่ด้อยอารยธรรมและป่าเถื่อนจากผู้ชายในสังคมนอกตะวันตก ที่คนตะวันตกต้องเข้าช่วยเหลือ (saving brown women from brown men)

กาญจนา แก้วเทพ อ้างถึง จันทร่า โมฮันตี (Chandra Mohanty) ที่กล่าวถึงเพศวิถีของผู้หญิงในสังคมนอกตะวันตกในบทความ “Under Western Eyes” ว่าในสายตาของสตรีนิยมตะวันตกและสตรีนิยมนอกตะวันตกที่มีอิทธิพลทางสังคมการเมือง และเศรษฐกิจแล้ว “สตรีโลกที่สาม” เป็นสัญลักษณ์แห่งความด้อยโอกาส การตกเป็นเหยื่อตลอดกาล และการขาดซึ่งเจตจำนงในการ

ต่อสู้ใดๆ เพื่อให้สตรีโลกที่สามหลุดพ้นมายาคติที่สังคมตะวันตกกำหนดขึ้นนั้น สตรีโลกที่สามต้องรู้หรือสร้างมายาคติเพื่อตีแผ่ความไม่เป็นธรรมชาติ และลบล้างชุดความรู้ที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านการอ่านใหม่ การตีความใหม่ และการให้บริบทใหม่ (กาญจนา แก้วเทพ, 2547)

1.2.3 อัตลักษณ์กับภาวะสมัยใหม่ที่ปรากฏในประเทศมาเลเซีย

การศึกษาประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ผ่านงานเขียนของสตรีมุสลิมมาเลย์โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีอัตลักษณ์ที่ว่า แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ชาตินั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์นิยามขึ้นมา ไม่ได้เกิดติดตัวมนุษย์ผู้นั้นมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการก่อสร้างและเปลี่ยนรูปผ่านภาพแทน เช่นเราจะรู้ว่า ความเป็นไทยคือสิ่งใด เพราะว่า ความเป็นไทยนั้นถูกนำเสนออย่างไร และมีชุดความหมายอะไรประกอบอยู่บ้าง ผ่านวัฒนธรรมความเป็นไทยอะไรบ้าง เป็นการผลิตสร้างระบบภาพแทนทางวัฒนธรรม (a system of cultural representation) (Hall, 1997: 612) ผู้คนไม่ได้เป็นแค่พลเมืองที่ต้องตามกฎหมายของประเทศหรือรัฐเพียงเท่านั้น ผู้คนเป็นส่วนหนึ่งของความคิดของชาติที่ถูกนำเสนอในทางวัฒนธรรม (มนุษย์ถูกนำเสนอผ่านความคิดความเป็นชาติ/ผ่านวัฒนธรรม) คำว่าชาติจึงเป็นสัญลักษณ์ทางสังคม/ชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์และความจงรักภักดี (ความรักชาติ) (Hall, 1997)

หนังสือรวมบทความเรื่อง *Identity in Question* โดย Anthony Elliott & Paul du Gay ได้นำเสนอานิยามและความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ ซึ่งหมายถึงกระบวนการของการสร้างความเป็นปัจเจก (Individualization Project) ที่สัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมเป็นหลัก อาทิเช่น อัตราการเกิด ระบบการศึกษา นโยบายของรัฐ และแรงงานที่สัมพันธ์กับกลไกการตลาด เอนโทนี่ อีเลียต (Anthony Elliott) กล่าวว่า การนิยามตนเองนั้นจะนิยามได้จากพฤติกรรมกลุ่ม (social life) และพฤติกรรมส่วนบุคคล (self-identity) ผ่านปฏิบัติการทางสังคม (social practice) หรือ แรงขับเคลื่อนทางสังคม (social force) แรงขับเคลื่อนทางสังคมนั้นมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คน อาทิ ค่านิยม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทำให้ปัจเจกมีชีวิตที่ยึดโยงกับแรงขับเคลื่อนทางสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นผลลัพธ์ของวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้อำนาจและความรู้บางอย่าง และอัตลักษณ์ดังกล่าวก็เผยแพร่ผ่านเครือข่ายและสถาบันต่างๆ และเราก็รับมาโดยไม่ตั้งคำถาม” หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อัตลักษณ์ของมนุษย์เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดความหมาย

จากอำนาจและความรู้ การกำหนดอัตลักษณ์ว่า “เราคือใคร” เช่นการกำหนดว่าสตรีมุสลิมมาเลย์คือใคร และอยู่ในระดับใดในสังคม อัตลักษณ์เป็นผลพวงของอำนาจที่กำหนดมนุษย์ผ่านการวิเคราะห์วาทกรรม อัตลักษณ์คืออำนาจของตนเองในการสื่อสารสู่คนอื่นๆ ว่า “เราคือใคร” มนุษย์มีอำนาจในการกำหนดตัวตนเพื่อยืนยันตนเองว่าเราคือใคร และการบอกออกไปนั้นก็ต้องพึ่งพาการสื่อสารหรือวาทกรรมนั่นเอง (กำจร หลุยยะพงศ์, 2553)

ทฤษฎีอัตลักษณ์ที่นำมาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ทั้ง 5 คนที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เป็นการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการของปัจเจกในสังคมมาเลย์ และการปรับเปลี่ยนบทบาทของสตรีและบุรุษในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระบวนการทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีแม่ศรีเรือนสู่ “ชนชั้นกลางใหม่” แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์รัฐมีความพยายามในการส่งเสริมให้ปัจเจกในสังคมมาเลย์ โดยเฉพาะผู้คนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมยกระดับสถานะตนเองสู่การเป็นผู้ประกอบการ นักธุรกิจ และนักวิชาการ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการดังกล่าว รัฐบาลมาเลเซียมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมเพื่อรองรับการขยายฐานทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และยกระดับประเทศจากประเทศด้อยพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว

ทฤษฎีอัตลักษณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์นี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเสนอให้เห็นความย้อนแย้งระหว่างจารีตปฏิบัติกับภาวะสมัยใหม่ที่สัมพันธ์กับนโยบายรัฐ กล่าวคือ สังคมมาเลย์เริ่มก้าวสู่ภาวะสมัยใหม่ตั้งแต่การเข้ามาแทรกแซงการเมืองของอาณานิคมอังกฤษ ผู้คนในสังคมมาเลย์เริ่มรับรู้และเข้าถึงวิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นผลมาจากการตกเป็นอาณานิคมอังกฤษ เมื่อประเทศมาเลเซียประกาศอิสรภาพ ความเจริญต่างๆ อาทิ สาธารณูปโภคพื้นฐาน และระบบการศึกษาแบบอังกฤษ ทำให้ประชาชนในประเทศมาเลเซียมีโอกาสในการเข้าถึงสิทธิการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในสังคมมาเลย์มีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้แล้วการศึกษาวิจัยที่ปรากฏต่อไปนี้ ผู้วิจัยนำเสนอให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของประเทศมาเลย์นั้นส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทของปัจเจกในสังคมอย่างยิ่ง โดยเฉพาะนโยบายรัฐที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวมานี้ ราฮิมะฮ์ อับดุล อาซิซ (Rahimah AB Aziz) อับดุลระฮ์มัน เอ็มบง (Abdul Rahman Embong) ต่างนำเสนอให้เห็นว่าผลของกระบวนการพัฒนาประเทศ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนนั้นส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่บวกและลบ ได้แก่ การลด

ปัญหาความยากจนของผู้คนในสังคม การพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การยกระดับคุณภาพ การศึกษา การเกิดใหม่ของอาชีพที่เน้นทักษะวิชาชีพขั้นสูง และจำนวนนักวิชาการในสังคมมาเลเซียที่เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเทศที่มุ่งไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มไม่ได้รับโอกาสหรือมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียจากอุดมการณ์ของรัฐ อาทิ กลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสเข้าถึงสิทธิ การศึกษา หรือค่านิยมที่ปิดกั้นไม่ให้สตรีในสังคมเข้าถึงสิทธิของการศึกษา เป็นต้น

อัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นได้ชัดว่า ปัจเจกบุคคลในประเทศมาเลเซียดำเนินชีวิตโดยมีศาสนาอิสลามเป็นทางนำ ซึ่งมุสลิมทุกคนมีความเชื่อว่าพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์และทรงกำหนดให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม โดยมุสลิมยึดถือคุณลักษณะและมารยาทของท่านศาสนทูตเป็นบทเรียนอันล้ำค่าในการใช้ชีวิตร่วมกันท่ามกลางสังคมอันหลากหลาย นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นำเสนอให้เห็นวิถีอันเป็นเฉพาะของชาติพันธุ์มลายูที่ยึดหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม (วีรชาติ มัสอูดี, 2553) การนำจริยวัตรของท่านนบี มุฮัมมัดถ่ายทอดผ่านตัวละครในเรื่อง อาทิ บรรดามุสลิมผู้ศรัทธาจะให้เกียรติกับทุกคนไม่ว่าศาสนาใด มีเชื้อชาติ หรือสีผิวแตกต่างจากมุสลิมก็ตาม และเมื่อพระเจ้าสร้างมนุษย์มาให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ความสงบสุขในสังคมจะเกิดขึ้นได้ ต้องมาจากความสามัคคีของสมาชิกในสังคมนั้นๆ อิสลามจึงปฏิบัติต่อเพื่อนบ้านด้วยไมตรีจิตร ในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีจึงปรากฏบทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ และการใช้ชีวิตผ่านหลักคำสอนและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม

ปรีชา ช่างขวัญยืน กล่าวถึงฐานะและบทบาทของสตรีในศาสนาอิสลาม ในหนังสือ *สตรีใน คัมภีร์ตะวันออก* กล่าวว่าศาสนาอิสลามกำหนดให้ชายและหญิงเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ แต่ชายก็มีความเป็นชายและหญิงก็มีความเป็นหญิงทั้งคู่จึงมีชีวิตคู่กันได้ หญิงเป็นสิ่งที่ดีงามสำหรับชาย และชายเป็นสิ่งที่ดีงามสำหรับหญิง การอยู่ร่วมกันนั้นมิได้เป็นเพราะอารมณ์ใคร่ทางเพศ แต่เป็นความรักความผูกพันและความเมตตาปราณี คือเป็นเพื่อซึ่งจะไว้วางใจกันได้มากที่สุด หน่วยสังคมที่ศาสนาอิสลามมุ่งเน้นมากที่สุดในส่วนที่เกี่ยวกับผู้หญิงคือ ครอบครัว เพราะถ้าครอบครัวเป็นสุขดีสังคมส่วนรวมย่อมเป็นสุข ถ้าครอบครัวอยู่เป็นสุข ไม่เป็นปัญหาที่ต้องพะวงหลัง ก็ทำให้มุ่งทำภารกิจงานซึ่งอยู่ข้างหน้าได้ดี บทบาทของสตรีในฐานะภรรยาและแม่ จึงเป็นบทบาทสำคัญในการจรรโลงสังคม เป็นงานสำคัญ มีเกียรติ ครอบครอง มิใช่งานของทาสหรือคนรับใช้ซึ่งต้องแบกภาระโดยไม่มีค่าจ้าง เป็นการแบ่งเบาภาระของสามีอันเป็นที่รัก มิใช่แอกซึ่งนายสวมไว้บนบ่าของทาส ศาสนาอิสลามมอง

ความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงซึ่งเป็นสามีภรรยากันในแง่ที่เป็นการร่วมแรงร่วมใจกันสร้างครอบครัวที่เป็นสุข ในความสัมพันธ์ดังกล่าว ผู้หญิงได้รับเกียรติและความยกย่องทุกขั้นตอน (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2541)

นอกจากนี้แล้ว การศึกษาอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ผ่านกระบวนการ “ชนชั้นกลางใหม่” ผ่านแนวคิด “บูมปีปุเตอร่า (Bumiputera)”¹ ในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ทั้ง 5 คนแล้ว แนวคิดที่สำคัญประการต่อมา คือ การศึกษาแนวคิด “เสียงสตรี” งานเขียนสตรีเพื่อสตรี เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอภาพตัวละครหญิงที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรีในสังคม การประกอบสร้างความเป็นสตรีชนชั้นกลางใหม่นี้ เสนอให้เห็นความย้อนแย้งของรัฐที่ต้องการยกระดับคุณภาพสตรีในสังคมมาเลย์ นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์เสนอให้เห็นว่าสตรีในสังคมร่วมสมัยยังคงมีอาจแสดงออกถึงความต้องการส่วนตน หรือความปรารถนาของตนเองได้อย่างเสรี โดยเฉพาะสตรีในอดีตที่ได้รับการอบรมสั่งสอนให้เรียนรู้ที่จะไม่แสดงออกความรู้สึกต่อที่สาธารณะ แม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าใด สตรียังคงได้รับการคาดหวังให้ปฏิบัติตามแบบแผนและจารีตที่สังคม และรัฐกำหนด โดยเฉพาะสตรีในสังคมยุคเศรษฐกิจใหม่ที่ต้องก้าวไปให้ทันกับกระแสแห่งการพัฒนา แต่ยังคงถูกตรึงไว้กับมายาคติ และจารีตปฏิบัติ การกำเนิดงานเขียนสตรีในสังคมมาเลย์จึงเป็นการที่สตรีมีโอกาสนำเสนอเสียง และแสดงจุดยืนของตนเองในสังคม การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมผ่านทฤษฎีอัตลักษณ์จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์บริบททางสังคมที่มีส่วนในการปรับเปลี่ยนบทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของนักเขียนสตรีแต่ละยุคสมัยอย่างเข้าใจมากขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. วิเคราะห์อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ที่มีชื่อเสียง 5 คน ได้แก่ คาดียะฮ์ ฮาซิม (Khadijah Hashim) อัซมะฮ์ นูร์ดีน (Azmah Nordin) โรซมีนี

¹ บูมปีปุเตอร่า (Bumiputera) หรือ ภูมิปุตรา ซึ่งเป็นการทับศัพท์ในภาษาไทยและเป็นที่ยอมรับในเอกสารราชการ และหนังสือทั่วไป ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้หลักการทับศัพท์ตามระบบเสียงภาษามลายู จาก หรือ ภูมิปุตรา เปลี่ยนเป็นบูมปีปุเตอร่า

ชาอ์รี (Rosmini Shaari) ซูรีนะฮ์ ฮัสซัน (Zurinah Hassan) และ ซิตี ซัยนุน อิชมาอิล (Siti Zainon Ismail)

2. ศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และศาสนาที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ มาเลย์ดังกล่าว

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

วรรณกรรมของคาดียะฮ์ ฮาซิม อัชมะฮ์ นูรดิน โรซมินี ชาอ์รี ซูรีนะฮ์ ฮัสซัน และ ซิตี ซัยนุน อิชมาอิล นำเสนอความขัดแย้งของอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ การเป็นสตรีมาเลย์ในอุดมคติที่สัมพันธ์กับจารีต (อะดัต) ได้แก่ การเป็นบุตรสาวที่กตัญญูรู้คุณ ภรรยาผู้ภักดีและแม่ที่อบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ลักษณะที่สองคือ การเป็นสตรีผู้มีความสามารถในสังคมยุคใหม่ ได้แก่ สตรีที่มีการศึกษาดี มีความสามารถในการประกอบอาชีพและการดูแลครอบครัวให้เป็นสุข อัตลักษณ์ดังกล่าวสัมพันธ์กับอุดมการณ์รัฐทั้งในแง่สนับสนุนและตั้งคำถาม รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์ความย้อนแย้งระหว่างจารีตกับอุดมการณ์รัฐ วรรณกรรมดังกล่าวยังนำเสนอโลกของสตรีที่มีลักษณะเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ของสตรีและการกำหนดลำดับชั้นของสตรีด้วยตนเอง

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. สืบหาเอกสาร ข้อมูลเชิงทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีมุสลิมมาเลย์ วรรณกรรมของสตรีมุสลิมมาเลย์ บริบทสังคมที่นำเสนอจารีตปฏิบัติและอุดมการณ์รัฐในประเทศมาเลเซียทั้งเอกสารฉบับภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามาลายู
2. ศึกษาทฤษฎีอัตลักษณ์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์
3. ศึกษาวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมกับทฤษฎีและบริบททางสังคม การเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง
4. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเรียบเรียงเป็นวิทยานิพนธ์
5. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1.6 ขอบเขตในการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์จำนวน 5 คน ได้แก่ คาดียะฮ์ ฮาซิม อัชมะฮ์ นูรดิน โรซมินี ชาอ์รี ซูรีนะฮ์ ฮัสซัน และซิตี ซัยนุน อิชมาอิล โดยแบ่งเป็นนวนิยายจำนวน 8 เรื่อง รวมบทกวีจำนวน 3 เรื่อง ซึ่งคัดสรรคัมจำนวน 11 บท และเรื่องสั้นที่เกี่ยวข้องกับบทกวี 2 เรื่อง ดังนี้

ก. นวนิยายของคาคีเยะฮิ ฮาซิม จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่

1. *Alun Hidup (The Wave of Life)* (2012)
2. *Merpati Putih Terbang Lagi (The White Dove Flies Again)* (2012)
3. *Badai Semalam (Storm of Yesterday)* (1987)
4. *Mencari Azizah (The Journey)* (2012)

ข. นวนิยายของ อัมมะฮ์ นูร์ดิน จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

1. *Mega Nisaa* (2005)
2. *Syumul* (2002)

ค. นวนิยายของ โรซมีนี ซาอ์รี จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

1. *Isteri (The Wife)* (1989)
2. *Mas Maria* (1991)

ง. รวมบทกวีผลงาน ซูรีนะฮ์ ฮัซซัน จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

1. รวมบทกวี *Facing the harbour* (2010) ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกบทกวีที่นำเสนอประเด็นเรื่องการประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรี จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่

- 1.1 *The Message from Princess of Mount Ledang to Sultan Mahmud*
- 1.2 *A letter from Teja to Tuah*
- 1.3 *The Voyage of Hang Lipo*
- 1.4 *A Note to Siti*
- 1.5 *Thinking of you, Mama*

2. รวมบทกวี เรื่อง *Cerita Dalam Cerita* (2014) ผู้วิจัยเลือกศึกษาบทกวีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสตรีในสังคมยุคใหม่ จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ *Generasi tanpa Nostalgia*

จ. รวมบทกวี ของ ซิตี ซัยนุน อิซมาอิล จำนวน 1 เรื่อง คือ *Bonda's Love: Our Kumpung Paya Kasih Bonda* (2010) ผู้วิจัยคัดเลือกบทกวีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรีในสังคมมาเลย์ โดยคัดเลือก บทกวีจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่

1. *Gombak River, Bonda's Love*
2. *Grandmother's House*
3. *Grandmother's Vanity's Table*
4. *Main Pillar*
5. *Grandmother Galuh's Growing Chants*

ฉ. รวมเรื่องสั้น ของ ซิตี ซัยนุน อิซมาอิล จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

1. รวมเรื่องสั้นชุด *Dongeng si Siti Kecil* (1988) ผู้วิจัยคัดเลือกเรื่องสั้น จำนวน 1 เรื่องที่สัมพันธ์กับบทกวีของผู้ประพันธ์ คือ *Dongeng si Siti Kecil*

2. รวมเรื่องสั้น *Siri Kumpulan Cerpen Pilihan Abad Ke-20: Rindu Pada Muda*, (2005) ผู้วิจัยคัดเลือกเรื่องสั้น จำนวน 1 เรื่องที่สัมพันธ์กับบทกวีของผู้ประพันธ์ คือ *Rindu Pada muda*

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

1.7.1 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อะดัต (adat) หมายถึง จารีตประเพณี สิ่งที่ยึดถือปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น (นับตั้งแต่อดีต) ในสังคมหนึ่งๆ

2. มายาคติ หมายถึง การมอบความหมายแฝงไว้ซึ่งอุดมการณ์ ค่านิยม ทศนคติ เช่น อุดมการณ์ของรัฐ หรือชนชั้นที่มีอำนาจในสังคม เป็นต้น

3. ความย้อนแย้ง หมายถึง ภาวะของการประกอบสร้างอัตลักษณ์ที่มีลักษณะลักลั่นระหว่างจารีตปฏิบัติและอุดมการณ์รัฐ

1.7.2 การแปลชื่อวรรณกรรม

การแปลชื่อเรื่องที่ปรากฏในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยแปลชื่อเรื่องวรรณกรรมที่ใช้ในการศึกษาวิจัย เป็นภาษาไทย ดังนี้

1. *Alun Hidup* คลื่นชีวิต
2. *Merpati Putih Terbang Lagi* พิราบขาวโบยบิน
3. *Badai Semalam* พายุวันวาน
4. *Mencari Azizah* ทางเดินของอาซีซะฮ์
5. *Isteri* ภรรยา
6. *Mas Maria* มัช มาเรีย
7. *Mega Nisaa* เมกา นีซาฮ์
8. *Syumul* ฉุมูล
9. *Facing the Harbour* ฝ่าคลื่น นาวาชีวิต
10. *Cerita Dalam Cerita* เล่าเรื่องในเรื่องเล่า
11. *Bonda's Love: Our Kumpung Paya Kasih Bonda*
สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่

12. *Rindu Pada Muda* คิดถึงเมื่อครั้งยังเยาว์

13. *Dongeng Si Siti Kecil* เมื่อครั้งซิติยังเด็ก

1.7.3 หลักการทับศัพท์ และการถอดเสียงภาษามลายู

การทับศัพท์ และการถอดเสียงชื่อตัวละคร และ ชื่อสถานที่ ผู้วิจัยใช้ร่างหลักเกณฑ์การถอดเสียงภาษามลายูของราชบัณฑิตยสถาน เช่น คำว่า Khadijah Hashim ผู้วิจัยถอดเสียงเป็น คาคียะฮ์ ฮาซิม เป็นต้น

1.8 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกเป็นการศึกษาและสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ประเด็นที่ 2 เป็นการศึกษาสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ทั้งเอกสารภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายู ดังต่อไปนี้

1.8.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์สตรีมาเลย์นี้ สามารถนำแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ มาประยุกต์ใช้ในการวิจัย เพื่อเสนอว่าอัตลักษณ์สตรีมาเลย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้รับการหล่อหลอมจากจารีตและอุดมการณ์รัฐ ประเด็นที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ คือ เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ในระดับบุคคล และอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ระดับกลุ่มของสตรีในพื้นที่บ้าน สะท้อนให้เห็นพลังของสตรีในการต่อรองอำนาจของอะตหรือค่านิยมที่มีผลต่อการดำรงวิถีแม่ศรีเรือนของสตรีมาเลย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ในประเด็นที่กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เลื่อนไหลไม่หยุดนิ่ง ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสถานการณ์ต่างๆ ในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมาเลย์จึงพบประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ อัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ไม่ได้จำกัดเฉพาะการเป็นแม่ศรีเรือนแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อสังคมมาเลย์พัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ มีการดำเนินนโยบายที่มุ่งพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ สตรีมาเลย์จึงต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์จากการเป็นแม่ศรีเรือนสู่อัตลักษณ์สตรีที่ก้าวทันโลก กล่าวคือ มีความสามารถ เป็นผู้หญิงเก่ง พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และ ประสบความสำเร็จในชีวิต ดังที่จะอภิปรายในบทวิเคราะห์ต่อไป

วิทยานิพนธ์เรื่อง **สตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิงคโปร์เชื้อสายจีน** ของนางสาวรัฐวรรษ พูลศรี วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2557 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของนักเขียนสตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิงคโปร์ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีเชื้อสายจีนสามคน คือ แคทเทอร์ลิน ลิม สเตลลา กง และซูเจิน คริสติน ลิม และศึกษาความเปลี่ยนแปลงของบริบทของสังคม วัฒนธรรม และนโยบายรัฐสิงคโปร์ที่สัมพันธ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับผลงานวรรณกรรม โดยอ้างถึงสจิวต ฮอลล์ (Staurt Hall) ซึ่งให้ความสำคัญกับตัวตนที่ปรากฏในคำบอกเล่าหรือตัวบทว่าเป็น การนำเสนอตัวตนที่ปรากฏในวรรณกรรมในบริบทหนึ่ง เมื่อบริบททางสังคมเปลี่ยนไป ค่านิยมจึงสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ด้วย (รัฐวรรษ พูลศรี, 2557)

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้นำเสนอการวิเคราะห์วรรณกรรมโดยใช้ทฤษฎีอัตลักษณ์ในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีที่แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของสตรีมีความเลื่อนไหลตามพัฒนาการประวัติศาสตร์ชาติ นักเขียนสตรีได้เปิดเผยให้เห็นปัญหาสังคมที่กระทบต่อบทบาทของสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายรัฐที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเพศวิถีที่สัมพันธ์กับนโยบายรัฐ ชนชั้น อีกทั้งยังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของสตรียุคใหม่ที่ประสบกับการแข่งขันทางการศึกษาจนกลายเป็นวิกฤตอัตลักษณ์ ประเด็นค้นพบในการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซียร่วมสมัยที่ต่างก็สะท้อนวิถีสตรีในสังคมที่ต้องต่อรองและต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซีย เมื่อศึกษาเปรียบเทียบร่วมกันพบว่า นักเขียนสตรีในอาเซียนนั้นต่างประกอบสร้างวิถีแห่งตนตามบริบทของสังคม แม้การต่อสู้เพื่อสิทธิของตนจะต่างระนาบกัน แต่การศึกษาวรรณกรรมสตรีนี้แสดงให้เห็นว่าสตรีคือส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์กระแสหลัก และคือส่วนหนึ่งในการประกอบสร้างความมั่นคงของชาติ (รัฐวรรษ พูลศรี, 2557)

วิทยานิพนธ์ เรื่อง **การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย** ของ กัจจร หลุยยะพงศ์ วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2554 กล่าวถึงกรอบคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ ดังต่อไปนี้ อัตลักษณ์เป็น

ผลลัพธ์ของวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้อำนาจและความรู้บางอย่าง และอัตลักษณ์ดังกล่าวก็เผยแพร่ผ่านเครือข่ายและสถาบันต่างๆ และเราก็รับมาโดยไม่ตั้งคำถาม” หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อัตลักษณ์ของมนุษย์เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดความหมายจากอำนาจและความรู้ การกำหนดอัตลักษณ์ว่า “เราคือใคร” เช่นการกำหนดว่าสตรีมุสลิมมาเลย์คือใคร และอยู่ในระดับใดในสังคม อัตลักษณ์เป็นผลพวงของอำนาจที่กำหนดมนุษย์ผ่านการวิเคราะห์วาทกรรม อัตลักษณ์คืออำนาจของตนเองในการสื่อสารสู่คนอื่น ๆ ว่า “เราคือใคร” มนุษย์มีอำนาจในการกำหนดตัวตนเพื่อบริการตนเองว่าเราคือใคร และการบอกออกไปนั้นก็ต้องพึ่งพาการสื่อสารหรือวาทกรรมนั่นเอง อัตลักษณ์มีความหลากหลาย มีการแปรเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอำนาจของผู้สร้างวาทกรรม อัตลักษณ์เป็นผลทั้งการกำหนดจากสถาบันต่างๆ ที่หลากหลาย การศึกษาอัตลักษณ์จะศึกษาผ่าน 1 นโยบายรัฐ 2 สังคมและวัฒนธรรม และ 3 เศรษฐกิจ

กัจจกร หลุยยะพงศ์ เสนอทฤษฎีอัตลักษณ์ในกระบวนทัศน์ต่างๆ อาทิ อัตลักษณ์ในสำนักมาร์กซิสต์ (Marxism) ซึ่งให้ความสนใจต่ออัตลักษณ์ ผ่านคำว่าอุดมการณ์ กล่าวคือ ตัวตนเป็นผลผลิตของสังคมเป็นผู้สร้างโดยผ่านกระบวนการเรียก (interpellation) กระบวนทัศน์คิดสตรีนิยม (Feminism) นำเสนอว่าอัตลักษณ์เรื่องเพศมิได้เป็นเรื่องธรรมชาติ แต่เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดจากสังคม และผู้หญิงก็มักจะตกอยู่ภายใต้อำนาจที่สังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่กดขี่ อัตลักษณ์มีลักษณะเหมือนเหรียญสองด้านที่ทับซ้อนกันอยู่ ด้านหนึ่ง วาทกรรมจะหยิบยื่นภาพตัวแทน (representative) ให้กับเรา เช่น ความเป็นชาย ความเป็นหญิง ความเป็นไทย และหล่อหลอมเป็นตัวเรา ซึ่งภาพดังกล่าวนั้นก็สร้างให้ต่างไปจากคนอื่น (The other) แต่อีกด้านหนึ่ง ตัวเราก็จะต่อรอง ยอมรับ ปฏิเสธ ตำแหน่งของปัจเจกภายในวาทกรรม ตัวตนจึงเป็นภาพที่ทับซ้อนกันอยู่ระหว่างวาทกรรมที่ถูกกำหนดและกำหนดเอง (กัจจกร หลุยยะพงศ์, 2553)

ข้อค้นพบที่สำคัญต่อการศึกษอัตลักษณ์ในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ คือ การต่อสู้ของปัจเจกบุคคลที่มีต่อพลังของสังคมที่กำหนดความหมายต่ออัตลักษณ์ ซึ่งเป็นแนวทางการต่อสู้ที่ไม่ใช่การปฏิเสธหรือทิศทางตรงกันข้ามแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจมีทางเลือกอื่นๆ หรือที่เรียกว่า “พื้นที่ที่สาม” (third space) กัจจกร หลุยยะพงศ์ เสนอว่าเพื่อที่จะเล่นกับขีดจำกัดที่กำหนด ปัจเจกไม่จำเป็นต้องอยู่อีกฟากหนึ่งของอำนาจแต่กลับใช้วิธีการไม่หยุดนิ่งอยู่กับพื้นที่ที่กำหนดให้ (dislocation) เช่น การทำให้พื้นที่นั้นคลุมเครือหรือการใช้แนวทางการผสมผสาน (Hybridity) กล่าวคือเป็นการต่อสู้กับวาทกรรมที่

กำหนดความหมายของอัตลักษณ์ หรือต่อรองกับอัตลักษณ์ที่สังคมหยิบยื่นให้ในลักษณะที่เป็นแง่ลบ เพื่อเชิดชูพลังในแง่บวกอยู่บนพื้นฐานอำนาจที่ตนเองถนัด ซึ่งเมื่อผู้วิจัยนำวิธีการดังกล่าวศึกษา วิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมพบว่า นักเขียนสตรีมิเพียงเสนอให้เห็นถึงความย้อนแย้ง ระหว่างจารีตและอุดมการณ์รัฐแต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้ประพันธ์ยังชี้ให้เห็นว่าตัวละครสตรีซึ่งเป็น ภาพแทนของปัจเจกในสังคมมาเลยมีความพยายามในการต่อรองและสร้างพื้นที่ของตนเองในการ ทบทวนนิยามและความหมายผ่านตัวบทวรรณกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นทัศนคติและอุดมการณ์ของ นักเขียนที่มีต่อสังคมในแต่ละยุคสมัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง **อัตลักษณ์กับบริบททางสังคมในนวนิยายโรมานซ์แนวข้ามพหุชาติของ ไทย** ของอนัญญา วารีสอาด วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2553 ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ไว้ดังนี้ บริบททางสังคมมีอิทธิพลโดยตรงต่อการ สร้างอัตลักษณ์และความสำเร็จหรือความล้มเหลวในความรักของตัวละครเอก ด้วยเหตุที่อุดมการณ์ และวาทกรรมชุดต่างๆ ที่ร่ายล้อมตัวละครอยู่ในแต่ละช่วงเวลามีผลโดยตรงต่อการสร้างอัตลักษณ์ของ ตัวละคร ดังที่สจ๊วต ฮอลล์ กล่าวว่า “อัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนของบุคคลนั้นเกิดจากชิ้นส่วนของ ชุดวาทกรรมต่างๆ ที่ประกอบรวมตัวขึ้นมา” ฮอลล์เป็นนักคิดสำคัญคนหนึ่งในกระแสแนวคิดหลัง สมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตั้งคำถามต่อแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์เดิมที่เชื่อว่ามีความสมบัติอะไรบางอย่าง เป็นแก่นแกนกำหนดความคิดและพฤติกรรมของบุคคล โดยเสนอว่าที่จริงแล้วอัตลักษณ์เป็นเรื่องของ การนิยามความหมายซึ่งเลื่อนไหลไปได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป (อนัญญา วารีสอาด, 2553)

อนัญญา วารีสอาด กล่าวว่าอัตลักษณ์ของตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมนี้อาจถูก ยึดโยงเข้ากับปัจจัยหลายประการด้วยกัน แต่ปัจจัยหลักที่ตัวละครมักใช้ในการยึดโยงอัตลักษณ์ของตน คือปัจจัยด้านชนชั้น เพศสถานะ และชาติพันธุ์ ดังนั้นภายใต้บริบททางสังคมที่ต่างกันในแต่ละ ช่วงเวลา อุดมการณ์ของสังคมในเรื่องชนชั้น เพศสถานะ และชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมย่อมส่งผลต่อการประกอบสร้างและตัดสินคุณค่า อัตลักษณ์ของตัวละครอย่าง ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ วิทยานิพนธ์เรื่องนี้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีเรื่องอัตลักษณ์ไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ อัตลักษณ์ที่ปรากฏในนวนิยายนั้นนำเสนอให้เห็นว่าตัวละครในเรื่องมักใช้ปัจจัยด้านชนชั้น เพศสถานะ และชาติพันธุ์ยึดโยงอัตลักษณ์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้นสัมพันธ์กับบริบททางสังคมที่

เปลี่ยนแปลงไปด้วย ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์สตรีมาเลย์นี้ สามารถนำแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ตามที่อนุญาต วาริสอาดนำเสนอว่า อัตลักษณ์สตรีมาเลย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้รับการหล่อหลอมจากอุดมการณ์ของสังคมนั้นก็คือ การเป็นสตรีมาเลย์ที่เป็นแม่ศรีเรือนที่ดี แม่สตรีมาเลย์จะดำรงบทบาทความเป็นแม่ศรีเรือนเช่นเดียวกัน แต่คำว่าแม่ศรีเรือนในหมู่สตรีชนชั้นสูง และสตรีชนชั้นกลางนั้นอาจจะมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน เช่น สตรีชนชั้นสูงอาจจะไม่ได้รับผลกระทบต่อการเป็นแม่ศรีเรือนมากนัก เพราะปัจจัยทางการเงินที่เกื้อหนุนให้สตรีเหล่านี้สามารถจ้างหญิงสาวจากหมู่บ้านในชนบทมาคอยปรนนิบัติรับใช้ ในขณะที่สตรีชนชั้นกลางในสังคมต้องออกไปหางานทำและต้องดูแลรับผิดชอบบ้านเรือนและทำหน้าที่แม่ศรีเรือนอย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ในขณะที่สตรีมาเลย์บางกลุ่มไม่เห็นด้วยว่าสตรีมาเลย์ต้องทำหน้าที่แม่ศรีเรือน ชื่อสัตย์ ภักดี และอยู่ภายในรั้วบ้าน แต่เพียงอย่างเดียว สตรีมาเลย์ควรที่จะออกมา เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การสื่อสาร “วิกฤตอัตลักษณ์” ในนวนิยายของ ฮารุกิ มูราคามิ และเรื่องสั้นแนวหลังสมัยใหม่ของไทย ของวัชรี เกวลกุล วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2554 กล่าวถึงอัตลักษณ์แบบหลังสมัยใหม่ กล่าวคืออัตลักษณ์ตามโลกทัศน์หลังสมัยใหม่ ซึ่งรับอิทธิพลมาจากแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม มีลักษณะตั้งความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจเจก นอกจากนี้วัชรี เกวลกุล ยังนำเสนอประเด็นด้านอัตลักษณ์ที่กล่าวในงานของอภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546) กล่าวคือ การนิยามอัตลักษณ์ของปัจเจกตามโลกทัศน์หลังสมัยใหม่ต้องอาศัยการตระหนักรู้ถึงตำแหน่งแห่งหนของปัจเจกเอง ด้วยการอ้างอิงตนเองเข้ากับเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาทิ อัตลักษณ์ที่อ้างอิงกับเกณฑ์ทางเพศ ความเป็นชาย-หญิง อัตลักษณ์ที่อ้างอิงกับเกณฑ์ความเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเกณฑ์ที่ไม่มีความหมายอันเป็นเสถียรภาพสังกัดอยู่ในตัวเอง (วัชรี เกวลกุล, 2554)

วิทยานิพนธ์ของวัชรี เกวลกุล มีประเด็นที่เชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยเรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ คือ เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ในระดับบุคคล และอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ระดับกลุ่มของสตรีในพื้นที่บ้าน สะท้อนให้เห็นพลังของสตรีในการต่อรองอำนาจของอะดัตหรือค่านิยมที่มีผลต่อการดำรงวิถีแม่ศรีเรือนของสตรีมาเลย์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ในประเด็นที่กล่าวว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เลื่อนไหลไม่หยุดนิ่ง ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสถานการณ์ต่างๆ ในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมาเลย์จึงพบ

ประเด็นที่น่าสนใจ กล่าวคือ อัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ไม่ได้จำกัดเฉพาะการเป็นแม่ศรีเรือนแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อสังคมมาเลย์พัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ มีการดำเนินนโยบายที่มุ่งพัฒนาประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ สตรีมาเลย์จึงต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์จากการเป็นแม่ศรีเรือนสู่อัตลักษณ์สตรีที่ก้าวทันโลก กล่าวคือ มีความสามารถ เป็นผู้หญิงเก่ง พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และประสบความสำเร็จในชีวิต ดังที่จะอภิปรายในบทวิเคราะห์ต่อไป

วิทยานิพนธ์ เรื่อง **ผู้หญิงกับความอ้วน: เรือนร่างของผู้หญิงกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในนวนิยายซิคลิต** ของจินไตย เฮงรวมญาติ วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2555 กล่าวถึงประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ไว้ดังนี้ ในสังคมบริโคนิยมที่ต่อต้านความอ้วน ผู้หญิงอ้วนจะสามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไปได้ก็ต่อเมื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองขึ้นมา (Fat Identity) เพื่อต่อรองอัตลักษณ์กับแนวคิดและค่านิยมของสังคมกระแสหลัก ซึ่งมีกระบวนการโดยยืนยันหรือตอกย้ำอัตลักษณ์ที่มีอยู่ร่วมกันคือความอ้วนและมีการรื้อสร้างความหมายของความอ้วนที่สังคมกำหนดและนิยามความหมายของความอ้วนใหม่ที่ไม่เป็นสิ่งที่แย่มากตามที่สังคมบอก โดยใช้กระบวนการสร้างความหมายใหม่เพื่อแสดงออกถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางอำนาจกับสังคม (อจินไตย เฮงรวมญาติ, 2555)

วิทยานิพนธ์ของอจินไตย เฮงรวมญาติ สามารถนำประเด็นเรื่องอัตลักษณ์มาวิเคราะห์กับวิถีบริโภคของสตรีในสังคมยุควิฤตเศรษฐกิจทุนนิยมในประเทศมาเลเซีย ในแง่ที่ว่าผู้หญิงจะสามารถดำรงอยู่ในสังคมต่อไปได้ก็ต่อเมื่อสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองขึ้นมา (Fat Identity) เพื่อต่อรองอัตลักษณ์กับแนวคิดและค่านิยมของสังคมกระแสหลัก ซึ่งมีกระบวนการโดยยืนยันหรือตอกย้ำอัตลักษณ์ที่มีอยู่ร่วมกันคือความอ้วนและมีการรื้อสร้างความหมายของความอ้วนที่สังคมกำหนดและนิยามความหมายของความอ้วนใหม่ที่ไม่เป็นสิ่งที่แย่มากตามที่สังคมบอก โดยใช้กระบวนการสร้างความหมายใหม่เพื่อแสดงออกถึงกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางอำนาจกับสังคม การสร้างอัตลักษณ์กลุ่มเพื่อต่อรองกับแนวคิดและค่านิยมกระแสหลัก ในนวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์พบว่า นักเขียนสตรีนำเสนอให้เห็นว่าแม่สตรีมาเลย์จะตกอยู่ภายใต้กรอบแผนของสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สตรีมาเลย์ก็มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมทั้งในพื้นที่บ้าน

และพื้นที่สาธารณะ เพื่อแสดงออกให้เห็นว่า แม้สังคมยังคงคาดหวังให้สตรีมาเลย์เป็นสตรีแม่ศรีเรือน แต่สตรีมาเลย์ก็สามารถเป็นทั้งสตรีแม่ศรีเรือนและสตรีผู้ทันสมัยโลก มีความสามารถในการประกอบอาชีพได้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งกลายเป็นอัตลักษณ์ที่ประนีประนอม และเป็นการต่อรองกับสังคมมาเลย์ที่ก้าวไปสู่ยุคอุตสาหกรรมใหม่อีกด้วย

1.8.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและสถานภาพสตรีมาเลย์

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้เป็นการสำรวจเอกสารงานวิจัย และบทความที่มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสตรีในสังคมมาเลย์ รวมถึงงานวิจัยในต่างประเทศที่มีการศึกษาวรรณกรรมสตรีและนำมาตีพิมพ์เป็นตำรา โดยเฉพาะการศึกษาภาพสะท้อนของสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมมาเลย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นดังกล่าวโดยแบ่งออกเป็น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ในสังคมยุคใหม่ และ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมาเลย์ ดังต่อไปนี้

1.8.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีมุสลิมมาเลย์

วิทยานิพนธ์ของ มุฮัมหมัด อซลันชา มุฮัมหมัด ซัยยิด (Md Azalansha Md Syed)² วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง **Engaging with modernity: Malay women, non-western soap opera and watching competencies** ได้กล่าวถึงสตรีมาเลย์และนโยบายรัฐนิยมกับความเป็นสมัยใหม่ในประเทศมาเลเซีย โดยมุฮัมหมัด อซลันชา มุฮัมหมัด ซัยยิด ได้กล่าวว่าความซับซ้อนในสังคมมาเลย์สมัยใหม่ซึ่งมีลักษณะที่หลายหลาย ไม่ได้มีความเป็นหนึ่งเดียว ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าการทบทวนการนำวิถีแบบดั้งเดิมกลับมาพัฒนาประเทศภายใต้โครงการความหลากหลายของความ เป็นสมัยใหม่ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งพรรค อัมโน (UMNO) ถือเป็นพรรคการเมืองหลักที่ยึดนโยบายในการพัฒนาประเทศมาเลเซีย ณ ขณะนั้น ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของสตรีในประเทศมาเลเซียอย่างไร ตลอดจนชี้ให้เห็นวาระของการสร้างความเป็นสมัยใหม่ในประเทศมาเลเซียที่มีความพยายามในการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้หญิงมาเลย์สมัยใหม่กับพื้นที่ส่วนตัว (พื้นที่ครัวเรือนหรือ พื้นที่ภายในบ้าน) (Muhammad Azlansha Muhamad Syed, 2011)

² Md Azalansha Md Syed คำว่า “Md” ย่อมาจากคำว่า Mohammad (มุฮัมหมัด)

มุฮัมหมัด อัซลันซา มุฮัมหมัด ซัยยิด อภิปรายคำว่า ความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ว่าเป็น คำที่ค่อนข้างคลุมเครือ และมีความหมายที่หลากหลาย และสรุปได้เป็นชุดความคิดเดี่ยวได้ ยกตัวอย่างเช่น แอนโทนี กิดเดน (Anthony Giddens) ได้กล่าวถึงความเป็นสมัยใหม่ไว้ว่า “มรดกทาง ความคิดของความเป็นสมัยใหม่นั้นคือความขัดแย้งของวิถีดั้งเดิม” การปฏิสัมพันธ์กับความเป็น สมัยใหม่นั้นรวมถึงวิถีทางความคิดเช่นเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เช่นวิถีชีวิต และ เศรษฐกิจ ดังนั้นการวิพากษ์นโยบายรัฐนิยมโดยใช้กรอบแนวคิดความเป็นสมัยใหม่ที่หลากหลายนั้น ช่วยให้เห็นมิติของการพัฒนาประเทศมาเลเซียไปสู่ประเทศที่ทันสมัยทัดเทียมกับประเทศมหาอำนาจ มากขึ้น

วิทยานิพนธ์เรื่อง **กลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ของชาติในโครงการรงค์ทางการท่องเที่ยว ของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย** ของศิริพร วุฒิกุล วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2549 การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ของชาติของประเทศไทย และ ประเทศมาเลเซีย โดยใช้ระเบียบวิจัย คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก และการวิเคราะห์ตัวบทจาก แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและแหล่งข้อมูลประเภทสื่อโฆษณาประเภทโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่ากลยุทธ์การนำเสนอของทั้งสองประเทศนำเสนอขึ้นงานโฆษณาที่มีความคล้ายคลึงกัน ทั้งรูปแบบการนำเสนอโดยประเทศไทยใช้สื่อโทรทัศน์มากที่สุด และประเทศมาเลเซียใช้สื่อสิ่งพิมพ์ มากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นของการศึกษาอัตลักษณ์ในงานวิจัยไว้ว่า ทั้งประเทศไทย และประเทศมาเลเซียนำเสนออัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ ได้แก่ สถาปัตยกรรม เสื้อผ้าเครื่อง แต่งกาย ยานพาหนะ หัตถกรรมและอาหาร ทั้งสองประเทศยังนำเสนออัตลักษณ์ด้านความ หลากหลายของเชื้อชาติ โดยที่ประเทศไทยนำเสนอความโดดเด่น อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ลักษณะนิสัยของคนไทย ในขณะที่ประเทศมาเลเซียโดดเด่นเรื่องการนำเสนออัตลักษณ์ด้านความ หลากหลายของเชื้อชาติ (ศิริพร วุฒิกุล, 2549)

วิทยานิพนธ์เรื่อง **สตรีกับศาสนาอิสลามในนวนิยายมาเลย์** ของนาฏเฉลียว ชมธรมินทร์ วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2544 เป็นการศึกษา อิทธิพลของศาสนาอิสลามที่มีต่อ ค่านิยม สิทธิ หน้าที่ บทบาทและสถานภาพของสตรีมุสลิมและ ทศนคติของผู้เขียนในนวนิยายมาเลย์เรื่อง *ซาลินา (Salina)* ของ เอ ซาหมัด ซาอิด (A. Samad Said) เรื่อง *โน ฮาร์เวสต์ บัด อะ ทอร์น (No Harvest but a thorn)* และนวนิยายเรื่อง *ซากา (Saga)* ของ อับดุล ตาลิบ มุฮัมหมัด ฮัสซัน (Abdul Talib Mohammad Hassan) ผลการศึกษาพบว่าศาสนา

อิสลามมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของสตรีมุสลิมในนวนิยายทั้งสามเรื่องในฐานะมารดา ภรรยาและ บุตรี ผู้ประพันธ์วิพากษ์วิจารณ์ลักษณะสังคม การดำเนินชีวิตของตัวละครสตรีในเรื่องซึ่งไม่ปฏิบัติตาม หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ผลของการไม่ปฏิบัติตามทำให้สตรีพบปัญหาทั้งในด้านชีวิตส่วนตัว ครอบครัวและสังคมที่สตรีมีส่วนเกี่ยวข้อง สตรีต่างก็ตระหนักถึงความขัดแย้งที่พวกเธอเผชิญ คือ ความขัดแย้งระหว่างความเป็นจริงที่พวกเธอประสบกับคำสอนในศาสนาอิสลาม ตลอดไปจนถึงสิ่งที่ สังคมปรารถนาและคาดหวังให้พวกเธอปฏิบัติ ซึ่งการคาดหวังของสังคมเป็นอุปสรรคหนึ่งของการ ดำรงชีวิตเป็นผู้หญิงที่ดีของสตรี (นาฏเฉลียว ชมธณินทร์, 2544)

นาฏเฉลียว ชมธณินทร์อภิปรายถึงความสำคัญของสตรีในฐานะมารดาซึ่งมีความสำคัญเป็น อย่างมาก เนื่องจากการทำหน้าที่แม่มีความสำคัญต่อหน่วยครอบครัวในการเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เป็น สมาชิกที่ดี เป็นมุสลิมที่ดี และบุรุษควรอย่างยิ่งที่จะดูแลปฏิบัติต่อพวกเธออย่างดี แนวคิดสำคัญนี้ สะท้อนให้เห็นว่าตัวละครหญิงในเรื่องได้รับการปฏิบัติที่ตรงกันข้ามกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม เพราะตัวละครหญิงในเรื่องต่างให้ความสำคัญกับวัตถุเนื่องจากไม่ได้รับความใส่ใจจากครอบครัว โดยเฉพาะสามี ทำให้ตัวละครหลักซึ่งเป็นสตรีในเรื่องดำเนินชีวิตที่ตรงข้ามกับหลักปฏิบัติที่ดีในสังคม เป็นต้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะที่เป็นมารดา ภรรยาและบุตรก็สามารถนำเอาหลักคำสอนของศาสนา นำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยสะท้อนให้เห็นว่าภาพสตรีที่ปรากฏในนวนิยายไม่ได้รับการยอมรับ และให้เกียรติจากสังคม ไม่ว่าจะเป็นอาชีพที่ทำให้กลายเป็นหญิงร้าย เช่นโสเภณี ทำให้สตรีไม่มีที่ยืน ในสังคม สังคมและครอบครัวไม่สามารถหยิบยื่นโอกาสให้ตัวละครสตรีมีโอกาสได้แก้ไขข้อผิดพลาดได้ เนื่องจากผู้คนในสังคมที่ปรากฏในนวนิยายแสดงให้เห็นถึงการตีความคำสอนและไม่เข้าใจในศาสนา อิสลามอย่างแท้จริง

วิทยานิพนธ์เรื่อง **สตรีกับศาสนาอิสลามในนวนิยายมาเลย์** ของนาฏเฉลียว ชมธณินทร์ จึง นับว่าเป็นวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาภาพของสตรีที่ปรากฏในนวนิยายมาเลย์ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์แรกๆ ของ สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบในการศึกษาวรรณกรรมต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศในอาเซียน วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีที่น่าสนใจ กล่าวคือ ในมุมมองของนักเขียนชายที่มีต่อสตรีมุสลิมมาเลย์ต่าง เสนอให้เห็นว่าค่านิยม และประเพณีนิยมที่ให้ความสำคัญกับบุรุษนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการ แสดงออกของสตรี สังคมมาเลย์ในอดีตใช้ค่านิยมที่ผิดจากหลักคำสอนในศาสนาอิสลามประเมินค่า การกระทำที่อยู่นอกเหนือการรับรู้ของตนผลักให้สตรีกลายเป็นคนนอก และ “หญิงร้าย” แม้ว่าสตรี ในนวนิยายจะมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงตนเองและแสดงศักยภาพในด้านบวกแล้วก็ตาม การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาภาพของสตรีในวรรณกรรมของสตรีซึ่งเป็นการศึกษา

เปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการประพันธ์ระหว่างนักเขียนชายและนักเขียนสตรีในสังคมมาเลเซียในมิติวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

1.8.2.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซีย

บทความเรื่อง “The Changing roles of Malay woman in Novels by Khadijah Hashim” ในวารสาร *Malay Literature* ฉบับที่ 20 (November 2007) ของ วัน โรซลีซิม วัน ยะฮ์ยา (Wan Roselezam Wan Yahya) อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยปุตรา มาเลเซีย ศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีมาเลเซียในนวนิยายของคาคีเยฮ์ ฮาซิม จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ *Alun Hidup (The Wave of Life)* *Badai Semalam (Storm of Yesterday)* *Mencari Azizah (The Journey)* *Senator Adila* และ *Melawan Arus* ซึ่งเสนอว่า ผลงานของคาคีเยฮ์ ฮาซิมสะท้อนถึงสิทธิสตรีในสังคมมาเลเซีย บทความเรื่องนี้นำเสนอประวัติศาสตร์ของมาเลเซียไว้โดยย่อ และชี้ให้เห็นว่าบทบาทของสตรีมาเลเซียนั้นขึ้นอยู่กับจารีต (adat) และหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม ซึ่งสิ่งที่กำหนดบทบาทของสตรีมาเลเซียนั้นสะท้อนให้เห็นว่าวิถีที่เหมาะสมของสตรีมาเลเซียขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ต่างๆ และเป็นสิ่งที่สตรีต้องเรียนรู้เพื่อให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมตามความคาดหวังของสังคม ผู้เขียนบทความได้กล่าวถึงนักทฤษฎีสตรีนิยมเช่น อีเลน โชวอลเตอร์ (Elaine Showalter) และได้วิพากษ์นวนิยายดังกล่าวข้างต้นผ่านแนวคิดเรื่องสตรีกับวัฒนธรรมในมุมมองของ โชวอลเตอร์ กล่าวคือ สตรีมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน และประสบการณ์ของสตรีเหล่านี้ได้ถูกกำกับโดยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม (socioeconomy) ชาติพันธุ์ (ethnicity) วัฒนธรรม (culture) ประสบการณ์ทางเพศ (sexual orientation) และวัฒนธรรมในแต่ละสมัย อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างเหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงก็ยังสามารถแบ่งปันประสบการณ์ต่างๆ เหล่านี้ร่วมกัน ประสบการณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มาจากความเป็นสตรีที่อยู่ในสังคมปิตาธิปไตย การวิเคราะห์นวนิยายในบทความนี้จึงสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ของสตรีในมาเลเซีย และสตรีที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกอีกด้วย

หนังสือเรื่อง *Contrary Vision: women and work in Malay novels written by women* เขียนโดย คริสติน แคมป์เบลล์ (Christine Campbell) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพสตรีและการประกอบอาชีพ ผู้เขียนศึกษาสำรวจข้อมูลในเรื่องประวัติของนักเขียนสตรีมาเลเซียและพัฒนาการวรรณกรรมสตรีตั้งแต่ช่วงเวลาก่อนได้รับเอกราช จนถึงปี ค.ศ. 1995 โดยศึกษาสถานภาพของสตรี

ผ่านบริบทของประวัติศาสตร์ ประวัติของนักเขียนสตรี ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะวรรณกรรมของสตรี ผ่านแนวคิดและทฤษฎีสตรีนิยมคลื่นที่ 2 โดยใช้ทฤษฎี “gynocritic” กับการศึกษาวรรณกรรมของสตรี แคมป์เบลล์กล่าวว่าการศึกษาวรรณกรรมของสตรีในช่วง ปี ค.ศ. 1957 ที่ถือว่ามีค่าสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการทดสอบของนักเขียนหญิง การศึกษาวิจัยช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาของการบ่มเพาะความรู้สึกร่วมกันที่ค่อยๆ ก่อตัวขึ้นอย่างช้าๆ นับตั้งแต่ศตวรรษก่อนหน้านี้นี้ และเน้นย้ำให้เห็นว่าทราบจนถึงการสิ้นสุดของการอยู่ภายใต้อาณานิคมในปี ค.ศ.1957 เป็นการเข้าสู่การพัฒนาแบบแห่งวรรณกรรมเพื่อสตรีอย่างเด่นชัด (Campbell, 2004)

แคมป์เบลล์ นำเสนอให้เห็นว่าเนื้อหาที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของสตรีเริ่มให้ความสำคัญกับการวิพากษ์นโยบายรัฐมากกว่าที่จะนำเสนอพัฒนาการของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายด้วยประเด็นเรื่องขบวนการนำชาติเข้าสู่สมัยนิยม/ความทันสมัย วรรณกรรมยังคงมีบทบาทในโครงการภาครัฐบาลในการขับเคลื่อนชาติมาเลเซียให้เข้าสู่ วิสัยทัศน์ปี (Vision 2020) ซึ่งเป็นปีที่ประเทศมาเลเซียมุ่งหมายจะอยู่ในสถานะของชาติที่พัฒนาแล้ว นอกจากนี้ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าผลของการให้รางวัลวรรณกรรมในยุค ในปี ค.ศ. 1991 ดร. มาฮาดีร์ โมฮัมหมัด (Tun Dr. Mahathir Mohammad) นายกรัฐมนตรีของประเทศมาเลเซีย ณ ช่วงเวลาดังกล่าว (Hooker, 2000:368) เน้นชัดว่า รางวัลชนะเลิศของนักเขียนชาวมาเลเซียมีความสำคัญต่อความก้าวหน้าของประเทศสืบเนื่องมาจากถือเป็นภาคส่วนหนึ่งของรัฐ (Campbell, 2004)

หนังสือเรื่อง *Citra Wanita dalam novel Melayu* ผลงานของ ซิตี คาเรียฮะฮ์ โมฮัมหมัด ซูบิร (Siti Khariah Mohd Zubir, 2009) ได้กล่าวถึงการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของวรรณกรรมสตรีมุสลิมมาเลย์ โดยอ้างอิงคำกล่าวของโรซนะฮ์ บาฮารูดดีน (Rosnah Baharuddin, 2003:24) ได้กล่าวถึงพัฒนาการและจุดเริ่มต้นของนักเขียนสตรีมาเลย์นั้นเริ่มขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1930 ในนิตยสาร *Bulan Melayu* นิตยสารเล่มนี้เป็นการรวมงานเขียนของคณะครูสตรีในรัฐโยโฮร์ บาฮารู (Johor Baharu)³ โดยฮัจญะฮ์ ซัยนุน ซุลัยมาน (Hajah Zainun Sulaiman) หรือนามปากกา อิบูซัยนีย์ (Ibu Zain) ผู้ซึ่งต้องการรวบรวมผลงานวรรณกรรมและข้อเขียนของสตรีตีพิมพ์นิตยสารที่เกี่ยวข้องกับสตรีโดยตรง นิตยสารนี้จึงกลายเป็นพื้นที่การอ่านที่สร้างขึ้นเฉพาะสตรี และเป็นพื้นที่ให้กับสตรีได้ทดสอบความสามารถของตนในฐานะนักเขียน

³ ในภาษาไทยนิยมทับศัพท์ Johor Baharu ยะโฮร์ บาห์รู ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการทับศัพท์ภาษามลายูว่า รัฐโยโฮร์ บาฮารู

ซิติ คาเรียะฮ์ โมฮัมมัด ชูบิร นำเสนอพัฒนาการวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยตั้งแต่ปี ค.ศ.1930-1990 กล่าวคือ นอกจากการถือกำเนิดพื้นที่งานเขียนสำหรับสตรีโดยเฉพาะแล้ว นักเขียนสตรีเริ่มสร้างผลงานวรรณกรรมประเภทนวนิยายในปี ค.ศ.1940 และในปี ค.ศ.1950 ซึ่งนวนิยายที่ถือกำเนิดในช่วงนี้เป็นวาระที่นักเขียนสตรีเริ่มตระหนักว่าผู้หญิงต้องเขียนเกี่ยวกับตนเอง ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นว่า นวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยเริ่มมีการนำเสนอให้เห็นภาพของสตรีที่เข้มแข็งและต่อสู้เรียกร้องเพื่อสังคมมาเลยให้เป็นอิสระจากการตกอยู่ใต้อาณัติของอังกฤษ นวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย ณ ช่วงเวลาดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของสตรีที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ชาติ และกระแสชาตินิยมในประเทศมาเลเซียภายหลังที่ประเทศมาเลเซียได้รับอิสรภาพจากอาณานิคมอังกฤษ

ซิติ คาเรียะฮ์ โมฮัมมัด ชูบิร ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาพสตรีที่ปรากฏในนวนิยายมาเลยใน หนังสือเรื่อง *Citra Wanita dalam novel Melayu* นำเสนอตัวละครหญิง คีร์ยาตี (Khiryati) ในนวนิยายเรื่อง *พิราบขาวโอบยบิน* ผลงานของคาคีเยฮ์ ฮาซิม คีร์ยาตี คือภาพของสตรีที่ต่อสู้กับชะตากรรมของตนเอง และต่อสู้เพื่อให้ตนเองมีสถานภาพทางสังคมที่ดีขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวถ้าต้องการเป็นเจ้าคนนายคน หรือเจ้าของกิจการใดๆ แล้ว จะต้องมีการศึกษาและสามารถแสดงความคิดเห็นแก่สาธารณชนได้ ภาพของตัวละครสตรีในทัศนะของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยจึงมุ่งเสนอภาพสะท้อนของสตรีที่มีความมุ่งมั่น มีความปรารถนาที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตตนเองและเป็นสตรีที่ประพฤติดี ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวละครสตรีที่ปรากฏในเรื่องเพิ่มเติม ได้แก่ นางฮาวา (Hawa) และ ซัลฮา (Salha) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การนำเสนอความอ่อนแอของอัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือนที่เป็นผลมาจากจารีตและนโยบายรัฐ

จากการศึกษาวิจัยภาพของสตรีในวรรณกรรมมาเลยโดยเฉพาะการศึกษาวิเคราะห์ภาพของสตรีในนวนิยายของคาคีเยฮ์ ฮาซิมนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* โดยศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรีมาเลยผ่านวาทกรรมเรื่องการศึกษา และอัตลักษณ์ชนชั้นกลางยุคใหม่ ซึ่งนวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* นำเสนอให้เห็นผลของการดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ในสังคมเพิ่มมากขึ้น ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์มายาคติเรื่องของการเป็นแม่ศรีเรือนต่อจากงานของ ซิติ คาเรียะฮ์ โมฮัมมัด ชูบิร ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์วิธีการต่อรองของตัวละครเอกหญิงที่เผชิญกับความกดดันจากจารีตและนโยบายรัฐ ดังที่จะกล่าวไว้ในบทที่ 4 ต่อไป

หนังสือเรื่อง *Puitika Sastera Wanita Indonesia dan Malaysi: Satu Bacaan Ginokritik* ผลงานของ นูร์ฮายาตี อับดุล ระฮ์มาน อาจารย์ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมาลายา หนังสือเล่มนี้ศึกษากระบวนการประพันธ์นวนิยายของนักเขียนสตรีอินโดนีเซีย

และมาเลเซีย นูรฮายาตี อับดุลระฮ์มาน เสนอสมมติฐานที่ว่านักเขียนชายมักจะวาดภาพผู้หญิงที่มีการสร้างขึ้นซ้ำๆ ตลอดจน ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ถูกจัดให้อยู่ชายขอบจากงานของนักเขียนชาย อีกทั้งเสียงเงียบของผู้หญิงที่อยู่ท่ามกลางสังคมที่เน้นให้บุรุษเป็นผู้นำ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงให้ความสำคัญกับสตรี ทั้งภาพลักษณ์ ความคิด เสียง ความปรารถนา ทักษะ ทักษะคิด ภาษาและวัฒนธรรมของสตรีเอง การกดทับสตรีที่เกิดขึ้นนั้นจะได้รับการเปิดเผยผ่านตัวบทที่ผลิตขึ้นโดยนักเขียนสตรี หนังสือเล่มนี้ได้ใช้แนวทางการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสตรีโดยใช้ทฤษฎี “gynocritic” ของ อีเลน โชวอลเตอร์ (Elaine Showalter) จากข้อสันนิษฐานที่ว่า งานเขียนของนักเขียนสตรีมีลักษณะเฉพาะที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเฉพาะ (Norhayati Abdul Rahman, 2012)

หนังสือเล่มนี้เป็นการอภิปรายโดยการศึกษาวรรณศิลป์ที่นักเขียนสตรีใช้ในนวนิยายจากทั้งสองประเทศ นูรฮายาตี อับดุล ระฮ์มาน นำเสนอคำว่า ‘Puitika’ ซึ่งเป็นคำสำคัญที่จะนิยามการประพันธ์ของนักเขียนสตรีในประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย ‘Puitika’ หมายถึงแนวคิดและหลักการพื้นฐานของการสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรม สืบเนื่องจากแนวคิดของ โทโดรอฟ มีประเด็นเกี่ยวกับวรรณศิลป์ในงานวรรณกรรม โดยพิจารณาว่าตัวบทที่ศึกษานั้นเป็นสิ่งที่ให้ความรู้ การศึกษาเกี่ยวกับสตรีในงานวรรณกรรมนั้นจะมุ่งเน้นการที่สตรีเป็นผู้เล่าเรื่องเช่นเดียวกันกับที่นักเขียนชายกล่าวถึงสตรีในงานวรรณกรรม การสะท้อนภาพตัวละครสตรีในงานวรรณกรรมของนักเขียนชายและนักเขียนหญิงนั้นจึงมีความแตกต่างกัน ผู้เขียนพบว่านักเขียนชายมีแนวโน้มให้ภาพสตรีที่คาดเคลื่อนและไม่ถูกต้องเพราะมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของสตรี

เอกสารงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ เป็นส่วนหนึ่งในการที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับตัวบทวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ ทั้งนี้เอกสารงานวิจัยนำเสนอให้เห็นว่า บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมนั้นต่างส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของปัจเจกบุคคล และนำมาซึ่งอุดมการณ์ และชุดวาทกรรมที่แปรเปลี่ยนไปแต่ละยุคสมัย การศึกษาวิจัยนี้จึงเป็นการนำเสนออัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ อัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือนที่เกิดจากค่านิยมดั้งเดิม การเป็นสตรีที่ดีตามแบบฉบับอิสลาม เมื่อสังคมมาเลย์เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจากสตรีแม่ศรีเรือนสู่การเป็นสตรีชนชั้นกลางยุคใหม่ สตรีที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น สตรีที่มุ่งมั่นเปลี่ยนแปลงตนเองสู่การเป็นสตรีที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพและเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นต้น

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ในวรรณกรรม
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมสตรีในภูมิภาคอาเซียนและในบริบทสังคมอื่นๆ

บทที่ 2

บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ในสังคมและวงวรรณกรรม

ประเทศมาเลเซียเป็นหนึ่งในประเทศประชาคมอาเซียนที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาประเทศมาเลเซียตามบริบททางประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าประเทศมาเลเซียเป็นหนึ่งในประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs-New Industrialized Countries) นอกจากนี้แล้วประเทศมาเลเซียยังรุ่มรวยไปด้วยประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ได้แก่ การปกครองระบอบสุลต่าน การเข้าสู่ยุคอาณานิคม จนมาสู่ยุคการประกาศอิสรภาพ และพัฒนามาสู่ประเทศทุนนิยมเสรี ในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสังคมที่ผ่านมา ย่อมแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตของผู้คนในประเทศมาเลเซียมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

นอกจากบทบาทและสถานภาพของปัจเจกบุคคลในสังคมมาเลย์สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในหน้าประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมตะวันออก ไม่ว่าจะอดีตหรือปัจจุบัน ยังสัมพันธ์กับคำสอนทางศาสนา เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยที่ท่านศาสดาในแต่ละศาสนานำสารมาสู่ผู้ศรัทธา การอธิบายหลักการของศาสนาก็ต้องเป็นเรื่องที่ตอบปัญหาสมัยใหม่ด้วยเหตุผลที่เหมาะสมแก่คนในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย การนำคำสอนในศาสนามาใช้กับผู้คนในสังคมซึ่งต่างสภาพกับในยุคของศาสดาของศาสนานั้นๆ มาปรับใช้ ปัจเจกบุคคลจึงนำคำสอนต่างๆ มาตีความใหม่ โดยมีหลักว่าคำตีความจะต้องไม่ขัดกับหลักคำสอนสำคัญของศาสนานั้นๆ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2541) โดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย มีการปฏิวัติทางสังคมครั้งใหญ่โดยปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ประเทศมาเลเซียมีการนำหลักคำสอนศาสนาอิสลามเป็นกฎหมายที่เป็นข้อบังคับกับชาติพันธุ์มลายูในประเทศอีกด้วย

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น หากจะพิจารณาบทบาทและสถานะของสตรีในสังคมมาเลย์ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยด้วยเช่นกัน นวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ร่วมสมัยจึงนำเสนอให้เห็นวิถีสตรีในสังคมมาเลย์ที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมได้แก่ หลักคำสอนในศาสนาอิสลาม ความหลากหลายของความเชื่อดั้งเดิมก่อนการแผ่ขยายของศาสนาอิสลามในประเทศมาเลย์ นโยบายรัฐที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมซึ่งมีส่วนกำหนดบทบาทของสตรีมาเลย์

2.1 บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซีย ค.ศ. 1920 – ค.ศ. 1990

เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล กล่าวถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ ในหนังสือ *เปิดหน้าประวัติศาสตร์มาเลเซีย* โดยกล่าวว่ามาเลเซียซึ่งเป็นดินแดนทางตอนใต้ของทวีปเอเชีย ล้อมรอบด้วยทะเล และเชื่อมต่อกับหมู่เกาะต่างๆ ที่เรียกขานโดยรวมว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออุษาคเนย์ เป็นดินแดนที่มีส่วนสำคัญทางประวัติศาสตร์ของโลกตามลักษณะภูมิศาสตร์ เส้นทางเดินเรือทะเลอันเป็นศูนย์กลางที่อยู่ระหว่างหมู่เกาะต่างๆ ทั้งชวา บอร์เนียว อินเดีย ที่จะเดินทางไปสู่เวียดนาม และจีน ด้วยพรมแดนส่วนใหญ่ติดกับทะเล และเป็นเส้นทางเดินทะเลที่สำคัญ มีพ่อค้า นักเดินเรือหลายชาติหลายภาษาเดินทางผ่านไปมา ดินแดนมาเลเซียจึงเต็มไปด้วยอารยธรรมหลากหลาย มีผู้คนเดินทางเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ทั้งจีนและอินเดีย จากการสำรวจพื้นที่ต่างๆ บริเวณคาบสมุทรมาเลย์ และเกาะต่างๆ บริเวณใกล้เคียง พบว่าบริเวณดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนหลายเผ่า หลายเชื้อชาติ โดยเฉพาะชนพื้นเมืองที่เรียกขานกันว่า “พวกโปรโตมาเลย์” ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวมลายูในปัจจุบัน ที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณทางตอนเหนือของคาบสมุทรมาเลย์ (เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล, 2559)

ในปี ค.ศ. 1824 บริษัทการค้าอังกฤษได้ทำสนธิสัญญากับสุลต่านฮุสเซน เพื่อรับรองสถานะระหว่างประเทศอันเป็นหลักแหล่งของอังกฤษ และอังกฤษมีความประสงค์ที่จะสร้างเกาะให้เจริญมั่นคงกว่าแต่ก่อน เป็นอันว่าบริษัทการค้าอังกฤษได้เข้าไปครอบครองเกาะสิงคโปร์และเรียกกันในช่วงเวลานั้นว่า “Straits Settlement” ในปี ค.ศ. 1824 – 1914 ในปี ค.ศ. 1867 รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียได้เปลี่ยน “Straits Settlement” มาเป็น Crown Colony ขึ้นตรงกับคณะบริหารอาณานิคมที่ลอนดอน ไม่ขึ้นตรงกับบริษัทการค้าหรือรัฐบาลอังกฤษที่ไม่ขึ้นตรงกับบริษัทก่อน ส่วนดินแดนต่างๆ ทางคาบสมุทรมาเลย์ ซึ่งแต่ก่อนแต่ละรัฐและเมืองก็ตั้งสุลต่านปกครอง แต่สถานการณ์ภายในดินแดนต่างๆ ก็ค่อนข้างวุ่นวาย แดกแยก มีการทำสงครามอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลอังกฤษที่อินเดียหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่างก็ทราบดีว่าสภาพการณ์ภายในรัฐต่างๆ นั้นยังไม่สงบราบคาบเสียทีเดียว หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็น Crown Colony คณะผู้บริหารบริษัทการค้าได้แต่งตั้งเรสิเดนต์หรือเจ้าหน้าที่ของอังกฤษเข้าไปเป็นที่ปรึกษาและช่วยสุลต่านในรัฐต่างๆ ปกครอง (เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล, 2559)

ในปี ค.ศ. 1896 มีการรวมรัฐต่างๆ เข้าด้วยกัน แล้วเปลี่ยนคำเรียกขานใหม่ว่า สหพันธรัฐมาเลย์ (The Federated Malay States) โดยมีเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่รัฐบาลอังกฤษเข้าไปประจำยังรัฐ

ต่างๆ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 อังกฤษได้กลับเข้ามามีบทบาทในคาบสมุทรมลายูอีกและได้ดำเนินนโยบายการปกครองใหม่โดยกำหนดให้ทุกรัฐปกครองแบบเดียวกัน โดยมีรัฐบาลกลางบริหารประเทศอันเป็นไปตามแผนการพัฒนารัฐจัดตั้งสหภาพมลายู (Malayan Union) ซึ่งหมายความว่า รัฐบาลกลางมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง มีสถานะนิติบัญญัติส่วนกลางเป็นผู้ออกกฎหมาย แนวทางการปกครองแบบนี้ยอมทำให้สุลต่านไม่มีอำนาจในการออกกฎหมายและทำให้ฐานะถูกลดลงมาก เนื่องจากเป็นเพียงที่ปรึกษาของรัฐบาลกลางเท่านั้น ในขณะเดียวกัน รัฐบาลอังกฤษก็มีการกำหนดสิทธิแก่การเป็นพลเมืองมลายูที่ง่ายขึ้นแก่ผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ การต่อต้านนโยบายสหภาพมลายูดังกล่าวนี้ เมื่อพรรค UMNO ได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษ ตามข้อตกลงสหพันธ์มลายู ค.ศ. 1948 พรรค UMNO ได้เข้าร่วมร่างรัฐธรรมนูญซึ่งมีสาระในการปกป้องผลประโยชน์ของชาวมลายู (เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล, 2559: 131-135)

เวอร์จิเนีย เมทีสัน ฮุกเกอร์ (Virginia Matheson Hooker) กล่าวถึงช่วงก่อนการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคการประกาศอิสรภาพไว้ว่าสืบเนื่องจากการที่ประเทศมาเลเซียเคยตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษในช่วงปี ค.ศ. 1874 และได้ประกาศอิสรภาพจากอังกฤษในปี ค.ศ.1957 ผู้นำทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวมีความพยายามอย่างยิ่งในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับพลเมืองของตนซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้มีอนาคตต่อทิศทางทางการเมืองในอนาคตร่วมกัน โดยใช้แนวคิดสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวของผู้คนในชาติ (sense of national unity) โดยการมีสำนึกร่วมและมีน้ำหนึ่งใจเดียวไม่ยึดติดความเป็นรัฐหรือถิ่นฐานที่ตนอาศัยอยู่ (Hooker, 2000)

กระบวนการสู่ความเป็นเอกราชเริ่มต้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเมื่อ ตนกู อับดุล ราห์มาน ได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษในปี ค.ศ. 1956 มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นไปตามเงื่อนไขซึ่งยอมรับกันได้ทั้งจากผู้ปกครองรัฐ รัฐบาลกลางและอังกฤษ โดยมลายูกลายเป็นประเทศใหม่ที่มีสถาบันกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญที่หมุนเวียนมาจากสุลต่านผู้ปกครองทั้งเก้าในทุก 5 ปี มีรัฐสภาที่ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากเลือกตั้ง สหพันธ์รัฐมลายูได้เป็นเอกราชอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 1957 ⁴

⁴ นับตั้งแต่มลายูเซีย (ชื่อเรียกอย่างเป็นทางการภายหลังการประกาศเอกราชจากอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 1957 คือ “สหพันธ์รัฐมลายู (Federation of Malaya) และได้เปลี่ยนชื่อเรียกประเทศเป็น “Malaysia มาเลเซีย” ภายหลังจากการรวมประเทศกับสิงคโปร์ ซาราวัก และซารับาห์ ในปี ค.ศ. 1963 (อ่านเพิ่มเติมใน ศุภการ สิริไพศาล. (2554) *ภูมิบุตร: ประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง และกระบวนการพัฒนาประเทศของมาเลเซีย*)

ศุภการ สิริไพศาล กล่าวถึงลักษณะทางการเมืองของประเทศมาเลเซีย เรื่อง“พหุสังคมภายใต้ระบอบอาณานิคม ในหนังสือ *ภูมิบุตร: ประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง และกระบวนการพัฒนาประเทศของมาเลเซีย* โดยสรุปว่าการรวมชาติของมาเลเซียได้เกิดขึ้นท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งทางเชื้อชาติอย่างรุนแรงกระทั่งเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นในเหตุการณ์การจลาจลครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1969 ส่งผลให้รัฐบาลมาเลเซียต้องระงับการใช้รัฐธรรมนูญเป็นการชั่วคราวพร้อมๆ กับการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศเพื่อแก้ไขสถานการณ์เลวร้ายที่เกิดขึ้น หน่วยงานเพื่อเอกภาพแห่งชาติได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางในการดูแลความมั่นคงแห่งชาติหรือรูกุนเนกาเรอ (Rukun Negara) รวมทั้งวางแผนพัฒนาการเมืองและเศรษฐกิจใหม่ รวมถึงการสร้าง Barison Nasional: BN) หรือแนวร่วมแห่งชาติ ซึ่งนโยบายเหล่านี้ถือเป็นผลงานที่โดดเด่นของคุณ อับดุล ราซิก อดีตนายกรัฐมนตรีผู้แก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งและการจลาจลทางเชื้อชาติ

แม้ว่าในปี ค.ศ. 1970 จะมีการประกาศใช้ นโยบายเศรษฐกิจใหม่ ที่เน้นการกระจายรายได้สู่ชาวมาเลเซียทุกเชื้อชาติอย่างเป็นธรรม แต่เนื่องจากชาวจีนเป็นผู้มีประสบการณ์ในการลงทุนและผูกขาดอำนาจในทางเศรษฐกิจมาอย่างยาวนานทำให้ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจยังคงจำกัดเฉพาะในกลุ่มชาวจีนเป็นหลัก และถือเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์มากมายจากแนวทางการพัฒนาประเทศของรัฐบาลมาเลเซียดังกล่าว ดังนั้นนับตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1991 เป็นต้นมา รัฐบาลมาเลเซียจึงได้เริ่มปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศใหม่ ตามแผนการที่จะใช้กลยุทธ์เชิงเสรีแทนระบบสัดส่วนตามเชื้อชาติดังที่ได้เคยปฏิบัติมาก่อนหน้านั้น (ศุภการ สิริไพศาล, 2554)

นับตั้งแต่ยุคการประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1957 รัฐบาลของประเทศมาเลเซีย นำโดยพรรค UMNO (United Malays National Organization) มีพื้นฐานในการรักษาระดับความสมดุลของประชากรโดยเฉพาะในเรื่องเชื้อชาติ (bangsa) ซึ่งก็คือประชาชนชาวมาเลย์ซึ่งทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม และประชาชนที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่จีนและอินเดีย ยุทธวิธีในการวัดระดับความสามัคคีของกลุ่มทางชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มนี้ทำให้เห็นความชัดเจนของความสามัคคีทางทรัพย์สินและความมั่งคั่ง(ด้านรายได้) ที่กลายเป็นส่วนในการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายทางการเมืองของประเทศมาเลเซียยุคใหม่และจิตสำนึกทางเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์ ในปี ค.ศ. 1969 จึงเกิดการประท้วงต่อต้านความ

ยากจนที่เกิดขึ้นกับชาวมาเลย์(ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองและเป็นเกษตรกร) ประชาชนส่วนใหญ่ที่เป็นชาวมาเลย์ กัดดันให้มีการปรับเปลี่ยน (adjustment) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเชื้อชาติทั้งหลาย ด้วยเหตุผลนี้ นโยบาย NEP (New Economic Policy) จึงมีนโยบายสำคัญเรื่อง การขจัดความยากจน (eradicate poverty) และเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับบทบาททางเศรษฐกิจ (ethnic identification with economic role) จากนโยบายดังกล่าวผลที่เกิดขึ้นคือการนำกลุ่มมาเลย์ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทให้ขึ้นตรงหรืออยู่ในกำกับดูแลของรัฐ ประการต่อมาการบูรณาการสังคมเกษตรกรรมให้ขับเคลื่อนสู่เศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบ (the industrializing capitalist economy) นโยบายทางด้านสังคมจึงมีเนื้อหาถึงความมั่นคงของสุขภาพและความมั่นคงของชาติพันธุ์มลายูอุดมการณ์ภาครัฐรูปแบบใหม่ (Rukunegara) ทำให้เห็นแผนพัฒนาประเทศ ซึ่งรัฐบาลมาเลเซียมุ่งหวังให้ชาติพันธุ์มลายูเป็นกลุ่มผู้นำด้านทุนและการผลิต เป็นผู้เชี่ยวชาญ และผู้นำด้านธุรกิจ มีส่วนในภาคแรงงาน และเป็นพลเมืองยุคใหม่ในการพัฒนาความมั่งคั่งของประเทศ การขยายขอบเขตของนโยบายภาครัฐนี้เพิ่มความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างกลุ่มคนในสังคมชนบท (kampung) และกระตุ้นให้คนหนุ่มสาวจากหมู่บ้านอพยพเข้าสู่พื้นที่เมืองมากขึ้นเพื่อรองรับการพัฒนาประเทศ โดยยังคงรูปแบบสำนักความสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในหมู่บ้าน (kampung kinship) ไว้แม้จะมีการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสมัยใหม่แล้วก็ตาม (Ong, 1990)

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ประเทศมาเลเซียได้เปลี่ยนแปลงจากประเทศที่ตกเป็นแหล่งแสวงหาผลประโยชน์ของเจ้าอาณานิคมสู่ประเทศที่ปกครองตนเองสู่การเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาเลเซียจนจัดได้ว่าเป็นประเทศชั้นนำอันดับต้นๆ ของประชาคมอาเซียนนี้เอง ทำให้ประเทศมาเลเซียได้กำหนดนโยบายในการนำพาประเทศไปสู่ความเป็นมหาอำนาจในเรื่องต่างๆ มากขึ้น จากความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษที่ 1980 – ทศวรรษที่ 1990 นี้เอง ทำให้อัตราฯ มาฮาดีร์ มูฮัมมัด ได้ประกาศความเข้มแข็งและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจสำหรับประเทศมาเลเซียดังนโยบายหลักของประเทศ คือ “วิสัยทัศน์ 2020” (“Vision 2020”) ซึ่งเป็นนโยบายที่คาดหวังว่าจะนำพาประเทศไปสู่ความมั่งคั่งและสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม ตลอดจนให้สังคมได้ซึมซับเอาความเข้มแข็งทางศีลธรรมและจริยธรรมไว้ด้วย

2.1.1 บทบาทและสถานภาพสตรีมาเลย์ในยุคก่อนการประกาศอิสรภาพ

รามิซะห์ ดาร์มี และ ปีเตอร์ อัลไบอัน (Ramiza Darmi, and Peter Albion) เสนอบทความเรื่อง “English Language in the Malaysian Education System: Its Existence and Implication” กล่าวถึงวิถีชีวิตของผู้คนมาเลย์ในยุคก่อนการประกาศอิสรภาพ โดยชี้ให้เห็นถึงระบบ

การศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าว ประชาชนชาติพันธุ์มลายูเดิมศึกษาเล่าเรียนในระบบโรงเรียนสอนศาสนา และใช้ภาษามลายูเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสาร จนกระทั่งอังกฤษได้เข้ามายึดครองสหพันธรัฐมาลายา ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ผู้สำเร็จราชการแทนของอังกฤษได้ก่อตั้งระบบโรงเรียนประถมและมัธยม ตลอดจนกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารอีกด้วย แม้ในช่วงเวลาดังกล่าว รัฐบาลอังกฤษจะเปิดโอกาสให้ชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยในประเทศมาเลเซีย อาทิ จีนและอินเดีย จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาที่สื่อสารกันระหว่างกลุ่มชน ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวว่า ในช่วงที่ประเทศมาเลเซียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษนั้น ระบบการศึกษาที่ปรากฏในช่วงเวลาดังกล่าว ยังไม่มีความชัดเจนมากนัก กลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนที่อังกฤษจัดตั้งขึ้นคือ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีน ส่วนชาติพันธุ์มาเลย์นั้น กลุ่มที่ได้รับโอกาสเข้าศึกษาต่อในระบบโรงเรียนของอังกฤษคือครอบครัวของชนชั้นขุนนาง และข้าราชการ ประชากรกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาข้างต้นได้ ก็มีสาเหตุมาจากสภาพเศรษฐกิจในครัวเรือนนั่นเอง (Darmi & Albion, 2013)

ยามีละฮ์ อารีฟฟิน (Jamilah Ariffin, Assoc. Prof.) ผู้ประสานงานศูนย์ประชากรศึกษา (Population Studies) และอาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยมาลายา (Faculty of Economics and Administration, University of Malaya) กล่าวถึงสภาพสังคมของประเทศมาเลเซียยุคก่อนอาณานิคมไว้ในหนังสือ *Pemartabatan Wanita Di Malaysia* กล่าวคือวิถีชีวิตของผู้คนได้รับการจัดลำดับทางชนชั้น ได้แก่ ชนชั้นปกครอง ประกอบไปด้วย กษัตริย์ ราชวงศ์ขุนนาง และทหาร ซึ่งเป็นชนชั้นสูงในสังคมมาเลย์ในอดีต ส่วนประชาชนได้รับการจัดลำดับให้อยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นสูง ซึ่งประกอบไปด้วย เกษตรกร พ่อค้า และชนชั้นกรรมมาชีพตามลำดับ จากบริบทดังกล่าวข้างต้นภาพของสตรีในสังคมมาเลย์ในยุคก่อนอาณานิคมจึงปรากฏภาพสตรีที่เติบโตจากสังคมชนชั้นปกครองและสตรีที่มาจากครอบครัวของชนชั้นล่างซึ่งส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่ชีวิตของสตรีทั้งสองชนชั้นนั้นไม่ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด เพราะเมื่อสตรีได้รับการอบรมเลี้ยงดูจนเติบโตใหญ่ สตรีเหล่านี้ก็จะรับบทบาทและหน้าที่ภรรยาและมารดา ซึ่งเป็นบทบาทหลักของสตรีในสังคม ณ ช่วงเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม บทบาทของสตรีในฐานะภรรยาและมารดาในยุคก่อนอาณานิคมนั้นถือได้ว่าเป็นผู้ทรงอิทธิพลและได้รับการยกย่องมากที่สุดใครอบครัวของผู้คนในสังคมมาเลย์ (Jamilah Ariffin, 2000: 13) แม้ว่าบทบาทหลักของสตรีในยุคก่อนอาณานิคมจะปรากฏอยู่แต่ในพื้นที่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่มาจากครอบครัวเกษตรกรรม แต่บทบาทหลักของสตรีไม่ใช่แค่ทำหน้าที่ผู้ให้กำเนิดเท่านั้น สตรียังมีบทบาทหลักในการร่วมกันผลิตพืชผลให้กับครอบครัวด้วย ยกตัวอย่างเช่น สตรีจะปลูกข้าวและนำผลผลิตที่ได้มาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบอาหารและนำส่วนที่เหลือส่งขายเพื่อซื้อสิ่งของจำเป็นในครัวเรือน อาทิเกลือ และ เสื้อผ้า เป็นต้น (Jamilah Ariffin, 2000)

ดังนั้นประชาชนชาวมาเลเซียส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับวิถีของธรรมชาติจึงได้รับผลกระทบกับการเปลี่ยนแปลงประเทศที่อิงรูปแบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในสังคมเกษตรกรรมที่ได้รับสิทธิอันเท่าเทียมกันกับสตรีชนชั้นสูง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ และข้อจำกัดของรายได้ในครอบครัว สตรีเหล่านี้จึงไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาที่อังกฤษได้วางระบบไว้ เพราะหากบุตรสาวในครอบครัวหนึ่งๆ เข้าศึกษาต่อ ครอบครัวนั้นๆ ก็จะต้องขาดแรงงานในการเพาะปลูก และจะทำให้รายได้ไม่เพียงพอในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งระบบการศึกษา ณ ช่วงเวลาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง และโรงเรียนส่วนใหญ่ก็ตั้งอยู่ในตัวเมือง ดังนั้นบรรดาบุตรหลานของชนชั้นขุนนาง และบุตรหลานของราชวงศ์จึงเป็นชนชั้นที่มีอภิสิทธิ์และสามารถส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนระบบอังกฤษ

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสตรีมลายูมุสลิมในสังคมชนบทและบทบาทของสตรีเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในช่วงที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของจักรวรรดินิยมอังกฤษ เมื่อระบบการศึกษาตามแบบอังกฤษได้นำมาปรับใช้กับประเทศมาเลเซีย เมื่อรัฐได้ผ่อนคลายนโยบายที่เคร่งครัดต่อการให้สิทธิแก่สตรีในการศึกษา เนื่องจากในอดีต ระบบสังคมและวัฒนธรรมในแบบชนบทนิยมที่เคร่งครัดจะไม่ยินยอมให้ลูกสาวได้รับการศึกษาที่สูงกว่าลูกชาย ซึ่งการยกระดับการศึกษาในช่วงนี้ยังคงเป็นไปอย่างช้าๆ เริ่มจากกลุ่มเล็กๆ จนในปัจจุบันจะพบเห็นสตรีมาเลย์ยุคใหม่เข้ารับการศึกษาระดับที่สูงขึ้น

ต่อมาสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ในปี ค.ศ.1939 – ค.ศ.1945 สตรีมาเลย์ก็เริ่มเรียนรู้ถึงความเป็นตัวตนและบทบาทในสังคมของตนเองมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีการตั้งคำถามกับประเพณีและจารีตในสังคมที่ครั้งหนึ่งเคยห้ามมิให้สตรีก้าวสู่บทบาทในพื้นที่สาธารณะได้ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ผู้หญิงมาเลย์ก็เริ่มตระหนักถึงสิทธิและบทบาทของตนเองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางการเมืองของผู้หญิงที่ก้าวพ้นขอบเขตในครัวเรือน เป็นต้น

2.1.2 บทบาทสตรีชนชั้นกลางใหม่ในยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่

ประเทศมาเลเซียพัฒนาไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมและเข้าสู่สภาวะสมัยใหม่นั้น เริ่มต้นขึ้นภายหลังจากประเทศมาเลเซียดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่ เมื่อปี ค.ศ. 1971 จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม ภาครัฐและเอกชนต่างเร่งการผลิตและส่งเสริมธุรกิจภาคอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบ จนทำให้ประเทศมาเลเซียมีตัวเลขทางเศรษฐกิจที่เพิ่มสูงขึ้นและกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ราฮิมะฮ์ อับดุล อะซิช (Rahimah Abdul Aziz) ชี้ให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมในช่วงปี ค.ศ.1971 เป็นต้นมา สภาพสังคมมาเลย์จึงเกิดเปลี่ยนแปลง

มีการนิยามระดับฐานทางเศรษฐกิจของประชากรจากการประกอบอาชีพ โดยใช้แนวคิด “neo-Marxist” เช่น ในอดีตถ้าหากจะกล่าวถึงภาพแทนของชนชั้นสูงจะมาจากผู้ที่ถือกำเนิดจากครอบครัวของผู้ปกครองรัฐหรือขุนนาง และผู้คนเหล่านั้นได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพที่ดีกว่า เช่นเป็นเจ้าของกิจการ ผู้บริหาร หรือนักปกครอง แต่เมื่อมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม ผู้คนสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทและสถานะของตนเองจากสามัญชนสู่ชนชั้นสูงได้ก็ต่อเมื่อสามารถเป็นเจ้าของกิจการและประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ ดังนั้นนิยามของคำว่า ชนชั้นสูงในสังคมมาเลยจึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นหลัก

เมื่อกล่าวถึงการจัดลำดับทางชนชั้นในช่วงที่มีการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในปี ค.ศ. 1971 เป็นต้นมา พบว่า รัฐบาลพยายามลดช่องว่างของเศรษฐกิจมวลรวมของกลุ่มชนชั้นปกครอง ชนชั้นสูง และชนชั้นเกษตรกรกรรม โดยส่งเสริมและผลักดันให้ประชาชนเปลี่ยนวิถีในการประกอบอาชีพจากภาคการเกษตรสู่การประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้มีการเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทสู่พื้นที่เมืองมากขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมมีการปรับเปลี่ยนเมื่อปัจเจกบุคคลในภาคเกษตรกรรมมีจำนวนลดลง เนื่องจากรัฐบาลมาเลเซียมุ่งหวังยกระดับและส่งเสริมให้ชนชั้นกลางมีศักยภาพในการประกอบอาชีพ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อาทิ ชนชั้นกลางใหม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพส่วนตัว ด้วยเหตุนี้จึงเกิดการจัดลำดับชั้นทางสังคมที่ยึดโยงกับการเกิดของอาชีพใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น การเกิดชนชั้นกลางในพื้นที่เมือง หรือพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาให้เป็นฐานการผลิตสินค้าส่งภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้คนยุคใหม่ปรับเปลี่ยนตนเอง ปัจเจกบุคคลแสวงหาโอกาสในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น คนรุ่นหนุ่มสาวเริ่มมีการโยกย้ายถิ่นฐานอาศัยในพื้นที่เมืองมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่เมืองนั้นคือพื้นที่ของคนรุ่นใหม่ในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ในทิศทางที่ดีกว่าชนรุ่นบิดามารดาที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพที่เป็นที่มุ่งหวังของผู้คนในประเทศมาเลเซียในช่วงเวลาดังกล่าวได้แก่ อาชีพที่อาศัยความเป็นผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ (professional and technical อาทิ แพทย์ พยาบาล วิศวกร และสถาปนิก อาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย อาชีพที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐ อาทิ ผู้บริหาร ผู้จัดการ (administrative and managerial) และผู้ประกอบการ (entrepreneur) การนิยามความหมายของคนรวยใหม่ในประเทศมาเลเซีย (Orang Kaya Baru) จึงเชื่อมโยงกับอาชีพที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การปรับเปลี่ยนภาคสังคมและเศรษฐกิจ อาทิเช่น ระบบการศึกษา ระบบสาธารณสุข ภูมิภาค สินค้าอุปโภคบริโภคจึงเกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เพื่อตอบสนองความต้องการของชนชั้นกลางใหม่ในสังคมมาเลยในช่วงเวลาดังกล่าว (Aziz, 2012a)

ในหนังสือ *Women in Malaysia: Present Struggles and Future direction* กล่าวถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ทำให้สตรีในชนบทย้ายหน้าเข้ามาสู่เมืองเพื่อประกอบอาชีพ และเป็นแรงงานในภาคการผลิต และยุติบทบาทการเป็นสตรีในสังคมเกษตรกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ และส่งผลให้สตรีสามารถก้าวเข้ามาประกอบอาชีพในระดับที่สูงขึ้น เช่นจากแรงงานในโรงงานสู่การเป็นผู้บริหารสตรีระดับสูงเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ในปี ค.ศ. 1989 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายสตรีแห่งชาติ (National Women's Policy) สู่แผนพัฒนาสตรี (Woman in Development) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 6 (1991-5) โดยมีเป้าหมายในการสร้างหลักประกันด้านการกระจายความเท่าเทียมทั้งชายและหญิงด้านทรัพยากรและการเข้าถึงโอกาสและผลตอบแทนจากการพัฒนาประเทศ (Leng, 1999)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา ประเทศมาเลเซียถือว่าเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่มีเศรษฐกิจที่ดีและค่อนข้างมั่นคง และเป็นประเทศที่จัดอยู่ในอันดับต้นๆ ของการจัดลำดับความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว เศรษฐกิจมวลรวมของประเทศมาเลเซียถือว่าเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาภาวการณ์มีงานทำของผู้คนในประเทศ และการจ้างแรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในภาคการผลิตเพิ่มมากขึ้น สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะประเทศมาเลเซียดำเนินนโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านนโยบายปฏิวัติอุตสาหกรรมและการเอื้อให้มีการไหลเวียนของเงินทุนต่างประเทศ มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีขั้นสูง มีมูลค่าการส่งออกสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 1994 ประเทศมาเลเซียกลายเป็นประเทศการค้า-การส่งออกลำดับที่ 19 ของโลก ทำให้ประเทศมาเลเซียสามารถเปลี่ยนประเทศไปสู่ประเทศที่ได้รับการจัดลำดับจากองค์การการค้าโลกว่าเป็นประเทศที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 1995 มีการเติบโตของตัวเลขเศรษฐกิจภาคเอกชน และภาคยานยนต์ก็มีการเติบโตขึ้นตามลำดับ

การดำเนินการสร้างหลักประกันความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงนั้นประสบกับปัญหาต่างๆ อาทิ การถูกลดทอนบทบาทระหว่างเพศชายและหญิงในสังคมที่เพิ่มสูงขึ้นในระดับส่วนบุคคลและระดับโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเกิดมาจากค่านิยมทางสังคม ณ ช่วงเวลาดังกล่าวด้วย กล่าวคือสถานะของสตรีในครอบครัว ชุมชน และสังคมที่ไม่ได้รับการยกย่องหรือให้ความสำคัญอย่างแท้จริง เมื่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศได้ลดรอนสิทธิของสตรีในชนบท โดยเฉพาะการที่รัฐอ้างสิทธิ์ในที่ทำกินและกล่าวอ้างว่าสตรีไม่มีสิทธิในการถือครองดินแดนที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษเนื่องจากค่านิยมดั้งเดิมที่เชื่อกันว่าสตรีไม่มีสิทธิในการถือครองที่ดิน สิทธิเหล่านี้เป็นของผู้นำครอบครัวซึ่งเป็นบุรุษ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วในภาคการผลิต สตรียังถูกกีดกันออกจากผลประโยชน์ต่างๆ และถูก

ลิดรอนสิทธิด้วยเหตุผลทางกายภาพของสตรีที่ไม่สามารถประกอบอาชีพหรือทำงานบางประเภทที่ต้องออกแรง เพราะสังคมยังติดภาพเหมารวมเกี่ยวกับกายภาพของสตรีที่ถูกประเมินว่าอ่อนแอ ทำให้สตรีไม่สามารถทำงานที่ได้ค่าจ้างสูงเท่ากับเพศชาย เนื่องจากนายจ้างยังคงยึดติดกับภาพของสตรีในชนบทว่าเป็นสตรีที่อ่อนแอ และไม่มีความรู้ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกทางชนชั้นระหว่างสตรีและบุรุษในสังคม สตรีที่มาจากชนบทจะถูกจัดให้ทำงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะหรือความรู้มากนัก และได้รับค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานชายในสถานที่ทำงานเดียวกัน อีกทั้งในบางพื้นที่ หรือบางบริษัทไม่มีสวัสดิการเกี่ยวกับการให้การดูแลบุตรของแรงงานสตรีที่ต้องมาทำงานในโรงงาน ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ของประเทศมาเลเซีย ทำให้เกิดการกำหนดรูปแบบการจ้างงานและการกำหนดเกณฑ์การทำงานรูปแบบใหม่ เช่น ภาคเอกชนและภาครัฐวิสาหกิจจะลดการจ้างงานแบบถาวรสู่การจ้างงานแบบปีต่อปีตามความสามารถและศักยภาพของลูกจ้าง บริษัทขนาดเล็กจะไม่มีสวัสดิการให้แก่ครอบครัวของพนักงาน หากลูกจ้างที่มีอายุถึงวัยเกษียณแล้วประสงค์จะปฏิบัติงานต่อไป บริษัทจะจ้างในอัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานในเกณฑ์ปกติ เป็นต้น

แม้ว่าสถานภาพของสตรีในสังคมมาเลเซียจะได้รับผลกระทบของสังคมที่ยกย่องเชิดชูบุรุษทั้งในครอบครัว ชุมชนและสถานประกอบการมากขึ้นก็ตาม สตรีมาเลยในอดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิให้แก่ตนเองและกลุ่มสตรีด้วยกัน สตรีเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองเพิ่มขึ้น อีกทั้งมีนักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีปรากฏมากขึ้นในปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา โดยเฉพาะสตรีชนชั้นกลางที่มีการก่อตั้งกลุ่มองค์กรเพื่อสตรี “AWAM-All Woman Action Society” นักเคลื่อนไหวสิทธิสตรีนี้มีความพยายามในการเรียกร้องสิทธิในการประกอบอาชีพของสตรีให้มีโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ และกฎหมายต่างๆ ที่เอื้อให้สตรีมีสิทธิ์เท่าเทียมกับบุรุษในสังคม นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันของสตรีเพื่อการเคลื่อนไหวในการเรียกร้องเอกราชของประเทศ และเป็นกลุ่มที่ขับเคลื่อนขบวนการชาตินิยม ในประเทศมาเลเซีย การเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรสิทธิสตรีนี้ก่อให้เกิดพรรคการเมืองสตรีในประเทศมาเลเซียในปีค.ศ. 1971 ในนาม “วานีตา อัมโน (Wanita UMNO)” โดยผู้ก่อตั้งพรรคมีนามว่าคาดียะฮ์ ซีเดะก์ (Khadijah Sidek) ซึ่งก่อตั้งพรรคเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดชาตินิยม และการนำพาประเทศมาเลเซียไปสู่การประกาศอิสรภาพในช่วงปีค.ศ. 1957 นอกจากนี้ยังมีการเรียกร้องอิสรภาพแก่ประเทศแล้ว พรรควานีตา อัมโน ยังได้มีการเรียกร้องสิทธิต่างๆ แก่สตรีในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิในการถือครองทรัพย์สินของสตรีในฐานะมารดาและภรรยา เป็นต้น (Leng, 1999, p. 175)

ไอหฺวา อีฮฺง (Aiwah Ong) กล่าวว่า ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีครอบครัวจำนวนมากที่หันมาพึ่งพารายได้ (จากเงินสด) ซึ่งไม่ได้มาจากผลผลิตจากไร่นาเหมือนเช่นสังคมในอดีต หากแต่มาจาก

ค่าจ้างของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน และไม่เพียงแต่ผลกระทบที่เกิดกับรายได้เท่านั้น หากแต่ความสัมพันธ์และความรักในครอบครัวต่างได้รับผลกระทบตามไปด้วย “สถานภาพลูกสาวในฐานะผู้หารายได้ช่วยปลดปล่อยลูกสาวออกจากการควบคุมของพ่อและพี่ชายน้องชาย แต่เชื่อมร้อยหญิงสาวเข้ากับแหล่งอำนาจใหม่ของเพศชายที่สถาปนาไว้ในระบบราชการระบบบริหารต่างๆ ที่อยู่นอกครัวเรือน สตรีในสังคมยุคใหม่จึงถูกนำไปเชื่อมโยงกับกลไกของเงินตรามากขึ้น การแต่งงานกลายเป็นการเลื่อนชั้นทางสังคมมากกว่าเกิดจากความรักและความยินยอมของหญิงและชายในสังคม ทั้งหมดนี้เสนอให้เห็นสถานภาพของสตรีที่เปลี่ยนแปลงไป สตรีกลายเป็นแรงงานหญิงเพื่อตอบรับกับระบบการผลิตของภาคอุตสาหกรรม การขยายตัวทางเศรษฐกิจในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้สตรีเกิดการพลัดถิ่น สตรีจากพื้นที่ชนบททำให้เกิดการขยายจำนวนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่เมืองและแผ่ขยายไปยังชนบทที่ห่างไกล และเมื่อสตรีกลุ่มนี้ได้รับการศึกษามากขึ้น การเลื่อนชั้นทางสังคมผ่านการประกอบอาชีพจากชนชั้นกรรมมาชีพผู้มีอภิสิทธิ์ชน (จากการศึกษา) ได้ก่อร่างขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Ong, 1990)

อาจกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมจากยุคเกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของสตรีทั้งในแง่บวกและลบ อย่างไรก็ตาม สตรีมาเลยในสังคมยุคใหม่นั้นมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์แห่งตน และมีทางเลือกในการเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองมากขึ้นในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการเลือกสรร หยิบยืม หรือนิยามความหมายของตนเองขึ้นมาใหม่ บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลยที่เปลี่ยนแปลงไปนี้จึงนำมาสู่การสร้างสรรคงานวรรณกรรมของสตรีเพื่อนำเสนอและสะท้อนเสียงของสตรีต่อการรับรู้อัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลยนอกเหนือไปจากบทบาทและสถานภาพของสตรีที่เอกสารทางประวัติศาสตร์และวงวิชาการยังมีได้กล่าวถึง

2.1.3 บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลยในภาคการเมืองและภาคสังคม

*สตรีมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกในชีวิตและมีโอกาสในการดำเนินชีวิต
เคียงข้างกันกับบุรุษในการเติมเต็มหน้าที่ความเป็นสตรี (Mariam, 1980:74)*

คริสติน แคมป์เบลล์ นำเสนอเรื่องราวของ อาอีชะฮ์ ฆานี (Aishah Ghani) ซึ่งกล่าวถึงอุปสรรคของการศึกษาของสตรีในอดีต อาอีชะฮ์ ฆานี กล่าวว่าเธอเป็นเพียงนักเรียนหญิงเพียงไม่กี่คนที่ได้รับโอกาสให้เข้าเรียนในโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูซึ่งห่างจากบ้านของเธอหลายกิโลเมตร ในวัยสิบขวบ เด็กผู้หญิงในหมู่บ้านของอาอีชะฮ์ จะถูกสั่งให้อยู่บ้าน บิดามารดาเชื่อว่าถ้าเด็กหญิงออกไปนอกบ้านจะเขียนจดหมายหาคนรัก และแต่งงานกระทั่งถึงบุพการีให้อยู่บ้านตามลำพัง แคมป์เบลล์ นำเสนอ

ค่านิยมของครอบครัวที่มีต่อลูกสาวในสังคมมาเลเซียผ่านบทสัมภาษณ์ของอาอีชะฮ์ ซึ่งกล่าวว่า “เด็กผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีความรู้ ผู้คนในครอบครัวมักคิดว่าเธอเหมาะที่จะเป็นภรรยา ดูแลลูกๆ และอยู่ที่บ้านจนกว่าชีวิตจะหาไม่” (Aishah, 1992:1) นอกจากนี้อาอีชะฮ์ เล่าว่าการศึกษาของสตรีในช่วงเวลาดังกล่าวค่อนข้างลำบาก เธอและเพื่อนนักเรียนหญิงหลายคนถูกห้ามไม่ให้ไปเรียนโรงเรียนมัธยมหรือโรงเรียนในระบบการศึกษาแบบอังกฤษ จนเมื่อสตรีได้รับการศึกษาจากประเทศอินโดนีเซีย และพบว่าศาสนาอิสลามมิได้ห้ามให้สตรีได้รับการศึกษา ศาสนาอิสลามส่งเสริมให้สตรีได้รับการศึกษา ด้วยเหตุนี้ สตรีจึงได้รับสิทธิและโอกาสในการศึกษาเพิ่มมากขึ้น และทำให้นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซียมีจำนวนมากขึ้น และต่างนำเสนอประเด็นเรื่องการศึกษาในนวนิยายของตนเองมากขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเอง จึงเกิดการก่อตั้งกลุ่ม “สมาคมยูวชน (Kaum Muda)”⁵ การก่อตั้งกลุ่มยูวชนดังกล่าวทำให้สตรีมีความมั่นใจในบทบาทของตนเองที่มีต่อการศึกษา และเชื่อมั่นในศักยภาพแห่งตนมากขึ้น สตรีเริ่มมีการตั้งคำถามกับข้อห้าม และสิ่งที่ต้องถือปฏิบัติที่ตรงข้ามกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลามมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เองค่านิยมดั้งเดิมที่มีมาก่อนศาสนาอิสลามและแทรกซึมในสังคมมานับตั้งแต่อดีตจึงค่อยๆ เลือนหายไป สตรีเริ่มใช้หลักคำสอนในศาสนาอิสลามเป็นทางนำในการดำเนินชีวิต และใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจว่าสิ่งใดทำได้/ไม่ได้ผ่านการศึกษหลักคำสอนในคัมภีร์อัล-กุรอาน นอกจากนี้ในยุคหลังการประกาศอิสรภาพ สตรีเริ่มได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น มีการรวมกลุ่มนักวิชาการสตรี และครูผู้สอนศาสนาสตรีในนาม “(kaum Ibu)”⁶ เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษาและการตีพิมพ์ นิตยสารเกี่ยวกับหลักคำสอนเพื่อสตรี ในเวลาต่อมา

ในขณะที่จารีตในอดีตนั้นเชื่อว่าผู้หญิงและชายนั้นมีความเท่าเทียมกัน แต่ชายและหญิงมีหน้าที่แตกต่างกัน ในขณะที่บทบาทสตรีนั้นไม่ได้เป็นผู้นำและเป็นผู้ที่ช่วยเหลือสามีในการเป็นผู้นำ ดังนั้นกลุ่มสตรี นำโดยอาอีชะฮ์ ขานี นักหนังสือพิมพ์สตรีนำประเด็นเรื่องนี้เข้าสู่การประชุมสามัญของสมาคมสตรี ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซียในปี ค.ศ. 1930 มติที่ประชุมดังกล่าวได้นำมา

⁵ คำว่า “Kaum Muda (young group)” กลุ่มเยาวชนหัวก้าวหน้าที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม ณ ประเทศอินโดนีเซีย กลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่นี้เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี ค.ศ. 1906 และจัดตั้งเป็นองค์กรเพื่อสนับสนุนกิจการต่างๆ ในศาสนาอิสลามในประเทศมาเลเซีย และสนับสนุนแนวทางชาตินิยมในประเทศมาเลเซียอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1930

⁶ คำว่า “kaum Ibu (Women’s Party)” เป็นองค์กรสตรีในประเทศมาเลเซียที่ก่อตั้งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อปี ค.ศ. 1947 – 1949 และเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนภาคสังคมของกลุ่มสตรีในพื้นที่ชนบท และต่อมากลุ่มสตรีดังกล่าวก็ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองและสังคมในประเทศมาเลเซียในเวลาต่อมา

รายงานในนิตยสารบุหลัน มลายู และประกาศว่า “แม้ว่าสตรีจะต้องการเป็นผู้หญิงแนวหน้า แต่การกระทำทั้งหมดนั้นจะไม่ขัดกับหลักคำสอนศาสนาอิสลาม หรือลดทอนคุณค่าของศีลธรรมของสตรี

วิทยาลัยฝึกหัดครูสตรีมลายู เมอลากา “Maktab Perguruan Perempuan Melayu Melaka (Malay Women Teachers’ Training College, Melaka),” ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1935 เป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ในการให้ความรู้และฝึกอบรมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นสำหรับสตรี บริการหนังสือ สิ่งพิมพ์และนิตยสารที่ให้ความรู้แก่สตรีในเมอลากา สิ่งพิมพ์และเอกสารที่ให้ความรู้แก่สตรีมาเลย์ในช่วงเวลานั้น ได้แก่ ศิลปะพื้นบ้าน หลักสูตรเกี่ยวกับการเรือน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สตรีนำความรู้ที่ได้ไปสอนนักเรียนในโรงเรียนสตรีมาเลย์

Maktab Perguruan Perempuan Melayu Melaka, 1935 (Malay Women Teachers’ Training College, Melaka), which accepted only a handful of girls each year. There was a low level of funding, the College contained few basic facilities, such as a library to inform students or even a school magazine to which students could contribute and the curriculum was focused on the domestic arts which its graduates would teach to Malay school girls.

นอกจากกลุ่ม แล้ว สตรีมาเลย์ได้จัดตั้งกลุ่ม “AWAS (Angatan Wanita Sedar)” ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองเพื่อสตรี และเป็นพรรคการเมืองย่อยของพรรคการเมืองพีเคเอ็มเอ็ม (PKMM- Malayan National Party) โดยมีอาอีชะฮ์ ขานี เป็นผู้นำในการจัดตั้งพรรคการเมืองนี้ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างองค์กรและพรรคการเมืองเพื่อสตรีให้มีที่นั่งเพิ่มขึ้นในรัฐสภา และทำให้ประเด็นเรื่องสิทธิสตรีได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังมากขึ้น (Campbell, 2004, p. 55)

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบชีวิตของสตรีมาเลย์เริ่มต้นจากการที่อังกฤษเข้ามาปกครองประเทศมาเลเซีย และเริ่มมีการจัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่สตรีซึ่งเป็นการลดความเข้มงวดของแบบแผนจารีตดั้งเดิม ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าครอบครัวในเมืองเริ่มส่งบุตรศึกษาต่อในระบบโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น การกล่าวถึงสิทธิของสตรีเริ่มขึ้นพร้อมๆ กับการตื่นตัวทางการเมือง ทำให้ชนชั้นสูงที่ได้รับการศึกษาเริ่มตระหนักในสถานะและบทบาทของสตรีมากขึ้น มีการเปิดโอกาสให้สตรีเหล่านั้นได้มีบทบาทสำคัญในพื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้น เริ่มมีการก่อตั้งสมาคม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสตรี เริ่มมีการก่อตั้งองค์กรเพื่อสตรีขึ้นในปีค.ศ. 1929 ในนาม “Malay Women Teachers Union”

กล่าวโดยสรุป คือ ภายหลังจากที่กระแสนิยมเริ่มหลังไหลเข้ามาสู่ประเทศมาเลเซีย องค์การที่สำคัญที่ก่อตั้งเพื่อสตรีได้แก่ “Persatuan Kaum Ibu ในปี ค.ศ. 1969 และ Wanita UMNO ในปี ค.ศ. 1971 โดยองค์การนี้มีเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง เป็นต้น หลังจากประเทศมาเลเซียประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1957 สตรีมาเลย์ก็เริ่มก้าวเข้าสู่บทบาททางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการเมืองท้องถิ่น เมื่อ ฟาติมะฮ์ ฮาซิม (Fatimah Hashim) ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของประเทศมาเลเซียและถือเป็นประวัติศาสตร์การเมืองที่สตรีสามารถเป็นสมาชิกรัฐสภาได้ และจากนั้นไม่นานก็มีบรรดาสตรีมาเลย์อีกจำนวนมากที่ก้าวเข้าสู่บทบาทในเวทีสาธารณะมากขึ้น

2.2 สถานภาพและบทบาทของสตรีมาเลย์ในศาสนาอิสลาม

“โอ้มวลมนุษย์ แท้จริงเราได้บังเกิดพวกเจ้ามาจากชายหนึ่งและหญิงหนึ่ง และบันดาลพวกเจ้าให้แตกออกเป็นเผ่าพันธุ์และเป็นกลุ่มต่างๆ เพื่อพวกเจ้าจะได้ทำการรู้จักซึ่งกันและกัน แท้จริงผู้มีเกียรติที่สุดในหมู่พวกเจ้า ณ อัลลอฮ์ คือผู้มีความยำเกรงอัลลอฮ์ที่สุดในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรอบรู้ ทรงตระหนักรู้” (อัล-กุรอาน 49:13)

ศาสนาอิสลามแสดงให้เห็นว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงทุกคนมาจากเนื้อแท้เดียวกัน อิสลามได้มอบสิทธิ์ต่างๆ ให้แก่สตรี มีเสรีภาพแห่งพลังความคิดและการงาน การรับมรดกจากบิดา พี่ชาย น้องชาย สามี ลูก และญาติที่ใกล้ชิด เธอสามารถเลือกทำงานที่ตนพอใจ สตรีได้รับอนุญาตให้เรียกร้องสิทธิ์ได้โดยตรงต่อผู้ปกครอง หรือดำเนินการตามกฎหมายถ้าเธอถูกจู่โจมหรือครอบงำจากความไม่เป็นธรรมต่างๆ อิสลามมองว่าทั้งบุรุษและสตรี ในฐานะที่ถูกสร้างมาจากพระเจ้า ถูกยกขึ้นสู่สถานะอันสูงสุดของการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และเป็นการรับประกันว่า ในพระเนตรของพระองค์แล้ว ย่อมไม่มีความแตกต่างระหว่างบุรุษและสตรี ทั้งหมดที่ทำให้ชายและหญิงนั้นเด่นกว่าอีกฝ่ายหนึ่งคือ ความสูงส่งของแต่ละฝ่ายในด้านความยุติธรรม คุณธรรมและจริยธรรม จึงเห็นได้ว่าอิสลามได้มอบเกียรติยศ เสรีภาพ และอิสรภาพแก่สตรีในการศึกษาหาความรู้จนถึงการเลือกคู่ครอง (อะห์มัด อับดุล มะญีต ฮัมมูด, 2545)

กฎหมายอิสลามได้มอบความเป็นอิสระทั้งหมดในทางการเงินให้แก่สตรี ได้แก่ ให้สิทธิ์ที่จะเป็นเจ้าของและจัดการกับทรัพย์สิน โดยไม่ต้องให้ผู้ชายมาควบคุมและบงการ รวมไปถึงการบริหารในกิจการ สิ่งใดก็ตามที่เธอหามาได้ก็เป็นของสตรี และมีสิทธิ์เต็มๆ ที่เหนือสิ่งนั้น กฎหมายอิสลามได้ให้สิทธิ์แก่สตรีในการสืบทอดมรดก (อัล-กุรอาน 4:19) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สินเดิม และสินสอด (มะฮัร) จะตกเป็นของเธอแต่ผู้เดียว จะไม่ตกเป็นของสามีเธอ เป็นต้น

ในหนังสือ *Citra Wanita dalam novel Melayu* ได้กล่าวถึงบทบาทของสตรีในศาสนาอิสลามไว้ว่า กลุ่มสตรีนับตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคมเป็นต้นมา สตรีมาเลยเป็นกลุ่มที่มีพลังในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ทั้งนี้อิสลามยังให้สิทธิแก่สตรีในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนให้สิทธิแก่สตรีที่มุ่งสู่ความสำเร็จและความก้าวหน้าเช่นกัน อัล รัชมัน อับซารูร ได้กล่าวว่า สตรีได้รับสิทธิและโอกาสอย่างเต็มที่ในการพัฒนาความสามารถของตนเองเท่าที่มนุษย์คนหนึ่งจะสามารถไปให้ถึงได้ โดยอิสลามเปิดกว้างให้สตรีดำรงบทบาทและสถานะที่ตนเองจะสามารถไปให้ถึง (Siti Khariah Mohd Zubir, 2009)

อะหมัด ฟิกริ ยาซีน กล่าวถึงบทบาทของสตรีในศาสนาอิสลามไว้ว่า ศาสนาอิสลามได้แบ่งบทบาทและหน้าที่ของสตรีออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ ประการแรกบทบาทและหน้าที่ของสตรีที่มีต่อตัวเอง ประการที่สอง สตรีกับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อความศรัทธาและต่อพระเจ้า ประการที่สาม บทบาทของสตรีที่มีต่อครอบครัว และประการสุดท้าย บทบาทและหน้าที่ของสตรีที่มีต่อการดูแลครัวเรือนและสามี บทบาทของสตรีในศาสนาอิสลามได้แก่ การเป็นสตรีได้รับการสร้างมาให้เป็นภรรยาและเป็นแม่ของลูกๆ และมอบความรักให้แก่สามีและลูกๆ ในศาสนาอิสลาม มารดาเป็นเพศที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเนื่องจากมารดาเป็นรากฐานสำคัญในการเลี้ยงดูบุตรธิดาให้เป็นสมาชิกที่ดี เป็นมุสลิมที่ดี และบุรุษควรอย่างยิ่งที่จะดูแลปฏิบัติต่อพวกเธออย่างดี ฮารุต ดิน กล่าวว่าครอบครัวที่ดีนั้นจะเป็นรากฐานในการสร้างสรรค์สังคมที่ดี อิสลามมีกษัตริย์ที่ดี สังคมอิสลามที่ดีเป็นพื้นฐานในการสร้างประชาคมอิสลาม หรือประเทศอิสลามที่ดี อิสลามจึงนำมาซึ่งความผาสุกและความสันติแก่ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ในการนี้ อบู อูรวะฮ์ กล่าวว่า การที่ครอบครัวในอิสลามที่ได้ดำเนินการทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกัน การที่สามีและภรรยามีหน้าที่รับผิดชอบต่อกัน เช่นการที่ภรรยาทำหน้าที่เป็นแม่ศรีเรือนและทำหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตรหลานรุ่นใหม่ อับดุล ฮาลิม อบู ซัยกะฮ์ กล่าวเช่นเดียวกันนี้ว่า สตรีนั้นมีบทบาทหน้าที่และสิ่งที่ต้องทำ ในการจัดการดูแลบ้านและทำหน้าที่ดูแลบุตรหลานให้ดี ด้วยเหตุนี้ การทำหน้าที่ดูแลครัวเรือนและการทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรจึงเป็นหน้าที่ประการแรกของสตรีที่มีต่อครอบครัว (Siti Khariah Mohd Zubir, 2009, p. 112)

2.2.1 ตัวตนและโลกการเรียนรู้ของสตรีมุสลิมมาเลย

ในอดีต ค่านิยมและความเชื่อของผู้คนในชนบทมักจะไม่อนุญาตให้บุตรสาวออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะครอบครัวของพวกเธอก็เชื่อว่าพื้นที่ของผู้หญิงคือพื้นที่ครัว บิดามารดาต่างก็เห็นพ้องกันว่าบุตรสาวของตนไม่มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาในระบบโรงเรียน เพราะในที่สุดแล้วบุตรสาวของตนก็จะต้องแต่งงานออกเรือนไปเป็นบุตรสาวของครอบครัวอื่น และก็จะได้รับการดูแลจากผู้เป็นสามีอยู่แล้ว ดังนั้น ภาพของสตรีในยุคก่อนการประกาศอิสรภาพจึงปรากฏภาพของสตรีที่ด้อย

การศึกษา ดำรงบทบาทแม่ศรีเรือน และต้องเชื่อฟังบิดามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกคู่ครอง สิ่งเหล่านี้กลายเป็นมายาคติที่ไหลเวียนในอดีตก่อนที่ประเทศมาเลเซียจะพัฒนาระบบของการศึกษา ให้เท่าเทียมและทั่วถึงทั้งในกลุ่มบุรุษและสตรีในประเทศ

ระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียเริ่มต้นขึ้นจากการที่รัฐบาลอังกฤษเข้ามาวางรากฐานทางการศึกษาไว้ตั้งแต่ประเทศมาเลเซียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยกับระบบการศึกษาแบบอังกฤษ แต่นักวิชาการการศึกษาในประเทศมาเลเซียก็ยอมรับว่า ระบบการศึกษาที่พัฒนาอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากอาณานิคมอังกฤษนั่นเอง ภายหลังจากการประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1957 ได้ไม่นาน รัฐบาลมาเลเซียก็ได้จัดตั้งหน่วยงานปฏิรูประบบการศึกษา โดยประกาศยุทธศาสตร์ของการศึกษาในประเทศมาเลเซียในปี ค.ศ. 1968 ไว้ว่า “เพื่อที่จะทำให้ปัจจุบันมีความมั่นคง เราต้องเรียนรู้อดีตเพื่อที่จะทำให้เราสามารถวางแผนอนาคตของเราได้อย่างมั่นคง” (The Federal Constitution states) ได้กล่าวว่า การศึกษานั้นเป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกภาคส่วน ประชาชนทุกคนต้องได้รับสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการศึกษาตามรัฐธรรมนูญของประเทศ เช่นเดียวกับกับสิทธิในการนับถือศาสนาของประชาชนในประเทศ ฉะนั้นนักเรียนทุกคนในประเทศจะได้รับสิทธิการศึกษาอย่างทั่วถึง และหนึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศมาเลเซียก็ได้กำหนดแนวทางในการขจัดอคติทางชาติพันธุ์ผ่านระบบการศึกษาอีกด้วย (Ong, 1990)

ระบบการศึกษาในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะระบบการศึกษาในโรงเรียนเริ่มต้นอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1968 เป็นต้นมา การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนใช้ระบบการเรียนการสอน “สองภาษา” โดยใช้ภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษควบคู่ไป อย่างไรก็ตามก็ตียุคหลังการประกาศอิสรภาพเป็นยุคแห่งการก่อร่างสร้างชาติ การศึกษาก็มีอาจเข้าถึงประชาชนในชนบทที่ยังห่างไกล อาทิ ประชาชนในชนบทที่ยังประสบปัญหาเรื่องความยากจน และความเชื่อดั้งเดิมที่ยังมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวคือการศึกษายังคงจำกัดพื้นที่แก่บุรุษมากกว่าสตรี และผู้ที่มีรายได้ดีกว่ามีศักยภาพในการส่งเสียบุตรหลานให้ได้รับการศึกษามากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นบางครอบครัวยังมีความเชื่อว่าบุตรสาวไม่ควรศึกษาต่อนอกบ้าน การศึกษาของสตรีนั้นจำเพาะอยู่ในพื้นที่บ้านของตนเท่านั้น

ยามีละฮ์ อารีฟฟิน (1992: 54-55) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีในประเทศมาเลเซีย ไว้ในหนังสือ *Pemartabatan Wanita di Malaysia* โดยสรุปดังนี้ “ถึงแม้ว่าประเทศมาเลเซียจะสามารถแก้ไขปัญหาทางชาติพันธุ์ได้แล้ว แต่ปัญหาที่ยังทำให้การศึกษาในประเทศมาเลเซียในช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมายังคงล้าหลังอยู่ ก็เพราะค่านิยมและความเชื่อที่ว่า สตรีมาเลย์

นั่นควรจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนดีกว่าการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ประชาชนมาเลเซียบางกลุ่มก็ต่อต้านระบบการศึกษาแบบอังกฤษเพราะความเชื่อที่ว่าระบบการศึกษาแบบตะวันตกนั้นจะทำให้ลูกหลานของตนไม่สามารถดำรงความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ได้” อย่างไรก็ตาม ยามีละฮ์ อารีฟฟิน ยังได้กล่าวถึงปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้สตรีไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้นั้นก็คือ ปัญหาของความยากจน หญิงสาวที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย หรือขาดแคลนทุนทรัพย์จะไม่ได้รับการส่งเสริมจากครอบครัวให้ศึกษาต่อ เพราะบิดามารดามักจะกล่าวอ้างว่าต้องการให้บุตรสาวช่วยงานของตน หรือไม่ก็ทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือนเท่านั้น

บทความฉบับแปลเรื่อง “ผู้หญิงโลกที่สาม: สตรีนิยมตะวันตกและวาทกรรมอาณานิคมนิยม” เขียนโดยจันทร์ ทัลเกท แปลโดยพิศรา แซ่ก้วย (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547: 33-35) กล่าวถึงบทบาทของสตรีในสังคมโลกที่สาม ซึ่งไม่อาจนำมุมมองของสตรีในสังคมตะวันตกมาประเมินวัฒนธรรมของสตรีโลกที่สามได้ การนิยามและจำกัดว่าเพศหญิงเป็นเหยื่อตลอดกาล สตรีเพศจะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ และต้องยอมจำนน เป็นการจำกัดสตรีให้อยู่ในสถานะผู้ถูกระงับอยู่ตลอดเวลา นั่นคือการสร้างบรรทัดฐานการประเมินค่าสตรีเพียงมุมมองเดียวเท่านั้น เป็นการมองพื้นฐานความคิดเกี่ยวกับสภาพการถูกกดขี่ร่วมกัน “ความเหมือนกัน” ทำให้สตรีมีอาจหลุดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของความคิดได้ ตัวตนของสตรีมาเลยในอดีตจึงไม่ใช่แต่เพียงการกำหนดบทบาทสตรีให้กลายเป็นวัตถุที่ถูกกระทำ แต่การรวมกลุ่มของสตรีนั้นเป็นการต่อรอง ต่อสู้กับระบบอำนาจในสังคมเป็นการโต้กลับที่สวนทางกับความคิดเกี่ยวกับสตรีในแบบตะวันตก กล่าวคือมองไปที่ปฏิบัติการทางการเมืองของสตรีที่มีต่อการกำหนดตัวตนของสตรีในสังคมจารีต (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2547)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ตัวตนและบทบาทของสตรีในวรรณกรรมของสตรีมาเลยนี้ การให้ภาพพื้นที่ชนบท และสตรีในชนบทนั้นเป็นมิติของอดีต หากพิจารณาในกรอบของตะวันตกจะพบว่าสตรีตกเป็นเหยื่อของการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความยากจนเป็นเหตุให้สตรีไม่ได้รับสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงความเจริญต่างๆ ที่รัฐซึ่งเป็นสถาบันทางอำนาจกำหนดขึ้น แต่หากใช้เรื่องเดียวกันแต่มองกลับด้านจะพบว่าสตรีในพื้นที่ชนบทซึ่งเป็นภาพแทนของอดีตนั้นคือผู้ที่มีอิทธิพล สตรีสามารถจัดการโดยใช้อำนาจภายใต้บริบทครอบครัว สถานที่ทำงาน ผ่านระบบความหมาย/คุณค่าของกิจกรรมที่กำหนดและภายในระบบเครือญาตินี้เองประกอบสร้างผู้หญิงในฐานะผู้หญิง ไม่ใช่ในฐานะเหยื่อที่ถูกกระทำ และลดทอนคุณค่าของกิจกรรมที่สตรีได้รับมอบหมายอีกต่อไป

โลกการเรียนรู้ของสตรีในอดีต โดยเฉพาะสตรีในพื้นที่ชนบทจึงเรียนรู้สิ่งต่างๆ ผ่านกิจกรรมในครัวเรือน โดยมีเพื่อนที่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง หรือศึกษาหาความรู้ผ่านสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะผู้เป็นมารดา แม้ว่าความรู้ต่างๆ จะเกิดขึ้นภายในรั้วบ้าน สตรีในอดีตสามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขได้ เด็กหญิงจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ เรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดจากธรรมชาติรอบตัว ไม่ว่าจะมาจากตัวเอง การค้นพบสิ่งใหม่หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างกลุ่มสตรี บทบาทของการรวมกลุ่มสตรีนี้เป็นลักษณะชี้แนะและถ่ายทอดความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต แม้ว่าวิถีสตรีมุสลิมมาเลเซียในอดีตจะอยู่ภายใต้จารีต แต่การเรียนรู้ของสตรีภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่และการแสดงออกทางพฤติกรรมของสตรีนี้กลายเป็นการต่อรองต่อการกำหนดบทบาทของสตรีในสังคมโดยเฉพาะสตรีในพื้นที่ชนบท การศึกษาของสตรีในชนบทอาจจะถูกจำกัดแต่ในพื้นที่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่อันจำกัดและไม่ได้ผ่านระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน นักเขียนสตรีต่างชี้ให้เห็นว่าสตรีในอดีตนั้นให้ความสำคัญกับการศึกษา เพียงแต่ในบริบทและข้อจำกัดทางด้านสังคมและเศรษฐกิจไม่เอื้อให้สตรีศึกษาต่อในระดับที่สูงได้ อาทิ เมื่อสตรีต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากตัวเมือง และสาธารณูปโภคของรัฐก็ยังไม่ถึงพื้นที่ สตรีจึงต้องอาศัยการศึกษาจากบุคคลในครอบครัว หรือผู้นำหมู่บ้านซึ่งเป็นนักการศานา กระนั้น สตรีได้ใช้ภูมิปัญญาในครัวเรือนในการอบรมบุตรหลานให้สามารถดำรงชีวิตรอดท่ามกลางความยากลำบากในชีวิตได้

การศึกษาคือกระบวนการหนึ่งในการได้มาซึ่งความรู้ ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษายังก่อให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลและทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นการศึกษาจึงมีคุณูปการต่อสังคม สำหรับประเทศมาเลเซีย การที่ประเทศเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมได้นั้นมีอาจปฏิเสธได้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนของประเทศมาเลเซียพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลทางวารสารการวิจัยได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา เช่น โอ ไบรอัน (O. Brian, 1995) ได้กล่าวว่าในแต่ละสังคมต่างก็ให้คุณค่าของการศึกษาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะการศึกษาจะเป็นเหมือนสิ่งจำเป็นในระบบทุนหรือไม่ก็ตาม แต่การศึกษาก็มีความสำคัญมากต่อสังคมที่ต้องการการพัฒนา

การศึกษายังเป็นความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการประกอบอาชีพที่มีรายได้สูง และต้องการการยอมรับจากสังคม ประเทศมาเลเซียมีรูปแบบสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์หรือที่นักสังคมศาสตร์กล่าวว่า เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) ซึ่งภายในสังคมก็

ประกอบไปด้วย ชชาติพันธุ์อันหลากหลาย ได้แก่ มาเลย์ จีน และอินเดีย ตลอดจนชนพื้นเมืองดั้งเดิม การที่จะทำให้ชาติพันธุ์ต่างๆ ได้รับความเท่าเทียมกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสวัสดิการต่างๆ ของสังคมอย่างเท่าเทียมกันนั้น เอฟ เอช เค วอง (F.H.K. Wong, 1980) ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็น กลไกสำคัญในการหลอมรวมผู้คนในชาติให้กลายเป็นหนึ่งเดียวเหมือนเช่นทุกวันนี้

2.2.2 การประกอบอาชีพของสตรีมุสลิมมาเลย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

เซซีเลีย เอ็นจี (Cecilia NG) กล่าวถึงบทบาทของสตรีมุสลิมมาเลย์ในการมีส่วนร่วมพัฒนา ประเทศในหนังสือเรื่อง *Positioning Women in Malaysia: Class and gender in an industrializing state* ผู้เขียนนำเสนอว่าสตรีในประเทศมาเลเซียคือกระดูกสันหลังของชาติที่ทำให้ ประเทศมาเลเซียพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วภายหลังที่เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมในปี ค.ศ. 1997 การที่รัฐขอให้ประชาชนทุกภาคส่วน โดยเฉพาะสตรีสูงวัยซึ่งเป็นตัวแทนของสตรีในอดีต ร่วมมือในการขายทรัพย์สินของครอบครัวเช่นที่ดินที่ได้รับมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นและนำเงินมา ลงทุนกับสถาบันทางการเงินของรัฐ อาจกล่าวได้ว่า สตรีจึงเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้สร้างความสำเร็จทาง เศรษฐกิจ และอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการกอบกู้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจมานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957 เป็นต้นมา

หากจะวิเคราะห์ว่า “กิจกรรมยามว่างของสตรี” และ “งานบ้านของสตรีที่ไม่มีค่าจ้าง” นั้น คือการสร้างความหมาย/และคุณค่าของกิจกรรมสตรีที่มีส่วนสำคัญในระบบเศรษฐกิจโดยใช้กรอบคิด และมุมมองที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นจะพบว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้อุตสาหกรรมครัวเรือนนั้นเป็น กิจกรรมที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแม้จะเป็นกิจการที่นับว่าเป็นหน่วยขนาดเล็ก (micro economic) สตรีมุสลิมมาเลย์มีการริ่สร้าง ความหมายดังกล่าวผ่านการรวมกลุ่มของสตรีในพื้นที่ครัวเรือนนั้นคือ ให้กลายเป็นเศรษฐกิจที่สร้าง “หน่วยแห่งความมั่นคง” ทางสังคม สตรีมาเลย์ในอดีตที่ปรากฏใน วรรณกรรมจึงอยู่นอกสมมติฐานที่ว่าผู้หญิงมีความเป็นเอกภาพที่อยู่นอกเหนือประวัติศาสตร์และ สากล” นักเขียนสตรีมาเลย์แสดงให้เห็นว่าวิถีสตรีมาเลย์ในอดีตนั้นไม่อาจจัดอยู่ในกรอบคิดที่ตายตัว เกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศ สตรีมุสลิมมาเลย์ในสังคมชนบทจึงอยู่นอกเหนือการนิยามความหมาย ของเพศวิถีในกฎของการแบ่งแบบชั่วคราวตรงข้ามตามสตรีในสังคมตะวันตก

เมื่อศึกษาบทบาทสตรีในฐานะผู้ที่มีส่วนในการสร้างเศรษฐกิจให้กับครัวเรือน ชุมชนและสังคม บทบาทของสตรีในอดีตที่ปรากฏในวรรณกรรมสตรีพบว่า สตรีในอดีตนั้นมีพื้นฐานมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และต่างก็สนับสนุนกิจการของบุรุษซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ตัวละครสตรีในวรรณกรรมนั้นต่างช่วยบิดาและสามีในการหาเลี้ยงครอบครัว กิจการเล็กๆ ของสตรีในพื้นที่ครัวเรือนเป็นกิจการที่ส่งผลต่อความอยู่รอดของครอบครัว ดังนั้นเศรษฐศาสตร์ในครัวเรือนของสตรีจึงมีบทบาทสำคัญ แม่ศรีเรือนในอดีตส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่บ้านเป็นพื้นที่การผลิต แม้ว่าสตรีในอดีตจะถูกจำกัดให้ประกอบอาชีพแม่บ้าน (Suri rumah) แต่สตรีสามารถใช้พื้นที่เหล่านี้ต่อต้านจารีตที่กำหนดตัวตนของสตรีได้อย่างเสรีกว่าสตรียุคใหม่ สตรีไม่จำเป็นต้องเข้าถึงการพัฒนาของสังคม สตรีในอดีตไม่ได้ถูกประกอบสร้างความเป็นหญิงผ่านการปะทะอันซับซ้อนของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเหมือนในปัจจุบัน การวิเคราะห์บทบาทของสตรีกับวิถีสตรีนี้จึงเป็นการสร้างหน่วยวิเคราะห์สตรีในบริบททางการเมืองที่หลากหลาย ซึ่งให้เห็นว่าสตรีในพื้นที่ชนบทไม่ได้ยอมรับการเอารอดเอาเปรียบ ไม่ได้ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการผลิต แต่กลายเป็นผู้กำหนดและประกอบสร้างการให้ค่า/ความหมายของสตรีในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง

ในสมัยปัจจุบันทุนนิยมได้แผ่ไปเกือบทั่วโลก ปริมาณประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้แรงงานมีราคาถูกลง ลำพังผู้ชายจึงมีรายได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว ผู้หญิงต้องออกมาช่วยทำงานซึ่งก็ยิ่งทำให้มีแรงงานเพิ่มขึ้น และปัญหาที่เกี่ยวกับการทำงานของสตรีก็ตามมากล่าวคือ สตรีซึ่งมีความรู้ต้องการงานที่ดีมากขึ้น สตรีต้องการมีความรู้และมีชีวิตนอกบ้าน บทบาทของการเป็นแม่จึงต้องลดลง เมื่อสตรีมีบทบาทในการหารายได้พอๆ กับบุรุษในสังคม จึงเห็นได้ว่าบทบาทของสตรีมุสลิมมาเลยในช่วงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมทำให้สตรีต้องออกนอกพื้นที่บ้านเพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดียวกับบุรุษมากขึ้นตามลำดับ ดังที่จะกล่าวต่อไปในบทที่ 4

2.2.3 สตรีมุสลิมมาเลย์กับสิทธิในการเลือกคู่ครองและการครองเรือน

ในชีวิตแต่งงานของสตรี ภายใต้กฎหมายอิสลาม บิดา มารดาไม่สามารถบังคับบุตรสาวให้แต่งงานโดยที่บุตรสาวไม่เต็มใจและปราศจากการยินยอม การแต่งงานเช่นนั้นถือเป็นโมฆะ ในชีวิตการ

ครองเรือนในอิสลาม สตรีมีสิทธิในการคงสกุลเดิมของตน⁷ และไม่ว่าสตรีจะมีฐานะดีหรือไม่ก็ตาม สามีจะต้องหาเลี้ยงดูเท่าที่กำลังของเขาจะอำนวยให้ นอกจากโองการซึ่งเป็นพระวาระของพระเจ้าเป็นเจ้าแล้ว ความถูกผิดในเรื่องต่างๆ ยังแสดงด้วยท่าทีของท่านนบีมุฮัมมัด ไม่ว่าจะเป็นการแสดงด้วยคำพูดหรือการปฏิบัติ หรือกิริยาอาการของท่าน ดังเช่นเรื่องของเด็กสาวผู้หนึ่งที่มาหาท่านศาสดา และเล่าถึงความทุกข์ของเธอว่าบิดาต้องการให้เธอแต่งงานกับหลานของท่านโดยมิได้ถามความสมัครใจของเธอเลย ท่านศาสดาได้บอกว่าเธอมีอำนาจเต็มที่จะเลือกบุรุษเป็นคู่ครองของตนเอง เด็กหญิงผู้นั้นจึงได้นำคำกล่าวของศาสดาไปบอกกล่าวกับสตรีคนอื่นๆ ในเรื่องสิทธิของสตรีต่อการเลือกคู่ครอง (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2541)

สินสอดในทัศนะของอิสลาม มิใช่เครื่องหมายแห่งความเป็นทาสของสตรี และไม่ได้ทำให้สตรีตกต่ำจนกลายเป็นวัตถุที่ฝ่ายชายซื้อเข้ามาแต่ประการใด ภรรยาไม่ใช่ผู้ที่มาแบกรับภาระหน้าที่ของสามี แต่ตรงข้ามภรรยาเป็นบุคคลที่สามีจะต้องเลี้ยงดูเพราะเขาได้สืบทอดมาจากบิดามารดาของเธอและสัญญาว่าจะเลี้ยงดูเธอให้มีความสุขด้วยความรักดุจเดียวกับที่พ่อแม่ของเธอรักเธอ ในอิสลามสินสอดจึงเป็นสิทธิที่สตรีควรได้รับก่อนแต่งงาน และหลังจากนั้นก็เป็นที่ชอบใจของสตรีที่จะได้รับค่าเลี้ยงดูให้มีความสุข สินสอดจึงเป็นเครื่องหมายแห่งความตั้งใจรับผิดชอบและความพร้อมที่จะรับผิดชอบของฝ่ายชาย ดังโองการในพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอานที่ว่า

“และจงให้สินสอดเหล่านั้นของพวกนางแก่นางในฐานะเป็นของกำนัลโดยแท้” (อัล-กุรอาน 4:4)

ในอิสลาม การให้สินสอดจึงต้องประกอบด้วยความสมัครใจ ความเต็มใจของผู้ให้ ไม่มีสิ่งใดมาบังคับหรือเป็นเงื่อนไข ไม่ใช่เครื่องแสดงว่าผู้ชายเป็นเจ้าของฝ่ายหญิง ไม่ใช่เงินมัดจำ สินสอดเมื่อมอบให้สตรีแล้วก็ตกเป็นทรัพย์สินของสตรีเช่นเดียวกันกับทรัพย์สินซึ่งสตรีได้รับมรดกมา สินสอดยังเป็นความปลอดภัยสำหรับสตรี ส่วนหนึ่งเพราะจะเป็นทรัพย์สินของเธอเมื่อหย่าร้าง นอกจากนั้นตามคำสอนอิสลาม สตรียังมีสิทธิที่จะหาเงิน และเงินนั้นก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินของเธอ (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2541: 170-173)

⁷ ในอิสลาม ศาสนากำหนดให้บุตรทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิงมีคำว่า “บิน” และต่อท้ายชื่อบิดา เพื่อบ่งบอกว่าเป็นบุตรของใคร

นอกจากประเด็นด้านสินสอดและทรัพย์สินของสตรีที่พึงได้รับในขณะครองเรือนแล้ว อัล-กุรอาน ยังเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคระหว่างสตรีและบุรุษในการดำเนินการหย่าร้าง

และหากมีผู้หญิงคนหนึ่งหันกลับว่าสามีของนางจะกดขี่หรือเมินเฉย ก็ไม่เป็นบาปแก่เขาทั้งสองที่จะทำการประนีประนอมระหว่างคนทั้งสอง และการประนีประนอมย่อมเป็นสิ่งที่ยอดเยียมที่สุด และบรรดามนุษย์ทั้งหลายมีนิสัยตระหนี่ และหากพวกเขาทำดีและมีความยำเกรง แน่นนอนอัลลอฮ์ทรงตระหนักเสมอในสิ่งที่พวกเขาประพฤติ (อัล-กุรอาน 4:128)

และหากทั้งสอง (สามี ภรรยา) แยกทางกัน อัลลอฮ์ทรงให้แต่ละคนได้พอเพียงจากความไพศาลของพระองค์ (โดยแต่ละฝ่ายมีโอกาสแต่งงานใหม่ได้) และอัลลอฮ์ทรงไพศาล อีกทั้งทรงปรีชาญาณยิ่ง (อัล-กุรอาน 4:130)

สตรีในศาสนาอิสลามสามารถกำหนดเงื่อนไขบางประการกับสามีของเธอในสัญญาแต่งงานได้ ถ้าสามีผิดสัญญาในข้อใดข้อหนึ่ง เธอมีอำนาจเต็มที่ในการหย่าร้างกับเขา เป็นที่อนุมัติสำหรับสตรีมุสลิมในการใช้สิทธินี้แทนที่จะต้องทนอยู่กับสภาพการที่ทารุณ ค่าทอ ความรุนแรงต่างๆ ในครอบครัว ความไม่ลงรอยกันทางอารมณ์ วอลแตร์ (1694-1778) กวีและนักคิดชาวตะวันตก กล่าวไว้ว่า กฎหมายเกี่ยวกับการสมรสและการหย่าร้างของท่านศาสดามุฮัมมัดนับเป็นกฎหมายที่มีความสูงส่งและมีประสิทธิภาพมาก (อะห์มัด อับดุล มะญีต ฮัมมูด, 2545)

2.3 บทบาทของสตรีมุสลิมมาเลยในวงวรรณกรรม

จากสมมติฐานที่ว่า การอ่านเพื่อสตรี เปิดโอกาสให้นักอ่านและนักเขียนสตรีได้ส่งเสียงและเปิดพื้นที่ในการตีความตัวตน และการนิยามตนเองของปัจเจกผ่านวรรณกรรม ผู้อ่านจะใช้ประสบการณ์เดิมที่มีเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เขียน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่านักอ่านเป็นส่วนหนึ่งของนักเขียนในการต่อต้านการอ่านแบบปิตาธิปไตยอันนำมาซึ่งความเข้าใจผิด และการตีความที่ผิดและบิดเบือนงานเขียนของสตรี วรรณกรรมที่ประพันธ์โดยนักเขียนสตรียังเป็นการวิพากษ์อุดมการณ์ทางสังคมที่กดทับมิให้สตรีแสดงออกทั้งการกระทำและสิทธิต่างๆ ที่พึงได้รับ นักเขียนสตรีจึงวิพากษ์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากบรรทัดฐานทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับบุรุษ วรรณกรรมของสตรีจึงเปรียบเสมือนพื้นที่ในการแสดงออก และการส่งเสียงแห่งความปรารถนาส่วนตน และการต่อรองต่อความคาดหวังในสังคม การนำเสนอเรื่องราวของสตรีที่ถูกจำกัดสิทธิต่างๆ นั้นถือเป็นการต่อรองและตอบโต้ว่าทกรรม

และมายาคติของสถาบันทางสังคมที่กำกับพฤติกรรมของสตรี การเปิดเผยเรื่องราวภายในพื้นที่ของสตรีนั้นยังเป็นการแสดงออกถึงตัวตนของสตรี

2.3.1 บุลัน มลายู: จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเพื่อสตรีในประเทศมาเลเซีย

ในวงวรรณกรรมมาเลย์ นักเขียนสตรีมีการนำเสนอแก่นเรื่องที่แสดงให้เห็นวิถีในการต่อรองกับจารีตแบบแผนในสังคม นักเขียนสตรีมาเลย์ใช้วรรณกรรมเป็นสื่อกลางในการสะท้อนให้เห็นปัญหาหลากหลายประการที่ทำทลายความกล้าของตัวละครเอกหญิงในการก้าวข้ามปัญหาทั้งในและนอกพื้นที่บ้าน นักเขียนสตรีเสนอให้เห็นว่าตัวละครหญิงในเรื่องนั้นไม่ใช่สตรีที่มีความสามารถในการหาเลี้ยงครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว สตรียังสามารถใช้ทักษะและความสามารถของตนนำพาประเทศไปสู่ความก้าวหน้าได้ (Campbell, 2004: 8)

การตื่นตัวเรื่องสิทธิสตรีนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920 เมื่อสตรีมีโอกาสดูแลศึกษาความรู้เกี่ยวกับหลักการศาสนาและสิทธิสตรีในอิสลามด้วยตนเองมากขึ้น และส่งผลให้กลุ่มสตรีจัดตั้งกลุ่มสตรีเพื่อจัดพิมพ์บทความ และวรรณกรรมเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของสตรีที่ว่าสตรีไม่มีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ที่กำหนดตัวตนของสตรีได้ ไม่ว่าจะเป็นคำสอนที่สืบทอดมาจากจารีตดั้งเดิม เช่น ห้ามสตรีออกนอกพื้นที่บ้าน และความเชื่อที่ว่าสตรีต้องได้รับการดูแลจากฝ่ายชายเพราะสรีระที่อ่อนแอและอารมณ์ที่ไม่มั่นคงของสตรี เป็นต้น นักเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีต่างนำหลักการในศาสนาอิสลามมาตีพิมพ์เผยแพร่ให้สตรีมีโอกาสดูแลศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้สตรีได้เรียนรู้สิทธิของตนเองด้วยการศึกษาผ่านบทความ ตำรา และวรรณกรรม (Campbell, 2004: 9)

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมของสตรี พบว่า พัฒนาการวรรณกรรมของสตรีเริ่มขึ้นเมื่อ อิบู ซัยน (Ibu Zain) สตรีที่ได้รับการศึกษาแบบอังกฤษ และเป็นครูสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนฝึกหัดครูสตรี อีกทั้งเป็นผู้บุกเบิกให้มีพื้นที่ในการเรียนและการเผยแพร่ผลงานสำหรับสตรี อิบู ซัยนให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการศึกษาและตีพิมพ์ในนิตยสาร *มาจาละฮ์ กูรู (Majalah Guru)* หรือ *บุลัน มลายู (Bulan Melayu)*⁸ ในปี ค.ศ. 1927 อิบู ซัยน

⁸ *มาจาละฮ์ กูรู (Majalah Guru)* หรือ *บุลัน มลายู (Bulan Melayu)* เป็นหนังสือพิมพ์รายวันของประเทศมาเลเซีย เป็นหนังสือพิมพ์ที่เปิดพื้นที่ให้กับนักเขียนรุ่นใหม่ในประเทศมาเลเซียนับตั้งแต่ยุคการประกาศ

ก็ได้รับตำแหน่งเป็นครูสอนหนังสือในโรงเรียนสตรีมาลายู ผู้ประพันธ์ได้จัดพิมพ์นิตยสาร *Bulan Melayu* ในปี 1930 ซึ่งกลายเป็นนิตยสารสตรีฉบับแรกในประเทศมาเลเซียที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างการตระหนักถึงการศึกษาในหมู่สตรี ในการสร้างสรรค์งานเขียนเชิงสร้างสรรค์ นวนิยายสมัยใหม่เริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลายในปี 1934 และถือกำเนิดเรื่องสั้นอีกมากมาย อาทิ “รวมเรื่องสั้นชุด “ความโศกเศร้าของการแต่งงานแบบคลุมถุงชน” ผลงานของฮับซะฮ์ (Hafsah) ในนิตยสาร *Pengasuh* และตามมาด้วยผลงานของซีตี นูร์มะฮ์ เรื่อง *Waktu Isyak Menangkap Pencuri* (เย็นย่ำจับขโมย) (Norhayati Ab. Rahman ,2012: 89) (Campbell, 2004: 19)

จากนิตยสาร *บุลัน มลายู* เป็นต้นมา นวนิยายที่ปรากฏตัวละครสตรีปรากฏแพร่หลายมากขึ้น มีการใช้ชื่อของตัวละครสตรีเป็นชื่อเรื่อง อาทิ *Hikayat Farida Hanom* (1925/1926) ผู้ประพันธ์นำแนวคิดสิทธิสตรี และชี้ให้เห็นว่าสิทธิของสตรีไม่ได้จำเพาะแค่การเลือกคู่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิในการได้รับการศึกษาได้เท่าเทียมกับบุรุษ เนื่องจากซัยยิด เซค อัลฮาดิ ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ผู้ประพันธ์เล็งเห็นว่าสตรีก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างชาติ ดังนั้นเด็กผู้หญิงในเมืองและพื้นที่ห่างไกลจึงควรได้รับการศึกษาเพื่อที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาชาติ แต่ในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้คนยังยึดติดจารีตที่ให้บุตรสาวอาศัยการเรียนในพื้นที่บ้าน และไม่นิยมส่งบุตรสาวไปเรียนในระบบโรงเรียน เนื่องจากมีความเชื่อว่าพื้นที่บ้านคือสถานที่ที่ปลอดภัยสำหรับสตรี (Norhayati Abdul Rahaman, 2012, p.88) แม้ว่านวนิยายที่กล่าวมานี้นำเสนอถึงปัญหาของสตรีผ่านมุมมองของนักเขียนชาย โดยใช้ชื่อของสตรีและโลกของสตรีเป็นหลักในการเล่าเรื่อง แต่ก็นับว่าเป็นนวนิยายที่เบิกทางให้กับนักเขียนชายและหญิงในสังคมในการสร้างสรรค์นวนิยายเกี่ยวกับสตรีเพิ่มมากขึ้น

2.3.2 ภาพสตรี: พัฒนาการตัวละครสตรีในวรรณกรรมมาเลย์

ผู้วิจัยสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ พบว่า ซีตี คาเรียฮ์ โมฮัมมัด ซูบิร (Siti Khariah Mohd Zubir) คริสติน

อิสราภาพ ในปี ค.ศ. 1930 ต่อมาได้พัฒนารูปแบบการพิมพ์เป็นนิตยสารเพื่อนครุ เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนในโรงเรียนสตรีฝึกหัดครูในประเทศมาเลเซียได้ส่งผลงานของตนเองตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ให้ผู้อ่าน โดยมุ่งเน้นไปที่กลุ่มสตรีในกัมปง (พื้นที่ชนบท)

แคมป์เบลล์ (Christine Campbell) และนุรฮายาตี อับดุล ระฮ์มาน (Norhayati AB. Rahman) ศึกษาจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมที่ปรากฏภาพสตรี เพื่อเสนอให้เห็นว่าวรรณกรรมที่นำเสนอตัวละครสตรีนั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวงวรรณกรรมในประเทศมาเลเซีย ซึ่งพื้นที่ทางวรรณกรรมส่วนใหญ่ นั้นเป็นวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยนักเขียนชาย การสำรวจพัฒนาการทางวรรณกรรมนี้ พบว่า นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ในช่วงปี ค.ศ. 1920-1950 ใช้รูปแบบนวนิยายในการสร้างสรรค์ผลงาน วรรณกรรมของกลุ่มสตรี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านในสังคมตระหนักถึงสิทธิและแนวทางในการต่อสู้ของสตรีต่อจารีต และอุดมการณ์ต่างๆ ที่กำกับความเป็นหญิง และวิถีที่เหมาะสมกับสตรี ดังที่จะ อภิปรายต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง *lakah Salmah?* (1927) ผลงานของ อะหมัด ราซิด ตาลู (Ahmad Rashid Talu) ได้นำเสนอประเด็นเรื่องสตรี ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพของสตรีที่มีการศึกษาสูง สำเร็จ การศึกษาจากโรงเรียนระบบอังกฤษ ระดับเกรดแปด หรือที่เรียกว่า “Junior Cambridge” โดย นำเสนอให้เห็นภูมิหลังทางการศึกษาของตัวละครเอกหญิง ซัลมะฮ์ ที่ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ใน ชาติบ้านเมือง นอกจากประเด็นเรื่องการศึกษาของสตรี ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอสังคมมาเลย์ที่ด้อย พัฒนา และการปกครองของจักรวรรดินิยมอังกฤษ และทัศนคติเชิงลบที่มาจากการศึกษาศาสนาที่ ผิด โดยเฉพาะการตีความที่ส่งผลเสียต่อสถานะของสตรีในสังคมมาเลย์ ซึ่งกระทบต่อการศึกษาของ สตรี ณ ขณะนั้น สังคมมาเลย์ในอดีตนั้น หญิงสาวมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตค่อนข้างมาก แต่ซัลมะฮ์เป็นตัวละครหญิงที่ได้รับการนำเสนอแตกต่างออกไปจากภาพของสตรี ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ซัลมะฮ์กลายเป็นสตรีที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในสังคมไม่ว่าเธอจะไปไหนมาไหนก็ตาม ก็จะมีคน พุดว่า “*lakah Salmah?*” (นั่นหรือซัลมะฮ์-เป็นคำพูดในเชิงล้อเลียน หรือเป็นการพูดในเชิงนินทาว่า ร้าย) ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า ซัลมะฮ์ เป็นสตรีที่มีจิตใจดี และมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลง สังคม ซัลมะฮ์กลายเป็นภาพของสตรีสมัยใหม่ ที่อยู่ท่ามกลางสังคมจารีตและสังคมที่มีความเคร่งครัด ในประเพณีปฏิบัติ ถึงอย่างไรก็ตาม ภาพของฟารีดะฮ์ และซัลมะฮ์ก็เป็นภาพที่นำเสนอในมุมมองของ นักเขียนชาย อย่างไรก็ตาม นวนิยายของนักเขียนสตรีนั้นได้ปรากฏในปลายปี ค.ศ. 1941 ประมาณ 15 ปีมาแล้ว หลังจากนวนิยายเรื่องแรกที่เขียนโดยนักเขียนชาย นวนิยายของนักเขียนสตรีนั้นเกิดขึ้น เมื่อปี 1941 ในชื่อเรื่อง *Cinta Budiman* ผลงานของราเฟียฮ์ ยูซุฟ (Rafiah Yusuf) และนวนิยาย เรื่อง *Dua Pengembara* ผลงานของ เอ. กามาเรียฮ์ (A. Kamariah) นุรฮายาตี อับดุล ระฮ์มาน นำเสนอให้เห็นว่านักเขียนสตรีทั้งสองคนนี้ถือเป็นผู้บุกเบิกวรรณกรรมที่ประพันธ์โดยสตรีเป็นกลุ่ม แรกๆ (Norhayati Ab. Rahman, 2016: 73-74)

นวนิยายเรื่อง *Panggilan Ibunda* (1940) ผลงานของกามาเรียฮ์ ซาอ์ดุน (Kamariah Saadon) นำเสนอภาพความยากลำบากของชีวิตหญิงสาวในช่วงเวลาดังกล่าว ฮาลิมะฮ์ (Halimah) ภาพสะท้อนของภรรยาผู้ซื่อสัตย์ต่อสามี ฮาลิมะฮ์ต้องเผชิญชีวิตเพียงลำพัง เนื่องจากฮาลิมเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องอิสรภาพร่วมกับนักต่อสู้เรียกร้องเพื่อชาติคนอื่นๆ ความซื่อสัตย์นี้เองเป็นคุณสมบัติและค่านิยมประการหนึ่งของสตรีในสังคมที่ต้องเป็นสตรีที่ดีในหลักการศาสนาและสตรีที่ดีตามแบบแผน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี นูรฮายาตีวิเคราะห์บทบาทของฮาลิมะฮ์ และตัวละครสตรีในเรื่องพบว่า สตรีมีความต้องการที่จะต่อสู้เพื่อตนเองแต่เป็นการต่อสู้ที่อยู่ภายใต้จารีตปฏิบัติ สตรีในอดีตจะต้องรอกับจารีตที่กำหนดความหมายของสตรีในวิถีทางใดก็ตามที่ไม่ละเมิดหรือขัดกับหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม

นวนิยายเรื่อง *Cincin Kahwin* (1948) ผลงานของ ยะฮ์เลลาวาตี (Jahlelawati) นำเสนอชะตาชีวิตของ นีร์วานี (Nirwani) ที่แต่งงานกับชายหนุ่มจากการคลุมถุงชน วานี (Wani) เป็นภาพแทนของลูกสาวผู้กตัญญู ผู้ประพันธ์เสนอว่าตัวละครสตรีในเรื่องมีความอดทนอดกลั้น และใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต ผู้ประพันธ์พยายามถ่ายทอดให้เห็นถึงความพยายามของสตรีที่ต้องการแสวงหาความปรารถนาของตนเอง โดยเฉพาะเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง ตัวละครเอกหญิงของเรื่องไม่แสดงออกอาการโกรธแค้นต่อบุรุษที่ได้ชื่อว่าสามี กลับกันเธอได้ใช้วิธีที่จะพิสูจน์ว่าการกระทำของสามีที่มีต่อเธอ นั้นเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิ์ของสตรี ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าสตรีจะอยู่ภายใต้แบบแผนจารีต สตรีในอดีตมีความพยายามต่อรอกับอำนาจที่ควบคุมพฤติกรรมและความปรารถนาของสตรีโดยที่สตรีไม่จำเป็นต้องก้าวข้ามออกจากอำนาจของสิ่งที่ทำให้ตนเองเป็นรองในสังคม สตรีกลับใช้ชีวิตเป็นแรงผลักดันให้ตนเองหาทางออกและแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ อย่างไรก็ดี นูรฮายาตี อับดุลละฮ์มานกล่าวว่า แม้ว่านวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นร่องรอยของการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีภายใต้กลวิธีการประพันธ์แบบนักเขียนชาย แต่นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญให้กับนักเขียนสตรีในยุคต่อๆ มาในการนำเสนอปัญหาสตรีที่ตรงไปตรงมามากขึ้น

นวนิยายเรื่อง *Bangsawan Tulen* (1950) ผลงานเรื่องแรกของอาดีบะฮ์ อามิน (Adibah Amin) ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของเต็งกู ฮาซีนะฮ์ (Tengku Hazinah) ตัวละครหญิงที่ต่อสู้เพื่อความปรารถนาของตนเอง เธอปรารถนาที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นท่ามกลางกระแสสังคมที่ต้องฝ่าฟันไปให้ได้ เมื่อเธอต้องถูกบังคับให้แต่งงานกับชายที่เธอไม่รัก ได้ทำการตัดสินใจลาออกจากฐานันดรศักดิ์ เพราะต้องการแต่งงานตามความปรารถนาของตนเอง และได้ย้ายไปยังหมู่บ้านที่ห่างไกลจากราชวงศ์ของเธอ หลังจากนั้นไม่นาน เธอก็ได้ส่งบุตรชายทั้งสองคนกลับเข้าวังในอายุ 9 ขวบ หลังจากนั้นเธอก็ได้เสียชีวิต ผู้เขียนก็แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีการตระหนักรู้ในการเลือกทางเดินชีวิต ตัวละคร

หญิงที่ปรากฏในนวนิยายมาเลย์จึงไม่ค่อยปรากฏหญิงสาวที่ต้องสมยอมกับจารีตและความต้องการของผู้ใหญ่ในสังคม ในทางกลับกัน ตัวละครหญิงที่ถูกวาดภาพให้ต่อสู้เพื่อความต้องการของตนเองกลับมีมากขึ้น

นวนิยายของนักเขียนสตรีร่วมสมัยเริ่มต้นขึ้นหลังยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อาดิบะฮ์ อามิน (Adibah Amin) นักเขียนสตรีผู้มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งในวงวรรณกรรมมาเลย์ยุคก่อร่างสร้างชาติ เริ่มต้นผลิตงานวรรณกรรมเพื่อสตรี นวนิยายเรื่อง *Gadis Sipu* ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1949 และ *Lotus Bloom in Pound* (1974) ผลงานของอาดิบะฮ์ อามิน นำเสนอภาพการต่อสู้และความเข้มแข็งของสตรีเพื่อทำให้ความฝันและความปรารถนาในชีวิตเป็นจริง โดยเฉพาะเรื่องการศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าการศึกษามีความสามารถเปลี่ยนแปลงสถานะของสตรี เพียงแค่สตรีมีความฝัน มุ่งมั่นบากบั่นที่จะก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต

ต่อมาในปี ค.ศ. 1960 -1970 ซัลมี มัจจา และอาดิบะฮ์ อามินได้ประพันธ์นวนิยายวรรณกรรมเยาวชนและนวนิยายที่สะท้อนภาพของสตรีมาเลย์ในสังคมชนบท นวนิยาย ณ ช่วงเวลาดังกล่าวนำเสนอให้เห็นภาพของสตรีผู้เข้มแข็งและมีบทบาทต่อสู้เรียกร้องเพื่อสังคม และกลุ่มสตรีให้ตระหนักถึงการพัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าในชีวิตมากกว่าที่จะจำกัดตนเองภายใต้อำนาจบิดาธิปไตยในสังคม นอกจากนี้นวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์อาทิ ซะฮาระฮ์ นาวาวี (Zaharah Nawawi) ที่นำเสนอให้เห็นภาพของสตรีที่เข้มแข็งและต่อสู้เรียกร้องเพื่อสังคมมาเลย์ให้เป็นอิสระจากการตกอยู่ใต้อาณัติของอังกฤษ นวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของสตรีที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ชาติ และกระแสชาตินิยมในประเทศมาเลเซียภายหลังที่ประเทศมาเลเซียได้รับอิสรภาพจากอาณานิคมอังกฤษ (Norhayati Abdul Rahman, 2016)

นอกจากพัฒนาการของการสร้างสรรค์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมที่ปรากฏข้างต้นนั้น นักเขียนสตรีเริ่มมีการนำเสนอแก่นเรื่องของสตรีที่แสดงบทบาทหน้าที่รับผิดชอบกับครอบครัว และสังคมเพิ่มขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ภาพของสตรีที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรฮายู (Rohayu) ที่ต้องยุติการเรียนกลางคันและช่วยแม่เลี้ยงน้องหลังจากที่พ่อของเธอเสียชีวิต โดยที่เธอไม่พูดหรือต่อว่าอะไรแม่เลย เด็กหญิงไม่เคยพำพันต่อการที่ตนเองต้องยุติการเรียน ผู้เขียนจะนำเสนอตัวละครหญิงที่มีการเสียสละความสุขส่วนตน โดยผู้เขียนให้เหตุผลว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำหน้าที่มุสลิมที่ดี โดย

ผู้เขียนกล่าวว่า โรฮายูสะท้อนภาพการทำหน้าที่ลูกสาวที่ดี (solehah)⁹ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัวและการเสียสละส่วนตน ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่านักเขียนสตรีมาเลย์ได้นำเสนอภาพของตัวละครแบบนี้ เป็นต้นแบบของนวนิยายที่เสนอภาพสตรีผู้เสียสละความปรารถนาและความฝันส่วนตน (cita-cita)¹⁰ โดยการแบกรับภาระหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวแทนบิดามารดา ซึ่งเป็นภาพอุดมคติของนักเขียนสตรีในการสร้างสรรค์นวนิยาย (Siti Khariah Mohd Zubir, 2009)

2.3.3 นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ร่วมสมัยกับการสร้างสรรค์วรรณกรรม

การศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ที่มีชื่อเสียง 5 คน ได้แก่ คาคีเยฮ์ ฮาซิม อัชเมฮ์ นูรดิน โรซมีนี ซาฮารี ซูรินะฮ์ ฮัสซัน และซีตี ซัยนุน อิชมาอิล เป็นการศึกษาวิจัยต่อยอดจากพัฒนาการของการสร้างสรรค์วรรณกรรมเพื่อกลุ่มผู้อ่านของสตรีที่มีมาก่อนหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทและสถานภาพของนักเขียนทั้ง 5 คนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นสตรีที่ได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะนักอ่านที่เป็นสตรีเท่านั้น ผลงานวรรณกรรมของนักเขียนดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นได้รับรางวัลวรรณกรรมทั้งระดับชาติและนานาชาติ มีการนำวรรณกรรมของนักเขียนสตรีกลุ่มนี้แปลเป็นภาษาต่างประเทศ เมื่อพิจารณาในด้านคุณสมบัติทางการศึกษาก็พบว่า นักเขียนสตรีหลายท่านเป็นต้นแบบให้กับเยาวชนในสังคมในด้านการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ วรรณกรรมของสตรีมุสลิมมาเลย์ร่วมสมัยยังเป็นกระบอกเสียงให้กับสตรีในการนำเสนอประสบการณ์ของสตรีที่ถูกเก็บงำมาตั้งแต่อดีต ทั้งนี้ยังเป็นการเผยให้เห็นระดับการต่อรองของสตรีที่มีต่อบทบาทของสตรีผ่านอุดมการณ์ทางสังคม และอุดมการณ์รัฐในแต่ละยุคสมัยอีกด้วย

2.3.3.1 คาคีเยฮ์ ฮาซิม : การนำเสนอภาพสตรีกับการศึกษา

คาคีเยฮ์ ฮาซิม (Khadijah Hashim) เป็นนักเขียนสตรีผู้มีชื่อเสียงและบทบาทในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อสังคม ผลงานหลายเล่มได้รับรางวัลและมีการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากมาย

⁹ Solehah สตรีผู้มีชาติกำเนิดที่บริสุทธิ์ ในหลักคำสอนศาสนาอิสลาม คำว่า “ซอเลฮะ” ใช้นิยามสตรีในฐานะมารดาที่มีคุณงามความดี ภรรยาที่ดี ถ้าเป็นบุตรสาว คือ เป็นบุตรสาวที่เปี่ยมไปด้วยคุณงามความดี

¹⁰ cita-cita แปลว่า ความใฝ่ฝัน

นักเขียนทั้งสองท่านนี้ยังได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (S.E.A Write Awards) อีกด้วย (Siti Khariah Mohd Zubir, 2009) คาคียะฮ์ ฮาซิมเกิดเมื่อวันที่ 20 เมษายน ค.ศ.1942 ณ เมืองบาตูปาฮัต (Batu Pahat) รัฐโยโฮร์ (Johor)¹¹ คาคียะฮ์นับว่าเป็นนักเขียนหญิงที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในประเทศมาเลเซีย ผู้ประพันธ์เคยเป็นครูสอนภาษามาเลเซียในโรงเรียนสอนศาสนา และทำงานเป็นนักข่าวให้กับสำนักพิมพ์ *อูตฺซาน มาลายู (Utusan Melayu)* ในปี ค.ศ. 1974– ค.ศ. 1976 และ *เบอร์ริตา ฮาเรียน (Berita Harian)* ในปี ค.ศ. 1976–ค.ศ.1985 คาคียะฮ์ ฮาซิมเริ่มต้นชีวิตนักเขียนก็ได้ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต และประสบการณ์ของตนตั้งแต่วัยเยาว์ และยังหยิบยกเหตุการณ์สำคัญๆ ในสังคมเพื่อตีแผ่และวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์นั้นๆ แก่ผู้อ่าน นับได้ว่าผลงานของ คาคียะฮ์ ฮาซิม เป็นงานเขียนที่มีพลังและมีความสร้างสรรค์เมื่อเทียบกับนักเขียนในช่วงเวลาเดียวกัน เมื่อกกล่าวถึงการสร้างสรรค์ผลงานของคาคียะฮ์ ฮาซิมนั้นมีจุดเด่นในการนำประสบการณ์ชีวิตและการทำงานเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตงานเขียนไม่ว่าจะเป็น บทละคร เรื่องสั้น นวนิยาย และหนังสืออ่านสำหรับเด็ก แต่ผลงานที่ถือว่าสร้างชื่อเสียงให้แก่ผู้ประพันธ์มากที่สุดคือ นวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน (Badai Semalam)* ซึ่งเป็นนวนิยายที่กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษา และสิทธิของสตรีในเรื่องของการศึกษา

ความสำเร็จของนวนิยายเรื่องนี้ส่งผลให้งานเขียนเรื่องต่อๆ มาได้รับความสนใจจากผู้อ่าน และมีการค้นคว้าวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลงานของคาคียะฮ์ ฮาซิมเป็นจำนวนมาก นอกจากผลงานที่ถือว่าเป็นงานสร้างสรรค์แล้ว รูปแบบการเขียน และภาษาที่คาคียะฮ์ ฮาซิมเลือกใช้ในงานเขียนนั้นตรงใจผู้อ่านจนหลายคนเชื่อว่าเรื่องที่ผู้เขียนๆ นั้นเป็นเรื่องจริง ภายหลังกนวนิยายและเรื่องสั้นได้รับการตีพิมพ์มาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1968 เป็นต้นมา คาคียะฮ์ ฮาซิม ก็เป็นหนึ่งในนักเขียนสตรีมาเลเซียผู้ได้รับเกียรติเข้ารับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือ “รางวัลซีไรต์” ในปี ค.ศ.1999

¹¹ รัฐโยโฮร์ (Johor) หรือในภาษาไทยเดิม มีการทับศัพท์ รัฐ Johor ว่า ยะโฮร์ ซึ่งเป็นการทับศัพท์ตามระบบเสียงของภาษาอังกฤษ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทับศัพท์ชื่อรัฐและชื่อเมืองตามตัวสะกดในระบบภาษามลายูจากยะโฮร์ จึงเปลี่ยนเป็น โยโฮร์

ภาพของตัวละครที่นำเสนอในนวนิยายของคาคีเยฮ์ ฮาซิมเป็นการสะท้อนภาพของสตรีชนบทและสตรีในสังคมเมืองซึ่งล้วนสะท้อนภาพของสตรีที่มีความเข้มแข็งทางจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสตรีต้องเผชิญกับความยากลำบากและความท้าทายในชีวิต ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นวิธีการจัดการกับปัญหาต่างๆ ของตัวละครหญิงในนวนิยาย อาทิ สตรีในชนบทที่ต้องรับหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวไปพร้อมๆ กับการทำหน้าที่เป็นภรรยาและแม่ตามแบบจารีตดั้งเดิม กล่าวคือสตรีต้องนุ่มนวลและเข้มแข็ง นอกจากภาพของสตรีในชนบทแล้ว คาคีเยฮ์ ฮาซิมถ่ายทอดภาพของสตรีในสังคมเมืองซึ่งได้รับอิทธิพลจากผลพวงของการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ดังนั้นภาพลักษณ์ของสตรีในสังคมเมืองจึงมีความแตกต่างไปจากสตรีในชนบท ภาพลักษณ์ของสตรีในสังคมเมืองจึงสัมพันธ์กันกับประเด็นเรื่องชนชั้นชาติพันธุ์ และเพศภาวะ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอประเด็นเรื่องสิทธิและความเท่าเทียมกันของประชาชนในประเทศผ่านแนวคิดเรื่องการศึกษาอีกด้วย

2.3.3.2 โรซมินี ชาอ์รี : การนำเสนอและวิพากษ์บทบาทสตรีชนชั้นกลางใหม่

โรซมินี ชาอ์รี (Rosmini Shaari) นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์เกิดที่เมืองกูลิม รัฐเคอดะฮ์ (Kedah) เป็นบุตรสาวของเลขาผู้ว่าการรัฐ สำเร็จการศึกษาที่ สุลตানা อัซมา (The Sultanah Asma) เมืองอาลอร์ เซตาร์ (Alor Setar) รัฐเคอดะฮ์ (Kedah)¹² และปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง สาขาการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยมาลาเยา ประเทศมาเลเซีย ภายหลังจากสำเร็จการศึกษา โรซมินี ชาอ์รีได้สมรสกับดาโต๊ะ วัน มุฮัมหมัด ซาอิด ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตรการศึกษา ผลงานของโรซมินี ชาอ์รีจึงสะท้อนมุมมองที่มีต่อสตรีชนชั้นกลางยุคใหม่ และสตรีที่ก้าวเข้าสู่งานอาชีพ วรรณกรรมของโรซมินี ชาอ์รีได้รับความนิยมและตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องในช่วงปีค.ศ. 1990 ได้แก่ ผลงานรวบรวมเรื่องสั้น *Antologi Cerpen Perseorangan* นวนิยายเรื่อง *Janji, Janjangan, Selendang Suster* และอีกมากมาย นวนิยายที่ได้รับความนิยมได้แก่นวนิยายเรื่อง *ภรรยา (The Wife)* เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1988 นำเสนอภาพของสตรีในเรื่องทั้งสองแง่มุม ไม่ว่าจะ เป็นแม่ศรีเรือนหรือผู้หญิงเก่งในสังคมมาเลย์

¹² สุลตানা อัซมาห์ (The Sultanah Asma English) สถานศึกษานี้ ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1960 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาให้นักเรียนหญิงในระดับประถมและมัธยม จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก

นวนิยายเรื่อง *ภรรยา (The Wife)* สะท้อนสภาพสังคมขณะที่รัฐบาลมาเลเซียเริ่มปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมผ่านอุดมการณ์บูมิปูเตอร่า (Bumiputera) ยุคที่ทั้งบุรุษและสตรีก้าวจากพื้นที่ชนบทสู่เมือง และกลายเป็นชนชั้นกลางใหม่ (Melayu Baru)¹³ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมมาเลย์นี้เอง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในพื้นที่สาธารณะ นวนิยายของโรซมีนี ซาอ์รีจึงเสนอ การปะทะสังสรรค์ของสตรีกับภาวะสมัยใหม่ในสังคม ตัวละครสตรีของโรซมีนี ซาอ์รีจึงมุ่งเสนอ ภาพสตรีชนชั้นกลางที่มีการปรับเปลี่ยนสถานะจากสตรีชนบทสู่สตรีในพื้นที่เมือง สตรีเริ่มมีโอกาสและทางเลือกในการแสดงบทบาททั้งการเป็นแม่ศรีเรือน และการเป็นสตรีที่มีความสามารถในการแข่งขันกับบุรุษในสังคมทั้งด้านการศึกษาและอาชีพ

นวนิยายเรื่อง *มาเรีย (Mas Maria)* พรรณกรรมเยาวชนที่สะท้อนเรื่องราวของสตรีมุสลิมมาเลย์ที่ได้รับผลกระทบกับกระบวนการพัฒนา โรซมีนี ซาอ์รีวิพากษ์ถึงระบบทุนนิยมที่เริ่มมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมมาเลย์ สตรีมาเลย์ต้องตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์รัฐที่ต้องการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผลกระทบจากโลกาภิวัตน์และการพัฒนาทำให้สตรีเปลี่ยนบทบาทจากการทำงานบ้านสู่การเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตความมั่งคั่งของสังคม เผชิญกับผลกระทบของการพัฒนา เช่น สตรีต้องทำงานอย่างหนักและได้รับค่าจ้างที่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ หากสตรีมาเลย์ที่ไม่ได้ศึกษาต่อ หรือสำเร็จการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมและมัธยมต้น สตรีผู้นั้นมักไม่ได้รับโอกาสให้ประกอบอาชีพในระดับที่สูงขึ้น อีกทั้งสตรียังถูกประเมินค่าผ่านประเด็นการแบ่งแยกทางชีวภาพ สตรีมักไม่ได้รับโอกาสให้ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ทักษะฝีมือระดับสูง เป็นต้น

นวนิยายของโรซมีนี ซาอ์รีสะท้อนให้เห็นรูปแบบสังคมในช่วงปี ค.ศ. 1980 ซึ่งเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่นั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจประเทศมาเลเซีย ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น และเพศสภาพในสังคมรุนแรงขึ้น รูปแบบการพัฒนาทำให้การผลิตและการบริโภคกลายเป็นเรื่องของผู้หญิง (Feminization of Production and Consumption) โรซมีนี ซาอ์รี ซาสะท้อนให้เห็นว่าสตรีมาเลย์ในสังคมยุคนโยบาย

¹³ Melayu Baru หรือ Melayu Baharu (New Malay) ในที่นี้ หมายถึง นโยบายสร้างความมั่งคั่งและความมั่นคงให้กับชาติพันธุ์มาลายูในการเข้ามามีส่วนในภาคธุรกิจ และภาครัฐวิสาหกิจมากขึ้น

เศรษฐกิจใหม่นั้นได้ปรับเปลี่ยนวิถีของเพศหญิงในสังคม ความปรารถนาของสตรีนั้นไม่ได้อยู่ที่การมีครอบครัวที่เป็นสุขแต่เพียงอย่างเดียว แต่สตรีถูกทำให้ต้องแบกรับภาระหน้าที่ในการเติมเต็มความสุขของผู้คนในครอบครัวโดยการประกอบอาชีพที่มีรายได้มากพอในการหาเลี้ยงครอบครัวอีกด้วย

2.3.3.3 อัจฉริยะ นูรดิน : การวิพากษ์วิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมที่ส่งผลต่อบทบาทสตรี

อัจฉริยะ นูรดิน (Azmah Nordin) เกิดที่เมืองคูลิม (Kulim) รัฐ เคอดะฮ์ (Kedah) ค.ศ. 1958 อัจฉริยะ นูรดิน สำเร็จการศึกษาทั้งระบบอังกฤษและโรงเรียนระบบมาเลย์ ประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษามาลาเซีย (Malaysian Certificate of Education (MCE) อัจฉริยะ นูรดินย้ายถิ่นพำนักจากรัฐเคอดะฮ์ไปยังรัฐซาบะฮ์ (Sabah)¹⁴ เพื่อทำงานเป็นนักข่าวอิสระเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ระหว่างนั้นก็เขียนบทความส่งสำนักพิมพ์จนกระทั่งได้รับจดหมายจากสถาบันเดวัน บาฮาซา ดันปูซตาคา (Dewan Bahasa Dan Pustaka) ให้เข้าร่วมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ และนั่นเป็นจุดเปลี่ยนให้อัจฉริยะ นูรดินเข้าสู่โลกวรรณกรรม และเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จ และมีผลงานวรรณกรรมตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง

อัจฉริยะ นูรดินเริ่มสร้างสรรค์งานเขียนเชิงสร้างสรรค์อย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1985 ผู้ประพันธ์เริ่มตีพิมพ์เรื่องสั้นและนวนิยายจำนวนมาก นวนิยายเรื่องแรกได้แก่ *Kukui* และได้รับรางวัลจากสถาบันเดวัน บาฮาซา ดันปูซตาคา (Dewan Bahasa Dan Pustaka)¹⁵ ในปี ค.ศ. 1986 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อัจฉริยะ นูรดินตีพิมพ์วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง *Noor AinKu Sayang* และได้รับรางวัลรองชนะเลิศการประกวดวรรณกรรมเยาวชนในปี ค.ศ. 1987 และอีกมากมาย ต่อมา ในปี ค.ศ. 1993 อัจฉริยะ นูรดินได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดวรรณกรรมประเภทนวนิยาย เรื่อง *Dari Dalam Cermin* อัจฉริยะได้กล่าวว่า การที่เธอประสบความสำเร็จในการสร้างสรรค์งานนี้เพราะเธอไม่หยุดที่จะเขียนและสร้างสรรค์ผลงาน จนกระทั่งมีการจัดลำดับผลงานของผู้ประพันธ์ให้เป็นนักเขียนสตรีแนว

¹⁴ รัฐซาบะฮ์ (Sabah) หรือ ซาบาห์ที่นิยมใช้ในเอกสารภาษาไทย ในที่นี้ผู้วิจัยใช้หลักการทับศัพท์ตามหลักการถอดเสียงในระบบภาษามลายู จากซาบาห์ เปลี่ยนเป็น ซาบะฮ์

¹⁵ สถาบันเดวัน บาฮาซา ดันปูซตาคา (Dewan Bahasa Dan Pustaka) สถาบันที่มีสถานะพิเศษในการพัฒนาและกำหนดนโยบายด้านภาษาและวรรณคดีของประเทศมาเลเซีย

หน้าของวรรณกรรมมาเลย์ ผลงานวรรณกรรมของอักษะย์ นูรดินนำเสนอตัวละครเอกหญิงในการดำเนินเรื่อง ผู้ประพันธ์กล่าวว่าเธอรักประเทศมาเลเซีย และรักเพื่อนร่วมชาติทุกคน ผู้ประพันธ์ใช้วรรณกรรมเป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องราวของผู้คนในชาติ ผู้ประพันธ์มุ่งหวังให้สตรีมาเลย์ประสบความสำเร็จในชีวิตและมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษในสังคม *“I love all Malaysians. I shall channel this love through my works, and I want to see women succeed, yes, overtaking men.”* (Pustaka, 2009, p. 4)

อักษะย์ นูรดินเป็นผู้ที่ชอบอ่านหนังสือ ผู้ประพันธ์เริ่มอ่านหนังสือตั้งแต่วัยเด็ก เธอชอบอ่านหนังสือที่ส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การอ่านทำให้อักษะย์ นูรดินเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมาย อาทิ การเรียนรู้ตัวละคร เข้าใจความรู้สึกตัวละคร การต่อสู้และไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ศึกษางานวรรณกรรมของนักเขียนที่มีชื่อเสียงทั่วโลก และได้รับแรงบันดาลใจด้านกลวิธีการประพันธ์และการนำเสนอแก่นเรื่องของการต่อสู้ของสตรีผ่านการอ่านวรรณกรรมภาษาต่างประเทศ อักษะย์ นูรดินนำเสนอประสบการณ์ในวัยเด็กในงานวรรณกรรมของตนเอง อาทิ เรื่องราวของแม่และบิดาจากประสบการณ์ในวัยเยาว์ของตน การต่อสู้ของแม่เพื่อตนเองและน้องๆ เรื่องราวการต่อสู้ต่อความยากลำบากในชีวิตจึงปรากฏเป็นแก่นเรื่องในวรรณกรรมของผู้ประพันธ์

ประสบการณ์ในการอ่านวรรณกรรมหลากหลายประเภททำให้อักษะย์ นูรดินก้าวเข้าสู่การเป็นนักเขียนอย่างเต็มตัว ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความหลากหลายทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในรัฐซาบะฮ์ แม้ว่างานเขียนของผู้ประพันธ์จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงลบจากบรรณาธิการนิตยสาร อักษะย์กลับไม่ย่อท้อ และผลักดันตนเองโดยการเข้าอบรมการเขียนนวนิยายกับสถาบันเดวัน บาฮาซาที่รัฐซาบะฮ์และสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมทั้ง วรรณกรรมเยาวชน นวนิยาย และเรื่องสั้น โดยนำเสนอประเด็นทางสังคมทั้งในและนอกประเทศที่เธอได้อ่านผ่านหนังสือพิมพ์ หรือรับชมและรับฟังผ่านโทรทัศน์และวิทยุ ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการเมืองทั้งในและต่างประเทศ ศาสนา สังคม และความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

อักษะย์ นูรดินกล่าวว่า งานเขียนของตนเปรียบดั่งเมล็ดพันธุ์ทางความคิดที่จะเติบโตไปพร้อมกับผู้อ่าน การนำเสนอแก่นเรื่องในวรรณกรรมจึงต้องมีความประณีต และพิถีพิถัน ผู้ประพันธ์ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่นำเสนอในวรรณกรรมผ่านหนังสือ และข้อมูลต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต หยิบยกประเด็นที่ตนเองสนใจ ในการเรียบเรียงประเด็นและเนื้อหาในนวนิยาย อักษะย์ นูรดินมีการตรวจสอบข้อมูลที่ตนเองต้องการนำเสนอไม่ว่าจะเป็นเรื่องศาสนา ภูมิหลังทางวัฒนธรรม สภาพสังคม ชุมชน

และข้อมูลปลีกย่อยอื่นๆ ที่ปรากฏในนวนิยายเพื่อเคารพและให้เกียรติผู้อ่าน นอกจากนี้แล้ว อัชเมฮ์ นูรดินมองว่าสังคมในปัจจุบันทำให้เธอสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว ทำให้เธอค้นพบเทคนิคการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมใหม่ๆ จากทั่วทุกมุมโลก จึงสังเกตได้ว่าอัชเมฮ์ นูรดินใส่ใจรายละเอียดต่างๆ ในวรรณกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับสถานที่ทางภูมิศาสตร์และพิธีกรรมจากความเชื่อดั้งเดิมในรัฐชวาบะฮ์ เป็นกลวิธีในการประพันธ์ เพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสตีความร่วมกับผู้เขียน อัชเมฮ์นำเสนอให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลในรัฐชวาบะฮ์ที่ผูกพันกับวิถีธรรมชาติดั้งเดิมและความเชื่อดั้งเดิมของผู้คนรัฐชวาบะฮ์ที่โดดเด่น และแตกต่างกับชาติพันธุ์อื่นในประเทศมาเลเซีย (Pustaka, 2009, p. 8)

วรรณกรรมของอัชเมฮ์ นูรดินมุ่งเสนออัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ในสังคมยุคปัจจุบันที่ต้องแบกรับการทำหน้าที่สตรีมาเลย์ที่ดี และสตรีที่มีความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพในสังคมมาเลย์ยุคใหม่ การนำเสนอเสียงของตัวละครหญิงในนวนิยายเรื่อง *ญุมูล (Syumul)* และ *เมกา นีซาล์ (Mega Nisaa)* เป็นการสะท้อนสายสัมพันธ์ของตัวละครเอกหญิงในเรื่อง สายสัมพันธ์ของสตรีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อีกทั้งนำเสนอให้เห็นวิถีชีวิตของสตรีในสังคมเมืองที่มีความแตกต่างจากสตรีในสังคมชนบท เพราะหน้าที่การงาน และสถานภาพชีวิตที่แตกต่างกัน ผู้ประพันธ์สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับสายใยแห่งมิตรภาพสตรีในสังคมเมืองที่เริ่มสั่นคลอน เพราะสตรีในสังคมยุคใหม่ตกอยู่ภายใต้มายาคติของการเป็นผู้หญิงเก่ง ภายใต้การกำกับวิถีเพศของสตรีจากสถาบันทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สตรีก้าวสู่สนามแห่งการแข่งขัน และเปลี่ยนแปลงวิถีของการบริโภคในปริมาณที่เกินความต้องการ

นอกจากประเด็นเรื่องของสายสัมพันธ์ของสตรีที่ปรากฏในนวนิยาย ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนประเด็นเรื่องค่านิยมทางสังคมที่มีต่อสตรีซึ่งเป็นสตรีที่ได้รับการหล่อหลอมด้วยสังคมสองรูปแบบ กล่าวคือ สตรีที่มีความสามารถ มีการศึกษาสูง มีไหวพริบในการดำเนินธุรกิจ และมีความสามารถในการประคับประคองชีวิตครอบครัวให้มีความสุขสมบูรณ์แบบตามค่านิยมการมีครอบครัวเป็นสุข พ่อแม่ ลูกในสังคมมาเลย์ หากวิถีด้านใดด้านหนึ่งบกพร่อง สตรีมาเลย์จะเผชิญกับความกดดันที่มาจากความคาดหวังจากครอบครัวและผู้คนรอบข้าง ที่ต้องการให้สตรีเป็นผู้หญิงเก่ง ความปรารถนาของสตรีในสังคมยุคโลกาภิวัตน์จึงถูกกำกับด้วยวิถีของการบริโภควัตถุและความต้องการที่มากเกินไปจากสถาบันสังคมมากขึ้น สตรีในสังคมที่เริ่มพัฒนา อย่างประเทศมาเลเซีย ต้องดำรงบทบาทให้ได้ทั้งสองประการ ต้องใช้ความอดทน บากบั่น และอดสาหะอย่างยิ่ง เพื่อจะสามารถดำรงชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตามระเบียบกฎเกณฑ์สังคมแบบใหม่ที่ล้อมกรอบสตรีไว้

อักษะย์ นูร์ดิน ยอมรับว่าการสร้างสรรค์วรรณกรรมแต่ละเรื่อง โดยใช้ตัวละครหญิงเป็นหลัก ในการนำเสนอ นั่นเพราะเธอคือผู้หญิง และเป็นสตรีผู้หนึ่งที่ต้องการนำเสนอและสะท้อนปัญหาเกี่ยวกับสตรีในสังคม ในขณะที่เดียวกันผู้ประพันธ์ต้องการเรียกร้องให้สตรีในสังคมลุกขึ้นมาปฏิวัติตนเองเพื่อสถานะและบทบาทอันเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีในสังคม สตรีมาเลยในแบบฉบับของอักษะย์ นูร์ดินจึงควรเป็นสตรีที่มีความเป็นมนุษย์ที่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองไปตามยุคสมัย และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ในขณะที่เดียวกันความรู้และภาพลักษณ์ของสตรีสมัยใหม่นั้นควรมีความรู้ ความสามารถและนำความรู้ความสามารถที่มีนั้นใช้เพื่อที่จะสร้างสันติสุขในสังคม

2.3.3.4 ซิตี ซัยนูน อิชมาอิล : การนำเสนอบทบาทสตรีกับวิถีแห่งศิลป์

ซิตี ซัยนูน อิชมาอิล (Siti Zainon Ismail) ศิลปินหญิง กวีและนักเขียนหญิงที่มีชื่อเสียงในประเทศมาเลเซีย ซิตี ซัยนูน อิชมาอิล เกิดและเติบโตในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดี ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย (Universiti Kebangsaan Malaysia) และเป็นนักวิจัยด้านมรดกทางวัฒนธรรมและศิลปกรรมมาเลย์ ซิตี ซัยนูนสำเร็จการศึกษาด้านศิลปะภาพวาดจากสถาบันศิลปะอินโดนีเซีย (the Art Institute of Indonesia) และศึกษาต่อจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตศึกษาด้านวรรณคดี ณ มหาวิทยาลัยมาลายา ปัจจุบันนอกจากดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ด้านวรรณคดีมาเลย์แล้ว ซิตี ซัยนูน อิชมาอิล ยังเป็นที่ปรึกษาด้านมรดกทางศิลปกรรมมาเลย์อีกด้วย

ผลงานวรรณกรรมของซิตี ซัยนูน อิชมาอิลได้รับการยอมรับจากผู้อ่านทั้งในและต่างประเทศ ในด้านวัฒนธรรม เพราะผลงานที่ตีพิมพ์จำนวนมาก โดยเฉพาะบทกวีนั้นถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของผู้คนในอดีต นอกจากความสามารถในเชิงวรรณศิลป์แล้ว ซิตี ซัยนูน อิชมาอิลยังเป็นศิลปินหญิงที่มีความสามารถในการวาดภาพและการบรรเลงดนตรีด้วยเครื่องดนตรีโบราณ กวีใช้บทกวีและภาพวาดสื่อถึงเรื่องราวและคุณค่าของศิลปะโบราณของชาติพันธุ์มลายูมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพวาดอักษรยาวีที่เขียนในรูปตัวอักษรภาษาอาหรับบนผืนผ้าใบ หรือภาพวาดอักษรยาวีที่ปรากฏในเครื่องเรือน และอาคาร ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดจากความสนใจของกวีในวัยเยาว์ ซึ่งปรากฏในบทกวีที่ผู้วิจัยศึกษา ในประเทศมาเลเซีย ซิตี ซัยนูน อิชมาอิลได้รับการยกย่องให้เป็นกวีศิลป์ที่มีความสามารถและเป็นศิลปินหญิงลำดับต้นๆ ของประเทศ ผลงานซิตี ซัยนูน อิชมาอิลได้รับการตีพิมพ์จำนวนมากและได้รับรางวัลระดับชาติหลายรางวัล ตลอดจนเป็นกวีหญิงอีกท่านหนึ่งที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน เมื่อปีพ.ศ. 2532 สาขาบทกวี

ซีตี ซัยนุน อิชมาอิล ใช้รูปแบบกวีนิพนธ์ (ในภาษามลายูเรียกว่า puisi) ในรูปแบบ “sajak” ซึ่งเป็นกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรองสมัยใหม่บอกเล่าวิถีชุมชนในกรุงกัวลาลัมเปอร์ในอดีต กวีนิพนธ์ในรูปแบบ “sajak” จะไม่ยึดติดกับฉันทลักษณ์ มีลักษณะเป็นกลอนเปล่า แต่มีคำสัมผัสสนอก-ในเหมือนกวีนิพนธ์ประเภทอื่นๆ จะเห็นได้ว่า กวีมาเลย์ที่มีชื่อเสียงหลายท่านให้ความสนใจกวีนิพนธ์แบบกลอนเปล่าค่อนข้างมาก เพราะสามารถสื่อสารให้กับคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น ด้วยรูปแบบฉันทลักษณ์ที่ร่วมสมัย และสื่อสารได้ตรงไปตรงมา ซีตี ซัยนุน อิชมาอิล ยังหยิบยกประเด็นร่วมสมัย อาทิ ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์อันหลากหลายในประเทศมาเลเซีย วิพากษ์แนวคิดและนโยบายของรัฐที่สร้างให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้คนในสังคม อาทิ ในบทกวีเรื่อง *Bonda's Love-Our Kampung Paya* กวีนำเสนอภาพของการเป็นสตรีมาเลย์ที่ยึดโยงกับจารีตดั้งเดิม ตั้งคำถามกับความเชื่อที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว และการบอกเล่าวิถีชุมชนของชาวมลายูผ่านกวีนิพนธ์ ผ่านน้ำเสียงของเด็กหญิงซีตี

2.3.3.5 ซูรินะฮ์ ฮัซซัน : การวิพากษ์ความย้อนแย้งของจารีตในสังคมร่วมสมัย

ซูรินะฮ์ ฮัซซันเกิดที่รัฐ เคอดะฮ์ (Kedah)¹⁶ ประเทศมาเลเซีย ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนเมื่อ พ.ศ. 2547 และได้รับรางวัลกวีสุนทรภู่ ครั้งที่ 1 ในปี พ.ศ. 2556 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งอาจารย์ภาควิชาวรรณคดี สถาบันมาเลย์ศึกษา มหาวิทยาลัยมาลายา และได้รับพระราชทานรางวัล Darjah Setia Diraja Kedah (DSDK) จากสุลต่านรัฐเคอดะฮ์ ในฐานะศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณกรรม ซึ่งเป็นนักเขียนสตรีคนแรกของประเทศที่ได้รับรางวัลเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2557

ในบทความเรื่อง “A Legacy of Women Intellectual of Asia” ซูรินะฮ์ ฮัซซัน กล่าวถึงเส้นทางการเป็นกวีและจุดเริ่มต้นของงานศิลปะที่ตนได้ถ่ายทอดผ่านบทกวี ในการสัมมนาระดับนานาชาติ **An International Conference The Asian Heritage Forum** ผู้ประพันธ์กล่าวถึงภูมิหลังครอบครัวก่อนที่ตนเองจะเป็นนักเขียนในปัจจุบัน เส้นทางการเป็นนักเขียนเริ่มต้นอย่างยากลำบาก ซูรินะฮ์ ฮัซซันไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากครอบครัวให้อ่าน เขียน และศึกษาต่อในระบบโรงเรียน สมาชิกในครอบครัวต่างเชื่อว่า เด็กผู้หญิงควรให้ความสำคัญกับการเรียนมากกว่าการอ่านหนังสือ และเด็กผู้หญิงไม่ควรออกนอกบ้านตามลำพัง ครอบครัวของผู้ประพันธ์จึงไม่สนับสนุนให้ศึกษาต่อ และวิตกกังวลเมื่อผู้ประพันธ์ให้ความสำคัญกับการอ่านหนังสือ ซูรินะฮ์ ฮัซซัน

¹⁶ เคอดะฮ์ (Kedah) การทับศัพท์ชื่อเมืองนี้ใช้หลักการทับศัพท์โดยระบบการออกเสียงในภาษามลายู

กล่าวว่า ความยากลำบากในการใช้ชีวิตในวัยเด็กนี้เอง เป็นแรงผลักดันให้เธอก้าวเข้าสู่การเป็นนักเขียนมาจนถึงทุกวันนี้

ผู้ประพันธ์นำเสนอจุดเปลี่ยนทางความคิดของตนระหว่างการทำหน้าที่แม่ศรีเรือน และการประกอบอาชีพนอกพื้นที่บ้าน ครั้งหนึ่งผู้ประพันธ์มองว่าการดูแลสมาชิกในครอบครัว และการดูแลบุตรในช่วงเวลาเดียวกันกับการประกอบอาชีพนักเขียนนั้นเป็นอุปสรรคทำให้ตนเองไม่สามารถสร้างสรรค์วรรณกรรมที่มีคุณภาพได้ ผู้ประพันธ์กลับค้นพบว่าการเขียนเป็นการเยียวยาตนเอง และทำให้ตนก้าวข้ามความรู้สึกและทัศนคติในเชิงลบได้ ซูรินะฮ์กล่าวว่า การที่ตนเองแปรเปลี่ยนความยากลำบากดังกล่าวให้เป็นแรงผลักดันในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้นเป็นการนำพลังในเชิงบวกมาสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ซูรินะฮ์ ฮัชซันถือคติที่ว่า “*hendak seribu daya*” (*you will try a thousand ways if you really want something*) “ถ้าต้องการสิ่งใดก็ต้องอาศัยความพยายาม แม้จะนับพันครั้งก็ตาม (ผู้วิจัย)” ผู้ประพันธ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่าประสบการณ์ในชีวิตของตนเองที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมนั้นจะเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักเขียนคนอื่นๆ ที่มีประสบการณ์เดียวกันกับเธอ ไม่หยุดที่จะสร้างสรรค์งานวรรณกรรม เพียงเพราะความคิดที่ว่างานบ้านคืออุปสรรค ผู้ประพันธ์กลับสนับสนุนให้อ่านนำประสบการณ์เหล่านั้นบอกเล่าผ่านงานเขียนให้มากที่สุด เพราะประสบการณ์ของสตรีนั้นคือชุมทรัพย์และข้อมูลที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการแบ่งปันระหว่างกันของสตรี

2.4 บทสรุปและอภิปราย

บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้นมีส่วนในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลในแต่ละสังคม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่มีพลวัตและขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมคือวิถีชีวิตของมนุษย์ มากไปกว่านั้น อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลนั้นยังมีความแตกต่างกัน ด้วยเพราะมนุษย์ในแต่ละสังคมนั้นมีความเชื่อ ความศรัทธาที่ไม่เหมือนกัน และมีกระบวนทัศน์ในการมองโลกที่ไม่เหมือนกันอีกด้วย

การศึกษาวรรณกรรมในฐานะตัวบททางวัฒนธรรมนั้นแสดงให้เห็นการใช้พื้นที่วรรณกรรมของนักเขียนในการแสดงตัวตน และสิ่งที่หล่อหลอมความคิดของนักเขียนในการสร้างสรรค์วรรณกรรม นักเขียนจึงเป็นผู้ที่ทำหน้าที่อธิบายสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคม และเป็นผู้ที่บันทึกประวัติศาสตร์ของคนตัวเล็ก หรือกลุ่มคนที่ถูกทำให้เป็นชายขอบของสังคม วรรณกรรมของนักเขียนในแต่ละสังคมจึงทำหน้าที่ในการส่งเสียงของปัจเจกบุคคลในมุมมองที่หลากหลาย และมีความเปรียบต่างระหว่างผู้คนในสังคม ได้แก่ เพศ ชนชั้น และชาติพันธุ์ นักเขียนมุ่งเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างหลากหลายที่

ดำรงอยู่ในสังคมของตน และเป็นการบอกเล่าประสบการณ์ของผู้คนในอดีตต่อผู้อ่าน และเป็นการส่งต่อให้ผู้คนได้ขบคิด และทบทวนบทบาทและท่าทีของตนต่อสังคมในอนาคตอีกด้วย

เมื่อศึกษาบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในประเทศมาเลเซียพบว่า ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่มีความรุ่มรวย และมีความหลากหลายทั้งด้านผู้คน และวัฒนธรรม นอกจากความแตกต่างหลากหลายของผู้คนแล้ว ประเทศมาเลเซียยังเป็นประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองและสังคมมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ประเทศมาเลเซียเคยตกอยู่ภายใต้ลัทธิจักรวรรดินิยมมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 และสิ้นสุดในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในปี ค.ศ. 1957 ประเทศมาเลเซียได้ประกาศให้เห็นถึงพลังแห่งความสามัคคีและพลังของประชาชนและผู้นำประเทศในการนำพาประเทศสู่การประกาศอิสรภาพจากอังกฤษ คำว่า “Merdeka (Freedom)” ซึ่งแปลว่า “อิสรภาพ” นั้นเป็นคำที่ประเทศมาเลเซียใช้ในการสร้างสำนึกรักชาติแก่ประชาชนผู้รักชาติ จึงอาจกล่าวได้ว่า สำนึกรักชาตินั้นส่งผลให้ประเทศมาเลเซียกลายเป็นประเทศที่มีโครงสร้างสังคมพหุวัฒนธรรม และมีความแตกต่างหลากหลาย (diversity) มีอารยธรรมในสังคม และส่งให้ประเทศมาเลเซียก้าวสู่การเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจแถวหน้าของภูมิภาคอาเซียนนับตั้งแต่ยุคหลังการประกาศอิสรภาพเป็นต้นมา

จุดเปลี่ยนทางสังคมที่ทำให้ประเทศมาเลเซียมีการปรับโครงสร้างทางสังคม นั่นคือ การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่ เพื่อนำพาประเทศไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในโลก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมผ่านนโยบายรัฐดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการนิยามสถานภาพทางชนชั้นของผู้คนในสังคม โดยรัฐบาลมาเลเซียมุ่งหวังยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศให้หลุดพ้นจากความยากจน และมุ่งหวังในการสร้างความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจระหว่างชาติพันธุ์อันหลากหลายในประเทศ การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนนี้ทำให้เศรษฐกิจมวลรวมของประเทศมีแนวโน้มที่ก้าวกระโดด และก่อให้เกิดชนชั้นกลางใหม่ในประเทศ โดยรัฐวางแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปในอีก 20 ปีข้างหน้า เพื่อพัฒนาให้กลุ่มชนชั้นกลางใหม่กลายเป็นชนชั้นกลางที่มีรายได้สูง ด้วยเหตุนี้เอง รัฐบาลมาเลเซียจึงเร่งผลักดันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติผ่าน “วิสัยทัศน์ 2020”

นอกจากนโยบายขับเคลื่อนประเทศสู่อนาคตในอีก 20 ปีข้างหน้าแล้ว รัฐบาลมาเลเซียยังมีการวางแผนพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คน โดยกำหนดนโยบายทางการศึกษาที่ทำให้

พลเมืองในประเทศมีความรู้ความสามารถทัดเทียมกับประชากรในภูมิภาคอื่นๆ ทั่วโลก สิ่งที่น่าทึ่งที่สุดในแผนพัฒนาการศึกษาในประเทศมาเลเซียคือ การทำให้ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูเป็นภาษาราชการ การศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจึงเป็นการศึกษาแบบสองภาษา (bilingual education) การจัดการศึกษายังสัมพันธ์กับการยกระดับการประกอบอาชีพของผู้คนในสังคมอีกด้วย

นอกจากการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมแล้ว รัฐบาลมาเลเซียยังปฏิรูปภาคสังคม และวัฒนธรรมในประเทศ รัฐบาลมาเลเซียดำเนินนโยบายภาคสังคมผ่านแนวคิด "อิสลามานุวัตร" (Islamization) โดยรัฐพยายามคิดค้นและแสวงหาทางออกในการรักษาสมดุลระหว่างภาวะสมัยใหม่และการรักษาแบบแผนจริยธรรมในสังคมผ่านการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่ของประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม ประเทศมาเลเซียจึงกลายเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับผู้คนในสังคมโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์มลายู และจะไม่เป็นการลดทอนหรือลดคุณค่าของวัฒนธรรมที่มีมาแต่เดิม หรือเป็นหลักความศรัทธาของชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศ

การศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซียผ่านบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 – ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 นี้สัมพันธ์กับประสบการณ์ของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซีย และการศึกษาบริบทดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่สนับสนุนประเด็นการศึกษาว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างผ่านอุดมการณ์ วาทกรรมที่ไหลเวียนในสังคม การศึกษาอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลเซียยังแสดงให้เห็นร่องรอยการต่อสู้ของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะชาติพันธุ์มลายูในการต่อรองกับอำนาจเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจากเครือข่ายทุนนิยมโลกที่มีมาตั้งแต่อดีตและพัฒนาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ วรรณกรรมจึงเป็นเสมือนพื้นที่ในการรื้อฟื้นตัวตนของปัจเจกบุคคลที่ประสบกับวิกฤตอัตลักษณ์ในสังคมร่วมสมัย วรรณกรรมยังเป็นสิ่งที่สืบสานและสืบทอดอุดมการณ์ของนักเขียนในอีกมิติหนึ่งที่น่าสนใจ

บทที่ 3

อัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือน: การนิยาม การต่อรอง และการโต้กลับจารีตปฏิบัติ

การให้คุณค่ากับ “ความเป็นแม่” ของสตรีในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะบทบาทของสตรีมุสลิมในฐานะแม่นั้นกล่าวได้ว่า “แม่” เป็นคุณค่าที่อยู่เหนือขอบเขตด้านชนชั้น และเชื้อชาติ แม้จะเป็นคำกล่าวที่เป็นภาพเหมารวมก็ตาม แต่อิสลามได้ยกย่องสิทธิของแม่ไว้สูงสุดในสภาพของความเป็นสังคม ศาสนาอิสลามจึงได้กล่าวถึงสตรีในฐานะที่ยกย่องและให้เกียรติมากยิ่งขึ้นกว่าบุรุษ โดยเฉพาะในฐานะของความเป็นแม่ ในทัศนะอิสลามนั้นสตรีจึงเป็นเสาหลักของครอบครัวในการอบรมดูแลสั่งสอนลูกน้อยเพื่อที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้มีศีลธรรมที่ดี

ในทัศนะอิสลาม สังคมที่ดีเลิศ เริ่มต้นจากครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดี มีคุณธรรม อยู่ในศาสนา รักษาสิทธิของตัวเอง และไม่ล้ำสิทธิของผู้อื่น ตลอดจนความเคารพ การเกื้อกูล ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่พ่อและแม่สั่งสอนอบรมตามวาระและโอกาสที่ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันในครัวเรือน ในกรณีบิดาเป็นผู้ที่ต้องทำมาหากินนอกบ้าน ต้องหารายได้เข้ามาจุนเจือในครอบครัว หน้าที่ของการเลี้ยงดูจึงเป็นหน้าที่แม่ แม่จึงใกล้ชิดกับบุตรมากกว่า ดังนั้นพื้นฐานของคุณความดี ส่วนมากจึงตกเป็นของมารดา ดังที่กล่าวไว้ในโองการอัล-กุรอาน “*ถ้าหากฉันจะสั่งให้ใครสามารถกราบใครได้นั้น บุคคลที่ฉันจะสั่งให้กราบเป็นคนแรกนั้นคือมารดา*”

ดังนั้นความเป็นแม่ และคุณค่าของแม่จึงเป็นอัตลักษณ์หนึ่งที่ถูกส่งผ่านมายังรุ่นสู่รุ่น ในศาสนาอิสลาม ความหมาย คุณค่า ตลอดจนบทบาทของแม่จึงเป็นส่วนสำคัญต่อการส่งผ่านอัตลักษณ์ในศาสนาตะวันออก ดังที่จะเห็นได้จากวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมาเลย์ซึ่งต่างสนับสนุน ยกย่องให้ความสำคัญต่อบทบาทและสถานภาพของแม่ในสังคม ในฐานะของการเป็นมุสลิมผู้ศรัทธาและยึดมั่นในแนวทางอิสลาม สตรีมุสลิมมาเลย์ที่เป็นนักเขียนจึงยึดอุดมการณ์ดังกล่าวมาเป็นส่วนสร้างสรรค์นวนิยายที่เกี่ยวพันระหว่างแม่-ลูก การเชิดชูและยกย่องสถานภาพของสตรีผู้เป็นมารดาให้โดดเด่นและให้แม่ ดังที่มีความเปรียบในวรรณกรรมว่า แม่คือเสาหลักของบ้าน การนำความเปรียบของแม่ผูกโยงกับธรรมชาติ และการสะท้อนให้เห็นบทบาทของแม่ในการสร้างสุขให้ครัวเรือน สิ่งเหล่านี้คือการสะท้อนให้เห็นตัวตนของสตรีในสังคมตะวันออกที่ให้ความสำคัญกับเพศแม่ โดยไม่ได้มองว่าบทบาท

ดังกล่าวมีอำนาจเหนือกว่าบุรุษในสังคม แม้อำนาจในตัวเอง และมีอำนาจในการจัดการกับสถาบันครอบครัว แม่คือศูนย์รวมทางจิตใจของสมาชิกในครัวเรือน

การศึกษาอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลย์ผ่านอัตลักษณ์แม่ศรีเรือนผ่านวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นี้ สะท้อนภาพแม่ศรีเรือนในสองลักษณะ ได้แก่ แม่ศรีเรือนในฐานะแม่ และแม่ศรีเรือนในฐานะภรรยา ตัวละครสตรีที่ปรากฏในบทวิเคราะห์ต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่าสตรีมุสลิมมาเลย์มีการเรียนรู้อัตลักษณ์แห่งตนผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน สตรีมีการส่งต่อความเป็นแม่ศรีเรือน ผู้มีกิริยามารยาทที่ดี มีจิตใจดี และอุทิศตนเพื่อครอบครัวผ่านแม่สู่ลูกสาว นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ต่างชี้ให้เห็นว่าแม่ศรีเรือนในฐานะภรณยานั้นเป็นผู้ที่ตระหนักถึงสิทธิของตน สตรีมุสลิมมาเลย์มีการตั้งรับกับจารีตดั้งเดิมผ่านการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสิทธิสตรีในอิสลาม สตรีมีการนิยามตนเองผ่านการเปรียบเทียบ ทั้งนี้ ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีดังกล่าวเพื่อให้สตรีก้าวข้ามอคติทางชาติพันธุ์และการแบ่งแยกทางชนชั้นในสังคม และสร้างตัวตนผ่านการเห็นคุณค่าและศักยภาพแห่งตน

3.1 “โลกสตรีและวิถีในخانเรือน” บทบาทของแม่และลูกสาวในสังคมมาเลย์

จากความเชื่อที่ว่าอำนาจมีลักษณะสัมพัทธ์ คือ เปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อของมนุษย์ ดังนั้นการถอดประสบการณ์สตรีในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ จึงไม่ได้มองว่าสตรีถูกกดทับจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่อย่างไม่สามารถต่อรองได้ แต่กลับมองว่าภายใต้การดำเนินชีวิตประจำวันผ่านการสนทนากับบุคคลต่างๆ ในกลุ่ม ในชุมชน การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ในชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนำไปสู่การทำทลายและต่อรองความหมายแห่งตัวตน เพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อให้สตรีเป็นผู้กำหนดความหมายแห่งตัวตน กระบวนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจจึงมาจากอำนาจที่มาจากตัวปัจเจก (power from within) เป็นศูนย์กลางของการเสริมอำนาจให้กับสตรี กล่าวคือ อำนาจที่เกิดจากตัวปัจเจกสร้างขึ้นจากความเข้มแข็งที่มีอยู่ในแต่ละคน บนฐานของการยอมรับตัวตนและความเคารพของตัวตนของตัวเอง รู้ว่าเราเป็นใคร ซึ่งนำไปสู่การเคารพและยอมรับผู้อื่น และสามารถทำให้เราต่อสู้กับความกลัวได้ รวมถึงอำนาจในการตัดสินใจ เช่นการตัดสินใจในการเลือกคู่ครองด้วยตนเองของผู้หญิง การใช้อำนาจในการตัดสินใจเลือกรักหรือปฏิเสธความคิด ความเชื่อ เป็นต้น (รุจิเสถียรทรัพย์ & เกตุสัมพันธ์, 2012)

การวิเคราะห์โลกสตรีในพื้นที่บ้านนั้น ปรากฏประเด็น มิตรภาพสตรี หรือ “Female Friendship” เป็นการนำเสนอการรวมกลุ่มของสตรีเพื่อแบ่งปันประสบการณ์ และรูปแบบที่จะหล่อหลอมตัวตนให้เป็นไปในแบบที่ตนเองต้องการ “การเป็นผู้หญิงดังที่ใจอยากเป็น” จึงดำเนินผ่านสายสัมพันธ์ระหว่างกันของสตรีนี้ ไม่ว่าจะเป็นสายสัมพันธ์แม่-ลูกสาว และมิตรภาพระหว่างเพื่อนเพื่อนำเสนอและทบทวนความหมายของการเป็น “ผู้หญิง” มิตรภาพของสตรีจึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะต่อรองอำนาจของจารีตปฏิบัติ และทำให้กลุ่มสตรีเกิดความรู้สึกมั่นคง และสร้างตัวตนในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิม

เคลโนรา ฮัดสัน-วีมส์ (Clenora Hudson-Weems) แพทริเซีย ฮิลล์ คอลลินส์ (Praticia Hill Collins) และอื่นๆ ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของสตรี สัมพันธภาพ และอิทธิพลของสตรีในชุมชน ในบทความเรื่อง “Women’s identities and relationships and their impact in the community” กล่าวว่า ประสบการณ์ของสตรีนั้นสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ ชนชั้น และเพศภาวะ นอกจากนี้ฮัดสัน และคณะได้ศึกษาเกี่ยวกับกลไกของสตรีในการดำรงชีวิตและต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของสตรี อลิซเบธ อเบล (Elizabeth Abel) นำเสนอว่าสายสัมพันธ์ของสตรีนั้นไม่เพียงแต่จะช่วยเยียวยาความเจ็บปวดอันเนื่องมาจากความโชคร้ายที่สตรีได้รับ แต่ยังเป็นสิ่งที่ช่วยให้สตรีนั้นเกิดความมั่นคงและปลอดภัย การศึกษาวิจัยข้างต้นพบว่าวิถีของสตรีเผชิญหน้าและท้าทายกับอำนาจปิตาธิปไตย และอำนาจอื่นๆ ซึ่งพยายามที่จะครอบงำสตรี อาทิ แนวคิดพหุภรรยา จักรวรรดินิยมใหม่ ข้อจำกัดของประเพณีนิยมอคติทางชนชั้น เสถียรภาพทางการเมืองที่ไม่มั่นคง และสงคราม เป็นต้น สายสัมพันธ์ของสตรีนั้นเป็นอำนาจในการที่จะเยียวยา และนำพาสตรีให้ข้ามพ้นอคติและดำรงชีวิตรอดจากความยากลำบากในชีวิต จนก่อให้เกิดพลังของสตรี (female empowerment) นอกจากนี้ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของสตรีก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างชาติ (Sy, 2008)

สายสัมพันธ์ของสตรีในที่นี้เป็นการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันทั้งทางร่างกาย ความคิดและจิตวิญญาณของสตรีที่ถือว่าเป็นชัยชนะประการหนึ่ง การช่วยเหลือซึ่งกันและกันทำให้เกิดโอกาสในการเรียนรู้ เติบโต และเป็นโอกาสที่จะเกิดการแลกเปลี่ยน โดยเรียนรู้จากความผิดพลาดและความสำเร็จระหว่างกันของสตรี มิตรภาพของสตรี ณ ที่นี้ จึงเป็นสัมพันธภาพที่ไม่ใช่แค่สายสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสตรี แต่ยังเป็นการให้และเข้าใจความรู้สึก และแบ่งปันเรื่องราวและประสบการณ์ เอาใจใส่กันและกัน โดยสายสัมพันธ์ดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเกิดจากสายสัมพันธ์ที่เกิดจากแม่หรือพี่น้องเสมอ

ไป โดยฮัดสัน-ปีมส์ได้กล่าวว่า ลักษณะของสายสัมพันธ์พี่น้อง (sisterhood) หมายถึงสายสัมพันธ์ของสตรีที่ไม่มีเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้อง สายสัมพันธ์ของสตรีที่มีความไวใจในกันและกัน และปรารถนาที่จะแบ่งปันความรู้สึกที่แท้จริง ความกลัว ความหวัง และความฝันของกันและกัน มีความสุขและเข้าใจตลอดจนสนับสนุนกันและกัน เพื่อนที่ไม่หวังสิ่งใดๆ จากกันและกัน มีความรัก ความเชื่อใจ และความรู้สึกปลอดภัย ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะเกิดสายสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยใจจริง และสายสัมพันธ์เช่นนี้เกิดขึ้นในมิตรภาพของสตรี (Sy, 2008)

นอกจากสายสัมพันธ์พี่น้องแล้ว สายสัมพันธ์ที่ก่อรูปผ่านองค์กรเหล่านี้ก็ยิ่งปรากฏในรูปแบบสายสัมพันธ์ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของแม่ (co-mothering) ผู้วิจัยกล่าวว่า ความเป็นแม่นั้นมีความสำคัญในสังคมแอฟริกา สายสัมพันธ์พี่น้องพัฒนามาจากความร่วมมือของแม่สืบเนื่องจากผู้เป็นแม่จะแบ่งปันประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรร่วมกัน การเลี้ยงดูเด็กๆ ในชุมชนให้เติบโตขึ้นไม่ใช่หน้าที่ของแม่อย่างเดียวแต่เกิดจากความร่วมมือกันของสมาชิกซึ่งเป็นสตรีในสังคมและชุมชนอีกด้วย ในสังคมแอฟริกาสายสัมพันธ์พี่น้องเกิดขึ้นพร้อมๆ กันกับสายสัมพันธ์แม่-ลูก ซึ่งเป็นพลังที่เข้มแข็ง และประสบการณ์ของแม่ก็ทำให้เกิดสายสัมพันธ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีอีกมากมาย

จากการศึกษาความหมายและคำจำกัดความของสายสัมพันธ์สตรีหรือมิตรภาพสตรีในงานวิจัยของคาดีเดย์ ซี ผู้วิจัยพบลักษณะของมิตรภาพสตรีที่ปรากฏในนวนิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์แบบเดียวกันกับที่คาดีเดย์ ซี ได้ศึกษาผ่านงานของโทนี มอริสัน พบว่าสภาพสังคมมาเลย์นั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับสังคมแอฟริกา กล่าวคือ สังคมมาเลย์นั้นให้ความสำคัญกับระบบครอบครัว สตรีมีบทบาทสำคัญในการดูแลสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูแลบุตรหลานให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ไม่ว่าจะสตรีจะมาจากชนชั้นปกครอง ชนชั้นสูง หรือจะเป็นประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกร พ่อค้า และชนชั้นกรรมาชีพ ตามลำดับ สตรีมุสลิมมาเลย์มีบทบาทและหน้าที่ในการเป็นแม่และภรรยา ในการสร้างสุขให้ครอบครัว

เมื่อศึกษาประเด็นเรื่องมิตรภาพสตรีในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์พบว่า มิตรภาพของสตรีมาเลย์มีลักษณะร่วมมือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และใช้มิตรภาพของสตรีในการสร้างคุณค่าของตนเองและเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้และประกอบสร้างตัวตนในแบบที่ตนเองต้องการ เมื่อกล่าวถึงประเด็นเหล่านี้พบว่า ในศาสนาอิสลาม นบีมุฮัมมัด ได้กล่าวว่าการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ว่าจะสตรีหรือบุรุษเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่น (unity) อิสลามเน้นย้ำเรื่องของภราดร

ภาพของประชาชาติมุสลิม “ความเป็นพี่น้อง” เป็นวาระของท่านศาสดาที่สอดคล้องกับอัล-กุรอานว่า บรรดามุสลิมเป็นประหนึ่งเรือนร่างเดียวกันที่มีความรู้สึกร่วมกัน

3.1.1 สตรีวิถี และมิตรภาพสตรีในนวนิยายเรื่อง *คลื่นชีวิต*

นวนิยายเรื่อง *คลื่นชีวิต* (*Alun Hidup*) ผลงานของคาคีเยฮ์ ฮาซิม ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1990 และมีการนำกลับมาตีพิมพ์ใหม่ในปี ค.ศ. 2012 ในชุดรวมผลงานคาคีเยฮ์ ฮาซิม (Siri Mega Khadijah Hashim) นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้คนในชนบทของประเทศมาเลเซียในช่วงปี ค.ศ. 1920 ซึ่งเป็นยุคอาณานิคมอังกฤษ ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของผู้คนในอดีตที่ประสบปัญหาด้วยความยากจน และความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน โดยเฉพาะเรื่องที่ทำกินและสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษา ณ ช่วงเวลานั้นผู้คนในหมู่บ้านอาศัยการเกษตร และการประมงตามลุ่มน้ำเป็นอาชีพหลัก อาวัง(Awang) และ มีละฮ์ (Milah) จากหมู่บ้านเกอซัง (Kesang) หมู่บ้านเล็กๆ ในรัฐโยโฮร์ ทั้งสองต้องการสร้างอนาคตด้วยตนเองจึงตัดสินใจอพยพไปหาที่ทำกินแห่งใหม่ ณ หมู่บ้านซุงไบบेरิมบัง (Sungai Berembang) ในรัฐโยโฮร์ (Johor) (Khadijah Hashim, 2012a)

ในคำคืนอันมืดมิด อาวังได้แต่ทอดถอนใจ เมื่อนึกถึงคำพูดของมะเกียะฮ์ ดวงตาของเธอเหม่อมองไปข้างหน้า มือจับไปที่สายเชือกบังคับใบเรือให้แล่นไปตามแรงลม ใจไปไกลถึงกัมบังเบอริมบังแล้ว การจากบ้านมาไม่ใช่เพราะรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจผู้ใด แต่เขาต้องการสร้างชีวิตใหม่ ต้องการเป็นเจ้าของที่ดินของตนเอง สิบสี่ปีมาแล้วที่เขาต้องอาศัยที่ดินของมะเกียะฮ์เป็นที่อยู่อาศัยหลังจากแต่งงานกับมีละฮ์ คิดแล้วก็เจ็บปวดใจยิ่งนัก (Alun Hidup, 2012: 2)

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ชีวิตของอาวัง และ มีละฮ์ ดังประโยคที่ว่า *Mengingatkan kampung halaman bukan kerana merajuk, tetapi ingin mencuba penghidupan baru*¹⁷ อาวังต้องการสร้างอนาคตให้แก่ครอบครัว ซึ่งเป็นความหวังใหม่ของทุกคนในครอบครัว (*penghidupan baru*) ความยากจนและการอยู่ร่วมอาศัยกับญาติพี่น้องในพื้นที่จำกัดทำให้อาวังและมีละฮ์ร่วมกันสร้างอนาคตด้วยกัน ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของหมู่บ้านซุงไบบेरิมบัง หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งอยู่ปลายแม่น้ำซุงไบบेरิมบัง ใช้เวลาเดินทางค่อนข้างนานจึงจะถึงบ้านใหม่ของพวกเธอเมื่อมีละฮ์ไปถึงก็พบกับญาติของอาวังรออยู่ อาบัง มาลิม (Abang Malim) และกะก์ โจยะฮ์ (Kak Joyah)

¹⁷ Alun Hidup (2012) by Khadijah Hashim ดูเพิ่มเติมใน ภาคผนวก

สองสามีภรรยาอาศัยต้อนรับพร้อมลูกๆ แม้ว่าหมู่บ้านแห่งนี้จะอยู่ไกลจากตัวเมือง แต่ชาวบ้านต่างมีไมตรีจิต หากสมาชิกในชุมชนเกิดเจ็บป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุจากสัตว์ร้ายเช่นเสือและจระเข้ ผู้ที่บาดเจ็บจะพึ่งพาหมอชาวบ้านและการรักษาแบบแผนโบราณ แทนการเดินทางไปรักษาอาการเจ็บป่วยที่โรงพยาบาล เนื่องจากโรงพยาบาลอยู่ในตัวเมืองต้องใช้เวลาเดินทางหลายวันกว่าจะไปถึง ผู้ประพันธ์บรรยายภาพการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บของผู้คนในอดีต โดยเฉพาะชาวบ้านในชนบทห่างไกลที่ไม่มีโรงพยาบาล หรือแม้แต่สถานอนามัย เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต และชี้ให้เห็นวิถีในการตั้งรับกับความยากลำบากของชาวบ้านซึ่งยังคงใช้วิธีการรักษาแบบแผนโบราณผสมผสานกับความเชื่อเพื่อการรักษาโรค อันเป็นวิถีพื้นบ้านที่สามารถประคับประคองชีวิตของสมาชิกในชุมชน ณ ช่วงเวลานั้น

เมื่อไปถึงหน้าบ้าน ทุกคนต่างรอให้กะกัโจยะฮ์หวานแบ่งมนต์¹⁸ไปทั่วบ้าน แบ่งที่ใช้ทำพิธีนี้เหมือนแบ่งที่ใช้สำหรับทอดขนม โจยะฮ์นำไปไม้จุ่มลงไปแบ่งและประพรมไปรอบๆ บ้าน “ซัยฎอนเจ้ากลัวแบ่งศักดิ์สิทธิ์นี้หรือไม่” โจยะฮ์กล่าว (Alun Hidup, 2012: 43)

สภาพความเป็นอยู่ที่ลำบากของผู้คนในสังคมเกษตรถูกบรรเทาด้วยการสร้างอารมณชั้นของผู้คนในชุมชน¹⁹ คาคียะฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นความเชื่อดั้งเดิมที่ปรากฏในสังคมชนบท ผู้ประพันธ์หยิบยกเกร็ดความเชื่อที่มีมาแต่เดิมในอดีตในการปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย ในเรื่องนี้ กะกัโจยะฮ์ใช้คำว่า “tepong tawar”²⁰ แบ่งที่ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ในอดีตมลายู อาทิ การแต่งงาน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ เป็นต้น ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมบางประการนั้นคงอยู่ เนื่องจากเป็นความเชื่อที่มีมาแต่

¹⁸ แบ่งมนต์ในที่นี้หมายถึง การนำแบ่งมาผ่านพิธีกรรม โดยมีกลุ่มบุรุษหรือสตรีผู้ทำหน้าที่อ่านคัมภีร์อัล-กุรอานเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และพลังในการคุ้มครองอันตราย จากสิ่งชั่วร้ายต่างๆ เช่นเดียวกันกับน้ำมันต์ พิธีการทำแบ่งมนต์นี้มีใช้พิธีกรรมในศาสนาอิสลาม แต่เป็นการประยุกต์เอาความเชื่อเดิมผนวกกับความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์อัล-กุรอานของคนรุ่นก่อน

¹⁹ Alun Hidup (2012) by Khadijah Hashim ดูเพิ่มเติมใน ภาคผนวก

²⁰ Tepung tawar adalah salah satu prosesi dalam acara adat Melayu, yang biasanya dilakukan pada acara pernikahan, sunatan, menabalkan nama, menyambut jemaah haji, syukuran, menyambut tamu agung, dan lainnya.

เดิม และไม่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม กลุ่มชาติพันธุ์มลายูยังคงนำมาเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีนิยมในแต่ละชุมชนของตน

ในการหาเลี้ยงชีพ หัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นบุรุษจึงเสี่ยงโชคด้วยการนำสินค้าเกษตรไปขาย อาวังจึงออกเดินทางไปยังสิงคโปร์กับญาติฝ่ายชายของตน เพราะกว่าข้าวที่ปลูกนั้นจะเก็บเกี่ยวได้ก็ต้องรอจนกว่าฤดูฝนจะสิ้นสุด ซึ่งกินเวลาเกือบปี ดังนั้นอาวังจึงมอบหน้าที่ดูแลครอบครัวให้กับภรรยา เหตุการณ์นี้เป็นเหตุให้ มีละฮ์ซึ่งเป็นภรรยาที่ได้รับการอบรมมาว่าต้องเชื่อฟังสามี ต้องกลายเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้องดูแลปากท้องสมาชิกภายในบ้านแทนอาวังที่เดินทางไปสิงคโปร์ ผู้ประพันธ์จึงถอดประสบการณ์การทำงานของสตรีในพื้นที่บ้านเพื่อชี้ให้เห็นว่าสตรีมาเลย์นั้นมีการสร้างอัตลักษณ์ โดยการเสริมพลังกลุ่มผู้หญิง ผ่านกิจกรรมการทำงาน การแบ่งปันความรู้ การถ่ายทอดความรู้ระหว่างสตรีในฐานะ แม่-ลูกสาว และมิตรสตรี

“นั่งพักเอาแรงก่อนเถอะจ๊ะ มีละฮ์ เป็นเวลาเกือบอาทิตย์แล้ว ฝนก็ยังไม่ตกเลย น้ำที่เหลือในบ่อนี้เอาไว้ดื่มกินดีกว่า” “ฉันเอาน้ำนี้ไว้ดื่มเท่านั้นจะ น้ำในบ่อหลังบ้านก็เกือบแห้งขอด ฉันคงไม่ไปตักน้ำที่ไหลเขานั่นหรอกจ๊ะ ฉันกลัว” มีละฮ์กล่าว (Alun Hidup, 2012: 98)²¹

ผู้ประพันธ์บรรยายมิตรภาพของสตรีในสังคมเกษตรกรรม สตรีต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สตรีที่มีประสบการณ์ในการทำงาน จะนำความรู้ของตนถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อมา การทำงานประสานกันนี้เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มสตรีตะวันออกที่อาศัยความสัมพันธ์เครือญาติ “ความเกื้อกูล” “ความเสมอภาค” และใช้สายสัมพันธ์แบบเครือญาติในการสร้างเศรษฐกิจในครัวเรือนของตนเอง สตรีจึงเป็นผู้จัดการด้านการเงินของครัวเรือน และการประกอบอาชีพสัมพันธ์กับถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการทำหน้าที่ของสตรีไม่ว่าจะในบ้านหรือนอกบ้านแทนบุรุษในอิสลามเป็นสิ่งที่ได้รับการอนุมัติหากบุรุษซึ่งเป็นสามียินยอมและไม่ขัดกับกฎของอิสลาม และทรัพย์สินที่ได้มาจากน้ำพักน้ำแรงของสตรีระหว่างที่บุรุษไม่อยู่นั้น สตรีมีสิทธิในการดำเนินการจัดการกับทรัพย์สินนั้นโดยจะมอบให้แก่บุรุษหรือไม่ก็ได้

การศึกษาของสตรีในอดีตนั้น คาตียะฮ์ ฮาซิมเสนอให้เห็นว่าการศึกษาของสตรีในอดีตเป็นการศึกษาที่ไม่ยึดติดแบบแผน การเรียนรู้จึงศึกษาจากสิ่งรอบข้าง วิธีของสตรีในเอเชียตะวันออกเฉียง

²¹ Alun Hidup (2012) by Khadijah Hashim ดูเพิ่มเติมใน ภาคผนวก

ใต้จึงมีลักษณะ “วัฒนธรรมที่ไม่มีแบบแผนหรือเป็นทางการ” มีลักษณะยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้ แม้จะอยู่บนข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน อาทิ การขาดโอกาสในการศึกษาในระบบโรงเรียน

เรื่องราวและน้ำเสียงในการเล่าเรื่องของผู้ประพันธ์นั้นสะท้อนให้เห็นทัศนคติของสตรีมุสลิมมาเลย์ที่มีต่อการศึกษาคหาความรู้ คาคิยะฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นความหมายของการศึกษาตามแนวทางอิสลาม การศึกษาตามแนวทางอิสลามนั้นไม่จำกัดด้วย มุสลิมสามารถศึกษาได้ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ดังคำกล่าวที่ว่า “จงศึกษาตั้งแต่อยู่ในเปลจนถึงหลุมฝังศพ” กล่าวคือให้มุสลิมรู้จักใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม การสร้างบรรยากาศแบบอิสลาม การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่สตรี ในครอบครัวและชุมชนนั้น เป็นการวางรากฐานความเจริญแก่สังคม และสตรีจะมีการถ่ายทอดบทบาทการเรียนรู้เหล่านั้นส่งต่อให้แก่บุตรหลาน (อามีนะห์ ดำรงผล, 2544)

สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นทัศนคติของการเรียนรู้ของสตรีมุสลิมมาเลย์ที่ไม่จำกัดพื้นที่การเรียนรู้ และความรู้เฉพาะในระบบโรงเรียนเท่านั้น ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า สตรีสามารถเรียนรู้จากการฟัง การสังเกต และการทำตาม สตรีในชนบทจะมีการรวมกลุ่มกัน และถอดบทเรียนส่งต่อกันจากรุ่นสู่รุ่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กะร์มาที่นี้ตั้งใจจะชวนเราไปฟังโต๊ะครูอ่านอัล-กุรอานให้ฟังหลังละหมาดบ่าย โต๊ะครูจะมาสอนพวกเราที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน ไปฟังกันกับพวกเราเถอะ “มาเถอะนะ พวกเราไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือเหมือนลูกๆ ฟังแค่โต๊ะครูอ่านพระคัมภีร์ให้ฟังก็พอแล้วละ” กะร์ โจยะฮ์ชวน มีละฮ์ให้ไปรวมกลุ่มเรียนหนังสือด้วยกัน (Alun Hidup, 2012: 98) ²²

ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของการดำรงชีพของสตรีในพื้นที่ชนบทที่สตรีมีส่วนในการหารายได้ให้กับครอบครัว เด็กผู้หญิงไม่มีโอกาสศึกษาในโรงเรียน แต่เป็นการเรียนโดยการศึกษาต้นแบบของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งได้แก่มารดา ญาติๆ และเพื่อนๆ ในชุมชนเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัมมะฮ์เดินไปยังสวนเพื่อเก็บมันสำปะหลัง โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากแม่ เด็กสาวรู้ดีว่ามันสำปะหลังคั้นนี้คืออาหารเช้า กลางวัน และเย็นในยามที่พ่อยังไม่กลับบ้าน ปกติมีละฮ์และอัมมะฮ์จะออกไปหาทุ่งปลาริมแม่น้ำข้างหลังบ้านของอาบังมาลิม ถ้าโชคดีก็จะได้ปลาเกือบเต็มตะกร้า โดยเฉพาะปลาตุกมีให้จับเต็มไปหมด สองวันออกมาจับกันสักครั้งก็ได้ปลา

²² เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

ประมาณครึ่งตะกร้า ปลาที่จับได้กะกั โจยะฮ์ จะเอามาทำปลาแห้ง ปลารมควันและเอาไปขายที่ลิงคโปร์ (Alun Hidup, 2012: 113,114)²³

แม้ว่าสตรีมุสลิมมาเลยในอดีตเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความลำบาก ผู้ประพันธ์กลับมาเสนอให้เห็นบรรยากาศของการรวมกลุ่มสตรีเพื่อประกอบอาชีพ และวิถีของสตรีในชนบทที่เอื้ออาทร ช่วยเหลือกันและกัน ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นภาพการเรียนรู้ของสตรีมุสลิมมาเลยในอดีต โดยเฉพาะสตรีในพื้นที่ชนบทนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นความรู้ที่ได้จากหนังสือเรียน การเรียนรู้สิ่งรอบตัวเพื่อการเอาตัวรอดในสังคมเป็นการเรียนรู้ที่อิสระ ไม่ยึดติดกับกรอบมาตรฐานของความรู้ในปัจจุบันที่ทุกคนต้องศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษาของสตรีจึงสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดความรู้สึกของมีละฮ์ที่มีต่อลูกสาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งซัยหนับ ซึ่งก่อนที่จะย้ายมา ณ หมู่บ้านซุงเอบอรัมบัง ซัยหนับไม่เคยเข้าครัว หรือแม้แต่ก่อไฟก็ยังไม่เป็น แต่ ณ วันนี้ลูกสาวคนรองของมีละฮ์ สามารถเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือพี่สาวและแม่ทำงานบ้านได้โดยที่เธอไม่ต้องสอนหรือชี้แนะใดๆ

“มีละ ดีม่น้ำจ๊ะ” ซัยหนับตักน้ำให้แม่ดื่ม มีละฮ์รู้สึกประหลาดใจ เมื่อก่อนตอนอยู่หมู่บ้านเกอซัง ซัยหนับไม่เคยรู้อะไรเกี่ยวกับงานครัวเลย แม้แต่จะก่อไฟก็ยังทำไม่เป็น เรื่องทำกับข้าวนั้นก็ยังไม่ต้องพูดถึง เธอกล่าวขอบคุณพระเจ้าเป็นเจ้า ตอนนี้อยู่ลูกสาวของตนเริ่มเรียนรู้ที่จะช่วยพี่สาวเรื่องงานครัวบ้างแล้ว (Alun Hidup, 2012:116)²⁴

คาดิยะฮ์ ฮาซิมแสดงให้เห็นว่าสตรีในพื้นที่ชนบทนั้นไม่ได้รู้สึกว่าการตกอยู่ภายใต้จารีต (อะดัต) เป็นความยากลำบากในชีวิต แต่มีละฮ์กลับพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสโดยการใช้พื้นที่บ้านในการเป็นพื้นที่ในการประกอบอาชีพ การอบรมสั่งสอนบุตรหลานและกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งดำรงอยู่ในพื้นที่บ้าน ยกตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพของสตรีนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าสตรีมีการเรียนรู้บทบาทของตนเองผ่านการทำงานและการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง

ลูกๆ ของเธอนั่งตรงแท่นบันไดกับกระดานหินที่นำมาจากหมู่บ้านเกอซัง เด็กสาวอายุแคลิปี เรียนได้แค่ประถมปีที่สาม มีความรู้พอที่จะจดจำตัวอักษรและนับเลขได้ ส่วนยูซุฟลูกชายของเธอ อายุได้สิบขวบเพิ่งเข้าเรียนได้ไม่กี่เดือนก็ต้องหยุดเรียนกลางคันเพราะย้ายมาที่หมู่บ้านซุงเอบอรัมบัง เพราะสถานที่แห่งนี้ไม่มีโรงเรียน มีเด็กชายในหมู่บ้านเพียง

²³ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

²⁴ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

สองถึงสามคนเท่านั้นที่พ่อแม่ส่งไปเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านถัดไปแต่เด็กๆต้องเดินไปเรียน ถนนหนทางไปโรงเรียนก็เล็กและต้องเดินผ่านป่าไปและต่อเรือไปอีก เพื่อที่จะไปเรียนที่โรงเรียนในเขตหมู่บ้านซูโงลาบู สำหรับความเห็นของอ่าวัง อัมมะฮ์สอนน้องๆ ให้นับเลขได้ก็เพียงพอแล้ว (Alun Hidup, 2012:94)²⁵

อย่างไรก็ดี แม้ว่าอัมมะฮ์ และซัยหนับจะไม่ได้ศึกษาต่อในระบบโรงเรียน แต่เด็กสาวทั้งสองก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ลำบาก ทั้งสองมีเพื่อนบ้านรุ่นราวคราวเดียวกันคอยช่วยเหลือ โดยเฉพาะการอ่านคัมภีร์อัล-กุรอาน และการเรียนต่างๆ เซิมปากา (Cempaka) บุตรสาวของเพื่อนบ้านจะคอยสอนให้เพื่อนรุ่นน้องเรียนรู้การเป็นกุลสตรี สรรหาความรู้ใหม่ๆ มาสอนให้แก่อัมมะฮ์ และซัยหนับอยู่เสมอ

หกเดือนแล้วตั้งแต่มาอยู่ที่นี้ มีอะไรมากมายที่ลูกๆ ได้เรียนรู้เพิ่มมากขึ้นทั้งจากการอบรมสั่งสอนของเธอเองและจากเพื่อนที่ดียวเซิมปากา มีละฮ์รู้สึกได้ว่าลูกๆของเธอเติบโตอย่างรวดเร็ว และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ได้อย่างดี (คลีนชีวิต, 2012:150)

หากจะกล่าวว่าเด็กสาวในชนบทมีความรู้มาจากที่ใด เมื่อไม่ได้ไปโรงเรียน คาติยะฮ์ ฮาซิมได้สะท้อนให้เห็นว่า เด็กสาวใช้การเรียนรู้ผ่านเพื่อน และครอบครัวโดยเฉพาะผู้เป็นมารดา แม้ว่าความรู้ต่างๆ จะเกิดขึ้นภายในรั้วบ้านแต่เด็กๆ ก็สามารถมีชีวิตอย่างเป็นสุขได้ ดังเช่นตัวอย่างข้างต้น มีละฮ์สังเกตความเปลี่ยนแปลงของลูกๆ ซึ่งเติบโตเป็นวัยรุ่นจากการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวไม่ว่าจะมาจากการเรียนรู้ด้วยตัวของเธอเองหรือได้เพื่อนที่ดียวเซิมปากาคอยช่วยเหลือ ชี้นะและถ่ายทอดความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

มีละฮ์หยุดพัก ถอนหายใจและปาดเหงื่อที่หยดคล้ำน้ำตา ขอขอบคุณพระองค์ที่ชี้้นำให้ตนได้เลือกผืนดินแห่งนี้ ต้นมะพร้าวเริ่มแตกใบ ต้นข้าวเริ่มชูขอเขียว ทั้งหมดนี้เป็นสิทธิของฉันทและลูกๆ ที่น้องที่เกอซังไม่มีเหมือนที่ฉันทมี พวกเขาไม่มีที่ดินทำกิน อาบังเมอลันไม่มีที่ดิน ไม่มีบ้าน ไม่เคยอายุที่ต้องอาศัยแม่อยู่กันเต็มบ้าน ส่วนฉันทมีที่ดิน และมีบ้านของตัวเอง (Alun Hidup, 2012: 232)²⁶

²⁵ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

²⁶ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

นอกจากสถานะภรรยาที่อยู่ภายในบ้านและรับผิดชอบหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตใหญ่ มีละอัยยังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูบุตรชายและบุตรสาวได้ในยามที่อ่าวว่างเรือไปขายสินค้าที่ สิงคโปร์ มีละอัยมีใจที่ตนสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง มีละอัยกล่าวว่า “ทั้งหมดนี้เป็นสิทธิ ของฉันและลูกๆ พี่น้องที่เกอซังไม่มีเหมือนที่ฉันมี พวกเขาไม่มีที่ดินทำกิน (Semuanya hak aku, rezeki anak-anakku, orang Kesang tidak ada semua itu)”²⁷ เมื่อเปรียบเทียบกับพี่ชายของ ตนเองซึ่งยังอาศัยบ้านของแม่อยู่และไม่มีการทำงาน แต่มีละอัยได้พิสูจน์ตนเองแล้วว่า แม้เธอจะอาศัยอยู่ใน พื้นที่ห่างไกล แต่เธอก็มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีบ้านเป็นของตนเอง นั่นคือสิทธิที่เธอได้รับและไม่ ต้องพึ่งพาผู้อื่น ในกฎหมายอิสลามนั้นสตรีมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของและจัดการกับทรัพย์สิน โดยไม่มีฝ่าย ชายมาควบคุมหรือบงการ นอกเสียจากเธอจะเสนอให้เขาเป็นของกำนัล (อะห์มัด อับดุล มะญิด ฮัมมุด, 2545)

คาดิเยฮ์ ฮาซิมจึงนำเสนอให้เห็นว่าแม้สตรีมาเลย์จะไม่ได้รับการศึกษาที่สูง แต่ก็สามารถที่จะ ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ ยกตัวอย่างเช่นมีละอัยที่สอนให้ลูกๆ ปลูกผักเพื่อนำมาประกอบ อาหาร แม้ว่าครอบครัวจะไม่มีข้าวกินเหมือนเช่นครอบครัวอื่นๆ มีละอัยในฐานะแม่และผู้นำครอบครัว เมื่ออ่าวว่างเรือไปขายของที่สิงคโปร์ มีละอัยทำหน้าที่ผู้ถ่ายทอดความรู้ในการดำรงชีพให้กับบุตรชาย และบุตรสาว ในขณะเดียวกันก็ใช้ความรู้เรื่องการปลูกพืชผักที่ได้มาจากการสังเกตสิ่งรอบๆ ข้าง เป็น เครื่องมือในการหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอให้ เห็นโลกของสตรีในพื้นที่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแง่มุมของการศึกษาเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในบ้านนั้น เผยให้เห็นว่า สตรีสามารถแสวงหาความรู้จากสิ่งต่างๆ รอบตัว บ้านจึงไม่ได้เป็นเพียงที่พำนักเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้และหล่อหลอมความเป็นตัวตนของสตรีอีกด้วย

หากพิจารณาถึงบทบาทของสตรีที่เกิดขึ้นในกลุ่มสตรี จะเห็นได้ว่าเกิดแกนนำตามธรรมชาติ/ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งภาวะการณ์แบ่งปัน การเป็นแกนนำของสตรีในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เกิดจากประสบการณ์ของผู้หญิง ผ่านการสังเกต บอกเล่าข้อมูลสู่กันฟัง เป็นลักษณะการร่วมเข้าใจ และช่วยเหลือโดยพิจารณาจากศักยภาพที่ตนเองมี การเรียนรู้ของสตรีในพื้นที่บ้านเป็นการส่งต่อและ แบ่งปันให้ผู้หญิงหรือครอบครัวอื่นๆ ได้ (รุจิเสถียรทรัพย์ & เกตุสัมพันธ์, 2012)

²⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

3.1.2 แม่ คุณค่า บทบาทและอำนาจในบ้าน ในเรื่องสั้น *เมื่อครั้งซีตียังเด็ก* และรวมบทกวี *สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่*

เรื่องสั้น *เมื่อครั้งซีตียังเด็ก* (Dongeng Si Siti Kecil) (1988) ผลงานของซีตี ซัยนุน อิชมาอิล เรื่องสั้นนี้เล่าผ่านมุมมองของเด็กหญิงซีตี ผู้ประพันธ์เล่าถึงการถือกำเนิดของเด็กผู้หญิงคนหนึ่งด้วยความรักและความผูกพันของแม่และครอบครัว ซึ่งกล่าวได้ว่า เรื่องเล่าดังกล่าวคือบันทึกความทรงจำของผู้ประพันธ์ที่มีต่อแม่ เรื่องเล่านี้แบ่งความผูกพันระหว่างแม่กับลูกสาว การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพความเจ็บปวดของแม่ขณะคลอดลูกนั้นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์มีความใกล้ชิดและผูกพันกับแม่มาก การเล่าภาพวิถีชุมชน และกิจกรรมของกลุ่มสตรี นำเสนอให้เห็นลำดับขั้นความอาวุโส ย่า/ยายคือประมุขหญิงของบ้าน และแม่ซึ่งเป็นลูกสาวจะเป็นผู้ที่ได้รับการดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสตรีให้กำเนิดบุตร ทุกสิ่งอย่างจะเกิดขึ้นผ่านกลุ่มสตรี

การบรรยายภาพการเกิดของซีตี ซึ่งสื่อถึงผู้เขียนในช่วงวัยเด็ก เป็นการนำประสบการณ์ของแม่มาถ่ายทอดในมุมมองของผู้ประพันธ์อีกครั้งหนึ่งเมื่อยามที่เติบโตใหญ่ มุมมองของผู้ประพันธ์จึงเป็นมุมมองที่เล่าย้อนกลับไปเพื่อรำลึกถึงอดีตผ่านการบอกเล่าของแม่ว่าซีตีถือกำเนิดขึ้นเมื่อใด การบรรยายภาพความเจ็บปวดขณะคลอดเป็นการสื่อให้เห็นสายสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาว ซึ่งสอดคล้องกับบทความของแนนซี โชโดโร (Nancy Chodorow) ในบทความเรื่อง “Family Structure and Feminine Personality” กล่าวว่า บทบาทของแม่เป็นบทบาทที่สำคัญและเป็นสากล การนำเสนอเรื่องราวของแม่เป็นแง่มุมทางจิตวิทยาส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าแม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย เพราะเด็กผู้หญิงจะนิยมความเป็นหญิงผ่านการให้กำเนิดและการอบรมเลี้ยงดูจากแม่ และพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองจากบทบาทของแม่ เรียนรู้ความเป็นผู้หญิงจากประสบการณ์ของแม่ ผู้หญิงจะนิยมตนเองจากแม่และส่งต่อไปให้ลูกสาว ประสบการณ์ของแม่จึงหมายถึงการส่งต่อประสบการณ์ของตนให้ลูกสาวซึ่งจะดำรงบทบาทของการเป็นแม่ในอนาคต และส่งต่อให้ลูกสาวของตนต่อไป ในหลายๆ สังคม แม่จะส่งผ่านอัตลักษณ์ไปให้ลูกสาวมากกว่าลูกชาย จึงจะเห็นได้ว่า แม่จึงทำหน้าที่บอกเล่าประสบการณ์ความเป็นแม่ โดยเฉพาะการให้กำเนิดและการอบรมเลี้ยงดูลูก เพื่อให้ลูกสาวเติบโตในวิถีทางเดียวกันหรือดีกว่าแม่นั่นเอง (Chodorow, 1995)

การนำเสนอเนื้อหาในเรื่องสั้น *เมื่อครั้งซีตียังเด็ก* และรวมบทกวี *สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่* แบ่งออกเป็นสองส่วน ในช่วงแรกผู้ประพันธ์บรรยายภาพการคลอดลูกของผู้หญิงโดยเสนอให้เห็นภาพตั้งแต่ความเจ็บปวดก่อนคลอด และความเจ็บปวดระหว่างการคลอดบุตรซึ่งเป็น

วินาทีแห่งความเป็นความตายของผู้หญิง ขั้นตอนการทำคลอดของหมอต้าแยซึ่งเป็นการผดุงครรภ์ที่บ้าน การทำคลอดนี้ยังเป็นพื้นที่ต้องห้ามของบุรุษอีกด้วย

เนื้อหาส่วนที่สองผู้ประพันธ์ถ่ายทอดให้เห็นวิถีของสตรีในอดีตภายใต้สังคมจารีต สตรีในอดีตเชื่อมโยงตนเองกับแม่ และสตรีในบ้านและชุมชน ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นบทบาทและอำนาจของแม่ที่มีต่อสมาชิกในบ้าน โดยเฉพาะลูกสาว สายสัมพันธ์ของแม่และลูกสาวในสังคมชนบทนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่มีระบบอาวุโส เมื่อเป็นแม่ต้องเชื่อฟังยาย เมื่อเป็นลูกสาวต้องเชื่อฟังแม่ พี่ป้า น้ำ อา และให้ความเคารพผู้อาวุโสที่สุดในบ้าน ได้แก่ ย่า/ยาย เป็นต้น

เรื่องราวเริ่มต้นขึ้น ผู้ประพันธ์บรรยายว่าเรื่องเล่าต่อไปนี้เป็นเรื่องที่แม่เล่าให้เด็กหญิงซิติฟังเกี่ยวกับการให้กำเนิดเด็กหญิงซิติ ผู้ประพันธ์นำเสนอภาวะของแม่ก่อนคลอด ก่อนที่แม่จะให้กำเนิดซิติ แม่ของซิติอยากทานมะม่วง และขอให้ยายซีไบ (Sibai) เก็บมะม่วงมาให้แม่ แม่รับประทานมะม่วงมากเกินไปจนทำให้เกิดอาการจุกเสียด และทำให้ความดันโลหิตสูงผิดปกติ ภายในครรภ์ของแม่เริ่มปั่นป่วน และนั่นเป็นสัญญาณว่าซิติใกล้จะลืมตาจิบโลกแล้ว ผู้ประพันธ์บรรยายสัมผัสของแม่ที่มีต่อลูก โดยบรรยายว่าทารกที่กำลังเกิดนั้นตะอืดอืดของผู้เป็นแม่ถึงขั้น จนทำให้หญิงสาวเจ็บปวดรุนแรง ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดความรู้สึกของหญิงสาวว่าเป็นความเจ็บปวดที่มีความสุข ยายซีไบเข้าใจเสียงความเจ็บปวดของแม่ได้เป็นอย่างดี ดวงหน้าของแม่ที่สดใสแลดูซีดจาง มือของแม่เริ่มเย็น แม่กำมือแน่น สลับกับการคลายมือออกจากความเจ็บปวด ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าประสบการณ์ของการให้กำเนิดสตรีนั้นมีแต่สตรีที่เคยมีประสบการณ์ให้กำเนิดมาแล้วเท่านั้นที่จะสามารถเข้าใจและรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ (Siti Zainon Ismail, 1988)

ยายซีไบรีบพุงแม่ให้ลุกขึ้นยืน แม่อยากขึ้นไปดื่มน้ำของบ้านโดยเร็ว แต่บ้านทรงโบราณของยายนั้นค่อนข้างสูง ทำให้แม่ขึ้นไปดื่มน้ำด้วยความยากลำบากแม่ทำได้เพียงแค่ออนตัวฟังเสาบ้านบรรเทาความเจ็บปวด และมองเมฆที่ลอยเลื่อนไปอย่างรวดเร็ว
(Dongeng Si Siti Kecil , 1988: 33)²⁸

ผู้ประพันธ์นำเสนอวิถีชีวิตของสตรีในสังคมชนบท และการช่วยเหลือกันระหว่างสตรี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวนั้นมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมของสตรี และยังเป็นการสร้างรากฐานให้แก่ชนรุ่นต่อไป คำว่า ‘tiang seri’ นอกจากจะมีความหมายถึงเสาบ้านแล้ว ยังหมายถึงการยกย่องให้คุณค่าของสตรีในฐานะมารดา ซึ่งเป็นหลักแก่ครอบครัว ในทัศนะอิสลาม การ

²⁸ Dongeng Si Siti Kecil (1988) by Siti Zainon Ismail ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

ปฏิบัติหน้าที่ของสตรีไม่ว่าจะเป็นภรรยา ลูกสาว พี่-น้องสาวอย่างดี บรรดาสตรีก็จะยังเป็นผู้มีความศรัทธามากยิ่งขึ้น (สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2559)

นอกจากนี้แล้ว ผู้ประพันธ์นำเสนอความสัมพันธ์ของแม่และลูกสาวผ่านอุปลักษณะของธรรมชาติ ซิตี ชัยนน อิชมาอิล บรรยายภาพการให้กำเนิดของสตรีผ่านข่าวที่กำลังออกรวงว่าเป็นภาพที่งดงาม ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าการให้กำเนิดลูกนั้นเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการเป็นแม่ การให้กำเนิดนั้นจึงเปรียบกับภาพของรวงข้าวที่กำลังให้ผลผลิตกับมนุษย์

อาจจะเป็นเพราะฝนกำลังตก ข้าวที่กำลังออกรวง เสียงต้นข้าวลู่ลมเป็นเสียงที่น่าฟังมาก แม่พยายามฝืนยิ้ม แต่ยายซีก็ปลุกให้แม่ตื่นอย่างรวดเร็ว แม่เห็นยายอาลัยเดินมาแต่ไกล ยายอาลัยนำตะกร้าหวายไปตักน้ำจากแม่น้ำ แม่พยายามเรียกยายอาลัย แต่เสียงของแม่แผ่วเบาเหลือเกิน แม่มีอาการเหนื่อยอ่อน ผู้เฒ่าทั้งสองจึงพาแม่กลับไปที่บ้าน ...จวนจะสี่โมงเย็นแล้ว ยายก็ยังไม่กลับมา แม่คาดเดาไว้ว่ายายคงไปสุเหร่าและจะกลับมาเวลาสะพานบ้ายไปแล้ว ส่วนพ่อนะหรือ พ่อจะกลับถึงบ้านตอนห้าโมงกว่าๆ แม่ไม่ได้สั่งอะไรพ่อไว้ พ่อก็ไม่ได้ถามแม่ว่าต้องเตรียมอะไร ตอนซีตีจะเกิด เพราะแม่อยากเตรียมเอง (Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 34-35)²⁹

ซิตี ชัยนน อิชมาอิลบรรยายภาพความรักของแม่ที่มีต่อลูก และบรรยายภาพกิจกรรมของสตรี โดยกล่าวว่า การคลอดบุตรนั้นเป็นสิ่งที่รู้กันเฉพาะสตรี สตรีมักตระเตรียมสิ่งของใกล้คลอดด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นแม่ ดังนั้น แม่ของซิตีจึงตระเตรียมผ้าอ้อมให้ลูกสาวที่กำลังถือกำเนิด และตัดเย็บเสื้อผ้าให้ซิตีด้วยตัวเอง แต่พอคร่าวใกล้คลอดนั้นเธอกลับจำไม่ได้ว่าของที่เตรียมไว้ให้ซิตีนั้นอยู่ที่ใด พ่อเองก็ไม่กล้าเข้าไปบนบ้าน ได้แต่อยู่เฝ้าดูเหตุการณ์อยู่ที่ใต้ถุนบ้านเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว

ผู้ประพันธ์บรรยายถึงภาพการเตรียมการของสตรีด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการมอบของขวัญให้ทารกแรกเกิด การเตรียมการทำบุญโกนผมไฟสำหรับทารกแรกเกิด อาที กะเอชะฮ์ (Esah) เตรียมของขวัญเป็นเสื้อผ้าให้ซิตี แม้ว่าซิตียังไม่เกิด ยายยังคงวุ่นวายกับการเตรียมของให้ซิตี ตอนซิตีเกิดซิตีได้ของขวัญมากมาย ซิตีอยู่ในอ้อมกอดของยายและเพื่อนๆ ของยายแทบทุกคน แต่ละคนเตรียมของทำบุญโกนผมไฟให้ซิตี ซิตีเกิดมาในอ้อมกอดและความรักของแม่ (เมื่อครั้งซิตียังเด็ก, 1988: 34-35)

²⁹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

ซิติ ซัยนอน อิชมาอิล นำเรื่องสั้น เมื่อครั้งซิติยังเล็กนำกลับมาเล่าใหม่ในรูปแบบกวีนิพนธ์ ผู้ประพันธ์กล่าวไว้ในบทนำของรวมบทกวี *สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่* (Bonda's Love: Our Kumpung Paya Kasih Bonda) ว่าการถ่ายทอดให้เห็นความรักของแม่ผ่านบทกวีนั้น เป็นการเชิดชูความรัก ความเสียสละที่แม่มีต่อตนเอง อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอให้เห็นว่าตนเองได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ และศิลปะการวาดภาพจากประสบการณ์ในวัยเยาว์ที่ตนเองได้รับการถ่ายทอดมาจากแม่และยาย ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของการให้กำเนิดเด็กหญิงซิติ และวิธีการผดุงครรภ์ของสตรีมุสลิมมาเลยในอดีต ที่ให้กำเนิดด้วยวิธีคลอดธรรมชาติ สตรีมุสลิมมาเลยได้รับการทำคลอดโดยหมอต้าแย สตรีมาเลยจะให้กำเนิดบุตรที่บ้านของตนเอง โดยมีแม่ทำหน้าที่ติดต่อหมอต้าแย และเตรียมยาสมุนไพรและข้าวของที่จำเป็นสำหรับทารกแรกเกิด บทกวีเรื่อง “เสาเอกของบ้าน” (Main Pillar) นอกจากจะหมายถึงการที่สตรีคลอดบุตรโดยใช้เสาเอกของบ้านเป็นเครื่องผ่อนแรงในระหว่างการคลอดแล้ว “เสาบ้าน” ในที่นี้อาจหมายถึง ยา/ยายที่เป็นเสมือนหลักของบ้านดังที่ผู้ประพันธ์บรรยายไว้ในบทกวี ดังต่อไปนี้

แม่บอกว่าซิติเกิดตอนบ่ายสี่โมงเย็นของวันอังคาร วันที่แสงแดดร้อนและแผดเผา ผืนดิน บรรยากาศคอบอ้าวมาก แม่นอนอยู่ตรงโถงกลางบ้าน (เสาเอกของบ้าน) จับเสาเอาไว้ และร้องด้วยความเจ็บปวดจนเสาบ้านแทบจะโยกเยกออกจากตัวบ้าน แม่จับผ้าที่ผูกไว้กับเสาแน่นขึ้น และร้องด้วยความเจ็บปวด เด็กน้อยซิติเตะถีขึ้นจากในครรภ์ของแม่ หมอต้าแยดีเยะฮ์จึงนวดและกดที่ท้องจนได้กลิ่นของน้ำมันมะพร้าวทั่วบ้าน แม่บอกว่าความรู้สึกตอนนั้นเหมือนกับซิติอยากออกมาข้างนอกโดยเร็ว แม่ปวดท้องจนตาพร่ามองเห็นเสาเคลื่อนไหว ในขณะที่พ่อกำลังละหมาดขอพรต่อพระผู้เป็นเจ้า น้ำคร่ำเริ่มเดิน แม่ร้องด้วยความเจ็บปวดจนเหงื่อหยดเป็นน้ำ ความร้อนอบอ้าวเริ่มทวีขึ้น ไม่นานฝนก็ตกปรอยๆ แม่หลับและตื่นขึ้นมาอีกครั้ง และแล้วเด็กน้อยซิติก็ถือกำเนิด และได้ยินเสียงทารกร้องไห้ (Siti Zainon Ismail, 2009)

ซิติ ซัยนอน อิชมาอิล นำเสนอให้เห็นบทบาทของสตรีที่มีต่อครอบครัว สตรีในฐานะมารดาเปรียบดั่งกับเสาหลักของสมาชิกทุกคนในครอบครัว ผู้ประพันธ์บรรยายฉากการเกิดผ่านสภาพอากาศและธรรมชาติ เพื่อเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับธรรมชาติ ภาพแม่น้ำ และการเกิดใหม่ของสมาชิกในครัวเรือนที่ผูกพันกับวิถีแห่งสายน้ำ แม่น้ำในบทกวีเรื่อง *สายธารชีวิต: กัมปงปายาและความรักของแม่*

ในบทกวีเรื่อง *เพลงกล่อมเด็กของยายกาโลเฮฮ์* (Grandmother Galuh's growing chants) ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดเพลงกล่อมเด็กของสตรีมลายู-ชวา และพิธีกรรมโกนผมไฟสำหรับทารกที่เกิดใหม่

คุณยายเดินทางมาจากต้นจุง การัง ในช่วงที่ซิติอายุได้ 40 วัน (เดือนกว่า)
 ยายนำข้าวที่เพิ่งสีมาใหม่ นำมาทำกับข้าวเพื่อเลี้ยงแขกหรือ
 หลังจากละหมาดบ่ายเสร็จแล้ว พ่อและผู้ชายคนอื่นๆ ก็นำผมที่ตัดแล้วมาทำพิธี
 ผู้หญิงก็เริ่มร้องเพลง เพลงที่เกี่ยวกับซิติฟาติมะฮ์ลูกสาวของท่านนบีมุฮัมมัด
 คุณย่าจับตักไก่ไว้ และนำเกลือกับน้ำตาลทาปากของซิติ
 เพื่อให้หลานมีจิตใจที่ดี ซิตินอนอยู่บนเปลที่แกว่งไกวไปมา
 เปลที่ทำด้วยผ้าบาติกที่มีกลิ่นหอม ซิติได้กลิ่นหอมของแป้งและดอกมะลิ
 เป็นกลิ่นเฉพาะตัวของคุณยาย ได้ยินเสียงเพลงจากหมู่บ้านจาร์ จาวา
 ไอ้ซิติหลานรัก ฟังเสียงลมนั่นสิ จงเรียนรู้แสงที่เปล่งประกายบนโลกนี้
 จงแลดูท้องฟ้าที่ตัดกับมหาสมุทร สัญญาด้วยจิตวิญญาณของเจ้า
 จงรักษาความรักและความปรารถนาไว้ กับแม่และครอบครัวของเจ้า
 และญาติผู้มาจากสายเลือดเดียวกัน ทุกเวลาแม่ในยามหลับไหล
 ซึ่งได้รับการคุ้มครองด้วยแสงแห่งรัก จดจำไว้ว่านี่คือบ้านของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ
 ไอ้ซิติหลานรัก (Siti Zainon Ismail, 2009)

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าสตรีมุสลิมมาเลย์นั้นมีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ การบรรยาย
 ฉากการรวมกลุ่มกันของสตรีในการหุงหาอาหาร การที่สตรีร่วมกันขับกล่อมเพลงให้กับทารกแรกเกิด
 นั้นแสดงให้เห็นว่าสตรีมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรื่องการผดุงครรภ์และพิธีกรรมที่เป็นกิจการ
 เฉพาะของสตรี จากคำกล่าวที่ว่า “ไอ้ซิติหลานรัก ฟังเสียงลมนั่นสิ จงเรียนรู้แสงที่เปล่งประกายบน
 โลกนี้ จงแลดูท้องฟ้าที่ตัดกับมหาสมุทร” เป็นการแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของสรรพสิ่งที่พระเจ้าทรง
 สร้าง ดังโองการในพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน ดังนี้ “เราได้สร้างสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกและจักรวาลนี้
 เพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์” สรรพสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างทั้งหมดนั้นเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงมอบให้
 เพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ เด็กที่เกิดมาบริสุทธิ์และได้รับการปกป้องจากพระเจ้าผู้อภิบาล ครอบครัวจึง
 นำส่วนหนึ่งในคัมภีร์อัล-กุรอานมาเป็นบทขับกล่อม เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เด็กและผู้ขับกล่อมเอง การ
 ขอพรจากพระเจ้าของยายกาโละฮ์ ดังประโยคที่ว่า “สัญญาด้วยจิตวิญญาณของเจ้า จงรักษาความรัก
 และความปรารถนาไว้ กับแม่และครอบครัวของเจ้า และญาติผู้มาจากสายเลือดเดียวกัน ทุกเวลาแม่
 ในยามหลับไหล” ซิติ ซัยนอน อิซมาอิล ต้องการสื่อว่า ครอบครัวปรารถนาให้ซิติเกิดมาเป็นคนดี และ
 รักษาความดีนี้ไว้จนเติบโตใหญ่ การเป็นคนดีจึงเป็นลักษณะของสตรีแม่ศรีเรือนที่ดีในอิสลามอีกด้วย

บทกวีดังกล่าวข้างต้น ผู้ประพันธ์นำมาจากเรื่องสั้นชื่อ *คิดถึงเมื่อครั้งยังเยาว์ (Rindu Pada Muda)* ซิตี ซัยนุน อิชมาอิล พรรณนาภาพของบ้านของย่าซึ่งเป็นสถานที่ๆ เธอถือกำเนิดและใช้ชีวิตช่วงวัยเด็กที่นี้กับแม่และพ่อ บ้านรูปทรงตามแบบของชาวมาเลย์ มีเสาทรงสูงด้านหน้า มีระเบียงยาว และหน้าต่างแกะสลัก บ้านของชาวมาเลย์ในอดีตใช้ในกิจการของศาสนาและกิจกรรมทางครัวเรือน ลักษณะบ้านที่บรรยายในบทกวีให้ความสำคัญกับกิจกรรมในวันอีต (Eid) หรือวัน ฮารีรายา³⁰ รวมถึงวันเกิดของศาสดา เพื่อให้ผู้ศรัทธาได้รำลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าของบ้าน พื้นที่ระเบียงบ้านที่ทอดยาวใช้ต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน ภายในบ้านมีโถงกลาง บรรดาสตรีมารวมตัวกันด้วยหัวใจแห่งศรัทธา ยายอาลัยเดินทางมาจากหมู่บ้านบาตู อารัง ที่มีตำนานและเรื่องเล่าเก่าๆ มากมาย ผู้ประพันธ์ยังคงให้ภาพของธรรมชาติรอบๆ บ้าน ซึ่งเป็นความทรงจำเมื่อครั้งยังเด็ก เช่น ในสวนของย่ามีต้นทุเรียนน้ำ ลำต้นกว้างจนคนโอบรอบได้ กิ่งของต้นไม้ที่มีใบหนาเป็นพุ่มที่คอยโอบอุ้มผลทรงรีจนเติบโตใหญ่ การบรรยายถึงวงจรทางธรรมชาติของพรรณไม้ในบ้านตั้งแต่ต้นไม้เริ่มเติบโตและให้ผลนำไปรับประทานหรือประกอบอาหาร คาวหวานให้แก่สมาชิกในครัวเรือนได้

ซิตี ซัยนุน อิชมาอิล นำเสนอเนื้อหาส่วนที่สอง ซึ่งเป็นเรื่องราวของแม่ ความสัมพันธ์ของแม่และยายเมื่อครั้งแม่ยังเด็ก ผู้ประพันธ์เล่าย้อนชีวิตของแม่เด็กหญิงซิตีในวัยเยาว์ หญิงสาวกำพร้าพ่อ เนื่องจากพ่อเสียชีวิตตั้งแต่เธอยังแบเบาะ ครอบครัวของแม่ยากจน ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของความยากลำบากในชีวิต ยายเป็นผู้หาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวเพียงผู้เดียว ยายทำเกษตรเพียงลำพัง ยายทำอาชีพกรีดยาง เมื่อนำน้ำยางไปขายก็ได้ราคาต่ำ ดังนั้นเมื่อแม่ของซิตีไปโรงเรียนยายจึงไม่มีเงินค่าขนมให้เหมือนเช่นเพื่อนคนอื่นๆ แม่เล่าให้ซิตีฟังว่า ตนได้กินขนมเพราะครูสอนศาสนาเอ็นดูตอนที่เด็กหญิงที่น่าสงสาร ครูจึงให้เงินค่าขนมแม่อยู่บ่อยครั้ง

³⁰ อีต อัล-ฟิตรฺ หรือ อีต อีดิล ฟิตรฺ (Eid or Eid al-Fitr) ในที่นี้หมายถึงวันสิ้นสุดการปฏิบัติกิจจำเป็นของอิสลาม คือ การถือศีลอด ในเดือนรอมฎอน ได้แก่ วันที่หนึ่งของเดือนเชาวาล เป็นวันแห่งความรื่นเริง วันแห่งความสุข วันแห่งการกินการดื่ม ซึ่งวันนี้เป็นวันแห่งการเฉลิมฉลอง ในประเทศมาเลเซีย และประเทศมุสลิมอื่นๆ ทั่วโลก วัน อีต อัล-ฟิตรฺ จะเป็นวันหยุดราชการเพื่อให้มุสลิมได้หยุดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและร่วมเฉลิมฉลองวันสำคัญดังกล่าวกับสมาชิกในครอบครัว

ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของการเป็นสตรีในอุดมคติของสตรีในสังคมชนบท ภาพของกุลสตรีในสังคมมาเลย์ในอดีตนั้นสอดคล้องกับแนวคิดกุลสตรีในสังคมและวัฒนธรรมเขมร ในหนังสือรวมบทความเรื่อง *อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์* อารียา หุตินทะ กล่าวว่า แนวคิดกุลสตรีในสังคมและวัฒนธรรมเขมร มีเนื้อหาการสอนแนวคิดการเป็นกุลสตรีที่สำคัญคือ สตรีในฐานะภรรยาจะต้องเป็นผู้อยู่ในโอวาทและปรนนิบัติรับใช้ผู้นำครอบครัวซึ่งก็คือบิดาและสามี สตรีในฐานะบุตรสาวต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดา เรียนรู้วิธีการดูแลบ้านเรือน ทรัพย์สินในครัวเรือน ปรนนิบัติบิดามารดาและมีความกตัญญู ส่วนสตรีในฐานะภรรยาต้องปรนนิบัติสามี เคารพ เชื่อฟังและอยู่ในโอวาทสามี สตรีในฐานะมารดามีหน้าที่เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวและอบรมสั่งสอนบุตรหลาน เป็นต้น (อารียา หุตินทะ, 2556: 76) ความเชื่อมโยงของความหมายกุลสตรีในสังคมมุสลิมนี้ได้รับการถ่ายทอดสู่วรรณกรรม โดยเฉพาะวรรณกรรมของนักเขียนสตรี นูรฮายาตี อับดุล รัฮมานกล่าวว่า แนวคิดการเป็นกุลสตรีที่ดีในสังคมมาเลย์คือ การเป็นบุตรที่กตัญญูต่อบิดามารดา การเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์และภักดีต่อสามี การดำรงตนและมีพฤติกรรมที่อ่อนโยนและพูดจาอ่อนหวาน เป็นต้น (Norhayati AB. Rahman: 2016:74-77)

ในเรื่องสั้น *เมื่อครั้งซีตียังเด็ก* นำเสนอภาพของการเป็นกุลสตรีที่มีการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ครอบครัวของซีตี ยายคือสตรีที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่บ้าน ในวัยเด็กแม่แม่โดนยายสั่งห้ามไม่ให้ทำสิ่งต่างๆ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติของเด็กหญิงในหมู่บ้านที่ถือจารีตอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้แล้ว ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นภาพของการที่ครอบครัวต้องให้ความสนใจเด็กผู้หญิงเป็นพิเศษ เนื่องจากครอบครัวของซีตีไม่มีพ่อ ซึ่งเป็นผู้นำในครอบครัว “ยาย” จึงทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง และผู้ควบคุมพฤติกรรมของบุตรสาวเพียงผู้เดียว ภาพการเลี้ยงดูบุตรสาวของยายจึงมีลักษณะเข้มงวดและระแวดระวัง เช่น ยายจะคอยดูแลเตือนแม่แทบทุกเรื่อง อาทิ การแต่งกาย การพบปะพูดคุยกับเด็กผู้ชาย การออกนอกบ้านเพียงลำพัง ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า การดำเนินชีวิตของเด็กหญิงในหมู่บ้านนั้นถูกกำกับผ่านจารีต โดยมีสตรีที่มีอาวุโสสูงสุดในบ้านเป็นผู้คอยดูแล และให้การอบรม อาทิ ย่า/ยาย ป้า/น้า และแม่ของเด็กหญิง ดังนั้น เมื่อครั้งแม่ยังเป็นเด็กสาวแรกรุ่น หญิงสาวไม่ได้ไม่ได้รับอนุญาตให้เล่นกับเพื่อน และต้องรีบกลับบ้านเพื่อไปเรียนอ่านคัมภีร์อัล กุรอาน และจะถูกห้ามไม่ให้ออกนอกบ้านหลังเวลาละหมาด และเมื่อตกค่ำต้องใช้ชีวิตในรั้วบ้านเท่านั้น (Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 37)

ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบภาพของสตรีในอดีตกับสงคราม การที่สตรีในอดีตได้รับผลกระทบจากแบบแผนจารีตที่กำกับพฤติกรรมสตรี เปรียบได้กับสงครามชีวิต ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของสตรีและผู้คนในอดีตที่ประสบกับความยากลำบากในช่วงสงคราม เมื่อแม่เติบโตเป็นสาวแรกเริ่มอายุอย่างสิบห้าปี แม่ก็บยายได้รับผลกระทบจากสงคราม ยายของเด็กหญิงซิติปลุกยางขายได้ราคาต่ำมากประเทศเข้าสู่ยุคข้าวยากหมากแพง ยายของซิติตัดสินใจแต่งงานใหม่กับชายชาวชวา (อินโดนีเซีย) แม่ของซิติจึงต้องอาศัยอยู่กับญาติผู้ใหญ่เพราะยายไม่สามารถหาลูกสาวไปด้วยได้ ชีวิตในช่วงสงครามจึงมีแต่ความทุกข์ยาก สงครามยุติแต่สงครามชีวิตยังไม่จบสิ้น แม่ถูกบังคับให้แต่งงาน หญิงสาวไม่ตกใจที่ถูกบังคับให้แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อยกับชายสูงวัย ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของสตรีในช่วงเวลานั้นว่า สตรีไม่มีสิทธิ์ปฏิเสธคำสั่งของบิดามารดา แต่ใช้การโต้กลับผ่านการรำพึงความทุกข์ในใจด้วยความเงิบ แม่ของซิติคิดว่าจะดีเสียกว่าถ้าแต่งงานกับเจ้าชาย แต่หญิงสาวก็ต้องแต่งงานกับซูดิน (Sudin) ครูแก่คร่าวพ่อ ซึ่งไม่ใช่คนในฝัน

“จริงหรือที่เธอจะแต่งงาน” ปะกัลง ราอุฟ ถามแม่ก่อนการแต่งงาน เธอไม่ยอมทำหน้าที่วาลี³¹ ให้กับแม่ในพิธีแต่งงานเลย แม่ทำได้แต่พยักหน้า “เธอยังไม่แตกเนื้อสาวเลยนะ” แม่พยักหน้า ณ ช่วงเวลานั้น แม่อยากเป็นเหมือนผักที่ลอยตามน้ำไป ส่วนยายก็ซุ่มนกับการเตรียมพิธีแต่งงานให้แม่ หลังจากแต่งงานได้ไม่นาน แม่ก็โดนสามีทุบตีเพราะไม่ทำตามใจเขา ไม่มีใครในครอบครัวมาเยี่ยมแม่เลยหลังจากแต่งงาน (Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 40)³²

ท้ายที่สุดแม่ก็แยกทางกับซูดินและแต่งงานกับชายคนใหม่ซึ่งก็คือพ่อของเด็กหญิงซิติ แม่เล่าว่าที่ต้องแต่งงานเพราะญาติของเธอพบจดหมายรักที่แม่เขียนถึงพ่อ แม่ใช้ชีวิตกับพ่อด้วยความเรียบง่ายภายหลังการแต่งงาน จนเมื่อซิติเกิด พ่อ ชายหนุ่มที่เจียบขริ่มไม่พูดจากลับยิ้มด้วยความดีใจ

จากบทกวีและเรื่องสั้นข้างต้น ผู้ประพันธ์นำเสนอแบบแผนการเป็นกุลสตรีมาเลย์ผ่านสตรีสองรุ่น สตรีในฐานะแม่คือผู้ที่รักษาและดำรงความเข้มข้นขอการเป็นสตรีที่ดี ได้แก่ การเป็นบุตรสาวที่กตัญญูต่อบิดามารดา อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพเชื่อฟังสามี บทบาทของสตรีต่อครัวเรือนเปลี่ยนแปลงไปเมื่อทำหน้าที่แม่ผู้มีอำนาจในการธำรงและสืบต่อจารีตปฏิบัติดังกล่าว

³¹ วาลี (wali) หรือวะลี ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงในพิธีสมรสในศาสนาอิสลาม

³² Dongeng Si Siti Kecil (1988) by Siti Zainon Ismail ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

3.2 “ใต้เงาวิวาร์ห์” ปฏิสัมพันธ์หญิง-ชายในนวนิยายเรื่อง *ญุมูล*

นวนิยายเรื่อง *ญุมูล* (*Syumul*) (2002) ผลงานของอัสมะฮ์ นูร์ดิน (Azmah Nordin) นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซีย ผู้ประพันธ์พำนักอยู่ที่รัฐซาบะฮ์ตลอดการเป็นนักเขียน นวนิยายเรื่อง *ญุมูล* เป็นนวนิยายที่นักวิจารณ์วรรณกรรมมาเลเซียให้การยกย่องว่าสะท้อนอารมณ์ความรู้สึกของสตรีที่ประสบชะตากรรมในชีวิตได้อย่างลุ่มลึก และใช้เทคนิคการเล่าเรื่องที่ไข่มุมมองผู้เล่าเรื่องที่หลากหลาย อัสมะฮ์ นูร์ดิน ใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง โดยเปลี่ยนมุมมองการเล่าเรื่องระหว่างลีโอนี (Leoni) ผู้เป็นแม่ และลีโอนีหรือจูไวเราะฮ์ (Juwairiah) ซึ่งเป็นลูกสาว อัสมะฮ์ นูร์ดิน การเล่าเรื่องดังกล่าวเผยให้เห็นภาพของสตรีที่ได้รับผลกระทบความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวผ่านบันทึกประจำวัน (diary)

เรื่องราวของลีโอนีนั้นเริ่มต้นในตอนกลางของเรื่อง ลีโอนีเป็นลูกสาวคนเดียวของ อาฮิม (Ahim) อิมาม³³ ของชาวบ้านบนภูเขาคินาบาลู อาฮิมเพิ่งเข้ารับอิสลามเป็นคนแรกของหมู่บ้าน อาฮิมได้เชิญชวนให้ชาวบ้านละแวกเดียวกันกับเขามานับถือศาสนาอิสลาม ในขณะเดียวกัน อาฮิมก็ได้ตัดสินใจให้ ลีโอนีลูกสาวคนเดียวของตนแต่งงานกับชายหนุ่มจากอีกหมู่บ้านหนึ่ง เพื่อหวังให้ทั้งสองได้เข้ารับอิสลามเช่นเดียวกับชาวบ้านคนอื่นๆ อาฮิมทุ่มเทและอุทิศตนในการปฏิบัติกิจทางศาสนา อาฮิมกลับให้ความสนใจชีวิตของบุตรสาวน้อยลงเพราะเชื่อมั่นว่าชายหนุ่มจากอีกฟากสะพานนั้นจะดูแลบุตรสาวของตนได้เป็นอย่างดี

ผู้ประพันธ์นำเสนอ ตัวละครลีโอนี ในบทบาทของลูกสาวที่แต่งงานตามคำแนะนำของบิดา ลีโอนีเป็นภาพแทนของสตรีที่ได้รับผลกระทบจากค่านิยมการแต่งงานในจารีตเดิม ก่อนการมาของอิสลาม ลีโอนีพบกับความผิดหวังเมื่อสามีของเธอดื่มสุราและทุบตีเธอจนร่างกายบอบช้ำนับตั้งแต่คืนแรกของการแต่งงาน อีกทั้งบิดาก็ไม่สามารถเข้ามาช่วยเหลือเธอได้เมื่อเธอถูกทารุณทางร่างกาย ลีโอนีทุกข์ทนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจนหลายครั้งเฝ้าฝันว่าตนได้ได้กลับการกระทำของสามี การแต่งงานที่พ่อเป็นผู้กำหนดทำให้ลีโอนีตกอยู่ในห้วงแห่งทุกข์ วันๆ หนึ่งลีโอนีจึงได้แต่เฝ้ามองวิถีของพ่อจากอีกฟากหนึ่งของสะพาน ลีโอนีมีเพียงอามีนะฮ์ที่คอยเป็นเพื่อนปลอบใจ

³³ อิมาม คือ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นการละหมาด การบรรยายธรรม อิมามจะได้รับเลือกจากประชาชนในชุมชน และเป็นผู้ที่ศึกษาและมีความรู้เกี่ยวกับหลักศาสนา และสามารถให้คำอธิบายต่อข้อปฏิบัติต่างๆ ได้

ผู้ประพันธ์บรรยายภาพที่ทำให้อาฮิมตัดสินใจเข้าไปช่วยเหลือลูกสาว เมื่อวันหนึ่งเขาไปพบลูกสาวในสภาพหน้าตาบวมช้ำระหว่างการตั้งครรภ์ ซึ่งหลานสาวของเธอกำลังให้กำเนิดในอีกไม่กี่วันข้างหน้า ลูกเขยของอาฮิมกล่าวด้วยความยะโสโอหังว่าเขาจะอย่างไรกับลีโอนีก็ได้ ในเมื่ออาฮิมขายเธอให้แก่เขาแล้ว นับตั้งแต่นั้นมา อาฮิมจึงมาเยี่ยมลูกสาวบ่อยขึ้น เนื่องจากไม่อยากให้ลูกสาวถูกทำร้ายอีก ยิ่งอาฮิมมาเฝ้าดูลูกสาวมากเท่าใด สามีมของลีโอนีก็ยิ่งทำร้ายร่างกายและจิตใจของเธอทวีคูณ ลีโอนีพยายามหลบซ่อนตัวไม่ให้อาฮิมพบ เนื่องจากเธอไม่ต้องการให้สามีทำร้ายทุบตีเธออีก เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว สามีมของลีโอนีเริ่มทำร้ายร่างกายเธอน้อยลง ลีโอนีคิดว่าครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เธอจึงให้อภัยกับการกระทำของสามี วันหนึ่งขณะที่สามีของเธอกำลังเมาด้วยฤทธิ์สุรา เดินมาด้วยสภาพตาที่แดงกำพ้อพร้อมญาติฝ่ายชาย สามีมของเธอพุ่งตรงมาทำร้ายเธออย่างรุนแรง ลีโอนีร้องขอความช่วยเหลือจากอาฮิม พลันอาฮิมได้ยินเสียงกรี๊ดร้องในช่วงบ่ายของวันหนึ่ง อาฮิมรีบเร่งฝ่าฝืนกำแพงกั้นข้ามสะพานแขวน ผ่านป่าละเมาะ อาฮิมพยายามที่จะตอบรับเสียงร้องของลูกสาวด้วยเสียงดัง

เหตุการณ์นำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นว่าอาฮิมหมดความอดทนต่อพฤติกรรมอันเหี้ยมโหดของลูกเขย ดวงตาของเขาจ้องเขม็งไปยังร่างของลูกสาวที่นอนอยู่ที่ขอบหน้าต่าง อาฮิมพุ่งเข้าไปอย่างรวดเร็วและจับลูกสาวไว้ ช่วงเวลาที่สามีของลีโอนีหันกลับมาตอบโต้ด้วยความโกรธนั่นเอง อาฮิมเตรียมพร้อมโดยไร้อาวุธใดๆ ชายหนุ่มที่ตกอยู่ในอาการมึนเมาด้วยฤทธิ์สุราข้ามสะพาน ปรี๊ดเข้ามาหาอาฮิมหมายจะทำร้าย สะพานแกว่งไกวอย่างน่ากลัวชายหนุ่มไม่อาจทรงตัวได้ ทำให้ตนเองพลัดตกจากสะพานลงไปในหุบเหว ร่างกระแทกโขดหินกับโตรกเขาลำธารเบื้องล่างและเสียชีวิตในที่สุด

เรื่องราวของลีโอนี ซึ่งเป็นมารดาของจูเวเรียส จบลงเมื่อเธอถูกทำร้ายอย่างหนัก และอาฮิมบิดาได้เข้ามาช่วยและทำร้ายลูกเขยของตนเอง ลีโอนีให้กำเนิดบุตรสาวและสิ้นชีวิตในบ้านของบิดา อาฮิมฝั่งศพบุตรสาวใกล้ๆ กับเพิงพักริมสะพานแขวนที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน อาฮิมถูกแจ้งความโทษฐานฆาตกรรมผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบุตรเขยของตน และถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลาเกือบ 10 ปี เมื่อพ้นโทษ อาฮิมพบว่าหลานสาวของตนไม่ได้อยู่ในความดูแลของอาหมีนะฮ์อีกต่อไป ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าหลังจากอาฮิมติดคุก อาหมีนะฮ์เสียชีวิตด้วยโรคอหิวาตกโรค และหลานสาวของอาฮิมถูกยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของญาติห่างๆ ของอาหมีนะฮ์ ด้วยเหตุนี้ อาฮิมจึงไม่สามารถติดต่อกับหลานสาวของตนได้อีก

จนวันหนึ่งด้วยความบังเอิญ ลีโอนีเข้ามาทำงานในอำเภอบนภูเขาคินาบาลู และถูกเพื่อนร่วมงานทำร้าย ลีโอนีได้พบกับอาซิม และรับรู้เรื่องราวของมารดาผู้นำสงสารผ่านบันทึกที่อาซิมนำมาให้เธออ่าน

3.2.1 “สะพานแห่งสายสัมพันธ์” สัมพันธ์หญิง-ชายในสังคมจารีต

มายาคติที่ว่าผู้หญิงเป็นเพศที่มีอารมณ์แปรปรวนง่าย (temperamental) เข้าใจยาก (incomprehensible) เปลี่ยนใจง่าย (capricious) และมักจะทำอะไรที่ทำให้ผู้ชายเกิดความสับสนเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ อิริกาเรย์วิพากษ์ความคิดของนักจิตวิเคราะห์อีกว่า เมื่อผู้หญิงพูด ส่งเสียงของตนเองออกมา เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า เพศวิถีของผู้หญิงนั้นยังมีความหมายอื่นๆ นอกเหนือไปจากมายาคติข้างต้น และจะทำให้ผู้หญิงหลุดพ้นจากการถูกจำกัดความหมายความเป็นหญิงที่ตายตัว (becoming fixed) ความหมายที่หยุดนิ่ง (immobilized) เพราะผู้หญิงมีประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกับผู้ชาย เพราะประสบการณ์ภายในของผู้หญิงนั้นมีความหลากหลาย ไม่มีอะไรที่ตายตัว ไม่มีอะไรที่เป็นศูนย์กลาง (Irigaray, 2010, p. 387)

บทความของอิริกาเรย์นี้สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างงานเขียนของผู้หญิงของ Helen Cixous ในหนังสือเรื่อง *The Newly Born Woman* ในตอน *Sorties: Out and Out: Attacks/Ways Out/ Forays* เฮเลน ซิซูกกล่าวไว้ในตอนต้นของตอนนี้ว่า ผู้หญิงอยู่ที่ไหน เป็นผู้กระทำ/ผู้ถูกกระทำ (Activity/ Passivity) พระอาทิตย์/พระจันทร์ (Sun/Moon) วัฒนธรรม/ธรรมชาติ (Culture/Nature) กลางวัน/กลางคืน (Day/ Night) ซิซูกนำเสนอว่าภาพที่ปรากฏเป็นชั่วคราวข้ามเหล่านี้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และได้รับการกล่าวซ้ำจากหลายๆ ศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นปรัชญา วรรณคดี หรือการวิจารณ์ ฯลฯ อุปมาอุปไมยที่ได้รับการกำหนดขึ้นนี้ทำให้เกิดชั่วคราวข้ามนั้นหมายความว่าในความเป็นหญิงหรือชายถูกผลักไปอยู่ในเส้นแบ่งของความเหนือกว่าหรือด้อยกว่า (Cixous, 1997)

ซิซูกกล่าวถึงประเด็นของการเขียนของผู้หญิงไว้ว่าหากว่าผู้หญิงต้องการหลุดพ้นการครอบงำการเขียนแบบยึดความเป็นศูนย์กลางที่เกิดจากระบบคิดแบบลึงค์เป็นศูนย์กลาง ต้องทำให้งานเขียนนั้นหลุดพ้นจากการอบคิดแบบชั่วคราวข้าม ผู้หญิงจึงต้องเริ่มเขียน เพื่อที่จะให้ผู้อ่านมองเห็นความปรารถนาของตนเอง จินตนาการและความคิดของตนเอง คำกล่าวนี้จึงเกิดเป็นประเด็นที่ว่า งานเขียนของผู้หญิงควรเป็นแบบใด ซิซูกกล่าวว่างานเขียนของผู้หญิงเกี่ยวข้องกับวิถีของผู้หญิงผสมเข้าไปในงานเขียน และเขียนเรื่องราวของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้งานเขียนนั้นได้ปลดปล่อยเสียงของตัวเอง

ออกมาจากความกลัวและความเจ็บ ผู้หญิงเขียนจากเลือดเนื้อของตัวเองจากความปรารถนาของตัวเอง เพื่อให้งานเขียนของตนเองนั้นไม่ถูกรวบงำจากวาทกรรมใดๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อยืนยันความเป็นผู้หญิง (Cixous, 1997) (ชเนตตี ทินนาม, 2551)

จากบทความของอิริกาเรย์ และซีซูที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงศึกษาประเด็นภาพของสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมของสตรีดั่งสมมติฐานที่ว่า งานเขียนของสตรีนั้นสามารถสะท้อนภาพของสตรีและตัวตนของสตรี ตลอดจนสามารถหลุดพ้นจากมายาคติ และวาทกรรมที่นิยามความเป็นสตรีไม่ว่าจะมาจากแนวคิด ปรัชญา หรือวรรณคดีที่เขียนโดยบุรุษ งานเขียนของสตรีสามารถแสดงให้เห็นความคิด และโลกทัศน์ของสตรีที่มีความหลากหลาย ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้สังคมมาเลยในอดีต ผู้หญิงจะเป็นเพศที่ถูกจำกัดสิทธิ และจำกัดพื้นที่ในการแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ไว้เพียงแต่ในพื้นที่บ้าน แต่ผู้หญิงก็สามารถกำหนดและนิยามความหมายของตัวเองได้ผ่านพื้นที่ของตนเองซึ่งตรงกับที่อิริกาเรย์ได้กล่าวไว้ว่า ความสุขและความปรารถนาของผู้หญิงนั้นไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงบุรุษเพศ เพราะผู้หญิงสามารถสร้างโลกของตัวเอง และกำหนดความต้องการของตัวเองได้ ตลอดจนการเห็นคุณค่าในตัวเอง

อัมมะฮ์ นูรดินได้บรรยายภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยใช้สะพาน เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อให้เห็นความเชื่อมั่นของหญิงสาวที่มีต่อคำสอนที่มาจากครอบครัว และผู้คนในสังคม คำว่า “alat” ซึ่งแปลว่าอุปกรณ์ “perhubungan” แปลว่า “ความสัมพันธ์” “kepercayaan” ซึ่งแปลว่า “ความเชื่อมั่น” ภาษาภาพพจน์ดังกล่าวดำเนินผ่านคำว่า “jambatan” ซึ่งแปลว่าสะพาน กล่าวโดยสรุปคือ คำว่า “อุปกรณ์” หรือเครื่องมือที่นั่นใช้แทนที่คำว่า “สะพาน” นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบ “สะพาน” เป็นดั่งสายสัมพันธ์แห่งความเชื่อมั่น และเป็นสายสัมพันธ์ของตัวละครลิโอณีและผู้คนรอบข้าง โดยเฉพาะสามีที่ไม่ปรากฏนามของเธอ

การนำเสนอเรื่องราวผ่านความเปรียบว่าสะพานคือเครื่องเชื่อมสายสัมพันธ์และความเชื่อมั่นระหว่างชาย-หญิงในสังคมนั้น ผู้ประพันธ์มุ่งหวังให้สตรีได้รับการยกย่องดั่งที่ปรากฏในหลักการอิสลามสุชาติ เศรษฐมาลินี นำคำกล่าวของท่านศาสนทูตแห่งอิสลาม ในคุตบะฮ์ (เทศนา) อำลาของท่านนบีมุฮัมมัด ได้เตือนถึงการเอาใจใส่และให้เกียรติสตรี ท่านได้กล่าวว่า “จงอย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ (ช.บ.) ในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิง แท้ที่จริงแล้วพวกท่านแต่งงานกับพวกเธอด้วยความไว้วางใจในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ

ร่างกายของเธอเป็นที่ชอบด้วยคำพูดแห่งพระเจ้า ดังนั้น พวกท่านมีสิทธิเหนือตัวนาง และพวกนางก็มีสิทธิเหนือตัวพวกท่านเช่นกัน”³⁴

การบรรยายภาพของลีโอนีซึ่งเฝ้ามองการมาของสามีผ่านเครื่องมือเชื่อมความสัมพันธ์ หรือสะพานนั่นเอง ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของ สะพานว่าเชื่อมต่อกับสุสาน จนทำให้มองไม่เห็นความเน่าเสียผุพัง การบรรยายภาพสะพานที่ตัดขาดกับโลกภายนอกและการบรรยายให้เห็นบรรยากาศรอบๆ ข้างที่มีแต่ความลึกลับ เป็นการเผยให้เห็นภาวะของสตรีที่ตกอยู่ในเงามืด “*Alat perhubungan yang diwujudkan di antara dua buah tempat.*”³⁵ ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของสะพานที่เชื่อมต่อระหว่างบ้านของเธอ และบ้านของชายที่ได้ชื่อว่าเป็นสามี สะพานนำพาชายผู้นั้นให้กระทำความรุนแรง และทำให้เธอต้องเก็บงำความรู้สึกภายในใจไว้ ตั้ง นั้นเพราะการเปิดเผยเรื่องราวความรุนแรงที่มาจากฝั่งของสตรีไม่ได้รับการใส่ใจ อีกทั้งค่านิยมทางสังคมที่ปลูกฝังสตรีว่า “ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า” ซึ่งเป็นกฎของการครองเรือนที่สตรีได้รับการปลูกฝัง ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นฉากระหว่างบ้านกับสะพาน ดังนี้ “สะพานที่โดดเดี่ยวอยู่ ณ มุมหน้าผานั้น ปกคลุมไปด้วยเฟิร์นหนาทึบ ทำให้มันแลดูประหนึ่งซ่อนตัวเองอยู่ในป่าลึก แทบจะไม่มีใครรู้ว่านี่คือ สะพาน และมันก็ซ่อนฉันไว้ในความโดดเดี่ยว และซ่อนฉันไว้จากคนอื่นๆ แม้ว่าผู้คนเหล่านั้นจะใช้ สะพานนี้ข้ามไปมาระหว่างหมู่บ้านก็ตาม” “*Alat perhubungan yang terpercil di sudut suram itu,...memencil-suramkan hidupku yang kesepian seperti menyembunyikan*”³⁶ ผู้ประพันธ์บรรยายสภาพแวดล้อมระหว่างบ้านกับสะพานนั้นมีแต่ความโดดเดี่ยว เช่นเดียวกับกับสถานภาพสตรีในสังคมที่ไม่มีปากเสียง การนำภาพความเปล่าเปลี่ยว และความเงิบงั้นของธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับสภาวะของสตรีที่ไม่สามารถสะท้อนความรุนแรงให้กับสังคมรับรู้ได้ คำว่า “*memencil-suramkan hidupku*” ซึ่งหมายถึงการทำให้ชีวิตตกอยู่ในความมืด หรือการที่มีชีวิตประหนึ่งตายทั้งเป็น เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ลีโอนีไม่สามารถก้าวข้ามจารีตของสังคมได้ และเธอต้องเก็บเรื่องความรุนแรงไว้กับตัวเองเพียงลำพัง

จากตัวอย่างข้างต้น อัมมะฮ์ นูร์ดิน ใช้ สะพาน เป็นสัญลักษณ์นำเสนอความสัมพันธ์ของชายและหญิงในสังคม ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวในสังคมมาเลยในอดีต

³⁴ อ่านเพิ่มเติมได้ที่ สุชาติ เศรษฐมาลินี. *จินตนาการอิสลามเชิงสังคมวิทยา*. (2559: 177)

³⁵ *Syumul* (2002) by Azmah Nordin ดูเพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก

³⁶ *เรื่องเดียวกัน* ดูเพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก

ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า สตรีประสบกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพศวิถีของสตรีนั้นมีข้อจำกัดมากมาย และจุดยืนของสตรีที่มีต่อสถานภาพในสังคมและคุณภาพชีวิตนั้นประสบกับความยากลำบาก เพราะค่านิยมเชิดชูบุรุษ ทำให้สตรีไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม

ทำไมฉันจำต้องขอโทษในสิ่งที่จำเป็นต้องทำ แต่เขาไม่เคยขอโทษในทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาทำความเจ็บปวดทรมานให้กับฉัน ฉันไม่รู้ว่าจะปรารถนาที่จะเป็นอิสระจากความกลัว “ตัวเขา” อยากรเป็นอิสระจากความรักและการได้รับความรักตอบแทน เกิดขึ้นกับฉันตั้งแต่เมื่อไหร่... นับตั้งแต่เริ่มการเจรจาสู่อันแต่งงานแล้ว ย้อนกลับไปในเวลานั้น ฉันไม่เคยรู้จักเจ้าบ่าวที่ฉันจะแต่งงานด้วยในอนาคตด้วยซ้ำไป เขาถูกเลือกให้ฉันโดยพ่อของฉันเอง อย่างไรก็ตามต่อมาฉันก็เรียนรู้ที่จะรักเขา เมื่อเขาได้ขอจับมือฉันเข้าไปสู่ประตูวิวาห์ ฉันเฝ้าทะนุถนอมความรักนั้นจนกระทั่ง ประหนึ่งต้นไม้ที่มันเติบโตอย่างเรื้องรุ่ง แต่ฉันไม่รู้เลยว่าในวันหนึ่งความรักของฉันมันจะถูกกลดทอนเล็กลง (Syumul, 2002 :71) ³⁷

ลีโอนี ตัวละครสตรีในเรื่องจึงเป็นภาพแทนของสตรีที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม สะท้อนภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่แต่งงานและทำหน้าที่เป็นภรรยา มักจะโดนสามีกระทำความรุนแรงต่อเธอ ตลอดจนครอบครัวไม่สามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ความรู้สึกเศร้าอย่างประหลาดเข้าครอบงำจิตใจฉัน ฉันเหลือทางเลือกอยู่เพียงสองประการ คือปรับทุกข์กับพ่อที่ไร้อำนาจจะช่วยเหลือฉัน หรือไม่ก็ปิดบังความทุกข์ทรมานของฉันไว้ไม่ให้พ่อรับรู้ แต่สำหรับฉันมันก็ยังหาทางออกไม่เจออยู่ดี และไม่มีทางที่ฉันจะจบชีวิตตัวเองอย่างแน่นอน ไม่มีใครพอที่จะช่วยเหลือฉันได้เลย มีแต่ความทุกข์ทรมานใจ ... “พ่อตบหน้าฉันที่บวมช้ำอยู่แล้ว ฉันหยุดครีตร้องและจ้องมองพ่ออย่างเศร้าหมอง พ่อมองฉันประหนึ่งว่าต้องการพูดอะไรกับฉัน แต่ฉันไม่ต้องการที่จะฟังพ่ออีกต่อไป จากนั้นมาฉันก็ไม่ใช้สะพานเสื่อนั้นข้ามไปสู่บ้านพ่ออีกเลย บางครั้งพ่อมาที่บ้านฉันและถามชายที่ฉันแต่งงานด้วยถึงฉัน ฉันก็ไปซ่อนตัวหลบเพื่อหลีกเลี่ยงการพบหน้าพ่อเพื่อไม่ให้เห็นใบหน้าที่ยบวมช้ำ (Syumul, 2002 : 71-72) ³⁸

³⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก

³⁸ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก

ลีโอนีจำเป็นต้องยอมรับกับชีวิตภายหลังแต่งงาน สตรีได้รับการอบรมสั่งสอนว่า เมื่อได้แต่งงานแล้ว ชีวิตของสตรีผู้นั้นจะอยู่ภายใต้การดูแลของสามีซึ่งเป็นจารีตที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตสำหรับสตรี ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าสตรีในอดีตไม่กล้าที่จะตอบโต้กับจารีตดังกล่าว เพราะการถูกสอนให้เคารพผู้ใหญ่ ลูกสาวที่ต้องเชื่อฟังบิดา และให้ชื่อสัตย์ภักดีกับสามี นอกจากนี้แล้วการถูกสอนไม่ให้พูดเรื่องราวของครอบครัวเมื่อสตรีแต่งงานแล้ว การบรรยายภาพที่เกิดขึ้นผ่านการบันทึกของลีโอนีจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าสตรีมีความพยายามที่จะต่อสู้กับมายาคติดังกล่าวผ่านพื้นที่ของการเขียน และการเขียนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปลดปล่อยสตรีออกจากกรอบของจารีตซึ่งในชีวิตจริงแล้วมีอาจก้าวข้ามได้

ความสัมพันธ์ชายหญิงที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ญุมูล* นั้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นกระบวนการเรียนรู้และความเข้าใจของปัจเจกบุคคลที่มีต่อหลักศรัทธาในศาสนา ดังจะเห็นได้ว่า ตัวละครหญิง “ลีโอนี” มีการทบทวนและตั้งคำถามต่อการเป็นมุสลิมผู้ศรัทธา เนื่องจากเธอเพิ่งจะมีโอกาสในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในอิสลามผ่านบิดา และเพื่อนๆ ที่เข้ารับอิสลามก่อนหน้านี้ ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเป็นการย้อนทวนความรู้สึกของตัวละครผ่านบทรำพึง เช่น

เสียงของพ่อดุจเสียงของนกที่กังวาน เสียงอะซานของพ่อเหมือนพยายามโยนเชือกที่มองไม่เห็น เพื่อเชื่อเชิญผู้ศรัทธาคนอื่นๆ รวมถึงฉันด้วย เหมือนเช่นการแต่งงาน พ่อบอกกับฉันว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับฉัน จะทำให้ชีวิตฉันราบรื่นพ่อบอกว่าความสัมพันธ์รูปแบบใหม่จะดีสำหรับฉัน แน่ละพ่อมีความตั้งใจดี (Syumul,; 2002: 13-14)

ตัวอย่างอย่างข้างต้นนี้ อัมมะฮ์ นูรดินนำเสนอให้เห็นว่าแม้ว่าอิสลามจะส่งเสริมให้ผู้หญิงได้เลือกคู่ครองด้วยตนเอง ควบคู่กับการเห็นชอบของผู้ปกครอง แต่เนื่องจากลีโอนียังไม่เข้าใจต่อหลักคำสอนดังกล่าว เธอจึงมองว่า การแต่งงานนั้นเป็นเหมือนการโยนเชือกที่มองไม่เห็น (... *bagaikan cuba mengutuskan ‘tali halimunan*³⁹ *sebagai perhubungan baharu*)⁴⁰

หากพิจารณาหลักการอิสลามจะพบว่า ชีวิตการแต่งงานของสตรีนั้นจะได้รับการคุ้มครองจากสามี และฝ่ายชายจะต้องทำให้สตรีรู้สึกปลอดภัย มากไปกว่านั้น สตรียังได้รับสิทธิ์ในการคงนามสกุล

³⁹ Tali halimunan แปลว่า เชือกที่มองไม่เห็น ซึ่งเป็นความเปรียบหมายถึง การแต่งงานที่สตรีไม่ได้เป็นผู้เลือก การแต่งงานโดยการคลุมถุงชนนั้น ถ้าผลออกมาดีก็ถือเป็นโชคดีของสตรี เช่นเดียวกันถ้าหากประสบความทุกข์ในขณะแต่งงานก็ถือว่าเป็นเคราะห์ร้ายของสตรีผู้นั้น

⁴⁰ *Syumul* (2002) by Azmah Nordin ดูเพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก

เดิมของตน สามีจะต้องเลี้ยงดูภรรยาและบุตรเท่าที่กำลังของตนจะอำนวย สตรีสามารถเรียกร้องเงินเดือน ค่าตอบแทนจากสามีได้จากการทำหน้าที่แม่บ้าน และสตรียังมีสิทธิในการหย่าร้างได้ ด้วยสาเหตุการหย่าร้าง เช่น การไม่ได้รับการเลี้ยงดู การกระทำรุนแรง การละทิ้งครอบครัว เป็นต้น แต่เนื่องด้วยความเข้าใจในศาสนาอิสลามของลิโอนี และคนรุ่นหนุ่มสาวในช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ และการเผยแพร่หลักคำสอนอิสลามเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการทบทวน และทำความเข้าใจ ภาพความรุนแรงที่ปรากฏในนวนิยายระหว่างชาย-หญิงนั้นจึงตรงข้ามกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี อัซมะฮ์ นูร์ดินหยิบยกประเด็นเรื่องความรุนแรงดังกล่าวเพื่อชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้างนี้จะลดลงได้ เมื่อบุรุษและสตรีตระหนักและทำความเข้าใจสิทธิและเสรีภาพของกันและกันอย่างถูกต้อง

3.2.2 “นักร้องหัวมนุษย์” การปลดปล่อยทุกซ์สตรีผ่านภาพหญิงร้าย

ชิชู๊ก (Tong: 1998:11-201) ได้กล่าวถึงบทบาทของสตรีที่ต้องเขียนเกี่ยวกับเรื่องของตนเองไว้ในเรื่อง ซึ่งกล่าวว่าภายใต้ระบบคิดของสังคมผู้หญิงไม่มีภาษาเพียงพอที่จะใช้พูดคำว่า “ไม่” สตรีไม่สามารถมองเห็นตนเอง ไม่มีแม้แต่ภาษาที่จะบันทึกเรื่องราวของเธอไว้ในประวัติศาสตร์ ชิชู๊กเสนอให้ต่อต้านการเขียนแบบผู้ชาย (masculine writing) ที่นำมาซึ่งแนวคิดคู่ตรงข้าม (binary opposition) ผู้ชายได้แยกส่วนความเป็นจริงโดยการจัดกลุ่มความคิดออกเป็นขั้วต่างๆ ที่ตรงข้ามกัน การเขียนแบบผู้หญิงไม่เพียงเป็นการเขียนในรูปแบบใหม่แต่ยังเป็นการปลดปล่อยโลกขั้วตรงข้ามที่กำหนดโดยอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ได้ (Irigaray, 2010)

ผู้ประพันธ์สะท้อนสภาพสังคมมาเลย์ในช่วงเวลาก่อนการมาของศาสนาอิสลามว่าสตรีมาเลย์ตกอยู่ภายใต้แบบแผนการเป็นกุลสตรีที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อแต่งงานแล้วต้องภักดีกับสามี และเชื่อฟังสามี อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมจารีตดั้งเดิมนั้น บุตรสาวเป็นดั่งสมบัติของครอบครัว ครั้นเมื่อแต่งงานแล้วก็ไม่มีความข้องเกี่ยวกับครอบครัวอีก ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นภาพของสตรีในชนบทอันห่างไกลที่เผชิญกับจารีตนิยมที่ให้ความสำคัญกับฝ่ายชาย และวิถีชีวิตของสตรีที่ต้องเผชิญกับความรุนแรงในครอบครัว ลิโอนี หญิงสาวชาวบ้าน ณ หมู่บ้านบนภูเขาคินาบาลู ต้องแต่งงานตั้งแต่วัยแรกรุ่นด้วยเหตุผลของครอบครัวที่ว่า การแต่งงานจะทำให้ชีวิตของหญิงสาวดีขึ้น ในทางกลับกัน การแต่งงานนำพาเธอไปสู่โศกนาฏกรรมในชีวิต

วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กัญภัย กล่าวถึงรูปแบบของความรุนแรงของสตรีในทัศนะสตรีนิยมในหนังสือเรื่อง *โครงการวิจัยเพศและการสื่อสารในสังคมไทย* ซึ่งได้อธิบายเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงด้วยการเชื่อมโยงเรื่องของเพศวิถี (sexuality) เข้ากับความรุนแรงของเพศชายว่า การประกอบสร้าง

ความจริงเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นผลมาจากการมอบความยินยอมให้ผู้ชายได้ครอบครองเรือนร่างของผู้หญิง ซึ่งในบางวัฒนธรรมถือว่าสตรีเป็นสมบัติอย่างหนึ่งของผู้ชาย ดังนั้นการแสดงออกซึ่งความก้าวร้าวรุนแรงที่ผู้ชายกระทำต่อผู้หญิงในครอบครัว เช่น การข่มขืนในชีวิตสมรส การบังคับให้ลูกสาวสมรส จึงถือว่าเป็นความรุนแรงทางเพศ มิหนำซ้ำยังเป็นการสร้างความชอบธรรมให้ผู้ชายในครอบครัวเป็นผู้ทำหน้าที่ของการควบคุมจับตามอง กำกับ ตัดสิน และลงโทษผู้หญิงในเรื่องเพศอีกด้วย (วิลาสินี พิพิธกุล & กิตติ กันภัย, 2546)

“หล่อนเป็นของฉันนะพ่อ ความเป็นเจ้าของที่ฉันซื้อเธอมาด้วยราคาของความเป็นเจ้าสาว ซึ่งฉันได้จ่ายไปค่อนข้างมากทีเดียว ไม่ว่าฉันจะรักเธอหรือไม่ เธอก็เป็นของฉัน ในตอนนี้ และฉันจะเก็บเธอไว้จนวันตาย “เขา” กล่าวขึ้นมาอย่างเจี๊ยบๆ แต่แข็งกร้าว และเขาก็ส่ายหัวถอนใจยาวออกมา “นี่เป็นเรื่องภายในของครอบครัวเรานะ พ่อ มันสมควรหรือที่ใครๆ ผู้หนึ่งผู้ใด แม้กระทั่งตัวของพ่อเอง จะเข้ามายุ่ง เรื่องภายในครอบครัวของฉัน มันมิใช่บาปที่ยุ่งกับเรื่องของคนที่แต่งงานแล้วหรือ” (Syumul, 2002: 214-215)⁴¹

ความรุนแรงที่ปรากฏต่อลิโอเน่ที่ปรากฏในเรื่อง ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นถึงความรุนแรงที่เห็นได้ด้วยตาเปล่า เช่น การที่สามีของเธอทุบตีลิโอเน่จนประสบกับความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ ในขณะที่ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ได้แก่แบบแผนจารีตเกี่ยวกับการแต่งงานของสตรี และการถูกตัดขาดจากครอบครัวเมื่อสตรีสมรสแล้ว ผู้ประพันธ์เสนอให้เห็นว่าความรุนแรงที่ซ่อนเร้นอยู่ในสถาบันครอบครัวนี้เป็นสิ่งที่สตรีในสังคมมาเลยในอดีตก้าวข้ามได้ยาก เนื่องจากสตรีถูกสอนให้เชื่อฟังและกตัญญูต่อบิดามารดา การแต่งงานนอกจากจะเป็นการแสดงออกถึงการเป็นบุตรสาวที่กตัญญูแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการถูกคาดหวังให้เป็นสตรีที่ดีในสังคมจารีตอีกด้วย

มิใช่ธรรมชาติของฉันที่จะถอยหรือวิ่งหนีใคร ฉันรู้ว่าไม่นานนักพระอาทิตย์จะลับขอบฟ้า ฉันต้องละทิ้งสถานที่หลบซ่อนตัวของฉัน แสงของไฟลุกโชนเผาไหม้บ้านของสามี สำหรับตัวฉันการเดินข้ามสะพานเป็นสิ่งที่สำคัญ คนในหมู่บ้านกล่าวกันว่า เป็นสิ่งที่ยากที่จะใช้เส้นทางนั้นโดยเฉพาะในฤดูฝน เมื่อครู่นี้เองฉันได้ยินเสียงฝีเท้ากำลังเดินผ่านไปเสียงดังสร้างความสั่นประสาทให้ฉัน ฉันได้ยินเสียงกระพือ (ลม) ของชายผ้าคาดเอวของเขา ฉันยังได้กลิ่นเหม็นเหมือนลมหายใจของเขา กระนั้นก็ตามฉันไม่อาจมองเห็นตัวของเขาได้ ประหนึ่งว่าเสียงลมหายใจของเขารุดหูฉันอยู่ ณ ขณะนั้นเองฉันรู้สึกวาลมหายใจของฉันได้

⁴¹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

หยุดลงชั่วขณะ ร่างกายของฉันที่ซ่อนอยู่หลังพุ่มไม้ดูประหนึ่งไม่ไหวติง ฉันต้องการที่จะกระโดดไปเผชิญหน้ากับเขา แต่ฉันก็ไม่ว่าทำไม่ฉันถูกตรึงอยู่ตรงนั้น ดวงตาของฉันจ้องมองเห็นดวงตาของเขาแดงก่ำเหมือนเม็ดยะมั่งแดง โชติช่วงเหมือนแสงไฟจากนรก ดวงตาคู่นั้นมันยังหลอกหลอนฉัน มันเป็นดวงตาของนักล่าหิวมนุษย์ ฉันรู้ดีกว่าความรุนแรงมิใช่หนทางแก้ปัญหามันกลับจะสร้างความรุนแรงมากขึ้น อย่างน้อยที่สุดพ่อของฉันได้พูดกับฉันทุกครั้งที่ยืนต่อต้านขัดขืนกับเขา มันช่างน่าสงสารจริงๆ ที่แม้แต่พ่อก็ไม่เข้าใจฉัน (Syumul, 2002 :68-69)⁴²

อักษะย์บรรยายภาพของความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับลิโอนี เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าสตรีในอดีตมีโอกาสก้าวข้ามมายาคติของการแต่งงานได้ เนื่องจากเธอได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและผู้คนรอบข้างว่าการแต่งงานเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมสำหรับคู่ครอง ซึ่งคู่ครองที่ดีดังที่บิดาเคยกล่าวไว้กลับกลายเป็นผู้ที่กระทำความรุนแรงต่อเธอ การใช้ความเปรียบที่เกิดขึ้นนี้เป็นการส่งเสริมของสตรีต่อความทุกข์ทรมาน อักษะย์ นูร์ดินตั้งคำถามกับมายาคติที่ว่า “การแต่งงานคือความผาสุกในชีวิต” “นักล่าหิวมนุษย์” จึงเป็นความเปรียบที่สื่อถึงความรุนแรงจากมายาคติเรื่องของการแต่งงาน และมายาคติเรื่องบทบาทเรื่องเพศที่เหมาะสมนั้นเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เป็นความรุนแรงที่คนส่วนใหญ่มักมองไม่เห็นและความรุนแรงในระดับที่ละเอียดลึกซึ้ง เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ทำให้ปัจเจกซึ่งเป็นสตรีซึมซับโดยไม่รู้ตัว (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546)

ในที่สุดปณิธานของฉันก็ล้มฤทธิ์ผล ศีรษะของเขาที่ถูกตัดออกจากร่างได้มอบอิสระให้กับฉัน ฉันจะทำให้ “ศีรษะของเขากลายเป็นสินสอดที่ล้ำค่าคืนกลับแก่ทุกคนที่มอบของขวัญให้ฉันในวันสมรส ไซเขาจะต้องผ่านมาทางสะพานไม่วิลาหนึ่งก็เวลาใดไม่นานนี้ เขาได้นัดหมายกับความตายที่จะมาจากฉันแล้ว ฉันจะนำหัวของเขาเป็นเครื่องสังเวยให้กับนักล่า ร่างของเขาจะถูกส่งไปลงนรก นรกเดียวกันกับที่พ่อบอกเล่าซ้ำๆ ให้กับลูกศิษย์ลูกหาของพ่อ ถ้าฉันไม่ล้มเลฉันจะประสบความสำเร็จในภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์ของฉัน (Syumul, 2002 : 73)⁴³

ในนวนิยายเรื่อง ฆูมูล ตัวละครชายซึ่งเป็นสามีของลิโอนีจะไม่ปรากฏชื่อ เช่น “Kadang-kandang, ayah datang ke rumah kami, menanyakan tentang aku kepada lelaki yang

⁴² เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

⁴³ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

aku kahwini” (บางครั้งพ่อกับแม่ที่บ้านฉันและถามชายที่ฉันแต่งงานด้วยถึงฉัน ฉันก็ไปซ่อนตัวหลบเพื่อหลีกเลี่ยงการพบหน้าพ่อเพื่อไม่ให้เห็นใบหน้าที่ยิ้มแย้ม” หรือการสรรพนาม “dia” ซึ่งแปลว่า “เขา” หรือ “lelaki itu” ซึ่งแปลว่า “ชายผู้นั้น” ในการบรรยายความรุนแรงที่ผู้ชายมีต่อสตรีซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัว การเล่าเรื่องโดยไม่ปรากฏชื่อของผู้กระทำ ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวและคนรักของลีโอนี เป็นการปฏิเสธอำนาจของบุรุษที่กดขี่สตรี และเป็นการโต้กลับอำนาจของผู้ชายที่กระทำความรุนแรงต่อสตรี

3.2.3 “บันทึกซ่อนสุข” พื้นที่ของสตรีกับการต่อรองอำนาจของจาริต

ลีโอนีเขียนบันทึกความรู้สึกของเธอผ่านรูปแบบของบันทึกประจำวัน ผู้ประพันธ์ใช้คำว่า ‘tersurat’ ซึ่งแปลว่า การบันทึก จากบทสัมภาษณ์ของผู้ประพันธ์ อัจฉริยะ นูรินให้สัมภาษณ์ว่า นวนิยายเรื่อง *มูมู* นั้นเกิดจากการที่แม่เขียนบันทึกไดอารี (diary) เล่าความทุกข์ที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว การเล่าเรื่องความทุกข์และความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าอภิมรณ ดังนั้นสัญลักษณ์และภาษาที่ใช้จึงต้องมีการตีความเพื่อให้ผู้อ่านจินตนาการตามไปด้วย และการสื่อสารทางอ้อมนั้นช่วยลดความรุนแรงที่ปรากฏในเรื่องได้

จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ นำเสนออำนาจของเรื่องเล่าและกลวิธีการประพันธ์ของเรื่องเล่าในบทความเรื่อง “เรื่องเล่ากับการสร้างสายสัมพันธ์ครอบครัวในบันทึกความทรงจำเรื่อง When Broken Glass Floats ของจันรี อิม” ในหนังสือ *อาเขียนจากมิตวกรรมกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์* จิราภรณ์กล่าวว่า การสูญเสียความสามารถในการบอกเล่าประสบการณ์ของผู้รอดชีวิตผ่านภาษาสะท้อนให้เห็นความจำกัดของภาษาสามัญในการแสดงความรู้สึกเมื่อตกอยู่ในสภาวะความเป็นและความตาย (จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์, 2556)

จากข้อความดังกล่าวนี้เชื่อมโยงภาษาที่อัจฉริยะ นูรินบรรยายความเจ็บปวดจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตัวละครสตรีในแง่ที่ว่า ความเจ็บปวดและบาดแผลทั้งร่างกายและจิตใจนั้นเป็นสิ่งที่เจ็บปวดเกินกว่าจะบรรยายโดยใช้ภาษาที่สื่อสารให้คนอื่นรับรู้ได้ การใช้สัญลักษณ์และการเล่าผ่านบันทึกประจำวันของลีโอนี โดยเป็นการแอบเล่านี้เป็นการส่งสารให้เห็นว่าความรุนแรงและความเจ็บปวดที่สตรีประสบนั้นยากที่จะอธิบายได้ และแม้จะอธิบายหรือบอกกล่าวแก่คนอื่นๆ จะกลายเป็นว่าลีโอนีทำลายความน่าเชื่อถือของครอบครัวและสามี โดยเฉพาะการนำเรื่องราวความรุนแรงในครอบครัวมาเล่าใหม่นั้น เท่ากับเป็นการก่อความรุนแรงเพิ่มขึ้นผ่านคำให้การ ดังนั้นการใช้สัญลักษณ์สื่อถึงความเจ็บปวดของสตรีนั้นเป็นการลดทอนความรุนแรงที่เกิดขึ้นในชีวิตและทำให้สตรี

ไม่รู้สึกรู้ถึงการรับรู้ว่าเป็นเหยื่อ แต่การเล่าใหม่ในรูปของความเปรียบนั้นเป็นการเยียวยาบาดแผลของสตรีอีกด้วย (จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์, 2556: 133) ดังนั้น การรำพึงความนัยผ่านการบันทึกประจำวันของลิโอนีนนั้นทำให้เธอสามารถทบทวนความรู้สึกของตนเองที่มีต่อการใช้ชีวิตคู่ของตนเองมากขึ้น

ฉันรวบรวมสติความกล้าเพื่อลอบมองไปที่สะพาน ฉันกระพริบตาถี่ๆ หลายครั้ง มันยังคงบวมและเหลืองอยู่ แม้อาการบวมซ้ำจะบรรเทาลงบ้างแล้ว ฉันคาดคิดไป มันมิใช่เขาที่ผ่านข้ามสะพาน แต่มันเป็นลูกกวางที่กระโดดตามแม่มันไป ทันใดนั้นฉันก็เอื้อมมือไปจับที่ท้องของฉัน แม้จะเป็นเพียงห้าเดือนที่ก่อตัวขึ้นในครรภ์ของฉันได้เตะครรภ์ของฉันอย่างแรง ความแรงเช่นเดียวกับที่สามีของฉันเตะฉัน ฉันไม่รู้ว่าจะทำไมความเศร้าถึงวนเวียนในความคิดของฉัน หรือเพราะการคิดถึงทารกในครรภ์ของฉันมันทำให้ฉันแข็งแกร่งพร้อมที่จะตัดสินปัญหา (Syumul, 2002 :55-56)⁴⁴

นอกจากนี้แล้ว ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอการตีความเกี่ยวกับความเป็นแม่ และอัตลักษณ์สตรีผ่านการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ และประสบการณ์ความเป็นแม่ผ่านเรื่องเล่า อัซมะฮ์ นูร์ดินตั้งคำถามไว้ว่าความเป็นแม่ทำให้สตรีมีเสรีภาพจริงหรือไม่ ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์เรื่องราวที่เกิดขึ้นในนวนิยาย *ณัฐมูล* ว่าความเป็นแม่นั้นเป็นสิ่งที่สังคมมาเลย์ให้ความสำคัญ และการเป็นแม่นั้นเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ในขณะที่ แอเรียนา ดิ โรโล (Aureliana Di Rollo) ได้กล่าวถึงประเด็นเรื่องอัตลักษณ์สตรีกับความ เป็นแม่ในบทความเรื่อง “Motherhood and Female Identity in Oriana Fallaci and Valeria Parrella: A Case of Literary Metering?” กล่าวว่า การเล่าเรื่องของแม่สู่ลูกสาวผ่านการบันทึกนั้น เป็นการสะท้อนประสบการณ์ของแม่สู่ลูกสาวโดยเธอยกประโยคของ แอนเดรีย ริช ดังนี้ “ในฐานะลูกสาว เราอยากมีแม่ที่มีอิสรภาพ มีความคิดเป็นของตนเอง และส่งต่อมายังลูกสาว คุณภาพชีวิตของแม่เป็นสิ่งที่เปี่ยมรดกตกทอดมาสู่ลูกสาว เพราะผู้หญิงเชื่อมั่นในตนเอง ผู้หญิงที่ต่อสู้เพื่อตัวเอง นั้น เป็นแบบอย่างที่จะทำให้ลูกสาวของเธอมีหวังที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป” (Rollo, 2016)

ประเด็นเรื่องเล่าแม่สู่ลูกสาวนั้น ในนวนิยายเรื่อง *ณัฐมูล* เป็นการนำเสนอสายสัมพันธ์ของแม่ที่มีต่อลูกในครรภ์ ลิโอนีนพยายามหาทางที่จะหนีจากการทุบตีของสามี ทุกครั้งที่คิดจะทำร้ายหรือเอาคืนเขาผู้นั้น ลิโอนีนก็กลับนึกถึงชีวิตครอบครัว ลูกที่เกิดมาจะรู้สึกเช่นไร ถ้าต้องเผชิญกับการเป็นเด็กกำพร้า พ่อและแม่

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

แต่ในช่วงเวลานั้น ในขณะที่ฉันกำลังจะเผยใบหน้าที่บวมช้ำออกมาในขณะที่ฉันอยู่ห่างไกลจากคนทั่วไปที่ฉันรู้จัก และ ณ ที่ชายเนินนั้น ฉันไม่มีเพื่อนเลย “เขา” ไม่เคยช่วยให้ฉันทำความรู้จัก (รู้จักมักคุ้น) กับผู้ใด ในขณะที่ฉันเองก็ไม่ต้องการเช่นเดียวกัน เนื่องจากฉันกลัวว่าพวกเขาจะถามถึงรอยช้ำสีม่วงคล้ำของฉัน อาการบวมที่ปรากฏร่องรอยอยู่บนใบหน้าของฉัน ฉันจะพูดเฉพาะเท่าที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น เว้นเสียแต่พูดกับลูกในครรภ์ของฉัน ดังเช่นที่ฉันเห็นลูกกวางเดินตามแม่ของมันทุกๆ บางที “เขา” อาจจะรู้แล้วที่ฉันกำลังมีลูกอยู่ในท้อง และใกล้ที่จะคลอดแล้ว บางที “เขา” อาจจะรู้สึกเวทนาลูกที่ยังอยู่ในท้อง (Syumul, 2002: 212) ⁴⁵

การเล่าเรื่องผ่านบันทึกของลีโอนีนี้จึงเป็นวิธีการหนึ่งถึงการยืนยันการมีตัวตนของสตรีเอง ลีโอนีมักรำพึงกับตนเองเสมอว่าการใช้ชีวิตในแต่ละวันเหมือนตายทั้งเป็น การที่โดนทำร้ายร่างกายจากคนรักทำให้เธอเหมือนกับว่าได้ตายไปแล้ว การที่พ่อตัดขาดเธอจากการเป็นสมาชิกครอบครัวนั้นเท่ากับว่าเธอได้ตายไปแล้วเช่นกัน ดังนั้น การรื้อฟื้นประสบการณ์ชีวิตของลีโอนีผ่านบันทึกจึงเป็นการกอบกู้คุณค่าและความรู้สึกถึงการมีอยู่ในฐานะมนุษย์ของลีโอนี และบันทึกที่ลีโอนีเขียนขึ้นนี้เป็น การเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ของเธอและบุตรสาว “จูไวเรยะฮ์” บุตรสาวที่รู้สึกถึงการไร้รากและไร้ตัวตนในสังคมยุคใหม่ เมื่อจูไวเรยะฮ์ได้อ่านบันทึกของแม่ ทำให้เธอได้รื้อฟื้นตัวตนที่ขาดหายไป นั่นคือภาพที่เธอเห็นรางๆ มาตลอดในสภาวะกึ่งหลับกึ่งตื่น เธอมักเห็นภาพของหญิงสาวผู้นำสงสารในไร้หน่อไม้ฝรั่งในช่องเขาคินาบาลู เมื่อได้อ่านบันทึกของแม่ จูไวเรยะฮ์จึงกล้าที่จะรื้อฟื้นอดีตของการเป็นลูกกำพร้า และความยากลำบากในอดีตที่ไม่รู้ว่าใครคือแม่ที่แท้จริงของตนเอง

ข้อสังเกตประการหนึ่งในนวนิยายเรื่อง *ฉมูล* คือ การที่ลูกสาวใช้ชื่อของผู้เป็นแม่ ในที่นี้มีสาเหตุหลักด้วยกัน 2 ประการคือ ประการแรก ในวัฒนธรรมของผู้คนในรัฐซาบะฮ์ก่อนการมาของอิสลาม การตั้งชื่อบุตรสาวจะใช้คำว่า “ปุเตอรี (puteri)” เป็นการยกย่องให้เกียรติผู้เป็นแม่ ดังนั้นเมื่อสตรีให้กำเนิดบุตรสาว การตั้งชื่อของบุตรสาวจึงนิยมใช้ชื่อของแม่ ซึ่งค่านิยมดังกล่าวก็ยังคงอยู่ในสังคมจนถึงทุกวันนี้ ในลักษณะเดียวกันนี้ ในศาสนาอิสลาม สตรีสามารถใช้นามสกุลของตนเองได้เช่นเดียวกัน จึงอาจเป็นไปได้ว่า อาฮิมต้องการตั้งชื่อหลานสาวโดยใช้ชื่อของลูกสาวผู้ล่วงลับไปนั้นเป็นการรำลึกถึงกัน และเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า ตนนั้นให้ความสำคัญกับบุตรสาวเท่าที่บิดาคณหนึ่งจะกระทำได้ ประการที่สอง การตั้งชื่อแม่-ลูกสาวโดยใช้ชื่อเดียวกันนี้เป็นกลวิธีการเล่าเรื่องของ

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ผู้ประพันธ์ ที่มีนัยยะของการปฏิเสธอำนาจของบุรุษ โดยเฉพาะอำนาจของพ่อ และเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการกระทำความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรมต่อสตรีซึ่งเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับบุรุษ

นอกจากบันทึกความทรงจำจะทำให้ ลีโอนี หรือ จูเวเรียส สามารถกู้ศรัทธาของตนเองได้แล้ว บันทึกของลีโอนียังกลายเป็นเครื่องเยียวยาจิตใจของอาฮิม อาฮิมรู้สึกผิดมาตลอดที่ปล่อยให้บุตรสาวเผชิญกับความรุนแรงโดยไม่อาจยื่นมือเข้าไปช่วย อาฮิมเข้าใจผิดมาตลอดว่าลีโอนีไม่ต้องการเข้ารับอิสลามเพราะต้องการปฏิเสธตน เมื่อได้กลับมาอ่านบันทึกนี้อีกครั้งทำให้ปมต่างๆ ในใจคลี่คลาย และนำไปสู่การใช้ชีวิตที่เหลืออยู่ของตนเพื่อสังคมและคนอื่น ๆ ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับว่าอดีตเป็นสิ่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อชาวบ้านร้องขอให้อาฮิมตัดต้นไม้ที่ขวางทางสร้างสะพานเชื่อมต่อกับหมู่บ้านของตนไปยังอีกฟากหนึ่ง เนื่องจากต้นไม้ต้นนี้เป็นสถานที่ฝังศพลูกสาว (ลีโอนี) ดังนั้นการได้อ่านบันทึกของลูกสาว เท่ากับเป็นการทบทวนอดีตและการขอลูแก่โทษต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำบุตรสาวโดยไม่ตั้งใจ (Syumul, 2002: 235)

ผู้ประพันธ์นำเสนอนวนิยายเรื่องนี้โดยถ่ายทอดให้ผู้อ่านตระหนักถึงเสียงเงียบ/เสียงที่ไม่ได้ยินจากการที่สตรีถูกกระทำความรุนแรง ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้ต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสตรีนั้นไม่จำเป็นต้องแสดงออกผ่านการตอบโต้ด้วยการกระทำแต่เพียงอย่างเดียว การเสนอปัญหาความรุนแรงของสตรีผ่านวรรณกรรมและการบันทึกความทรงจำนั้นเป็นยุทธวิธีหนึ่งของการต่อต้านการกดขี่และความรุนแรงที่มีต่อสตรี การนำเสนอภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ปรากฏในนวนิยายเป็นการช่วยให้สตรีเข้าใจจิตใจตนเอง และสามารถให้การเขียนเป็นการเยียวยาต่อความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการอ่านตีความหมายของการเป็นปัจเจกในสังคม และเป็น การสะท้อนศักยภาพของมนุษย์ในการต่อสู้กับการครอบงำจากจารีตและอุดมการณ์ผ่านจินตนาการด้วย นอกจากนี้ การที่ลีโอนีให้อภัยสามี และบิดาต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้น เป็นการตอบโต้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมด้วยสันติวิธี เป็นการที่สตรีสามารถก้าวข้ามความรุนแรงที่หลุดพ้นจากกรอบคิดชั่วคราวข้าม และสามารถนิยามความชอบธรรมของตนเองขึ้นมาได้ ดังหลักคำสอนในศาสนาอิสลามที่ว่า การให้อภัย จึงเป็นส่วนหนึ่งจากจริยธรรมอันสูงส่ง และเป็นมารยาทอย่างหนึ่งของการคบหาสมาคม เนื่องจากในการดำเนินชีวิตทางสังคมนั้น เราจะพบว่า มีน้อยคนนักที่ลืมหินต่างๆ ของเขามิเคยถูกล้วงละเมิดจากผู้อื่น

ศาสนาอิสลามนั้น ถือว่าการให้อภัยเป็นคุณธรรมอันยิ่งใหญ่ เนื่องจากสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ หลากหลาย ย่อมต้องมีการละเมิด การเบียดเบียนและการกระทบกระทั่งกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การให้อภัยกันจึงเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่น่าอยู่ มีแต่ความสงบสุขและความสมานฉันท์ คนที่ให้อภัยก็มีความสุข และคนที่ได้รับการให้อภัยก็มีความสุขเช่นเดียวกัน

ดั่งที่อัลลอฮ์ (ช.บ) ได้ทรงยกย่องและชื่นชมผู้ที่ให้อภัยไว้ในอัลกุรอาน และทรงนับว่า
มันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของบรรดาผู้ยำเกรง (มุตตะกีน) โดยที่พระองค์ทรงตรัสว่า:

"(บรรดาผู้ยำเกรงนั้น) คือ บรรดาผู้ที่บริจาค ทั้งในยามสุขสบายและในยามเดือดร้อน
และบรรดาผู้ระงับความโกรธ (ของตัวเอง) และบรรดาผู้ให้อภัยแก่เพื่อนมนุษย์
และอัลลอฮ์ทรงรักบรรดาผู้ประพฤติดี." (อาลี อิมรอน :134)

"ผู้ใดให้อภัยและแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น รางวัลของเขาอยู่กับอัลลอฮ์" (อซซุรอ :40)
และมีรายงานจากท่านอิมามซอดิก (อ.) ซึ่งกล่าวว่า :-

"ผู้ใดที่ระงับจิตใจของตนเมื่อเกิดความปรารถนา เมื่อเกิดความหวั่นกลัว และเมื่อเกิด
ความโกรธนั้น อัลลอฮ์จะทรงห้ามเรือนร่างของเขาจากไฟนรก."

กรณีที่จะเรียกว่าเป็น "การให้อภัย" นั้น คือในสถานะที่คนเรามีความสามารถแก้แค้นหรือ
ตอบโต้การกระทำผิดของผู้อื่นได้ แต่เขาไม่ได้กระทำการตอบโต้ หากแต่การนิ่งเฉยหรือการวางเฉย
เนื่องจากการที่ไม่สามารถตอบโต้ได้นั้นไม่อาจนับว่าเป็นการให้อภัย อีกทั้งยังเป็นสาเหตุนำไปสู่ความ
เคียดแค้นและความเกลียดชัง ซึ่งคุณลักษณะทั้งสองประการนี้ เป็นบ่อเกิดแห่งความชั่วอีกมากมาย
เช่น การคาดคิดในทางไม่ดี การอิจฉาริษยา การนินทา และการใส่ร้ายป้ายสี เป็นต้น และด้วยเหตุผล
นี้เอง อิสลามจึงได้กำชับให้มุสลิมทุกคนให้การช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแก และปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของ
พวกเขาจากบรรดาผู้กดขี่ เพื่อที่ว่าความเคียดแค้นของเขาจะได้ไม่สะสมจนกระทั่งทำให้หัวใจที่ผ่อง
แผ้วและใสบริสุทธิ์ต้องถูกทำลายลงไป บ่อยครั้งที่คนเรากระทำผิดและละเมิดสิทธิต่าง ๆ ของผู้อื่น
และก็มีความคาดหวังที่จะให้ผู้อื่นอภัยให้ตนเอง แต่ตัวเขาเองก็ไม่เคยที่จะให้อภัยให้แก่ผู้อื่นเลย ด้วย
เหตุนี้ ผู้ที่คาดหวังจะให้ผู้อื่นอภัยความผิดของตน ตัวเขาเองก็จะต้องให้อภัยต่อความผิดของผู้อื่นด้วย
เช่นกัน และผู้ที่ตอบโต้ความเลวร้ายของผู้อื่นด้วยวิธีการแก้แค้นและเอาคืนนั้น จะเป็นเหตุทำให้ความ
เคียดแค้นชิงชัง และความเป็นศัตรูกันในระหว่างพวกเขาเพิ่มมากยิ่งขึ้น แต่หากเราตอบโต้ความไม่ดี
งามหรือความผิดของผู้อื่นด้วยการทำดีตอบ ด้วยวิธีการนี้จะทำให้เขาสามารถทำให้ฝ่ายตรงข้าม
คุกเข่ายอมสยบต่อเขาได้ ความเคียดแค้น ชิงชังและความเป็นศัตรูของเขา ก็จะเปลี่ยนเป็นความรัก
และกลายเป็นมิตรสนิท

3.3 “ถ้าเราต่างยืนคนละฝั่งความหมาย” การทบทวนบทบาท ตัวตน และวิถีสตรีแม่ศรีเรือน

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความคิดและทัศนคติที่ปัจเจกมีต่อความเชื่อ และ
อุดมการณ์ต่างๆ ย่อมเปลี่ยนไปด้วย แต่ในสังคมที่จารีตปฏิบัติมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคม และจารีต
ดังกล่าวส่งต่อและผลิตซ้ำอุดมการณ์บางประการไว้ เนื่องจากสถาบันอำนาจต่างเล็งเห็นประโยชน์ของ

การใช้จารีตปฏิบัติหลอมรวมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไว้ด้วยกัน และสามารถควบคุมและจัดการกับวิถีชีวิตของผู้คนให้เป็นไปตามกลไกทางอำนาจที่ตนต้องการได้ ดังนั้นปฏิบัติการของจารีตที่ปรากฏในสังคมยุคใหม่จึงแทบจะไม่มีสิ่งใดเปลี่ยนแปลง แต่กลับได้รับการผลิตซ้ำและนำมาใช้เป็นปฏิบัติการกำกับคนรุ่นใหม่ให้มีความเชื่อว่าการที่สถาบันอำนาจ โดยเฉพาะรัฐนำจารีตปฏิบัติที่นั้นกลับมาเป็นนโยบายทางด้านสังคม ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือแม้กระทั่งกฎหมายที่ทำให้ปัจเจกบุคคลเชื่อว่า อุดมการณ์ดังกล่าวคือสิ่งที่นำพาตนเองไปสู่อนาคตและโลกใบใหม่ที่ดีกว่าเดิม ทำให้บรรณกรรมซึ่งเป็นตัวบททางวัฒนธรรมเกิดความเลื่อนไหลเปลี่ยนผ่านและหลากหลายมากขึ้น

แน่นอนว่าเมื่อปัจเจกบุคคลต้องปฏิสัมพันธ์กับอำนาจและอุดมการณ์ที่มีความซับซ้อน ปัจเจกบุคคลจะมีปฏิกริยาตอบกลับในลักษณะ “กลืนไม่เข้า คายไม่ออก” กล่าวคือ หากบุคคลผู้นั้นต้องการเลือกที่จะยืนอยู่ข้างอุดมการณ์รัฐที่ได้รับการชวนเชื่อว่าดี แต่สังคมยังคงยึดติดกับกรอบความคิดจากจารีตปฏิบัติ ซึ่งเป็นความย้อนแย้งของอัตลักษณ์ในสังคมยุคใหม่ ภาวะ “กลืนไม่เข้า คายไม่ออก” นี้เองเป็นสิ่งที่ปัจเจกบุคคลเริ่มมีการตั้งคำถาม และสร้างกระบวนการต่อรอง และตอบโต้กับการย้อยุดระหว่างแนวคิดแบบเก่ากับใหม่ เมื่อปัจเจกบุคคลค้นพบวิถีทางในการต่อรองและโต้กลับกับอุดมการณ์ต่างๆ ที่ไหลเวียนนี้แล้ว การเริ่มนิยาม และริ่สร้าง ความหมายของการเป็นปัจเจกบุคคลจึงเริ่มต้นขึ้น

นวนิยายเรื่อง *ภรรยา (Isteri)* ผลงานของโรซมีนี ซาร์รี และรวมบทกวีเรื่อง *ฝ่าคลื่น นาวาชีวิต (Facing the Harbour)* ผลงานของกวีหญิง ซูรินะฮ์ ฮัสซัน นำเสนอให้เห็นการวิพากษ์และตั้งคำถามกับมายาคติของสังคมที่มีผลต่อบทบาทของสตรีทั้งการเป็นภรรยาและบุตรสาวผู้ซื่อสัตย์และภักดีต่อครอบครัว ผู้ประพันธ์ต่างชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีส่วนต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทของแม่ศรีเรือนในฐานะภรรยา การตั้งคำถามผ่านวรรณกรรมของนักเขียนสตรีในที่นี้จึงเป็นการทบทวนความหมายของสตรีผ่านการถอดบทเรียนของตัวละครสตรีในเรื่อง เพื่อเป็นการส่งสารให้สตรีในสังคมยุคใหม่ตระหนักและเข้าใจบทบาทของตนเอง ตลอดจนแสวงหาหนทางและพื้นที่ในการแสดงออกถึงความเป็นสตรีในแบบที่ตนเองวาดหวัง นวนิยายเรื่อง *ภรรยา* ยังเป็นการตั้งคำถามกับสังคมว่า สตรีในสังคมไม่ว่าจะดำรงบทบาทแม่ศรีเรือนในสถานะใดก็ตาม ผู้หญิงมีสิทธิ์ในการแสดงออกต่อความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่แอบซ่อนเร้นในสังคมปัจจุบันได้มากน้อยเพียงใด และจากความเชื่อที่ว่า ความเป็นมนุษย์นั้นประกอบไปด้วยอารมณ์ ความรู้สึก และความปรารถนา ดังนั้นแม้สตรีจะอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม แต่กระบวนการตั้งคำถามผ่านวรรณกรรมของสตรีคือกระบวนการที่สตรีทบทวนบทบาทและความหมายแห่งตนอยู่เสมอ ซึ่งเท่ากับว่า สตรีมีกระบวนการในการต่อรองกับความสัมพันธ์อำนาจที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมอย่างไม่มีขีดจำกัด

3.3.1 พหุภรรยา มายาคติคติการแต่งงานและการเป็นภรรยาผู้ภักดี ในนวนิยายเรื่อง

ภรรยา

นวนิยายเรื่อง *ภรรยา (Isteri)* (1989) ผลงานของโรซมินี ชาอ์รี (Rosmini Shaari) ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1988 ผลงานนี้ได้รับการตอบรับจากผู้อ่านอย่างมาก เนื่องจากเป็นนวนิยายที่สะท้อนการต่อรองและจัดการกับปัญหาพหุภรรยาในสังคมมาเลย์ของสตรีในสังคมยุคใหม่ แม้ว่าโรซมินี ชาอ์รี จะสร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับสตรีมุสลิมมาเลย์มาแล้วหลายเรื่อง แต่นวนิยายเรื่อง *ภรรยา* กลับทำให้เธอกลายเป็นนักเขียนสตรีที่มีชื่อเสียงเทียบเท่ากับนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ร่วมสมัย อาทิ อาดีบะฮ์ อามิน (Adibah Amin) ซาฮาระฮ์ นะวาวิ (Zaharah Nawawi) และ คาดียะฮ์ ฮาซิม (Khadijah Hashim) นอกจากนี้แล้ว นวนิยายเรื่องนี้ยังมีการหยิบยกเป็นประเด็นในการวิจัยด้านวรรณกรรม โดยเฉพาะการศึกษาภาพตัวละครหญิงสมัยใหม่ การศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสตรีมุสลิมมาเลย์ในฐานะภรรยา และอีกหลายประเด็นด้วยกัน

เรื่องราวในนวนิยายเรื่อง *ภรรยา* เริ่มต้นขึ้นผ่านการบรรยายสภาพความเป็นอยู่ของโซเฟีย (Sofia) สตรีชนชั้นกลางในเมืองหลวง โซเฟียแต่งงานกับฮาลิม (Halim) และมีบุตรและธิดาสองคน ทั้งคู่ย้ายมาอยู่ในเมืองหลวง เนื่องจากฮาลิมได้รับตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงกัวลา ลัมเปอร์ ด้วยเหตุนี้รูปแบบชีวิตของฮาลิมเปลี่ยนแปลงไป ชายหนุ่มออกไปพบปะกับลูกค้าแทบทุกวัน ทิ้งให้โซเฟียทำหน้าที่แม่บ้าน ดูแลข้าวปลาอาหารและทุกข์สุขให้แก่ทุกคนภายในบ้านเพียงลำพังนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

โซเฟียต้องคอยไปพบปะกับภรรยาของผู้บริหารในบริษัทของสามี ผู้ประพันธ์นำเสนอรูปแบบชีวิตของภรรยาในสังคมเมืองที่ต้องร่วมสมาคมด้วยกันทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ โซเฟียเป็นสตรีที่ไม่ชอบเข้าร่วมสมาคม “ภรรยา” เพราะทุกคนล้วนแต่เล่าเรื่องราวของสามีที่มีภรรยาลับๆ มาวิพากษ์วิจารณ์และยุแหย่ให้ภรรยาจัดการกับหญิงสาวที่มายุ่งเกี่ยวกับสามีของตน และคอยกะเกณฑ์ให้ภรรยาคนอื่นๆ ปฏิบัติตามวิธีที่ใครสักคนในกลุ่มสามารถจัดการกับสามีจอมเจ้าชู้ได้ ความวุ่นวายในสมาคม “ภรรยา” ที่ระฮัมมะฮ์ (Rahmah) เพื่อนบ้านของเธอตั้งขึ้นเองนั้น ทำให้โซเฟียพยายามบ่ายเบี่ยงโดยอ้างว่าต้องดูแลปรนนิบัติสามีและลูกๆ แต่ท้ายที่สุดเมื่อฮาลิมได้เลื่อนขั้นเป็นผู้บริหารระดับสูง โซเฟียก็ต้องเข้าร่วมสมาคมดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

โซเฟียได้รับการร้องขอจากฮาลิมให้จัดเตรียมอาหารเพื่อต้อนรับผู้บริหารหญิงคนใหม่ของบริษัท โดยที่ไม่รู้เลยว่าเธอจะได้พบกับเพื่อนสนิทสมัยเรียนมหาวิทยาลัย ในค่ำคืนหนึ่งโซเฟียจึงได้พบ

กับ วาตี (Wati) สตรีรุ่นราวคราวเดียวกันกับเธอ แต่วาตีกลับแลดูอ่อนเยาว์กว่าตนเองซึ่งมองเผินๆ เหมือนกับสตรีที่กำลังก้าวสู่อายุวัย วาตีเป็นดั่งกระจกสะท้อนให้โซเฟียเริ่มลุ่มลึกคิดเกี่ยวกับการทำหน้าที่แม่บ้านและภรรยา ชีวิตประจำวันของโซเฟียมักจะขลุกอยู่แต่ในพื้นที่ครัว ไม่เคยคิดที่จะดูแลตัวเอง จนกระทั่งวาตีต้องปฏิบัติความคิดของเพื่อนรัก และทำให้โซเฟียได้รับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมเจ้าชู้ของสามี

วันหนึ่งโซเฟียได้รับโทรศัพท์จากหญิงสาวที่ชื่อโนรา (Nora) ทั้งสองนัดพบกัน โดยที่โนราถูกสงสัยว่าเป็นหญิงคนรักลับๆ ของฮาติม โนราได้รับการขอร้องจากฮาติมให้ปิดบังเรื่องที่เกิดขึ้น โซเฟียเริ่มรู้สึกว้าวุ่นกับสถานะภรรยาของเธอกำลังสั่นคลอน จึงยอมรับคำแนะนำของวาตี ในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง อย่างไรก็ตาม โซเฟียพบว่าความงามที่เกิดจากการปรุงแต่งนั้นไม่จีรังยั่งยืน เพราะในท้ายที่สุดมนุษย์ทุกคนต่างก็กลับคืนสู่พระเจ้า โซเฟียจึงกลับมาเป็นตัวเองอีกครั้ง ไม่นานหลังจากนั้น โซเฟียล่วงรู้ความสัมพันธ์ลับระหว่างฮาติมกับโนราจากการที่ร่วมเดินทางไปประชุมที่ต่างประเทศ วาตีอยากให้โซเฟียออกไปเปิดหูเปิดตาและพักผ่อนจากการทำหน้าที่แม่บ้านชั่วคราว แต่ฮาติมแอบนัดโนราร่วมการเดินทางครั้งนี้ด้วย

โนราไม่พอใจที่ทั้งสองสามารถเดินเคียงข้างกันในฐานะภรรยา ในขณะที่ตนเองเป็นได้แค่ผู้หญิงคนสนิทลับๆ ของฮาติม โนราตัดสินใจพิสูจน์ว่าตนเองที่สาวและสวยกว่าจะเอาชนะภรรยาเช่นโซเฟียได้หรือไม่ แต่แล้วโนราก็พบว่าเธอไม่ใช่ผู้หญิงคนสนิทของฮาติม ฮาติมเองเกรงว่าตนเองจะได้รับความเสื่อมเสียในสังคม เพราะการมีภรรยาลับๆ นั้นจะทำให้เขาไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มนักธุรกิจ ฮาติมจึงตัดสินใจชุกซ่อนความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ และทำให้โนราตกอยู่ในสภาวะคลุมเครือเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้ โนราจึงตัดสินใจพิสูจน์ความรักที่ฮาติมมีต่อตนเอง หลังจากเดินทางกลับจากญี่ปุ่น เธอแอบพบกับฮาติม ณ อะพาร์ตเมนต์สุดหรูแห่งหนึ่งใจกลางเมือง โนราพยายามแสดงออกว่าตนเองมีชัยเหนือภรรยาของฮาติม จนทำให้ชายหนุ่มเริ่มไม่พอใจและหันไปมีสัมพันธ์กับวาตีเพื่อนสนิทของโซเฟีย

วาตีไม่เฉลียวใจกับพฤติกรรมที่เปิดกว้างของฮาติม วาตียังคงปฏิบัติตนฉันท์เพื่อนกับฮาติม ในขณะที่ผู้คนรอบข้างเริ่มสงสัยในความสัมพันธ์อันคลุมเครือระหว่างวาตีและฮาติม โนราบังเอิญพบวาตีในห้องพักผ่อนส่วนตัวของฮาติมจึงนำเรื่องราวไปบอกกับราฮิม (Rahim) สามีของวาตี และโซเฟียซึ่งเป็นคู่ปฏิบัติของตน เมื่อความสัมพันธ์อันคลุมเครือของวาตีถูกสืบอย่างลับๆ จากราฮิมผ่านความช่วยเหลือของโนรา ทำให้ชีวิตของวาตีเผชิญกับปัญหาพหุภรรยา ราฮิมเชื่อในภาพที่ปรากฏจากนักสืบและคำบอกเล่าของโนรา อีกทั้งความรู้สึกว่าตนเองเป็นชายที่ด้อยค่า เมื่อเปรียบเทียบกับวาตีที่มีพร้อม

ทุกอย่างและเป็นสตรีที่มีความทันสมัย ตลอดจนราฮิมเองที่ต้องการภรรยาที่ทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือน และดูแลปรนนิบัติตนเอง ราฮิมจึงตัดสินใจแต่งงานอย่างลับๆ กับมาลีซา (Malisa) เพื่อนร่วมอะพาร์ตเมนต์เดียวกันกับวาตีในตอนจบของเรื่องโดยไม่ขออนุญาตจากวาตีซึ่งเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย

วาตีพบว่า โซเฟียเข้าใจตนเองผิดเพราะคำบอกเล่าของคนอื่นๆ ทำให้มิตรภาพระหว่างโซเฟียและวาตีสิ้นสุดลง วาตีตั้งใจจะอธิบายเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นให้ราฮิมฟัง แต่เธอกลับพบมาลีซากำลังทำหน้าที่ภรรยาแทนตนเองในบ้านของราฮิมที่กาลอย วาตีรู้สึกประหนึ่งได้รับโทษทัณฑ์จากการเป็นผู้หญิงเก่งอย่างไม่เป็นธรรมจากเพื่อน สามิ และคนรอบข้าง ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของตัวละครที่มีความน้อยเนื้อต่ำใจ และรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมของสังคมที่มีต่อตนเอง ตลอดจนตัวละคร วาตีมีการตั้งคำถามว่าการเป็นสตรีที่มีความมั่นใจในตนเอง และมีสัมพันธภาพที่เปิดกว้างกับเพศตรงข้าม เป็นสิ่งที่ผิดมหัศจรรย์หรือไม่ วาตีเชื่อมาตลอดว่าการเป็นสตรียุคใหม่และพบปะกับผู้ชายในฐานะเพื่อนเดินทางไปไหนมาไหนด้วยกันโดยไม่ต้องมีสามีคอยติดตามจะเป็นสิ่งที่สังคมให้การยอมรับ เช่นเดียวกับกับสตรีในสังคมตะวันตก สตรีสามารถทำงานนอกบ้านร่วมกับบุรุษได้ ความเชื่อของวาตีในการเป็น “ผู้หญิงเก่ง” จึงพังทลายลง และเป็นเพียงอุดมการณ์ส่วนตนเท่านั้น

แม้ว่าวาตีจะยืนยันในความบริสุทธิ์ของตนเองแล้วก็ตาม ราฮิมกลับกลายเป็นบุคคลที่มีแต่ความลึกลับ ชายหนุ่มมีอาจที่จะหย่าขาดจากมาลีซาได้ และยังคงต้องการรักษาสถานะระหว่างเขาและวาตีไว้ในฐานะสามีภรรยาเช่นเดิม วาตีตัดสินใจยุติความสัมพันธ์กับราฮิม และเลือกที่จะเดินออกจากการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันกับชายหนุ่มผู้มีอนาคตก้าวไกล เธอยินดีที่จะเป็นภรรยาที่สามีขอยุติการใช้ชีวิตคู่ แม้จะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นหญิงหม้าย การเลือกเดินออกจากปัญหาที่เธอรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมนั้นยังดีกว่าการยอมรับว่าการมีภรรยาหลายคนเป็นสิ่งที่ชอบธรรม แม้อนาคตข้างหน้าจะพრაเลือนและไม่ชัดเจน ในขณะที่โซเฟียยอมก้าวข้ามความรู้สึกส่วนตนและเห็นกับความสุขของสมาชิกในครอบครัว โซเฟียทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมดและยอมอภัยให้ต่อฮาติมและโนรา การก้าวข้ามปัญหาของการมีภรรยาหลายคนของสามีครั้งนี้ แม้จะไม่แน่ชัดว่าฮาติมจะหยุดชีวิตที่เหลือเพื่อเธอเพียงผู้เดียวหรือไม่ โซเฟียกลับมองข้ามและให้ความสำคัญกับการให้คุณค่าตนเอง

ผู้วิจัยศึกษาบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่กำหนดอัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือนในนวนิยาย และศึกษาวิเคราะห์การต่อรองและโต้กลับการนิยามความหมายของสตรีมาเลย์ภายใต้จารีต มายาคติ และอุดมการณ์รัฐ นวนิยายเรื่องนี้มีความพยายามในการแสดงจุดยืนของผู้ประพันธ์ต่อการเป็นสตรีมุสลิมมาเลย์ในสังคมร่วมสมัย สตรียังคงต้องแบกรับการเป็นภรรยาที่รักเดียวใจเดียว และมีความซื่อสัตย์ต่อสามีและครอบครัว โรซมีนี่สะท้อนการตระหนักรู้ของสตรีมาเลย์ต่อบทบาทของตน

ต่อสังคมและทิ้งท้ายไว้ในตอนจบของเรื่อง โดยตั้งคำถามกับผู้อ่านว่าเมื่อสตรีต้องดำรงสถานะของสตรีภายใต้จารีตและสตรีภายใต้อุดมการณ์รัฐ สตรีจะกำหนดบทบาทของตนเองเช่นไร จะเลือกที่จะเป็นภรรยาผู้ซื่อสัตย์ต่อสามี หรือเป็นสตรีที่เลือกทำตามความฝันและก้าวไปข้างหน้าโดยละทิ้งครอบครัวและความสุขในบ้านปลายชีวิต บทสนทนาของผู้ประพันธ์ต่อผู้อ่านในตอนท้ายของเรื่องนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้อ่านที่จะเลือกนิยามตนเองผ่านนิยามของสตรี โดยเปิดโอกาสให้ผู้อ่านตีความประสบการณ์ของตัวเองละครสตรีในเรื่อง การมองต่างมุมนี้เป็นการทบทวนบทบาทของสตรีในฐานะผู้อ่านและผู้เขียนร่วมกันแบ่งปันประสบการณ์ และเป็นการยืนยันจุดยืนของผู้ประพันธ์ว่า แม้สังคมจะตัดสินว่าสตรีมีสถานภาพเป็นรองในสังคม สตรียังคงต้องเผชิญกับอำนาจที่ซ่อนเร้นในรูปแบบต่างๆ อำนาจเหล่านั้นไม่สามารถระทำการกีดกันให้สตรีสยบยอมอย่างแน่แท้ และพิสูจน์ให้เห็นว่าสตรีมีกระบวนการตั้งคำถามถึงความเป็นอิสระแห่งตนอยู่เสมอ

3.3.1.1 พหุภรรยา การแต่งงานและการใช้ชีวิตคู่ในศาสนาอิสลาม

“แท้จริงอัลลอฮ์ทรงได้ยินคำพูดของสตรี ซึ่งการทำการได้ตอบกับเจ้าในกรณีของสามีนาง และนางร้องทุกข์ต่ออัลลอฮ์ และอัลลอฮ์ทรงได้ยินการได้ตอบของเจ้าทั้งสอง แท้จริงอัลลอฮ์ทรงได้ยิน ทรงมองเห็น” (อัล-กุรอาน 58:1)

การแต่งงานในทัศนะอิสลามนั้นไม่ใช่เป็นเพียงพิธีกรรม แต่เป็นความผูกพันทางกฎหมายและเป็นความสัมพันธ์อันศักดิ์สิทธิ์ระหว่างชาย-หญิง ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อกันและกันตามหลักการของอิสลาม อิสลามจึงวางรากฐานของการเลือกคู่ครอง โดยมุ่งให้ชาย-หญิงเลือกคนดีมีหลักศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต รู้จักหน้าที่รับผิดชอบตนเองในการสร้างสรรค์ครอบครัวให้เป็นสุขและดูแลเอาใจใส่ในการอบรมบ่มเพาะเพื่อสร้างสมาชิกที่ดีมีคุณภาพแก่สังคม สถานภาพของสตรีในการครองเรือนในทัศนะอิสลามจึงเป็นการยกย่องและให้คุณค่าแก่สตรีในการทำหน้าที่ดังกล่าวถึงแม้ว่าแม่จะมีบทบาทสำคัญเป็นบุคคลแรกในการดูแลสั่งสอนลูกๆ แต่เพียงผู้เดียวหากแต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันทั้งผู้เป็นพ่อและแม่ในการดูแลลูกให้เติบโตใหญ่(สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2559)

อิสลามมองว่าสถาบันการแต่งงานเป็นสถาบันแห่งคุณความดีและมีความงดงาม การแต่งงานเป็นการยินยอมพร้อมใจของคนสองคน เพื่อหลอมรวมความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณและอารมณ์ที่สมบูรณ์ในการมีชีวิตอยู่ในสังคม การสมรสในอิสลามคือสัญลักษณ์แห่งอำนาจและความทรงเกียรติยิ่งของพระผู้เป็นเจ้า ดังโองการในมหาคัมภีร์อัล-กุรอานที่ว่า:-

"ด้วยสัญลักษณ์ของพระองค์ได้ทรงสร้างคูครองของสุเจ้าจากตัวตนของเจ้า เพื่อที่เจ้าจักได้พบความสงบสันติจากสตรีเหล่านั้น และพระองค์ทรงวางความรักและความเมตตาไว้ในระหว่างพวกเจ้า เหล่านี้คือสัญญาณสำหรับปวงชนผู้ไต่ร่ครอง" (อัล-กุรอาน 30:21)

อย่างไรก็ดี การครองเรือนมิใช่เรื่องของการสร้างสุขให้แก่ครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว ปัญหาของการแต่งงานประการหนึ่งที่มีการกล่าวถึงและกลายเป็นวิวาทะระหว่างนักสตรีนิยมในโลกตะวันตกกับนักวิชาการอิสลาม นั่นคือ พหุภรรยา หรือ พหุคูครองแบบจำกัดจำนวนเป็นพหุคูครองประเภทหนึ่ง หรืออีกนัยหนึ่งบุรุษหนึ่งคนสมรสกับสตรี 2 คน 3 คน หรือสูงสุดไม่เกิน 4 คน ซึ่งกลายเป็นข้อถกเถียงของผู้คนทั่วโลกต่อแนวคิดดังกล่าว

ในอิสลามการสมรสในอุดมคติก็คือการสมรสแบบ ชาย 1 หญิง 1 แต่การสมรสแบบจำกัดจำนวนสตรีเป็นที่อนุมัติในอิสลามตามข้อยกเว้นของสภาวะแวดล้อมบางกรณีเท่านั้น และอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เข้มงวดหลายประการ อิสลามเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติ กฎหมายและกติกาศาสนาอิสลามสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษยชาติ โดยมีได้ปฏิเสธพลังแห่งความเป็นธรรมชาติในตัวตนของมนุษย์ แต่อิสลามเผชิญกับความเป็นจริงและเตรียมการชี้แนะแนวทางที่จะควบคุมตนเองเพื่อมิให้ละเมิดต่อความสงบสันติของสังคม

อิสลามมิได้เป็นผู้สร้างระบบ “พหุภรรยา” “พหุภรรยา” มีมาในประวัติศาสตร์อันยาวนานก่อนการเกิดอิสลาม⁴⁶ ดังนั้น “พหุภรรยา” จึงมีมาตั้งแต่ครั้งบรรพกาลของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ อิสลามจึงมิใช่ศาสนาที่เป็นต้นกำเนิดของ “พหุภรรยา” แนวคิดดังกล่าวถือกำเนิดมานับตั้งแต่เริ่มต้นในประวัติศาสตร์มนุษยชาติเมื่ออิสลามมาสู่สังคมโลกในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 ก็ได้รับมรดกสืบเนื่องของระบบการมีพหุภรรยาในสังคมมนุษยชาติที่มีมาก่อนหน้าแล้ว การล้มล้างระบบพหุภรรยา จึงมิได้เป็นเพียงอัตวิสัยเชิงบุรุษนิยมโดยเนื้อแท้เท่านั้น⁴⁷ ดังเช่นคำกล่าวของ Karen Armstrong ที่ว่า:-

"พหุภรรยา มิได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อพัฒนาชีวิตในเรื่องเซ็กซ์ (เพศ) ของคนหนุ่ม) เป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์ทางสังคม"

⁴⁶ ในคัมภีร์ไบเบิล (Bible) กล่าวว่า: “ลาเมช หลานของอาดัม ได้สมรสกับสตรี 2 คน คนหนึ่งชื่อ Adah และอีกคนหนึ่งชื่อ Zillah”

⁴⁷ อ่านเพิ่มเติมในหนังสือ *Books on Islam and Muslims* เขียนโดย ซัยยิด มุฮัมมัด ริซวี (Sayyid Muhammad Rizvi)

อิสลามได้วางและกำหนดเงื่อนไขที่เข้มงวดสำหรับบุรุษที่จะสมรสกับภรรยาคนที่สอง กล่าวคือบุรุษผู้นั้นจะต้องสามารถรักษาความยุติธรรมที่เท่าเทียมกันให้กับภรรยาทั้งสอง อัล-กุรอานได้กำหนดเงื่อนไขสำหรับชายที่ต้องการจะมีภรรยา 2 หรือ 3 หรือ 4 คนไว้ดังนี้ :

"ถ้าสูเจ้ากลัวว่าจะไม่สามารถดำรงความเที่ยงธรรมให้กับภรรยาทั้งสองได้ ก็จงแต่งงานกับภรรยาเพียงคนเดียว.."(อัล-กุรอาน: 4:3)

หากเราพิจารณาในแง่"จิตวิทยา"ของมนุษย์ มีเพียงบุคคลที่มีสถานะภาพพิเศษเท่านั้นที่จะสามารถดำรงความยุติธรรมและเที่ยงธรรมได้ ดังที่อัล-กุรอานกล่าวว่า :

"และสูเจ้าผู้ไม่อาจมีศักยภาพในการดำรงยุติธรรมระหว่างภรรยาได้ แม้ว่าเจ้าปรารถนาที่จะดำรง..(อัล-กุรอาน: 4:129)

จากบทแห่งโองการอัล-กุรอานดังกล่าวรัฐบาลอิสลามบางประเทศ เช่น อียิปต์ และ อิหร่าน จึงได้มีข้อกำหนดในเรื่องพหุภรรยา ดังนี้ : บุคคลที่จะสมรสกับสตรีคนที่สอง จะต้องได้รับการอนุมัติจาก"ศาลครอบครัว"ถึงเหตุผลในการมีภรรยาที่สองอย่างกระจ่างชัดและพิสูจน์ได้

หนึ่งในตัวอย่างการวิจารณ์โจมตีอิสลาม ดังที่เราเห็นกันอยู่ดาษดื่นในโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ก็คือคำพูดที่ว่า "มุฮัมมัดเป็นบุคคลเจ้าชู้ เขามีภรรยา 9 คน" บรรดามุสลิมที่ศึกษาหนังสือของนักบูรพคดีและนักสอนศาสนาที่ฝังหัวอยู่กับสงครามครูเสด จะสังเกตเห็นว่า คำพูดดังกล่าวมิใช่เรื่องใหม่ มันเป็นกล่าวหาทำนอง"เหล่าเก่าในขุดใหม่" หากมีการศึกษาถึงเรื่องราวจีตชีวิตของท่านศาสดามุฮัมมัด(ขอความสันติจงมีแด่ท่าน) ก็จะพบว่า ท่านมีบุคลิกภาพที่สูงส่งน่ายกย่องมานาน ก่อนที่ท่านจะเริ่มเผยแผ่อิสลามในขณะที่ท่านมีอายุได้ 25 ปีท่านได้สมรสกับท่านหญิง"คอดียะฮ์" บุตรีของท่านคูวัยลิด" (Khadijah bint Khuwaylid) ซึ่งเป็นสตรีสูงศักดิ์ที่ได้รับการเคารพจากปวงชนชาวเมืองเมกกะ (Mecca) เป็นอย่างสูง ในขณะที่นางมีอายุมากกว่าท่านศาสดา

ในช่วงระหว่าง 13 ปี ช่วงหลังของชีวิต ท่านศาสดาสมรสกับภรรยาอีก 10 คน ณ จุดนี้จึงกลายเป็นเป้าโจมตีสำหรับนักเขียนและนักพูดผู้มุ่งโจมตีให้ร้ายอิสลาม ที่เป้าประสงค์ในการทำให้ภาพลักษณ์ของท่านศาสดาแปดเปื้อน ด้วยการใส่ความว่าท่านศาสดาเป็นผู้มากด้วยตัณหาและราคะ ถ้าท่านศาสดาเป็นบุรุษที่มากด้วยตัณหาจริง ทำไมท่านจึงไม่สมรสกับสตรีคนอื่นๆในช่วงที่ท่านยังอยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์และมีความมั่งคั่งในสังคม โดยยอมรับความเชื่อดั้งเดิมในการมีพหุภรรยาโดยไม่จำกัดจำนวน ทำไมท่านศาสดาจึงไม่สมรสกับหญิงอื่นๆ ในช่วงที่ท่านคอดียะฮ์ ยังมีชีวิตอยู่แม้ว่าท่านจะเป็น

ช่วงเวลาดีที่สุดในชีวิตวัยหนุ่มของท่าน และมีคำถามที่ตามมาอีกว่าอะไรคือตรรกะเบื้องหลังการสมรสครั้งอื่นๆ ในช่วง 13 ปีสุดท้ายของชีวิตท่านศาสดาการสมรสทุกครั้งของท่านศาสดานอกเหนือจากท่านหญิงคอดียะห์ ล้วนมีเหตุผลที่ดีในทางการเมืองและศาสนา และเหตุผลประการต่างๆ ได้แก่ เพื่อปกป้องและสร้างสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคู่อุปถัมภ์ เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ความเป็นมิตรเพื่ออิสลาม เพื่อการยุติข้อขัดแย้งและ เพื่อให้เป็นแบบอย่าง เป็นต้น⁴⁸

3.3.1.2 “หลากหลายเสียงของสตรี” การต่อรองและโต้กลับพหุภรรยา

นวนิยายเรื่อง *ภรรยา* เป็นนวนิยายที่วิพากษ์การเปลี่ยนแปลงสังคมจารีตที่ยึดถือศีลธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตไปสู่สังคมบริโภคนิยมที่ผู้คนล้วนแสวงหาวัตถุที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่า การมีภรรยาหลายคนของหญิงและชายในสังคมนั้นมาจากความต้องการในการบริโภคของผู้คนในสังคมที่เพิ่มมากขึ้น หาใช่เกิดจากหลักปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักการศาสนาอิสลามดังที่มีการกล่าวไว้ ทั้งนี้โรซมีนี ชาร์รี่ยังเสนอให้เห็นว่ารัฐพยายามที่จะสร้างชนชั้นกลางใหม่ โดยละเลยปัญหาที่กระทบต่อสิทธิสตรีและบุรุษในสังคม ปัญหาเรื่องพหุภรรยาจึงถูกวางไว้บนหลักการศาสนา และเป็นการตีความหลักคำสอนตามความต้องการของผู้ชาย สังคมจึงผลักภาระให้แก่สตรีในการเผชิญหน้ากับปัญหาเหล่านี้ ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าสตรีต้องทนรับสภาพการที่สามีมีภรรยาหลายคน สตรีเหล่านี้ไม่ได้เห็นด้วยกับประเด็นดังกล่าว แต่การยอมรับต่อปัญหาพหุภรณานี้เป็นการรักษาสถานภาพของครอบครัว และความสุขของผู้คนในครอบครัวมากกว่าความสุขส่วนตัว สตรีในนวนิยายจึงปรากฏวิถีทางในการต่อรองและโต้กลับกับ พหุภรรยาในระดับที่แตกต่างกันไป

โรซมีนี ชาร์รี่ นำเสนอภาพของตัวละครสตรีมุสลิมมาเลย์ซึ่งเผชิญปัญหาดังกล่าว โดยนำเสนอภาพของตัวละครหลักของเรื่อง โซเฟีย ซึ่งเป็นภาพแทนของสตรีผู้ยึดมั่นในการเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามี และยอมอภัยต่อการที่สามีมีภรรยาหลายคน และวาตี สตรียุคใหม่ที่เลือกนियามตนเองผ่านภาวะสมัยใหม่ วาตีจึงเป็นภาพแทนของอุดมการณ์รัฐ นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอให้เห็นความหลากหลายของสตรีในสังคมมาเลย์ที่มีต่อประเด็น “พหุภรรยา” ดังต่อไปนี้

โนรา (Nora) หญิงสาวที่ตกหลุมรัก ฮาลิม สามีของโซเฟีย หญิงสาวปรารถนาที่จะให้ฮาลิมแต่งงานกับตนเอง เพราะเชื่อมั่นในรูปโฉมของตนและต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย โนราจึงทำทุกวิถีทางที่จะแยกฮาลิมจากโซเฟีย โดยใช้ “พหุภรรยา” เป็นข้ออ้างเพื่อความชอบธรรมของตนเองที่มีต่อฮาลิม

⁴⁸ อ่านเพิ่มเติมเล่มเดียวกัน

และโซเฟีย แม้ท้ายที่สุดจะพบว่า การตัดสินใจของเธอนั้นนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าของตนเอง โнора จึงเป็นภาพแทนของสตรีรุ่นหนุ่มสาวในสังคมยุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับวัตถุ โнораประเมินค่าศีลธรรมของการเลือกคู่ครองผ่านวัตถุ และยังเชื่อในอุดมการณ์ของความรักหนุ่มสาวที่จะสามารถเอาชนะเหตุผลหรือจริยธรรมในสังคม ดังตัวอย่างที่ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของโนราที่มีต่อฮาติม ดังนี้

โนรา รู้สึกผิดหวังที่ฮาติมชอบบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวของเขา ถ้าเธอไม่รู้ว่ามีครอบครัวแล้ว เธอคงรักเขาได้เต็มหัวใจ แต่ฮาติมเป็นสามีที่ซื่อสัตย์กับครอบครัว และเป็นบิดาที่รักลูก... “เมื่อก่อนฉันไม่เคยคิดที่จะสนใจความหมายที่แท้จริงของคำว่ารัก ทำให้ฉันถึงรู้สึกหวาดระแวง” (Isteri, 1989: 8)⁴⁹

ผู้ประพันธ์สะท้อนทัศนคติของโนราที่มีต่อ “พหุภรรยา” ว่า ภายใต้สังคมทุนนิยม รูปแบบชีวิตของคนรุ่นใหม่เน้นปฏิเสธการสมรสด้วยพื้นฐานความคิดที่ว่า การสมรสทำให้ขาดโอกาสในการแสวงหาความสุขในชีวิต โнораไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการเป็นแม่ศรีเรือน เธอรู้สึกว่า การที่ฮาติมดูแลเธอด้านที่คนรักนั้นทำให้เธอมีอิสระในชีวิต การที่เธอได้ติดตามฮาติมไปต่างประเทศ มีโอกาสได้ใช้ชีวิตที่หรูหรา นั้นเป็นเหตุให้โนราเชื่อว่านั่นคือความสุขในชีวิต ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า โнораซึ่งเป็นภาพแทนของสตรีชนชั้นกลางในเมือง ซึ่งมีรูปแบบชีวิตที่นิยมในความสะดวกสบาย เธอมีสัมพันธภาพกับฮาติมเพียงเพราะมีความปรารถนาที่จะใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ไม่ต้องทำงานหาเลี้ยงตนเอง ความสุขอันกลวงเปล่าเหล่านี้ทำให้ชนชั้นกลางพยายามที่จะหาสิ่งที่ยึดเหนี่ยวให้รูปแบบชีวิตเช่นนี้ ด้วยวิถีทางต่างๆ ที่แม้จะขัดต่อศีลธรรมและความชอบธรรมก็ตาม อัซมะฮ์ (Asmah) เพื่อนร่วมบ้านของโนราซึ่งอาศัยอยู่ในอะพาร์ตเมนต์หลังเดียวกัน ได้ตักเตือนโนราว่า การละเมิดสิทธิ์สตรีด้วยกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม

เมื่อก่อนเธอบอกว่าจะไม่รักผู้ชายคนไหนอีกแล้วไง เธอบอกเองว่าเธอไม่ชอบผู้ชายพวกนั้นเพราะทิ้งเธอไปแต่งงานกับผู้หญิงคนอื่น ๆ แล้วไง เธอจะทำแบบเดียวกันกับผู้หญิงพวกนั้นหรือ...ฮาติมเองก็ไม่ได้สนใจเธอจริงจังสักหน่อยโนรา ฉันคนหนึ่งล่ะที่ไม่เคยเชื่อในความรักของพวกผู้ชายเลย ตั้งแต่ได้ฟังเรื่องของแม่ที่ทุกข์เพราะพ่อทิ้งไปแต่งงานใหม่ แม่เอาแต่เศร้าเสียใจและร้องไห้แทบทุกวันอัซมะฮ์นึกถึงสิ่งที่โนราทำกับครอบครัวโซเฟียแล้ว เธอถึงกับไม่คิดเรื่องการแต่งงานอีกเลย (Isteri, 1989: 13)⁵⁰

⁴⁹ Ister (1989) by Rosmini Shaari ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ตัวละครอัสมะฮ์ (Asmah) เปรียบตั้งกระบอกเสียงของสตรียุคใหม่ ต่อการแสดงความไม่เห็นด้วยกับรูปแบบชีวิตที่ฉาบฉวยของคนรุ่นใหม่ หญิงสาวไม่เชื่อในรูปแบบความรักของสตรีในสังคมยุคใหม่ การที่โนราปฏิบัติที่จะแต่งงานกับฮาติมและดำรงบทบาทของคนรักนั้นสะท้อนให้เห็น ความเชื่อของครอบครัวเป็นสุขเริ่มถูกบ่อนเซาะจากระบบทุนนิยม และเป็นการชี้ให้เห็นการล่มสลายของระบบครอบครัวซึ่งเป็นคุณค่าดั้งเดิมในสังคมมาเลย์ ความเสื่อมถอยของสังคมนี้นำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว โนราจึงเป็นสตรีที่สะท้อนให้เห็นการที่สตรีให้ความสำคัญกับการบริโภคจนละเลยคุณค่าของตนเอง (ฐิติมา กมลเนตร, 2558: 18-19)

โรซมี ชาร์รีนาเสนอให้เห็นว่าสตรีมุสลิมมาเลย์บางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับแนวคิด พหุภรรยา เนื่องจากเป็นการลิดรอนสิทธิของสตรีและครอบครัวของสตรีผู้นั้น การเชื่อในเรื่องความรักของสตรีมุสลิมมาเลย์จึงมิได้วางไว้ที่ความสัมพันธ์ชาย-หญิง หากแต่เป็นการมองถึงการกระทำความดีเพื่อผลตอบแทนในโลกหน้า

“ยังงั้นก็ต้องพูดกับเธอนะโนรา ฉันมีส่วนรู้เห็นเรื่องนี้ ยังงั้นก็ต้องพูดอะไรสักอย่าง” อัสมะฮ์กล่าว “เธอไม่คิดบ้างหรือว่าถ้าผู้ชายเขาอยากแต่งงานกับเธอจริงๆ เขาจะไม่พาเธอไปไหนมาไหนแบบนี้หรอก ที่เขาทำเช่นนี้กับเธอก็แค่ทำให้เธอมีความสุขแค่ชั่วคราว เมื่อเขาหมดสนุกกับเธอแล้วก็ไปหาคนอื่นต่ออีกนั่นแหละ” (Isteri, 1989: 102)⁵¹

นอกจากนี้ โรซมีนี ชาร์รีชี้ให้เห็นว่า การที่สตรีเข้าสู่ตลาดแรงงานและมีรายได้ที่ไม่เพียงพอทำให้สตรีรู้สึกถึงการต้องพึ่งพาฝ่ายชาย ดังที่ระฮัมมะฮ์ (Rahmah) รำลึกถึงเรื่องราวในอดีตที่ใจ สามีของเธอทำงานอยู่ที่กรุงจาการ์ตา ระฮัมมะฮ์ มีเหตุจำเป็นต้องกลับไปดูแลมารดาที่กำลังป่วยนานนับเดือน เมื่อเธอกลับมาบ้านอีกครั้งก็พบว่าโจสมรสกับผู้หญิงคนหนึ่งและแนะนำกับเธอว่าเป็นภรรยาคนที่สอง เธอต้องหมั้นเสร์้าและระทดท้อกับการเป็นภรรยาซึ่งต้องทำงานอยู่กับบ้าน ในขณะที่สามีไม่ยี่ดีและหมางเมินกับระฮัมมะฮ์ แต่กลับอวดต่อความสุขของภรรยาคนที่สองและใช้ชีวิตคู่กันอย่างมีความสุข ผู้ประพันธ์สะท้อนน้ำเสียงที่แสดงความไม่พอใจของภรรยาที่มีต่อการสมรสครั้งที่สองของสามี ซึ่งสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย เมื่อบุรุษเพศในสังคมเมืองมีรายได้มากพอในการ

⁵¹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

หาเลี้ยงครอบครัวจึงใช้เหตุผลดังกล่าวเป็นข้ออ้างในการสมรสครั้งต่อๆ มา โดยไม่สนใจความรู้สึกของภรรยาในบ้าน และผลักภาระการดูแลบ้านให้กับภรรยาคนแรก ซึ่งภาพสะท้อนดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าภรรยาในสังคมเมืองมีได้มองว่าศาสนาเป็นปัจจัยที่ทำให้ฝ่ายชายตัดสินใจมีภรรยาคนที่สอง แต่เป็นเพราะระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดสังคมพหุภรรยาในมาเลเซีย ทำให้ภรรยาคนแรกต้องกล้ำกลืนรับสภาพเหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้ประพันธ์สะท้อนความคิดเห็นของระฮัมะฮ์ว่า สตรีไม่สามารถปฏิเสธการที่สามีมีภรรยา มากกว่าหนึ่งคน สิ่งเดียวที่สตรีจะสามารถต่อรองกับปัญหานี้ได้คือความอดทน ระฮัมะฮ์แสดงให้เห็นว่า “การยอมอดทน” โดยไม่จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เป็นการโต้กลับการกระทำของบุรุษที่ไม่เป็นธรรมต่อสตรี

“เธอไม่รู้หรอกโซเฟีย ว่าฉันถูกปฏิบัติราวกับเป็นคนใช้ให้เขา ทำกับข้าว ทำความสะอาดบ้าน แล้วก็จัดงานเลี้ยงให้เขาทุกวัน”

“เธอรู้อิมโซเฟีย ผู้หญิงคนนั้นสุดท้ายก็ตีจากสามีของฉัน สามีของฉันพอแก่ตัวเข้าเงินก็หมด ตั้งแต่เกษียณอายุราชการ ผู้หญิงคนนั้นแค่ต้องการมีชีวิตที่สุขสบายเท่านั้นแหละ ใครจะทนอยู่กับชายที่ไม่มีเงินเล่า พอสามีฉันต้องกลับมาอยู่บ้าน ผู้หญิงคนนั้นก็ขอหย่าในทันที (Isteri, 1989: 180)⁵²

ในตอนท้ายของเรื่องระฮัมะฮ์กล่าวเสียสละการมีภรรยาหลายคนของบุรุษในสังคมว่า

ในที่สุดเมื่อใจเกษียณอายุราชการและต้องย้ายกลับมาที่มาเลเซีย โซเฟียเธอรู้อิมผู้หญิงคนนั้นขอหย่ากับใจ เพราะใจแก่และไม่มีเงินสนองความสุขและความสบายในชีวิตให้แก่เธอผู้นั้นได้อีกต่อไป...แล้วตอนนี้ใจก็กลับมาทำหน้าที่สามีที่ดีอีกครั้ง ทุกวันนี้เขาซื้อเสื้อผ้าสวยๆ และเครื่องประดับทุกอย่างให้ฉัน ฉันบอกเขาแล้วว่าความรักไม่ได้ซื้อได้ด้วยเงิน สิ่งที่ไม่เคยอย่างเราต้องการคือความรักและความซื่อสัตย์ที่มีให้กันเท่านั้น (Isteri, 1989)

ระฮัมะฮ์แสดงให้เห็นว่าปัจจัยของการมีภรรยาหลายคนนั้นไม่ได้มาจากหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม แต่เป็นเรื่องของความต้องการส่วนตัวของปัจเจกและการที่สังคมให้คุณค่ากับวัตถุมากกว่าศีลธรรม จากข้อความดังกล่าวสะท้อนสภาพสังคมที่ส่งผลต่อการที่สตรีส่วนหนึ่งเลือกที่จะแต่งงานกับชายที่แต่งงานแล้ว ผู้ประพันธ์นำเสนอว่าแนวคิดพหุภรรยาในประเทศมาเลเซียมิได้เกิดจากปัจจัยหรือ

⁵² เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

เหตุผลในศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจในสังคมเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผู้ชายในสังคมมาเลเซียส่วนใหญ่จึงใช้เป็นข้ออ้างในการสมรสกับภรรยาคนที่สอง (สามและสี่) เพราะตนเองมีรายได้สูงเพียงพอที่จะช่วยเหลือสตรีที่ด้อยกว่า (นาริมา แสงวิมาน, 2555)

นอกจากเสียงที่ไม่เห็นด้วยกับการมีภรรยาหลายคนของฝ่ายชาย ผู้ประพันธ์เสนอเสียงของสตรีแม่ศรีเรือนต่อประเด็นดังกล่าว ดังนี้

“ถ้าสามีฉันมีผู้หญิงคนอื่นอีกละก็ ฉันจะจัดการทั้งสองคนนั้นให้ย่อยยับเลยทีเดียวนะ”
ดาตินซาฮาระฮ์ขบขันด้วยความโกรธที่ได้ยินเรื่องสามีนอกใจไปมีผู้หญิงคนอื่น

“ไม่รู้ว่าคุณอื่นจะคิดอย่างไร” ถ้าเป็นฉันละก็ดาติน ฉันจะทุบตีเขาให้น่วมเลย”
ทำไมหญิงสาวสมัยนี้ไม่หาชายหนุ่มที่อายุเท่ากันกับพวกเธอกันนะ ทำไมสาวโสดทั้งหลายไม่หาคู่ที่ยังไม่แต่งงานกันหนอ ทำไมถึงชอบมาคบกับผู้ชายที่แต่งงานแล้วกันนัก เหมือนว่าโลกนี้ผู้ชายเหลือน้อยเต็มที” กัลซุมกล่าว

“แน่ละตอนนี้ผู้ชายเหลือน้อยแล้วจริงๆ ผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชายแล้วนะ” ฮาลิมะฮ์กล่าว

“ไอ้ ดาติน อย่าโทษผู้หญิงฝ่ายเดียวสิ ก็เพราะผู้ชายกล้านอกใจเราไง หญิงสาวพวกนั้นถึงกล้าที่จะแอบรักสามีคนอื่น” อัยนุน กล่าว

“พวกผู้ชายคงอยากตามรอยนบี นบีมีภรรยาได้หลายคน” ฮาลิมะฮ์พูดแทรกขึ้นมา

“ทำไมไม่เอาแบบอย่างที่ดีอื่นๆ มาเล่า ทำไมถึงต้องเลือกเอาแบบอย่างเรื่องนี้ด้วย ดาตินซาฮาระฮ์ แย้ง ” (Isteri, 1989: 42)⁵³

ตัวละครดาตินซาฮาระฮ์ และภรรยาคนอื่นๆ ในเรื่องสะท้อนให้เห็นความหลากหลายของระบบ “พหุภรรยา” ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าชายและหญิงในสังคมต่างก็รู้ถึงกฎหมายอิสลาม และหลักการครองเรือนในศาสนาอิสลาม กล่าวคือ ในอิสลาม ฝ่ายชายสามารถมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน โดยไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจากภรรยา แต่หากชายผู้นั้นไม่สามารถดำรงความยุติธรรมแก่ภรรยาทุกคนของตนได้ เท่ากับเป็นการละเมิดสิทธิสตรี ฝ่ายชายต้องปฏิบัติกับภรรยาด้วยความเท่าเทียม อาทิ

⁵³ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

การให้ทรัพย์สินหรือค่าใช้จ่ายที่เท่ากันตามความพึงพอใจของภรรยาแต่ละคน สามีน้องปฏิบัติต่อภรรยาทุกคนด้วยความสุภาพ เป็นต้น⁵⁴

นวนิยายเรื่อง *ภรรยา* เล่าเรื่องผ่านตัวละครสตรีเป็นหลัก นอกจากนี้แล้วการนำเสนอปัญหาของเรื่องนั้นผู้ประพันธ์ดำเนินผ่านโซเฟีย และวาตี ส่วนตัวละครอื่นๆ ในเรื่องจะเป็นผู้เปิดปมปัญหา โดยให้จุดวิกฤตที่พลิกผันชะตาชีวิตนั้นอยู่ที่วาตีเพราะ โรซมีนี ซาฮ์รีต้องการตั้งคำถามกลับไปยังผู้อ่าน ซึ่งเป็นสตรียุคใหม่ และวิพากษ์สังคมสมัยใหม่ที่มุ่งแต่พัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ และละเลยที่จะแก้ไขปัญหาที่กระทบต่อสิทธิและวิถีของสตรีในสังคม ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องราวผ่านมุมมองที่หลากหลายต่อประเด็นปัญหาเดียวกัน การดำเนินเรื่องผ่านจุดพลิกผันของตัวละครสตรีในเรื่อง ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการในลักษณะปลายเปิด และร่วมให้ผู้อ่านช่วยกันตัดสินว่าสตรีควรยืนอยู่บนหลักคิดใดเมื่อดำรงบทบาทของการเป็นภรรยา

3.3.1.3 “อาหารและงานครัว” คุณค่าของสตรีกับการโต้กลับพหุภรรยา

“รสมือของภรรยาในการประกอบอาหารเพื่อสามีนั้นเป็นการผูกประสานความรักระหว่างภรรยาและสามีไว้ด้วยกัน” (Air tangan isteri yang memasak untuk suami, akan mengeratkan hubungan kasih sayang) (Azizah Hamzah, 2003: 128)

แม้ว่าพื้นที่ในครัวเรือนจะมีลักษณะการทำงานที่ซ้ำซากจำเจและน่าเบื่อกดทับให้ภรรยาหรือแม่บ้านทำงานในลักษณะเดิมๆ หรือกลายเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจโดยสตรีมีอาจหลุดพ้นจากการเป็นผู้กระทำ ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหาร หรือการดูแลรักษาความสะอาดภายในบ้าน ตลอดจนไม่สามารถออกจากพื้นที่ในครัวเรือนสู่โลกภายนอกได้อย่างอิสระเสรี

เมื่อพิจารณานวนิยายเรื่อง *ภรรยา* โรซมีนี ซาฮ์รีได้เปลี่ยนแปลงความหมายของการนิยามพื้นที่ในครัวเรือนใหม่ตามบริบทของวัฒนธรรมมาเลย์ โดยได้ช่วงชิงพื้นที่ในครัวเรือนให้เป็นพื้นที่ในการต่อรองความหมายของการเป็นแม่ศรีเรือน และอำนาจในการต่อรองกับสถานการณ์ที่ตัวละครต้องพบเจอ ยกตัวอย่างเช่น การที่โซเฟียยังคงได้รับการยกย่องจากฮาลิมาอยู่เสมอ นั่นก็คือเธอดูแลเรื่องอาหารและเครื่องดื่มให้แก่เขา อีกทั้งยังสามารถทำอาหารรับรองแขกที่มาเยือนได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และแม้ว่าฮาลิมาจะไม่ใส่ใจในความรู้สึกของเธอและให้ความสนใจกับสตรีที่มีใช้ภรรยาของตนเอง โซเฟียสร้างคุณค่าให้กับตัวเองด้วยการเข้าครัวทำอาหารเหมือนเช่นทุกครั้ง

⁵⁴ จากหนังสือ *Book On Islam* รายงานว่า ในโลกมุสลิมจำนวนประชากรมุสลิมกว่าพันล้านคนนี้ บุรุษที่มีภรรยามากกว่าหนึ่งคนและปฏิบัติต่อภรรยาได้อย่างเท่าเทียมมีน้อยกว่า 1% ของประชากรทั่วโลก

หลังจากที่กลับมาจากโตเกียวในวันนั้น ฮาลิมก็ไม่มีโอกาสได้คุยกับโซเฟียอีกเลย ราวกับภรรยาของตนจับเจ้าอยู่แต่ในโลกแห่งความฝัน ดวงตาเหม่อลอยไม่พูดจา ไม่ว่าฮาลิม จะทักทายหรือพยายามจะสนทนาด้วย โซเฟียก็แสสร่างทำเหมือนไม่มีเขาอยู่ตรงหน้า

แทบทุกครั้งที่เขากลับบ้านพบอาหารที่จัดเตรียมไว้อย่างดี โซเฟียจัดเตรียมอาหาร คาวหวานอย่างประณีตบรรจง ทุกเย็นโซเฟียจะปฏิบัติเช่นนี้เสมอโดยไม่คำนึงว่าฮาลิมจะ กลับมาทานข้าวเย็นที่บ้านหรือไม่ (Isteri, 1989: 155)⁵⁵

สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์ กล่าวว่า งานของสตรีและชีวิตของสตรีนั้นมีความผูกพันกับอาหารมา เป็นเวลาช้านาน ในทุกประเทศและทุกทวีป สตรีเป็นเพศที่รับภาระในการเตรียมอาหาร และการดูแล เรื่องอาหารการกินของทุกคนในครอบครัว สตรีมีความรู้และมีความชำนาญในการผลิตอาหาร ประกอบอาหาร ถนอมอาหาร แปรรูปอาหารและนำอาหารมาใช้เป็นยารักษาโรค สตรีได้มีโอกาส แสดงความคิดสร้างสรรค์ด้วยการคิดประดิษฐ์อาหารมากมายนับไม่ถ้วน สตรีได้ผสมผสานความรู้ ด้านคหกรรม เกษตรกรรม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และศิลปะเข้าด้วยกันในสูตรอาหารและในการ ปรุงอาหาร (สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์, 2550)

เมื่อโซเฟียอยู่ตามลำพังเธอได้พบกับเมนูอาหารจานใหม่จากนิตยสาร โซเฟียลองผิด ลองถูกจนคิดค้นเมนูใหม่ๆ อยู่เสมอ เธอคิดแต่เพียงว่าการลองหัดทำอาหารนั้นเป็นช่วงเวลา ที่มีความสุข แม้แต่เธอมะธะเองก็สงสัยว่าทำไมโซเฟียถึงมุ่งมั่นในการทำอาหารหนักหนา ทั้งๆ ที่ฮาลิมก็ไม่เคยอยู่ติดบ้าน แล้วโซเฟียจะต้องเปลืองแรงเตรียมอาหารให้สามีทำไม มะธะธะไม่รู้หรือกว่า การทำอาหารคือสิ่งที่โซเฟียโปรดปรานที่สุดตั้งแต่ก่อนที่จะย้ายตาม ฮาลิมมาอยู่ในเมืองแล้ว โซเฟียก็ยกย่องไปก่อนหน้าที่ทั้งสองยังเป็นแค่ชาวบ้านธรรมดาๆ ทั้ง สองจะทานอะไรก็ได้ ฮาลิมเป็นคนกินง่ายทานง่าย ผิดกับตอนนี้ไม่ว่าเธอจะปรุงอาหารเลิศ รลแค่ไหน ฮาลิมก็ไม่เคยอนาทรรกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า เขามัวแต่ยุ่งกับงานและออก สماعกับเพื่อนฝูง ฮาลิมเปลี่ยนไปจริงๆ เปลี่ยนรูปแบบการแต่งกายไปจนกระทั่งอาหาร การกิน เขากลายเป็นคนที่เห่อของใหม่ไปแล้ว (Isteri, 1989: 178)⁵⁶

⁵⁵ Isteri (1989) by Rosmini Shaari ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

บทบาทของสตรีในฐานะแม่บ้านผู้ประกอบอาหารเกี่ยวข้องกับบทบาทของการเป็นมารดา การเป็นผู้ให้อาหาร และการเป็นผู้ดูแลทุกข์สุขของคนในครอบครัว การประกอบอาหาร การปรุงอาหาร และการให้อาหารมิใช่เป็นเพียงการบำรุงร่างกายของสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเป็น การดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางอารมณ์ และดูแลสารทุกข์สุกดิบของทุกคนในครอบครัวด้วย งาน แม่ครัวของสตรีจึงเป็นงานที่มีความสำคัญต่อการบำรุงร่างกาย บำรุงจิตใจ และต่อคุณภาพชีวิตของ สมาชิกในครอบครัวและคนทุกคนในชุมชน (สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์, 2550)

โรซมีนี่ ซาอ์รีซีให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ครัวเรือนในสังคมมาเลย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิต ของ “โซเฟีย”ที่กำลังเผชิญกับปัญหาพหุภรรยา เธอรู้ว่าลำพังตนเองนั้นไม่อาจที่จะทำให้ความคิด ของการมีภรรยาหลายคนหมดไปจากสังคม แม้ว่าเธอจะอุทิศตนให้กับการทำหน้าที่แม่ศรีเรือนให้กับ ครอบครัว คอยดูแลทุกข์สุขของทุกคนอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม ฮาติมของเธอกลับตอบแทนด้วยสิ่งที่ ตรงกันข้ามกับความปรารถนาที่จะมีชีวิตที่สงบสุขกับครอบครัว คนรักของเธอกลับนอกใจและให้ ความสำคัญกับสตรีที่ไม่ใช่ภรรยา ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกสิ้นหวังของตัวละครที่เผชิญกับปัญหา ชีวิตส่วนตัว เมื่อโซเฟียได้พิสูจน์แล้วว่าความงามไม่อาจทำให้ครอบครัวหรือสามีกลับมาเป็นดังเดิมได้ โซเฟียจึงล้มเลิกที่จะติดตามสามีของตนให้กลับบ้าน โซเฟียใช้หน้าที่รับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวนั้นก็ คือการประกอบอาหาร

ในเมื่ออาหารมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต อาหารมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ อาหารมีผลต่อ จิตใจของผู้รับประทานอาหารและใช้อาหารเป็นเครื่องดูแลทุกข์สุขของคนในครอบครัว ฉะนั้นสตรีผู้ที่ ไม่มีอำนาจทั้งในบ้านและนอกบ้านสามารถสร้างอำนาจของตนเองขึ้นมาได้ผ่านอาหาร แต่ด้วย บทบาทของการเป็นแม่บ้าน โซเฟียได้สร้างความสำคัญให้กับตนเองและค้นพบศักยภาพในเชิงบวก ของตนเอง การเปลี่ยนพื้นที่ที่โซเฟียรู้สึกมาตลอดว่าปิดกั้นไม่ให้ตนเองได้ออกไปสู่โลกกว้าง เป็นพื้นที่ ในการให้คุณค่ากับตนเอง การสร้างสรรค์เคล็ดลับให้กับเมนูอาหารของโซเฟียทำให้ฮาติมกลับมาเห็น ความสำคัญของเธออีกครั้ง นอกจากนี้อาหารยังนำพาโซเฟียย้อนถึงประสบการณ์บ้านเกิดของเธอใน ชนบท และอาหารเป็นเพื่อนคลายเหงาให้กับโซเฟียและทำให้เธอกลับมาเห็นคุณค่าของการเป็นสตรี อีกครั้ง

3.3.1.4 “เพราะเราต่างมีค่าในตัวเอง” นิยามของภรรยาในสังคมร่วมสมัย

คริสติน แคมป์เบลล์ (Christine Campbell) อ้างถึง มาแชล เบอร์แมน (Marshall Berman:1993) ซึ่งได้กล่าวถึงผลของความเป็นสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นทั้งภัยคุกคามและ เปิดโอกาสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีได้เช่นกัน ฉะนั้นในเมื่อรัฐมีนโยบายในการพัฒนาประเทศให้มี

ความก้าวหน้าทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ สตรีมาเลย์จึงได้รับโอกาสในการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางของการพัฒนาเหล่านี้ด้วย ในประเทศมาเลเซียจะพบว่า วิถีชีวิตของสตรีมาเลย์ซึ่งจากเดิมผูกโยงกับสังคมชนบนิยม (Kampong Values) ไปสู่การก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพ (financial independence through paid work) ได้รับสิทธิในการประกอบอาชีพที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น มีอิสระในการเลือกอาชีพตามความต้องการของตนเอง (Campbell, 2004, pp. 56-57)

โรซมินี ซาอ์รีได้ฉายให้เห็นภาพตัวละครซึ่งเป็นภาพแทนของตัวละครสตรีมาเลย์ยุคใหม่ผู้ซึ่งได้รับการศึกษาสูงและมีหน้าที่การงานที่มั่นคง วาตี (Wati) เป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์สร้างขึ้นในการให้ความหมายของสตรีมาเลย์ในรูปแบบใหม่ที่ไม่ยอมจำนนต่อระบบหรือโครงสร้างของสังคมที่ตีกรอบให้สตรีอยู่ในพื้นที่ครัวเรือนแต่เพียงอย่างเดียว จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้นำเสนอการประกอบสร้างความเป็นสตรีมาเลย์ในความหมายที่ลื่นไหล ไม่ตายตัว ได้แก่ การเป็นแม่ศรีเรือน หรือการเป็นกุลสตรีมาเลย์ในอุดมคติ และ สตรีก้าวหน้า กล่าวคือสตรีที่เรียนรู้และพยายามสร้างพื้นที่ของการเป็นสตรียุคใหม่ในพื้นที่สาธารณะ

วาตีกล่าวกับโซเฟียเมื่อพบกันอีกครั้งว่า “เธออย่าจำกัดว่าสตรีต้องอยู่แต่ในโลกของห้องครัวอย่างเดียวสิ” “ถ้าเธอลองเปิดหูเปิดตาดูโลกภายนอกเสียบ้าง เธอจะรู้ว่าโลกนี้กว้างกว่าห้องครัวที่เธอขลุกตัวอยู่ทุกวันนี้” และแน่นอนเราก็ไม่จำเป็นต้องเอาชีวิตไปผูกไว้กับสามีเช่นนี้ ถ้าหากเราภักดีกับสามีแล้วเขาไม่นอกใจเราสิ มันก็ควรอยู่ละ ผู้หญิงอย่างเราควรรู้ว่าสามีทำอะไรอยู่นอกบ้านบ้าง บรรดาเมียๆ กันครัวที่มัวแต่ปรนนิบัติสามีอย่างเธอนี้ไม่เคยคิดที่จะดูแลตัวเองเลยหรือไร (Isteri, 1989:65)⁵⁷

วาตี คือภาพแทนของสตรีสมัยใหม่ในสังคมมาเลย์ โรซมินี ซาอ์รี นำเสนอวิถีชีวิตของวาตีที่แตกต่างจากโซเฟียที่อุทิศตนให้กับการดูแลสมาชิกในครอบครัว ผู้ประพันธ์เผยให้เห็นภูมิหลังของโซเฟียและวาตี ทั้งสองศึกษาในระดับปริญญาตรี ณ มหาวิทยาลัยมาลายาด้วยกัน วาตีเป็นนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ ในขณะที่โซเฟียเป็นนักศึกษาวรรณคดี ทั้งสองมีโอกาสรู้จักกันเมื่อครั้งอยู่หอพักด้วยกัน เมื่อสำเร็จการศึกษาทั้งสองแยกย้ายกันประกอบอาชีพตามความฝัน วาตีมีโอกาสได้รับทุนการศึกษาเพื่อเรียนต่อต่างประเทศ เมื่อสำเร็จการศึกษา เธอสมรสกับ ราฮิม (Rahim) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตกาลอย (Kaloi) แม้ว่าวาตีจะดำรงบทบาทภรรยาและมารดาแล้วก็ตาม ภาพของวาตีที่ปรากฏในนวนิยายคือ สตรีที่มีอิสระในการดำเนินชีวิต การที่วาตีมีโอกาสศึกษาต่อ

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ต่างประเทศทำให้เธอมีโอกาสได้พบเห็นวิถีชีวิตของสตรีในตะวันตกที่มีรูปแบบชีวิตที่เสรีกว่าสตรีในสังคมมาเลย์ วาตีเชื่อว่าโลกของสตรียุคใหม่คือการมีโอกาสในการทำงาน และแสดงศักยภาพที่นอกเหนือจากการเป็นแม่ศรีเรือนกันคร้ว วาตีปฏิเสธวิถีแม่ศรีเรือนอย่างชัดเจน ทุกครั้งที่พบเห็นโซเฟียทำงานบ้านและไม่สนใจดูแลตนเอง วาตีจะพยายามขอให้โซเฟียเปลี่ยนแปลงตนเองเหมือนเช่นเธอ

ฉันอยู่ที่นี้ ราฮิมอยู่ที่กาลอย ทุกวันหยุดสัปดาห์ ราฮิมจะมาพักกับฉันในเมือง ซึ่งก็ไม่ไกลกันเท่าไร แค่อีลิปไมล์เท่านั้น เขาต้องการดูแลผู้คนของเขา ปล่อยให้เขาอยู่ที่นั่นแหละ ฉันก็ทำงานของฉันที่นี่ จะให้ฉันขับรถกลับบ้านก็ยังเป็นไปไม่ได้ นั่นมันงานของผู้ชายให้ฉันทำก็แลดูเหนื่อยเกินไป ที่สำคัญฉันต้องทำงานที่ออฟฟิศและต้องเรียนต่ออีกด้วย (Isteri, โรซมีนี ซาฮ์รี)

อย่างไรก็ตามผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นแง่มุมของผู้คนในสังคมเมืองซึ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมและพยายามส่งเสริมให้ทั้งหญิงและชายมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐผลักดันนโยบายให้สตรีได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น จากการสำรวจข้อมูลประชากร พบว่าสตรีมาเลย์ยุคใหม่จำนวนมากมีการศึกษาที่สูงขึ้น สตรีจากหมู่บ้านแถบชานเมืองและชนบทต่างเร่งศึกษาเล่าเรียนเพื่อความสำเร็จในชีวิต และมีหน้าที่การงาน จนสามารถหาเลี้ยงครอบครัวด้วยตนเองได้

ในขณะที่โซเฟียสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความหมายของสตรีมาเลย์ในอุดมคติ แม้ว่าสังคมมาเลย์จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตของผู้คนไปสู่ความทันสมัย สตรีสามารถปรากฏกายในพื้นที่สาธารณะได้อย่างเสรีมากแค่ไหน โซเฟียยังคงปฏิบัติตนเช่นเดิม แม้จะได้รับการแนะนำจากวาตีให้ปรับปรุงรูปโฉมของตัวเองให้ดูดีขึ้น และทำให้ฮาลิมหันกลับมาในใจเธอดังเดิม แต่โซเฟียกลับสนใจและมุ่งมั่นที่จะทำหน้าที่แม่บ้านดั้งเดิม ไม่ว่าฮาลิมจะสนใจเธออีกหรือไม่ โซเฟียไม่ชอบออกสมาคมหรือทำกิจกรรมตามแบบบุรุษหรือหญิงยุคใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นกอล์ฟ การออกไปทานข้าวนอกบ้าน หรือเข้าร่วมสมาคมสตรี เป็นต้น

เธอต้องดูแลตัวเองให้ดีนะ ไปขอปิงบ้างสิ อ้อ อย่าลืมดูแลรูปร่าง ไปออกกำลังกายให้ทรวดทรงเข้าที่ เธอยังสาวอยู่ ถ้าเธอดูแลรูปร่างให้ดีเสียหน่อยนะ อย่ามัวแต่จับเจ้าอยู่แต่ในครัวจนไม่รู้ว่โลกไปถึงไหนแล้ว อย่าเป็นข้าทาสในเรือนเบี้ยอีกเลย อย่ามัวแต่จมอยู่กับงานบ้านที่ไม่มีวันจบสิ้นนี้อีกเลย (Isteri, 1989)

โซเฟียยืนยันกรานที่จะไม่เปลี่ยนแปลงตัวเองให้ดูดีเพื่อให้สามีหันกลับมาสนใจ การตัดสินใจเช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นการโต้กลับความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งสตรีมาเลย์ยุคใหม่ส่วนหนึ่งเชื่อว่า รูปร่างที่

สวยงามและการแต่งกายให้ทันสมัยนั้นจะสามารถทำให้ฝ่ายชายสนใจเธอได้ สิ่งที่ได้รับจากการอบรมปลูกฝังมาจากครอบครัวคือการแต่งกายตามแบบอย่างในศาสนาอิสลาม การปฏิบัติตนเป็นสตรีที่มีกริยามารยาทเรียบร้อย การเชื่อฟังสามีและไม่ก้าวร้าวรุนแรง นั่นถือเป็นเกราะคุ้มกันเธอและนำพาความสุขกลับมายังครอบครัวได้ดีกว่า นอกจากนี้แล้วการวางแผนก็เป็นการกระตุ้นเตือนให้ฮาลิมรำลึกถึงเธอ และครอบครัวได้ในที่สุด

การเป็นสตรีที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของ วาตี นั้นเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นในเรื่อง วาตีเป็นภาพแทนของสตรีที่ยึดการประกอบอาชีพเป็นหลักในการดำเนินชีวิต วาตีก็สวมบทบาทเป็นสตรีทำงาน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าโก้หรู สามารถสวมเกอบายา (Kebaya) ซึ่งเป็นชุดแต่งกายของสตรีมาเลย์ยุคใหม่ที่เผยให้เห็นสัดส่วนที่สวยงาม วาตีสามารถเดินทางไปต่างประเทศโดยไม่ต้องได้รับการอนุญาตจากสามี

“จริงหรือ วาตี ที่เธอจะไม่ทำงานอีก หล่อนจะกลายเป็นภรรยาของสมาชิกผู้แทนราษฎร แล้วที่เธอบอกว่าเธอยังอยากจะทำงานต่อเล่า เธอต้องทิ้งทุกอย่างที่ทำแล้วกลับไปอยู่ที่กาลอย ท่านผู้แทนฯ ต้องทำงานหนักที่นั่น เธอต้องคอยดูแลเขาทุกอย่างก้าว”
โรเกียะฮ์ กล่าว (Isteri, 1989)

ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงการเป็นสตรีที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แม้ว่าสตรีเหล่านั้นจะได้รับการยกย่องในด้านความสามารถมากเพียงใด หรือสังคมตอบรับกับสิทธิอันเท่าเทียมของเธอต่อการพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้าแล้วก็ตาม ความสำเร็จในหน้าที่การงานของวาตีในเรื่องก็แตกต่างจากสิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การแสดงบทบาทสตรีเก่งของวาตีก็ยังคงอยู่ในมายาคติการทำงานแบบผู้ชาย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของการเป็นสตรีเก่งก็ยังคงใช้มาตรฐานของการทำงานแบบผู้ชายเป็นตัวกำหนด แม้ว่าสังคมมาเลย์จะพัฒนาไปสู่ความทันสมัยแล้วก็ตาม โรเกียซึ่งเป็นเพื่อนร่วมบ้านเดียวกันกับวาตีกลับมองว่า หน้าที่ที่สำคัญของสตรีคือการดูแลสามี และช่วยเหลืองานของสามีมากกว่า ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีความพยายามในการช่วงชิงความหมายใหม่ในการประกอบสร้างความเป็นหญิง ค่านิยมดั้งเดิมก็เป็นสิ่งที่สังคมมาเลย์คาดหวังมากกว่านั่นเอง

มาลีซา (Malisa) และโรเกียะฮ์ (Rokiah) สตรียุคใหม่ที่มีความรู้สึกขัดแย้งภายในจิตใจเมื่อต้องประสบกับ พหุภรรยา มาลีซา เป็นสตรีที่รักความก้าวหน้าในชีวิต และเป็นภาพแทนของคนรุ่นหนุ่มสาวที่มุ่งมั่นสร้างฐานะให้ตนเองได้รับการยอมรับจากสังคม มาลีซาจึงเก็บหอมรอมริบเงินเดือนของเธอเพื่อส่งไปให้มารดาที่อาศัยอยู่ในกัมปง มาลีซาเลือกที่จะเช่าบ้านร่วมกันกับ วาตี เพื่อนรุ่นพี่และโรเกียะฮ์ เพื่อนร่วมงานเดียวกันกับเธอ ในขณะที่เธอพักอาศัยร่วมกันกับวาตีนั่น เป็นเหตุให้เธอ

พบกับ ราฮิม (Rahim) สามีนองวาตี ด้วยความใกล้ชิดและความดีที่ราฮิมมีให้กับตน มาลีซาตัดสินใจ แต่งงานเป็นภรรยาคนที่สองของราฮิม ดังที่ มาลีซาจำฝังกับตนเองว่า

“เธอไม่สามารถลืมฮาติมได้ เธอรู้สึกเศร้าใจที่ตกหลุมรักสามีคนอื่น มาลีซาพยายาม ตัดใจจากราฮิม ลักวันเธอคงได้พบกับชายหนุ่มที่ดูแลเธอได้ดีกว่าราฮิม และแต่งงานกับเธอ”
(Isteri, 1989: 233-234)⁵⁸

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ประเด็นพหุภรรยา นั้นมีเส้นกั้นระหว่างความชอบธรรมและความปรารถนาส่วนตัว มาลีซาเลือกที่จะแต่งงานกับราฮิมเพราะต้องการดูแลคนที่เธอรักและยอมรับต่อเหตุการณ์ที่จะต้องผิดใจกับวาตี เมื่อเปรียบเทียบตัวละคร โนรา และมาลีซา ในนวนิยายเรื่อง *ภรรยา* ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการเป็นภรรยาของทั้งสองคนนั้น มาลีซาได้รับการยอมรับจากสังคม เนื่องจากเธอสมรสกับราฮิมตามหลักการของศาสนาอิสลาม ในขณะที่โนรานั้นกลายเป็นภรรยาลับของฮาติม และมีความสัมพันธ์ที่คลุมเครือกับฮาติม แต่ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่า สตรีในฐานะภรรยาไม่ว่าจะเป็นภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือ ภรรยา (ลับ) นั้นต่างก็สร้างทุกข์ให้กับสตรีมากกว่าความสุข ดังนั้นสตรีเองต้องเลือกที่จะต่อรองหรือโต้กลับมายาคติการมีภรรยาหลายคนดังกล่าว โรซมีนี ซาอีรี เสนอว่าสตรีควรเลือกเส้นทางชีวิตของตนเองและยอมรับกับการตัดสินใจของตนเองและแปรเปลี่ยนความทุกข์ให้กลายเป็นประสบการณ์ชีวิตให้กับตนเองและผู้อื่น

วาตีแสดงให้เห็นว่าตนเองนั้นได้ตัดขาดพื้นที่ในครัวเรือน สู่งานที่สาธารณะโดยเธอเลือกที่จะต่อรองกับจารีตปฏิบัติของบทบาทภรรยา ด้วยการปฏิบัติตนเป็นสตรียุคใหม่ที่อุทิศตนให้กับงานที่เธอทำ ในขณะที่ตัวละครผู้ชายในเรื่องกับปฏิบัติกับเธออย่างไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะเป็นสามีของเธอ และเพื่อนสมัยเรียนของเธอเอง ต่างก็เฝ้ามองการทำงานของเธอดูด้วยความตื่นเต้นปนระคนใจว่า เหตุใดวาตียังต้องมาทำงานอีกทั้งๆ ที่สามีก็สามารถดูแลเธอได้อย่างสุขสบาย ซึ่งแม้ว่าในท้ายที่สุดสังคมได้ตัดสินวาตีด้วยกรอบของอุดมคติ เธอกลายเป็นภรรยาที่ไม่ใส่ใจสามี ไม่ดูแลงานบ้าน และต้องแยกทางกับสามีเพราะความหึงหวงและระแวงในพฤติกรรมของเธอเอง นั่นก็แสดงให้เห็นว่าความคาดหวังของสังคมมาเลยที่มีต่อสตรีทำงานก็มีได้แตกต่างกับภรรยาที่ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน

“ขอโทษนะราฮิม ถ้าคิดว่าไม่สามารถหย่าขาดจากมาลีซาได้ละก็ ขอให้เธอมีความสุขกับการกระทำครั้งนี้เถิด ปล่อยให้ฉันทุกข์อยู่แบบนี้แหละ ปล่อยให้ฉันเผชิญกับ

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

บาดแผลแห่งความเจ็บปวดนี้ต่อไป สุดท้ายฉันก็กลายเป็นคนที่ต้องอยู่คนเดียวโดยไม่มีเธอ อีกต่อไป เธอทำให้ฉันได้รู้ว่าเธอมีความหมายกับฉันมากเพียงใดราฮิม แต่มันก็สายเกินไปแล้ว เธอไม่คิดจะรอฉันเลย ถ้าเธอรักฉันจริงๆ ละก็ กรุณาส่งใบหย่ามาให้ฉัน ถ้าเธอไม่ยอมหย่าให้ฉันเท่ากับว่าเธอต้องการผูกมัดฉันไว้ด้วยคำว่า “เมีย” เท่านั้น (Isteri, 1989: 265)⁵⁹

โรซมีนี ซาอ์ริบรรยายความรู้สึกไร้ค่าของสตรี ในฐานะภรรยา การที่ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน และสามารถพาผู้หญิงมาอยู่ร่วมบ้านเดียวกัน ผู้ประพันธ์วิพากษ์ประเด็นเรื่องพหุภรรยาในนวนิยายเรื่องนี้ว่าต้นเหตุเกิดจากความต้องการของผู้ชาย การที่ภรรยาไม่สามารถทำหน้าที่ตามที่สังคมและบุรุษคาดหวังได้ ฝ่ายชายและครอบครัวจึงอ้างสิทธิ์ในการแต่งงานครั้งใหม่ได้โดยละเอียดและมองข้ามหลักการที่ถูกต้องในศาสนา “มาลีซา เธอก็รู้ดีนี่ว่า วาตีไม่มีเวลาดูแลฉันเลย ตั้งแต่ฉันพบเธอ ชีวิตฉันแล้วมีความหมายมาก มาลีซา เธอเป็นภรรยาฉันได้ไหม ฉันอยากมีภรรยาที่ดูแลฉัน ทำกับข้าวให้ฉัน ดูแลฉันเมื่อยามป่วย อยู่เคียงข้างกันอย่างนี้ตลอดไป” ราฮิมร้องขอ (Isteri, 1989: 235-236)

มายาคติของสังคมที่หยิบยื่นความหมายตรงข้ามให้กับสตรีที่ไม่สามารถดำรงบทบาทที่ดีได้ทำให้สตรีต้องเป็นฝ่ายยุติบทบาทความสัมพันธ์ และแน่นอนว่า การที่วาตีของหย่ากับราฮิมนี้ก็ยังคงเป็นสิ่งที่สังคมไม่สามารถยอมรับได้ ชีวิตหลังแต่งงานของสตรีภายหลังเกิดการหย่าร้างจึงเป็นสิ่งที่สร้างความไม่มั่นคงให้กับสตรี

แม้ว่าบทสรุปของเรื่องจะชี้ให้เห็นว่าสังคมมาเลย์ยังคงคาดหวังให้สตรีทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดี เป็นสตรีที่ดำรงตนเป็นอิสลามิกชนที่ดี การแต่งงานเป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังว่าจะเป็นปราการปกป้องให้สตรีพ้นจากการล่วงละเมิดทางเพศ และการติฉินนินทา เมื่อเกิดการหย่าร้างขึ้นก็ต้องใช้กฎหมายเพื่อป้องกันมิให้สตรีใช้อารมณ์อันอ่อนไหวของเธอทำลายชีวิตครอบครัว การทำงานเคียงข้างเพศชายอาจจะนำพาสตรีประสบความสำเร็จในสายงานอาชีพ แต่ก็อาจจะนำพาชีวิตของสตรีให้ตกต่ำได้หากต้องตกอยู่ภายใต้อารมณ์ปรารถนา ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดประสบการณ์หลากหลายมิติของสตรีมาเลยที่พยายามก้าวข้ามกรอบและอคติบางประการของสังคมที่มีต่อสตรี และเป็นการเปิดพื้นที่ให้สตรีได้ถ่ายทอดเรื่องราวของตนเองได้มากขึ้น

ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าความกล้าของวาตีคือจุดเปลี่ยนสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสตรีในสังคมมาเลย์ที่กล้าตอบโต้กับชนบการแต่งงาน การเปิดเผยเรื่องราวภายในของสตรีและ

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

จุดยืนของวาติที่ตรงข้ามกับจารีตในสังคมนั้น คือการที่สตรีมุสลิมมาเลย์กล้าที่จะนำเรื่องที่สังคมเห็นว่าเรื่องภายในครอบครัวเป็นสิ่งที่ไม่ควรพูดในที่สาธารณะ เพื่อเป็นการตอบโต้กับความรุนแรงที่ซ่อนเร้นในสังคม เป็นการเปิดประสบการณ์ให้กับสตรีในสังคมกล้าที่จะเรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมในสังคม การถ่ายทอดเรื่องราวของนักเขียนสตรีจึงเป็นการถอดประสบการณ์กระบวนการเสริมสร้างพลังเชิงบวกให้กับสตรี วรรณกรรมของสตรีในนวนิยายเรื่องภรรยา จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าสตรีไม่ได้ไร้เดียงสาหรืออ่อนแอและต้องได้รับการดูแลจากฝ่ายชายตามความหมายที่ถูกให้จากระบบคิดชายเป็นใหญ่ สตรีกลับมีประสบการณ์แห่งความทุกข์ใจจากการถูกเลือกปฏิบัติ และนำสิ่งเหล่านั้นกลับมาสร้างคุณค่าให้ตนเอง

3.3.2 การตั้งคำถามต่อวิถีภรรยาผู้กตัญญูและลูกสาวผู้กตัญญูในรวมบทกวี*ฝ่าคลื่น นาวาชีวิต*

ซูรีนะฮ์ ฮัสซัน นำเสนอบทบาทของสตรีในฐานะภรรยาและลูกสาวของสตรีในอดีตเพื่อเป็นการตั้งคำถามกับสตรีในปัจจุบันต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับสตรี และปัญหาความไม่เป็นธรรมของสตรีที่ทำให้สตรีมีฐานะเป็นรองในสังคม การนำเสนอแบบแผนจารีตที่กระทบต่อสตรีนี้เป็นการปลงเสียงความปรารถนาในการดำเนินชีวิตของสตรีในปัจจุบัน เช่น การตั้งคำถามต่อการเลือกคู่ การสมรสโดยไม่ได้มาจากความต้องการส่วนตัว ผู้ประพันธ์จึงตั้งคำถามว่าสตรีตกเป็นรองบุรุษในสังคมอย่างไรบ้าง ผ่านตำนานของสตรีสูงศักดิ์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์มลายู (*Sejarah Melayu*) การตั้งคำถามผ่านบทกวีต่อไปนี้เป็นเพียงแต่เป็นการเรียกร้องสิทธิให้กับสตรี แต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าจากประสบการณ์ของสตรีต่อความไม่เป็นธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องเตือนใจ และเป็นการการสร้างความรู้ให้แก่สตรีเข้าใจบทบาทและสิทธิต่างๆ ที่สตรีพึงมีในสังคมอีกด้วย

3.3.2.1 “สวยงามหาใช่ผิดบาป” สารสตรีต่อมายาคติการเลือกคู่ครอง

บทกวีเรื่อง “สารจากเจ้าหญิงเลอดังถึงสุลต่านมะฮ์มุด” (*Pesanan Puteri Gunung Ledang kepada Sultan Mahmud*) บทกวีนี้ นำเสนอเรื่องราวในตำนานที่กล่าวถึงปูเตอรี ภูเขาเลอดัง ตามตำนานกล่าวว่า เจ้าหญิงเลอดังผู้เลอโฉมและลึกลับ อาศัยอยู่บนยอดเขาเลอดัง บริเวณตอนใต้ของแหลมมลายู ภูเขาซึ่งมองเห็นได้จากพระราชวังของสุลต่านมะละกา เรื่องเล่ามีอยู่ว่า สุลต่านปรารถนาอภิเษกสมรสอีกครั้งหลังจากพระราชินีองค์ก่อนสวรรคต ในครั้งนั้น สุลต่านตั้งพระทัยแน่วแน่ที่จะอภิเษกกับเจ้าหญิงที่มีคุณลักษณะพิเศษกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป ซึ่งบุคคลผู้นั้นก็คือ ปูตรี ภูเขาเลอดัง สุลต่านได้ส่งนักรบและข้าราชการบริพารหลายคนเพื่อนำสารอภิเษกมอบแก่เจ้าหญิง แต่ด้วยความยากลำบากของการเดินทาง บุคคลเหล่านั้นต่างล้มตายระหว่างทาง ซึ่งแม้แต่นักรบที่มีชื่อเสียงเช่นฮัง ตัวฮ์ ก็ล้มเหลวในการกิจครั้งนี้ มีเพียงตน มามัดเท่านั้นที่สามารถพิชิตยอด

เขานี้ได้ และได้พบกับหัวหน้านางกำนัลและนำสารของสุลต่านแก่เจ้าหญิง เรื่องเล่านี้บ้างก็ว่าอาจไม่ใช่เรื่องจริงทางประวัติศาสตร์ ซูรีนะฮ์หยิบยกตำนานและเรื่องเล่ามาหรือสร้างใหม่ผ่านบทกวี เพื่อโต้กลับเรื่องเล่าจาก *พงศาวดารมลายู (Sejarah Melayu)* ต้องการวิพากษ์ความอยู่ดีธรรมของสุลต่านในการปกครองรัฐ โดยเฉพาะพฤติกรรมอันโหดร้ายที่มีต่อสตรีซึ่งเป็นมเหสีของพระองค์ ปุตรี ญูง เลอดัง เป็นสตรีเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่กล้าปฏิเสธการเสกสมรสครั้งนี้ ประเด็นสำคัญในบทกวีนี้คือการนำเสนอให้เห็นถึงสิทธิและเสรีภาพของสตรีในการเลือกทางเดินของชีวิต (Zurinah Hassan, 2013) เนื้อหาในบทกวีมีดังนี้

คุณ มะมัด จงนำสารนี้ไปให้แก่องค์สุลต่าน ถ้าพระองค์อยากให้นั้นเป็นภรรยาของเขา
จงสร้างสะพานที่ทำจากทองคำและเงิน
นำหัวใจของหนอนและยุงมาอย่างละเอียดถี่ถ้วน
นำน้ำจากใจของหมากอ่อน และ
นำเลือดของเจ้าชายและราชาใส่ถ้วยจนเต็ม⁶⁰

อันที่จริงแล้ว เรื่องทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งสมมติ
เขาต้องทำตามที่ฉันขอทุกประการและสร้างสะพานแห่งความทุกข์ยากนั้น
เต็มเต็มความปรารถนาของเขาบนความทุกข์ของประชาชน
บนคราบน้ำตาของประชาชนและแลกด้วยชีวิตของเจ้าชายและราชาอีกมากมาย
เผาไหม้ทุกสิ่งตรงหน้าเพียงเพื่อความปรารถนาของตน

คุณ มะมัด นี่คือการที่แสดงให้เห็นว่า ฉันขอปฏิเสธการแต่งงานครั้งนี้
ฉันมิปรารถนาเป็นราชินีแห่งองค์สุลต่าน
ฉันมิได้อะไรที่มีชีวิตอันมีเดวิด เหมือนเช่นคุณ ฟาติมะฮ์
ที่จะยอมจำนนกับความโหดของราชา
ฉันไม่ใช่คุณ กุตุ ที่ต้องยอมรับเงื่อนไขต่างๆ โดยไม่เต็มใจ
แลเจ้าหญิงฮัง ลี โป ที่กลายเป็นสมบัติที่แลกเปลี่ยนเพื่อชาติ
หรือแม้แต่คุณเตจา ที่ต้องตกต่ำเพราะเชื่อในคนรัก

⁶⁰ การใช้ความเปรียบในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เช่น “hati nyamuk = หัวใจยุง” hati kuman = หัวใจหนอน/ปรสิท คือ อธิพจน์ โวหารที่กล่าวเกินความจริง เพื่อเน้นความรู้สึก ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ลึกซึ้ง

ปล่อยให้ภูเขาเลอดั่งตระหง่านเช่นเดิมเกิด
 ให้แมกไม้และดอกไม้ใบหญ้าได้เติบโตอย่างเสรี
 อย่าได้เป็นเครื่องประดับขององค์ราชา
 ได้โปรดให้อิสตรีได้เลือกที่จะปฏิเสธบ้าง
 โอ้ องค์สุลต่าน โปรดดำรงเกียรติของตนในฐานะราชาเกิด
 (Zurinah Hassan, 2010, pp. 20-23)

ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอตัวละครปุดรี ฆูนุง เลอดั่ง ภาพแทนของสตรีที่กล้าต่อรองกับอำนาจ ปิตาธิปไตย ผู้ประพันธ์หยิบยกประเด็นของสตรีในอดีตที่ถูกจัดอยู่ในพื้นที่ของสิ่งที่มองไม่เห็น ความเจ็บและความเปราะบาง การเปรียบตนเองกับภูเขา และพรรณไม้ของเจ้าหญิงเลอดั่ง นั้นแสดงให้เห็นว่า สตรีเปรียบได้กับธรรมชาติที่เร้นลับ และยากที่จะจัดการได้ การแสดงอำนาจอันเร้นลับนี้เป็นการโต้กลับอำนาจของบุรุษ ซึ่งในตอนท้ายของบทกวีนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้บุรุษเพียรพยายามที่จะควบคุมสตรีให้ยอมจำนนต่ออำนาจที่ไม่ชอบธรรม (merelakan paksaan) แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้ทุกอย่าง สตรีทุกคนมิได้เห็นด้วยหรือสมยอมกับการใช้ชีวิตกับบุรุษที่ตนไม่ได้รับรัก สตรีควรมีสติในการเลือกทางเดินของชีวิต (kebabasan)

ซูรินะฮ์ ฮัซซันแสดงทัศนะเกี่ยวกับตัวละครหญิงจากตัวบททางประวัติศาสตร์ในบทความเรื่อง Jalur Feminism ในหนังสือเรื่อง *Cataan Perjalanan seni Zurinah Hassan* ปุดรี ฆูนุง เลอดั่ง คือภาพแทนของสตรีในสังคมมาเลย์ที่กล้าปฏิเสธอำนาจของปิตาธิปไตย ผู้ประพันธ์นำเสนอเสียงของสตรีในอดีตในบทกวีเพื่อมุ่งหวังให้สตรีมาเลย์ในสังคมร่วมสมัยมีจิตใจเข้มแข็งและเด็ดเดี่ยว และกล้าแสดงออกถึงความปรารถนาของตนเองมากกว่าที่จะยอมตามกฎเกณฑ์ที่บุรุษสร้างไว้ (Zurinah Hassan, 2013)

ผู้ประพันธ์นำเสนอการใช้ความเปรียบในการประพันธ์บทกวี โดยเฉพาะการใช้ภูเขาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่ง และความท้าทายของชีวิต ในหนังสือ *Memoir Zurinah Hassan: Menjejak Puisi* ซูรินะฮ์ ฮัซซันกล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วกวีจะใช้ความเปรียบเกี่ยวกับภูเขาที่สูงลิบ เช่นเดียวกับทะเลที่เว้งว้างในการนำเสนอภาพชีวิตมนุษย์ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับภูเขาและแม่น้ำแล้ว ภูเขามีสถานะที่ทำให้ผู้มองเห็นรู้สึกถึงพลังและความยิ่งใหญ่ เพราะความที่ภูเขาอยู่สูงกว่าสิ่งอื่นๆ ทำให้มองเห็นทุกอย่างได้ไกลมากขึ้น ภูเขา ที่ได้รับการกล่าวถึงใน *Sejarah Melayu* คือ ภูเขาเลอดั่ง ซึ่งนำเสนอตำนานเกี่ยวกับเจ้าหญิงผู้ลี้ภัยและทำให้สุลต่าน มะฮ์มูดแห่งเมอลากาลุ่มหลงและยอมทำตามเงื่อนไขที่เป็นไปไม่ได้ของนาง ซูรินะฮ์อธิบายถึงความเปรียบเกี่ยวกับภูเขา ในการประพันธ์บทกวี ดังนี้

ภูเขาที่สูง และสื่อถึงพลังที่เข้มแข็ง ความยิ่งใหญ่ และความอดทนและความเป็นส่วนตน ภูเขาที่ไต่ขึ้นไปลำบากสื่อให้เห็นถึงความท้าทายและการต่อสู้และแสดงให้เห็นถึงความฝันอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ (Zurinah Hassan, 2003: 207)

Pemandangan gunung yang tinggi mengingatkan kepada kekuatan, ketahanan dan peribadi yang unggul: Gunung yang sukar didaki diasosiasikan dengan cabaran dan perjuangan, juga semangat yang kental dan gunung yang tinggi digunakan untuk menggambarkan cita-cita dan impian seorang.

เมื่อเชื่อมโยงกับบทกวีที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาพพจน์ภูเขานั้นเป็นการแสดงความท้าทาย (cabaran) ต่ออำนาจของสุลต่าน มะฮ์มุด (Sultan Mahmud) ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับมหากาพย์สร้างชาติมลายู (Sejarah Melayu) สุลต่าน มะฮ์มุดคือสาเหตุของความตกต่ำและเสื่อมถอย (keruntuhan) ของราชวงศ์มลายู และการที่เจ้าหญิงกุนงเลอดัง ปฏิเสธการเสกสมรสกับสุลต่าน มะฮ์มุดนั้นเป็นเครื่องหมายแห่งชัยชนะต่อสตรีที่มีต่ออำนาจที่กดขี่ความปรารถนาและความฝันของสตรี (Zurinah Hassan, 2005)

ในหนังสือเรื่อง *Cataan Perjalanan seni Zurinah Hassan* ซูรินะฮ์ ฮัซซันได้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับบทกวีเพิ่มเติมดังนี้

ผู้หญิงทุกคน (ในตำนาน) ล้วนต้องยอมจำนนต่อความต้องการของสุลต่าน ยกเว้นปุตริกุนง เลอดัง...เธอประหนึ่งดอกไม้ที่ไม่ได้ประดับให้แก่ความปรารถนาของสุลต่าน ในกาลนั้น สุลต่านได้ยอมรับความพ่ายแพ้ นอกจากนี้ เรื่องราวยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมีสิทธิและอิสระในการตัดสินใจ ตลอดจนมีสิทธิในการปฏิเสธความต้องการและการตัดสินใจที่มาจากบุรุษ (Zurinah Hassan, 2013: 47)

จากบทความดังกล่าวนี้เอง ดร. ซูซานะฮ์ มุฮัมหมัด (Dr. Suzanah Muhammad) ได้กล่าวถึงบทกวี *The message from princess of Mount Ledang to Sultan Mahmud (Pesanan Puteri Gunung Ledang kepada Sultan Mahmud)* และตัวละครปุตริ กุนง เลอดังไว้ว่า ปุตริ กุนง เลอดังคือสัญลักษณ์ที่สื่อถึงการยกระดับสถานะของสตรีในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง การใช้วิธี การไม่เชื่อฟัง (disobedience) ในบทกวีเป็นการแสดงให้เห็นถึงตัวตนและความปรารถนาของสตรีที่ต้องการอยู่เหนืออำนาจของบุรุษ ตลอดจนเผยให้เห็นเสียงที่เจ็บบ้างของสตรีอดีตที่ถูกกลืนหายไปจากบันทึกทางประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าต่างๆ ที่บันทึกผ่านบุรุษ บทกวีของซูรินะฮ์ จึงเป็นวรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยสตรี และเป็นกระบอกเสียงของสตรีในสังคมที่ต้องการส่งเสียงและส่งสารถึงผู้คนในสังคมให้

ตระหนักถึงความสำคัญของเสียงที่เจียบงำของสตรีทั้งในอดีตและปัจจุบันผู้ซึ่งกลายเป็นเหยื่อของจารีตและอำนาจบิดาธิปไตย ตลอดจนเป็นการกระตุ้นเตือนให้สตรีในสังคมตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองของสังคม ซึ่งสตรีต้องตระหนักในสิทธิของตนเอง และมีเจตจำนงเป็นของตนเองมากกว่าที่จะยอมจำนนให้กับโชคชะตาภายใต้อำนาจของบุรุษซ้ำแล้วซ้ำเล่า (Zurinah Hassan, 2013)

บทกวี “จดหมายจากเตจาถึงฮังตัวฮ์ (*Tuah Surat Teja kepada Tuah*)” ตัวละครหญิงในบทกวีนี้เป็นภาพแทนของสตรีที่ตกเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ของบุรุษ (Zurinah Hassan, 2010)

ตัวฮ์ ฉันเป็นผู้หญิงที่โชคร้าย
 ต้องทนทุกข์กับรูปโฉมของตนเอง
 ความสวยงามของฉันหาใช้ผิดบาป
 แต่นั่นก็ทำให้ฉันต้องตกอยู่ในแผนการร้าย
 ของบุรุษที่มีแต่ความฉ้อฉล
 เธอทำเหมือนฉันเป็นดั่งดอกไม้ จะจัดแต่ง
 ไว้บรรณาการให้กับพระราชินี
 ฉันก็เหมือนผู้หญิงคนอื่นๆ ไขใหม่แล้ว
 ที่นำมาบรรณาการ
 ให้กับเขาตามประเพณี
 ฉันก็ได้เพียงเปล่งเสียงยอมรับ
 และถูกสอนให้เป็นหญิงที่เชื่อฟัง
 ใครหลายคนบอกว่านั้นแหละเป็นกิริยาที่ดี
 เป็นสตรีที่สมบูรณ์แบบ

(Facing the harbour: 2010: 28-31)⁶¹

บทกวีข้างต้น ผู้ประพันธ์นำเสนออัตลักษณ์สตรีมาเลย์ที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากจารีต (อะดัต) ซึ่งเป็นค่านิยมที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น ได้แก่ สตรีต้องพูดจาอ่อนหวาน นุ่มนวล (*suara yang lembut*) สุภาพ (*kesopanan*) และได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นสตรีที่เชื่อฟังคำสั่ง (*diajar untuk pandai merelakan paksaan*) สิ่งเหล่านี้ถือเป็นวิถีปฏิบัติที่ดีและสมบูรณ์แบบของสตรีมาเลย์ คำที่กวีเลือกใช้ในบทกวีผ่านเสียงของคุณ เตจาชี้ให้เห็นว่า วิถีปฏิบัติของสตรีมาเลย์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นจาก

⁶¹ Facing the Harbour (2010) Zurinah Hassan ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

ความต้องการของตนเอง สตรีได้รับการอบรม สั่งสอน และหล่อหลอมตัวตนผ่านจารีตจนกลายเป็นสตรีตามแบบฉบับข้างต้น

เรื่องของขุนเตเจานั้นน่ากลับมาเล่าใหม่ จากตำนานเดิม ขุนเตเจานั้นพบรักกับฮังตัวฮัททหารเอกของสุลต่านแห่งเมอลากา ขุนเตเจาเป็นบุตรขององค์สุลต่าน ณ แคว้นแห่งหนึ่ง ผู้ประพันธ์เผยให้เห็นว่าแม้แต่สตรีในสังคมชั้นสูงต่างก็ประสบกับชะตากรรมไม่ต่างกับสตรีสามัญชนทั่วไป ขุนเตเจาปรารถนาเพียงใช้ชีวิตกับฮังตัวฮั และเป็นภรรยาที่ภักดีต่อสามีตลอดไป กาลกลับกลายเป็นว่าขุนเตเจาถูกล่อลวงให้กลายเป็นพระสนมองค์หนึ่งของสุลต่าน เนื่องจากฮังตัวฮัต้องการเพียงแค่ลาภยศที่ได้จากพระราชทานนั้น

3.3.2.2 “ทางที่ฉันไม่ได้เลือก” การวิพากษ์มายาคติการแต่งงาน

บทกวีเรื่อง *การเดินทางของเจ้าหญิง ฮัง ลี โป (Pelayaran Hang Lipo)* ในตำนานและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ฮัง ลี โป เป็นเจ้าหญิงจากแคว้นหนึ่งในประเทศจีนที่ต้องล่องเรือข้ามมหาสมุทร เพื่อมาอภิเษกสมรสกับสุลต่านแคว้นมะละกา การอภิเษกสมรสในครั้งนี้เป็นไปเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี ระหว่างกันของอาณาจักรจีน และเมอลากาซึ่งรุ่งเรืองในสมัยนั้น ซูรินะฮ์ ฮัซซันได้วิพากษ์วิถีคิดของผู้คนที่มีต่อสตรีในสังคมจารีตที่มักมองว่าความงามของสตรีมีไว้เพื่อรักษาสถานภาพทางการเมือง สตรีเป็นเพียงวัตถุที่ไว้ใช้แลกเปลี่ยนและต่อรองอำนาจทางการเมืองซึ่งอยู่ภายใต้กำกับของบุรุษในสมัยนั้น ดังบทกวีที่เป็นสารที่มารดาฮัง ลี โป ได้เขียนถึงธิดาของนาง ไว้ว่า เจ้าหญิงผู้เลอโฉม ฮัง ลี โป จำต้องเดินทางไปมะละกา ด้วยใบหน้าที่เศร้าหมองและกำลังร่ำไห้เพราะต้องจากแม่ผู้เป็นที่รักไปในดินแดนอันห่างไกล ซึ่งในขณะนั้นเธอยังอ่อนเยาว์นัก

การเดินทางไกลครั้งนี้ เธอเปรียบตั้งของกำนัลและทรัพย์สินสมบัติเพื่อมอบให้แก่เจ้าบ่าว (สุลต่านแคว้นมะละกาเพื่อเชื่อมสายสัมพันธ์ให้สองแคว้นมีความแข็งแกร่ง มารดาของนางได้ปลอมขวัญลูกผ่านสารที่มอบไว้ให้ โดยปลอมโยนมิให้บุตรต้องร่ำไห้ให้กับการกระทำของบิดาผู้เป็นสุลต่านที่เห็นชาติสำคัญกว่าครอบครัว ในตอนท้ายซูรินะฮ์ ฮัซซัน นำเสนอให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นนั้นล้วนมาจากการเสียสละของสตรี และสตรีเปรียบตั้งเครื่องสังเวทความเข้มแข็งของชาติ สิ่งเหล่านี้มาจากความต้องการและความละม่อมของบุรุษทั้งสิ้น

โฉมงาม ฮัง ลี โป

สู่การเดินทางไปยังเมอลากา

เฝ้าแต่ร่ำไห้อย่างโศกอาดูร

ในวัยแรกรุ่น และบอบบางยิ่งนัก

เพราะเหตุแห่งโชคชะตา และชะตาที่กำหนด
 ให้เธอเป็นดังเครื่องบรรณาการ
 ส่งไปกับเรือสินค้าสู่เมอลากา
 เพื่ออภิเษกสมรสกับกษัตริย์แห่งนั้น
 แต่ความมั่นคงของทั้งสองชาติ
 ไม่ต้องร้องให้ให้กับพ่อเจ้าดอก
 เขาเป็นเช่นบุรุษทั่วไป
 และยิ่งกว่าคือเขาเป็นราชา
 แม้ว่าเขาจะรักลูกในอุทร
 แต่ความมั่นคงของแผ่นดินและชาตินั้นสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด
 ใจแล้ว ลูกรัก
 คุณนั่นสิ ประวัติศาสตร์จารึกเรื่องราวไว้อย่างไร
 เพื่อเมืองของเรา เพื่อชาติของเรา
 ให้มั่นคงและมั่งคั่ง
 แต่ต้องแลกด้วยคราบน้ำตาแห่งอิสตรี
 ในขณะที่พวกเขาต่างแสวงหาความมั่งคั่ง
 ล้วนเกิดจากความละโมภ และความหิวกระหายในอำนาจของบุรุษทั้งสิ้น
 (ฝ่าคลื่น นาวาชีวิต, 2010: 24-27)

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของเจ้าหญิงฮัง ลี โป ในบทกวีกับเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ผู้เล่า และผู้แต่งมีการตีความบทบาทของตัวละครที่แตกต่างกัน จากบันทึกทางประวัติศาสตร์เจ้าหญิง ฮัง ลี โป พระราชธิดาของกษัตริย์แห่งราชวงศ์จินได้หมั้นหมายกับสุลต่านแห่งเมอลากา การหมั้น หมายครั้งนี้เป็นไปเพื่อไม่ให้มะละกาต้องตกอยู่ภายใต้อาณัติของอาณาจักรจิน ในยุคนั้นที่กษัตริย์ของ จินได้พบดินแดนอันรุ่งเรืองทางการค้าแห่งใหม่นั้นก็คือเมอลากา ผู้ประพันธ์นำเสนอสิ่งที่ ประวัติศาสตร์มิได้กล่าวถึงนั่นคือความรู้สึกของสตรีที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน และ ครอบครัว เจ้าหญิง ฮัง ลี โป ซึ่งรำไรระหว่างการเดินทางจากบ้าน หามิผู้ใดรู้ว่าเจ้าหญิงปรารถนาที่ จะอยู่กับครอบครัวมากกว่าที่จะต้องเดินทางไกล โดยเฉพาะการพลัดพรากจากมารดาผู้เป็นที่รัก ทำให้ เจ้าหญิงซึ่งยังเยาว์วัยต้องเผชิญกับความกลัวและความเดียวดาย และไม่รู้ว่าจะตากรรมของตนเองจะ จบสิ้นระหว่างการเดินทางครั้งนี้หรือไม่ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าการแต่งงานครั้งนี้ไม่ได้เกิดจาก ความปรารถนาส่วนตนของเจ้าหญิง แต่เป็นการตัดสินใจบนเงื่อนไขของความมั่นคงทางการเมืองของ บุรุษ ผู้ประพันธ์ยังวิพากษ์วิถีคิดของบุรุษอีกว่ามักจะเห็นเรื่องอื่นสำคัญมากกว่าเรื่องของครอบครัว

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือในขณะที่บุรุษมุ่งสู่การเป็นผู้นำ แสวงหาความเที่ยงแท้ในชีวิต ก็มักจะเล็งเห็นความสำคัญของครอบครัวเป็นรอง หรือปล่อยให้เป็นการของฝ่ายหญิง เป็นต้น

ทั้งนี้เมื่อศึกษาวิเคราะห์การตีความเรื่องเจ้าหญิงฮัง ลี โป (Hang Li Po) จาก *Sejarah Melayu* กับบทละครของของ ระฮัมมะฮ์ บูจัง (Rahamah Bujang ในบทความเรื่อง “Gender on the Agenda: The story of Hang Li Po Revised” เรื่องเล่าที่มาจากประวัติศาสตร์ของชาวมลายู เจ้าหญิง ฮัง ลี โป คือภาพแทนของผู้หญิงที่ไม่มีปากเสียง (silent women) ในเรื่องเล่าเกี่ยวกับราชาแห่งมลายู ในความเงียบและไม่มีปากเสียงของเจ้าหญิง ฮัง ลี โป นั้น เรื่องเล่าของฝั่งราชสำนักได้บันทึกและเปิดเผยเรื่องราวของความสำเร็จของเจ้าหญิง ฮัง ลี โป ผู้เขียนเสนอให้เห็นว่า เรื่องราวที่เกิดขึ้นนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า แม้ในบันทึกประวัติศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญกับเจ้าหญิง ซึ่งคือสตรีผู้หนึ่งกลายเป็นของแลกเปลี่ยนทางการเมือง แต่ผู้คนต่างจดจาดและเห็นอกเห็นใจต่อความโชคร้ายของเจ้าหญิง และมีการนำเรื่องเล่านี้ซึ่งเป็นเกร็ดเล็กในเรื่องเล่ามาหรือสร้างเป็นบทละคร บทกวี และเรื่องเล่าสำหรับเด็กในมุมมองใหม่ๆ

แม้ว่าความเงียบของเธอนั้นจะทำให้เธอไม่มีตัวตน หรือเป็นภาพแทนของสตรีในอดีต แต่ รูซี ซูลิซะฮ์ ฮาซิม และซูรินะฮ์ กลับนำเสนอให้เห็นเสียงแห่งความทุกข์ของสตรีที่ต้องยอมจำนน แต่เมื่อสังเกตน้ำเสียงของพระมารดาของเจ้าหญิง ฮัง ลี โป ในบทกวี ที่มีต่อชะตากรรมของบุตรสาวนั้น เป็นการกล่าวในเชิงเสียดสี และการเงียบของเจ้าหญิงฮัง ลี โป นั้นก็คือการโต้กลับอำนาจของชาย/อำนาจของพ่อ การโต้กลับอำนาจการกดทับของสตรีผ่านบทกวี จึงเป็นการหรือสร้างมายาคติที่สตรีต้องกลายเป็นผู้จำนนต่อจารีตปฏิบัติเสมอไป

บทละครของระฮัมมะฮ์ บูจัง นำเสนอฮัง ลี โป ในฐานะเรื่องเล่าที่ท้าทายอำนาจปิตาธิปไตยในสังคมมาเลย์กระแสนัก ผู้ประพันธ์นำเสนอจินตภาพที่เกี่ยวกับเจ้าหญิงฮัง ลี โป เรื่องเล่าแห่งความเงียบที่เต็มไปด้วยเสียงและความรู้สึกของเจ้าหญิงฮัง ลี โป โดยนำเสนอประสบการณ์ระหว่างชายและหญิงในสังคม ระฮัมมะฮ์นำเสนอภาพเหมารวมที่ปรากฏในเรื่องเล่าในละครหลวงของมาเลย์ เพื่อให้ผู้อ่านในสังคมร่วมสมัยได้ฉุ่คิด โดยเฉพาะประเด็นเรื่องเพศสภาวะที่สังคมกำหนดให้ปัจเจกทั้งชายและหญิงถือปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลา เรื่องเล่าของเจ้าหญิงฮัง ลี โป ในอดีตเป็นการเล่าเรื่องของการแสดงออกของสตรีในมุมมองผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นบุรุษ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความอ่อนแอในการเอื้อผู้หญิงแต่ทำให้เธอไม่มีเสียงในการพูดในเรื่องเล่า แม้ว่าเธอคือสื่อกลางในการเล่าเรื่องก็ตาม ในขณะที่บทละครของระฮัมมะฮ์ กลับเผยให้เห็นความรู้สึกของฮัง ลี โป ทั้งร้องเพลง ร่ำรำ และร่ำไห้ต่อชะตาชีวิต โดยนำเรื่องเล่าที่ปรากฏในเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มาตีความใหม่ ในมุมมองใหม่ โดยผู้ประพันธ์ได้วิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้ด้วย โดยใช้มุมมองใหม่ที่ทำเผยเสียงและความรู้สึกที่แท้จริง

ของเจ้าหญิงฮัง ลี โป ที่ถูกผลักดันให้เป็นชายขอบในเรื่องเล่ากระแสหลัก รัชมะฮ์นำเสนอภาพของเจ้าหญิงที่โดดเด่น และตกเป็นเหยื่อ ฮังเจอบัต (Hang Jebat) ราชเลขาคนหนึ่งของสุลต่านแห่งเมอลากา

รูซี ซูลิซะฮ์ ฮาซิม กล่าวว่า ฮัง ลี โป เป็นภาพแทนของการต่อรองทางอำนาจระหว่างจีน และรัฐมาลายาในอดีต การแลกเปลี่ยนสินค้าและสิ่งของเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกันนั้นเป็นกิจการของราชสำนัก เช่นเดียวกันการให้สตรีแต่งงานกับกษัตริย์ เป็นรูปแบบของการต่อรองทางอำนาจประการหนึ่ง สตรีถูกนำมาใช้เพื่อเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการต่อรองทางอำนาจ แม้ว่าเรื่องราวของเจ้าหญิงฮัง ลี โป จะได้รับการบอกกล่าวไม่มากนัก แต่เธอคือภาพแทนของการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์เชิงสังคม แม้เรื่องราวของเธอที่ปรากฏนั้นจะไม่เกี่ยวข้องหรือมีความสำคัญไม่มากเมื่อเทียบกับตัวละครอื่นๆ ในเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ก็ตาม แต่ฮัง ลี โป แสดงให้เห็นว่าเธอก็เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของการสร้างชาติมาเลย์นั่นเอง เมื่อวิเคราะห์บทความของรูซี ซูลิซะฮ์ ฮาซิม และบทกวีของซูรินะฮ์ ฮะซัน ซึ่งต่างนำเสนอให้ตัวละคร ฮัง ลี โป มีมิติ มีตัวตนที่ชัดเจนขึ้น เมื่อเทียบกับเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับวีรบุรุษ นักรบ หรือกษัตริย์ที่ทำความดีให้กับแผ่นดิน (Hashim, 2008)

ซูรินะฮ์ ฮะซันนำเสนอให้เห็นตัวละครสตรีที่ไม่มีปากเสียง สู่การนำเสนอมุมมองในทัศนะของสตรีที่มีต่อเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ในการวิพากษ์เชิงประวัติ ฮัง ลี โป คือภาพแทนของการต่อรองทางอำนาจ และการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างรัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ประพันธ์นำเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ตีความใหม่ และสะท้อนให้เห็นว่าการดำรงบาทของการเป็นลูกสาวผู้กตัญญู การแสดงออกทางเพศวิถี โดยเฉพาะการแสดงบทบาทของลูกสาวนั้นมักเป็นไปตามความต้องการของบิดา/มารดา ในบทกวีเรื่อง *การเดินทางของเจ้าหญิงฮัง ลี โป* แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของวิถีครอบครัวของชนชั้นกษัตริย์ ซึ่งค่านิยม และจารีตนิยมมีผลต่อการแสดงออกของสตรี ฮัง ลี โป ผู้ไม่มีสิทธิ์อุทธรต่อเหตุการณ์บ้านเมือง เธอไม่มีสิทธิ์ที่จะโต้แย้งหรือปฏิเสธคำสั่งของบิดา

ผู้ประพันธ์จึงให้มารดาของฮัง ลี โป ที่พอจะมีสิทธิ์ในการออกเสียง แม้จะเป็นการส่งเสียงภายใต้อำนาจของสามีก็ตาม เพื่อแสดงให้เห็นว่า สตรีมักตกเป็นเครื่องมือของการต่อรองอำนาจระหว่างบุรุษ แต่กลับไม่ได้รับการบอกเล่า หรือให้ความสำคัญกับสตรี เมื่อเปรียบเทียบกับสตรีในสังคมสตรีในอดีตมักจะไม่ได้รับการยอมรับในสังคม การนำเสนอเรื่องราวของเจ้าหญิงฮัง ลี โป จึงเป็นภาพแทนของนักเขียนที่ต้องการนำเสนอให้สังคมรับรู้ ว่า สตรีและบุรุษต่างก็เป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์

แม้ว่าการแต่งงานเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีจะได้รับการบอกเล่าหรือให้ความสำคัญน้อยมากในทางประวัติศาสตร์ แต่มีอาจปฏิเสธได้ว่า สตรีมีส่วนในการสร้างชาติเช่นกัน

3.4 บทสรุปและอภิปรายวิถีสตรีแม่ศรีเรือน

จากคำกล่าวที่ว่า “ความสุขของฉันทือความสุขของครอบครัว” หากมองในมุมมองของนักสตรีนิยมตะวันตก พบว่า สตรีถูกกำหนดให้เป็นผู้ที่ดำรงการสืบพันธุ์ สตรีถูกกำหนดให้ทำหน้าที่แม่ตั้งแต่แรก ในขณะที่มุมมองของสตรีในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ปรากฏในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีที่สะท้อนให้เห็นว่า บทบาทและสถานะแม่ศรีเรือนเป็นการทำงานที่ไม่มีค่าตอบแทน แม่คือสตรีผู้มีส่วนในความสำเร็จของ แม่สตรีจะถูกกำหนดบทบาทไว้ตั้งแต่แรกแล้วก็ตาม ทั้งนี้พบว่าสตรีในอดีตโดยเฉพาะสตรีในชนบทนั้นกลับพบความสุขในชีวิตได้มากกว่าสตรียุคใหม่ โดยเฉพาะสตรีในพื้นที่เมือง

หากจะยึดคำกล่าวที่ว่า ความเป็นหญิงนั้นเป็นลักษณะที่ผันแปรไปตามชนชั้น ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเฉพาะของสตรีที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของโลก เป็นกระบวนการหนึ่งในการศึกษา พบว่า นักเขียนสตรีมุสลิมสตรีมาเลย์ต่างนำเสนอประสบการณ์ความเป็นสตรีในแบบฉบับของตนเอง แม้ภาพสตรีที่ปรากฏในวรรณกรรมจะประสบกับชะตากรรม เช่น การกระทำความรุนแรงจากสามีที่มีต่อภรรยา การที่สตรีถูกห้ามไม่ให้แสดงความคิดเห็นต่อหน้าสาธารณชน เป็นต้น แต่ผู้ประพันธ์กลับนำเสนอให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้คือประสบการณ์บาดแผล ที่เมื่อสตรีได้มีโอกาสในการส่งเสียง และสะท้อนปัญหาผ่านพื้นที่เฉพาะของสตรี จะทำให้สตรีทบทวนและเข้าใจบทบาทของตนเองชัดเจน ผู้วิจัยพบว่าสตรีมุสลิมมาเลย์มิได้เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว แต่สตรีมุสลิมมาเลย์มีวิถีในการต่อรองความต้องการของตนเองอยู่ตลอดเวลา เช่น อัสมะ นูรดิน นำเสนอการทบทวนบทบาทของสตรี ผ่านนวนิยายเรื่อง *ณูมูล* การเขียนบันทึกของลีโอนีเพื่อมอบบรรเทาความทุกข์และมีชีวิตต่อไปเพื่อลูกสาว และพยายามต่อรองกับค่านิยมที่ว่า การแต่งงานคือการนำพาสุขมาให้ ลีโอนีพยายามเสนอให้เห็นว่าหน้าที่ของการเป็นแม่นั้นยิ่งใหญ่ แม้จะต้องแลกด้วยหยาดเหงื่อและน้ำตา แต่การกำเนิดชีวิตใหม่นั้นคือความภาคภูมิใจอันยิ่งใหญ่ที่อยู่เหนือความปรารถนาส่วนตัว

ในขณะที่การให้คุณค่าของแม่ในสังคมนอกตะวันตก ที่กล่าวว่า “สวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้าของมารดา” ซีตี ซัยนุน อิชมาอิล นำเสนอว่า แม่นั้นคือบุคคลที่มีความหมายในชีวิต แม่คือผู้สร้างสวรรค์ และเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดตะวันตกที่ว่า “ผู้หญิงคือธรรมชาติ ผู้ชายคือ

วัฒนธรรม” ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่า ศักยภาพของสตรีในการสร้าง สืบต่อ วิถีของชุมชนนั้นมีความหมายและความสำคัญต่อคนรุ่นต่อไป ในเรื่อง *สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่* ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า แม้ว่าสตรีในอดีตจะไม่ได้รับการศึกษาเหมือนเช่นสตรีในปัจจุบัน แต่สตรีก็ยังสามารถสร้างสรรค์หัตถกรรมต่างๆ ได้และส่งต่อมายังรุ่น การให้กำเนิดของแม่ก็เช่นกัน เป็นศาสตร์และศิลป์ที่บุรุษไม่สามารถเข้าไปล่วงรู้ได้ ซีตี ซัยนง อิชมาอิล บรรยายภาพของการให้กำเนิดบุตรของสตรี การคลอดลูกนั้นแม้จะเต็มไปด้วยความเจ็บปวด แต่ผู้เป็นแม่กลับพบกับความสุขและความปิติยินดีมากกว่าการรู้สึกถึงการสูญเสียโอกาสในชีวิต

สัญญาตญาณของการเป็นแม่ต่อสตรีนอกสังคมตะวันตกจึงได้รับการตีความ และการให้ความหมายเฉพาะสตรีในสังคมมาเลย์ การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมาเลย์ในบทนี้ จึงมุ่งเสนอคุณค่าต่อบทบาทความเป็นแม่ของสตรี การนำเสนอให้เห็นว่าหน้าที่ของการเป็นแม่ศรีเรือนนั้นแม่จะประสบกับความทุกข์ที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของสตรี แต่สตรีกลับนำมาเป็นแรงผลักดันในชีวิต สู่การสร้างสรรคศิลป์สตรีในแบบที่ตนเองรับรู้และเข้าใจ ตลอดจนส่งต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นสู่สายตาผู้อ่าน เพื่อให้วรรณกรรมเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนอุดมการณ์ของสตรีทั้งในแง่สืบต่อ และการรื้อสร้างความหมายของการเป็นสตรีในยุคต่อๆ ไปอีกด้วย

การนำเสนอภาพตัวละครเอกหญิง มีละฮ์ ในคลื่นชีวิต ผลงานของคาคีเยฮ์ ฮาซิม สะทอนให้เห็นแรงงานในการผลิตภาคเกษตรกรรม และวิถีของสตรีในชนบทที่มีการรวมกลุ่มของสตรี และสะทอนให้เห็นว่าแรงงานเกษตรเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน การทำหน้าที่แม่ศรีเรือนก็เป็นการทำงานที่ไม่มีวันหยุดแม้จะไม่ได้รับค่าจ้างแต่สตรีกลับพบความสุขและสามารถแสดงออกถึงตัวตนได้อย่างเสรี คาคีเยฮ์ ฮาซิมสะทอนให้เห็นว่าสตรีในสังคมชนบทมีส่วนในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้สังคม

คำว่า “แรงงานในครอบครัวที่ไม่ได้รับค่าจ้าง (unpaid family workers)” จึงเป็นการสะทอนให้เห็นว่าสตรีสามารถสร้างสมประสบการณ์ทางเพศได้อย่างอิสระ สตรีในอดีตมีการจัดการกลุ่มภายในท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเองผ่านหน่วยเครือญาติที่มีความหลากหลาย และมีอิสระ จะเห็นได้ว่าสตรีและบุรุษในสังคมชนบทไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะตามธรรมชาติ เช่น มีฐานะเป็นแม่ คนทำงานบ้าน คนหุงหาอาหาร และผู้รักษาสัมพันธ์ภาพของชุมชน ดังที่ผู้ประพันธ์บรรยายภาพการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่าง มีละฮ์ และกะฮ์โจยะฮ์ ผู้ประพันธ์สะทอนวิถีของสตรี

และบุรุษในสังคมที่การจัดลำดับความสำคัญของทั้งสองเพศไม่ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม ทั้งสองเพศได้รับการให้คุณค่าเมื่อได้เรียนรู้บทบาทของตนเองในฐานะของหญิงและชาย สามีและภรรยา เป็นการดึงเอาส่วนที่ดีที่สุดของคนๆ หนึ่งที่สัมพันธ์กับอีกคนหนึ่งออกมา ระบบเหล่านี้เรียกว่า ลัทธิการสืบสายสกุลสองฝ่าย (bilateralism) อันเป็นแนวคิดเรื่องการทดแทนกัน/การเสริมกัน (complementarity) โดยไม่อิงกับค่านิยมที่แตกต่างทางสถานภาพที่ดำรงอยู่ทั้งภายในในกลุ่มท้องถิ่น และ นอกกลุ่มท้องถิ่น

ในขณะที่ คาคีเยย์ ฮาซิม อัชมะฮ์ นูร์ดิน และซีตี ซัยนุน อิชมาอิล นำเสนอภาพของสตรีและสะท้อนการนิยามความหมายของสตรีในอดีตแล้วนั้น โรซมินี ซาอ์รี นำเสนอปัญหาของสตรีในสังคมเมืองที่ประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่า นอกจากสตรีจะถูกกำหนดบทบาทการเป็นแม่ศรีเรือนไว้แต่ต้นแล้ว สตรียังต้องแสดงบทบาทของการเป็นผู้หญิงเก่งอีกด้วย นวนิยายเรื่อง *ภรรยา* โรซมินี นำเสนอตัวละครที่มีทักษะต่อการเป็นภรรยาในสองลักษณะ กล่าวคือ การคงความหมายของการเป็นภรรยาที่ดีแม้ต้องประสบกับความเห็นแก่ตัวของสามี แต่ในที่สุดครอบครัวยังสมบูรณ์ และการเป็นภรรยายุคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความปรารถนา และความฝันของตนเอง แต่กลับเผชิญกับการที่ครอบครัวล่มสลาย ทั้งนี้ ผู้ประพันธ์เสนอว่า สตรีในสังคมมาเลย์ยุคใหม่ไม่สามารถดำรงอัตลักษณ์แม่ศรีเรือนและผู้หญิงเก่งไว้ได้ทั้งสองลักษณะ “มนุษย์ต้องเผชิญกับการสูญเสียสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของตนเองเสมอ (โซเฟีย)” อย่างไรก็ตาม ผู้ประพันธ์เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ตีความต่อการเป็นสตรีในยุคปัจจุบัน โดยเสนอทางเลือกและทางออกต่อการเป็นสตรียุคใหม่ กล่าวคือ หากต้องการเป็นสตรีแม่ศรีเรือน สตรีสามารถใช้กิจกรรมภายในครัวเรือนเป็นเครื่องผ่อนบรรเทาความเหน็ดเหนื่อยในการทำงาน

การบอกเล่าทุกข์สุขของสตรีในพื้นที่บ้าน เป็นการทบทวนบทบาทของสตรีในวิถีทางของตนเองอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว โรซมินี ซาอ์รี เสนอให้เห็นว่าสตรีในปัจจุบัน มีโอกาสในการเลือกสวมบทบาทของความเป็นปัจเจกในสังคมได้มากกว่าในอดีต เมื่อสตรีมีทางเลือกมากขึ้น มีโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตมากขึ้น ทางเลือกของชีวิตในอนาคตข้างหน้าขึ้นอยู่กับมือของสตรีเอง ขึ้นอยู่กับว่า สตรีจะมีชีวิตตามเจตจำนงของตนเองหรือมีชีวิตเพื่อผู้อื่น ทุกอย่างล้วนเป็นสิ่งที่ผู้อ่านเป็นผู้มีสิทธิ์เลือกในการตีความ และนำประสบการณ์ที่ได้จากการอ่านปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์แห่งตน

บทกวีของซูรินะฮ์ ฮัชซัน สะท้อนให้เห็นว่า สตรีในสังคมยากที่จะสามารถปฏิเสธกับอำนาจของจารีตที่มีมาช้านาน แต่การกล้าที่จะต่อสู้กับความอยุติธรรมต่อสตรีนั้นถือเป็นความ ทำทนายในชีวิต การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับภูเขา และการนำเสนอตัวละครสตรีกับประวัติศาสตร์สะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนเชื่อมโยงตนเองกับวรรณกรรมเพื่อให้วรรณกรรมนั้นเป็นเสียงที่ปรารถนาให้สตรีตระหนักรู้ถึงการเป็นสตรีในสังคมร่วมสมัย เมื่อสังคมเปิดพื้นที่ให้กับสตรีมากขึ้น สตรีควรกล้าที่แสดงความคิดเห็น เช่น การไม่เห็นด้วยกับจารีตที่ลดทอนคุณค่าของตนเอง การตอบกลับและต่อรองกับมายาคติทางสังคมที่ทำให้สตรีเป็นรองและตกอยู่ใต้อุคตมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อแสดงให้เห็นว่า การสยบยอมของสตรีไม่ใช่เพียงการยอมต่อสิ่งที่สังคมหยิบยื่นให้โดยไม่ตั้งคำถาม แต่คือวิถีทางในการต่อสู้เพื่อกำหนดอนาคตของตนเองในวันข้างหน้าในด้วยวิถีทางของตนเอง

บทที่ 4

อัตลักษณ์ “ผู้หญิงเก่ง” ความยั่งยืนระหว่างจารีตและอุดมการณ์รัฐ

“ชนชั้นกลางยุคใหม่ที่พึ่งพาตนเองได้” กลายเป็นวาทกรรมและการกำหนดอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมมาเลยที่ปรากฏในนโยบายเศรษฐกิจใหม่ โดยการกำหนดคุณลักษณะของชนชั้นกลางยุคใหม่นี้ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลและเกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมมาเลย ราฮิมะฮ์ อับดุล อาซิช (Rahimah Abdul Aziz) กล่าวว่า “ชนชั้นกลาง” เป็นกระบวนการประกอบสร้างทางชนชั้นของรัฐ ประเด็นดังกล่าวนี้สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง และการนำเสนอภาพตัวละครสตรีมุสลิมมาเลยผ่านงานเขียนของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยซึ่งนำเสนอประเด็นดังกล่าวข้างต้น ในด้านการนำเสนอให้เห็นการต่อรองของตัวละครเอกหญิงในเรื่อง และการโต้กลับของตัวละครเอกหญิงที่มีต่อวาทกรรมดังกล่าวข้างต้น

การวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมในบทนี้เกี่ยวข้องกับภาวะสมัยใหม่ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางสังคมจากสังคมที่เน้นเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม และการก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดคำว่า สังคมสมัยใหม่จากนิยามของแอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) ในหนังสือเรื่อง *Modernity and Introduction to Modern Societies*, ของสจิวต์ ฮอลล์ (Hall, 1996: 599) ซึ่งกล่าวว่า สังคมสมัยใหม่เป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพสังคมที่ทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากค่านิยมเดิมๆ และลำดับชั้นทางสังคมแบบศักดินาสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะการทำให้มนุษย์ตระหนักและตื่นตัวกับสิ่งที่ตนคุ้นเคยและลักษณะส่วนตนที่เรานั้นดำรงอยู่ปฏิบัติอยู่ในทุกๆ วันของชีวิต และเกิดการตั้งคำถามกับวิถีปฏิบัติเดิมๆ ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเข้าสู่สังคมยุคใหม่นี้ เดวิด ฮาร์เวย์ (David Harvey) กล่าวถึงภาวะสมัยใหม่ไว้ว่าภาวะสมัยใหม่นั้นไม่ได้มีอยู่แค่ความไร้ซึ่งสภาวะที่มีมาก่อน แต่เป็นลักษณะของสิ่งที่ไม่สิ้นสุดและระบบภายในที่แยกออกในตัวเอง (แตกหน่อ/ แพร่ขยายในตัวของตัวเอง) และมีลักษณะเป็นเศษเสี้ยวในตัวเอง กล่าวคือ สภาวะสมัยใหม่มีองค์ประกอบที่หลายอย่างมาประกอบกันจนเป็นภาวะสมัยใหม่

นอกจากนี้ ลาโคลว์ ได้กล่าวถึงภาวะสมัยใหม่กับการแบ่งชั้นทางสังคม (social division) และ การต่อต้านทางสังคม (social antagonism) ซึ่งมีกระบวนการที่หลากหลายออกไป เช่น อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่นสังคมที่มีการรวมเป็นหนึ่งเดียวนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนมีลักษณะที่เป็นแบบเดียวกันหรือคิดเห็นแบบเดียวกัน แต่เพราะผู้คนในสังคมมาจากองค์ประกอบที่ประกอบสร้างทางตัวตนต่างกัน ทำให้เกิดอัตลักษณ์ที่มีความหลากหลาย แต่ต้อง

มารวมกันเพื่อสถานการณ์ที่จำเพาะบางอย่าง และสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน ลาโคลว์นำเสนอว่าการที่คนอยู่ไม่เป็นที่ทาง (dislocation) อพยพย้ายถิ่นฐานนั้น นั้นมีผลในเชิงบวก เพราะเป็นการเปิดทางให้อัตลักษณ์ที่เกิดในอดีตและเปิดโอกาสให้เกิดการไหลเวียนและหล่อหลอมอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ เป็นการประกอบสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ และลาโคลว์เรียกสิ่งนี้ว่า เป็นการประกอบสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาผ่านในช่วงรอยต่อระหว่างเก่าและใหม่ กล่าวคือ บัจเจกบุคคลมีสิทธิเลือกสวมอัตลักษณ์ในแบบที่ตนเองเลือกสรรไม่กว่าจะเป็นอัตลักษณ์แบบเดิมหรืออัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ในขณะที่มีการเคลื่อนย้ายตนเองออกจากพื้นที่เดิมได้ (Hall, 1996: 600)

เมื่อนำประเด็นเรื่องภาวะสมัยใหม่ศึกษาร่วมกับทฤษฎีว่าด้วยเรื่องของอัตลักษณ์ของสจิวัดฮอลล์ (Hall, 1996, pp. 24-25) ที่กล่าวว่า สังคมสมัยใหม่เริ่มมีความซับซ้อน และรูปแบบชีวิตของผู้คนเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น ก็ปรากฏแนวคิดการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ (Identity Politics) กล่าวคือ การเมืองเรื่องอัตลักษณ์เกิดขึ้นเพื่อใช้นิยามแรงขับเคลื่อนทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ (new social movements) โดยมีการสร้างการตระหนักรู้ในมิติที่ลุ่มลึกมากขึ้นว่าอัตลักษณ์คือสิ่งใด เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีการโต้กลับอย่างไร การเมืองเรื่องอัตลักษณ์จึงเกิดขึ้นโดยหมายรวมถึงกลุ่มที่ถูกครอบงำ หรือถูกกันให้เป็นชายขอบของสังคมนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ผู้หญิงหันมาสร้างเรื่องราวของตนเองจากประวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้นจากบุรุษที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ผู้หญิงใช้ผลงานของตนเองเป็นการสร้างการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ เป็นการนิยามความหมายของการเป็นสตรีในสังคมหนึ่งๆ และเป็นการต่อรองความหมายของอัตลักษณ์ที่สังคมกำหนดขึ้น อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เมื่ออัตลักษณ์บางอย่างถูกลบเลือน/ถูกผลักให้เป็นชายขอบ เมื่อนั้นการตั้งประเด็นคำถามเรื่องอัตลักษณ์จึงมีความชัดเจนหรือมีการตั้งคำถามมากขึ้น

การศึกษาวิจัยตัวบทวรรณกรรมในบทนี้จึงเป็นการวิเคราะห์วรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ที่สัมพันธ์กับชุดความคิดเรื่องการสร้างอัตลักษณ์สตรีในสังคมสมัยใหม่ และภาวะสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในประเทศมาเลเซีย ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน (Alun Hidup)* นวนิยายเรื่อง *ทางเดินของอาซีซะฮ์ (Mencari Azizah)* ผลงานของคาคีเยฮ์ ฮาซิม นวนิยายเรื่อง *มาเรีย (Mas Maria)* ผลงานของโรซมีนี ซาร์รี นวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา (Mega Nisaa)* และนวนิยายเรื่อง *ญุมูล (Syumul)* ผลงานของอัมมะฮ์ นูรดิน รอมบทกวี *ฝ่าคลื่น นาวาชีวิต (Facing the Harbour)* และรอมบทกวีเรื่อง *เล่าเรื่องในเรื่องราว (Cerita Dalam Cerita)* ผลงานของซูรินะฮ์ ฮัซซัน นั้น สะท้อนให้เห็นว่าภาวะสมัยใหม่ และการที่สังคมมาเลย์ก้าวสู่สังคมสมัยใหม่นั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลย์จากแม่ศรีเรือนสู่การเป็นชนชั้นกลางใหม่ที่ประสบ

ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และเกิดอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลยซ์ขึ้นใหม่ นั่นคือ อัตลักษณ์ผู้หญิงเก่ง นั่นเอง

ผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ในที่นี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า อัตลักษณ์ผู้หญิงเก่ง (professional women) หรือ “wanita professional” การศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีการศึกษาวินัย (professionalism) การศึกษาวินัยต่อไปสัมพันธ์กับนโยบายรัฐและแรงขับเคลื่อนทางสังคมที่ส่งผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรีมาเลยซ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมหลังการที่ประเทศมาเลเซียประกาศอิสรภาพจากการตกเป็นอาณานิคมอังกฤษในปี ค.ศ. 1957- ค.ศ.1970 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลมาเลเซียมีความพยายามในการปฏิรูปฟื้นฟูประเทศ และนำประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ชาติ และแนวคิดชาตินิยมมาเป็นนโยบายขับเคลื่อนสังคม และทำให้เกิดอัตลักษณ์ของชนชั้นกลางใหม่ขึ้นมาเป็นครั้งแรก ต่อมาในปี ค.ศ.1970 – ค.ศ. 1999 เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียครั้งสำคัญ เมื่ออดีตผู้นำประเทศมาเลเซีย ฯพณฯ มาฮาดีร์ มูฮัมมัด ได้ดำเนินนโยบายขับเคลื่อนประเทศในทุกภาคส่วน ให้ประเทศมาเลเซียเป็นผู้นำเศรษฐกิจอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคเอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้ นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (NEP-New Economic Policy) ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดแนวคิด “bumiputera (bumiputera)” และแนวคิดวิสัยทัศน์ 2020 (Vision 2020) ดังที่จะกล่าวในการวิเคราะห์ต่อไป

นอกจากนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของผู้คนในประเทศ การเปลี่ยนแปลงจากการดำรงวิถีเกษตรกรรมสู่การเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และปัจจัยภายนอก อันเกิดจากแรงขับเคลื่อนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ประเทศมาเลเซียก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ การไหลเวียนของแรงงานต่างชาติ ทุนนิยมจากต่างประเทศที่มีอัตราเพิ่มขึ้น การลงทุนการค้าได้อย่างเสรี สื่อมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของผู้คน และการเข้าถึงของเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้คนสามารถหิบบิมอัตลักษณ์ระหว่างกันมากขึ้น ประเทศมาเลเซียเผชิญกับการไหลบ่าทางวัฒนธรรมของต่างชาติอีกครั้ง นับตั้งแต่ยุคก่อร่างสร้างชาติเป็นต้นมา ทำให้นักเขียนสตรีมาเลยซ์นำเสนอตัวละครสตรีในเรื่องที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่มีผลมาจากปัจจัยภายในและภายนอก ดังต่อไปนี้

การเปลี่ยนแปลงของประเทศมาเลเซียครั้งสำคัญเริ่มต้นขึ้นเมื่อประเทศมาเลเซียในอดีตเผชิญกับการตกอยู่ภายใต้การเป็นอาณานิคมของประเทศในแถบยุโรป อาทิ โปรตุเกส เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ ตลอดจนถึงญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง จนในที่สุดในช่วงปี 1946 อังกฤษได้ถอยมือในในฐานะประเทศเจ้าอาณานิคมเข้ามา มีบทบาทในการปกครองและจัดระเบียบการปกครองโดยการรวมรัฐมลายูต่างๆบนคาบสมุทรมลายูเข้าด้วยกันและบริหารการปกครองภายใต้อำนาจบัญชาการของผู้สำเร็จราชการแห่งอังกฤษ อย่างไรก็ตาม อังกฤษผู้ซึ่งเป็นประเทศเจ้าอาณานิคมได้เริ่มพัฒนารูปแบบ

การปกครอง การศึกษา และการอพยพผู้คนเพื่อประโยชน์ในการค้าและการปกครองประเทศ โดยได้นำชาวจีนจากจีนแผ่นดินใหญ่เข้ามาเป็นแรงงานในเมืองแร่และทำการค้า พร้อมกันนั้น ยังนำชาวอินเดียจากแผ่นดินอนุทวีปเข้ามาเป็นแรงงานในเมืองแร่และรับราชการ ส่วนพลเมืองชาวมาเลย์กลับไม่ได้รับการสนับสนุนให้ประกอบอาชีพการค้าและรับราชการ ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างชาติพันธุ์นี้เองทำให้เกิดการจลาจลทางเชื้อชาติในเวลาต่อมา

ดังนั้นประชาชนชาวมาเลย์ส่วนใหญ่ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับวิถีของธรรมชาติจึงได้รับผลกระทบกับการเปลี่ยนแปลงประเทศที่อิงรูปแบบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในสังคมเกษตรกรรมที่มีได้รับสิทธิอันเท่าเทียมกันกับสตรีชนชั้นสูง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ และข้อจำกัดของรายได้ในครอบครัว สตรีเหล่านี้จึงไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาที่อังกฤษได้วางระบบไว้ เพราะหากบุตรสาวในครอบครัวหนึ่งๆ เข้าศึกษาต่อ ครอบครัวนั้นๆ ก็จะต้องแรงงานในการเพาะปลูก และจะทำให้รายได้ไม่เพียงพอในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว อีกทั้งระบบการศึกษา ณ ช่วงเวลาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง และโรงเรียนส่วนใหญ่ก็ตั้งอยู่ในตัวเมือง ดังนั้นบรรดาบุตรหลานของชนชั้นขุนนาง และบุตรหลานของราชวงศ์จึงเป็นชนชั้นที่มีอภิสิทธิ์และสามารถส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนระบบอังกฤษ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว จากคำกล่าวข้างต้น ปัญหาหลักที่นักวิชาการ อาทิ เวอร์จิเนีย เมธิสัน ฮุกเกอร์ (Virginia Matheson Hooker) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้สถานะของผู้คนในสังคมมาเลย์นั้นประสบกับความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นไว้ในหนังสือ *Writing a new society: social change through the novel in Malay* กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นขุนนางและชนชั้นสูงในมาเลเซียนั้นมีความใกล้ชิดกับผู้สำเร็จราชการแห่งอังกฤษ กลุ่มชนชั้นสูงได้รับเอาระบบการศึกษา และวิถีชีวิตตามแบบจักรวรรดินิยมมาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ด้วยเหตุนี้เอง สังคมมาเลย์ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเกิดการแบ่งแยกชนชั้นในสังคมอย่างชัดเจน ประชาชนผู้มิใช่กลุ่มชนชั้นสูงจึงรู้สึกถึงความเหลื่อมล้ำของการเป็นอภิสิทธิ์ชนของกลุ่มขุนนางและชนชั้นสูงมากยิ่งขึ้น (Hooker, 2000)

ประเทศมาเลเซียได้ประกาศอิสรภาพจากการปกครองของอังกฤษในปี ค.ศ. 1957 และพรรครัฐบาลอัมโน (UMNO) กลายเป็นพรรคการเมืองหลักในการจัดตั้งรัฐบาลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของค่านิยมแบบตะวันตกได้ส่งอิทธิพลทั้งทางบวกและลบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศมาเลเซีย ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการคอร์รัปชันของกลุ่มขุนนาง และข้าราชการที่ใกล้ชิดกับผู้สำเร็จราชการแห่งอังกฤษ ปัญหาการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับพลเมืองในประเทศ และปัญหาภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินการอุดหนุนการณภูมิปุเตอร่าที่เอื้อให้ประชาชนชาติพันธุ์มลายูมีสิทธิในการทำธุรกิจ และเป็นเจ้าของกิจการ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานะของ

ผู้คนในสังคม โดยเฉพาะสตรีทั้งในสังคมชนบทและสังคมเมือง อย่างไรก็ตาม ผลพวงของการตกเป็นประเทศได้อาณานิคมได้ส่งผลให้สตรีก้าวออกจากแบบแผนและจารีตดั้งเดิมที่จำกัดให้สตรีต้องอยู่แต่พื้นที่ในบ้านสู่การก้าวเข้าไปมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เมื่อสตรีได้รับสิทธิในการศึกษาทั้งในพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง สตรีจึงเริ่มมีบทบาทเป็นผู้บริหาร และนักวิชาการ ตลอดจนมีบทบาทในทางการเมือง บทบาทของสตรีจึงมิได้จำกัดเพียงแค่การทำหน้าที่ภรรยาและมารดาเท่านั้น (Jamilah Ariffin, 2000: 37)

นโยบายรัฐนิยมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (NEP-New Economic Policy) ของพรรคคร่อมรัฐบาล (Barisan Nasional/National Front) ซึ่งเป็นการนำความเป็นมาเลเซีย มาปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ โดยทำให้สัญลักษณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมที่พรรคอัมโนนั้นคิดขึ้นได้รับการยอมรับในศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีฐานคิดมาจากการปฏิรูปแนวคิดดั้งเดิมของมาเลเซีย โดยนำเอาระบบและวิธีคิดตามหลักศาสนาอิสลามมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้คนและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมสิทธิต่างๆ ที่รัฐพึงจะให้แก่สตรี เช่น สิทธิมนุษยชน สิทธิครอบครัว และการสร้างรูปแบบครอบครัวใหม่ เป็นต้น (Hooker, 2000: 49-57)

หลังจากที่ประเทศมาเลเซียประกาศอิสรภาพในปี 1957 เป็นต้นมา บทบาทของสตรีในพื้นที่สาธารณะจึงปรากฏเพิ่มมากขึ้น อาทิ สตรีมาเลเซียเริ่มก้าวเข้าสู่บทบาททางการเมือง โดยเฉพาะการเมืองท้องถิ่น เมื่อ ฟาติมะห์ ฮาซิม (Fatimah Hashim) ได้รับเลือกตั้งซึ่งถือเป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ผู้หญิงสามารถเป็นสมาชิกรัฐสภาได้ และจากนั้นไม่นานก็มีบรรดาสตรีมาเลเซียอีกจำนวนมากที่ก้าวเข้าสู่บทบาทในเวทีสาธารณะมากขึ้น การตื่นตัวทางการเมืองนี้เอง ทำให้สตรีที่ได้รับการศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นสูงเปิดโอกาสให้สตรีเหล่านั้นได้มีบทบาทสำคัญในพื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้น เริ่มมีการก่อตั้งสมาคม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของสตรี ภายหลังเมื่อกระแสชาตินิยมเริ่มหลังไหลเข้ามาสู่ประเทศมาเลเซีย องค์กรที่สำคัญที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสตรีได้แก่ “สมาคมสตรีแม่บ้าน (Persatuan Kaum Ibu)” ในปี ค.ศ. 1969 และ สตรีอัมโน (Wanita UMNO) ในปีค.ศ. 1971 โดยองค์กรเหล่านี้มีเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง เป็นต้น

4.1 “ชนชั้นกลางใหม่” การประกอบสร้างอัตลักษณ์ผู้หญิงเก่งในยุคภูมิบุตร

จากคำกล่าวที่ว่า อัตลักษณ์มีความหลากหลายและมีการแปรเปลี่ยนได้ อาจมีการแปรเปลี่ยนจากบวกสู่ลบ และลบสู่บวก ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของอำนาจผู้สร้างวาทกรรม การศึกษาวิเคราะห์

วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซียต่อไปนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นผลทั้งการกำหนดจากสถาบันต่างๆ นักเขียนสตรีมาเลเซียเองก็พยายามสร้างอัตลักษณ์ของตนและมีความพยายามในการท้าทายวาทกรรม และอุดมการณ์ในสังคมที่มีส่วนในการกำหนดอัตลักษณ์ ได้แก่สถาบันครอบครัว ชุมชน และนโยบายรัฐที่ปรากฏความลึกลับและย้อนแย้งต่อการกำหนดอัตลักษณ์ที่พึงประสงค์เพื่อควบคุมและจัดระเบียบผู้คนเพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง (กัจจร หลุยยะพงศ์, 2553)

การศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ของอัตลักษณ์กับมิติอำนาจ ความรู้ และวาทกรรม พบว่าอำนาจที่คนอื่นกำหนด โดยเฉพาะอำนาจจากโครงสร้างสังคมจะเป็นผู้นิยามและกำหนดอัตลักษณ์ว่า “เราคือใคร” ในการวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลเซียพบว่านักเขียนสตรีนำเสนอให้เห็นมายาคติที่เกิดจากจารีตปฏิบัติและทัศนคติของสังคม ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่ามายาคติดังกล่าวมักจะมีมาจากสตรีในสังคมชนชั้นสูงทั้งสิ้น

“เมื่อสตรีแต่งงานแล้วควรทำหน้าที่ภรรยาที่ดี ประณิบัติสามีภายหลังที่ฝ่ายชายกลับจากทำงาน” พายุวันวาน (1989)

“สตรีออกไปไหนมาไหนยามวิกาลโดยไม่มีสามีไปด้วยนั้นเป็นบาป” พายุวันวาน (1989)

“เธอรู้อะไรไหม ว่าที่ของภรรยาคือที่บ้าน ไม่ว่าจะเข้าหรือค่า เธอควรทำหน้าที่เมียที่ดี” พายุวันวาน (1989)

“เธอนี้ก็แปลกคน กลางค้ำกลางคืนก็ออกไปนอกบ้านทั้งที่ควรอยู่รอสามีที่บ้าน การมีทำงานกลางวันยังไม่พอมต้องมารับส่งเธอไปเรียนหนังสืออีก นี่หล่อนไม่คิดจะทำหน้าที่ภรรยาบ้างหรือไง” (พายุวันวาน, 1989)

“เราต้องยกระดับคุณภาพชีวิตของเราด้วยการทำงาน ถ้าเศรษฐกิจของชาติดี ประชาชนก็จะอยู่ดีกินดี เราจะมัวแต่พึ่งพาชาติอื่นๆ มาช่วยเหลือเราไม่ได้ ศิริยาดีกล่าว (พิราบขาวโอบยบิน, 2012)

“ฉันตั้งใจแล้วว่าจะต้องศึกษาเล่าเรียน หลังจากที่ทำหน้าที่แม่ศรีเรือน (berumah tangga) หรือไม่ก็ทำมาหาเลี้ยงชีพตนเอง ถ้าเป็นไปดังที่วาดหวังไว้ อีกไม่นานฉันก็จะกลายเป็น ดร. อาชีซะฮ์” (ทางเดินของอาชีซะฮ์, 2012)

ข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สตรียุคใหม่ยังคงได้รับการคาดหวังให้เป็นสตรีตามแบบฉบับ เป็นแม่ศรีเรือน เป็นแม่และภรรยาที่ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในครัวเรือน การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของสตรียุคใหม่ที่ปรากฏในบทที่ 4 นี้ ชี้ให้เห็นว่าสภาพสังคมมาเลเซียเริ่มเข้าสู่ภาวะสมัยใหม่นับตั้งแต่ระบบการศึกษาเริ่มเข้ามามีบทบาทในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคมมาเลเซีย กระนั้นจารีตปฏิบัติที่มีต่อการกำกับพฤติกรรมสตรียังคงเป็นภาพที่ถูกผลิตซ้ำ และนโยบายรัฐ

ยังสืบต่อจารีตและแบบแผนปฏิบัติต่อสตรี ผ่านคำขวัญและสโลแกนต่างๆ ที่มุ่งให้สตรีทำหน้าที่แม่ และผู้หญิงเก่ง เช่น ครอบครัวเป็นสุข ชชาติมั่นคง เป็นต้น

4.1.1. อุดมการณ์รัฐกับการศึกษาของสตรีในนวนิยาย *พายุวันวาน* และ *พิราบขาวโอบยบิน*

การศึกษาคือกระบวนการหนึ่งในการได้มาซึ่งความรู้ ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษายังก่อให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลและทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น การศึกษาจึงมีคุณูปการต่อสังคม สำหรับประเทศมาเลเซีย การที่ประเทศเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมได้นั้น มีอาจปฏิเสธได้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนของประเทศมาเลเซียพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลทางวารสารทางการวิจัยได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้มากดังนี้ โอ ไบรอัน (O. Brian, 1995) ได้กล่าวว่า ในแต่ละสังคมต่างก็ให้คุณค่าของการศึกษาที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะการศึกษาจะเป็นเหมือนสิ่งจำเป็นในระบบทุนหรือไม่ก็ตาม แต่การศึกษาก็มีความสำคัญมากต่อสังคมที่ต้องการการพัฒนา

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศมาเลเซีย การศึกษาเป็นความปรารถนาของบุคคลที่ต้องการประกอบอาชีพ และต้องการการยอมรับจากสังคม ประเทศมาเลเซียมีรูปแบบสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ หรือที่นักสังคมศาสตร์กล่าวว่า เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) ซึ่งภายในสังคมก็ประกอบไปด้วย ชาติพันธุ์อันหลากหลาย ได้แก่ มาเลย์ จีน และอินเดีย ตลอดจนชนพื้นเมืองดั้งเดิม การที่จะทำให้ชาติพันธุ์ต่างๆ ได้รับความเท่าเทียมกันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสวัสดิการต่างๆ ของสังคมอย่างเท่าเทียมกัน เอฟ เอช เค วอง (F.H.K. Wong, 1980) ได้กล่าวว่า การศึกษานั้นเป็นกลไกสำคัญในการหลอมรวมผู้คนในชาติให้กลายเป็นหนึ่งเดียวเหมือนเช่นทุกวันนี้

ระบบการศึกษาของประเทศมาเลเซียเริ่มต้นขึ้นจากการที่รัฐบาลอังกฤษเข้ามาวางรากฐานทางการศึกษาไว้ตั้งแต่ประเทศมาเลเซียตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะไม่เห็นด้วยกับระบบการศึกษาแบบอังกฤษ แต่นักวิชาการการศึกษาในประเทศมาเลเซียก็ยอมรับว่าระบบการศึกษาที่พัฒนาอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากอาณานิคมอังกฤษนั่นเอง ภายหลังการประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1957 ได้ไม่นาน รัฐบาลมาเลเซียก็ได้จัดตั้งหน่วยงานปฏิรูประบบการศึกษา โดยประกาศยุทธศาสตร์ของการศึกษาในประเทศมาเลเซียในปี ค.ศ. 1968 ไว้ว่า “เพื่อที่จะทำให้ปัจจุบันมีความมั่นคง เราต้องเรียนรู้อดีตเพื่อที่จะทำให้เราสามารถวางแผนอนาคตของเราได้อย่างมั่นคง” (The Federal Constitution states) การศึกษานั้นจึงเป็นหน้าที่รับผิดชอบของทุกภาคส่วน ประชาชนทุกคนต้องได้รับสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการศึกษาตามรัฐธรรมนูญของประเทศ

เช่นเดียวกันกับสิทธิในการนับถือศาสนาของประชาชนในประเทศ ฉะนั้นนักเรียนทุกคนในประเทศจะได้รับสิทธิการศึกษาอย่างทั่วถึง และหนึ่งในแผนพัฒนาการศึกษา ประเทศมาเลเซียก็ได้กำหนดแนวทางในการจัดอคติทางชาติพันธุ์ผ่านระบบการศึกษาอีกด้วย

ระบบการศึกษาในโรงเรียนเริ่มต้นอย่างจริงจังในช่วงปี ค.ศ. 1968 เป็นต้นมา การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนดำเนินการสอนทั้งภาษามาเลย์และภาษาอังกฤษควบคู่ไป อย่างไรก็ตามด้วยยุคหลังการประกาศอิสรภาพ เป็นยุคแห่งการก่อร่างสร้างชาติ การศึกษาก็มีอาจเข้าถึงประชาชนในชนบทที่ยังห่างไกล อาทิ ประชาชนในชนบทที่ยังประสบปัญหาเรื่องความยากจน และด้วยความเชื่อดั้งเดิมที่ยังมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้คนอยู่เป็นจำนวนมาก กล่าวคือการศึกษายังคงจำกัดพื้นที่แก่บุรุษมากกว่าสตรี และผู้ที่มีรายได้ดีกว่ามีศักยภาพในการส่งเสียบุตรหลานให้ได้รับการศึกษามากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นบางครอบครัวยังมีความเชื่อว่าบุตรสาวไม่ควรศึกษาต่อนอกบ้าน การศึกษาของสตรีนั้นจำเพาะอยู่ในพื้นที่บ้านของตนเองเท่านั้น

ยามีละฮ์ อารีฟฟิน (1992: 54-55) ได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีในประเทศมาเลเซีย ไว้ในหนังสือ *Women & Development in Malaysia* โดยสรุป ดังนี้ “ถึงแม้ว่าประเทศมาเลเซียจะสามารถแก้ไขปัญหาทางชาติพันธุ์ได้แล้ว แต่ปัญหาที่ยังทำให้การศึกษาในประเทศมาเลเซียในช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมายังคงล้าหลังอยู่ ก็เพราะค่านิยมและความเชื่อที่ว่า สตรีมาเลย์นั้นควรจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนดีกว่าการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ประชาชนมาเลเซียบางกลุ่มก็ต่อต้านระบบการศึกษาแบบอังกฤษเพราะความเชื่อที่ว่าระบบการศึกษาแบบตะวันตกนั้นจะทำให้ลูกหลานของตนไม่สามารถดำรงความเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ได้” อย่างไรก็ตาม ยามีละฮ์ อารีฟฟิน ยังได้กล่าวถึงปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้สตรีสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาได้นั้นก็คือ ปัญหาของความยากจนหญิงสาวที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย หรือขาดแคลนทุนทรัพย์จะไม่ได้รับการส่งเสริมจากครอบครัวให้ศึกษาต่อ เพราะบิดามารดามักจะกล่าวอ้างว่าต้องการให้บุตรสาวช่วยงานของตน หรือไม่ก็ทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือนเท่านั้น (Jamilah Arrifin, 1992)

จากการศึกษาวิจัยของ ซิตี คาเรียฮ์ โมฮัมมัด ชูบิร ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์การแสดงบทบาทของมัชนี ซึ่งเป็นตัวละครเอกในเรื่องที่มีต่อค่านิยมเรื่องของการเป็นบุตรสาวที่มีความรับผิดชอบ โดยผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ว่า คาคีเยฮ์ ฮาซิม นำเสนอให้เห็นว่าของมัชนีในนวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* ต่อรองค่านิยมเรื่องของการเป็นบุตรสาวที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวอย่างไร ในขณะที่สังคมมาเลย์กำลังจะเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม สตรีมุสลิมมาเลย์ในช่วงเวลาดังกล่าวต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเองจากการเป็นแม่ศรีเรือนสู่การเป็นชนชั้นกลางยุคใหม่ที่มีการศึกษา ทั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์การปะทะกันระหว่างบทบาทของสตรีแม่ศรี

เรือน และการประกอบอาชีพของสตรีนอกพื้นที่บ้าน ตลอดจนอุดมการณ์รัฐเกี่ยวกับการศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนผ่านอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมมาเลย์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว โดยศึกษาวิจัยว่า บทบาทของการศึกษามีส่วนกำหนดอัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ในมิติใดบ้าง และบทบาทของการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงและลดทอนประเด็นเรื่องชนชั้นในสังคมมาเลย์ดังที่รัฐได้ประกาศไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่ยุคการประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ. 1957 เป็นต้นมา

4.1.1.1 การศึกษาสร้างชาติ: อุดมการณ์รัฐกับการยกระดับคุณภาพสตรีในนวนิยาย *พิราบขาวโฉบบิน*

นวนิยายเรื่อง *พิราบขาวโฉบบิน* (*Merpati Putih Terbang Lagi*) (2012) (Khadijah Hashim, 2012c) ผลงานของคาคีเยฮ์ ฮาซิม ฉบับตีพิมพ์ภาษาอังกฤษ *The White Dove Flies Again* (2010) นวนิยายเรื่องนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1972 และได้รับรางวัลชมเชยในการประกวดรางวัลวรรณกรรมเพื่อเฉลิมฉลองการประกาศอิสรภาพของประเทศมาเลเซียครบ 10 ปี นวนิยายเรื่อง *พิราบขาวโฉบบิน* ได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาญี่ปุ่น และอื่นๆ อีกมากมาย ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นการต่อสู้ของประชาชนเพื่อสิทธิของตนเอง แม้ว่าประเทศมาเลเซียจะได้รับอิสรภาพมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1957 แล้วก็ตาม การต่อสู้เรียกร้องสิทธิของประชาชนยังคงดำเนินต่อไป เมื่อความยากจนยังคงเป็นปัญหาหลักของประชาชนในชนบท คาคีเยฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นระหว่างผู้ปกครองและชาวบ้านซึ่งไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการกระจายรายได้ และความไม่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพ

ฟาริด (Farid) ตัวละครเอกในเรื่อง อาศัยอยู่ที่อำเภอ ตีตังงา (Titiwangsa) ปัจจุบันเป็นพื้นที่หนึ่งชานกรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้ประพันธ์บรรยายสภาพพื้นที่ในเขตตีตังงาซึ่งเป็นเมืองใหญ่ ล้อมรอบไปด้วยภูเขา ตีตังงาในอดีตจึงเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ยิ่งในฤดูฝน พื้นที่แห่งนี้จะประสบกับภาวะน้ำหลาก ในขณะที่เดียวกันผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่ำจะประสบกับอุทกภัยอยู่บ่อยครั้ง บ้านของฟาริดซึ่งตั้งอยู่ในเขตปุเตอรี ฮิลล์ (Puteri Hill) ซึ่งเป็นเขตที่อยู่อาศัยของผู้คนชนชั้นสูง ครอบครัวของฟาริดขยับขยายจากการเป็นครอบครัวที่มาจากสังคมชนบทสู่การเป็นครอบครัวชนชั้นกลางใหม่

ฟาริดเกิดในครอบครัวข้าราชการ มีพี่น้อง 4 คน บาเดอโรล์ (Baderol) พี่ชาย ฮาฟีปะฮ์ (Haphipah) น้องสาวคนโต ซัลฮา (Salha) น้องสาวคนรอง และอากูซ (Agus) น้องชายคนสุดท้อง มิสเตอร์ฮาติมให้ความรักและการเอาใจใส่ต่อ บาเดอโรล์ และฮาฟีปะฮ์เป็นพิเศษเนื่องจากทั้งสองคนสามารถสอบเอ็นทรานซ์และเลือกเรียนในสาขาวิชาที่บิดาสนใจ บาเดอโรล์ทำงานเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่

เขต (Assistant District Officer) ดีตีวังชา บาเดอโรล์เป็นบุตรที่ทำให้ฮาติมภาคภูมิใจเนื่องจากชายหนุ่มสามารถทำตามความฝันของครอบครัว ในขณะที่ฟาริตเป็นแค่เสมียนของธนาคารแห่งหนึ่งและเป็นธนาคารเอกชน ซึ่งฮาติมมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคง ส่วน ซัลฮา และอากุซ แม้จะสอบผ่านการศึกษาระดับมัธยมแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถสอบเอ็นทรานซ์ได้

คาคียะฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างความยากจนของเกษตรกรและความเป็นอยู่ของข้าราชการที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน ผู้เขียนเปิดเรื่องให้ฮาวา (Hawa) มารดาของฟาริตต้องคอยเจียดเงินเพื่อจุนเจือครอบครัวของน้องชายชื่อรัมลี (Ramli) ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรและมีความเป็นอยู่ที่ขัดสน รัมลีขอพบฮาวาในวันหนึ่งซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน รัมลีไม่มีเงินเพราะทำการเกษตรไม่ได้ รัมลิจึงบากหน้ามาขอความช่วยเหลือครอบครัวของพี่สาวอีกครั้ง ฮาติมไม่ชอบใจที่รัมลีมาขอเจียดเงินจากพี่สาวตนเอง ฮาติมเป็นภาพแทนของชนชั้นกลางในยุคแรกที่มีพื้นฐานครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เมื่อตนเองประกอบอาชีพเป็นข้าราชการแล้ว เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมจึงย้ายครอบครัวมาอาศัยในละแวกของชนชั้นสูงในเมือง และไม่เคยติดต่อกับครอบครัวในกัมปงอีกเลย

ฟาริตรู้สึกถึงความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในบ้าน ชายหนุ่มจึงใช้เวลาในวันหยุดสุดสัปดาห์กลับไปยังหมู่บ้านเตอลากา ลากูต (Telaga Laut) เพื่อไปเยี่ยมตาและยายของแม่ เตอลากา ลากูต เป็นหมู่บ้านหนึ่งของอำเภอ ซิมปัง เอ็มปัต ที่กั้นมีแม่น้ำกั้นระหว่างหมู่บ้าน ที่ปลายแม่น้ำมีหมู่บ้านที่ชื่อว่า กัมปงปันตัย ติมูร หมู่บ้านทั้งสองนี้เป็นต้นกำเนิดของครอบครัวมิสเตอร์ฮาติม และนางฮาวา แต่มิสเตอร์ฮาติมไม่เคยที่จะย่างกรายมายังหมู่บ้านแห่งนี้อีกเลย ไม่เคยแม้แต่คิดจะมาเยี่ยมพ่อและแม่ของตนเอง ฮาติมจะกลับบ้านไปก็ต่อเมื่อแวะไปเยี่ยมพ่อและแม่ในวันฮารีรายา ซึ่งก็นานมากแล้ว (พิราบขาวโอบิน, 2012)

ณ หมู่บ้านเตอลากา ลากูต ฟาริตพบกับอัยชะฮ์ลูกสาวของรัมลี ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของตน เด็กหญิงมีความฝันที่จะเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นเหมือนเช่นฟาริต แต่รัมลีไม่มีงานทำและไม่มีเงินส่งเสียลูกสาวให้ศึกษาต่อดังฝันได้ เหตุการณ์นี้เป็นเหตุให้ฟาริตมีโอกาสเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเฉพาะเรื่องที่ทำกิน ชาวบ้านที่หมู่บ้านเตอลากา ลากูต ประสบปัญหาความยากจน และผู้คนส่วนใหญ่ศึกษาในโรงเรียนได้แค่การศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมลายู เนื่องจากชาวบ้านที่นั่นไม่มีเงินส่งลูกหลานศึกษาต่อในโรงเรียนในเมืองที่จัดการเรียนการสอนแบบอังกฤษได้

ฟาริตให้กำลังใจอัยชะฮ์ ญาติผู้หนึ่งของตน และให้สัญญาว่าจะสนับสนุนให้เธอเรียนต่อที่โรงเรียนตุน ฟาติมะฮ์ (Tun Fatimah School) อัยชะฮ์มีความฝันว่าสักวันหนึ่งเธอจะมีโอกาสได้เรียน

ต่อสูงๆ อย่างที่ฟาริดสัญญาไว้ เธออยากสื่อสารภาษาอังกฤษได้เหมือนเช่นฟาริด และมีอาชีพที่มั่นคง เลี้ยงดูน้องและครอบครัวในอนาคตได้

เมื่อเวลาผ่านไปฟาริดได้พบกับผู้นำหมู่บ้านเช่น ปะกาตันและอีกหลายๆ คน ณ หมู่บ้านเตอลากา ลากูต ทุกคนล้วนแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านไม่ต้องการตกเป็นเครื่องมือของผู้นำชุมชนหรือนักการเมืองในการแสวงหาประโยชน์ ฟาริดจึงนำความรู้และประสบการณ์ในการทำงานแนะนำชาวบ้านให้รู้จักพึ่งพาตนเอง และเห็นคุณค่าของตนเอง ฟาริดจึงกลายเป็นตั้งวีรบุรุษของชาวบ้าน เนื่องจาก ฟาริดพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่าการทำงาน และยืนด้วยลำแข้งตนเองนั้นดีกว่ารอคอยความช่วยเหลือจากตัวแทนของภาครัฐ การพึ่งพาตนเองได้นั้นยิ่งยืนกว่าการได้เงินมาโดยไม่ต้องทำอะไรเลย บุดินซึ่งเป็นชายหนุ่มรุ่นราวคราวเดียวกับฟาริดที่หวังจะได้ตำแหน่งหัวหน้าชุมชน เขาคือภาพแทนของคนที่อาศัยทางลัดในการประสบความสำเร็จในชีวิต แต่ด้วยพลังแห่งความสามัคคี บุดินและพรรคพวกต้องเลิกล้มความตั้งใจและยอมแพ้ให้ฟาริดในที่สุด ไม่นานหลังจากนั้นเหตุการณ์คลี่คลายไปด้วยดี ฟาริดสมัครรับเลือกตั้งเป็นสภาผู้แทนราษฎร ฟาริดพิสูจน์ให้ฮาติม บิดาของตนได้เห็นแล้วว่า ความพยายามและความมุ่งมั่นนำพาให้บุคคลประสบความสำเร็จได้โดยไม่ต้องอาศัยอำนาจบารมีหรือเงินตรา

ฟาริดสะท้อนอุดมคติของรัฐที่ต้องการให้ประชาชนชาวมาเลย์ปฏิบัติตนเองจากการเป็นแค่เกษตรกรหรือรับจ้างรายวัน สู่การเป็นเจ้าของธุรกิจ รัฐคาดหวังให้ประชาชนทุกเชื้อชาตินำพาประเทศไปสู่ความรุ่งเรือง ฟาริดตัดสินใจลาออกจากการเป็นเสมียนธนาคารแอตแลนติกสู่การเป็นเจ้าของกิจการร้านหนังสือขนาดเล็ก ฟาริดมีความหวังจะทำให้กิจการของตนเป็นต้นแบบให้กับชาวบ้านได้เรียนรู้ที่จะประกอบอาชีพเป็นของตนเอง ฟาริดโชคดีที่มีคริยาตี (Khriyati) ซึ่งเป็นบุตรสาวของครูตนเองมาช่วยงาน คริยาตีแสดงให้เห็นถึงการเป็นสตรีที่มีความคิดก้าวหน้า

คนเราควรกล้าที่จะลงทุนทำธุรกิจ ถ้าเราอยากจะมีเงินไปข้างหน้า เราต้องยกระดับคุณภาพชีวิตของเราด้วยการทำงาน ถ้าเศรษฐกิจของชาติดี ประชาชนก็จะอยู่ดีกินดี เราจะมัวแต่พึ่งพาชาติอื่นๆ มาช่วยเหลือเราไม่ได้ คนที่นี้กลัวที่จะลองทำในสิ่งใหม่ๆ เธอเชื่อมั่นในความพยายามของตนเอง แม้ว่าเราจะต้องพยายามมากกว่าคนอื่นก็ตาม (Merpati Putih Terbang Lagi, 2012: 237)⁶²

⁶² Merpati Putih Terbang Lagi (2012) Khadijah Hashim ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

สถานการณ์ต่างๆ ในครอบครัวฟาริดที่เคยยุ่งเหยิงกลับคลี่คลาย ฮาลิมไม่กล่าวโทษซัลฮาที่อยู่ดี การศึกษาต่อ อากุซซึ่งหนีออกจากบ้าน เนื่องจากได้รับแรงกดดันจากบิดา ฟาริดเขียนจดหมายถึงน้องชายให้กลับมาช่วยกิจการร้านขายหนังสือ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปเผชิญหน้ากับบิดา การได้เห็นต้นแบบที่ดีจากพี่ชายของตนทำให้อากุซเปลี่ยนแปลงตนเอง เขาพยายามสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยและทำงานช่วยเหลือฟาริดอย่างเต็มที่

นวนิยายจบลงด้วยความเข้าใจของทุกคน คาคีเยฮ์ ฮาซิมนำเสนอในตอนท้ายของเรื่องว่า ความสำเร็จของฟาริดนั้นเกิดจากแรงสนับสนุนของมารดา และยายของตนในกัมปง สตรีทั้งสองสนับสนุนให้ฟาริดดำเนินชีวิตตามอุดมการณ์และความฝันของตน ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่า เส้นทางแห่งความสำเร็จของปัจเจกบุคคลนั้นล้วนมาจากสตรีผู้ได้ชื่อว่ามีมารดา แม้ว่าผู้ประพันธ์จะให้ฟาริดเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ซึ่งไม่ใช่ตัวละครเอกหญิงเหมือนนวนิยายเรื่องอื่นๆ ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอตัวละครหญิงที่รายล้อมฟาริด ไม่ว่าจะเป็นมารดา น้องสาว และเพื่อนหญิงของตน ล้วนเป็นส่วนหนึ่งแห่งความสำเร็จในชีวิต

ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นความคิดที่ขัดแย้งกันของตัวละครเอกชาย ฟาริด ซึ่งเป็นภาพแทนของรุ่นใหม่ เขาตระหนักว่าการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นของพลเมืองทั้งชายและหญิงในสังคม ในขณะที่ ซัลฮา เป็นตัวแทนของสตรีที่ยึดมั่นถือมั่นในความต้องการของตนเอง แม้ความต้องการของตนนั้นจะขัดแย้งกับกระแสพัฒนาประเทศ แต่ซัลฮาก็แสดงให้เห็นว่าสตรีในสังคมมาเลย์มีเจตจำนงเสรี แต่เจตจำนงเสรีนั้นตรงกันข้ามกับความคิดของผู้คนส่วนใหญ่ก็ตาม

“ไซ้จะ ซัลจะไม่เรียนต่อแล้วละบัง” เธอค่อยๆ กล่าวอย่างช้าๆ ด้วยเสียงอันลั่นเทา
“ซัลไม่ชอบถูกบังคับให้อ่านหนังสือที่ตัวเองไม่ชอบอ่าน”

“ถ้าอยากจะเรียนหนังสือให้จบก็ต้องอ่านหนังสือ จะชอบหรือไม่ชอบก็แล้วแต่ ก็ต้องอ่าน” ฟาริดเน้นย้ำ “นั่นแหละเป็นสิ่งที่ซัลไม่ชอบ บัง ซัลไม่ชอบที่ถูกบังคับให้เรียน ซัลชอบเรียนเย็บปักถักร้อย และตัดเสื้อผ้า” ซัลฮากล่าวอย่างมั่นใจ ฟาริดถึงกับเงยไปพักใหญ่

“การใช้ชีวิตในสังคมที่กำลังพัฒนาไปสู่ความเจริญนั้น เราจะต้องมีความรู้ ถึงจะได้รับการยอมรับ ดังนั้นเราต้องเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องรับประกันว่าเราจะมีชีวิตที่สุขสบายในสังคมสมัยใหม่นี้” (Merpati Putih Terbang Lagi, 2012)⁶³

⁶³ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ผู้ประพันธ์แสดงจุดยืนในฐานะของสตรีในสังคมมาเลย่ว่า สตรีควรมีสิทธิในการเลือกกำหนดรูปแบบชีวิตของตนเอง การศึกษาทุกระดับก็สามารถส่งเสริมสังคมให้เจริญได้ แม้เสียงในสังคมส่วนใหญ่จะโน้มเอียงไปในด้านการพัฒนาจนทำให้ละเลยความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้คนในสังคม ผู้ประพันธ์เลือกที่จะนำเสนอเสียงส่วนน้อยที่ไม่ได้เห็นด้วยกับกระแสการตื่นตัวทางการศึกษา ในท้ายที่สุด พาริดก็ต้องยอมรับความคิดเห็นของซัลฮา น้องสาวของตนเองให้ดำเนินชีวิตตามแบบที่ตนเองต้องการ ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดน้ำเสียงของพาริดที่เห็นชอบการตัดสินใจของซัลฮา และได้บรรยายความรู้สึกของพาริดที่มีต่อความฝันของซัลฮาไว้ว่า

พาริดเผลอยิ้มด้วยความยินดีกับความใฝ่ฝันของน้องสาวที่ครั้งหนึ่งล้มเหลวไม่เป็นท่า กลับกลายเป็นความใฝ่ฝันอันยิ่งใหญ่ เขาแทบไม่เชื่อในสิ่งที่ได้ยินในคำวันนี้ ในครอบครัวของเขามีสมาชิกคนหนึ่งที่ดีอยากจะเป็นเจ้าของกิจการของตนเอง ถ้าพ่อของเขารู้เข้าล่ะก็ พ่อคงหัวเราะเยาะความฝันของซัลแน่นอน แน่ละพ่ออาจจะมองว่าเป็นความคิดที่สูญเปล่า และพ่อก็คงโกรธในสิ่งที่ซัลมุ่งหวัง และใฝ่ฝันนี้แน่นอน (Merpati Putih Terbang Lagi, 2012: 177)⁶⁴

แม้ว่ามุมมองการเล่าเรื่องในนวนิยายจะเล่าผ่านพาริดซึ่งเป็นตัวละครชายในเรื่อง ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของตนเอง ที่ต้องการให้ผู้คนในสังคมให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพด้วยตนเองมากกว่าที่จะพึ่งพาครอบครัวของตนเองไปตลอดชีวิต หรือยึดติดกับแนวคิดการรับราชการของชนชั้นกลางในสังคม ที่มีความเชื่อว่าการรับราชการนั้นจะทำให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวมีความสุขตราบนานปลายของชีวิต นวนิยายเรื่องนี้ คาดีเยฮ์ ฮาซิมต้องการสร้างการตระหนักรู้ในสังคมให้เปิดกว้างทางความคิด และมีความใฝ่ฝัน มีความคิดริเริ่มเป็นของตนเอง

4.1.1.2 ปรารถนาของสตรีชนชั้นกลาง: ความย้อนแย้งระหว่างจารีตและอุดมการณ์รัฐ
ในนวนิยาย พายุวันวาน

นวนิยายเรื่อง พายุวันวาน (Badai Semalam) (1987) ผลงานของคาดีเยฮ์ ฮาซิม (Khadijah Hashim, 1987) นำเสนอภาพของ มัชนี (Mazni) ตัวละครเอกหญิงที่มีความใฝ่ฝันที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี แต่โชคร้ายแม่ของเธอล้มป่วยด้วยโรคหัวใจทำให้มัชนีไม่สามารถสานต่อความฝันของตัวเองได้ มารดาของมัชนีนางบิเบห์ (Bibah) ทำงานเป็นคนรับใช้ของครอบครัวมิสเตอร์

⁶⁴ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ฮาริช (Haris) เป็นครอบครัวคหบดีในย่านตันจุง ปูตรี (Tanjung Puteri) ซึ่งเป็นเมืองที่ติดกับประเทศสิงคโปร์

นางปีบะฮ์มารดาของมัชนี ต้องกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว ปีบะฮ์หาเลี้ยงครอบครัวโดยลำพัง เนื่องจากสามีเสียชีวิตตั้งแต่มัชนียังแบเบาะ นางปีบะฮ์จึงประกอบอาชีพแม่บ้าน เนื่องจากเธอไม่มีโอกาสเรียนหนังสือ ดังนั้นต่อให้ครอบครัวของตนประสบความสำเร็จเพียงใด ปีบะฮ์จึงส่งเสริมให้มัชนีมีโอกาสในการศึกษาต่อเพื่อทดแทนความฝันและความปรารถนาของตนในวัยเยาว์

ดูเหมือนว่าเราจะไม่มีทางเลือก และไม่มีใครฟังเราหรอกแม่ เราต้องยืนด้วยตัวเอง อย่าหวังความช่วยเหลือจากคนอื่นเลย ลังคมทุกวันนี่ยิ่งหาคนมาเห็นใจกันและกันได้ยาก แต่คนอื่นต่างก็มีปัญหาของตัวเองให้แก้ไข เราจึงต้องยืนหยัดให้ได้ด้วยตนเอง...ชีวิตคนเราก็อ่างนี้แหละลูกรัก ใครๆ ก็อยากมีความสุขด้วยกันทั้งนั้นและ แต่ละคนต่างก็แสวงหาความสุขให้ตนเองก่อนเสมอ ก่อนที่คิดจะยื่นมือช่วยเหลือใคร เป็นธรรมดาที่คนที่สุขสบายแล้วมักลืมคนที่ไม่มีเสมอ (Badai Semalam, 1987: 29) ⁶⁵

ผู้ประพันธ์บรรยายเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในชีวิตของมัชนี เมื่อปีบะฮ์ป่วยด้วยโรคหัวใจ มัชนีจึงได้รับคำแนะนำจากหัวหน้าแม่บ้านซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานของนางปีบะฮ์ให้ยุติการเรียนและหางานทำเพื่อรักษาอาการป่วยของแม่ “ลูกจะไม่เรียนต่อแล้วจริงๆ หรือ” “หนูไม่ลืมหรอกจ๊ะแม่ หนูจะเรียนต่อก็ต่อเมื่อชีวิตของเราดีขึ้นสักนิด” (Badai Semalam, 1987: 26)

ซากิ (Zaki) เพื่อนของมัชนีทราบข่าว พยายามเกลี้ยกล่อมให้มัชนีอดทนและสอบเอนทรานซ์ก่อนแล้วจึงวางแผนหาอาชีพที่มั่นคงเพื่อดูแลตนเองและแม่ แต่มัชนีไม่ต้องการให้แม่ของตนลำบาก หญิงสาวจึงตัดสินใจยุติการเรียน แม้ว่าจะแบกรับคำตำหนิจากเพื่อนและครูที่กล่าวว่า “เด็กผู้หญิงมาเลยมีนิสัยเกียจคร้านในการเรียน และไม่มีวิสัยทัศน์ในการศึกษา”

เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากมิสเตอร์ฮาริช มัชนีได้งานทำเป็นเสมียนในธนาคารเล็กๆ แห่งหนึ่งใกล้บ้าน สำหรับมัชนี การทำงานเป็นเสมียนในธนาคารก็เพียงพอสำหรับค่าเลี้ยงชีพของตนเองและค่ารักษาพยาบาลของแม่ แม้ว่าชีวิตจะไม่ได้เป็นไปตามที่วาดหวัง มัชนียังคงพยายามหาโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน มัชนีตัดสินใจสมัครเรียนการศึกษาภาคค่ำภายหลังเสร็จสิ้นจากการทำงานประจำ มัชนีสัญญากับแม่ว่า เธอจะสานต่อความฝันของแม่ และสอบเข้าระดับปริญญาตรีตั้งที่แม่และเธอตั้งเป้าหมายไว้ สำหรับสตรีทั้งสองการศึกษาคือสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงและยกระดับคุณภาพชีวิตได้

⁶⁵ Badai Semalam (1987) Khadijah Hashim ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ไม่นานนักมัชฌิก็พบกับจุดเปลี่ยนในชีวิตอีกครั้งเมื่อ การิม (Karim) บุตรชายคนสุดท้ายของ มิสเตอร์ฮาริชเกิดตกหลุมรักมัชฌิและขอเธอแต่งงาน มัชฌิต้องเผชิญกับความท้าทายในชีวิตอีกครั้งเมื่อ เธอต้องแต่งงานกับการิม โดยที่การิมสัญญาว่าหากเธอแต่งงานกับตน การิมจะส่งเสริมให้มัชฌิได้ศึกษา ต่อตามที่เธอหวังไว้ ในขณะที่เดียวกันโรฮานา (Rohana) มารดาของการิมไม่ยอมให้บุตรชายสมรสกับ บุตรสาวของคนรับใช้ในบ้าน ด้วยความดีใจของการิม นางโรฮานาจึงยอมตามใจบุตรชายอย่างเสีย ไม่ได้ การแต่งงานของทั้งคู่ได้สร้างความเจ็บปวดให้กับนางปีบะฮ์ มารดาของมัชฌิเมื่อได้ยินเพื่อนบ้าน อ้างว่าพบเห็นมัชฌิและการิมออกไปข้างนอกยามพลบค่ำบ่อยๆ และยังคงไปเที่ยวที่สังคโพร่ด้วยกัน สองต่อสอง ปีบะฮ์ได้ยินเช่นนั้นก็ล้มป่วยและผิดหวังที่บุตรสาวล้มเลิกการเรียนและเลือกที่จะใช้ชีวิตคู่ นางปีบะฮ์จึงเกิดอาการหัวใจวายและเสียชีวิตในเวลาต่อมา มัชฌิรู้สึกเจ็บปวดที่แม่เสียชีวิตก่อนงาน สมรสจะเริ่มขึ้นในไม่กี่วัน

มัชฌิต้องเผชิญกับแรงกดดันภายหลังชีวิตการแต่งงานซึ่งไม่เป็นดังที่หวังไว้ แม้ว่ามัชฌิจะ พยายามดำรงตนเป็นแม่ศรีเรือนดังเจตนาธรรมของแม่สามี นางโรฮานาคอยจับผิดพฤติกรรมของเธอ อยู่ตลอดเวลา นางโรฮานาเล็งเห็นว่าหากปล่อยให้มัชฌิทำงานและศึกษาต่อภาคค่ำต่อไป จะกลายเป็น ที่ติฉินนินทาในหมู่เพื่อนบ้าน นางโรฮานาจึงบีบบังคับให้มัชฌิลาออกจากงานและหยุดเรียนการศึกษา ภาคค่ำด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อสตรีแต่งงานแล้วควรทำหน้าที่ภรรยาที่ดี ประณินบัณฑิตสามีภายหลังที่ฝ่ายชาย กลับจากทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่นางโรฮานายึดถือมาตลอด เธอมองว่าเมื่อมัชฌิแต่งงานเป็นลูกสะใภ้ของ ตระกูลเศรษฐีแล้ว การศึกษาและการทำงานจึงไม่ใช่เรื่องจำเป็นอีกต่อไป ด้วยความเกรงใจและไม่ ต้องการให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว มัชฌิจึงปฏิบัติตามคำสั่งของนางโรฮานาโดยไม่บอก การิมเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้

เมื่อการิมพบว่ามัชฌิไม่ได้ไปที่โรงเรียนภาคค่ำ การิมจึงพามัชฌิย้ายออกจากบ้านและมาเช่า บ้านในเมืองซึ่งใกล้กับโรงเรียนของมัชฌิ การิมเป็นหนุ่มนักเที่ยว เมื่อออกจากบ้านได้แล้วจึง ชวนมัชฌิออกงานสังสรรค์และสังสรรค์กับหมู่เพื่อนนักธุรกิจโรงแรมหรู ณ ประเทศสิงคโปร์อยู่ บ่อยครั้ง จนวันหนึ่งมัชฌิตัดสินใจที่จะกลับไปศึกษาต่อ การิมอนุญาตและออกงานสังสรรค์ตามลำพัง ในขณะที่มัชฌิตั้งใจศึกษาต่อและคร่ำเคร่งกับการสอบอยู่นั้น การิมพบกับโดรา (Dora) เพื่อนสมัยเรียน ของตน โดราเป็นสตรีหัวสมัยใหม่ เธอสมรสกับนักธุรกิจวัยกลางคนซึ่งทำธุรกิจอยู่ต่างประเทศ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างโดรา และการิมจึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การิมละเลยการเอาใจใส่มัชฌิ บางครั้ง ก็ไม่กลับบ้านอีกเลย ทำให้มัชฌิต้องเผชิญกับแรงกดดันในชีวิตครอบครัว จนร่างกายผ่ายผอม และ กลายเป็นดอกไม้ที่ร่วงโรยก่อนวัย ในขณะที่เธอกำลังรอผลสอบอยู่นั้น มัชฌิได้พบกับซากิ ซึ่งกลายเป็น นายแพทย์ประจำโรงพยาบาลในตันจุง ปูเตอรี มัชฌิมีโอกาสนพบปะพูดคุยกับซากิเรื่องการเรียนต่อ

เกือบทุกวัน เมื่อการรู้ว่ามีชื่อนี้ออกไปนอกบ้านและพบกับเพื่อนชาย การมีบันดาลโทสะทุบตีมีชันจนหมดสติ เมื่อมีชื่อนี้อาการดีขึ้นจึงขอย้ายจากบ้านการมี และตั้งใจว่าหลังจากการหย่าร้างแล้วมีชันจะศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี สาขาเภสัชศาสตร์ตามที่ตั้งปณิธานไว้

นวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* จบลงด้วย ข่าวการเสียชีวิตของการมีและหญิงคนรัก กระนั้นก็ไม่อาจหยุดยั้งความฝันในการศึกษาต่อของมีชันได้ มีชันตัดสินใจยกบ้านและทรัพย์สินทั้งหมดคืนให้แก่ครอบครัวของการมี และเดินทางสู่ความฝันของตนเองต่อไป แม้ว่าซาก็จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเธอ และขอเธอแต่งงานโดยไม่สนใจอดีตที่ผ่านมา แต่มีชันตั้งมั่นแล้วว่าต่อจากนี้เธอจะทำตามความฝันของตนเองโดยไม่สนใจความต้องการของคนรอบข้างอีกต่อไป ที่ผ่านมามีชันเห็นแก่ความสุขของผู้อื่นมากกว่าความต้องการของตนเอง พายุในวันวานสอนให้มีชันเข้มแข็งขึ้น เธอตัดสินใจศึกษาต่อ ณ มหาวิทยาลัยในกรุงกัวลาลัมเปอร์ และมีความหวังว่าชีวิตที่กำหนดด้วยความปรารถนาของตนเองนั้น จะไม่ผิดพลาดเหมือนที่ผ่านมา มีชันได้ตระหนักแล้วว่า ความรักไม่อาจเติมเต็มความปรารถนาของเธอได้อีกต่อไป ความรักของซาก็จึงเป็นข้ออ้างในการเหนี่ยวรั้งเธอไว้ และแสดงความเป็นเจ้าของไม่ต่างไปจากสิ่งที่การมีปฏิบัติกับตน มีชันยืนยันว่าความรักไม่ใช่สิ่งสำคัญในชีวิตของสตรีเช่นเธออีกต่อไป ผู้หญิงควรมีอิสระในการเลือกกำหนดรูปแบบชีวิตของตนเอง ชีวิตที่สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง เท่านั้นที่มีชันปรารถนา

ประเด็นปัญหาของเรื่องจึงเริ่มต้นขึ้นเมื่อมีชันต้องเลือกระหว่างการเรียน อนาคต ความฝัน และความปรารถนาที่จะเป็นสตรีที่ได้รับการศึกษาที่ดี ประกอบอาชีพที่ดีทัดเทียมกับบุรุษในสังคม กับการเป็นลูกสาวที่ดีและดูแลรับผิดชอบครอบครัวแทนแม่ที่ป่วยไข้ ดังบทสนทนาของเธอและป้าอาตุน

ป้าคิดว่าเราควรจะหยุดเรียนได้แล้วนะมีชัน แม่ของเธอต้องได้รับการรักษา หลานก็ได้ยืมที่หมอนแนะนำแล้วนี่ว่าแม่ของหลานต้องพักผ่อนและได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง ยอมรับความจริงได้แล้ว ถ้าหลานไม่อยู่ช่วยพยาบาลแม่แล้วใครจะทำ ป้าอาตุนกล่าวกับมีชัน เมื่อมีชันได้ยืมดังนั้น เธอได้แต่ทอดถอนใจ ใคร่ครวญถึงสิ่งที่เธอกำลังจะเผชิญในภายภาคหน้า หญิงสาวอายุสิบแปดปี ต้องแบกรับภาระอันหนักอึ้ง เธอจะผ่านสิ่งเหล่านี้ไปได้อย่างไร (Badai Semalam, 1987: 10)⁶⁶

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่ามชนี้มีความขัดแย้งในใจระหว่างการเป็นบุตรสาวที่กตัญญูกับการทำตามความฝันของตนเอง จากบทสนทนาระหว่างมชนี้และป้าอาตุณสะท้อนสภาพสังคมมาเลย์ ณ ขณะนั้นได้ว่า สังคมมาเลย์เริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษาของประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะชาติพันธุ์มาเลย์ซึ่งผู้ประพันธ์ได้รับแนวคิดเรื่องของความสำคัญของการศึกษามาแนะนำเสนอในเรื่องผ่านตัวละครเอกมชนี้ และผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าประเด็นของการศึกษามีได้เป็นเรื่องใหม่ แต่กลายเป็นค่านิยมและอุดมการณ์ที่กำหนดอัตลักษณ์ของบุรุษและสตรีในสังคมมาเลย์ โดยผู้คนส่วนใหญ่เชื่อว่าการศึกษาสามารถเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคม และเปลี่ยนแปลงให้ผู้ที่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจนสามารถมีสถานะทัดเทียมกับผู้คนที่มาจากครอบครัวชนชั้นสูงในอดีตซึ่งหมายถึงชนชั้นปกครองหรือชนชั้นขุนนางได้ ดังนั้น ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลผู้นั้นจะมาจากครอบครัวชวาหรือครอบครัวที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าผู้ครองนครในอดีตต่างก็มีสิทธิเท่าเทียมกันหรือเหนือกว่ากันได้ หากได้รับการศึกษาและสามารถประกอบอาชีพได้ศักยภาพและความสามารถของตนเอง ปัจเจกบุคคลผู้นั้นก็จะได้รับการยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้น

บทสนทนาระหว่างมชนี้และป้าอาตุณยังคงดำเนินอยู่ในตอนต้นของเรื่อง คาคีเยฮ์ ฮาซิม ต้องการนำเสนอให้เห็นว่าสตรีมาเลย์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าวให้ความสำคัญกับเรื่องของการศึกษา แม้ว่าครอบครัวและสังคมจะยังไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของสตรีก็ตาม

“ป้าพูดถูกจ๊ะ หลานรู้ว่าป้าหวังดีต่อครอบครัวของเรา แต่...”

“ทำไมยังต้องคิดมากอีก” อาตุณรู้ดีว่ามชนี้คิดหนักเรื่องที่จะไม่เรียนต่อ

“หนูไม่ได้หมายความว่าจะไม่อยากทำงานหาเลี้ยงแม่ แต่หนูฝันที่จะสอบเข้ามหาวิทยาลัย หนูอยากเป็นคุณหมอ” เธอเผยความรู้สึกในใจให้ป้าอาตุณได้รู้

“นั่นเป็นความคิดที่ดีนะ ป้าเชื่อว่าหลานจะเป็นหมอได้ในวันหนึ่ง ป้าดีใจที่หลานคิดได้แบบนี้ แต่ตอนนี้หลานต้องทำเพื่อแม่ก่อน”

“จ๊ะ หลานทราบดี”

“มช หลานต้องเลือกระหว่างแม่กับความฝัน” แม่หลานต้องได้รับการรักษาและทานอาหารที่ดี ล้วนแต่ต้องใช้เงินทั้งนั้น (Badai Semalam, 1987)⁶⁷

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

มัชนีเกิดความขัดแย้งในจิตใจ เธอเฝ้าคิดทบทวนว่า ระหว่างความปรารถนาส่วนตนกับการตอบแทนคุณมารดา หากมัชนีทำตามคำแนะนำของป้าอาตุณ เธอจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อเหมือนเพื่อนคนอื่นๆ แต่ถ้าเธอปล่อยให้แม่เจ็บป่วยเช่นนี้ เธอจะโดนตราว่าเป็นลูกอกตัญญู ในที่สุด มัชนีตัดสินใจลาออกจากการเรียน และไปหางานทำ โดยไม่ปรึกษาบอกนางปีบะฮ์เกี่ยวกับการตัดสินใจครั้งนี้ มัชนีรู้ว่าแม่จะคัดค้านการตัดสินใจหยุดเรียนของเธอและไม่ยอมเข้ารับการรักษาสุภาพต่ออีกแน่นอน (พายุวันวาน, 1989) คาติยะฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นว่ามัชนีและแม่นั้นคือภาพอุดมคติของตนในเรื่องของการศึกษา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมัชนีและป้าอาตุณนั้น คือสิ่งที่ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ความพยายามของรัฐที่จะยกระดับสถานะของชาติพันธุ์มาเลย์ให้เป็นพลเมืองที่มีการศึกษาที่ดีนั้นยังคงประสบกับอุปสรรคกับค่านิยมเดิมๆ ของสังคมที่เชื่อว่าผู้หญิงไม่ควรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพราะผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลครอบครัวและบุตรหลานในพื้นที่บ้านเท่านั้น

การนำเสนอประเด็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างวาทกรรมเรื่องการศึกษาและค่านิยมเรื่องการเป็นลูกสาวที่ดีนี้ นำเสนอผ่านบทสนทนาของมัชนีและตัวละครที่อยู่ในครอบครัวเธอดังนี้

“แม่ ไม่ต้องกังวลเรื่องเงินหรอกจ้ะ ลูกเตรียมไว้หมดแล้ว เงินค่ายาของแม่ก็ด้วย
อย่างกังวลไปเลยจ้ะ แม่ต้องพักให้มากๆ นะ” (Badai Semalam, 1987)⁶⁸

ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอให้เห็นว่า มัชนีประสบกับความรู้สึกกังวล และไม่เชื่อมั่นว่าเธอจะมีโอกาสได้ศึกษาต่อตั้งความปรารถนาของตนและสามารถทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับมารดาได้อีกหรือไม่ เพราะการมีขอให้เธอแต่งงานและเป็นภรรยาของตน การมีต้องการดูแลมัชนีให้มีชีวิตที่ดีกว่าเดิม การสอบเข้าศึกษาต่อกำลังจะเกิดขึ้นในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า ในขณะที่การแต่งงานกำลังจะเกิดขึ้นในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า มัชนีไม่มั่นใจว่าตนเองควรเลือกทางใดระหว่างควรที่ตั้งใจทบทวนบทเรียนหรือให้ความสำคัญกับพิธีแต่งงาน แต่การมีให้สัญญากับเธอว่า มัชนียังคงสามารถศึกษาต่อภาคค่ำตามที่ตั้งใจไว้แต่เดิมได้ เขายินดีที่จะให้มัชนีมีอนาคตที่ดีและมีการศึกษาที่ดีดังที่เธอวาดฝันไว้ได้ แต่มัชนีต้องพบกับอุปสรรคในการศึกษาต่อเมื่อนางโรฮานามีความเห็นต่างและเชื่อว่า สตรีที่แต่งงานแล้วควรอยู่ปรนนิบัติสามีมากกว่าอยู่นอกบ้าน จากคำกล่าวของเพื่อนบ้านนางโรฮานาที่กล่าวว่า

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

“เธอยอมได้อย่างไรให้ลูกสะใภ้ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่สามี ลูกชายของเธอเป็นถึงผู้จัดการ แต่เมียออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่อายบ้างหรือ การเป็นภรรยาที่นั่นสำคัญมากเพราะต้องดูแลครัวเรือน ไม่เห็นจำเป็นต้องไปทำงานนอกบ้าน” (Badai Semalam, 1987)⁶⁹

แม้ว่าแต่งงานแล้ว มัชฌิยังคงไม่ละทิ้งความฝันตัวเอง ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครในอุดมคติของเธอเอง คาคีเยฮ์พยายามสร้างตัวละครเอกหญิงที่ต่างวิถีของสตรีมาเลย์ ณ ช่วงเวลานั้น เมื่อสตรีส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว ก็จะใช้ชีวิตส่วนใหญ่กับครอบครัว และให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหลัก ในขณะที่มัชฌิแม้ว่าจะแต่งงานแล้ว ผู้ประพันธ์ยังคงให้เธอแบกรับความปรารถนาส่วนตน ซึ่งก็คือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การต่อรองของมัชฌิ คือภาพแทนของปัจเจกบุคคลบุคคลยุคใหม่ที่พยายามเปลี่ยนแปลงตัวเองให้อยู่ในทิศทางของสังคมสมัยใหม่ต้องการ ในขณะที่ค่านิยมแบบเดิมยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

นางโรฮานากล่าวกับมัชฌิว่า เมื่อมัชฌิแต่งงานแล้วก็ควรปฏิบัติเหมือนเช่นสตรีที่แต่งงานแล้ว ทำไมยังต้องเสียเวลามาเรียนภาคค่ำอีก สำหรับนางโรฮานาผู้ยึดมั่นในอุดมคติการเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี เธอปฏิเสธความคิดเรื่องการศึกษาศึกษา และเชิดชูการทำหน้าที่ของภรรยาซึ่งมีหน้าที่ดูแลบ้านและสามี นางโรฮานากล่าวกับมัชฌิอีกว่า หากมัชฌิยังคิดที่จะศึกษาต่อภาคค่ำก็เท่ากับว่าปฏิเสธคำแนะนำของคุณ และการไปนอกบ้านในยามวิกาลมีโอกาสนี้จะไปพบกับผู้ชายที่ไม่ใช่สามีของคุณ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เธอถึงกับกล่าวว่า “ไปเรียนภาคค่ำ ไปเจอผู้ชาย นี่เป็นการทรยศต่อสามีที่เฝ้ารออยู่ที่บ้านนะ แน่ใจหรือว่าที่ออกไปข้างนอกในเวลาค่ำๆ เช่นนี้เพื่อไปเรียนจริงๆ ” (พายุวันวาน, 1989) นางโรฮานาเน้นย้ำกับมัชฌิว่า ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามพื้นที่ของภรรยาคือที่บ้าน มัชฌิไม่ควรปล่อยให้ซั่มริรอเธอกลับมาจากเรียน เพราะลูกชายของเธอก็ทำงานมาทั้งวัน โดยไม่มีภรรยาคอยดูแลไม่ได้ เธอยังตำหนิว่ามัชฌิไม่มีความเกรงใจสามี เพราะต้องให้ลูกชายของเธอไปรับไปส่งกลับจากโรงเรียน โรฮานาเน้นย้ำกับมัชฌิว่าไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืนสตรีที่ดีควรอยู่ในพื้นที่บ้านเท่านั้น

มัชฌิไม่โต้ตอบใดๆ และนำสิ่งเหล่านี้กลับมาใคร่ครวญถึงอนาคตการศึกษาต่อของตน การมีทัศนคติปัญหาความไม่ลงรอยกันระหว่างมัชฌิและมารดาของตน ซึ่งเป็นสตรีที่ตั้งมั่นในขนบ การมีเชื่อว่าการย้ายครอบครัวมาใช้ชีวิตกันตามลำพังสามีภรรยาแล้ว มัชฌิจะมีเวลาในการเรียนมากขึ้น ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นภาพตรงกันข้ามกับความคิดของมัชฌิและการมีที่ว่า การใช้ชีวิตนอกบ้านจะ

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ทำให้มีชนที่มีชีวิตที่อิสระมากขึ้น มัชฌิเองคิดว่า การออกมาข้างนอก จะมีอิสระจากการควบคุมของโรฮานา แต่กลับกลายเป็นว่า เธอต้องทำงานบ้านเองทุกอย่างและตามสามีไปไหนมาไหนทุกหนแห่งไม่ว่าจะค่ามัดตักคืนก็ตาม จนไม่มีเวลาการทำงาน

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า มัชฌิคือภาพแทนของสตรีที่ถูกกำหนดความหมายของการเป็นสตรีผ่านอุดมการณ์ และวาทกรรมการเป็นสตรีที่ดี มัชฌิในตอนต้นและตอนกลางของเรื่องกลายเป็นสตรีที่ถูกผู้อื่นกำหนดความหมาย สตรีมาเลยในช่วงรอยต่อของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่นั้นมักตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันรัฐ ซึ่งกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อประชาชนและพลเมืองของตน ทั้งนี้ผู้วิจัยแสดงให้เห็นในตอนจบของเรื่องที่ว่า มัชฌิตัดสินใจที่จะเผชิญกับการเป็นสตรีที่สามารถยืนบนลำแข้งของตนเอง นวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* มีความพยายามในการส่งสารให้สตรีในสังคมตระหนักถึงการนิยามตนเอง ไม่ควรที่จะอยู่ในฐานะจำยอมและเฉื่อยชาแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อสังคมเปิดโอกาสให้สตรีมีสิทธิมากขึ้น สตรีควรใช้โอกาสนี้ในการช่วงชิงพื้นที่ในการให้ความหมายของตนเอง ดังจะเห็นได้ว่า ท้ายที่สุดมัชฌิปฏิเสธคำของของชาก็ และครอบครัวของอดีตสามีในการดูแลให้ความช่วยเหลือตนในฐานะหญิงม่าย มัชฌิเชื่อว่าหากเธอมีโอกาสได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เธอจะสามารถสร้างอนาคตด้วยตนเอง

คาคีเยะฮิ ฮาซิม สะท้อนให้เห็นทัศนคติของสตรีที่มีต่อตนเองนั้นเปลี่ยนแปลงไป เพราะเมื่อสตรีมีโอกาสได้รับการศึกษา สตรีก็สามารถที่จะแสวงหาทางเลือก และปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างตัวละครที่กล้าที่จะก้าวออกจากสถานะการเป็นแม่บ้านแม่เรือนสู่สตรีที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิต และสตรีเริ่มสร้างอุดมคติในชีวิตขึ้นมาใหม่ คือการยืนหยัดด้วยตนเอง การนำเสนอแนวคิดที่ว่าปัจเจกบุคคลมีโอกาสในการกำหนดตัวตน เพราะเมื่อปัจเจกบุคคลผ่านกระบวนการทำความเข้าใจตนเองและค่านิยมที่กำหนดตัวตนจากผู้อื่นอย่างใคร่ครวญแล้ว ปัจเจกบุคคลจะสร้างพลังบวกให้กับตนเองและก้าวข้ามความคิดที่จะอยู่นอกขอบเขตของอำนาจวาทกรรมและอุดมการณ์ แต่ปัจเจกบุคคลกลับแปรเปลี่ยนบทบาทของตนเองโดยตรงต่อต้านกับขีดจำกัดเหล่านั้นโดยไม่จำเป็นต้องปฏิเสธอำนาจดังกล่าว มัชฌิแสดงให้เห็นว่าตนเองไม่จำเป็นต้องปฏิเสธสิ่งที่ผู้อื่นมอบหมายให้ แต่เธอจะเป็นผู้สร้างอนาคตให้แก่ตนเอง นวนิยายของคาคีเยะฮิ ฮาซิมเรื่องดังกล่าวนี้จึงนับเป็นการเบิกทางให้แก่ นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยได้สืบต่อการกำหนดความหมายของสตรีในแบบที่ตนเองเป็นผู้มีสิทธิ์เลือกเป็นได้มากขึ้น

4.1.2 มายาคติอาชีพของสตรีมาเลย์ในสังคมยุคอุตสาหกรรมในนวนิยาย *มัช มาเรีย*

นวนิยายเรื่อง *มัช มาเรีย (Mas Maria)* ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1991 นวนิยายขนาดสั้นผลงานของ โรซมินี ชาอ์รี (Rosmini Shaari, 1991) นำเสนอแก่นเรื่องความสัมพันธ์ของครอบครัวในสังคมเมืองที่ไม่ประสานรอย เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดให้ผู้คนแก่งแย่งแข่งขัน โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมชนชั้นกลางที่ให้ความสำคัญกับการมีอาชีพที่ดี โดยเชื่อว่าการทำงานหนักนั้นจะนำมาซึ่งความสะดวกสบายในชีวิต แก่นเรื่องรองได้แก่การทำหน้าที่แม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมเมืองซึ่งต้องแบกรับการเป็นผู้หญิงที่ดี ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม หากหญิงนั้นแต่งงานแล้วประสบกับภาวะหย่าร้าง ยังต้องระมัดระวังการใช้ชีวิตให้อยู่ในกรอบของค่านิยมในสังคม หากมารดาผู้นั้นมีบุตรสาว ต้องดูแลบุตรสาวให้มีชีวิตที่ดีกว่าตนเอง บางครั้งอาจจำต้องกำหนดกรอบในการดำเนินชีวิตให้แก่บุตรสาว เพราะตนเองไม่สามารถอบรมสั่งสอนบุตรสาวได้อย่างเต็มที่เนื่องจากต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพ

การเป็นทั้งมารดาและสตรีที่อยู่ในครรลองของค่านิยมแบบชนบดินิยมนั้นเป็นสิ่งที่สตรี ณ ช่วงเวลาดังกล่าวต้องถือปฏิบัติให้ได้ แม้ว่าจะมีความยากลำบาก ความกดดันมากเพียงใด สังคมมาเลย์ ณ ช่วงเวลานั้นก็ยังถือคติว่าหญิงหม้ายต้องประพฤติดีกว่าสตรีที่แต่งงานออกเรือนไปแล้วหลายเท่าตัว แม้กระทั่งการเลือกคู่ชีวิต หรือเริ่มต้นชีวิตใหม่ สตรีมาเลย์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าวยังต้องคิดใคร่ครวญว่าการแต่งงานใหม่นั้นเป็นไปเพื่อพยุงฐานะทางครอบครัว และบุรุษผู้นั้นสามารถดูแลให้ความมั่นคงแก่ชีวิตสืบไปได้ โดยที่สตรีไม่สามารถเลือกคู่ชีวิตจากความต้องการส่วนตนได้

โรซมินี ชาอ์รี นำเสนอแก่นเรื่องดังกล่าวผ่านตัวละคร มาซินี (Masini) และ มาเรีย (Maria) ฝาแฝดที่พลัดพรากกันเนื่องจากปัญหาครอบครัว การดำเนินชีวิต รูปแบบชีวิตที่ต่างกันสุดขั้ว ผู้ประพันธ์นำเสนออุปนิสัยใจคอที่แตกต่างกันของฝาแฝดอันเป็นผลมาจากการเลี้ยงดู สภาพแวดล้อม และมุมมองที่มีต่อผู้คนรอบข้างของตัวละคร ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นว่าผลจากการอบรมเลี้ยงดูลูกที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้เด็กเติบโตในวิถีที่แตกต่างกันด้วย ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของเด็กหญิงมาเรีย โดยให้ภูมิหลังว่ามาเรียอายุ 16 ปี เป็นเด็กหญิงที่ศึกษาต่อในต่างประเทศมาตั้งแต่เกิด และมีเหตุให้ต้องกลับมาศึกษาต่อที่ประเทศมาเลเซีย ระดับชั้นมัธยมสี่ ชีวิตของมาเรียแสนสะดวกสบาย เธออาศัยอยู่ในคฤหาสน์หลังใหญ่ย่านชูบัง จายา (Subang Jaya)

ในขณะที่มาซินีมีชีวิตที่แตกต่างกับแฝดผู้น้องราวฟ้ากับดิน มาซินีอาศัยอยู่กับมารดา เนียะฮ์มะฮ์ (Niahmah) สตรีที่อุทิศตนเพื่อการหาเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพังเนื่องจากคัซตัน (Kasdan) สามีถูกจับได้ว่าทุจริตและถูกตัดสินโทษให้จำคุก เมื่อพ้นโทษ คัซตันตัดสินใจขอหย่าขาด

จากเนี่ยะฮ์มะฮ์เพื่อที่จะให้เธอได้มีโอกาสแต่งงานกับชายที่ร่ำรวยกว่า เนื่องจากตนเองไม่มีงานทำ ด้วยเหตุผลว่าไม่มีใครชื่นชอบคนที่เคยต้องโทษมาก่อน คัชตันตัดสินใจพาลูกสาวฝาแฝดคนเล็กไปเลี้ยง โชค ๓ ต่างแดน ทั้งภาระหนี้สินให้เนี่ยะฮ์มะฮ์รับผิดชอบเพียงลำพัง เนี่ยะฮ์มะฮ์จึงแบกรับภาระใช้หนี้ แทนสามี และเลี้ยงดูลูกสาว และพี่น้องที่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัดเพียงลำพัง

โรซมีนี ซาฮ์รี สะท้อนให้เห็นสภาพของกรุงกัวลาลัมเปอร์ในช่วงปี ค.ศ. 1980 – ค.ศ. 1990 ผ่านการบรรยายภาพของหมู่บ้านเจอร์ามิ (Jerami) บริเวณชานเมืองกัวลาลัมเปอร์ การบรรยายภาพ ชานเมืองซึ่งเต็มไปด้วยตึกรามบ้านช่องที่แออัดและสามารถมองเห็นพฤติกรรมของเพื่อนบ้านละแวก ใกล้เคียงได้ การเลือกเล่าฉากและสถานที่เช่นนี้มีนัยยะหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก ผู้เขียนเผยให้เห็นการสอดส่อง และควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคม ประการที่สองการรुकคืบ ของวิถีเมืองที่ทำให้พื้นที่ที่เคยกว้างขวางกลับคับแคบและแออัด ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของผู้คนประสบ กับปัญหาในการดำรงชีวิต ยิ่งอยู่ใกล้กันแต่กลับกลายเป็นศัตรูต่อกัน ผู้คนอาศัยอยู่ในเมืองด้วยความ หวาดระแวง การเดินทางสัญจรไปมาระหว่างชานเมืองกับเมืองยังคงประสบกับปัญหา เช่น หาก ต้องการจะไปทำงานหรือศึกษาต่อในเมืองต้องนั่งรถโดยสารประจำทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้คนชนชั้น กลางระดับล่างที่ไม่มีเงินมากพอในการโดยสารรถแท็กซี่ เนื่องจากมีราคาแพง และโดยเฉพาะสตรีหาก โดยสารไปกับรถแท็กซี่ตามลำพัง จะประสบกับปัญหาอาชญากรรมได้ ความเป็นเมืองหรือความ ทันสมัยของพื้นที่ทำให้ผู้คนเกิดความวิตกกังวล ความระแวง ความไม่ไว้วางใจกันมากขึ้น การสร้าง ภาพแทนของคนในสังคมเมือง และการสร้างภาพแทนของชนชั้นกลางยุคใหม่ โรซมีนี จะใช้ตัวละคร ชนชั้นกลางซึ่งให้ภาพของการขยับขยายตัวของผู้คนในสังคมชนชั้นเกษตรกรรมที่บ่าหน้าเข้าสู่วิถี เมืองเพื่อประกอบอาชีพ และกลุ่มคนชนชั้นกลางผ่านตัวละครเนี่ยะฮ์มะฮ์ ดังนี้

โรซมีนี ซาฮ์รี สะท้อนบทบาทสตรีในพื้นที่เมืองที่กลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ จะต้องดูแลบุตรหลานให้เติบโตมีการศึกษาที่ดีแล้ว ยังต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวให้ดีอีกด้วย เนี่ยะฮ์มะฮ์จึงกลายเป็นกำลังหลักของครอบครัวในเรื่องค่าครองชีพ มาซินีจึงมีอาจล่วงรู้เลยว่าแม่ของตนทำงานหนักขนาดไหน เธอได้ยินจากยายว่าแม่เป็นพนักงานระดับสูงของบริษัทจึงไม่มีเวลาให้กับ ครอบครัว ซึ่งความจริงแล้ว บางวัน เนี่ยะฮ์มะฮ์แทบไม่มีเงินติดตัวไปทำงาน แต่เธอต้องมีเงินให้ลูกได้ ไปโรงเรียนทุกวัน

แนลี ตอนนี้อยู่รวยแล้วนี่... จึงพูดอะไรง่าย ๆ แบบนั้น เธอไม่เคยรู้หรอกว่าฉันกับลูก (มาซินี) มีชีวิตที่ยากลำบากมากแค่ไหนที่ต้องแบกรับภาระหนี้ที่เธอก่อไว้ ชีวิตของฉันกับลูก ไม่เหมือนคนเมืองที่มีเงินเดือนมากมาย เราต้องใช้จ่ายอย่างระวัง ใช้จ่ายอะไรก็ต้องคำนวณ เงินแทบทุกบาททุกสตางค์ อีกอย่างทุกคนในหมู่บ้านก็คิดว่าฉันเป็นพนักงานระดับสูงได้

เงินเดือนมากพอ และฉันกลายเป็นความหวังของพวกเขาไปแล้ว ฉันต้องรับภาระคอยดูแลค่าใช้จ่ายให้กับญาติๆ ที่ต่างจังหวัด แล้วไหนจะต้องคอยดูแลแม่อีก รู้ไหมชีวิตฉันที่ผ่านมาลำบากยากแค้นแค่ไหน เนียะฮ์มะฮ์กล่าวกับอดีตสามีด้วยน้ำเสียงละอ่อน พลันน้ำตาก็เอ่อล้นอาบแก้ม (Mas Maria, 1991: 149-150)⁷⁰

ผู้ประพันธ์นำเสนออัตลักษณ์ของสตรีชนชั้นกลาง ในยุคเศรษฐกิจทุนนิยม ประเทศมาเลเซีย ส่งเสริมให้สตรีออกมาทำงานนอกบ้านมากขึ้น แต่การรับภาระของสตรีมาเลย์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากสตรีแม่ศรีเรือน ต้องกลายเป็นสตรีในระบอบแรงงาน เมื่อเกิดแรงบีบจากสังคมให้สตรีต้องทำหน้าที่แม่ศรีเรือนและผู้หญิงเก่ง ทำให้เนียะฮ์มะฮ์ต้องเก็บความรู้สึกกดดันและภาระหนักหน่วงในการดูแลทุกคน และต้องประคองรายได้ให้อยู่ในระดับที่ทุกคนคาดหวัง มิเช่นนั้นเธอจะถูกสมาชิกในครอบครัวตำหนิ และทุกคนก็ทิ้งภาระให้เธอ สภาพสังคมของประเทศมาเลเซีย ณ ช่วงเวลาดังกล่าวกลายเป็นความกดดันที่ส่งต่อกับเยาวชน เมื่อมาซินีที่ไม่มีต้นแบบของการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสุข เพราะแม่ให้ความสำคัญกับงานมากกว่าครอบครัว ทำให้มาซินีกลายเป็นเด็กหญิงที่เก็บตัว ไม่ปรีปาก หรือตอบโต้เมื่อตนถูกกล่าวหา มาซินีจะไม่กล้าบอกความจริงที่เกิดขึ้นกับมารดาเพราะรู้สึกถึงความไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นจากผู้เป็นมารดาเป็นต้น

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมเมือง ความสัมพันธ์แม่และลูกสาวนั้นค่อนข้างห่างเหิน ยิ่งบิดามารดาที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านจะยิ่งไม่มีเวลาดูแลลูกสาว และยังเผชิญกับความกดดันของการทำงานและการหาเลี้ยงครอบครัว ยิ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างครอบครัวมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมในอดีต โดยเฉพาะสังคมในชนบท ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะมีความแน่นแฟ้นมาก แต่ความวิตกกังวลของผู้คนในสังคมชนบท โดยเฉพาะสตรีจะกังวลกับคุณภาพชีวิตของบุตรหลาน และการดำเนินชีวิตที่ดีกว่าชนรุ่นตน

ผู้ประพันธ์นำเสนอปัญหาความสัมพันธ์ของผู้คนในครอบครัวในสังคมเมืองซึ่งพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพนอกบ้านส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสตรีที่ต้องหาเช้ากินค่ำอย่างเนียะฮ์มะฮ์ไม่มีเวลาเอาใจใส่ในงานครัว ภาพของสตรีแม่ศรีเรือนจึงเปลี่ยนไปโดยอย่างสิ้นเชิง มารดาไม่สามารถทำหน้าที่แม่ที่ดูแลบ้านเรือนให้สะอาด แต่ต้องทำงานเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวมากยิ่งขึ้น ภาพของสตรีมาเลย์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนเรื่องนี้สะท้อนความคิดเห็นของผู้ประพันธ์ว่า การทำหน้าที่มารดาของบุตรในสังคมสมัยใหม่นั้นมีความท้าทายและกดดันมากกว่า เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจที่บีบรัดให้

⁷⁰ Mas Maria (1991) Rosmini Shaari ดูเพิ่มเติมในภาคผนวก

สังคมเร่งพัฒนาไปข้างหน้า ผู้คนจึงต้องทำงานแข่งไปกับการพัฒนาของประเทศ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังเสนอให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้คนในสังคม ซึ่งแม้ว่ารัฐบาลจะประกาศว่าการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่นั้นจะช่วยขจัดปัญหาความยากจนให้กับผู้คนในประเทศได้ จนกระทั่งมีการประกาศตัวเลขของผู้มีรายได้สูงขึ้นในช่วงปีค.ศ. 1980 เปรียบเทียบกับเศรษฐกิจในอดีต ผู้ประพันธ์จึงวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวดังกล่าวผ่านนวนิยายเรื่องนี้ และสะท้อนให้เห็นว่าสตรีมาเลย์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบชีวิตและบทบาทของตัวเองมากกว่าสตรีในอดีต

การดำเนินเรื่องด้วยปมปัญหาครอบครัวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาในระดับครอบครัวซึ่งผู้คนส่วนใหญ่มองว่าเป็นปัญหาเล็กๆ ไม่น่าจะกระทบต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลในสังคมมากเท่าใด แต่ในนวนิยายเรื่องนี้ โรซมินี ซาอ์รีสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาส่วนบุคคล หรือปัญหาระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวนั้นกลายเป็นปัญหาสังคมที่รัฐและผู้มีอำนาจในการบริหารบ้านเมืองควรให้ความสำคัญเช่นเดียวกันกับการพัฒนาประเทศ

“มัส และแม่ไม่ได้ทานข้าวด้วยกันหรือไง” มาเรียถาม

“ฉันและแม่ทานข้าวด้วยกันจะ และเวลาที่เราสองคนทานข้าวด้วยกันก็เป็นช่วงเวลา คำ แม่เปิดทีวีซึ่งมีแต่รายงานข่าว แม่ก็จ้องอยู่กับรายการข่าวภาคค่ำตลอดเวลา เมื่อครั้งข้าวจบแล้วมัสก็เข้าไปทำงานในครัวช่วยยายล้างจาน แล้วก็ต่อด้วยทำความสะอาดบ้าน เราสองคนแม่ลูกจะสนทนากันก็ต่อเมื่อมีเรื่องจำเป็นจริงๆ (Mas Maria, 1991)⁷¹

ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าสังคมยุคใหม่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาวเป็นเหมือนคนแปลกหน้า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลที่เคยใกล้ชิด ก็ลดลง เนื่องจากปัจเจกบุคคลต้องดำเนินชีวิตอยู่บนความเร่งรีบของระบบการพัฒนา เนียะฮมะฮ์จึงเป็นภาพแทนของสตรีชนชั้นกลางที่ทำงานแบบหาเช้ากินค่ำ ผู้ประพันธ์เผยให้เห็นมายาคติของการพัฒนาที่หลงใหลให้ผู้คนเชื่อว่าการทำงานอย่างหนักจะนำพาความสุขมาให้ การต่อรองมายาคติของเนียะฮมะฮ์คือการปิดกั้นความรู้สึกเหน็ดเหนื่อยของตนเอง แทนที่ด้วยความเฉยชา และปฏิบัติต่อมาซีนีอย่างไร้เยื่อใย นวนิยายเรื่อง *มัส มาเรีย* จึงสะท้อนผลกระทบในด้านลบของมายาคติเรื่องชนชั้นกลางยุคใหม่ในสังคมมาเลย์ยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ (Aziz, 2012a)

⁷¹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ทันทีที่เพื่อนบ้านเล่าให้ฟังว่ามาซินีพาเพื่อนผู้ชายเข้ามาในบ้าน เนียะฮัมมะฮ์โกรธมาก เธอได้แต่ตำหนิลูกสาวของเธอ ดังนี้

เด็กสาวเดี๋ยวนีไม่รู้จักดูแลตัวเองหรือไร เดี๋ยวนีไม่ค่อยจะเชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ ไม่ใช่ให้พ่อแม่คอยตามว่าไปไหนมาไหน ช่วงนี้ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ก็น่ากลัวเหลือเกิน ทั้งกรณีเด็กสาวถูกรักรำเราและถูกลักพาตัวก็เพิ่มขึ้นทุกวัน เนียะฮัมมะฮ์ได้ยืนยันมาว่าเหยื่อที่ถูกลักพาตัวต่างก็ถูกรักรำเราเกือบทุกราย คิดดังนั้นความโกรธก็แล่นขึ้นในอก (มัส มาเรีย, 1991:100) ⁷²

จากข้อความข้างต้นสะท้อนแนวคิดอิทธิพลกับพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ ของเอริก ฮอมเบอร์เกอร์ แอริคสัน (Erik Homburger Erikson) กล่าวคือ การเจริญเติบโตทางร่างกาย และสิ่งแวดล้อมจะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจิตใจ และบุคลิกภาพ ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ตามการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และสมอง จากวัยเด็กจนถึงวัยรุ่นจะมีการเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและช้าลงในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มีความคงที่ในวัยผู้ใหญ่ และหลังจากนั้นในวัยผู้ใหญ่ตอนกลางจนถึงวัยชราพัฒนาการในด้านต่างๆ เริ่มเสื่อมถอยลง แต่คงไว้ซึ่งประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงตามขั้นต่างๆ นี้เป็นเสมือนบันไดที่แต่ละบุคคลจะก้าวขึ้นไป การประสบกับปัญหาอุปสรรคเป็นเรื่องปกติ และอาจเกิดขึ้นได้ในทุกช่วงพัฒนาการ ซึ่งจะเป็นเหมือนการเรียนรู้ การรู้จักแก้ไขปัญหา และเผชิญกับวิกฤตในช่วงต่างๆ การประสบกับความล้มเหลวในขั้นหนึ่งๆ จะมีผลกระทบท่อพัฒนาการของบุคคลคนนั้นในขั้นต่อไปด้วย

โรซมีนี ซาอ์รีซีชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมทางสังคมของเยาวชนในสังคมนั้นเกิดจากการหล่อหลอมของมารดาซึ่งเป็นผู้ที่ดูแลใกล้ชิด เมื่อบุตรสาวได้รับการอบรมที่ดีจากมารดา ได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองจะส่งผลให้บุตรสาวมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ การเรียน และการเข้าสังคมของบุคคลในช่วงวัยเด็กตอนต้นประสบปัญหา ส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรมต่างๆ ในช่วงวัยรุ่น และเกิดปัญหาอุปสรรคการใช้ชีวิตในช่วงวัยผู้ใหญ่ตามมาเช่นกัน ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (sense of autonomy) และการควบคุมตนเอง (self control) จะเกิดขึ้นได้ถ้าผู้ปกครองให้การอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม มีความมั่นคงอดทน ให้โอกาสเด็กได้ทำสิ่งต่างๆตามความปรารถนาของตนเองโดยอยู่ในการดูแลของผู้ปกครอง

⁷² เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

การสะท้อนปัญหาของมาซินีในเรื่อง เป็นการหยิบยกประเด็นของปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคมเมืองที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมอย่างรวดเร็ว โรซมีนี ซาอีรีชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นส่งผลให้ปัจเจกบุคคลเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง และคาดการณ์กับอนาคตได้ยาก เพราะการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาทำให้เกิดความรู้สึกสับสนในบทบาท และเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ ปัจเจกบุคคลจะรู้สึกว่าสิ่งที่ตนเองมีนั้นไม่เพียงพอ สังคมที่ต้องมีการเปรียบเทียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่ยกย่องเชิดชูการเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และการมีรายได้ที่มั่นคง ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐและสังคมมุ่งหวังต่อผู้คนยุคใหม่ ทำให้ปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ประสบกับความกดดัน และมีสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกในที่สุด

เรื่องราวดำเนินไปจนถึงเมื่อสองพี่น้องฝาแฝดได้พบกัน ทั้งสองนั้นแบ่งปันเรื่องราวการใช้ชีวิตที่ผ่านมา และต่างสัญญากันว่าจะไม่เปิดเผยเรื่องนี้ให้บิดาและมารดาของตนทราบ เนื่องจากเนียะฮัมมะฮ์เข้มงวดกับลูกสาวก็ให้ความสนใจกับการทำงานเพื่อเลี้ยงชีพสมาชิกในครอบครัวและเพื่อแม่ไปยังญาติในต่างจังหวัด เนียะฮัมมะฮ์บ่ายเบียงที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับบิดาของมาซินี ในขณะที่เดียวกันมิสเตอร์คัซตันผู้ซึ่งประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจก็มัวแต่ให้ความสำคัญกับผลกำไรของบริษัท สิ่งที่คัซตันให้แก่ลูกสาวนั้นคือทรัพย์สินมีค่าและความสะดวกสบายจนมาเรียเองก็ไม่เคยเรียกร้องหาความสุขจากผู้เป็นแม่ เหตุการณ์ดำเนินไปเช่นนี้จนกระทั่งมาซินีและมาเรียตัดสินใจว่าจะปิดเรื่องนี้เป็นความลับตลอดไป เหตุการณ์กลับพลิกผัน เมื่อวันหนึ่งมาซินีรู้สึกปวดศีรษะและขอลากลับบ้านก่อนเวลาเลิกเรียน เมื่อมาซินีนั่งรถโดยสารกลับบ้าน เธอผลอหลับไป และศีรษะของเธอก็ฟิงบนไหล่เด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่ง

ในช่วงบ่ายวันหนึ่งหลังจากเลิกเรียน มาซินีเลิกเรียนช้ากว่าปกติ เธอจึงไม่สามารถเบียดเสียดขึ้นรถกลับบ้านได้ เพราะในช่วงเวลาบ่ายหลังจากโรงเรียนส่วนใหญ่เลิกเรียนนั้นนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ ก็เร่งรีบโดยสารรถประจำทางกลับบ้านทำให้สภาพบนรถอัดแน่นไปด้วยผู้คน มาซินีซึ่งถือกระเป๋าที่อัดแน่นไปด้วยหนังสือเล่มใหญ่จึงรู้สึกเมื่อยล้า การจราจรที่แน่นขนัดทำให้รถเคลื่อนตัวไปได้ช้า มาซินีรู้สึกวิงเวียนศีรษะ เธอรู้สึกว่าอีกไกลเหลือเกินกว่ารถโดยสารจะแล่นไปถึงป้ายรถเมล์บริเวณหมู่บ้านเจอรามี เธอจึงผลอหลับไป จนกระทั่งซาเดียะฮ์ นักเรียนหญิงซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านละแวกใกล้เคียงกันปลุกให้เธอตื่น ซาเดียะฮ์เหย้าแหย่และตำหนิมาซินีที่ปล่อยให้ศีรษะฟิงบนไหล่ของเด็กหนุ่มผู้หนึ่ง เธอตำหนิมาซินีเพราะมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม (Mas Maria, 1991:24-28)⁷³

⁷³ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

จากข้อความข้างต้น ผู้ประพันธ์นำเสนอจุดพลิกผันของตัวละครเพื่อนำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง เมื่อกลายเป็นว่าในวันรุ่งขึ้นเรื่องราวเกี่ยวกับมาซึนึและเด็กหนุ่มนิรนามผู้นั้นกลับกระจายไปทั่วโรงเรียน ร้อนถึงครูฝ่ายปกครองต้องเรียกมาซึนึมาตำหนิ แม้ว่ามาซึนึยื่นกรานปฏิเสธเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วนั้น เพื่อนๆ และครูอาจารย์ในโรงเรียนก็มีอาจเชื่อสิ่งที่มาซึนึแก้ต่างให้ตัวเองได้ แม้ว่ามาเรียพยายามสืบหาความจริงเพื่อแก้ต่างให้พี่สาวฝาแฝดของตนเองแล้วก็ตาม เวลาผ่านไปจนถึงวันเกิดของทั้งสองคน มาเรียนำเค้กมาฉลองวันเกิดให้แก่ตนเองและพี่สาว เธอนำเค้กบรรจุกล่องให้มาซึนึ นำกลับบ้านให้แม่และยายชิม มาซึนึซึ่งไม่เคยได้ฉลองวันเกิดกับครอบครัวและเพื่อนๆ มาก่อนรู้สึกดีใจ แต่เธอก็เกรงว่ามารดาจะต้องตำหนิเธอที่ซื้อเค้กราคาแพงมารับประทานในบ้าน เพราะเนียะฮะฮะฮะก็กำชับว่าห้ามนำเงินไปซื้อของราคาแพงเด็ดขาด เมื่อเนียะฮะฮะฮะกลับมาเธอพบว่ามาซึนึนอนหลับในช่วงกลางวันและเปลือเปิดบ้านทิ้งไว้ อีกทั้งยังซื้อเค้กซึ่งมีราคาแพงมาด้วย เธอตำหนิลูกสาวโดยไม่ฟังเหตุผลใดๆ เป็นเหตุให้มาซึนึเสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งเรื่องที่โดนกล่าวหาว่าแอบพลอดรักกับชายหนุ่มบนรถโดยสารในเวลากลางวัน และใช้เงินโดยสิ้นเปลือง มาซึนึจึงหมดสติในเช้าวันหนึ่ง เธอไม่สามารถไปโรงเรียนได้ อาการปวดศีรษะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น มาซึนึตัดสินใจโทรหา มาเรีย เมื่อทราบข่าวดังนั้นจึงพามาซึนึไปโรงพยาบาล

อาการของมาซึนึยังไม่ดีขึ้น เธอหมดสติไปหลายวัน มาเรียรู้สึกสงสารมาซึนึ และด้วยความคิดถึงอยากพบหน้ามารดาที่พลัดพรากตั้งแต่เธอยังแบเบาะ มาเรียตัดสินใจปลอมตัวเป็นมาซึนึเพื่อกลับไปพบกับแม่ และในเวลาเดียวกันเธอตัดสินใจค้ชด้น ผู้เป็นบิดาเข้าใจว่ามาซึนึเป็นมาเรีย เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เนียะฮะฮะฮะได้พบกับค้ชด้นอีกครั้ง เมื่อทั้งคู่พบกัน เนียะฮะฮะฮะก็พยายามบ่ายเบี่ยงที่จะพบปะพูดคุยด้วย แต่ในที่สุด เนียะฮะฮะฮะและค้ชด้นปรับความเข้าใจกันได้ จึงกลับมาใช้ชีวิตครอบครัวอยู่ด้วยกัน และเรื่องราวก็จบลงอย่างมีความสุข⁷⁴

ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นปัญหาครอบครัวของผู้คนในสังคมเมือง โดยนำเสนอให้เห็นปัญหาของการที่สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้าน และไม่ได้ทำหน้าที่แม่ที่ควรจะเป็น ทำให้มาซึนึกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาสุขภาพจิต เนื่องจากทนความกดดันที่เกิดจากปัญหาครอบครัวไม่ได้ เพราะการที่เนียะฮะฮะฮะเอาปัญหาที่ทำงานและภาระหน้าที่ที่ต้องเลี้ยงดูครอบครัวมาลงที่มาซึนึ ไม่ว่าจะเป็นการที่ไม่ไว้ใจลูก

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

สาวที่กำลังเติบโตเป็นวัยรุ่น เนียะฮ์มะฮ์ระแวงว่าลูกสาวจะกลายเป็นเด็กวัยรุ่นที่คบหากับชายหนุ่ม และเกิดปัญหาเรื่องชู้สาว เพราะเธอไม่มีเวลาดูแลลูกอย่างใกล้ชิด ต้องออกไปทำงานและกลับมาถึงบ้านก็เป็นเวลาค่ำ ดังนั้นหากได้ยืมข่าวคราวไม่ดีจากเพื่อนบ้านผู้หวังดี เธอก็จะรีบกลับมาเพื่อตำหนิ ลูกสาว

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นวิถีของคนเมืองที่ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน หวาดระแวง และคอยจับจ้อง อีกทั้งรูปแบบชีวิตที่มีแต่การแก่งแย่งแข่งขัน ตลอดจนช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยที่ปรากฏในนวนิยายนั้นล้วนเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาเลเซียในช่วงทศวรรษที่ 1980 – ทศวรรษที่ 1990 นั้น อาจกล่าวได้ว่า อັตลักษณ์ของชนชั้นกลางในสังคมเมืองในทัศนะของโรซมีนี ซาฮ์รีนั้นเป็นการใช้ชีวิตที่ลำบาก และยังสังคมเจริญรุดหน้าไปมากเท่าใด บทบาทและวิถีชีวิตของผู้คนย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การใช้ชีวิตที่เต็มไปด้วยความแออัดนั้นสะท้อนผ่านชีวิตของมาซึนซึ่งต้องเผชิญกับการโดยสารรถประจำทางกลับบ้าน ความสัมพันธ์ที่ห่างเหินระหว่างแม่และลูกสาวล้วนเป็นผลจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

4.1.3 ก้าวข้างหน้าของสตรียุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในนวนิยาย *ทางเดินของอาซีซะฮ์*

นวนิยายเรื่อง *ทางเดินของอาซีซะฮ์* (Mencari Azizah) (2012) ผลงานของคาคียะฮ์ ฮาซิมตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2001 (Khadijah Hashim, 2012b) จากนั้นสำนักพิมพ์เค พลับลิชชิง ('K' publishing) และมีการนำนวนิยายเรื่องนี้แปลเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้ชื่อว่า *The Journey* แปลโดย อาดีบะฮ์ อามิน (Adibah Amin) ฟัดซิละฮ์ อามิน (Fadzilah Amin) คาคียะฮ์ ฮาซิม นำเสนอสถานภาพของสตรีมาเลย์ยุคใหม่ ในแง่ที่ว่าสตรีต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องมีความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ สามารถเลือกที่จะรักคนที่เธอต้องการ สิทธิเหล่านี้ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้หญิงตามแนวคิดสตรีนิยมแบบวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมในศตวรรษที่ 19 วิพากษ์สถานะและบทบาทของสตรีในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะการที่ผู้หญิงมีสถานะเป็นรองนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมที่จะต้องเกิดขึ้นนั้นคือการเปลี่ยนแปลงโดยพร้อมเพรียงกันทั้งในแง่ตัวบทกฎหมายที่เป็นเงื่อนไขและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมซึ่งเป็นแนวความคิดของคนในสังคม

ผู้ประพันธ์สะท้อนช่วงเวลาที่เราัฐบาลมาเลเซียนำโดยพรรค UMNO ดำเนินนโยบาย “เศรษฐกิจรูปแบบใหม่” (NEP-New Economic Policy) ซึ่งผลักดันให้ประเทศมาเลเซียเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบในช่วงปี ค.ศ. 1980 – ค.ศ. 1990 ในขณะที่รัฐได้มุ่งเน้นอุดมการณ์รัฐ “บูมปีปุเตอร่า” (bumiputera) ซึ่งมีความหมายว่าบุตรของแผ่นดิน (son of soil) โดยผลักดันให้เศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์มลายูนั้นเติบโตเท่าเทียมกับชาติพันธุ์อื่นๆ ใน

ประเทศ ในยุคการปฏิรูปประเทศสู่ความเป็นเลิศทางเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ มหาเศรษฐี มุฮัมหมัด ได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมาหลายยุคใหม่ อดีตนายกรัฐมนตรีกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม และการค้าระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นแผนพัฒนาและปฏิรูปเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1969 ภาคส่วนทางธุรกิจได้แก่ PERNAS (Pertubuhan Nasional or National Development Corporation) ซึ่งหมายถึงองค์กรเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาประเทศ โดยก่อตั้งบริษัทมหาชนและขยายตัวไปสู่บริษัทที่มีเครือข่ายมากมายในภาคส่วนที่สำคัญเกี่ยวกับความมั่นคง วิศวกรรม การก่อสร้าง การค้า อสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจประกันภัย นอกจากนี้รัฐบาลได้ขยายการลงทุนร่วมไปสู่ธุรกิจอื่นๆ เช่นเหมืองแร่ การโรงแรม และอื่นๆ โดยมีเป้าหมายที่จะขยายโอกาสเพื่อสร้างอาชีพให้กับชาติพันธุ์มลายูและกลุ่มชนอื่นๆ (อินเดียน จีน และชนเผ่า) จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้ประพันธ์นำเสนอให้ตัวละครเอก อาซีซะฮ์เป็นภาพสะท้อนของสตรีที่มีความเป็นอื่นๆ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ประเด็นทางชนชั้นเป็นสิ่งที่รัฐไม่ได้กล่าวถึงในอุดมการณ์ความเป็นเลิศทางเศรษฐกิจ

การวิพากษ์ให้เห็นความเป็นอื่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้สัมพันธ์กับทฤษฎีอัตลักษณ์ที่ปรากฏในสังคมสมัยใหม่ เมื่อรัฐมีบทบาทในการกำกับอัตลักษณ์ของพลเมืองในลักษณะอัตลักษณ์ทางสังคม ที่มนุษย์เริ่มตระหนักรู้ว่า บทบาทที่กำลังดำเนินอยู่นั้นไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง และเกิดการตั้งคำถามว่า “what we truly are” คำกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นว่าปัจเจกบุคคลตระหนักถึงภาวะของการไร้ราก และเมื่อสังคมสมัยใหม่เปิดรับให้มีความหลากหลายมากขึ้น คำว่า “เอกลักษณ์” หรือความเป็นหนึ่งเดียวนั้นจึงไม่สามารถนิยามความเป็นปัจเจกบุคคลในสังคมร่วมสมัยได้

ผู้ประพันธ์สะท้อนภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลที่เกิดจากการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ นวนิยายเรื่องนี้จัดอยู่ในประเภทบันเทิงคดีทั่วไป และเป็นนวนิยายที่สะท้อนภาพของสตรีที่มีความฝันในการศึกษาต่อระดับสูง การมีโอกาสประกอบอาชีพหน้าที่การงานที่ดีเพื่อความมั่นคงในชีวิต และปัญหาเรื่องเชื้อชาติเมื่อต้องไปศึกษาต่อในต่างแดน ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นภาพของความเหลื่อมล้ำของชนชั้นระหว่างชนชั้นกลางและชนชั้นสูงในสังคมที่เป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายกัมพูตราและนโยบายเศรษฐกิจใหม่ในประเทศมาเลเซียช่วงปีค.ศ. 1970 จนถึงปี ค.ศ. 1990 และประเด็นเรื่องของกระแสอิสลามนวัตกรที่แผ่ขยายไปทั่วโลกในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ นวนิยายเรื่อง *ทางเดินของอาซีซะฮ์* นำกลับมาตีพิมพ์ใหม่ในปีค.ศ. 2012 ฉบับภาษามาเลย์ในชุด Series Mega Khadijah Hashim ในวาระการส่งเสริมการอ่านแห่งชาติ

ผู้ประพันธ์บอกเล่าถึงข้อมูลของตัวละครหญิงในเรื่อง เพื่อนำเสนอว่าอาซีซะฮ์ เป็นสตรีที่แตกต่างจากสตรีในสังคมมาเลย์ อาซีซะฮ์เป็นลูกครึ่งมีมารดาชื่อโรเกียะฮ์ (Rokiah) บิดาเป็นชาวอเมริกันชื่อวิลเลียม (William) ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของอาซีซะฮ์ รูปร่างหน้าตาและผิวพรรณ

แตกต่างจากสมาชิกในครอบครัว มารดาของอาซีซะฮ์เล่าว่าเธอพบกับวิลเลียมในเขตอุทยานแห่งชาติ (Taman Negara) โดยบังเอิญ แต่ชาวบ้าน ณ เวลานั้นกลับเชื่อว่าทั้งสองลักลอบพบกัน วิลเลียมถูกบังคับให้แต่งงานกับโรเกียฮ์ และจากไปหลังพิธีแต่งงานได้เพียงสองอาทิตย์ โรเกียฮ์ไม่เคยถือโทษโกรธชายหนุ่มต่างชาตินั้นเลย เธอยินดีที่จะเลี้ยงดูอาซีซะฮ์เพียงลำพัง โรเกียฮ์ขายอาหารอยู่ในหมู่บ้านส่งเสียอาซีซะฮ์จนสามารถเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐได้ อาซีซะฮ์มักถูกเพื่อนและครูล้อเลียนเรื่องผิวพรรณที่ขาวต่างจากเพื่อนคนอื่น ๆ ในอดีตผู้คนในสังคมมาเลย์ไม่คุ้นชินและขึ้นชอบการมาของชาวต่างชาติ เนื่องจากเคยตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษมาก่อน ค่านิยมก็ตกกันชาวต่างชาติโดยเฉพาะผู้คนชาวตะวันตกจึงมีมากกว่าชาติพันธุ์อื่นๆ

โรเกียฮ์แต่งงานใหม่กับชายหนุ่มชามาเลย์ชื่อซูดิน (Sudin) ซูดินให้การเลี้ยงดูอาซีซะฮ์อย่างดี พี่ๆ น้องในครอบครัวก็รักใคร่กลมเกลียวกัน ซูดินส่งเสียอาซีซะฮ์เรียนต่อจนถึงระดับปริญญาตรี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมาลาया เธอได้พบซัมรี (Zamri) ลูกชายคหบดีในกรุงกัวลาลัมเปอร์ ทั้งสองพบรักและแต่งงานกันที่สุดในที่สุด อาซีซะฮ์ไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวของ ซัมรี ดาติน มาเรียฮ์ (Datin Mariah) ยอมรับการแต่งงานครั้งที่ 2 ของบุตรชายตนเอง ซึ่งลึกๆ เธอต้องการกีดกันบุตรชายของตนออกจากสตรีสามัญชน โดยไตร่ตรองมาตลอดตั้งแต่บุตรชายคบหากับอาซีซะฮ์แล้วว่า ลูกสะใภ้ไม่ใช่บุตรสาวของตระกูลขุนนาง หรือชนชั้นสูงในสังคมมาเลย์ อีกทั้งยังมีชาติกำเนิดที่ไม่ชัดเจน ซัมรีเป็นบุตรชายที่เชื่อฟังแม่ของตนเองมาก มาเรียฮ์เป็นสตรีที่ไม่ยอมรับความตกต่ำในชีวิต เธอเป็นแม่ที่สามารถบงการชีวิตของบุตรชายและทุกคนในบ้าน ฉะนั้นซัมรีจึงแต่งงานใหม่ตามความต้องการของแม่เพื่อรักษาชื่อเสียงและเกียรติยศของครอบครัวมากกว่าความต้องการของตนเอง

ภายหลังจากการหย่าร้าง อาซีซะฮ์ตัดสินใจไปศึกษาต่อปริญญาโทด้านเศรษฐศาสตร์ที่สหรัฐอเมริกา เธอเดินทางไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในเมืองลอส แอนเจลิส (Los Angeles) อาซีซะฮ์เผชิญกับปัญหาการเหยียดเชื้อชาติเนื่องจากกระแสการตื่นตัวของกรก่อการร้ายในสังคมอเมริกันทำให้มุสลิมที่เข้ามาศึกษาต่อไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม อาซีซะฮ์ได้พบกับเอริกา (Erika) และมันโซร (Mansor) นักศึกษาชาวมาเลย์ร่วมชาติเดียวกันกับเธอ ชายหนุ่มและหญิงสาวให้เหตุผลในการศึกษาต่อต่างประเทศว่าต้องการคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกาจะทำให้พวกตนสามารถยับยั้งจากการเป็นลูกชาวบ้านสู่การเป็นบุคคลที่มีหน้ามีตาในสังคม อีกทั้งยังได้รับโอกาสในการประกอบอาชีพในระดับที่สูงขึ้นอีกด้วย

อาซีซะฮ์ได้พบกับโรเบิร์ต (Robert) นักศึกษาวรรณคดีอังกฤษ ทั้งสองมีโอกาสนพุดคุยกัน และเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน โรเบิร์ตแนะนำให้อาซีซะฮ์ตามหาบิดาชาวตะวันตกที่พลัดพรากจากกัน อาซีซะฮ์พยายามสืบหาโดยส่งหลักฐานไปตามสื่อมวลชนให้ตามหาบิดาของตนเอง ในที่สุดอาซีซะฮ์พบกับ

วิลเลียมจากการประกาศตามหาบิดาผ่านรายการชื่อดังในสหรัฐอเมริกา วิลเลียมเป็นเจ้าของกิจการโรงแรมที่ใหญ่ที่สุดในรัฐไอโอวา (Iowa) แต่อาซีเซธส์พบว่าวิลเลียมมีครอบครัวอยู่ก่อนแล้ว จึงต้องจากแม่และเธอและไม่กลับไปมาเลเซียอีกเลย อาซีเซธส์ซึ่งบัดนี้อายุ 35 ปี พบกับความสุขที่ได้เจอบิดาและกอบกู้สถานภาพทางสังคมได้อีกครั้ง ในตอนจบของเรื่องซัมรีและดาตินมาเรียะฮ์พยายามขอพบและซัมรีต้องการกลับมาดูแลครอบครัวอีกครั้ง อาซีเซธส์ปฏิเสธที่จะกลับไปใช้ชีวิตภายใต้การบงการของดาตินมาเรียะฮ์และต้องเผชิญกับปัญหาพหุภรรยาแบบเดิมๆ อีก โรเบิร์ตขอสานสัมพันธ์กับอาซีเซธส์มากกว่าการเป็นแค่เพื่อนกัน แต่อาซีเซธส์ได้พบกับความจริงว่าโรเบิร์ตต้องการนำเรื่องของเธอไปเป็นส่วนหนึ่งในนวนิยายเรื่องใหม่ของตนมากกว่าต้องการเป็นคู่ชีวิต อาซีเซธส์จึงขอยุติความสัมพันธ์กับโรเบิร์ตและตั้งใจศึกษาต่อจนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกตามที่ตั้งใจไว้

จากคำกล่าวที่ว่า “ปัจเจกบุคคลในสังคมยุคใหม่มีโอกาสในการแสดงออกตัวตน โดยสามารถเล่นกับขีดจำกัดที่กำหนดการเรียกขานตัวตน ปัจเจกบุคคลยุคใหม่มีทางเลือกมากขึ้นจึงไม่จำเป็นต้องอยู่กับอีกฟากของอำนาจ (ปัจเจกบุคคลไม่หยุดนิ่งกับสิ่งที่กำหนดให้เป็น) ต่อสู้กับวาทกรรมที่กำหนดความหมายของอัตลักษณ์ เชิดชูพลังบวกอยู่บนพื้นฐานอำนาจที่ตนเองถนัด ” ในนวนิยายเรื่อง *ทางเดินของอาซีเซธส์* ผู้ประพันธ์เสนอแนะเสียงของอาซีเซธส์ในการตั้งคำถามกับค่านิยมการเป็นภรรยา ผู้ภักดี เมื่ออาซีเซธส์พบว่า ซัมรีแต่งงานอย่างลับๆ กับอานิตา (Anita) บุตรสาวของคหบดีที่เป็นหุ้นส่วนกับบริษัทของซัมรี อาซีเซธส์จึงตัดสินใจหย่าขาดจากสามี และกลับมาเผชิญชีวิตตามลำพังกับบุตรสาวทั้งสองคน การเริ่มต้นชีวิตใหม่ของอาซีเซธส์จึงเป็นการก้าวข้ามค่านิยมดังกล่าวข้างต้น แม้ว่าอาซีเซธส์ในฐานะปัจเจกบุคคลจะประสบกับภาวะกังวลกับอนาคตข้างหน้าซึ่งเป็นลักษณะของปัจเจกบุคคลในสังคมยุคใหม่ที่เผชิญกับรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงจากอดีตไปสู่อนาคต ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของตัวละครเอกหญิงต่อสถานการณ์ดังกล่าวว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ผู้ประพันธ์จึงเปิดพื้นที่ในการแสดงพลังบวกของสตรีในสังคมยุคใหม่พร้อมๆ กับการทบทวนสถานะและบทบาทของสตรีในสังคมมาเลยผ่านงานวรรณกรรม ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า สตรีมาเลยยุคใหม่นั้นควรเป็นสตรีที่พึ่งพาตนเองได้มากกว่าที่จะรอคอยการดูแลและปกป้องจากฝ่ายชายแต่เพียงอย่างเดียว

ฉันเป็นแค่มนุษย์หน้าโง่คนหนึ่งที่คอยทำตามคำพูดของคนอื่น ประหนึ่งทาส ข้าวและอาหารต้องพร้อมเสิร์ฟ เว้นเพียงไม่ต้องป้อนเข้าปากเท่านั้น อยากกินอะไรก็ต้องจัดหาให้ได้ ทำทุกอย่างตามแต่ความต้องการของคนที่นี่ ในยามที่ดาติน มาเรียะฮ์ไม่ยกทานอาหารฝีมือแม่บ้าน ฉันก็ต้องตกเป็นสาวใช้คอยหุงหาอาหารให้เขาทาน แต่พอถึงคราวที่ซัมรีแต่งงานใหม่ นางกลับไม่ได้แย่งใดๆ กลับปล้ำมิดิตที่ครอบครัวผู้ดีสองตระกูลจะได้เกี่ยวดองกัน แต่หันมากระแนะกระเหนาะฉันไม่คู่ควรกับซัมรี ไชลิ ฉันไม่ใช่บุตรสาว

ที่มาจากตระกูลลูกท่านหลานเธอ ไม่ใช่ผู้ดี ไม่เคยแม้แต่จะเห็นหน้าพ่อของตัวเอง ...ก่อนหน้านี้นางรับฉันประหนึ่งลูกสะใภ้ที่หน้าตาสะสวย ไม่เคยพูดถึงเรื่องความเหมาะสมหรือคู่ควร แน่ล่ะถ้าคนเราลองไม่ชอบหน้ากันแล้ว ทำอะไรก็ไม่ต้องผิดไปทุกเรื่อง (Mencari Azizah, 2012 :12)⁷⁵

ผู้ประพันธ์นำเสนอความรู้สึกของอาซีซะฮ์ซึ่งต้องเดินทางตามความปรารถนาส่วนตัวตามลำพัง อาซีซะฮ์ตัดสินใจกลับไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาซีซะฮ์เปรียบเทียบกับชีวิตของกามาเลียฮ์ (Kamaliah) เพื่อนสนิทกับตนเอง กามาเลียฮ์สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและมีอาชีพที่มั่นคง ณ ต่างแดน (ชิคาโก สหรัฐอเมริกา) อาซีซะฮ์รู้สึกเสียดายอนาคตของตนเอง เธอหนียกย้ายไปเมื่อครั้งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ถ้าตอนนั้นเธอมีโอกาสได้เรียนต่อเธอคงจะประสบความสำเร็จสูงสุดเช่นเพื่อนของตน แต่เพราะการทำหน้าที่ภรรยาและแม่ศรีเรือน ทำให้เธอต้องละทิ้งความฝันทั้งหมด คาคีเยฮ์ ฮาซิมสะทอนให้เห็นว่า มิติทางชนชั้นนั้นมีส่วนให้ปัจเจกบุคคลมีทางเลือกในชีวิตเพิ่มมากขึ้น และในขณะเดียวกันก็เผชิญกับความกดดันจากอำนาจที่มาจากหลายทิศทางไม่ว่าจะเป็นจารีต และอุดมการณ์รัฐ

กล่าวคือ อาซีซะฮ์คือภาพแทนของสตรีชนชั้นกลางที่เปลี่ยนแปลงสถานะของตนจากสตรีที่มาจากครอบครัวรายได้น้อย มีโอกาสเปลี่ยนแปลงสถานะสังคมผ่านครอบครัวของสามี แต่ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงสถานะดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงแค่มายาคติและอุดมการณ์ลวงเท่านั้น เพราะสถานะของสตรีในชนชั้นสูงนั้นเป็นพื้นที่ที่ตำราทฤษฎีของการเป็นกุลสตรีมาเลย์ที่ดี ซึ่งประกอบไปด้วย การเชื่อฟัง ภักดี และเป็นสตรีที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย ดังที่อาซีซะฮ์มักจะรำพึงกับตัวเองเมื่ออยู่ ณ ต่างประเทศว่า เธอคือสมบัติของครอบครัว ซัมรี คาคีน มาเรียฮ์มักจะกำกับให้เธอมีพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อรักษาเกียรติของตระกูล แม้ว่าอาซีซะฮ์จะได้รับการศึกษาในระดับสูงแต่อาซีซะฮ์ก็มีโอกาสก้าวข้ามอำนาจของค่านิยมต่างๆ ที่เธอไม่เห็นด้วยได้แม้แต่น้อย

ผู้หญิงอายุสามสิบห้าปียังไม่แก่เกินเรียน กามาเลียฮ์กล่าวกับอาซีซะฮ์ ในตะวันตก แม้แต่ผู้หญิงครวย่าอายุก็ยังศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี...หลังจากแต่งงานถึงแม้ฉันจะไม่ได้ทำงานฉันก็น่าจะเรียนต่อ ถ้าตอนนั้นฉันเรียนต่อปานนี้ฉันคงได้เป็นดร.อาซีซะฮ์แล้ว และชีวิตก็คงดีกว่าที่เป็นอยู่นี้ ดร. อาซีซะฮ์ผู้ซึ่งประสบความสำเร็จและมีเงินเดือนเป็นของ

⁷⁵ Mencari Azizah (2012) Khadijah Hashim)

ตนเอง ไม่ใช่อาชีวะที่ต้องรอความปรานีจากสามี ดร.อาชีวะที่มีสิทธิในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง ไม่ใช่เป็นได้แค่เพียงเครื่องประดับเพราะเป็นสตรีที่มีแต่รูปโฉมงดงามเท่านั้น (Mencari Azizah, 2012 :17)⁷⁶

ตัวอย่างอีกประการหนึ่งที่อาชีวะตั้งคำถามกับค่านิยมของการเป็นภรรยาผู้ภักดี อาชีวะรู้สึกขมขื่นเมื่อพบว่าสามีแต่งงานอย่างลับๆ กับหญิงสาวที่มาจากตระกูลผู้ดีโดยปราศจากความยินยอมจากภรรยาเช่นเธอ อาชีวะเชื่อมาตลอดว่าสามีทำงานจนไม่มีเวลาอยู่บ้าน และมาพบที่หลังว่าเขาไปแต่งงานกับคนอื่น เธอรู้สึกเหมือนตนเองโดนหลอกจากชายที่มีการศึกษาคนนั้น หลายๆ คนบอกว่าเธอเป็นภรรยาที่แสนดีที่ยอมให้สามีมีภรรยาคนที่สองได้ เธอเป็นภรรยาที่แลดูเชื่อฟังสามีดีเหลือเกิน อาชีวะกล่าวว่า การที่สามีมีภรรยาสองคนเป็นราคาที่ต้องจ่ายแพง เพื่อนของเธอกล่าวว่า นั่นเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาแล้ว สังคมรอบข้างเชื่อว่า การที่อาชีวะต้องเผชิญกับการที่สามีมีภรรยาคนที่สอง เป็นสิ่งที่ชอบธรรม (Legitimate, not a sin) เพื่อนของเธอบางคนถึงกับกล่าวว่า การมีภรรยามากกว่าหนึ่งคนในอิสลามต้องมีสิ่งดีๆ บ้างไม่เช่นนั้นอิสลามคงไม่อนุญาตให้บุรุษมีภรรยา มากกว่าหนึ่งคนหรอก

สิ่งที่เพื่อนๆ ต่างปลอบประโลมนั้นทำให้อาชีวะถึงกับเหนื่อยล้าและท้อแท้อย่างมาก ทุกคนต่างตัดสินเธอจากภายนอก แต่ภายในจิตใจนั้นไม่มีใครรู้หรือว่าเธอนั้นโศกเศร้าเสียใจเพียงใด สำหรับเธอการที่สามีนอกใจเธอนั้นเป็นสิ่งที่เธอรู้สึกว่าเป็นการเห็นแก่ตัวมาก อาชีวะจึงตัดสินใจขอหย่ากับสามีของเธอ อาชีวะจึงตัดสินใจที่จะเดินทางไปต่างประเทศ เพราะเธอต้องการรักษาแผลใจที่สามีนั้นคิดนอกใจเธอ กว่าสิบปีที่เธอนั้นเสียเวลาไปกับการตกเป็นทาสของการใช้ชีวิตแต่งงานกับสามี ทำตามความปรารถนาของสามี ไม่เคยคิดที่จะทำให้เขาเสียใจหรือเสียความรู้สึก เธอทำทุกอย่างเพื่อให้ชีวิตแต่งงานของเธอนั้นดี เธอทำทุกอย่างเหมือนดังที่ใครๆ หลายคนวาดหวังให้เป็น และทำให้ชีวิตแต่งงานมีแต่สิ่งดีงามและสวยงามที่สุดในชีวิต

ฉันรู้สึกประหนึ่งแน่นในอก การแยกทางครั้งนี้เป็นการหลุดพ้นจากพันธนาการของ
เขา เพื่อไปสู่ทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับเธอ นี่เธอปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยไร้
ประโยชน์ได้อย่างไร สำหรับสามี ฉันต้องทำหน้าที่ภรรยาที่คอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ใน
บ้านเรือนและมอบความสุขให้แก่เขา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาพในอุดมคติทั้งสิ้น ฟังแล้วเป็น

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

สิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง ครอบครัวและเพื่อนๆ ไม่เคยหยุดพร่ำสอนให้ฉันเป็นสตรีที่ดีเลยแม้แต่
วันเดียว (Mencari Azizah, 2012: 6-7)⁷⁷

อาซีซะฮ์กล่าวว่าเธอก็เหมือนสตรีในสังคม เมื่อแต่งงานแล้ว สตรีต่างก็อุทิศตนให้กับสามีโดย
ไม่มีการตั้งคำถาม เธอปฏิบัติตามในสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติกันมา (*terlalu ideal bunyinya*) โดยเฉพาะ
การปฏิบัติตนให้สามีพึงใจ รักษาหน้าใจผู้เป็นสามี และทำให้กิจการต่างๆ ภายในบ้านมีความสุข
(*membodohkan diri mengikut kata Zamri semata-mata hendak menjaga hati suami,
demi kebahagiaan rumah tangga*) ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งที่สตรีในสังคมมาเลยได้รับการอบรมสั่ง
สอนให้ปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดีในสังคม กระนั้น ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าสตรีในยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่
นั้นยังคงต้องยึดถือปฏิบัติการเป็นภรรยาที่ดีภายใต้ค่านิยมหลักของสังคม แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลง
ไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าก็ตาม

ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลาที่ตนเองนำเสนอแก่นเรื่องสตรียุคใหม่ (ราวปี ค.ศ.
1970- ค.ศ.1997) สตรีที่มีโอกาสทางการศึกษามากขึ้น แต่กลับไม่มีสิทธิ์เข้าถึงกระบวนการพัฒนา
ประเทศ อุดมการณ์รัฐนิยมปุเตอรากลับกัดกันสตรีมิให้แสดงออกถึงศักยภาพและความสามารถในพื้นที่
สาธารณะ โดยเฉพาะการที่สตรีเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา สตรียังคงพบกับอุปสรรค
ของการก้าวสู่พื้นที่สาธารณะ ผู้ประพันธ์เปรียบเทียบให้เห็นความได้เปรียบของบุรุษในสังคม
โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุรุษในสังคมชนชั้นสูงที่ได้รับอภิสิทธิ์ในการประกอบธุรกิจ ความได้เปรียบของซัมี
สามีของอาซีซะฮ์ที่ได้รับมรดกตกทอดจากบิดาผู้ล่วงลับ และการได้รับการสนับสนุนจากดาติน
มาเรียฮ์ ซึ่งเป็นสตรีที่อยู่ในกลุ่มสังคมชนชั้นสูงคอยสนับสนุนบุตรชาย ทำให้ซัมีร่ามใจในการ
ประกอบธุรกิจโดยไม่ฟังคำแนะนำใดๆ จากอาซีซะฮ์และคนอื่นๆ ท้ายที่สุดธุรกิจของซัมีต้องพบกับ
หายนะเนื่องจากซัมีโดนเพื่อนของบิดาโกงเงินของบริษัทไป

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของสังคมที่เอื้อให้บุคคลที่มีหน้าตาในสังคมได้รับ
สิทธิ์ในด้านการค้าการลงทุนผ่านภาพของครอบครัวซัมี ซัมีซึ่งเพิ่งรับช่วงกิจการของบริษัทเคนจানা
(Kencana Holding) ได้ไม่กี่ปีหลังจากบิดาเสียชีวิต ในช่วงแรกกิจการของซัมีเป็นไปด้วยดี และม
ความก้าวหน้า ซัมีผู้ซึ่งดำเนินกิจการประหนึ่งว่าตนเองมองการณ์ไกลต้องการขยายกิจการให้มีกำไร
มากกว่าที่เป็นอยู่ เขาจึงเชื่อมั่นที่ปรึกษาของตนเองและโดนโกงในที่สุด ไม่นานนักธุรกิจของครอบครัว

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ซัมนีทรุดตัวลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ดาตินมาเรียะยังคงใช้ชีวิตอย่างฟุ้งเฟ้อและไม่สนใจว่าจะเกิดหายนะกับครอบครัว

นอกจากการวิพากษ์วิถีของชนชั้นสูงในสังคมมาเลย์และความเหลื่อมล้ำในสังคมระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในสังคมมาเลย์แล้ว ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอให้เห็นวิถีของครอบครัวชนชั้นสูงที่มารดามักเป็นผู้ที่คอยบงการวิถีชีวิตของบุตรหลานผ่านมุมมองของอาซีซะฮ์ อาซีซะฮ์มองว่ามารดาของซัมนีคือผู้ที่มีอำนาจที่สุดในบ้าน เธอกลายเป็นผู้ที่คอยรับใช้ดาติน มาเรียะฮ์ ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารที่เธอชื่นชอบ คอยรับฟังคำสั่งที่เธอมอบหมายในทุกกิจการภายในบ้าน หากเธอประพฤติตนไม่เหมาะสม ดาติน มาเรียะฮ์มักจะกล่าวอ้างว่า “หากทำให้เธอไม่พอใจนั้นเท่ากับทำให้บุตรชายของเธอไม่มีความสุข” ในขณะเดียวกันหากอาซีซะฮ์แสดงความเห็นเกี่ยวกับธุรกิจของครอบครัว ซัมนีและดาติน มาเรียะฮ์จะตำหนิว่า

“เธอรู้อะไรเกี่ยวกับธุรกิจบ้าง ผู้หญิงอย่างเธอควรจะอยู่ดูแลบ้าน และดูแลลูกๆ ก็พอ” นอกจากนี้อาซีซะฮ์มักจะถูกตำหนิว่า “ภรรยาเช่นเธอจะไม่มีทางได้ไปสู่สวรรค์ เมื่อถึงวันแห่งการสิ้นโลก เพราะเธอชอบแสดงความเห็นนอกเหนือจากการเป็นภรรยา และทำให้ซัมนีไม่พอใจ” (Mencari Azizah, 2012: 9,31)⁷⁸

อาซีซะฮ์พยายามต่อรองอำนาจของดาติน มาเรียะฮ์โดยการปรนนิบัติตามคำสั่งของแม่สามี การกระทำที่กล่าวมานี้มิใช่การยอมจำนนของตัวละครสตรี แต่เป็นการประนีประนอมให้ครอบครัวของเธอนั้นมีความสุข จากข้อความข้างต้นชี้ให้เห็นว่า สตรีในสังคมยุคภูมิบุตรนั้นดำรงชีวิตภายใต้การกำกับของครอบครัวและสังคม การนำเอาความสุขส่วนตัวไว้เบื้องหลังนั้นมิใช่การจำนนอยู่ใต้บงการ แต่เป็นการต่อรองตัวตนเพื่อแสดงให้เห็นว่า สตรีมีโอกาสในการปลดเปลื้องตนเองจากค่านิยมเดิมๆ

คาดิยะฮ์ ฮาซิม ชี้ให้เห็นว่าก่อนที่สตรีจะตระหนักได้ว่าตนเองรู้สึกแปลกแยกกับผู้อื่น สตรีในสังคมมาเลย์ในแต่ละยุคสมัยอาจอยู่พากเดียวกับอำนาจของวาทกรรม และอุดมการณ์ที่ปรากฏในรูปแบบของค่านิยม อาจตีความได้ว่า เพราะค่านิยมที่กำกับพฤติกรรมการเป็นสตรีที่ดั่งนั้นได้รับการสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่น และมีสถาบันครอบครัวซึ่งเห็นได้ว่าบทบาทของสตรีสูงวัยในครัวเรือนมีบทบาทในการสืบทอดค่านิยมมากกว่าบุรุษในครอบครัว ทั้งนี้จะพบว่าเมื่อเปรียบเทียบอัตลักษณ์ของอาซีซะฮ์ ซึ่งเป็นภาพแทนของสตรีในสังคมเมือง อาซีซะฮ์เป็นตัวละครที่มีอำนาจในการต่อสู้กับความหมายของ

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

การเป็นภรรยาผู้รักดีมากกว่าตัวละครอื่นๆ ที่ปรากฏในนวนิยายของคาคีเยฮ์ ฮาซิม เป็นไปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และผลมาจากสังคมสมัยใหม่ และวาทกรรมใหม่ ซึ่งส่งเสริมให้สตรีพึ่งพาตนเองได้ ด้วยการเข้ามาหาเลี้ยงชีพเข้ามาแทนที่วาทกรรมการเป็นภรรยาที่ดี เหล่านี้เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลเลือกแสดงบทบาทตามความต้องการและความปรารถนาส่วนตนได้มากขึ้น

สิ่งที่เป็นปมในใจของอาซีซะฮ์คือ การที่เธอไม่รู้ว่าบิดาของเธอคือใคร และการที่เธอเป็นลูกครึ่งอเมริกา-มาเลย์นั้น เป็นสิ่งที่สังคมไม่ให้การยอมรับ และเป็นประเด็นที่ดาติน มาเรียฮ์พยายามกีดกันเธอออกจากความเป็นสมาชิกในครอบครัวของดาติน แม้รูปทรงแบบของอาซีซะฮ์จะโดดเด่นกว่าสตรีในสังคม สะท้อนให้เห็นว่ากระแสนิยมในยุคภูมิบุตรนั้นค่อนข้างรุนแรงมาก โดยเฉพาะในกลุ่มสังคมชนชั้นสูง นวนิยายเรื่อง ทางเดินของอาซีซะฮ์ สะท้อนประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความเป็นอื่นในแง่ที่ว่า การที่อาซีซะฮ์เกิดจากบิดาชาวต่างชาติ ทำให้เธอรู้สึกที่ตนเองแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม แม้ว่าเธอจะยืนยันว่าตนเองเป็นสตรีมาเลย์ แม้ว่าการแต่งกายของเธอจะยึดตามรูปแบบของสตรีมาเลย์แล้วก็ตาม ผู้ประพันธ์บรรยายว่า การที่เธอมีสีผิวที่ขาวราวกับสตรีชาวตะวันตกทำให้เธอได้รับการล้อเลียนจากเพื่อนๆ และครูในวัยเด็ก มารดาของอาซีซะฮ์ยืนยันว่า อาซีซะฮ์เกิดจากความรักของบิดาและมารดา นอกจากนี้แล้ว อาซีซะฮ์มิใช่บุตรสาวที่เกิดจากการลักลอบพบกันของบิดาและมารดา ก่อนการแต่งงาน แม้ว่าจะมีเสียงร่ำลือว่านางโรเกียฮ์แอบคบชู้กับชายชาวต่างชาติ ที่ผู้คนในหมู่บ้าน กัวลา เต็มเบอลิง (Kuala Tembeling) เรียกกันว่า ‘ชายผิวขาว (mat saleh-orang putih)’ (Mencari Azizah, 2012: 15-17)

เพื่อนๆ ที่โรงเรียนต่างก็ล้อเลียนเรื่องราวในชีวิตของอาซีซะฮ์ เสียงล้อเลียนนั้นไม่เข้าหูเอาเสียเลย เมื่อตอนเป็นเด็กเธอจึงอยากเป็นเด็กหญิงที่มีผิวดำหวานเหมือนเช่นเพื่อนคนอื่นๆ (kulit hitam manis) เธอไม่ยอมมีผิวพรรณที่แตกต่างจากคนอื่นๆ ในโรงเรียน เพราะความแตกต่างนี้เองทำให้เธอโดนเพื่อนๆ รังเกียจ (Mencari Azizah, 2012: 22)⁷⁹

อาซีซะฮ์กล่าวว่า การที่เธอมีผิวพรรณต่างจากเพื่อนๆ ของตนนั้นทำให้ถูกล้อเลียนและถูกจับจ้องจากผู้คนในหมู่บ้านที่มองเห็นผิวพรรณคือความผิดแผกแตกต่างๆ นับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้อาซีซะฮ์รู้สึกถึงความอื่นตั้งแต่เยาว์ เธอกล่าวว่าผู้คนในหมู่บ้านมองว่าคนต่างชาติโดยเฉพาะผู้ที่มาจากอเมริกาและอังกฤษนั้นคือศัตรูที่มารุกรานประเทศ ต่อมาเมื่อมารดาแต่งงานกับชายชาวมาเลย์นาม

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ชุดิน และย้ายถิ่นฐานมายังกัวลาลัมเปอร์ ทำให้ปมเรื่องการเป็นลูกครึ่งของเธอลดเลือนหายไป เพราะในเมืองหลวงมีเด็กๆ ที่เกิดจากการแต่งงานข้ามเชื้อชาติจำนวนมาก ทำให้เธอไม่แตกต่างจากคนอื่นๆ อีกต่อไป แต่เมื่ออาซีซะฮ์เติบโตขึ้นเธอกลับพบว่าสังคมเริ่มแบ่งแยกความแตกต่างจากชนชั้นมากขึ้น

นอกจากนี้แล้ว คาคียะฮ์ ฮาซิมนำเสนองานภาพของสตรีมาเลย์ในยุคภูมิบุตรที่ต้องการเปลี่ยนแปลงภาพของสตรีที่เป็นแม่ศรีเรือนสู่การเป็นสตรีที่มีการศึกษา โดยบรรยายความรู้สึกของตัวละครอาซีซะฮ์ที่มีต่อการศึกษา อาซีซะฮ์กล่าวว่าเป็นเวลากว่าสิบปีที่อาซีซะฮ์ยุติการเรียนและทำหน้าที่ภรรยาที่ดีของซัมรี ในแต่ละวันเธอต้องออกไปพบปะกับเพื่อนของซัมรี และปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการเป็นสตรีชนชั้นสูง ณ ช่วงเวลาดังกล่าวเธอรู้สึกราวกับเป็นเครื่องประดับของสามี มากกว่าการเป็นภรรยาที่ดี อาซีซะฮ์ยังกล่าวอีกว่า ถ้าหากช่วงเวลาดังกล่าวซัมรีให้โอกาสเธอได้ศึกษาต่อ ปัจจุบันนี้เธอคงเป็น ดร.อาซีซะฮ์ผู้ฉลาดเฉลียว และเป็นดร.อาซีซะฮ์ที่ไม่ต้องพึ่งพาสามี ดร.อาซีซะฮ์ผู้ที่มีสิทธิ์ในการกำหนดรูปแบบชีวิตของตนเอง

ฉันตั้งใจแล้วว่าต้องศึกษาเล่าเรียน หลังจากที่ทำหน้าที่แม่ศรีเรือน (berumah tangga) หรือไม่ก็ทำมาหาเลี้ยงชีพตนเอง ถ้าเป็นไปได้ที่วาดหวังไว้ อีกไม่นานฉันก็จะกลายเป็น ดร. อาซีซะฮ์ ชีวิตของฉันนับจากนี้คงจะมีสีสันมากมายทีเดียว ดร.อาซีซะฮ์ผู้มีอาชีพที่มั่นคงและมีเงินเดือนไว้เลี้ยงชีพ ไม่ใช่อาซีซะฮ์ผู้ที่ต้องรอคำสั่งของสามี ดร.อาซีซะฮ์ที่มีสิทธิ์ (berhak) ในการที่จะกำหนดทิศทางของชีวิตด้วยตนเอง ไม่ใช่เพราะใช้รูปร่างหน้าตาเพื่อให้ตนเองมีความสุขไปวันๆ (Mencari Azizah, 2012: 17)⁸⁰

อาซีซะฮ์คือภาพแทนของสตรีมาเลย์ที่ต้องการนิยามตนเองออกจากจากการเป็นแม่ศรีเรือนที่อาศัยพื้นที่บ้านในการมีชีวิตอยู่ในสังคม อาซีซะฮ์อยากที่จะเป็นสตรีที่มีการศึกษา มีเงินเดือนในการเลี้ยงชีพ ไม่ต้องการที่จะพึ่งพารายได้จากสามีแต่เพียงอย่างเดียว เพราะอาซีซะฮ์เชื่อว่าการมีเงินเดือนมีอาชีพที่มั่นคงนั้นจะทำให้เธอสามารถกำหนดรูปแบบชีวิตในแบบที่สตรียุคใหม่ควรเป็น สตรียุคใหม่ในทัศนะของผู้ประพันธ์ที่สะท้อนผ่านความคิดของอาซีซะฮ์ คือสตรีที่มีไร่รวยที่รูปทรัพย์ แต่เป็นสตรีที่มีความรู้ มีอาชีพที่เป็นหลักประกันชีวิตในยามที่ไร้บุรุษเป็นผู้นำในครอบครัว

⁸⁰ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

อาซีซะฮ์ก็ยังคงเป็นอาซีซะฮ์คนเดิม แต่เธอคืออาซีซะฮ์คนใหม่ที่ไม่ได้มีความคิดเหมือนแต่ก่อน อาซีซะฮ์ที่มองหาอนาคตเพื่อตัวเอง และเพื่อชีวิตใหม่ที่ดีกว่า คิดเช่นนั้นแล้ว แทนที่เธอจะมีความสุขกลับกลายเป็นความเศร้าหมอง (Mencari Azizah, 2012: 227)⁸¹

เมื่ออาซีซะฮ์ตัดสินใจหย่าขาดจากซัมรี อาซีซะฮ์จึงตัดสินใจที่จะศึกษาต่อ ณ ต่างแดน ซึ่งอาซีซะฮ์เชื่อว่าการศึกษาต่อต่างประเทศนั้นทำให้เธอมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และการศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น เธอจะไม่ต้องพบกับภาระแบ่งแยกทางชนชั้นเหมือนเช่นที่ผ่านมา อาซีซะฮ์ตั้งปณิธานแน่วแน่ว่าแม้ว่าเธอจะศึกษาต่อต่างประเทศ เธอจะไม่ลืมรากเหง้าของตนเอง ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า อาซีซะฮ์เชื่อมั่นในความมั่งคั่งของมาตุภูมิ เธอกล่าวว่า มาเลเซียเป็นประเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว นักลงทุนต่างชาติต่างสนใจที่เข้ามาลงทุนในประเทศมาเลเซีย หากผู้คนในสังคมมาเลย์หันมาพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพมากขึ้นก็จะได้รับโอกาสที่ดีในการยกระดับคุณภาพชีวิต

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ อาซีซะฮ์เชื่อว่าตนเองนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตในวันข้างหน้า หญิงสาวเชื่อว่าการที่สตรีมีโอกาสในชีวิตจะทำให้สตรีตระหนักรู้และไม่ตกเป็นเหยื่อของสังคมปิตาธิปไตย แม้ว่าอาซีซะฮ์จะเล็งเห็นแล้วว่าการศึกษาต่อต่างประเทศทำให้ชีวิตของเธอดีขึ้น แต่ในใจลึกๆ เธอรู้ดีว่าผู้คนในวงสังคมอย่างดาติน มาเรียฮ์ยังคงตัดสินความเป็นมนุษย์ด้วยค่าของเงินเช่นเดิม อาซีซะฮ์รู้ดีว่าการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเองนั้นไม่ใช่เรื่องที่ย่างยาก แต่อย่างไรก็ดี การมองไปข้างหน้าทำให้เธอสามารถหลบเลี่ยงเงาของดาติน มาเรียฮ์ที่ตามหลอกหลอนเธอได้ แม้เพียงชั่วคราวก็ตาม

ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นความคิดของตัวละครหญิงดังนี้ อาซีซะฮ์หวนนึกถึงช่วงเวลาของเธอ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซัมรีซึ่งไม่เคยจดจำเกี่ยวกับช่วงเวลา เธอเคยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เลย เพราะซัมรีมักจะคิดแต่ว่า อาซีซะฮ์คือแม่ศรีเรือนที่ไม่มีความคิด หุนหวกตาบอด และเมื่อเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่แม่ศรีเรือนแล้วเธอก็จะต้องเป็นสตรีที่แลดูไร้การศึกษา ไม่มีความคิด แม้ว่าจริงๆ แล้วอาซีซะฮ์ยามที่เธอทำหน้าที่แม่ศรีเรือนเธอจะคอยศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจจากทั่วทุกมุมโลก อาซีซะฮ์ยืนยันว่าเธอไม่ใช่ศรีภรรยาที่ทำหน้าที่แค่ขั้ตรงเท้าของสามีเท่านั้น อาซีซะฮ์คือสตรีที่รักษาเกียรติของครอบครัวสามีอย่างดี เธอคือภรรยาที่อยู่ในแนวทางของหลักคำสอนอิสลาม และเธอคือภรรยาที่เชื่อฟังสามีและทำหน้าที่แม่ที่ดีของลูก

⁸¹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

หน้าที่ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ครอบครัวและสังคมมาเลย์คาดหวังให้สตรีทั้งหลายปฏิบัติให้ได้ และนั่นไม่ใช่สิ่งที่อาชีวะชะฮ์ปรารถนา แต่เธอก็ยินยอมปฏิบัติเพื่อให้บุตรสาวทั้งสองของเธอมีความสุขและดำรงความเป็นครอบครัวไว้ (Mencari Azizah, 2012: 43-44)

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า สตรีแม่ศรีเรือนในสังคมมาเลย์มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองมากขึ้น สตรีเริ่มมีการศึกษามากขึ้น แม้ว่าสตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่การเป็นภรรยาและแม่ที่ดีของลูกๆ สตรีมาเลย์ไม่เคยละทิ้งเรื่องการศึกษาหาความรู้ จากงานวิจัยหลายเรื่องพบว่า สตรีที่ทำหน้าที่แม่ศรีเรือนนั้นล้วนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมากขึ้น แม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้รับการส่งเสริมให้ประกอบอาชีพนอกบ้าน แต่สตรียังให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า นิยายของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ ปรากฏภาพของสตรีที่ประกอบอาชีพในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า นวนิยายเรื่อง ทางเดินของอาชีวะชะฮ์ เป็นใบเบิกทาง และเป็น การสร้างการตระหนักรู้ประเด็นเรื่องการศึกษาและการประกอบอาชีพของสตรีเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้นักเขียนสตรีมาเลย์ในปัจจุบันกล่าวถึงประเด็นเรื่องสิทธิการศึกษาของสตรีมากขึ้น และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของสตรีในสังคมยุคปัจจุบันที่หันมาให้ความสำคัญกับความปรารถนาส่วนตัว และการยกระดับสิทธิสตรีให้กลายเป็นสตรีผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานมากขึ้น นวนิยายของนักเขียนสตรีจึงเป็นการบอกเล่าประสบการณ์และส่งเสียงแห่งความปรารถนาของสตรียุคใหม่ที่มีใช้เพียงแค่ปลดแอกตนเองออกจากกรอบค่านิยมที่ปิดกั้นสิทธิสตรี แต่วรรณกรรมที่ประพันธ์โดยสตรียังเป็นการยกระดับบทบาทและสถานะของสตรีให้ก้าวหน้าไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมอีกด้วย

คาดิยะฮ์ ฮาซิมนำเสนอสถานภาพของสตรีมาเลย์ยุคใหม่ ในแง่ที่ว่าสตรีต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องมีความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ สามารถเลือกที่จะรักคนที่เธอต้องการ สิทธิเหล่านี้นับว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้หญิงตามแนวคิดสตรีนิยมแบบวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมในคริสต์ศตวรรษที่ 19 วิพากษ์สถานะและบทบาทของสตรีในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะการที่ผู้หญิงมีสถานะเป็นรองนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดโดยธรรมชาติ หากแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมที่จะต้องเกิดขึ้น นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงโดยพร้อมเพรียงกันทั้งในแง่ตัวบทกฎหมายที่เป็นเงื่อนไข และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมซึ่งเป็นแนวความคิดของคนในสังคม

นวนิยายเรื่อง ทางเดินของอาชีวะชะฮ์ นี้สัมพันธ์กับประเด็นของการปฏิรูประบบการศึกษาของสตรีในประเทศมาเลเซีย ยามีละฮ์ อารีฟฟิน (Jamilah Ariffin, 2000: 48-49) รองศาสตราจารย์และนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์และประชากรศาสตร์ ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยประเด็นดังกล่าวว่า การ

ปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาของสตรีนั้นเริ่มต้นเมื่อปีค.ศ. 1960 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศมาเลเซียมีความพยายามในการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมอุตสาหกรรม รัฐบาลได้ตระหนักถึงคุณภาพของระบบการศึกษาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก นอกเหนือไปจากการพัฒนาความคิดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ณ ช่วงเวลาดังกล่าวนี้เองแม้ว่าจะในช่วงเปลี่ยนผ่านสังคมรูปแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมมาเลย์ยุคใหม่ ในปีค.ศ. 1970 จำนวนของสตรีที่ศึกษาต่อชั้นสูงจึงมีเพิ่มมากขึ้น และรัฐก็เปิดโอกาสให้สตรีได้ประกอบอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น จากการสำรวจพบว่า สตรีเริ่มมีบทบาทในฐานะวิศวกร และนักวิทยาศาสตร์มากขึ้นเมื่อเทียบกับทศวรรษที่ผ่านมา ยามีละฮ์ อารีฟฟิน ยังกล่าวอีกว่า เมื่อรัฐมีนโยบายทางการศึกษาที่เด่นชัด ทำให้ชายและหญิงในสังคมมีสิทธิในการศึกษาเช่นเดียวกัน และมีจำนวนเท่ากันเมื่อทำการสำรวจเชิงสถิติ ทั้งนี้เพราะกระแสการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันในสังคม (Jamilah Ariffin, 2000)

ในช่วงปีค.ศ. 1975 ในช่วงนี้เองได้มีการประกาศว่าเป็น “Dekad Wanita” คือ ทศวรรษของสตรี ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการก่อตั้งกลุ่มองค์กรสตรี ของกลุ่ม Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu (PBB) (องค์การสหประชาชาติ) แนวคิดนี้เริ่มมีการใช้เมื่อทศวรรษที่ 1976 จนถึงทศวรรษที่ 1985 โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประเทศต่างๆ ในโลกประเมินค่าบทบาทของสตรีและยกระดับสถานะของสตรี โดยประเทศมาเลเซียก็ได้นำแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้สตรีได้มีส่วนในการสร้างชาติ

องค์การสหประชาชาติประกาศให้ปีค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) เป็นทศวรรษของสตรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือให้ทุกประเทศนั้นให้คุณค่ากับบทบาทของสตรีและยกระดับสถานะของสตรีให้เท่าเทียมกันในสังคม ประเทศมาเลเซียเป็นหนึ่งในประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ตระหนักถึงการพัฒนาและยกระดับสถานะของสตรีในแผนการพัฒนาประเทศ (ยามีละฮ์ อารีฟฟิน, 2000: 49-50)

คาดิยะฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นกลายเป็นเพียงภาพมายาของสตรีมาเลย์ เพราะผู้คนในสังคมยังคงคาดหวังให้สตรีทำหน้าที่ในพื้นที่บ้าน แม้ว่าอาชีพจะสตรีที่มีการศึกษา แต่เธอไม่สามารถออกความเห็นหรือกำหนดรูปแบบชีวิตของตนเองได้ เธอต้องอยู่ภายใต้การดูแลของครอบครัวและสามี เธอไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน และต้องปฏิบัติตามความต้องการของดาติน มาเรียฮ์ซึ่งเป็นแม่สามีตลอดมา ผู้ประพันธ์บรรยายให้เห็นว่า สถานะของสตรีในสังคมยุคใหม่ แม้ว่าสังคมและเศรษฐกิจจะได้รับการพัฒนาแล้วก็ตาม สถานะของสตรีในสังคมมาเลย์ก็ยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลง สตรียังคงตกอยู่ภายใต้ค่านิยมดั้งเดิม โดยเฉพาะการให้ความเคารพสามีและครอบครัวของสามี

ผู้ประพันธ์เสนอว่าเมื่อแบบแผนชีวิตของสตรียังไม่มี การเปลี่ยนแปลง สตรียุคใหม่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบชีวิตของตนเองอย่างไร เมื่อ “โรงเรียน” ซึ่งเป็นโลกใบใหม่ของสตรีที่เต็มไปด้วยความหวังว่าสตรีจะมีทางเลือกในชีวิตที่ดีกว่า สามารถประกอบอาชีพและหารายได้เลี้ยงครอบครัวโดยไม่ต้องลำบากตรากตรำเหมือนอดีต อย่างไรก็ตาม อาชีวะก็มีได้อาหารกับการผลิตใส่เธอและบุตรสาวของสมาชิกครอบครัวดาตินแต่อย่างใด อาชีวะปรับเปลี่ยนตนเองจากสตรีที่อ่อนหวานและนอบน้อมสู่ผู้หญิงที่เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อและแม่ดูแลบุตรสาวทั้งสองคนให้เติบโตและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลาภยศจากดาติน มาเรียฮ์ และซิมรีอีกต่อไป

ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาของสตรีในสังคมมาเลย์ ซึ่งในทศวรรษที่ 1970 - ทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาครอบครัวของสตรีในสังคมมาเลย์เริ่มส่งเสริมให้บุตรสาวให้มีโอกาสศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีมากขึ้น ทั้งนี้ด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่พัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ สตรีจึงได้รับโอกาสทางการศึกษา และสตรีหลายคนต่างก็เชื่อว่าการศึกษานั้นจะยกระดับสถานะของสตรี และมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานนำพาความสำเร็จสู่ชีวิต ภายหลังจากที่อาชีวะหย่าขาดจากสามี เธอเชื่อมั่นว่าหากเธอสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกแล้ว เธอสามารถหางานทำและมีเงินเดือนมากพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสามี สตรีในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีความรู้สึกว่าการพึ่งพาตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ทำทนายชนบของสังคมเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะถ้าหากสตรีสามารถหารายได้ได้มากกว่าบุรุษนั้นถือเป็นความสำเร็จสูงสุดในชีวิต

สิ่งที่แน่นอนที่สุดคือยังมีจุดหมายปลายทางอยู่ข้างหน้า หากคนเราปรารถนาจะประสบความสำเร็จในวันนี้ก็อย่ามองย้อนกลับไปข้างหลัง แลมุ่งมั่นที่จะทำทนายสิ่งที่รออยู่ ภายหน้า พระองค์เท่านั้นที่จะลวงรู้ความลับของชีวิตในวันพรุ่งนี้ ไม่ว่าจะการกระทำของฉันทจะถูกหรือผิดก็ปล่อยให้ไปไปตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเถิด แม้คนอื่นจะตัดสินฉันทจากรูปร่างภายนอกและไม่เคยมองลึกลงไปจิตใจ ฉันทมั่นใจว่าไม่เคยโกหกตัวเอง ฉันทแค่รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร จำเป็นด้วยหรือที่ต้องประกาศให้โลกรู้ความต้องการของตัวเอง (Mencari Azizah, 2012: 279-280)⁸²

คาดิยะฮ์ ฮาซิมสะท้อนให้เห็นทัศนคติของสตรีที่มีต่อตนเองนั้นเปลี่ยนแปลงไป เพราะเมื่อสตรีมีโอกาสได้รับการศึกษา สตรีก็สามารถที่จะแสวงหาทางเลือก และปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง

⁸² เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างตัวละครที่กล้าที่จะก้าวออกจากบทบาทการเป็นแม่บ้านแม่เรือนสู่สตรีที่มีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิต และสตรีเริ่มสร้างอุดมคติในชีวิตขึ้นมาใหม่ คือการยืนหยัดด้วยตนเองโดยไม่หวังพึ่งพารูปทรัพย์หรือการได้รับความคุ้มครองจากฝ่ายชาย อาชีวะจึงเป็นตัวละครหญิงที่สะท้อนความเป็นสตรีที่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน และมีโลกทัศน์ต่อการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากสตรีในอดีต (นารีมา แสงวิมาน & นูริดา หะยียะโกะ, มกราคม-มิถุนายน 2557)

นวนิยายของคาตียะฮ์ ฮาซิมเรื่อง *ทางเดินของอาชีวะ* จึงปรากฏภาพแม่ใบเลี้ยงเดี่ยว (single mom) และสตรีที่ตัดสินใจหย่าขาดจากสามีเนื่องจากสามีประพฤติผิดต่อภรรยา นั่นก็เป็นภาพของสตรีที่มีความกล้าหาญและรู้จักปกป้องสิทธิให้กับตนเอง

ฉันไม่ใช่เด็กสาวอายุสิบเจ็ดปีที่เคยตัดสินใจพลาดอีกต่อไป ฉันเป็นผู้ใหญ่และเป็นผู้หญิงที่โตพอที่จะแยกแยะได้ว่าอะไรถูกหรือผิด สิ่งที่แม่กังวลใจนั้นจะไม่มีอะไรอีกต่อไป เอาเถอะ วันหนึ่งฉันจะอธิบายให้แม่เข้าใจว่าฉันคิดอย่างไรกับซัมรี (Mencari Azizah, 2012: 374)⁸³

อาชีวะคือ ภาพสะท้อนของคนรุ่นใหม่ที่ตั้งตัวกับการศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัย ผู้ประพันธ์วิพากษ์ความล้าสมัยของรัฐและจารีตที่ว่า หากสังคมยังคาดหวังและตอกอยู่ภายใต้ค่านิยมกุลสตรี และตัดสินใจคนๆ หนึ่งที่ขาดนิยามแบบเดิม การเปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานะของสตรีก็ยังคงเป็นเรื่องที่ท้าทายและดำเนินต่อไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ประพันธ์แล้ว แม้สังคมจะยังไม่เชื่อมั่นว่าสตรีจะสามารถหาเลี้ยงชีพหรือยืนหยัดด้วยตนเองโดยปราศจากการดูแลจากฝ่ายชายได้ก็ตาม อาชีวะซึ่งเป็นภาพสะท้อนของสตรีผู้เป็นตัวแทนของสตรีในสังคมมาเลยจึงต้องพิสูจน์ตนเองด้วยหนทางของการศึกษา เพราะสตรีในสังคมมาเลยยุคดังกล่าวเชื่อว่าการศึกษานั้นเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการหล่อหลอมตัวตนของสตรีให้มีความเข้มแข็ง

ชีวิตยังมีอะไรให้ต้องพานพบอีกมาก หาใช่แค่สิ่งที่ต้องเผชิญในชั้นเรียนของศาสตราจารย์จอห์นสัน โลกใบนี้ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและแปลกประหลาดยิ่งนัก ฉันแลเห็นความผิดแผกและแตกต่างซึ่งเปรียบเป็นสีลันในชีวิต แน่نونฉันไม่ได้ต้องการให้โลกใบนี้สมบูรณ์แบบ ยังมีความรู้อีกมากมายที่ยังไม่ได้รับการค้นพบ ใจแล้ว! ปริณญาไม่ใช่จะ

⁸³ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

เอาไว้แค่ระดับผาบ้าน สิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือการที่คนเราสามารถเผชิญหน้ากับความท้าทายในชีวิต ความสำเร็จในวันนี้จึงไม่ใช่แค่ตัวเองแต่เพื่อสังคมและส่วนรวม ฉะนั้น ฉันจึงไม่เคยกบฏต่อความปรารถนาของตนเอง เพราะยังมีความฝันอีกมากมายที่ยังไปไม่ถึง อะไรรนะ หรือ! มันมากมายเกินที่จะพรรณนาได้ (Mencari Azizah, 2012: 380)

ผู้ประพันธ์ทั้งท่ายว่า โลกของสตรีนั้นยังเต็มไปด้วยความท้าทายในชีวิตอันไม่สิ้นสุด ใ่วาสตรีจะประสบความสำเร็จและได้รับความรู้แค่ภายในห้องเรียน หรือการเรียนรู้ภายในบ้านนั้นเพียงพอต่อการดำรงชีวิต เพราะในโลกใบนี้ยังมีเรื่องราวต่างๆ อีกมากมายที่สามารถค้นหาและเรียนรู้ได้อย่างไม่สิ้นสุด การศึกษาจึงอาจจะไม่ใช่หนทางสุดท้ายและหนทางเดียวที่จะยกสถานภาพของสตรีเช่นเดียวกันตัวตนของสตรีหรือบทบาทของสตรีก็ได้ผูกขาดเฉพาะความเป็นภรรยาและมารดาแต่เพียงอย่างเดียว สตรียังสามารถแสดงบทบาทในฐานะผู้รู้ และบุคคลผู้มีความสามารถอันหลากหลาย และทำคุณประโยชน์ให้สังคมได้เช่นเดียวกัน

4.2 “ผู้หญิงยิ่งใหญ่” วิกฤตอัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ยุควิสัยทัศน์ 2020

ในบทความเรื่อง “อย่าหวาดระแวง แต่จงแสวงหาโอกาสจากการเติบโตของเศรษฐกิจเอเชียฉบับแปล ของ ดร.มหาธีร์ โมฮัมหมัด⁸⁴” เรียบเรียงโดยเจนใจ ปุณโณปถัมภ์ เป็นบทความที่เขียนเนื่องในโอกาสที่ตนกำลังจะก้าวลงจากตำแหน่ง โดยเนื้อความกล่าวว่า จากประเทศยากจนอดีตอาณานิคมของอังกฤษ มหาธีร์นำพามาเลเซียก้าวขึ้นสู่การเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงสุดของเอเชีย และแม้จะต้องเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรง เขาก็กล้าปฏิเสธแนวทางที่ตะวันตกหยิบยื่นให้ผ่านทางไอเอ็มเอฟ (IMF) ด้วยการทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความคิดกระแสหลักซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ เพราะมาเลเซียกลายเป็นประเทศแรกๆ ที่ก้าวพ้นจากวิกฤตกลับมาขึ้นได้อย่างสวยงามอีกครั้ง

ในช่วงที่ ไอเอ็มเอฟ (IMF) กำลังรุกก้าวเข้ามาสู่ประเทศแถบเอเชีย ณ เวลานั้นเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือกำลังเติบโตและจะค่อยๆ กลายมาเป็นพลังที่สำคัญทางเศรษฐกิจสำหรับภูมิภาคอื่นๆ ในโลก และทุกคนก็กล่าวขวัญถึงประเทศมาเลเซียว่าเป็นเสือเศรษฐกิจ ซึ่งทุกคนต่างภาคภูมิใจกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นนี้ โดยหลงลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ เมื่อครั้งที่สองประเทศนี้ดูเหมือนจะไล่ตามประเทศที่

⁸⁴ เจนใจ ปุณโณปถัมภ์ ทับศัพท์คำว่า Mahathir Mohamad มหาธีร์ โมฮัมหมัด ตามการทับศัพท์ที่เป็นที่นิยมในการถอดเสียง ณ เวลานั้น

พัฒนาแล้วทัน เหตุการณ์มากมายก็เริ่มเกิดขึ้น ค่าเงินเยนพุ่งสูงขึ้นเพียงเพื่อลดการแข่งขันจากสินค้าญี่ปุ่น ในขณะที่เกาหลีได้ถูกกำหนดประเทศให้เป็นกลุ่มประเทศนิคส์ (NICs – Newly Industrialized Countries) ซึ่งจะต้องระงับอัตราการเจริญเติบโตไว้ก่อน

ประเทศมาเลเซียเองก็ดูเหมือนว่าจะประสบภาวะเดียวกันนี้ในอีกไม่ช้า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเม็กซิโกซึ่งระบบเศรษฐกิจล้มครืนทันทีที่ทุนต่างชาติถูกถอนออกไป เม็กซิโกถูกบีบให้กู้ยืมเงิน 20 พันล้านดอลลาร์เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและกอบกู้ระบบเศรษฐกิจแต่มีคนบางพวกกลับทำเงินได้มากมายมหาศาลจากการให้เงินกู้ครั้งนี้ แน่แน่นอนว่าไม่มีใครในประเทศมาเลเซียคาดคิดว่าประเทศกำลังก้าวเข้าสู่วิกฤตเศรษฐกิจเช่นเดียวกันนี้เหมือนกันกับเม็กซิโก เมื่อเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียราบรื่นและมั่นคง ปราศจากหนี้ต่างชาติ อัตราการเติบโตสูง อัตราเงินเฟ้อต่ำ มีเสถียรภาพทางการเมือง สังคมรักใคร่ปรองดองกันดี และมีการทดลองและลงมือดำเนินการพัฒนาประเทศต่อเนื่องตลอด 30 ปี ประเทศมาเลเซียยังมิได้ตระหนักว่าวันหนึ่งประเทศกำลังเข้าใกล้วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นแม้แต่น้อย และยังคงเดินหน้าพัฒนาประเทศต่อไป และอีกไม่นานต่อมา ประเทศมาเลเซียก็ถูกนักปั่นเงินผู้ทรงอิทธิพลบีบบังคับและชี้ชะตาเป็นตายเช่นเดียวกับเม็กซิโก

มาฮาดีร์ โมฮัมมัด⁸⁵ กล่าวถึงแนวคิดนโยบายความมั่งคั่งให้กับประเทศเพื่อนบ้าน (Prosperity-Neighbour Policies) ซึ่งเป็นนโยบายช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านให้เติบโตมั่งคั่ง ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศมาเลเซียเองมีสภาพเศรษฐกิจที่มั่งคั่งและมั่นคงตามไปด้วย นโยบายนี้เองจะส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจแต่ละประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเสถียรภาพมากขึ้น และเมื่อนั้นประชาชนในประเทศนั้นๆ ก็ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อไปทำงานในประเทศอื่นๆ อีก อีกทั้งยังสามารถขยายตลาดและฐานการลงทุนของประเทศมาเลเซียไปสู่ประเทศอื่น คำกล่าวที่เชื่อเชิญให้สตรีและบุรุษเข้าร่วมแผนพัฒนาเศรษฐกิจนี้ส่งผลต่อการปรับตัวของตัวละครสตรีในเรื่อง ดังต่อไปนี้

4.2.1 บริบทวิถีของสตรีในสังคมทุนนิยมในนวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา*

นวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา* (Mega Nisaa) ผลงานของอัสมะฮ์ นูรดิน ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 2005 (Azmah Nordin, 2005) นวนิยายเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่ทำให้อัสมะฮ์ นูรดินได้รับเข้าเสนอชื่อรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน สาขานวนิยาย ในปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) คณะกรรมการตัดสินรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน สถาบันเดวัน ภาษา

⁸⁵ ผู้วิจัยใช้หลักการถอดเสียงภาษามลายูตามร่างการทับศัพท์ภาษามลายูของราชบัณฑิตยสถาน

ชา ดัน ปุซตাকা (Dawan Bahasa Dan Pustaka) มีมติให้อัซมะฮ์ นูรดิน เป็นนักเขียนชนะเลิศรางวัลวรรณกรรมสร้างยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (SEA Write Award)

นวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา* นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มสตรีที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน และสะท้อนภาพการทำงานในวงการอุตสาหกรรมโฆษณา อัซมะฮ์ นูรดินนำเสนอตัวละครหญิงที่ประกอบอาชีพผู้บริหารในบริษัทผลิตงานโฆษณา นีซา (Nisaa) เป็นภาพแทนของสตรีชนชั้นกลางยุคใหม่ที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในหน้าที่การงานก่อนที่จะประสบกับโศกนาฏกรรมในชีวิต เนื่องจากได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจยุคฟองสบู่แตก หรือยุควิกฤตเศรษฐกิจไอเอ็มเอฟ (IMF) นอกจากนี้แล้ว ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นบทบาทและสถานภาพของสตรีในสังคมยุคอุตสาหกรรมที่ทำงานอย่างหนัก เพื่อที่จะดำรงสถานะทางการเงิน และภาพลักษณ์ของบริษัทเอาไว้ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า สตรีในสังคมอุตสาหกรรมมีความพยายามรักษาสถานภาพของตนเองและศักดิ์ศรีของตนเองให้เป็นที่ยอมรับในสังคม การทำงานและทุ่มเทเวลาเพื่อความสำเร็จของตนในการประกอบอาชีพเป็นอัตลักษณ์ของสตรียุคใหม่ในการนิยามความหมายของการเป็นสตรีในสังคมว่า สตรีไม่ใช่เพศที่อ่อนแอและต้องการได้รับการดูแลจากบุรุษเพียงอย่างเดียว สตรีคือมนุษย์ที่มีความสามารถและมีพลังในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความสำเร็จเช่นเดียวกันกับบุรุษ (Azmah Nordin, 2005)

นวนิยายเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการที่สตรีถูกทำให้เป็นชายขอบภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะประเด็นผู้หญิงกับการทำงานและการจ้างงานของสตรีในสังคมยุคอุตสาหกรรมที่สะท้อนให้เห็นว่าสตรีไม่มีสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของกิจการอย่างแท้จริง สตรีต้องพึ่งพาเศรษฐกิจที่เกิดจากฝ่ายชาย เนื่องจากอุดมการณ์รัฐ ญ ช่วงเวลาดังกล่าวเอื้อลักษณะการทำงานให้กับฝ่ายชายมากกว่าสตรีในสังคม และรูปแบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เน้นภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาค ชนชั้นและเพศภาวะ รัฐให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบทุนนิยมที่ไม่มีขีดจำกัด ดังที่สะท้อนในนวนิยายเรื่องนี้ว่า รัฐให้ความสำคัญกับงานใดๆ ของกลุ่มชนชั้นสูงที่ทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศดูดีและกลายเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

ผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นจุดพลิกผันในเรื่อง เมื่อนีซา ตัวละครเอกหญิงถูกไล่ออกจากงานกลางคันทั้งๆ ที่ตนเองกำลังจะนำเสนอเมกะโปรเจกต์ ซึ่งเป็นโฆษณาชิ้นเอกของเธอต่อบริษัทเอ็งกั ผู้ผลิตภาพยนตร์โฆษณาขนาดใหญ่ในเมืองคินาบาลู (Kinabalu) รัฐซาบะฮ์ (Sabah) นีซาหญิงสาวในวัยสี่สิบปี ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งบริษัทผลิตภาพยนตร์โฆษณา กำลังเผชิญกับคลื่นลูกใหม่อย่างเอเจ (AJ) และ โอลาลา (Olala) นักโฆษณารุ่นใหม่ที่หลายๆ คนในบริษัทต่างก็ให้ความสำคัญ อัซมะฮ์ นูรดินนำเสนอให้นีซาเป็นภาพแทนของสตรีชนชั้นกลางยุคใหม่ใน

ยุคแรกๆ และให้เอเจ ชายหนุ่มผู้เป็นภาพแทนของชนชั้นกลางยุคใหม่รุ่นที่สองภายใต้แนวคิด “วิสัยทัศน์ 2020” ยุคที่รัฐบาลมาเลเซียตั้งความหวังไว้ว่า ประชาชนในประเทศจะก้าวไปสู่การเป็นนักธุรกิจรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจ และเป็นคนรุ่นหนุ่มสาวชั้นนำของประเทศ

อัมมะฮ์ นูรดินนำเสนอ เอเจ ภาพแทนของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลของรัฐในการเร่งผลักดันให้ชนบวชและสตรีรุ่นใหม่ก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบ เอเจจึงสะท้อนภาพบุรุษหนุ่มที่แสวงหาแต่ความสำเร็จในชีวิตโดยละเลยสัมพันธ์ภาพกับคนรอบข้าง ผู้ประพันธ์บรรยายความได้เปรียบของเอเจที่มีต่อตัวละครหญิงในเรื่อง และเอเจคือคนที่สร้างปมปัญหาในเรื่องให้กับสตรีในเรื่อง เอเจเป็นลูกชายของนักการทูต ชายหนุ่มเกิดที่ปักกิ่ง บิดาเป็นชาวซาบะฮ์ ประกอบอาชีพเป็นรองเอกอัครราชทูตที่เวียนนา ออสเตรีย เอเจเป็นน้องคนเล็กจากพี่น้องชายสองคนที่มีชีวิตไปมาในหลายๆ ประเทศ เอเจเปลี่ยนโรงเรียนและเปลี่ยนครอบครัวเนื่องจากบิดาต้องย้ายไปประเทศต่างๆ ตลอดเวลาการทำหน้าที่รองเอกอัครราชทูต มารดาของเอเจเป็นชาวซาบะฮ์เช่นกัน มารดาของเอเจติดตามบิดาของเอเจไปในประเทศต่างๆ ระหว่างการเป็นทูต เอเจและพี่ชายก็จบการศึกษาจากต่างประเทศเช่นกัน และสำเร็จปริญญาที่มหาวิทยาลัยเยลและฮาร์วาร์ด ผู้ประพันธ์บรรยายว่า การเลี้ยงดูของครอบครัว และการย้ายถิ่นพำนักบ่อยครั้ง ทำให้เอเจกลายเป็นคนที่ไม่แยแสต่อสังคมรอบข้าง และให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าผู้อื่น

เอเจกลับมาบ้านเกิดของบิดาในรัฐซาบะฮ์ เมื่อพ่อของเอเจย้ายไปอยู่ซาอุดีอาระเบีย ผู้ประพันธ์บรรยายรูปลักษณ์ของเอเจซึ่งแตกต่างจากผู้คนในรัฐซาบะฮ์ว่า เอเจรูปร่างหน้าตาเหมือนชาวต่างชาติ เป็นชายหนุ่มหน้าตาดี เมื่อชายหนุ่มกลับมาบ้านเกิดของบิดามารดา เขาสมัครงานในบริษัทยักษ์ใหญ่อย่างเอ็งกิง ตำแหน่งนักวางแผนกลยุทธ์ของบริษัท เอเจแลดูเป็นชายหนุ่มที่มีความสามารถ เขาแสดงบทบาทหน้าที่ในการทำงานอย่างเต็มที่ ในมุมมองของคนทั่วไป เอเจได้ทำงานที่นี้เพราะเกียรติยศชื่อเสียง และสถานะ ทางสังคมของบิดาด้วยส่วนหนึ่ง ซึ่งนั่นทำให้เอเจดูดีและมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะทำงานที่เอ็งกิง เอเจได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นชายหนุ่มที่รูปร่างหน้าตาดีที่สุดในทีมงาน นอกจากนี้แล้วเอเจยังแต่งงานกับฮาวา (Hawa) สตรีที่ถือกำเนิดในกลุ่มสังคมชนชั้นสูง การมีภรรยาที่ดีทำให้เขาดูดีราวกับวีรบุรุษนามฮังต้วอี้ ลูกๆ ของเขาก็ถูกส่งไปเรียนโรงเรียนนานาชาติ (เมกกา นิชา, 2005:94) เอเจเป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นการที่บุรุษในสังคมประเพณีค่าสตรีในสังคมตามมายาคติที่สร้างขึ้นจากค่านิยมดั้งเดิมที่เชื่อว่าเพศหญิงคือเพศที่อ่อนแอและไม่มีทางสู้ ใน

ตอนต้นของเรื่องผู้ประพันธ์จึงบรรยายให้เห็นกลวิธีในการที่เอเจทำให้นิชากลายเป็นผู้ต้องหาทำให้บริษัทล้มละลาย

นอกจากตัวละคร นิชา และ เอเจแล้ว ตัวละครหญิงที่ยังมีบทบาทในเรื่อง ได้แก่ ดันศรี โรชนะฮ์ (Tan Sri Rosnah) ผู้ประพันธ์บรรยายภาพให้เห็นว่า โรชนะฮ์ เป็นเจ้าของบริษัทเกมบังจาตี (Kembang Jati) แต่ต้องมากอบกู้สถานการณ์ของบริษัทเอ็งกั ลาลู (Enggang Lala) โรชนะฮ์กำเนิดในครอบครัวนักธุรกิจในกรุงกัวลาลัมเปอร์ บิดามารดาเป็นเจ้าของธุรกิจยักษ์ใหญ่ในเมืองหลวง โรชนะฮ์คือภาพแทนของสตรีในสังคมชั้นสูง ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าโรชนะฮ์คือภาพสตรีในอุดมคติสำหรับเอเจ และบุรุษหนุ่มคนอื่น ๆ โรชนะฮ์แลดูเป็นสตรีที่น่าเคารพนับถือ โรชนะฮ์มีพร้อมในทุกๆ สิ่งอย่าง เธอได้รับมรดกตกทอดจากครอบครัว ณ ตอนนี้อย่างกลายเป็นผู้อำนวยการบริษัทเอ็งกั ลาลู และยังดำรงตำแหน่งผู้บริหารของบริษัทเกมบังจาตีของสามี ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าโรชนะฮ์คือสตรีที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และกล้าตัดสินใจ เป็นภาพแทนของคนรุ่นใหม่ที่สังคมมาเลียมองให้

โอลาลา (Olala) ภาพแทนสตรีชนชั้นกลางที่มีชีวิตแตกต่างจากเอเจ และโรชนะฮ์ ซึ่งมีพื้นฐานจากครอบครัวชนชั้นสูง โอลาลาต้องพิสูจน์ความสามารถของตนจึงจะประสบความสำเร็จในการทำงาน นอกจากนี้แล้ว โอลาลาคือสตรียุคใหม่ที่ปฏิเสธการดำเนินชีวิตตามแบบค่านิยมกุลสตรีที่ดี ผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์ที่ปรากฏในเรื่องว่า โอลาลาใช้ความเป็นหญิงในการก้าวสู่ตำแหน่งระดับสูง โดยไม่ได้สนใจว่าผลจากการกระทำนั้นจะก่อความเสียหายให้กับผู้ใดบ้าง ซึ่งผู้ประพันธ์ใช้พฤติกรรมของโอลาลาในการวิพากษ์ผลของการที่รัฐมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นทีหนึ่ง และผลักดันให้พลเมืองในประเทศมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเป็นทีหนึ่งในทุกๆ เรื่อง จนประชาชนเริ่มละเลยประเด็นเรื่องจริยธรรม และศีลธรรมในสังคม ยิ่งไปกว่านั้นผู้คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับวัตถุและวิถีบริโภคเริ่มเปลี่ยนแปลงไป การตัดสินใจบริโภคสินค้าของผู้คนในสังคมนั้นไม่ได้มาจากความต้องการใช้สินค้านั้นจริงๆ แต่ได้รับการชวนเชื่อให้เลือกซื้อสินค้าผ่านโฆษณา

การเล่าเรื่องทั้งหมดเกิดขึ้นในช่วงเวลาเพียงหนึ่งชั่วโมง อัชมะฮ์ นูร์ดินบรรยายฉากเอเจซึ่งอยู่ในสภาวะกึ่งหลับกึ่งตื่นอยู่ในยานพาหนะของตนเองตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง จนเมื่อเอเจได้สติขึ้นมาอีกครั้ง และพบว่า นิชาและผู้บริหารหญิงคนอื่นๆ กำลังสืบสวนเรื่องราวที่เป็นเหตุให้บริษัทเอ็งกั ลาลู (Enggang Lala) ต้องประสบภาวะล้มละลาย เรื่องราวค่อยๆ เปิดเผยให้เห็นสาเหตุที่ทำให้นิชาตกงาน

และการแก้ไขปัญหาของเพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นผู้บริหารหญิง เช่น ตันศรีโรซนะฮ์ (Tan Sri Rosnah) เศรษฐินีและผู้บริหารจากบริษัทแม่ข่ายในกรุงกัวลาลัมเปอร์ต้องเข้ามาแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ดาโต๊ะซาฮาระฮ์ (Dato Zahara) เพื่อนร่วมงานของนิซาที่เข้ามาช่วยพยุงสถานการณ์ของบริษัทที่กำลังย่ำแย่ และขาดสภาพคล่องในการบริหาร ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นความรู้สึกของปัจเจกบุคคลที่มีต่อวิกฤตเศรษฐกิจ และการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมมาเลยครั้งสำคัญ เมื่อประเทศที่กำลังรุ่งเรืองต้องเดินย้อนกลับไปเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่

ในขณะที่เดียวกัน อัมมะฮ์ นูรดิน ได้วิพากษ์การใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่ที่ไม่ให้ความสำคัญกับคนรุ่นเก่า และตกหลุมพรางของกระแสบริโภคนิยม เช่น เอเจ และโอลาลา ที่ไม่เคยให้ความสำคัญต่อคำแนะนำของผู้บริหารรุ่นก่อนหน้า เอเจผู้มั่นใจว่าความคิดของตนเองนั้นดีที่สุด เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่องที่เคยเห็นปัญหาจริยธรรมของการเป็นนักโฆษณารุ่นใหม่ ที่มองเห็นเรือนร่างของคนเป็นวัตถุในการแสวงหากำไร เรื่องราวจบลงด้วยการที่ตัวละครต่างกลับไปพบทวนบทบาทหน้าที่ของตนเอง เหมือนดังเช่นที่ประเทศมาเลเซียซึ่งเผชิญกับคลื่นวิกฤตค่าเงินกำลังกอบกู้ประเทศนั่นเอง

นวนิยายเรื่อง *เมกกา นิซา* สะท้อนประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลในสังคมที่เร่งการพัฒนาปัจเจกบุคคลต้องสร้างกระบวนการทำความเข้าใจว่าตัวตนมีความรู้สึกอย่างไร ต้องการอะไร และสามารถควบคุมความต้องการของตนเองได้ ในทุกวันนี้ผู้คนสร้างรูปแบบชีวิตของตนเองผ่านทางเลือกส่วนบุคคล ทุกวันนี้ปัจเจกบุคคลมีทางเลือกให้ตนเองได้หลากหลาย ไม่จำเป็นต้องมีชีวิตที่ผูกโยงกับกลุ่มคนอื่น ๆ ปัจเจกบุคคลใช้ประสบการณ์และมุมมองธรรมดาในการดำรงอยู่ในสังคม เมื่อมนุษย์มีสิทธิส่วนบุคคล มีประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น และความสุขที่มุ่งหวัง และยิ่งไปกว่านั้น สังคมยุคปัจจุบันก็ยังมีข้อกำหนดความต้องการของกลุ่ม เช่น รูปแบบชีวิตส่วนตัว (personal life) การเติมเต็มชีวิตส่วนบุคคล (personal fulfillment) การพัฒนาตนเอง (self-development) และชีวิตส่วนตัวที่ไม่อาจเติมเต็มความสะดวกสบายได้

ผู้ประพันธ์สะท้อนความรู้สึกของตัวละครนิซา เมื่อครั้งนิซาทำงานใหม่ๆ เธอคือภาพสะท้อนของปัจเจกบุคคลในสังคมมาเลย์ยุคอุตสาหกรรมใหม่ ผู้คนยุคใหม่ในสังคมมาเลย์ ณ ช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะสตรีรู้สึกที่ตนเองเป็นคนรุ่นใหม่ที่สามารถเลือกสรรสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเองได้ และการที่ได้รับการศึกษาที่ดี สวัสดิการทางสังคมที่ดี ทำให้สตรีในยุคนั้นเชื่อมั่นในศักยภาพส่วนตัว และสามารถ

สร้างอนาคตและกำหนดรูปแบบชีวิตของตนเองได้ เอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) กล่าวว่าปัจเจกบุคคลในสังคมสมัยใหม่จะเชื่อว่าการแสดงเจตจำนงเสรีเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสถาบันอำนาจในการต่อรองกับอำนาจที่กำกับ และกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีส่วนในการกำหนดหรือกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ได้แก่ กฎเกณฑ์ ค่านิยมทางสังคม หรือนโยบายรัฐ เป็นต้น (Giddens, 1992: 35)

กิดเดนส์กล่าวว่าปัจเจกบุคคลในสังคมสมัยใหม่จะสร้างกลไกทางจิตวิทยาเพื่อสร้างสิ่งที่มาปกป้องภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น และทำให้ปัจเจกบุคคลรู้สึกมีตัวตนในสังคม ได้แก่ การทำงานอย่างหนัก เพื่อให้รู้สึกว่าการทุ่มเทเพื่ออาชีพของตนนั้นจะสามารถเป็นหลักประกันในชีวิต และเป็นที่ยอมรับในสังคมและผู้คนรอบข้าง นวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา* สะท้อนให้เห็นวิถีของตัวละครหญิงและชายในเรื่อง โดยเฉพาะนีซา ผู้ประพันธ์เผยให้เห็นว่าตลอดชีวิตการทำงานของนีซา เธอทำงานอย่างหนัก ก่อตั้งบริษัทและเป็นคนริเริ่มโครงการต่างๆ ด้วยสองมือ จากบริษัทเล็กๆ ที่แทบไม่มีใครรู้จัก กลายเป็นบริษัทโฆษณายักษ์ใหญ่ที่บริษัททั่วโลกต่างอยากร่วมงานด้วย

นีซาคิดย้อนกลับไป น้ำตาก็เริ่มรินไหล เธอพยายามต่อสู้กับอำนาจของอารมณ์ที่พลุ่งพล่าน แต่ก็ไม่อาจหยุดยั้งน้ำตาที่กำลังรินไหลได้ และปรากฏภาพเหตุการณ์ในอดีตที่ไหลเวียนในตัวของเธอ กลายเป็นภาพที่เวียนซ้ำๆ ในสมองของเธอ เหมือนฟิล์มภาพยนตร์ที่กำลังดำเนินภาพซ้ำๆ อย่างไม่หยุดหย่อน นึกถึงภาพของตัวเองในอดีตที่เป็นพนักงานที่มีอนาคตอันความรุ่งเรืองของบริษัทเองกั้ง ลาลู เธอหยิบจับอะไรก็เป็นเงินเป็นทอง ในช่วงปีแรกๆ ที่สามารถหางานโฆษณาเข้าบริษัทได้หลายตัวทีเดียว (Mega Nisaa, 2005: 54)⁸⁶

อัมมะฮ์ นูร์ดิน ถ่ายทอดความรู้สึกของนีซาที่มีต่อสภาพสังคมในยุคเศรษฐกิจใหม่ ที่ผู้คนต่างตกอยู่ภายใต้กลไกการตลาดแบบใหม่ ที่ขับเคลื่อนให้ผู้คนมีความมั่นคงในชีวิตอย่างรวดเร็วเพื่อให้เศรษฐกิจในประเทศมีการเติบโตและมีความมั่งคั่งไปพร้อมๆ กัน ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของนีซาว่าเหมือนกับแผ่นฟิล์มที่ฉายภาพโฆษณาของบริษัท และเธอกำลังแสดงบทบาทต่างๆ ในภาพยนตร์โฆษณานั้นโดยมีเพื่อนร่วมงานซึ่งเป็นบุรุษหนุ่มรุ่นน้องคอยจับผิดเธออยู่ตลอดเวลา

⁸⁶ Mega Nisaa (2005) Azmah Nordin

กิดเดนส์กล่าวว่า มนุษย์ในสังคมยุคใหม่จะเกิดภาวะกังวลต่อการมีอยู่ของตนเอง เกิดความกลัวว่าจะไม่สามารถทำตามความฝันส่วนตัวและไม่สามารถเติมเต็มความคาดหวังที่มีต่อตนเองได้ เมื่อนั้นภาวะทางจิตของปัจเจกบุคคลจะมีการสร้างความกังวลขึ้นมา ซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องเกิดภาวะความกังวลเกี่ยวกับความเสี่ยงซึ่งเกิดจากการใช้ชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาชีพ “การสร้างเกราะป้องกัน” (sense of ‘invulnerability’) เป็นภาวะที่ปัจเจกบุคคลสร้างความรู้สึกที่ตัวเองกำลังจะถูกภัยคุกคามทั้งร่างกายและจิตใจซึ่งมีอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม ภาวะดังกล่าวนี้นำให้มนุษย์ปิดกั้นความรู้สึกเชิงลบที่ส่งผลต่อการทำให้ตนเองรู้สึกมีหวัง เช่นการสร้างค่าปลอมประโลมต่อการทำงานที่ไม่มั่นคงในชีวิต การสร้างแรงบันดาลใจผ่านสิ่งต่างๆ รอบข้าง ซึ่งปัจเจกบุคคลในสังคมปัจจุบันนี้ต้องพบเจอกับความเสี่ยงในการทำงาน การประกอบอาชีพ และการใช้ชีวิตส่วนตัวในพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น (Giddens, 1992: 39-40)

บรรยากาศที่ช่างชวนให้หวาดหวั่นนั้นทำให้ไม่อยากที่จะเดินผ่านไปเลย ณ ตอนนี้อยู่คนเดียวรู้สึกเหนื่อยพอแล้ว เมื่อพยายามที่จะประคับประคองความรู้สึกตัวเองจากความลึกลับ ว้าวุ่น และความกลัวขั้นขีดสุด ความทุกข์ระทม ปลดปล่อยตัวเองอยู่ในความเศร้าโศก และร้องไห้คร่ำครวญอย่างไม่หยุดหย่อน เมื่อสองสัปดาห์ที่ผ่านมา

เมื่อใคร่ครวญในทุกอย่างที่เกิดขึ้นแล้วนั้น ทำให้เธอรู้สึกถึงความมีชีวิต มีเลือดเนื้อที่ไหลเวียน ทำให้ชีวิตมีสีสัน และในคราเดียวกันก็ชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากชีวิต ก็แคร์รี่รอยเล็กน้อยและกลับกลายเป็นความสว่างสดใสในทันใด นีซาสามารถเข้มแข็งและแบกรับกับทุกอย่าง แม้กระทั่งเรื่องของซาอาดนั้นก็เช่นกัน แม้ว่ารูปร่างอันสั่นทอนของเขาจะผุดขึ้นมาในความคิด ซึ่งเธอก็รู้ว่านั่นแทบจะเป็นไปไม่ได้เลยสำหรับเธอ โธเอย์ ในวัยที่ล่วงเลยนี้แล้ว ความรู้สึกเหมือนเธอกำลังจะกลับเข้าสู่สังเวียนของการแข่งขันนี้อีกครั้ง (Mega Nisaa, 2005: 65-66)⁸⁷

จากตัวอย่างข้างต้น อชมะฮ์ นูรดินนำเสนอให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมมาเลย์ยุคใหม่นั้น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ขยับขยายฐานะทางเศรษฐกิจจากสามัญชนสู่ชนชั้นกลางที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ มักจะประสบกับความรู้สึกกังวล และไม่มั่นคง แต่เพื่อจะดำรงอยู่ในสังคมที่เผชิญกับแรงกดดัน และค่านิยมที่ว่า “ชนชั้นกลางยุคใหม่พึ่งพาตนเองได้” ตัวละครหญิงในเรื่องจึง

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

แสดงออกด้วยการพยายามสร้างเกราะคุ้มกันตนเองจากความกลัวดังกล่าว กิดเดนส์ (Giddens, 1992, p. 45) กล่าวว่า ความกังวลนั้นเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อที่ทำให้ตนเองรู้สึกมั่นใจในสภาพการณ์ที่ไม่มั่นคงและเป็นภัยคุกคามต่อตนเอง การดำเนินเรื่องของอัมมะฮ์ นูรดินจึงสะท้อนภาพความสับสน และหวาดกลัวของผู้คนที่มีต่อวิกฤตเศรษฐกิจฟองสบู่แตกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากผู้คนในสังคมแทบไม่ทันได้ตั้งรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรัฐก็ยังทำให้ผู้คนในสังคมเชื่อว่า พลเมืองของประเทศมาเลเซียมีความมั่งคั่งจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล

เซ บูน เคียง (Cheah Boon Kheang) (Kheang, 2002) กล่าวถึงความสำเร็จของนโยบายเศรษฐกิจในปี 1971-1985 โดยอ้างถึงงานวิจัยทางด้านเศรษฐศาสตร์สังคมรายงานว่าจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างชาติให้มีความเข้มแข็งทางด้านการเงินและการค้าระหว่างประเทศ และในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อังยังปรากฏกลุ่มชนชั้นกลางมาเลย์เพิ่มมากขึ้น กลุ่มชนชั้นกลางนี้คือกลุ่มที่ได้รับการศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศผ่านการดำเนินงานและการบริโภคสินค้าในประเทศ ทำให้เงินสะสมในประเทศเพิ่มมากขึ้น (Kheang, 2002, p. 142)

นโยบายเศรษฐกิจใหม่พยายามทำให้ชนชั้นกลางมาเลย์มีความเชื่อมั่นว่าคุณภาพชีวิตของตนเองจะดีขึ้นและมีชีวิตที่ทันสมัยมากขึ้นและทำให้ผู้คนในสังคมทุกชนชั้นเชื่อว่าตนเองมีสิทธิ์ในการเข้าถึงการพัฒนาและเป็นผู้ที่ให้ความร่วมมือกับรัฐ ชนชั้นกลางใหม่มีโอกาสในการประกอบอาชีพเป็นผู้บริหาร (managerial bourgeoisie) เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นการเปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลปรับเปลี่ยนรูปแบบชีวิตด้วยการที่รัฐเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ชนชั้นกลางระดับล่างใช้ความสามารถเป็นโอกาสในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Kheang, 2002: 142)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่นั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ในด้านสังคมมีการขยับตัวของสถานะของผู้คนในสังคมจากชนชั้นเกษตรกรรมมาสู่ชนชั้นกลาง และกลุ่มชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่มีการศึกษามีสถานภาพในการประกอบอาชีพที่ดีและมั่นคง ในด้านเศรษฐกิจ การที่ชนชั้นกลางมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีโอกาสในการบริโภคสินค้าเพิ่มมากขึ้น การค้าการลงทุนไหลเวียนในประเทศมากขึ้น และประชาชนในกลุ่มอาชีพต่างๆ ก็ให้ความร่วมมือกับรัฐในกระบวนการปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศ มาเลเซียจึงเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อนำพาประเทศไปสู่ความเป็นประเทศผู้นำประเทศหนึ่งของภูมิภาค ดังนั้น

รัฐบาลมาเลเซียจึงใช้นโยบายและแผนพัฒนาประเทศที่ต้องมีคำว่า “พัฒนา” และ “ก้าวหน้า” ลี ฮอก กวน (Lee Hock Guan) (Guan, 2004, p. 5) กล่าวถึงประชาสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในหนังสือ *Civil Society in Southeast Asia* ซึ่งกล่าวถึงอุดมการณ์ของรัฐบาลของประเทศ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งใช้ถ้อยคำในการจูงใจให้ผู้คนหันมาร่วมมือกับนโยบายหรือ มาตรการต่างๆ ของรัฐบาลในการนำพาประเทศไปสู่การเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ สะท้อนความสัมพันธ์ เชิงอำนาจระหว่างรัฐและชนชั้นกลางยุคใหม่ โดยใช้วาทะ (poetic) ศิลปะในการร่วมมือ (art of association) โดยการผนวกรวมความต้องการส่วนตนของปัจเจกบุคคลให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของ ความร่วมมือในสังคมภายใต้คำว่าการพัฒนา หรือการทำให้ดีกว่าสิ่งที่มีอยู่เดิม ดังนั้นตัวละครที่ นำเสนอในเรื่องจึงต้องแสดงถึงการร่วมมือกันและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศมาเลเซียไปสู่การเป็น หนึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ผู้ประพันธ์สะท้อนความรู้สึกของตัวละครนี้ชา ในเรื่องว่า เธอรู้สึกหวาดหวั่นกับการที่ถูกปลด ออกจากงานอย่างกะทันหัน อีกทั้งต้องเผชิญกับสภาพสังคมที่เธอไม่เคยคาดคิดว่าจะเจอมาก่อน เธอ ต้องพบว่าเชื้คที่เธอเซ็นให้นางแบบหลายคน เธอเคยจ้างให้มาทำงานนั้นใช้เบิกเงินไม่ได้ ผู้ประพันธ์ สะท้อนวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศที่โดนโจมตีค่าเงินในยุควิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รัฐบาลมาเลเซียจึงพยายามเร่งหาโอกาสในการแก้ไขวิกฤตการณ์ดังกล่าว เจนใจ ปุณโณปถัมภ์ ได้เรียบเรียงสภาพเศรษฐกิจและสังคมจากคำกล่าวสุนทรพจน์ของดร. มหาธีร์ มุฮัมหมัดในบทความ เรื่อง *อย่าหวาดระแวง แต่จงแสวงหาโอกาสจากการเติบโตของเศรษฐกิจเอเชีย* ดังนี้

ประชาชน 20 ล้านคนมีรายได้ต่อหัวเพิ่มมากขึ้น แต่หลังจากเดือนมิถุนายน 1997 ประเทศมาเลเซียก็ประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศมาเลเซียเร่ง การเปิดตลาดการค้า รวมไปถึงตลาดหุ้นและเงินทุน นอกจากนี้บริษัทต่างชาติส่วนใหญ่ที่ทำการ อยู่ในประเทศมาเลเซียกลับไม่ยินยอมให้คนในประเทศได้มีส่วนร่วม และมีต้องจ่ายภาษี ให้กับประเทศมาเลเซีย และนำผลกำไรทั้งหมดกลับสู่มาตุภูมิตนเอง ดร.มหาธีร์กล่าวว่า นโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่ประเทศมาเลเซียใช้ในการขับเคลื่อนประเทศนั้นพิสูจน์ให้เห็นว่า รัฐบาล ณ เวลานั้นสามารถปฏิบัติการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจ และถือเป็น นโยบายที่มีประสิทธิภาพและช่วยสร้างสังคมที่เท่าเทียมมากขึ้น โดยปราศจากการปะทะกัน ระหว่างเชื้อชาติ มีคนเคยบอกว่าชนกลุ่มใหญ่ในมาเลเซียจะกดขี่ชนกลุ่มน้อย แต่ชาวมาเลย์ ชาวจีน ชาวอินเดีย อีบัน คาเดซานและชนเผ่าอีก 30 ลิบเผ่าก็กลับทำงานร่วมกันอย่าง สามัคคีปรองดอง จนกระทั่งประเทศมาเลเซียก็กลายเป็นประเทศที่เป็นตลาดของสินค้าทุก ประเทศจากประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ

ผู้ประพันธ์ให้ โรชนะฮ์ เป็นผู้เปิดเผยเรื่องราวและปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่อง อัชมะฮ์ นูรดิน บรรยายภาพของตัวละครโรชนะฮ์ว่าเป็นผู้หญิงที่ภายนอกมีความมั่นใจ โรชนะฮ์เกิดในตระกูลของชนชั้นสูงในกรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่บริษัทเองกั ลาลูกำลังประสบภาวะล้มละลาย เธอจึงเดินทางมายังรัฐซาบะฮ์นั้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาที่คั่งค้างของบริษัทเองกั เธอต้องการมาคุยว่า แบรินเกมบังจาตินั้นมีปัญหามาจากสิ่งใด โรชนะฮ์ เพิ่งเข้ามารับตำแหน่งในบริษัทเกมบังจาติ ที่ชะบะฮ์ ตั้งแต่เริ่มทำงานเป็นผู้บริหารสูงสุดที่เองกัมาก่อน โรชนะฮ์ตัดสินใจไปพบนิซา ผู้บริหารคนหนึ่งของบริษัท และพูดจาหวานล่อมให้ผู้ชายยอมให้ปากคำกับผู้บริหารคนอื่นๆ และบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

“ เป็นไงบ้างนิซา สบายดีนะ ” โรชนะฮ์พยายามพูดจาอย่างเป็นกันเอง แม้จะรู้สึกว้าไบบหน้าของนิซานั้นเต็มไปด้วยคำถาม เธอมองเห็นไบบหน้าของนิซาที่เต็มไปด้วยความทุกข์ เหมือนคนไม่ได้นอนมาหลายคืน “นิซาไม่สบายหรือเปล่า”

โอ พวกนั้นไง พวกที่หิวกระหาย ที่ส่งต้นศรึมาที่บ้านของฉัน พวกนั้นสามารถกลับคำให้การทั้งหมด และชักทอดความผิดมาให้ฉัน เพื่อที่พวกเขาจะได้พ้นผิด ให้ฉันผิดก็ครั้งก็ได้ จะเชื่อหรือไม่ก็แล้วแต่ ฉันไม่ได้ทำอะไรผิดทั้งนั้น...

“ต้นศรึ...ลองจินตนาการดูสิ ถ้าคุณตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับฉัน” “คุณไม่เหนื่อยหรือถ้าต้องอธิบายอะไรซักๆ ให้กับทุกคนที่บริษัทเองกันั้น แล้วพวกเขาก็ไม่เคยรับฟังอะไรทั้งนั้น” “ราวกับว่าฉันกำลังกอบทรายจากทะเลทรายซาฮารา ดวงตาของนิซาเต็มไปด้วยหยดน้ำตา “และเหตุนี้ฉันไม่รู้ว่าจะอธิบายอะไรกับใคร โดยเฉพาะที่เองกันั้นอีกแล้ว เเท่านี้ละที่ฉันสามารถจะให้ข้อมูลแก่คุณได้ ต้นศรึ”

(Mega Nisaa, 2005: 38-40) ⁸⁸

อัชมะฮ์ นูรดินสะท้อนภาพของการเปลี่ยนแปลงจากเก่าไปใหม่มา การล่มสลายของสังคมแบบเก่าไปสู่สังคมสมัยใหม่ ช่องว่างระหว่างวัย ระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ ความขัดแย้งกันในเรื่องของแนวคิด และวิถีการดำเนินชีวิต นิซาถูกกล่าวหาจากเพื่อนร่วมงานว่าเธอคอร์รัปชั่นบริษัทเองกั ลาลู เธอยกยอกเงินมาซื้อสินค้าราคาแพงเพื่อเป็นของขวัญกำนันให้กับนายแบบหนุ่ม ผู้ประพันธ์สะท้อนภาพความยุ่งเหยิงที่เกิดขึ้นในบริษัทเองกั ลาลู กับสภาพสังคมมาเลย์ยามที่ต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจการเงินในปี 2544 ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ซูเบียร์ ฮาซัน (Zubair Hasan, 2002, pp. 2-3) กล่าวถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจมาเลเซียในปี 1997 ในบทความเรื่อง The

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

1997-98 Financial Crisis in Malaysia: Causes, Response, and Results ในวารสาร *Islamic Economic Studies* โดยกล่าวว่าเศรษฐกิจโลกดำเนินไปอย่างราบรื่นนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1930 เป็นต้นมา ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจในประเทศมาเลเซียเริ่มขยายตัวนับตั้งแต่ยุคการประกาศอิสรภาพ ซูเบียร์กล่าวว่าเศรษฐกิจมีการขยายตัวนับแต่นั้นมา มีอัตราการจ้างงานเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่ปรากฏอัตราเงินเฟ้อมานานนับศตวรรษจนกระทั่งในปี ค.ศ. 1997 ประเทศมาเลเซียเผชิญกับวิกฤตการณ์เศรษฐกิจเหมือนเช่นประเทศในภูมิภาคเอเชียอื่นๆ (Zubair Hasan, 2002, p. 4)

ประเทศมาเลเซียได้รับผลกระทบจากการโจมตีค่าเงินเช่นเดียวกัน ซูเบียร์ ฮาซันกล่าวว่าประเทศในแถบเอเชียหลายๆ ประเทศเมื่อได้รับผลกระทบจากการโจมตีค่าเงิน ต่างก็แสวงหาการช่วยเหลือจากไอเอ็มเอฟในการพยุงสถานการณ์ และเมื่อเข้ารับการพยุงภาวะการเงินโดยไอเอ็มเอฟ และประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรทางการเงินดังกล่าว ต้องดำเนินการมาตรการทางการเงินและนโยบายการภาษีอากรที่เคร่งครัดมากขึ้น แม้ว่ามาเลเซียจะไม่ได้เข้ารับการช่วยเหลือจากไอเอ็มเอฟแต่ก็ได้รับผลกระทบทางการเงินแบบเดียวกันกับประเทศในแถบภูมิภาคอาเซียนเช่นกัน ซูเบียร์ ฮาซัน กล่าวว่าประเทศมาเลเซียดำเนินมาตรการโดยสร้างการตระหนักรู้ให้ประชาชนทั้งในและนอกประเทศเข้าใจสถานการณ์การเงินที่ตึงเครียด และดำเนินมาตรการต่างๆ จนสามารถนำพาประเทศผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจได้ในที่สุด

ผู้ประพันธ์วิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมมาเลย์ที่เผชิญวิกฤตเศรษฐกิจ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่ได้รับผลกระทบทางอ้อม ผู้ประพันธ์บรรยายถึงบรรยากาศที่สับสนอลหม่าน ผู้คนไม่ไว้วางใจกันและมักจะโยนความผิดให้กับคนอื่น ๆ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีมองว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนั้นมาจากคนรุ่นเก่า ดังเช่นที่ผู้ประพันธ์บรรยายภาพ

ความร้อนรน ทำให้นิชามองนาฬิกาข้อมือและแกว่งแขนครั้งแล้วครั้งเล่า เพื่อทำให้เธอไม่ประหม่ามากเกินไป เข็มนาฬิกาช่างหมุนเร็วเหลือเกิน มันหลอกหลอนความรู้สึกของคนที่ยังมองให้หยุดนิ่งอยู่กับที่อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน แต่สมาชิกทุกคนในทีมเมกะอิมเมจกำลังรออยู่ตั้งแต่รุ่งเช้าแล้ว เธอยื่นขาไปได้โต๊ะห้องทำงานนั้นเพื่อลดความตึงเครียดลง ชั่วครู่เดียว นิชาก็กอดตัวเองไว้ให้รู้สึกอบอุ่นและปลอดภัย เธอมองไปยังบรรยากาศรอบๆ ข้างทุกอย่างแลดูเงียบสงบ และสว่างไสว เหมือนกับตัวเองกำลังยืนอยู่ด้านนอกของบริษัทเองกึ่งจากถนนหลวงนั้น ท่ามกลางตึกที่มองเห็นได้อย่างเด่นชัด ตึกที่ทำจากวัสดุในท้องถิ่น นอกจากนี้ตึกที่ดูมีเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นทำให้ตึกแลดูสะอาดตาเหมาะสมกับตึกของตัวเอง แทนโฆษณา เริ่มต้นจากการเข้าไปควบคุมกิจการ และกลายเป็นเจ้าของกิจการบริษัทเองกึ่ง และ

ก็มาถึงเวลาที่เห็นทางที่เธอพนอมานานจากสิ่งที่เธอได้เห็นในวันนี้ ด้วยอายุขนาดนี้ ณ เวลานั้น ตึกแห่งนี้คือความหวัง และเป็นทีที่ สร้างโอกาสที่จะสร้างธุรกิจโฆษณาให้เติบโตขึ้นได้ และทำให้พนักงานทุกคนที่นี่มีแต่ความสุข และมีความสามารถมากขึ้น (Mega Nisaa, 2005: 48)⁸⁹

การใช้ภาพของอาคารบริษัทเอ็งกันแทนความรู้สึกโหยหาอดีตอันรุ่งเรืองของประเทศมาเลเซียก่อนที่จะประสบภาวะฟองสบู่แตก สตรีมาเลย์ได้รับการหล่อหลอมให้เป็นสตรีที่ประสบความสำเร็จมาตลอดนับตั้งแต่ช่วงการประกาศอิสรภาพ รัฐบาลมาเลย์สร้างหลักประกันด้วยการดำเนินนโยบายที่เอื้อให้สตรีมีโอกาสในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น

บางทีนะ ดาโต๊ะ ฉันรู้สึกเหมือนฉันกำลังอยู่ในพื้นที่ของความตาย ไม่รู้ว่าทำไมต้องรู้สึกอย่างนั้น รู้สึกเหมือนทุกสิ่งรอบข้าง หยุตนิ่ง ไม่เคลื่อนไหว และกำลังจะมลายหายไป นีซารูตีว่าถ้าหากเธอเข้มแข็งเหมือนต้นไม้ใหญ่ เหมือนต้นไทรที่พยายามอยู่รอด และฟื้นตัวขึ้นมาใหม่ ต้นไม้ที่ไร้ใบและทรงตัวอยู่ได้ท่ามกลางการทำลายล้าง ก็คงจะดีไม่น้อย (Mega Nisaa, 2005: 64)

ผู้ประพันธ์บรรยายภาพความโกลาหล อลหม่านของวิกฤตเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน แต่ละประเทศกำลังเผชิญภาวะเงินเฟ้อ ธุรกิจต่างๆ ต้องปิดตัวลง และธนาคารไร้สภาพคล่อง เงินคงคลังของประเทศร่อยหรอ เนื่องจากถูกโจมตีค่าการเงินจากกองทุนขนาดใหญ่จากต่างประเทศ กองทุนควอนตัมของจอร์จ โซรอส ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ โดยผู้เขียนกล่าวถึงมาเฟียอาเซียนซึ่งหมายถึงประเทศสิงคโปร์ ซึ่งสังเกตได้จากชื่อตัวละครตัวชายในเรื่องเป็นชื่อภาษาจีน และชื่อสกุลเงินที่สื่อถึงสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสิงคโปร์ให้ความร่วมมือด้านกลไกทางการเงิน การธนาคารในภูมิภาคนี้ให้แก่อเมริกา เพราะสิงคโปร์เป็นพื้นที่เป็นฐานทัพและยุทธศาสตร์ทางการเดินเรือของสหรัฐ เพื่อแลกเปลี่ยนกับสภาพเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง และการช่วยเหลือทางด้านการค้า การลงทุนจากประเทศมหาอำนาจ และการสนับสนุนทางการเงิน ในขณะที่ประเทศมาเลเซีย และประเทศไทยในขณะนั้นได้รับผลกระทบจากการโจมตีค่าการเงิน ยกเว้นประเทศสิงคโปร์ประเทศเดียวที่แทบจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ จากวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 อีกเลย ในฐานะที่เป็นสะพานทางการเงินและการธนาคาร

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

อัมมะธ นูรดิน หยิบยกภาพข่าวของวิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมที่ได้รับผลกระทบจากการโดนโจมตีค่าเงิน มาเล่าใหม่ผ่านมุมมองของสตรีมุสลิมมาเลย์ ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของนิซาที่เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยม นิซาต้องตกเป็นจำเลยเพียงผู้เดียว ไม่มีใครช่วยแก้ต่างสิ่งที่เกิดขึ้น โอလာลาเพื่อนร่วมงานรุ่นน้องไม่เคยสารภาพผิดเลยว่าเธอเป็นคนทำให้ทุกอย่างยุ่งเหยิง ไม่ว่าจะที่ไหน ไม่ว่าจะกี่สัปดาห์ ก็คืนที่วันที่พวกเธออยู่ด้วยกัน นิซานึกย้อนช่วงเวลาประเทศมาเลเซียกลายเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียนเมื่อสิบสองปีที่ผ่านมา ทุกอย่างกลับพังครืนลงมาเพียงแค่ชั่วพริบตาเดียวเท่านั้น ทั้งเอโกะฮ์ และเพื่อนๆ ของเธอรวมทั้งเอเจใช้โอกาสดังกล่าวแสวงหาผลประโยชน์เข้าตัว ทีมงานของเอเจกลายเป็นคนรวยใหม่ และทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น อยากรู้ดีหรือนิซาว่าจริง ๆ แล้ว เธอไม่ควรถามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดกับเอโกะฮ์ เบอร์ซาร์ หรือแม้แต่เอเจหรือเพื่อนๆ ของเธอแม้แต่คนเดียว และอย่าได้ไปวิจารณ์หรือทำอะไรให้คนพวกนั้นขุนเคือง หรือทำให้บริษัทเอ็งกั ลาลู สันตะเทือนเด็ดขาด เธอต้องใช้เทคนิคในการเจรจาต่อรองกับพวกเขา เธอจะทำได้เป็นนอบน้อมกับพวกเขา

“โดยเฉพาะเอโกะฮ์ เบอร์ซาร์ จำไว้ว่า เอโกะฮ์เหมือนเอเจนั่นแหละ ที่มีมาเพียงในอาเซียนในสหัสวรรษใหม่คอยหนุนหลังอยู่ ทำไมจะไม่ไม่มีใครรู้ ผู้บริหารบริษัทคนนั้นใจ จะใครชะอีกถ้าไม่ใช่เอเจ” (Mega Nisaa, 2005: 57-58)⁹⁰

ผู้ประพันธ์สะท้อนมุมมองที่นิซามีต่อเอเจ สำหรับนิซาแล้วเอเจเป็นคนรุ่นใหม่ที่น่าทึ่งแต่ตัวเอง แม้ว่าเอเจเป็นคนที่มั่งคั่งดี ดีเสียจนเพื่อนๆ ของเขาไม่กล้าปฏิเสธเมื่อเอเจขอความช่วยเหลือ พนักงานบริษัทเอ็งกัหลายคนทีลาออกจากบริษัทกลางคัน และไม่ยอมแม้แต่จะรับผิดชอบกับสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของปัจเจกบุคคลในยุคหลังนโยบายเศรษฐกิจใหม่ เมื่อประเทศมาเลเซียเริ่มดำเนินนโยบายนำพาประเทศไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ผู้ประพันธ์สะท้อนรูปแบบชีวิตของปัจเจกบุคคลและสัมพันธ์ภาพระหว่างกันของผู้คนในสังคม เจอรัลด์ เฮจ และชาร์ล เอช พาวเวอร์ (Jerald Hage and Charles H. Powers) นักสังคมวิทยาได้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล ข้อเสนอพื้นฐานเบื้องต้นของนักสังคมวิทยาทั้งสองท่านนี้เสนอว่า การพัฒนาทางเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของปัจเจกบุคคลที่มีการสื่อสารระหว่างผู้พูด ซึ่งทำให้ผู้คนพบปะพูดคุยกันทางตรงน้อยลง (Frenk, 2011: 47)

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าสังคมบริโภคนิยมและการเริ่มต้นของยุคโลกาภิวัตน์นั้นทำให้คนให้ความสนใจกับวัตถุและละเลยความเป็นมนุษย์มากขึ้น บรรดาพ่อแม่ก็ยอมให้ลูกซึ่งเป็นทารกเป็นส่วนหนึ่งในการโฆษณาสินค้า เพื่อเชิญชวนให้คนซื้อสินค้า ยอมให้เด็กๆ เปลือยกันเพื่อถ่ายโฆษณาผ้าอ้อมเด็ก ซึ่งความเป็นปัจเจกบุคคลของคนมาเลยเมื่อก้าวเข้าสู่โลกาภิวัตน์นั้นทำให้ตัวตนแปรเปลี่ยน การบริโภคนสินค้าไม่ได้พิจารณาที่คุณภาพอีกต่อไป แต่ผู้คนให้ความสำคัญกับการจับจ่ายใช้สอยผ่านการโฆษณาชวนเชื่อ ฉะนั้นการโฆษณาจึงเป็นการคัดสรรผ่านมุมมองของเจ้าของทุน และเร่งการผลิตโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและจริยธรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

อัมมะฮ์ นูรดินตระหนักว่าในฐานะปัจเจกบุคคล และเป็นประชาชนคนหนึ่งในสังคมมองว่าสังคมมาเลย ไม่ว่าจะชายหรือหญิงล้วนแปรเปลี่ยนความต้องการและปัจจัยขั้นพื้นฐานโดยผูกโยงกับทุนเป็นหลัก อัมมะฮ์ นูรดิน เป็นนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลยที่กล่าววิพากษ์ปัญหาสังคม และเรียกร้องให้สังคมให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นการเปลี่ยนแปลงบริโภคนิยมของผู้คนยุคใหม่ พฤติกรรมของผู้บริโภคให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ และการบริโภคผ่านโฆษณาชวนเชื่อมากขึ้น มนุษย์กลายเป็นวัตถุในการจับจ่าย โดยเฉพาะเรือนร่างของเด็กและสตรีต่างนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อเป็นวิธีการในการเชิญชวนให้ผู้บริโภคหันมาซื้อสินค้าเหล่านั้น ผู้ประพันธ์วิพากษ์โฆษณาในปัจจุบันว่า “การนำเสนอภาพเด็กทารกที่แสนน่ารักและภาพเด็กทารกเปลือยให้สาธารณชนได้ชื่นชมซ้ำแล้วซ้ำเล่า โฆษณาสินค้าที่ใช้ทารกเป็นแบบสินค้าที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่เด็กๆ ต้องกินต้องใช้เลยแม้แต่หน่อย”

ไอ้ ยังอีกแฉะ นั้นเป็นการทำงานของเอเจนซี/ตัวแทนฝ่ายโฆษณาต่างหากเล่า ที่ปฏิบัติเช่นนั้นมาเนิ่นนาน ก็แค่พวกเขามองเห็นวัตถุหรือหัวข้อใหม่ๆ ที่พวกเขาทำมันจนเคยชิน เมื่อก่อนนี้ก็เฝ้าหาคำอธิบายให้ และก็ให้เหตุผล แก่ต่างวานั้นเป็นเพราะภาพลักษณ์ของบริษัท เป็นการนำเสนอภาพของความเป็นมนุษย์ผ่านโฆษณา เป็นการล่องสะท้อนตัวตนของผู้บริโภค สำหรับคนพวกนั้นแล้วการสร้างสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างพวกเขาและอำนาจของวัตถุ (สินค้า) แวดล้อมไปด้วยพลังของคนอื่นๆ การแทรกแซงความเป็นมนุษย์ผ่านสินค้า การหลอมรวมความเป็นมนุษย์กับวัตถุเข้าด้วยกัน ทำเหมือนสถาปนิกที่เอาของทุกอย่างมาต่อเติมเข้าด้วยกัน โดยใช้คำว่าสร้างสรรค์เป็นข้ออ้างและเหตุผล เช่นเดียวกันถ้าเขาจะขุดเอาหลักการและคำจำกัดความเกี่ยวกับผู้หญิงยุคใหม่ผ่านชุดวิสัยทัศน์แล้วล่ะก็ พวกเขาที่ใช้ให้นักโฆษณามานำเสนอให้กับคนต่างๆ ไปได้แน่นอน (Mega Nisaa, 2005: 81-82)⁹¹

⁹¹ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ผู้ประพันธ์วิจารณ์การใช้เรือนร่างของสตรีซึ่งเป็นนางแบบให้กับผลิตภัณฑ์โฆษณาเป็นไปเพื่อผลกำไรของบริษัทมากกว่าที่จะถึงผู้บริโภคโดยตรง การเผยแพร่ให้เห็นสัดส่วนหรือเรือนร่างมนุษย์ (โดยไม่สนใจว่าอายุเท่าไร) เป็นการเผยแพร่ให้เห็นเรือนร่างของเพศที่ถูกตราว่าอ่อนแอ และบรรดาเอเจนซีโฆษณาก็ใช้สตรีเป็นเช่นสิ่งที่ใช้ดึงดูดให้คนมาซื้อสินค้า ทำให้เรากลายเป็นสินค้าที่ถูกโฆษณา ไม่ว่าจะ เป็นผ้าอนามัย ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว ยาสระผม และอีกมากมาย รวมทั้งเด็กทารก (ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นเด็กทารกผู้หญิง) เพื่อโฆษณาสินค้าสำหรับทารกแรกเกิดตั้งนั้นกลไกทางการตลาดในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ จึงไม่ได้ให้ดอกผลแก่ปัจเจกบุคคล จากคำกล่าวข้างต้นนี้ อชมะย์ นูรดินนำเสนอภาพของสังคมยุค บริโภคนิยมผ่านบริษัทโฆษณาที่กำลังใช้เรือนร่างของสตรีมาใช้แทนที่วัตถุ เพื่อการสร้างระบบการ บริโภคแบบใหม่และเร่งให้เกิดการบริโภคผ่านสื่อในมิติต่างๆ ฉะนั้นธุรกิจที่สร้างความมั่งคั่งให้รัฐได้ใน เวลาอันรวดเร็วจึงหนีไม่พ้นธุรกิจเครื่องใช้ในครัวเรือน เสื้อผ้า เครื่องสำอาง และการยึดเหนี่ยวแนวคิด สวยงามแบบตะวันตก และภาพลักษณ์เรือนร่างที่พึงประสงค์ของสตรีในแต่ละยุคสมัย ในการ ตอบสนองความต้องการของกลุ่มทุนเท่านั้น

การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในทุกภาคส่วนของโลก และความมั่งคั่งที่ขยายตัวไปแทบทุก พื้นที่ของโลกนำมาสู่การเกิดสังคมบริโภคนิยม ซึ่งผู้คนนำเสนอรูปแบบชีวิตที่หลากหลายด้วยการที่ สินค้าและบริโภคเติบโตและมีทางเลือกให้ผู้คนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดรูปแบบของการบริโภคนิยมและ วิธีของการบริโภคแบบใหม่เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามสังคมบริโภคนิยมกลายเป็นวัฒนธรรมที่แผ่ ขยายไปทั่วโลก อุตสาหกรรมในปัจจุบันนี้จึงเกิด สิ่งที่ปรากฏในสังคมบริโภคนิยมคือ ความต้องการของ การบริโภคและวัฒนธรรมสื่อสารที่เกิดในวงการโฆษณา การตลาด การผลิตฉลากและแบรนด์สินค้า นักวิจารณ์และนักวิชาการต่างก็วิพากษ์ว่าสังคมบริโภคนิยมนี้เร่งให้เกิดทางเลือกของผู้บริโภคเพิ่ม มากขึ้น และทางเลือกของผู้บริโภคสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ทางสังคม สภาพแวดล้อมของผู้บริโภค และรูปแบบสังคมของผู้บริโภค (Smart, 2010)

บทบาทของปัจเจกบุคคลในสังคมทุกวันนี้จึงเกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้บริโภค และสมาชิกใน สังคมก็ถูกตัดสินความสามารถและความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทที่ตนได้รับ ความแตกต่างระหว่าง

สังคมในปัจจุบันและสังคมในอดีตจึงเห็นชัดว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคเกิดขึ้นทันทีทันใด ผู้บริโภคไม่ต้องการเรียนรู้ทักษะใดๆ เกี่ยวกับการผลิต แต่ความพึงพอใจจะสิ้นสุด ณ ขณะนั้น ความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างความต้องการและความพึงพอใจนั้นเกิดตรงกันข้ามกัน การให้สัญญาว่าจะได้สิ่งนั้นสิ่งนี้มาก่อนความต้องการ เช่น เมื่อเราจะซื้อสินค้าก็จะมีโฆษณาชวนเชื่อให้ว่าเมื่อซื้อแล้วจะได้ส่วนลดหรือของแถมอะไร ผู้บริโภคไม่ได้สนใจว่าสินค้าจะมีคุณภาพหรือไม่ แต่ถูกจูงใจด้วยการเสนอส่วนลดและของแถมมากกว่าคุณภาพของสินค้าและความต้องการของผู้บริโภค (Bauman, 1999)

อัครเมธี นูรดิน สะท้อนให้เห็นวิถีการบริโภค โดยเฉพาะความสัมพันธ์ของชายและหญิงในสังคม พบว่า การแต่งงานและการเลือกคู่ของคนรุ่นใหม่ั้นเปรียบได้กับการบริโภคของในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ การเลือกคู่ครองของเอเจ ไม่ได้มาจากความรัก ผู้ประพันธ์นำเสนอความคิดที่เอเจมีต่อสตรีในสังคม ก่อนที่เอเจจะแต่งงาน เอเจเองต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นที่สนใจของสตรีในสังคมชั้นสูง มองหาวิธีที่จะทำให้ตัวเองโดดเด่น ไม่ว่าจะชาย/หญิงต่างมีภูมิหลังส่วนตัวที่ต้องปิดบังซ่อนเร้น ก็เอเจมีความเชื่อว่า มนุษย์ต่างแสดงออกถึงตัวตนในแง่ที่ดีที่สุดของตัวเอง และพยายามทำตัวเองให้โดดเด่นเหนือคนอื่นๆ โดยเฉพาะสตรี พวกเขาต้องบริสุทธิ์ทั้งดงาม สวยสะกดตา มีความน่าสนใจกว่าคนอื่นๆ หรือมาจากครอบครัวของชนชั้นกษัตริย์หรือขุนนางเท่านั้นจึงจะเป็นที่สนใจของตนเองและชายหนุ่มคนอื่นๆ

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า พื้นฐานครอบครัวของเอเจเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดความสัมพันธ์ของคู่ครอง สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมชั้นสูง หากได้ภรรยาที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และได้รับการเห็นพ้องจากครอบครัว ผู้หญิงคนนั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่คอยค้ำจุนสามี และทำให้ครอบครัวฝ่ายชายได้รับแต่สิ่งดีงาม

สำหรับครอบครัวของเอเจ สิ่งที่สำคัญที่สุด ผู้หญิงเหล่านั้นจะต้องไม่เคยต่างพร้อย ไม่เคยมีประวัติเลื่อมเสีย ซึ่งผู้หญิงต้องมีความพร้อมก่อนการเลือกคู่ครองจะดำเนินขึ้น หากผู้หญิงเหล่านั้นมีตำหนิเล็กน้อย ก็จะไม่ได้รับเลือก เมื่อได้พบกับผู้หญิงที่เหมาะสมกับการเป็นภรรยาแล้วละก็ ทั้งสองครอบครัวก็จะตกลงให้มีพิธีแต่งงาน เอเจก็จะได้ภรรยาที่การันตีได้ว่าเป็นภรรยา และเป็นคนแรก (มือแรก) ที่สามารถมองเห็นทุกสิ่งภายใต้ผ้าคลุมของเธอ

อย่างเป็นทางการ ภรรยาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ส่งเสริมให้สามีประสบความสำเร็จ มีหน้ามีตา และมีแต่สิ่งดีๆ (Mega Nisaa, 2005: 11-12)⁹²

อัมมะฮ์ นูรดินวิพากษ์สนิยมของชนชั้นสูงในการเลือกคู่ครอง ผู้หญิงเปรียบเหมือนสินค้า/สิ่งของ ที่ถูกนำมาขายทอดตลาด ผู้หญิงไม่มีเจตจำนงเสรี ต่อให้อยู่ในสังคมชนชั้นสูง แต่ก็ถูกกำหนดมาแล้วว่าหากจะแต่งงาน เป็นภรรยา ผู้หญิงต้องหน้าตาดี มีเงิน หากผู้หญิงคนใดคนหนึ่งมีตำหนิ ประวัติต่างพร้อย ก็จะไม่ได้รับเลือก ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า สังคมบริโภคนิยมเป็นสังคมที่ไม่สามารถควบคุมได้ ชีวิตของคนสมัยก่อน แสดงตัวตน/อัตลักษณ์ผ่านสภาพแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ ปัจเจกบุคคลพยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นประโยชน์กับตัวเองเพื่อสร้างตัวตนให้มีที่ทางในสังคม ในตอนนี้เสนอให้เห็นว่าสถาบันทางสังคมมีส่วนในการกำหนดความต้องการส่วนตนของปัจเจกบุคคล มนุษย์ล้วนตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และความต้องการทางสังคมเช่นเดิม

นวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา* นำเสนอให้เห็นว่า สตรีมาเลยในฐานะปัจเจกบุคคลมีการต่อรองอัตลักษณ์และความต้องการแห่งตน แม้ว่าจะเป็นการแสดงออกทางอ้อมผ่านวรรณกรรมว่าสตรีมีความรู้สึกกดดันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม และต้องปรับเปลี่ยนตนเองไปตามความต้องการของสถาบันทางสังคมทั้งที่มาจากภาครัฐและภาคสังคม โดยเฉพาะครอบครัวและผู้คนรอบข้าง แม้ว่าการต่อรองนั้นจะเกิดขึ้นเพียงในระดับปัจเจกบุคคล แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า สตรีมาเลยมีความพยายามในการทบทวนศักยภาพแห่งตน และมีความพยายามที่จะก้าวผ่านวิกฤตต่างๆ ในชีวิตส่วนตน และการร่วมแก้ปัญหาประเทศในฐานะปัจเจกบุคคลของสังคม การต่อรองอัตลักษณ์ในเรื่องจึงเป็นไปในลักษณะประนีประนอม ในฐานะนักเขียน

อัมมะฮ์ นูรดิน วิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของประเทศผ่านสัญลักษณ์ต่างๆ ผ่านชื่อตัวละคร และหยิบยกเหตุการณ์บางส่วนที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ การนำเสนอประวัติศาสตร์ผ่านตัวละครหญิงสามัญชน สะท้อนให้เห็นการต่อสู้ของสตรีเพื่อสังคม ตัวละครหญิงของอัมมะฮ์ นูรดินสะท้อนให้เห็นว่า แม้ผู้คนในสังคมจะเชื่อว่าสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ เจ้าอารมณ์ ใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล สตรียังเป็นส่วนหนึ่งที่น่าพาประเทศพ้นวิกฤต และเดินไปข้างหน้าด้วยกัน

⁹² เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

4.2.2 “ยอดหญิง” วิกฤตอัตลักษณ์ผู้หญิงเก่งในนวนิยายเรื่อง ญุมูล

นวนิยายเรื่อง ญุมูล (Syumul) ผลงานของอัสมะฮ์ นูร์ดิน ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1999 และครั้งต่อมาในปี ค.ศ.2002 เป็นภาษามาเลเซียก่อนที่จะถ่ายถอดสู่อินเทอร์เน็ตเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 2010 นวนิยายเรื่องนี้ยังได้รับรางวัล Pemenang Hadiah Novel ESSO-GAPENA รางวัลชนะเลิศประเภทนวนิยายจากสมาคมนักเขียนแห่งชาติมาเลเซีย ซาเบฮ์ ในปี ค.ศ. 1993 นวนิยายเรื่องนี้ สะท้อนสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียในช่วงที่รัฐบาลมาเลเซียกำลังผลักดันนโยบายพัฒนาประเทศให้กลายเป็นประเทศศูนย์กลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของภูมิภาคอาเซียน (Azmah Nordin, 2002)

ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของตัวละครเอกหญิงจูไวเรียฮ์/ลีโอนี (Juwairiah/Leonei) หญิงสาวที่มีบุคลิกมาดมั่น เป็นสตรีที่มีความสามารถเหนือกว่าเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ในบริษัท และลีโอนียังดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของบริษัทร่วมกับผู้บริหารระดับสูงซึ่งเป็นบุรุษอีกด้วย การที่ลีโอนีแตกต่างจากเพื่อนร่วมงานสตรีในวัยเดียวกันเป็นเหตุให้ลีโอนีถูกจับตาจากเพื่อนร่วมงานที่เธอสนิทที่สุด รวมทั้งตกเป็นทวิพากษ์วิจารณ์จากผู้คนในสังคมเมื่อลีโอนีปรากฏตัวต่อสาธารณะชน ลีโอนีได้รับฉายาในที่ทำงานว่าเป็นวีรสตรีที่กล้าต่อกรกับบุรุษ และเป็นผู้บริหารที่เลือดเย็นที่สุด ในขณะที่ลีโอนีได้รับการยกย่องและชื่นชมจากเพื่อนร่วมงานและผู้คนในสังคม ลีโอนียังต้องเผชิญกับปมปัญหาส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการไม่ลงรอยระหว่างลีโอนีและบุตรสาวฝาแฝดคนโต เนื่องจากในช่วงที่ลีโอนีให้ความสำคัญกับการงานเพื่อความก้าวหน้าในชีวิต ลีโอนีได้รับข่าวร้ายว่า ฟาริด สามีประสบอุบัติเหตุเนื่องจากดื่มสุรา และภายในรถคันที่ประสบอุบัติเหตุนั้นมีหญิงสาวคนหนึ่งนั่งรถมาด้วยกัน ฟาริดกลายเป็นอัมพาตและมีความผิดปกติทางจิต จนเป็นเหตุให้ลีโอนีถูกสังคมรอบข้างตำหนิว่าให้ความสำคัญกับงานจนสามีต้องนอกใจเธอ จากนั้นไม่นานลูกชายฝาแฝดคนเล็กก็เสียชีวิตกะทันหันจากอาการไข้ การสูญเสียสมาชิกในครอบครัวครั้งนี้ทำให้ลีโอนีและบุตรสาวเกิดความเข้าใจผิด เมื่อลูกสาวได้ยินข่าวว่าแม่ไม่สนใจครอบครัว แต่กลับสนใจงานและมีสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานผู้ชาย จนไม่สนใจครอบครัวและเป็นเหตุให้ลูกชายฝาแฝดของเธอเสียชีวิต

ผู้ประพันธ์หยิบยกประเด็นเรื่องของการเป็นผู้หญิงเก่ง (wanita professional) ในสังคมมาเลย์ ที่ผู้หญิงได้รับความกดดันจากการต้องทำหน้าที่แม่ศรีเรือนที่ดีและการเป็นสตรีที่มี

ความสามารถในการงานอาชีพ ตัวละครหญิงที่ปรากฏในนวนิยายจึงเป็นภาพของสตรีที่มีความพยายามก้าวข้ามค่านิยมทางสังคมที่มีต่อสตรี นวนิยายสะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุรุษ และสตรี ตลอดจนความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นระหว่างตัวละครสตรีในเรื่อง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศมาเลเซียไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ทำให้ผู้คนสูญเสียความเป็นส่วนตัว และเกิดสภาวะกดดันในการทำงานเพื่อตอบโจทช์นโยบายของรัฐ แม้ว่ารัฐจะส่งเสริมและพัฒนาให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสาธารณสุขโภชนาการและเทคโนโลยี ทำให้ผู้คนมีทางเลือกในชีวิตมากขึ้นเพียงใด ผู้คนก็เกิดสภาวะกดดันและสับสนเพราะเกิดความไม่มั่นใจว่าสิ่งที่ตนเองเลือกนั้นดีพอหรือเหมาะสมกับตนเองหรือไม่

ผู้ประพันธ์หยิบยกสุนทรพจน์ของอดีตนายกรัฐมนตรี มาฮาดีร์ โมฮัมมัด เล็งเห็นถึงการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าทัดเทียมประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจ และมีความพยายามให้ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศแถวหน้าทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้ประพันธ์ใช้ภาพของสังคมมาเลย์ที่กำลังเริ่มพัฒนาประเทศผูกโยงกับภาพของตัวละครในเรื่อง โดยสะท้อนให้เห็นผลพวงของการพัฒนาประเทศที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาภายใต้แนวคิด “Dasar Ekonomi Baru (DEB)” แนวคิดนี้เริ่มต้นจากการขจัดความยากจนในประเทศมาเลเซียให้หมดไป และขจัดความขัดแย้งเรื่องชาติพันธุ์ในประเทศและพัฒนาประเทศไปสู่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ แนวคิดในการพัฒนานี้มีผลมาจากการที่ประชาชนชาวมลายูในประเทศมีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจนเมื่อเปรียบเทียบกับชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจใหม่นี้ได้รับการนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตลอดระยะเวลา 20 ปี (1970-1990) ดังที่ โมฮัมมัด อัสลันซา ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง Engaging with Modernity: Malay Women, Non-Western Soap Opera and Watching Competencies ถึงการเปลี่ยนแปลงประเทศสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ ดังนี้

ประเทศมาเลเซียเริ่มมีการต้อนรับกับการที่รัฐกำหนดนโยบายที่นำพาประเทศไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy (1970-1990)) การดำเนินนโยบายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นกระบวนการชาตินิยมที่มุ่งหวังให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างผู้คนในชาติ การสร้างชนชั้นกลางใหม่นี้ ทำให้ชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศมาเลเซียมีคุณภาพชีวิตเท่ากัน มีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันทุกชาติพันธุ์ ชนชั้นกลางใหม่ทุกคนต่างต้องประกอบอาชีพภายใต้เศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม คำถามก็คือ

ประชาชนได้รับผลจากการสร้างความเท่าเทียมและการที่รัฐเปลี่ยนแปลงฐานเศรษฐกิจสู่ภาคอุตสาหกรรมอย่างไร แม้ว่ารัฐบาลจะกล่าวอ้างว่าเป็นการสร้างภาวะสมัยใหม่ในแบบที่รัฐเล็งเห็นว่าเหมาะสมกับประชาชนในประเทศ (*homemade' version for Malaysia*) และแตกต่างจากภาวะสมัยใหม่ของประเทศอื่นๆ ทั่วโลกแล้วก็ตาม ประชาชนได้รับสิทธิประโยชน์จากนโยบายเหล่านี้มาน้อยเพียงใด (Muhammad Azlansha Muhamad Syed, 2011, pp. 46-47)

เหตุการณ์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ อซัมฮ์ นูรดินนำเสนอให้เห็นวิถีชีวิตและรูปแบบชีวิตของผู้คนรุ่นใหม่ ยุคที่ประเทศมาเลเซียปฏิรูปประเทศไปสู่สังคมอุตสาหกรรมใหม่ ยกระดับฐานะชนชั้นกลางยุคใหม่ที่มีศักยภาพและความสามารถในภาคอุตสาหกรรม อีกทั้งยกระดับภาคสังคมและวัฒนธรรมโดยการเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตกที่ทำให้ประชากรในประเทศก้าวสู่ศตวรรษใหม่ได้มีประสิทธิภาพ วิถีชีวิตของสตรีมาเลย์ในยุคที่รัฐบาลมีวิสัยทัศน์นำพาประเทศไปสู่ประเทศผู้นำเศรษฐกิจโลกในปี ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา ทำให้ผู้คนในสังคมไม่ว่าหญิงหรือชาย ต่างต่อสู้เพื่อสถานะที่มั่นคงในการทำงาน และแสวงหาการยอมรับจากผู้คนในสังคม

สถานภาพของสตรีมาเลย์ในช่วงเวลาดังกล่าว จึงผูกโยงกับค่านิยมเรื่องการศึกษาเพิ่มขึ้นมาอีก เพื่อตอบสนองนโยบายของประเทศที่กำลังพัฒนา ตัวละครเอกหญิงในเรื่องจึงได้รับการนำเสนอให้เป็นสตรีที่มีการศึกษาสูง และเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ตัวละครเอกหญิงในเรื่องจึงรับบทบาทเป็นวิศวกรหญิงที่มีส่วนรับผิดชอบการสร้างสถานีสัญญาณดาวเทียมของภูมิภาค อัตลักษณ์ของสตรีมาเลย์ยุคใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่การเป็นสตรีที่มีการศึกษา มีความสามารถ และเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ ดังที่ได้อภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

นวนิยายเรื่อง *ณูมูล* เริ่มต้นขึ้นเมื่อลีโอนี ตัวละครเอกเข้ามาปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารของบริษัท STT และต้องเผชิญหน้ากับ เอริกาผู้บริหารบริษัท Hytech Communication ในการแก้ปัญหาโครงข่ายสัญญาณดาวเทียมขัดข้อง สลับกับการนำเสนอปัญหาของตัวละครหญิงในเรื่อง ตัวละครหญิงในเรื่องที่มีบทบาทในการดำเนินเรื่องคือลีโอนี ตัวแทนของสตรีมาเลย์ยุคใหม่ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ลีโอนีมีบุคลิกภาพที่เพื่อนร่วมงานเกรงขาม ด้วยบุคลิกที่ม้ามั่น เด็ดเดี่ยวและคุดัน ทำให้เพื่อนร่วมงานทั้งชายและหญิงต่างพากันกลัวเกรง

อชเมษฐ์ นูรดิน นำเสนอให้เห็นว่า ลีโอนีคือภาพของสตรียุคใหม่ที่มีความสามารถสูง และเป็นบุคลากรที่มีศักยภาพของหน่วยงาน ตรงตามที่กระแสสังคมมาเลย์ ณ ขณะนั้น ที่มุ่งหวังให้พลเมืองทั้งชายและหญิงเป็นชนชั้นกลางยุคใหม่ที่มีการศึกษาดี และสามารถประกอบอาชีพที่ต้องใช้ทักษะและความสามารถสูงได้ จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของลีโอนี สตรีที่โดดเด่นที่สุดในกลุ่มเพื่อน เมื่อครั้งทำงานเป็นวิศวกรฝึกหัดด้วยกัน ลีโอนีใช้ความสามารถและแรงผลักดันของตัวเองไปสู่ความสำเร็จจนสามารถเป็นผู้อำนวยการระดับสูงในบริษัท STT เธอยังได้รับคำชื่นชมจากเพื่อนๆ ว่าเป็นผู้หญิงเก่งที่สามารถจัดการกับปัญหาและอุปสรรคของบริษัทจนได้รับการเลื่อนขั้นอยู่บ่อยครั้ง แต่กระนั้นบทบาทผู้หญิงเก่งของลีโอนีได้สร้างแรงกดดันในชีวิตให้ลีโอนีอยู่บ่อยครั้งจนเธอต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่นี้ดีต่อตนเองหรือไม่

อชเมษฐ์ นูรดิน นำเสนอให้เห็นภาวะ “Woman Syndrome” ในนวนิยายเรื่องนี้ กล่าวคืออาการที่นักสังคมวิทยายุคต่อมาเรียกว่าเป็น “Super Woman Syndrome” หรืออาการที่สังคมยุคโมเดิร์น ‘ผลัก’ ให้ผู้หญิงเดินออกมาจากพื้นที่ส่วนตัวในฐานะเมียและแม่ที่ต้องอยู่กันคร่ำ เดินหน้าฝ่าฝืนออกมาสู่พื้นที่สาธารณะ ด้วยการทำงานนอกบ้าน ชันแข่งกับผู้ชายที่เคยครอบครองพื้นที่สาธารณะนี้มาก่อน แต่ในเวลาเดียวกัน อำนาจที่มองไม่เห็นก็ยิ่งเรื่องอำนาจ และกำกับสั่งการให้ผู้หญิงต้องเดินย้อนกลับจากพื้นที่สาธารณะกลับเข้าไปทำกับข้าว เลี้ยงดูลูก และทำ ‘กิจของลูกผู้หญิง’ ในพื้นที่ส่วนตัว

ซู เนเวล (Su Newell) กล่าวว่า สตรีในยุคหนึ่ง (หรือแม้กระทั่งยุคนี้) จึงต้องทำตัวเป็น ‘ยอดหญิง’ (superwoman) ด้วยการทำให้ดีเยี่ยมทั้งในบ้านและนอกบ้าน อันเป็นภาระที่ยิ่งหนักหน่วงมากขึ้นกว่าการยอมตัวอยู่ในกรอบวงเก่า เป็นนางข้างครัวอดทนให้สามีทำอะไรกับชีวิตของตัวเองก็ได้-แม้กระทั่งการพาผู้หญิงอื่นเข้ามาอยู่ในครอบครัวเดียวกัน (Newell, 1993)

ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าตัวละครหญิงในเรื่องให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ โซวิสซีร์ (Sovisir) และวารัดะฮ์ (Wardah) ที่ยอมละทิ้งบ้านเกิด มุ่งแสวงหาความสำเร็จในชีวิต โดยเชื่อว่า การศึกษาจะนำพาเธอไปสู่อนาคตที่ดีกว่า โซวิสซีร์ เป็นตัวละครคู่ขัดแย้งกับลีโอนีและกลุ่มเพื่อนในที่ทำงาน เนื่องจากโซวิสซีร์ต้องการพิสูจน์ตนเองให้เป็นที่ยอมรับจากพนักงานในบริษัทและผู้บริหารที่อายุมากกว่าตนเอง คราใดที่โซวิสซีร์อ่อนแอ เธอจะเฝ้าโทษตนเองว่า “ทำตัวเป็นเด็ก หรือทำตัวเป็นผู้หญิงเจ้าอารมณ์ไปได้

ผู้ประพันธ์เล่าย้อนไปถึงปมปัญหาในชีวิตตัวละครจูไวเรียะฮ์ เธอรับรู้ว่าเป็นเด็กกำพร้า ไม่มีทั้งพ่อและแม่ จูไวเรียะฮ์ อาศัยอยู่กับสตรีวัยกลางคน ประกอบอาชีพแม่ค้าขายอาหาร เปิดร้านเล็กๆ ในอำเภอรานา คินาบาลู แม่บุญธรรมทำงานส่งเสียครอบครัวเพียงลำพัง ส่วนสามีของเธอเป็นแค่คนที่นอนเฝ้า ไม่ทำอะไร คอยให้ภรรยาเลี้ยงดูเท่านั้น วันหนึ่งแม่บุญธรรมกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อขยายกิจการแต่ปรากฏว่า การให้ปล่อยสินเชื่อั้นไม่สัมฤทธิ์ผล คนซื้อสินค้าแล้วไม่จ่ายเงินทำให้กิจการการค้าล้มละลาย แม่บุญธรรมรู้สึกว่าการกู้เงินเป็นเรื่องง่ายเลยไม่ได้ระแวงระวัง แม่บุญธรรมของลีโอนีจึงเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจล้มเหลว และนั่นเป็นจุดเปลี่ยนให้ลีโอนีได้รับการเลี้ยงดูจากแม่บุญธรรมซึ่งเป็นมารดาของซัยยิดฮากิม (Azmah Nordin, 2002) ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าในยุคที่รัฐบาลมาเลเซียดำเนินนโยบายทุนนิยมเสรี ประชาชนต่างได้รับการชวนเชื่อให้ร่วมลงทุนเพื่อก้าวทันเศรษฐกิจร่วมกัน ประชาชนชนชั้นกลางระดับล่างที่ผันตัวเองจากเกษตรกรเริ่มมีพฤติกรรมการใช้เงินที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่เห็นจากแม่บุญธรรมของจูไวเรียะฮ์ที่ใช้เงินจับจ่ายซื้อของมาขยายกิจการโดยไม่ทันระวัง เธอจึงกลายเป็นเหยื่อของระบบทุนนิยม (Syumul, 2002: 132-133)

จูไวเรียะฮ์ประสบกับความกดดันหลายอย่าง เธอถูกอบรมจากแม่บุญธรรมคนใหม่ ให้ต้องเป็น ‘Juwairiah memang hebat,’ จูไวเรียะฮ์ที่มีความสามารถ และประสบความสำเร็จ เป็นความฝันของจูไวเรียะฮ์ที่มีต่อตนเองและความคาดหวังของครอบครัว จูไวเรียะฮ์ฝันว่าตนเองนั้นได้รับการขอบคุณจากผู้นำประเทศที่สามารถนำสัญญาณดาวเทียมขึ้นสู่อวกาศได้ และทำให้เธอได้รับคำชื่นชมมากมายจากเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะแม่บุญธรรม (ibu angkat) “*Terima kasih , nak. ” Kata salah seroang pemimpin Negara yang terkemuka kepadaku dan aku sebagai anak angkat wanita bertubuh gempal itu dapat melihat kelopak mata pemimpin Negara itu dikatungi air jernih ”* ขอบใจนะที่ทำเพื่อประเทศของเรา เหมมองเห็นสายตาของผู้นำประเทศและแม่ของเธอที่มีความยินดีกับความสำเร็จและการนำพาชื่อเสียงมาสู่ประเทศ. (Syumul, 2002: 131)⁹³

ผู้ประพันธ์บรรยายฉากของจูไวเรียะฮ์ในสถานะกึ่งหลับกึ่งตื่น สภาพจิตใจของหญิงสาวกำลังต่อสู้กับความรู้สึกของการประคับประคองสถานภาพการเป็นผู้หญิงเก่ง และการเป็นแม่ที่ดี ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบ ‘*Pengait Canggih*’ แทนความกลัว และการสะท้อนภาพแห่งความกดดันในตัวเธอเอง

⁹³ Syumul (2012) Azmah Nordin

“ทันทีที่เธอตื่นจากความฝันอันสยดสยองนั้น ทันใดนั้น “นักร้องหัวมนุษย์.” ก็ครุ่นคิดกับตนเองว่ากำลังเผชิญกับเหยื่อที่ตนเองจะบั่นหัวออกจากร่างกายนั้นแล้ว แต่แปลกใจทำไมเธอจึงรู้สึกเจ็บปวดนัก รวากับตัวเองกำลังเผชิญหน้ากับหัวมนุษย์ที่ดูร้ายและตะกละตะกรามจริงๆ ‘Pengait Canggih’ memikirkan dirinya seperti sedang menghadapi bakal mangsanya yang akan dipisahkan ‘kepala’ daripada jasadnya (Syumul, 2002: 30-31) ⁹⁴

ทันทีที่เครื่องบินลงจอดที่สนามบิน ลีโอเน่เร่งตรงไปยังบ้านพักของเธอ ที่นั่นมีคนที่เธอคิดถึงรออยู่ ฟาติณี เธอเปิดประตูบ้านเข้าไปและฟาติณีกำลังอ่านคัมภีร์อัล-กุรอานและกำลังละหมาดอยู่นั้น เมื่อเธอเปิดประตูเข้าไปลูกสาวของเธอก็ทำเป็นเหมือนไม่เห็นเธออยู่ตรงหน้า ลูกสาวไม่เคยสนใจเธอเลย และไม่เคยถามว่าทำไมแม่ถึงกลับบ้านเร็วกว่าทุกวัน “ตินี” ไม่มีเสียงตอบรับจากลูกสาวทั้งๆ ที่เมื่อก่อนฟาติณีจะตามเธอไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ (Syumul, 2002: 63)

นอกจากตัวละคร จูไวเรียะฮ์ที่เผชิญกับความกดดัน กับภาวะยอดหญิงแล้ว ผู้ประพันธ์นำเสนอความกดดันของคนรุ่นใหม่ ที่ต้องประสบความสำเร็จตั้งแต่อยู่ในวัยหนุ่มสาว โซวิซีร์วิศวกรสาวอายุ 28 ปี ได้รับมอบหมายให้เป็นตัวแทนของบริษัท STT เพื่อไปประชุมกับตัวแทนจากต่างชาติ โซวิซีร์มีความหวังและความภูมิใจในตนเองที่สามารถแสดงศักยภาพให้ทุกๆ คนได้สังเกตเห็น แต่กลับเกิดข้อผิดพลาดร้ายแรงเมื่อเธอให้สัมภาษณ์สื่อต่างประเทศและให้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง จนต้องยุติให้การสัมภาษณ์ในที่ โซวิซีร์เป็นภาพของสตรีในสังคมมาเลย์ยุคใหม่ที่พยายามแสวงหาที่ยืนในสังคม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับโซวิซีร์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนในสังคมมาเลย์ยุคใหม่ต่างก็พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองมีตัวตนขึ้นมา เพราะในสังคม ณ ช่วงเวลาดังกล่าว ผู้คนในสังคมไม่ว่าชายหรือหญิงต่างก็ต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับจากผู้อื่น เพราะการได้รับการยอมรับจากผู้อื่นนั้น ทำให้ผู้คนเหล่านั้นรู้สึกมีคุณค่า และความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่านี้เป็นการเยียวยาจิตใจของผู้คนในยุคที่ปัจเจกบุคคลต้องพึ่งพาตนเอง ผู้คนต้องพยายามสร้างตัวตนให้เป็นที่จับจ้องและสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบแรงงาน การที่บุคคลจะได้รับเลือกให้ทำงานนั้นต้องแสดงออกถึงทักษะและความสามารถที่เหนือกว่าคนอื่น ด้วยเหตุนี้โซวิซีร์จึงตกอยู่ในสภาพของคนที่ได้รับตัวตนในสังคมการ

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ทำงาน เพราะความล้มเหลวในหน้าที่การงานทำให้เธออาจจะตกงาน และทำให้ครอบครัวผิดหวัง เพราะโซวีซีร์เลือกที่จะทิ้งบ้านเกิด เพื่อมาแสวงหาความก้าวหน้าในชีวิต โซวีซีร์ยอมแม้กระทั่งล้มภูมิหลังและครอบครัวของเธอ เพื่อที่จะมีชีวิตเทียบเท่าลีโอนีและคนอื่นๆ

ในช่วงบายนั่นเอง การให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับสัญญาณดาวเทียมขัดข้องของเธอเกิดข้อผิดพลาด โซวีซีร์ไม่อาจทนกับแรงตำหนินั้นได้ ... “ทันใดนั้นก็รู้สึกเศร้าในใจ...คิดถึงแม่ที่อยู่ห่างไกล คิดถึงทุกคนที่อยู่ในหมู่บ้าน...จะต้องห่วงอะไรอีก ในเมื่อพวกเขาอยู่กันดี พลันเธอก็รู้สึกเศร้าอย่างบอกไม่ถูก เจ็บปวดเมื่อต้องต่อสู้กับใจของตัวเอง “หล่อนไม่ยากที่จะเชื่อใจใครได้อีก ไม่เคยแม้แต่จะฝากความหวังไว้กับคนพวกนั้น.... “แสงไฟนีออนที่ด้านหลังนั้นไม่ชวนให้หลงใหลเหมือนเคย ไม่มีอีกแล้วช่วงเวลาแห่งมิตรภาพเมื่อครั้งแรกๆ ทั้งชายและหญิงที่ต่างก็กอดคอเดินไปด้วยกันสู่ถนนสายที่แคบสายนั้น.... “เธอเห็นเงาบ้านอยู่เบื้องหน้า ทำให้นึกถึงแม่อีกแล้ว” (ฉุมูล 2005: 10-12)⁹⁵

โซวีซีร์จึงเป็นตัวละครเอกหญิงซึ่งสะท้อนมุมมองของผู้หญิงยุคใหม่ที่เชื่อว่า ถ้าต้องการประสบความสำเร็จจะต้องเข้มแข็งห้ามอ่อนแอ ความเป็นหญิงคือภาพของความอ่อนแอและเป็นอุปสรรคของความสำเร็จ ถ้าอยากประสบความสำเร็จต้องไม่ปฏิบัติเยี่ยงหญิงสาวที่อ่อนแอเด็ดขาด นอกจากนี้ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนยุคใหม่ถูกหล่อหลอมให้เชื่อว่า เมือง คือ สัญลักษณ์ของความสำเร็จ ทันสมัย คนรุ่นใหม่จึงยอมละทิ้งครอบครัวและหางานทำในเมือง

ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของวีระดะฮ์ หญิงสาวที่ใฝ่ฝันที่จะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เธอเช่าอพาร์ทเมนต์เล็กๆ ตั้งแต่เป็นวิศวกรฝึกหัด จนกระทั่งปัจจุบัน เพื่อนรักของเธอ ลีโอนี กลายเป็นผู้บริหารสตรีที่ประสบความสำเร็จไปแล้ว ส่วนเธอก็ยังมีชีวิตเช่นเดิม วีระดะฮ์ไม่เคยกล่าวโทษโซวีซีร์ที่ได้เลื่อนขั้นเป็นหัวหน้าวิศวกร ซึ่งทำให้โซวีซีร์ได้เดินทางไปต่างประเทศ ทั้งๆ ที่ตำแหน่งนั้นควรเป็นของเธอ โซวีซีร์ยังวัยรุ่น (hijau) และอ่อนกว่าเธอสิบสองปี เพิ่งจะเคยทำงานร่วมกับคนอื่นๆ ไม่กี่ปี และไม่เคยพบเจอความตึงเครียดในการทำงานกับองค์กรใหญ่ๆ มาก่อน วีระดะฮ์ตระหนักดีว่าเพราะอะไร เพราะความผิดพลาดของเธอเอง เพราะเธอเชื่อใจซิมมากเกินไป วีระดะฮ์ยอมรับว่าเธอเสียใจที่ไม่ฟังคำแนะนำของราเกสวารี และยังคงมองเขาในแง่ไม่ดีอีก และเธอยังถูก

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ย้ายให้ไปประจำที่บริษัท STT ที่สถานีโคตยาบูลุดโดยคำสั่งของฮัชซิมอีกด้วย กฎแห่งความสำเร็จที่เธอ เคยวาดหวังไว้ตอนนี้ได้เลือนหายไปจากการทำงานเป็นวิศวกรอิเล็กทรอนิกส์ธรรมดาๆ คนหนึ่ง พ่อของเธอเป็นผู้รักษาความปลอดภัยที่โรงเลื่อยไม้ แม่เป็นแค่ผู้ช่วยหัวหน้าแม่ครัวในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวเลือนหายไปกับการทำงานและการอุทิศตนเองเพื่องานที่เธอทำ ซัลวาน้องสาวของเธอที่กำลังรอสอบ SPM แทบจะไม่ได้ทำอะไรเลย ได้แต่นอนรอคอยข่าวอยู่ที่บ้านเช่าของเธอแบบนั้นเรื่อยมา หลังจากนั้นเป็นปีเธอก็ยอมรับในสิ่งที่ราเกสวาริเคยปรารภกับเธอ เมื่อเธอออกมาเผชิญกับความจริง “ความสามารถและความรู้ที่ฉันมีนั้นไม่ได้มีอะไรใหม่เลย เมื่อเทียบกับวิศวกรคนอื่น ๆ ในบริษัท” (Syumul, 2002: 41, 43)

นอกจากวีระดะฮ์ แล้ว ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพตัวละคร เอริกกา เธอเป็นบุตรสาวของเจ้าของกิจการบริษัทไฮเทค คอมมูนิเคชั่น เอริกกาหนีก้อนไปถึงยังช่วงเวลาและประสบการณ์สมัยยังเป็นวิศวกรฝึกหัดเช่นเดียวกันกับจูไวเรยะฮ์ วีระดะฮ์ และวิศวกรฝึกหัดคนอื่น ๆ ที่บริษัทไฮเทค คอมมูนิเคชั่น ในอดีตจูไวเรยะฮ์เปรียบได้กับวีรสตรีในตำนานที่สามารถต่อกรกับพวกผู้ชายได้ แต่จะมีใครคาดคิด วีรสตรีผู้นั้นจะกลายเป็นคนที่เจียบเฉย และทำหน้าที่แม่ศรีเรือนอยู่เช่นนั้น (Syumul, 2002: 18) ดาโต๊ะบะฮ์ริน บิดาของเธอจะคอยสอนเสมอว่า “อย่าปล่อยให้คนที่ต่ำกว่ามาใกล้ชิดกับเรา มาทำให้เราสบายจนเคยชิน เดียวพวกเขาจะสร้างปัญหาให้กับคุณได้ทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความต้องการของตนเอง และทำให้พวกเขาเริ่มถอยห่างจากเรา “ทำให้เขากลัวเหมือนเห็นงู” “นักล่าหัวมนุษย์ยุคใหม่” “Macam mereka takut kepada ‘Pengait’...Ya, Pengait Canggih’. เอริกกาถอนหายใจ ใครๆ ก็คิดว่าโอกาสที่ดีสำหรับงานที่เธอได้มาทำหน้าที่เป็นผู้บริหารแทนชัยยิด ฮากิมนั้นถือเป็นโชคดี ความจริงแล้วก็ได้ไม่ได้เหมือนอย่างที่คิดไว้ ผู้บริหารอย่างเธอแตกต่างจากจูไวเรยะฮ์อย่างมาก จะรู้หรือไม่ก็ตาม เธอรู้ว่าพ่อของเธอสนับสนุนจูไวเรยะฮ์อย่างเต็มที่ คงเพราะจูไวเรยะฮ์เป็นผู้บริหารที่ดูหน้าเกรงขาม เมื่อพ่อของเธอเสียชีวิต จูไวเรยะฮ์ก็ได้กลายเป็นผู้บริหารบริษัทไฮเทค คอมมูนิเคชั่นทันที (Syumul, 2002: 135-136)

เมื่อการศึกษาและอาชีพมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คน สตรีจึงเชื่อว่าการศึกษาคือปัจจัยสำคัญของตนที่จะมีโอกาสในการทำงาน เมื่อสตรีเหล่านี้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น สตรีต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้ตนเองมีฐานะ มีความมั่นคงทางการเงิน และเป็นอภิสิทธิ์ชนที่มีอำนาจต่อรองทางการเงินกับผู้อื่นมากขึ้น เพราะในยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ สังคมบีบบังคับให้ผู้คนต้องเติบโตด้านรายได้ตามตัวเลข

ทางเศรษฐกิจด้วย ด้วยเหตุนี้ โขวิสิร์จึงถูกกระแสนการพัฒนาทำให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง เพื่อให้มีทางเลือกของตนเองเพื่อจะได้ไม่ต้องพึ่งพาใคร เมื่อมีเงิน มีฐานะก็就不用มีใครมาดูแลเธอ และครอบครัวอีก แต่ในโลกของความเป็นจริง โขวิสิร์กลับถูกแบ่งแยกจากชาติกำเนิดและฐานะทางสังคมจากคนรอบข้างอยู่บ่อยครั้ง

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าสตรีมาเลยในสังคมปัจจุบันเกิดความกดดัน เพราะสิ่งที่รัฐบอกว่าการทำแล้วดี เช่น การศึกษาคืออนาคตที่ดี แต่กลายเป็นภาพลวงตาสำหรับคนยุคใหม่ แม้ว่ารัฐพยายามทำให้สตรีดูเป็นสตรีที่มีการศึกษา ยิ่งเป็นการบีบรัดให้ผู้คนเปลี่ยนแปลงตัวเอง และมุ่งแสวงหาวัตถุมากขึ้น อัมมะฮ์ นูรดิน ยังนำเสนอประเด็นของการที่รัฐและสังคมมุ่งส่งเสริมให้สตรีเปลี่ยนแปลงบทบาทจากแม่ศรีเรือน สู่อุตสาหกรรมที่เก่ง ลีโอนีคือภาพแทนของการเป็นผู้หญิงเก่งในด้านการงาน แต่ในสายตาของคนอื่นๆ กลับมองว่า เธอคือผู้หญิงที่เย็นชา ไร้ความรู้สึก ทำตัวประหนึ่ง นักล่าหัวมนุษย์ (Pengait Canggih) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การเข้ามาของจูไวเรยะฮ์เยียงวีรสตรี ที่สามารถต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม แต่ไม่นานทุกคนก็ได้อันที่ ผู้หญิงคนนั้นซ่อนอะไรบางอย่างไว้ในความเงียบ ทำเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น (Syumul, 2012)

เอริกานีกถึงตอนที่จูไวเรยะฮ์ ทำงานที่ STT โดยไม่รู้สึกรังเกียจอะไรเลย ทั้งๆ ที่บริษัทขาดทุน และจูไวเรยะฮ์ไม่แยแสที่ถูกบิดาของเธอไล่ออกจากที่ทำงานเก่า ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมปัจจุบัน หากผู้หญิงต้องการประสบความสำเร็จต้องกลบซ่อนความอ่อนแอไว้ให้มืดสนิท ผู้หญิงต้องสวมบทบาทที่ดูดี และสามารถเผชิญกับแรงกดดันต่างๆ ได้จึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นสิ่งที่รายงานดัชนีชี้วัดการเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้บอกกล่าวไว้ แต่ในงานวรรณกรรม ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า ภายใต้ความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย สตรีเผชิญกับความทุกข์และความกดดันจากการทำงานมากขึ้น

ผู้ประพันธ์ใช้ สัญลักษณ์ ท้องฟ้าสีดำ (Langit hitam) และก้อนเมฆสีดำ (awan hitam) และอุโมงค์ (Terowong) สะท้อนความทุกข์ความกดดันของสตรีที่ไม่สามารถสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาได้ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ผู้คนกำลังได้รับการเชื่อเชิญให้เฉลิมฉลองความสำเร็จของการที่ประเทศมาเลเซียประสบความสำเร็จก้าวขึ้นเป็นผู้นำเศรษฐกิจในภูมิภาคอาเซียน ผู้ประพันธ์จึงใช้งานเขียนเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นสภาพสังคมในอีกแง่มุมหนึ่ง

ผู้ประพันธ์ได้สะท้อนประเด็นเรื่องค่านิยมทางสังคมที่มีต่อสตรีผ่าน ลีโอนี/จูไวเรียะฮ์ซึ่งเป็นสตรีที่ได้รับการหล่อหลอมด้วยสังคมสองรูปแบบ กล่าวคือ เธอเป็นสตรีที่มีความสามารถ มีการศึกษาสูง มีไหวพริบในการดำเนินธุรกิจ แต่ขาดความสามารถในการระคับประคองชีวิตครอบครัวให้มีความสุขสมบูรณ์แบบตามค่านิยมการมีครอบครัวเป็นสุข พ่อ แม่ ลูกในสังคมมาเลย์ ในขณะที่การงานมั่นคง เธอต้องปฏิบัติตนเป็นลูกสาวที่มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้อุปการะ ต้องเป็นภรรยาที่มีความภักดีและซื่อสัตย์ต่อสามี และเป็นแม่ที่ดีของลูกๆ หากวิถีของเธอด้านใดด้านหนึ่งบกพร่อง เธอก็จะได้รับการตำหนิหรือติฉินนินทาอย่างรุนแรงทั้งจากครอบครัวและผู้คนรอบข้าง สตรีในสังคมที่เริ่มพัฒนาอย่างประเทศมาเลเซีย ต้องดำรงบทบาทให้ได้ทั้งสองประการ ต้องใช้ความอดทน บากบั่น และอดสาหะอย่างยิ่ง เพื่อจะสามารถดำรงชีพได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตามระเบียบกฎเกณฑ์สังคมที่ล้อมกรอบสตรีไว้ ดังตัวอย่าง

“จูไวเรียะฮ์ ชาวที่ฉันได้ยืมมานั้นจริงหรือเปล่า” วัรตะฮ์ถามด้วยความเห็นใจ

“ ฮี! อย่าไปสนใจ ก็แค่ข่าวลือ!”

“ทำไมเธอไม่ขอหย่าจากสามีล่ะ จูไวเรียะฮ์”

“เพื่ออะไร”

“เพื่อความสุขในชีวิตไง...บางที...เธอและลูกๆ จะมีความสุขมากกว่านี้”

“วัรตะฮ์สำหรับฉันแล้ว ปัญหาแค่นั้น ถ้ามันเป็นจริง มันก็แค่เรื่องไร้สาระเท่านั้น...ก็แค่นั้น...จูไวเรียะฮ์รำพึงด้วยดวงหน้าที่หม่นเศร้า ยิ่งกว่านั้น ฉันไม่ได้แค่เข้มแข็งเพื่อจะเริ่มต้นชีวิตใหม่เท่านั้น ฉันต้องแข็งแกร่งเพื่อความก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต”

“แม้ว่าผู้ชายคนนั้นจะทำให้ชีวิตของคุณตกต่ำลงอย่างนั้นหรือ”

“เออะ ไม่ใช่เพราะผู้ชายคนนั้นหรอก” ฉันไม่สงสัยใดๆ ฉันไม่คิดมากหรอก ผู้ชายก็เหมือนกันหมดแหละ

“ยกเว้น ซัยยิด ฮากิมใช่ไหม” วัรตะฮ์หยอกเย้าเพื่อน

“ใช่ ยกเว้นเขาคนนั้น” แต่ผู้ชายส่วนใหญ่ มีอีโก้สูงเกินไปในทุกๆ เรื่อง จนไม่ยอมรับความพ่ายแพ้ จูไวเรียะฮ์ประกาศกร้าว “และในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว ที่มีจิตใจ ฉันพยายามอย่างยิ่งและพร้อมที่จะประนีประนอมหรือไม่ก็ยอมละทิ้งความต้องการของตัวเอง ถ้าไม่ใช่ฉันแล้วใครจะเห็นอกเห็นใจเขา” ฉันเป็นผู้หญิงที่เข้มแข็ง จูไวเรียะฮ์กล่าวด้วยความขมขื่น

“แม้ว่าเธอจะปราศจากคนรักใช่ไหม” (ณุมูล, 2010: 43-44)⁹⁶

⁹⁶ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

ภาวะสมัยใหม่ทำให้ผู้คนในประเทศมาเลเซียเกิดภาวะความไม่มั่นใจและไม่มั่นคงทางอารมณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ความกังวล (anxiety)” ที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมรูปแบบใหม่ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงจากสภาพสังคมที่เน้นภาคอุตสาหกรรมสู่สังคมที่เน้นการขับเคลื่อนทางนโยบายและเศรษฐกิจในรูปแบบสังคมอุตสาหกรรม ประเทศมาเลเซียในช่วงปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา รัฐได้ริเริ่มนโยบายเศรษฐกิจใหม่ เพื่อมุ่งหวังให้ประเทศมาเลเซียเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ และปฏิรูปสังคมจากสังคมที่เน้นภาคการผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรสู่การเป็นผู้นำภาคอุตสาหกรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อภาคเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ วิถีชีวิตของผู้คนก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

นวนิยายเรื่อง *ฉมุล* ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นภาวะของตัวละครเอกหญิง ลีโอนี/จูไวเรียะฮ์ที่ตกอยู่ในสภาวะสับสนในตัวเอง การที่ลีโอนีจะมีตัวตนในสังคมยุคใหม่ที่มนุษย์ต้องมีการแข่งขันกันไม่ว่าหญิงหรือชายเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน ดังนั้นลีโอนีจึงต้องสร้างเกราะป้องกันตนเองอยู่ตลอดเวลาเมื่ออยู่ต่อหน้าผู้อื่น เพื่อป้องกันภัยคุกคามที่มาจากสิ่งแวดล้อมและบุคคลภายนอก เกราะป้องกันนี้ทำให้ลีโอนีรู้สึกมั่นคงและเชื่อมั่นว่าอนาคตของเธอจะดีตามมาและสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรคต่างๆ ได้ ดังตัวอย่างเช่น

หล่อนั่งลงตรงที่นั่งริมหน้าต่าง มองไปยังแสงสว่างที่ลอดมาทางปีกเครื่องบิน แสงนั้นลวดลางอย่างรวดเร็ว ภาพของผู้บริหารบริษัท STT กลายเป็นภาพของนักล่าหัวมนุษย์ยุคใหม่ซึ่งกำลังยั้มเยาะอยู่ตรงนั้น ซัยยิด ฮากิม ผู้อำนวยการระดับสูงของบริษัทผู้ซึ่งทรงอิทธิพลมากที่สุด ทุกคนต่างก็ให้ความยำเกรงแก่เขาผู้นั้น แต่กลับเธอแล้ว เขาคือคนที่เข้าใกล้เธอแล้วทำให้เธอรู้สึกปั่นป่วนมากเหลือเกิน แปลกใจนัก เมื่ออยู่ต่อหน้าคนมากมาย เขาก็ดูเคร่งขรึมกลับหัวเราะอย่างมีความสุข ดูฟาเอชะฮ์ลี เขาก็เป็นผู้บริหารเหมือนกัน ชายผู้นี้อายุ 50 ปี แต่ใครๆ กลับเรียกเขาว่า วิทยูโบรณ แม้ภายนอกเขาจะแลดูทรงภูมิก็ตาม พวกผู้ชายเหล่านี้หูดตาแพรวพราวเหลือเกิน ใครคือจูไวเรียะฮ์ แล้วใครคือลีโอนี พวกเขาผู้บริหารบริษัท STT เหมือนกลุ่มก้อนอุกาบาตที่ล่องลอยมาทุกทิศทุกทางผ่านท้องฟ้าและก้อนเมฆสีดำพุ่งเข้ามาหาเธอ ทันใดนั้นก็ปรากฏภาพของจูไวเรียะฮ์ คนที่ตัดสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนทุกคนกรีดร้องอยู่เบื้องหน้า พลันก้อนเมฆสีดำก็มลายภาพในความคิดของเธอให้จางหายไป ชั่วครู่เธอก็กลับสัมผัสความเคลื่อนไหวของจูไวเรียะฮ์ที่เดินทางทางเดินระหว่างเครื่องบินไปมา เมื่อใดที่เธอเห็นจูไวเรียะฮ์ ทำไมเธอถึงรู้สึกตื่นเต้นและมีพลังบางอย่างกับ

ความรู้สึกฉงนใจที่เกิดขึ้นมาอย่างฉับพลัน เหมือนได้รับพลังมากมายมหาศาลจากจูไวเรียะฮ์ (Syumul, 2002: 28-30)⁹⁷

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ประพันธ์นำเสนอเหตุการณ์เมื่อครั้ง ลีโอนีต้องเดินทางจากต่างประเทศเพื่อกลับมาแถลงข่าวเรื่องข้อขัดข้องของระบบสัญญาณดาวเทียมบนภูเขาคินาบาลู การเดินทางกลับบ้านเกิดในรัฐซาบะฮ์นั้นทำให้ลีโอนีวิตกกังวลอย่างมาก เพราะการกลับไปครั้งนี้ ลีโอนีต้องเผชิญกับปัญหาในที่ทำงาน และปัญหาในครอบครัวที่เธอยังไม่มีเวลากลับไปสะสาง ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องโดยการนำเสนอตัวละครและเงาสะท้อนของตัวละครสนทนากันเอง เพื่อให้ตัวละครเอกได้สะท้อนความรู้สึกข้างในจิตใจออกมา เนื่องจากลีโอนีนั้นเป็นภาพของสตรีที่ประสบความสำเร็จ เธอจึงไม่สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริงออกมาได้ เพราะจะทำให้เสียการปกครองได้ จากการบรรยายภาพของตัวละครเอกหญิงลีโอนีสะท้อนให้เห็นวิถีของสตรียุคใหม่ที่ต้องสร้างสิ่งที่ห่อหุ้ม (cocoon) ตัวตนที่แท้จริงไว้ และต้องแสดงออกหรือปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความปรารถนาของตนเองมากกว่าสตรีในอดีต ทั้งนี้เพราะสังคมในยุคปัจจุบัน ผู้คนต้องแข่งขันและช่วงชิงโอกาสให้กับตนเอง และบางครั้งต้องสวมหน้ากากเข้าหากันเพื่อผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก

นวนิยายเรื่องนี้จึงสะท้อนให้เห็นกลไกทางจิตวิทยาของผู้คนยุคใหม่ที่เกิดความรู้สึกไม่มั่นคง และมีแต่ความกังวลต่อการแสดงออกกับผู้คนตรงหน้า ผู้คนจะรู้สึกถึงความเป็นอื่นตลอดเวลา และจำต้องสร้างเงาหรือสิ่งเสมือนขึ้นมาทดแทนตัวตนจริง เพื่อให้การกระทำบางอย่างของตนเองไม่กลายเป็นความผิดติดตัว โดยเฉพาะลีโอนีจะผลัดตัวตนและชาติกำเนิดของตนเองไว้เบื้องหลัง และสร้างภาพของจูไวเรียะฮ์ทดแทนความอ่อนแอที่มีอยู่ในจิตใจ การกดทับความอ่อนแอ ความกลัวและความกังวลกับสิ่งที่ลีโอนีเผชิญอยู่นี้เป็นความพยายามของบุคคลที่ปกปิดความผิด หรือความไม่เชื่อมั่นของตัวเองเพื่อที่จะกลายเป็นคนที่มั่นใจในสายตาของผู้อื่น และทำให้ตนเองประสบความสำเร็จและมีตำแหน่งแห่งที่ในสังคม ภาวะสมัยใหม่ผลักดันให้ผู้คนต้องมีตำแหน่งแห่งที่ชัดเจน เพราะคนยุคใหม่มักต้องการการยอมรับจากผู้คน เพราะในสังคมที่ต่างคนต่างแสวงหาความสำเร็จในชีวิต ย่อมจะมีภาวะที่เรียกว่าถูกกลืนมากยิ่งขึ้น ปัจเจกบุคคลจึงพยายามสร้างเงาหรือตัวตนเสมือน ดังที่ปรากฏในนวนิยายนี้สะท้อนให้เห็นตัวตนของสตรีมาเลย์ยุคใหม่ที่ไม่สามารถแสดงจุดยืนของตนเองได้ (Giddens, 1992)

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

อัมมะธ นูรดินจึงนำเสนอให้เห็นว่า สตรีมาเลย์ในปัจจุบันมีความแตกต่างกับสตรีมาเลย์ในอดีตอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพที่ต้องแสวงหาความสำเร็จในชีวิต และต้องละทิ้งรูปแบบชีวิตดั้งเดิมที่สตรีต้องให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นอันดับหนึ่ง บัดนี้ สตรีมาเลย์ต้องลงสนามแข่งเพื่อช่วงชิงความเป็นที่หนึ่งร่วมกันกับบุรุษในสังคม อย่างไรก็ตามก็ดีที่ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า แม้สังคมมาเลย์จะเปิดโอกาสให้สตรีมาทำงานนอกบ้าน และได้รับโอกาสที่จะประสบความสำเร็จเช่นเดียวกันกับบุรุษก็ตาม มายาคติที่ว่าสตรีมีโอกาสดูแลและได้รับสิทธิอันเท่าเทียมในพื้นที่สาธารณะเช่นเดียวกับบุรุษ กลายเป็นมายาภาพที่ลวงให้สตรีต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อรับใช้ระบบทุนนิยมมากกว่าเป็นการส่งเสริมสิทธิสตรี ซึ่งพิจารณาได้จากน้ำเสียงของตัวละครที่แสดงออกถึงความวิตกกังวลกับบทบาทหญิงแกร่งที่ได้รับ ลีโอนีกลับไม่รู้สึกรอคอยใจและรู้สึกอ่อนแอทุกครั้งที่ต้องทำงานร่วมกันกับบุรุษ

ต้องพัก ต้องนอน ลีโอนีให้กำลังใจตัวเอง หล่อนต้องพักผ่อนให้มากๆ เพราะอีกไม่กี่นาที่ข้างหน้า เครื่องก็จะลงจอดที่สนามบินโคตาคินาบาลูแล้ว ซ้ำยังต้องใช้เวลาอีกสองชั่วโมงกว่าจะไปถึงบนยอดเขาคินาบาลู เพื่อไปสัมมนาที่ CTC และต้องกลับบ้านเพื่อถามข่าวคราวของฟาริต สามี และฟาตินีลูกสาวฝาแฝดคนโต เอาไว้ค่อยกลับมาคิดอีกทีว่าจะทำอย่างไรกับชีวิต พักก่อนเพื่อให้ร่างกายและจิตใจพร้อมสู้กับทุกสิ่ง ทันใดนั้นหล่อนก็เอนตัวไปที่หน้าต่างเครื่องบิน โดยไม่คิดเลยว่าตนเองจะต้องตกอยู่ในฝันร้ายอันแสนยาวนาน

เมื่อตื่นจากความฝันอันสยดสยองนั้น ทันใดนั้น “นักร้องหัวมनुษย์.” ก็ครุ่นคิดกับตนเองว่ากำลังเผชิญกับเหยื่อที่ตนเองจะบั่นหัวออกจากร่างกายนั้นแล้ว แต่แปลกใจทำไมเธอจึงรู้สึกเจ็บปวดนัก ราวกับตัวเองกำลังเผชิญหน้ากับนักร้องหัวมनुษย์ที่ดุร้ายและตะกละตะกลามจริงๆ มีบางอย่างผิดปกติกับอากาศรอบๆ ตัวเธอ มันเกิดอะไรขึ้นกันแน่ (ณุมูล, 2002: 30-31)⁹⁸

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นอัตลักษณ์ของสตรีในสังคมมาเลย์ยุคใหม่ที่เผชิญกับแรงกดดันของการพัฒนาประเทศ และค่านิยมดั้งเดิมที่คาดหวังให้สตรีเป็นแม่ศรีเรือนควบคู่ไปกับการทำงาน ซึ่งสตรีต้องเผชิญกับภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก อีกทั้งยังสะท้อนภาพของผู้คนยุคใหม่ เช่นลีโอนี สตรียุคใหม่ซึ่งไม่สามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนเองได้อย่างแท้จริง จนเกิดภาวะความสับสนในอัตลักษณ์ของตนเองว่าควรจะมีชีวิตเช่นไร

⁹⁸ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

4.3 “เหลียวหลัง แลหน้า” สื่อนาटकการนิยามความหมายของสตรีในสังคมร่วมสมัย

รูปแบบการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจนี้ส่งผลให้เกิดปัญหาระหว่างภาค ชนชั้น และเพศภาวะในสังคมมาเลยให้มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในระดับครอบครัว สตรีในสังคมยุคใหม่ถูกปิดบังซ่อนเร้นหยาดเหงื่อแรงงานแห่งความสำเร็จ บางกลุ่มถูกขับเคื้อนให้เข้าสู่ภาคแรงงาน และเข้าสู่กระบวนการแห่งการพัฒนา สตรีในพื้นที่ชนบทต้องอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่เมืองมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสตรีเป็นผลพลอยได้ของการพัฒนา ถูกเหมารวมเป็น “แรงงานภาคเกษตรหรืออุตสาหกรรม” และถูกปฏิบัติให้ได้รับผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียม

ซูรินะฮ์ ฮัชซัน วิพากษ์นโยบายรัฐที่ผลักดันให้ผู้คนในสังคมเกิดการแข่งขันเพื่อเป็นที่หนึ่งในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ มายาคติของการเป็นผู้หญิงเก่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และการตกเป็นเหยื่อของการพัฒนา ทั้งๆ ที่บทบาทที่สำคัญของสตรีในสังคมในฐานะผู้สร้างเศรษฐกิจนั้นกลับไม่ได้รับความใส่ใจ ซูรินะฮ์ ฮัชซัน นำเสนอภาพของวิถีชีวิตสตรีชนชั้นกลางในพื้นที่ชนบท อพยพมาสู่พื้นที่เมืองเพื่อแสวงหาอาชีพที่มั่นคงต่อครอบครัว สตรีในสังคมมาเลยเริ่มเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการทำหน้าที่แม่ และภรรยาในพื้นที่บ้าน สู่การเป็นผู้หญิงเก่งที่มีความสามารถในหน้าที่การงาน ผู้ประพันธ์วิพากษ์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสถานภาพสตรีในแง่ที่ว่า สังคมควรให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมในความมั่งคั่งและได้รับการปฏิบัติบนพื้นฐานของความเท่าเทียมทางเพศ ผู้ประพันธ์ยังเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนของสังคมยอมรับว่า การที่สตรีทำหน้าที่แม่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ สตรีควรใช้บทบาทและสถานะความเป็นแม่นี้ยกระดับตนเอง ได้เท่าเทียมกับอาชีพอื่นๆ ในสังคม

ซูรินะฮ์ ฮัชซันสะท้อนภาพของการที่สตรียุคใหม่ที่ไม่อาจแสดงบทบาทความเป็นแม่ได้อย่างเต็มที่เหมือนเช่นก่อน จนทำให้บทบาทความเป็นแม่นี้ไม่อาจเชื่อมโยงสู่ลูกสาวในรุ่นต่อๆ ไปได้ ทิศทางของสังคมที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ทำให้ผู้คนในสังคมเมื่อเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว การที่ปัจเจกบุคคลไม่สามารถเชื่อมโยงตนเองกับอดีตได้ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้คือภัยเงียบของสตรีรุ่นใหม่ เมื่อภาวะไร้รากนั้นเริ่มปรากฏในสังคม สิ่งที่จะเกิดตามมาคือจริยธรรมของผู้คนที่เริ่มเสื่อมถอย เกิดการแก่งแย่งแข่งขันการไม่ให้เกียรติกันในสังคม ดังที่จะอภิปรายต่อไป

4.3.1 แม่-ลูกสาว: สายสัมพันธ์ที่พราเลือน ในรวมบทกวี *ฝาคลี้น นาวาชีวิต*

รวมบทกวีเรื่อง *ฝาคลี้น นาวาชีวิต (Facing the Harbour)* ผลงานของซูรินะฮ์ ฮัชซันนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสตรีใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ การนำเสนอและวิพากษ์ความย้อนแย้งระหว่าง

จารีตและนโยบายรัฐ ทั้งนี้ผู้ประพันธ์เสนอว่าหลักคำสอนในศาสนาอิสลามจะเป็นอาภรณ์ที่จะปกป้องสตรีจากภาวะสับสนและไร้ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ประการถัดมา ผู้ประพันธ์ในฐานะกวีผู้ผลิตผลงานวรรณกรรมเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้กับสตรีในสังคมยุคใหม่ที่ต้องแบกรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และทำให้บทบาทและสถานะของสตรีในฐานะแม่ และลูกสาวเปลี่ยนแปลงไปจนผู้ประพันธ์รู้สึก ว่า สตรีมาเลยควรพิจารณาและทบทวนบทบาทของการเป็นสตรียุคใหม่ เพราะการไหลบ่าของกระแสทุนนิยมในประเทศ ทำให้ทั้งสตรีและบุรุษต้องแสวงหาทุนเพื่อยังชีพมากขึ้น (Zurinah Hassan, 2010)

ซูรินะฮ์ ฮัสซัน นำเสนอปัญหาของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคมหลังปี ค.ศ. 1999 ที่แนวคิดวิสัยทัศน์ 2020 เริ่มส่งผลต่อวิถีของประชาชนทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท แม้ว่าวิสัยทัศน์ 2020 จะเป็นเข็มทิศในการกำหนดอนาคตประเทศ และเป็นความหวังของผู้คนยุคปัจจุบัน ผู้ประพันธ์กลับมองว่าปัญหาครอบครัวเดี่ยวเริ่มปรากฏมากขึ้น ปัญหาของความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวจึงกลายเป็นประเด็นที่ผู้ประพันธ์นำเสนอในรวมบทกวีเรื่อง *เล่าเรื่องในเรื่องเล่า* ซึ่งผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า บทบาทของแม่ที่เคยทำหน้าที่หัวหน้าครัวเรือนจำต้องละทิ้งบทบาทนี้ไว้ และสวมบทบาทของสตรีที่ต้องประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานซึ่งกระทบกับสถาบันครอบครัวอย่างมาก ดังที่จะวิเคราะห์ต่อไป

บทกวีเรื่อง “บันทึกถึงซิติ” และ “คิดถึงแม่” นำเสนอเรื่องราวความสัมพันธ์ของแม่และลูกสาวในบริบทของอะดัตในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป “บันทึกถึงซิติ” กล่าวถึงสายใยความรักของแม่และลูกสาวในสังคมยุคใหม่ของมาเลย์ ซูรินะฮ์กล่าวว่า การให้กำเนิดบุตรของผู้เป็นแม่นั้น แม่ต้องทำหน้าที่ดูแลลูกให้เป็นคนดี แต่แม่ในยุคปัจจุบันไม่สามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างเต็มที่ และไม่อาจเป็นแม่ในอุดมคติตามความคาดหวังของสังคมได้

ซูรินะฮ์ ฮัสซัน สะท้อนให้เห็นวิถีของแม่ในสังคมมาเลย์ยุคที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับตัวเลขทางเศรษฐกิจ แม่/สตรีไม่อาจทำหน้าที่แม่ศรีเรือน ดูแลลูกในบ้านของตนเอง แม่ยุคใหม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทั้งลูกไว้ที่สถานเลี้ยงดูเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่ในสังคมเมือง การละทิ้งหน้าที่แม่ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมามากมาย ซูรินะฮ์ สะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนในปัจจุบัน โดยเฉพาะลูกสาวไม่อาจจะเรียนรู้ความเป็นกุลสตรีที่ดีจากแม่ได้ แต่ต้องเรียนรู้จากการดำเนินชีวิตในแง่มุมที่ผิดพลาดจากแม่ ซึ่งไม่ตรงกับ อะดัตที่กล่าวว่า แม่คือลูกสาว และลูกสาวคือแม่ที่ดี

*เมื่อแม่ให้กำเนิดลูกมานั้น เป็นการเกิดของแม่อีกครั้ง
ลูกคือสิ่งที่มีหัตถ์จรรยาที่สุดในชีวิตของแม่*

ไอ้ ลูกรัก ลูกทำให้แม่อัครรรยใจยิ่งนัก
 แม่ต้องขอโทษลูกด้วย ที่ทำให้ลูกต้องเกิดมาบนโลกใบนี้
 และแม่ก็มีอาจให้คำสัญญาใดๆ
 หน้าที่ของแม่ที่มีต่อลูกในวันนี้คือการที่ลูกจะได้เรียนรู้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับแม่
 ลูกจงจำไว้เถิดว่า ชื่อที่แม่มอบให้ลูกนั้นคือสมบัติอันล้ำค่าที่แม่มอบให้ และด้วยพระ
 เมตตาของพระองค์ จะเป็นเกราะคุ้มครองให้ลูกพ้นจากอันตรายทั้งปวง
 ไอ้ลูกรัก เราเป็นเพียงสิ่งที่เล็กที่สุดเมื่อเทียบกับสรรพสิ่งในโลกจากพระผู้สร้าง
 จงเป็นคนที่ย่อนน้อมถ่อมตน ไอ้ลูกรัก การให้กำเนิดเจ้าคือการเกิดใหม่ของแม่
 (ฝาคลีน นาวาชีวิต, 2010: 55)⁹⁹

ดังที่ซูรินะฮ์ได้กล่าวในบทกวี ว่า *Giving birth to you my child is like being born again* กล่าวคือ การทำหน้าที่แม่เหมือนได้เกิดใหม่อีกครั้ง หากพิจารณาในแง่ของความหมาย อาจจะสื่อถึงการทำหน้าที่ของแม่คือหน้าที่ๆ ยิ่งใหญ่ที่สุดของผู้หญิง แต่ในประโยคที่กล่าวในวรรคกลางของบทกวี / *feel I ought to apologize for dragging you into this world and not able to promise anything except some lessons from my own mistakes* แสดงให้เห็นว่า การทำหน้าที่ความเป็นแม่ที่ตื้นตันผิดไปจากจารีตดั้งเดิมของสังคม เนื่องจากสังคมที่มุ่งให้ผู้คนต้องแสวงหาความมั่งคั่งในชีวิต แม่จึงไม่ได้ทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรให้เติบโตใหญ่ตามแบบฉบับได้อีกต่อไป บุตรสาวต้องแสวงหาความเป็นสตรีในแบบที่สังคมปัจจุบันคาดหวัง และอาจจะละทิ้งหน้าที่การดูแลลูก เช่นที่แม่ในสังคมปัจจุบันกำลังประสบ และนั่นคือความผิดพลาดของการเป็นผู้หญิงตามความคาดหวังของสังคม

แม้ว่าสังคมมาเลยจะเข้าสู่ยุคของการพัฒนา และเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจแล้วก็ตาม ซึ่งดูเหมือนว่าสตรีมุสลิมมาเลยจะมีสิทธิและเสียงในการนิยามตนเองมากขึ้น แต่สตรีมาเลยยังคงต้องนิยามตนเองผ่านค่านิยมของสังคม กล่าวคือ จะต้องเป็นทั้งแม่ที่ดี และผู้หญิงเก่ง สตรีจึงไม่มีโอกาสในการนิยามตนเองได้อย่างแท้จริง สตรีไม่สามารถเลือกบทบาทของตนเองได้อย่างเสรียิ่งกว่าในอดีต เนื่องจากรัฐปรับเปลี่ยนสถานะและบทบาทของสตรีให้เป็นพลเมืองที่สร้างประโยชน์ให้กับสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม โดยมุ่งพัฒนาให้

⁹⁹ *Facing the Harbour* (2010) Zurinah Hassan

ประชากรรุ่นใหม่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาฝีมือแรงงาน ดังที่ เวเดนฟิลด์ และ นิโคลสัน (Weidenfeld & Nicolson) นำเสนอจุดเริ่มต้นของนโยบายเศรษฐกิจใหม่ไว้ว่า

ในยุคที่รัฐบาลมาเลเซียดำเนินนโยบายเศรษฐกิจใหม่ รัฐบาลมาเลเซียดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่แรงงานฝีมือชาวมาเลย์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบสำคัญของจุดเริ่มต้นนโยบายเศรษฐกิจใหม่ของประเทศมาเลเซีย จากอดีตสังคมมาเลย์ที่ให้สิทธิ์ลูกชายของเหล่าข้าราชการเข้าถึงระบบการศึกษาที่ดีและมีมาตรฐาน ภายใต้นโยบายเศรษฐกิจใหม่นี้เอง รัฐเริ่มให้ความสำคัญกับประชาชนชาวมาเลย์ที่อยู่ในพื้นที่ชนบทมากขึ้น และส่งเสริมให้ได้รับการอบรมรอบด้าน โรงเรียน และครูผู้สอนล้วนเป็นบุคลากรที่มีความสามารถ เพื่อที่จะพัฒนาให้กลุ่มภูมิบุตรนั้นมีการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เริ่มมีการให้ทุนการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมจนถึงมหาวิทยาลัยเพื่อศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้รัฐบาลผลักดันให้กลุ่มภูมิบุตรมีความเชี่ยวชาญด้านวิชาการและสายอาชีพ อาทิเช่น แม้จะเป็นช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ก็ยังได้รับการฝึกฝนและอบรมอย่างดี (Weidenfeld & Nicolson, p.12)

เวเดนฟิลด์ และนิโคลสัน นำเสนอให้เห็นนโยบายรัฐที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาฝีมือแรงงานทั้งชายและหญิง โดยรัฐกล่าวอ้างว่านโยบายดังกล่าวจะทำให้คุณภาพชีวิตของชนชั้นกลางยุคใหม่ดีขึ้น มีเสรีภาพมากขึ้น “บันทึกถึงซีดี” กลับนำมาเสนอให้เห็นภาพที่ย้อนแย้งกับสภาพสังคมยุคใหม่ จากประโยคที่ว่า “แม่ต้องขอโทษลูกด้วย ที่ทำให้ลูกต้องเกิดมาบนโลกใบนี้ และแม่ก็มีอาจให้คำสัญญาใดๆ หน้าที่ของแม่ที่มีต่อลูกในวันนี้คือการที่ลูกจะได้เรียนรู้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับแม่”

ซูรินะฮ์ ฮัซซันนำเสนอการเปลี่ยนแปลงของสังคมมาเลย์จากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม การดำรงบทบาทของการเป็นแม่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สภาพสังคม ณ ห้วงเวลาปัจจุบัน สังคมมาเลย์กลายเป็นสังคมที่เร่งรีบ ผู้คนต่างดิ้นรนทำงานเพื่อหาเลี้ยงปากท้องให้ได้ในแต่ละวัน ทำให้แม่ที่เคยทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร ต้องละทิ้งบทบาทเดิมสู่การทำงานรับใช้ประเทศชาติ กลุ่มสตรีชนชั้นกลางใหม่นี้แม้จะได้รับการรับรองจากรัฐว่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต กลับมีคุณภาพชีวิตที่ลำบากกว่าในอดีต เพราะไม่อาจทำหน้าที่แม่ที่สังคมคาดหวังได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งการที่รัฐไม่ได้ให้ความสำคัญของการทำหน้าที่แม่ของสตรีชนชั้นกลางมากเท่าที่ควร และแทบไม่เคยแสดงให้เห็นว่าสตรีคือกลุ่มคนที่มีส่วนในผลกำไรแห่งการพัฒนา สตรีต้องละทิ้งพื้นที่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่อันปลอดภัยของกลุ่มสตรี ต้องออกมาเผชิญโลกภายนอก จำต้องละทิ้งการทำหน้าที่ดูแลครอบครัว และการให้ความรักความอบอุ่นกับบุตรและธิดา สู่งานทำงานในโรงงาน

อุตสาหกรรม และได้รับค่าจ้างต่ำ ผู้ประพันธ์นำเสนอว่าสังคมควรตระหนักถึงการมีอยู่ของสตรีกลุ่มชนชั้นแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากสังคม และสังคมควรจะทำให้การเอาใจใส่และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีกลุ่มนี้ด้วย เนื่องจากกลุ่มแรงงานสตรีเหล่านี้คือฐานความสำเร็จของประเทศ

ซูรินะฮ์ ฮะซัน จึงใช้บทกวีเป็นการถ่ายทอดให้เห็นว่าสตรีมาเลยในยุคปัจจุบันกำลังต่อรองกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการดำรงตนภายใต้ความคาดหวังของสังคมของการทำหน้าที่แม่ที่ดี เพียงแต่การทำหน้าที่แม่ที่ดีเปลี่ยนแปลงไป คือแม่ที่ดีจะต้องหาเลี้ยงครอบครัวให้อิ่มท้อง แม่ที่ดีจะต้องส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาที่ดี ในเวลาเดียวกันต้องอบรมบุตรธิดาให้มีศีลธรรมและจริยธรรมอันดีไปพร้อมๆ กัน ในบทกวีเรื่อง “คิดถึงแม่” สะท้อนให้เห็นถึงการที่สตรีไม่สามารถดำรงสถานะแม่และลูกสาวที่ดีได้ เพราะสตรีชนชั้นกรรมมาชีพถูกกดดันให้ปรับเปลี่ยนสถานะไปสู่การเป็นชนชั้นกลางใหม่ สตรีถูกเร่งให้ทำงานเพื่อบริโภคสินค้าที่ตนเองผลิต การทำงานหาเช้ากินค่ำทำให้สตรีในสังคมมาเลยยุคอุตสาหกรรมใหม่ต้องออกจากบ้าน หรือกัมปง มาแสวงหางานทำในเมือง สตรีต้องสลัดภาพหญิงที่อ่อนหวานนุ่มนวล สวมบทของสตรีที่จำต้องเข้มแข็ง และเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการเป็นสตรีที่ทำเพื่อครอบครัว และส่งผลต่อเศรษฐกิจของบ้านเมือง ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าสังคมยุคปัจจุบัน ผู้คนมุ่งแสวงหาชีวิตที่เพียบพร้อม พยายามที่จะรักษาสมดุลชีวิตและตอบโต้ความต้องการชีวิตด้วยการนิยมวัตถุมากขึ้น และละทิ้งคุณค่าดั้งเดิม ดังนั้น สตรีมาเลยในปัจจุบันจำต้องลดทอนคุณค่าของค่านิยมดั้งเดิม และลดทอนบทบาทความเป็นแม่ภายใต้โศกเศร้า ซึ่งส่งผลให้สภาพครอบครัวเกิดความห่างเหินกันมากขึ้น อย่างไรก็ตามที่ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ของแม่และลูกสาวในสังคมอุตสาหกรรมยังคงดำรงอยู่ แต่อาจจะแตกต่างจากความสัมพันธ์ของแม่และลูกสาวในสังคมเกษตรกรรม ดังบทกวีที่สรุปความได้ดังต่อไปนี้

แม่จ๋า ถ้าลูกยังไม่กลับบ้าน ได้โปรดอย่าทวงถามถึงความรักในวันพรุ่งนี้ที่ช่างเป็น
คำขอที่ดูจะยากเย็น ลูกได้ลืมแม่ชื่อของตัวเอง ความสัมพันธ์ระหว่างลูกและแม่ก็ช่าง
ห่างไกล เพราะสายใยแห่งรักที่ยังคงมีให้กันไม่เสื่อมคลาย ทำให้ลูกมีอาจสะกดกันหยาด
น้ำตา (ฝ่าคลื่น นาวาชีวิต, 2010: 85)¹⁰⁰

ในบทกวีทั้งสองเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของสตรีมาเลยที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดาโต๊ะ ดร. ซูรินะฮ์ ฮะซันมีความเชื่อว่าการดำรงบทบาทความเป็นแม่ที่ดี

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน ดูเพิ่มเติมที่ภาคผนวก

นั่นเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้บุตรที่กำลังโตสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีได้ แต่การจะดำรงความเป็นแม่ภายใต้อดีต หรือค่านิยมอย่างเคร่งครัดนั้นอาจจะไม่สามารถปฏิบัติได้เต็มที่ในสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาและผลักดันให้สตรีออกมาทำงานนอกบ้าน ส่งผลทำให้สตรีอยู่ในสภาวะที่เป็นทุกข์ เพราะไม่สามารถเป็นแม่ที่ดีดังที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากคำสอนของผู้คนในอดีตได้

4.3.2 บทบาทของสตรีและสายสัมพันธ์ครอบครัวที่ถูกกลทอนในบทกวี *เล่าเรื่องในเรื่อง*

เล่า

รวมบทกวีเรื่อง *เล่าเรื่องในเรื่องเล่า (Cerita dalam Cerita)* ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 2014 บทกวีของซูรินะฮ์ ฮัสซัน เรื่อง *Cerita tanpa Nostalgia* หรือ “เรื่องเล่าที่ไม่ปรากฏความหลัง” นำเสนอสภาพสังคมมาเลย์ยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพครอบครัวยุคใหม่ ที่สตรีและบุรุษมุ่งแสวงหาความมั่นคงในชีวิต อันเนื่องมาจากการเร่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประเทศมาเลเซียก้าวสู่การเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย ความเป็นอยู่ของผู้คนในครอบครัว วิถีของผู้คนในกัมปง และเรื่องราวของผู้คนในเมือง และเรื่องราวที่เกิดขึ้นในบ้านเมือง

นอกจากนี้แล้วเรื่องราวในบทกวียังกล่าวถึงความกังวลของคนรุ่นเก่าที่มีต่อผู้คนในยุคปัจจุบันที่ต้องแบกรับกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น (*harga kos sara hidup khususnya rumah yang semakin meningka*) เรื่องราวของเด็กๆ ในยุคที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้เด็กๆ ต้องถูกส่งไปยังสถานรับเลี้ยงเด็กโดยไม่ได้รับการดูแลจากแม่ของพวกเขา ดังบทกวีเรื่อง “*Generasi Tanpa nostalgia (a generation without nostalgia)*” (Zurinah Hassan, 2014)

ฉันเคยได้ยินเรื่องราวที่แม่และพ่อเคยเล่าให้ฟังเกี่ยวกับช่วงเวลาในวัยเด็กของพวกเขาเกี่ยวกับหมู่บ้านของพวกเขาที่อยู่ไกลลิบตาพวกเขาอยู่กับย่า ทวด และเครือญาติคนอื่นๆ เป็นที่รักของพวกเขา เป็นลำนำที่ซบถล่อมถึงคนที่รักและคิดถึงด้วยบทกวี บทกวีที่ทวนคำเนียงไปยังช่วงเวลาวัยเด็กของพวกเขารำลึกถึงทุ่งกว้างสวนและแมกไม้ในความทรงจำ

ฉันเคยได้ยินคำพูดของผู้ใหญ่ช่วงเวลาเด็กๆ เป็นช่วงเวลาที่มีความสุขที่สุดแล้ว ในชีวิตของมนุษย์ทุกคน ฉันเคยได้ยินและเคยคิดเกี่ยวกับตัวเอง เมื่อฉันล่วงเลยถึงวัยผู้ใหญ่แล้วโรยราจะมีสิ่งใดได้บอกเล่าแก่ลูกหลานของฉัน ไม่รู้เหมือนกันว่าจะมีเรื่องใดเล่าให้คนรุ่นลูกได้ฟัง เพราะแม้แต่ฉันเองอาจจะไม่ได้พูดเกี่ยวกับช่วงเวลาในวัยเด็กของฉันเพราะสิ่งนั้นกลายเป็นภาพที่แตกสลาย ทุกเช้าฉันจะร้องไห้และแม่เต็มไปด้วยความกุ่มกวมที่จะต้องกลับมาช่วยงานบ้านและบ่อยครั้งก็เปลี่ยนใจไม่กลับมา

ฉันไม่รู้ว่าจะยังจดจำเสียงพ่อที่ดูว่าสั่งให้เราเงียบเสียงเมื่อพอนั่งอยู่ด้านนอกกำลังวาดฝันถึงอนาคตอย่างมีความสุข ซึ่งฉันไม่อยากจดจำเสียงของป่าที่แข่งกร้าวบอกให้ฉันกับน้อง

กลับไปห้อง นานนับชั่วโมงที่เราสองคนไม่กล้าออกมา ฉันคร่ำใจนักเมื่อน้องร้องขอ “พี่จำหนูหิวข้าว” แต่เราก็ไม่กล้าร้องขอ แค่ขอตุ๋นให้แม่กลับมาเหมือนเช่นดังเดิม พลันเสียงของแม่ มาตามสาย มีประชมเยอะเหลือเกินหรือก็รถติดเหลือเกินเป็นเกือบเช่นนี้ทุกวัน

แล้วจะให้ฉันเล่าอะไรเกี่ยวกับเช้าที่สดใส ในวันที่ฉันได้รับรางวัลเรียนดี ฉันเฝ้ารอแม่กลับมาและก็ได้ยินเสียงรถที่หน้าบ้าน ฉันวิ่งไปหยิบจดหมายเชิญเพื่อทวงสัญญาที่แม่และพ่อให้ไว้ ฉันสัญญากับพวกเขาว่าจะเป็นคนเก่งที่พ่อและแม่ภาคภูมิใจ ฉันมีความสุขจนถึงค่านั้นเอง เมื่อได้ยินเสียงพ่อพูดขึ้นมา “แม่จะ ไปได้แล้ววันนี้ ฉันต้องพบท่านรัฐมนตรี ไม่ถ้านักที่ จะได้พบตามสัญญา” และแม่ก็พูดด้วยเสียงแข็งกร้าว “ฉันต้องไปโรงเรียนนะ ฉันต้องคล้อยตามเธอด้วยหรือ ฉันต้องยอมเสียสละเวลางานเพื่ออะไรกันเพื่อความสำเร็จของใครที่แทบจะไม่มีค่าสำหรับฉัน” พวกเขาเริ่มวิวาทะที่ ฉันเองไม่อยากได้ยินและเข้าใจ ความสำเร็จที่ไม่เคยนำความสุขมาให้

วันแล้ววันเล่าพวกเขาไม่รู้ว่าจะดูแลพวกเขาอย่างไรให้แกร่งและเติบโตในยุคที่ไม่มี ความหลังอีกต่อไป (Cerita Dalam Cerita, 2014: 5-7)¹⁰¹

บทกวีนี้ นำเสนอสภาพของครอบครัวชนชั้นใหม่ซึ่งอพยพมาจากชนบทสู่พื้นที่เมืองเพื่อหา เลี้ยงชีพ ทั้งนี้ ราฮีมะฮ์ อับดุล อาซิซ กล่าวว่าเมื่อรัฐต้องการแรงงานเพื่อสนับสนุนและเร่งการผลิตใน ภาคอุตสาหกรรม จึงมีการเกณฑ์ผู้คนจากพื้นที่ต่างๆ ในประเทศเข้ามาทำงานในภาคโรงงานและ ละเลยคุณภาพชีวิตของผู้คนกลุ่มนี้ เว้นเสียแต่พวกเขาจะเปลี่ยนบทบาทตนเองจากแรงงานสู่ ผู้บริหารหรือข้าราชการของรัฐจึงจะทำให้คุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคลผู้นั้นดีขึ้น เมื่อวิเคราะห์บทกวี ข้างต้น ตัวละครเด็กในเรื่องบอกเล่าวิถีของพ่อและแม่ที่ออกไปทำงานตั้งแต่เช้า โดยเฉพาะผู้เป็นพ่อที่ กำลังตกงานและวาดฝันว่าจะประกอบอาชีพที่สร้างรายได้มากกว่างานเดิมที่เคยทำได้ อย่างไรก็ตาม ในขณะที่แม่ต้องละทิ้งลูกๆ และฝากแม่บ้านที่มาจากต่างจังหวัดและอาจไม่มีความสัมพันธ์ใดๆ สมาชิก ในครัวเรือน แม่ในสังคมยุคใหม่ไม่อาจทำหน้าที่แม่ได้อย่างเต็มที่ เพราะแม่ต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้หา เลี้ยงครอบครัว ซึ่งสะท้อนสภาพครอบครัวที่แปลกแยกและโดดเดี่ยว และเผยให้เห็นความเหลื่อมล้ำ ของคุณภาพชีวิตผู้คนในสังคมยุคเศรษฐกิจใหม่ของประเทศมาเลเซียมากขึ้น

ในขณะที่เยาวชนในสังคมยุคใหม่ต้องเข้าสู่ระบบแห่งการพัฒนาเช่นกัน เด็กๆ ต้องเข้าสู่ระบบ การแข่งขันทางการศึกษา ต้องสอบเข้าในโรงเรียนที่มีชื่อเสียง สามารถเล่าเรียนและสอบได้คะแนน สูงสุด และจะต้องได้รับรางวัลเพื่อเป็นที่เชิดหน้าชูตาของครอบครัว การกระทำดังกล่าวนี้ไม่ได้เป็นไป

¹⁰¹ Cerita Dalam Cerita (2014) Zurinah Hassan)

เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง แต่เป็นการเติมเต็มความปรารถนาของผู้ปกครองและสังคมที่
ต้องการความเป็นที่หนึ่ง ซูรินะฮ์ ฮันซันนำเสนอภาพของวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบันที่ต้องแบกรับการ
ทำงานหนักเพื่อความก้าวหน้าในชีวิต ในขณะที่สังคมมาเลย์ยังหวังให้ครอบครัวประกอบไปด้วย พ่อ
แม่ ลูก ที่มอบความรักให้แก่กัน สังคมซึ่งยังมุ่งหวังให้แม่ทำหน้าที่ดูแลบุตร อบรมสั่งสอนให้บุตรเป็น
พลเมืองดี เป็นคนดีมีศีลธรรม เชื่อฟังบิดามารดา แต่เมื่อผู้เป็นแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ต้อง
ปฏิบัติหน้าที่ๆ ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา เช่นเดียวกับบิดาที่ต้องไปทำงานทำเพื่อนำรายได้มา
จุนเจือครอบครัว นี่คือนิยามวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองที่กวีสะท้อนให้เห็นว่า ภาพแห่งความสุขที่เกิดขึ้นใน
ครอบครัวเหมือนเช่นคนรุ่นก่อนอาจจะไม่ปรากฏอีกต่อไปในยุคปัจจุบัน สภาพของผู้คนในสังคมยุค
ปัจจุบัน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่อาจจะไม่มีต้นแบบในการดำเนินชีวิตเหมือนเช่นคนรุ่นก่อน

บทกวีข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นแม่นั้นมีบทบาทสำคัญต่อความคิดและพฤติกรรม
ของผู้คนในสังคมมาเลย์ กล่าวคือในอดีตสตรีจะเป็นผู้จัดตั้งครอบครัวก่อสร้างบ้านให้เต็มไปด้วยความ
รัก ความเอื้ออาทร ความอบอุ่น ความเข้าใจเข้าใจแก่สมาชิกในครอบครัว พวกนางจะคอยดูแลทุก
อย่างภายในบ้านมิให้ขาดตกบกพร่อง อาทิ งานบ้าน งานครัว และการใช้จ่ายทรัพย์สินในครอบครัว
ตลอดจนอบรมบุตรธิดา ดำรงตนในแนวทางของศาสนา สามีจะต้องยกย่องและให้เกียรติภรรยา และ
บรรดามิตรสหายของภรรยาทั้งในบ้านและนอกบ้าน (นารีมา แสงวิมาน, 2553)

บทบาทของสตรีในสังคมยุคใหม่จึงยังต้องแบกรับกับความคาดหวังของสังคมที่มีต่อการทำ
หน้าที่แม่ ทั้งการที่ต้องทำงานหาเลี้ยงให้บุตรมีอนาคตที่ดี แม่ต้องเอาใจใส่ดูแลลูกเรื่องมารยาททาง
สังคม บทบาทของแม่ยังผูกโยงกับคำว่า “บ้าน” เมื่อแม่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่แม่ในพื้นที่บ้าน ผู้ประพันธ์
จึงสะท้อนให้เห็นความว่างเปล่าในบ้าน การขาดแม่ก็เหมือนขาดเสาหลักของบ้าน

นอกจากจะนำเสนอบทบาทของแม่แล้ว การนำเสนอให้เห็นว่าความสัมพันธ์แปลกแยกของ
สมาชิกในครัวเรือนนั้นไม่ได้เกิดจากปัจจัยของการที่สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านแต่เพียงอย่างเดียว
แต่ยังสะท้อนให้เห็นวิถีบริโภคนิยมของผู้คนในสังคมยุคใหม่อีกด้วย กล่าวคือ การสะท้อนให้เห็นความเสื่อม
ถอยของผู้คนในสังคมเมืองที่ถูกนำเสนอในด้านของสังคมที่เต็มไปด้วยความละโมภ ซึ่งแสดงให้เห็นใน
บทบาทของพ่อในบทกวีที่กำลังใช้ความคิดเพื่อต่อรองให้ได้งานใหม่ และการสะท้อนปัญหาทุจริตที่
แทรกซึมมายังผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเยาวชนมีส่วนได้รับรู้การกระทำของบิดามารดา
และซึมซับสิ่งเหล่านี้เมื่อเติบโตใหญ่

ซูรินะฮ์ ฮันซันสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทและหน้าที่ของสตรีนั้นเป็นหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ สตรีได้รับ
การยกย่องในฐานะอันสูงส่งฐานะที่ว่านี่คือผู้ปกครองครัวเรือน มารดาผู้อบรมเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตใหญ่

เป็นคนดีของสังคม ดังคำกล่าวข้างต้นที่ว่า สวรรค์อยู่ที่ใต้ฟ้าเท่านั้น ในสังคมมาเลย์ไม่ว่าจะยุคสมัยใดก็ตามมารดาจะทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตเป็นคนดีแก่สังคม ดังนั้นอิสลามจึงยกย่องคุณค่าและคุณงามความดีให้เทียบเท่ากับสวรรค์ และสนับสนุนให้สตรีประกอบหน้าที่อันยิ่งใหญ่นี้เสมอมา แต่เมื่อค่านิยมของครอบครัวเป็นสุขนั้นเริ่มเลือนหายไป ในสังคมยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิถีชีวิตของผู้คนในเมืองที่มุ่งแสวงหาความสำเร็จในชีวิต การที่ผู้คนเผชิญกับความห่างเหินในสังคมเมือง พ่อแม่ต่างออกไปหางานทำ ทำให้คุณค่าของแม่ค่อยๆ เลือนหายไป ในสังคม ผู้ประพันธ์สะท้อนความรู้สึก การโหยหาเพื่อสะท้อนความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว และความแปลกแยกของผู้คนในสังคมเมือง

4.4 บทสรุปและอภิปราย

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ข้างต้น พบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพตัวละครที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา ตัวละครสตรีในเรื่องสะท้อนให้เห็นการต่อสู้ของปัจเจกบุคคลบุคคลที่มีพลังต่อสังคมที่กำหนดความหมายต่ออัตลักษณ์ ได้เสนอแนวทางการต่อสู้ที่ไม่ใช่การปฏิเสธหรือทิศทางตรงกันข้าม แต่มีทางเลือกอื่นๆ ที่เรียกว่า พื้นที่ๆ สาม (third space) เล่นกับขีดจำกัดที่กำหนด ไม่จำเป็นต้องอยู่กับอีกฟากของอำนาจ (ปัจเจกบุคคลไม่หยุดนิ่งกับสิ่งที่กำหนดให้เป็น) ต่อสู้กับวาทกรรมที่กำหนดความหมายของอัตลักษณ์ เชิดชูพลังบวกอยู่บนพื้นฐานอำนาจที่ตนเองถนัด

นวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* และนวนิยายเรื่อง *ทางเดินของอาชีวะ* ผลงานของ คาคีเยฮ์ ฮาซิม นำเสนอให้เห็นว่า ตัวละครสตรีมุสลิมมาเลย์ในเรื่องนั้นต่างต่อรองอัตลักษณ์ของตนเองตามศักยภาพและขีดจำกัดที่มีต่อบทบาทของสตรีในอดีต แม้ว่าพื้นที่ๆ สาม นั้นจะอยู่ปากเดียวกับค่านิยมของสังคมมาเลย์ที่ว่าสตรีควรเป็นแม่ศรีเรือนและเป็นภรรยาผู้ภักดี

มัจนีแสดงให้เห็นว่าเธอได้ดำเนินชีวิต และละทิ้งความปรารถนาตนเองเพื่อเป็นทั้งลูกสาวผู้กตัญญูต่อบิดามารดา ในนวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* ในฐานะลูกสาวมัจนีเสียสละความฝันในการศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย และหาเลี้ยงครอบครัวแทนมารดาที่ป่วยหนัก เพราะหากเธอละเลยคุณภาพชีวิตของแม่ เธอก็จะได้รับการตำหนิว่าเป็นสตรีที่เห็นแก่ตัว ในฐานะที่เป็นลูกสะใภ้และภรรยาที่ดี มัจนียินยอมที่จะยุติการศึกษาภาคค่ำ เพราะต้องการรักษาสถานะของครอบครัว และยุติการอ่านหนังสือสอบเพื่อปฏิบัติหน้าที่ภรรยาที่ดี การอยู่บนปากเดียวกับค่านิยมที่กำหนดโดยครอบครัวและสังคมรอบข้าง เป็นการใช้กลวิธีในการต่อรองตนเองของสตรียุคใหม่ จากการศึกษาวเคราะห์น้ำเสียงของตัวละครจะพบว่า มัจนีไม่ได้สมยอมกับทางเลือกชีวิตที่ผู้คนรอบข้างหยิบยื่นให้ มัจนีกลับแสวงหาโอกาสที่จะก้าวข้ามกับมายาคติและอุดมการณ์ของการเป็นสตรีที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจที่กดทับสตรี

และลดทอนคุณค่าของสตรี แม้จะเป็นโอกาสที่เต็มไปด้วยข้อจำกัดในการแสดงออกถึงความต้องการ ส่วนตนก็ตาม ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่า สตรีในสังคมมาเลย์ไม่ว่าจะยุคสมัยใด ต่างตั้งคำถามกับค่านิยมที่ทำให้ตนเองสูญเสียอิสรภาพและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต แม้การตั้งคำถามและการวิพากษ์ความเหลื่อมล้ำระหว่างสตรีและบุรุษในสังคมนั้น จะอยู่ในระดับของการต่อรองที่ต่างไปจากสตรีในภูมิภาคอื่นๆ ก็ตาม ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่านั่นคือพลังเงิบที่เป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงออกความเป็นปัจเจกบุคคลของสตรีผู้สังคม

จากการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายของคาคีเยฮ์ ฮาซิมพบว่า ตัวละครเอกหญิงในเรื่องต่างมีวิถีในการต่อรองกับขีดจำกัดในชีวิตที่แตกต่างกัน ในนวนิยายเรื่อง *ทางเลือกของอาซีซะฮ์* ตัวละครอาซีซะฮ์ เป็นภาพแทนของสตรีที่กล้าที่จะก้าวข้ามไปอีกฝั่งหนึ่งของอุดมการณ์การเป็นสตรีที่ดี ซึ่งก่อนหน้านี้ อาซีซะฮ์มีความพยายามในการที่จะเป็นภรรยาที่ดีดังที่สมาชิกในครอบครัวของฝ่ายชายคาดหวังให้เป็น อาซีซะฮ์ยอมละทิ้งความฝันที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และดำรงบทบาทแม่ศรีเรือนในครอบครัวควทบดีในเมืองหลวง แต่เมื่ออาซีซะฮ์ตระหนักได้ว่าตนเองกำลังถูกกลืนกลืนของการเป็นภรรยา และได้รับผลจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมจากครอบครัวของซัมรี อาซีซะฮ์จึงลุกขึ้นมาเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อต่อสู้กับวาทกรรมที่กำหนดความหมายของการเป็นภรรยาที่ดี แม้ว่าการเลือกอยู่ฝั่งตรงข้ามกับค่านิยมของสังคมจะเป็นการต่อสู้กับขีดจำกัดก็ตาม ทั้งนี้ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นการยกระดับความคิดของสตรีสู่การเปิดเผยความต้องการส่วนตนในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น

นวนิยายเรื่อง *มาช มาเรีย* นำเสนอกระบวนการประกอบสร้างกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ในสังคมมาเลย์ในยุคที่สองซึ่ง โรซมีนี ซาฮ์รี นำเสนอแก่นเรื่องความสัมพันธ์ของครอบครัวในสังคมเมืองที่ไม่ประสานรอย เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดให้ผู้คนแก่งแย่งแข่งขัน โดยเฉพาะสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมชนชั้นกลางที่ให้ความสำคัญกับการมีอาชีพที่ดี โดยเชื่อว่าการทำงานหนักนั้นจะนำมาซึ่งความสะดวกสบายในชีวิต แก่นเรื่องรองได้แก่การทำหน้าที่แม่เลี้ยงเดี่ยวในสังคมเมืองซึ่งต้องแบกรับการเป็นผู้หญิงที่ดี ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เนียะฮ์มะฮ์คือภาพแทนของตัวละครชนชั้นกลางที่ต้องเก็บความรู้สึกกดดันและภาระหนักหน่วงในการดูแลสมาชิกในครัวเรือน และต้องประคองรายได้ให้อยู่ในระดับที่ทุกคนคาดหวัง

ผู้ประพันธ์สะท้อนภาพความสัมพันธ์ในครอบครัวของชนชั้นกลางมาเลย์ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายเศรษฐกิจใหม่ ผู้คนต่างถูกหล่อหลอมให้ก้าวเดินไปข้างหน้า และแบกความฝันและความปรารถนาของสังคมและรัฐที่ต้องเป็นคนรวยใหม่ เมื่อสตรีต้องเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าความสัมพันธ์แม่และลูกสาวนั้นเกิดปัญหา มาซินีและเนียะฮ์มะฮ์ถูกปิดกั้นการสื่อสารระหว่างกันด้วยการอุทิศเวลาในการทำงานของเนียะฮ์มะฮ์เอง มาซินีจึงรู้สึก

ว่าตนเองขาดที่พึ่งพิงทางใจ เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมในอดีต โดยเฉพาะสังคมในชนบท ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะมีความแน่นแฟ้นกว่าสังคมปัจจุบัน

นวนิยายเรื่อง *มัจจุ มาเรีย* สอดคล้องกับบทกวีของซูรินะฮ์ ฮัชซัน เรื่อง “จดหมายถึงซีดี” และบทกวี “เรื่องเล่าที่ไม่มีความหลัง” บทกวีทั้งสองเรื่องข้างต้นนำเสนอให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนนั้นถูกลดทอนความสำคัญลง สตรีต้องทำงานหาเลี้ยงชีพมากขึ้น ต้องแบกรับความคาดหวังที่มาจากรัฐและสังคมเพิ่มขึ้น ผู้ประพันธ์วิพากษ์นโยบายรัฐที่ต้องการนำพาประเทศไปสู่ความเป็นที่หนึ่งในอาเซียนว่า ทำให้เยาวชนยุคใหม่กลายเป็นปัจเจกบุคคลที่ไร้ราก ทั้งนี้ผู้ประพันธ์จึงใช้กวีเป็นสื่อให้ผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน สร้างการตระหนักรู้เรื่องของความผูกพันในครอบครัวแก่ผู้อ่านซึ่งเป็นสตรี เพื่อเป็นกระบอกเสียงให้แก่สตรีในสังคมในการก้าวเดินไปข้างหน้า สตรีในสังคมมาเลยมีโอกาสและทางเดินในชีวิตมากขึ้น แต่ไม่ควรจะลืมว่าตนเองยังมีครอบครัวอยู่เบื้องหลังด้วยเช่นกัน

นวนิยายเรื่อง *เมกา นีชา* และ *ฉุมูล* ผลงานของอชมะฮ์ นูรดิน “นีชา” และ “จูไวเรียฮ์” คือภาพแทนของอัตลักษณ์ชนชั้นกลางซึ่งเป็นผลพวงมาจากวาทกรรมการพัฒนา และมายาคติเรื่องผู้หญิงเก่ง นวนิยายสองเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า แนวคิดชนชั้นกลางใหม่กับการประกอบอาชีพส่งผลต่อวิถีชีวิตของสตรีที่ประสบความสำเร็จในการศึกษามากน้อยเพียงใดก็ตาม อชมะฮ์ นูรดินนำเสนอให้เห็นว่าภาวะสมัยใหม่ส่งผลให้สตรีต้องเข้าสู่สนามการแข่งขันในด้านอาชีพ และสิทธิต่างๆ ที่รัฐ (ให้สัญญา) สถาบันรัฐเริ่มกำหนดวาทกรรมอัตลักษณ์ของสตรีในแผนพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 จนถึงปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาทำให้สตรีถูกมองข้าม ด้วยแนวคิดเรื่องการแบ่งงานกันทำตามเพศ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการพัฒนาไม่ปะติดปะต่อและสมบูรณ์สำหรับสตรี เพราะประเด็นเรื่องสิทธิสตรีนั้นไม่ได้มีความสัมพันธ์กับของกระบวนการพัฒนาที่รัฐได้กำหนดตั้งแต่ต้น และกลับผลักดันให้สตรีต้องแบกรับอัตลักษณ์แบบใหม่ อีกทั้งมองว่า สตรีเป็นผลพลอยได้ของการพัฒนา ถูกปฏิบัติให้ได้รับผลตอบแทนที่ไม่เท่าเทียม

นวนิยายของอชมะฮ์ นูรดินจึงเป็นเสียงของสตรีที่ต้องการเรียกร้องให้สตรีมีส่วนอย่างเท่าเทียมในสังคม และสตรีควรได้รับการปฏิบัติบนพื้นฐานของความเท่าเทียมทางเพศ หรืออย่างน้อยได้รับการปฏิบัติในฐานะความเป็นมนุษย์เท่ากับบุรุษในสังคม สตรีมาเลยยุคใหม่จึงต้องการมีการต่อสู้ให้เรื่องราวของตนเป็นประจักษ์พยานของการมีตัวตนในสังคม และเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนเอง

บทกวีของซูรินะฮ์ ฮัซซัน ซึ่ให้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์แปลกแยกของสมาชิกในครอบครัวของคนรุ่นใหม่ไม่ได้เกิดจากปัจจัยของการที่สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังสะท้อนให้เห็นวิถีบริโภคของผู้คนในสังคมยุคใหม่อีกด้วย กล่าวคือ การสะท้อนให้เห็นความเสื่อมถอยของผู้คนในสังคมเมืองที่ถูกลำเสนอในด้านของสังคมที่เต็มไปด้วยความละโมภ ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นความล่มสลายของสถาบันครอบครัว และการที่ผู้คนรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสที่จะสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ เช่นคนรุ่นก่อนหน้า การโหยหาอดีตของกวีเป็นการตอบโต้อุดมการณ์รัฐที่มุ่งไปข้างหน้าจนละเลยความสำคัญของระบบครอบครัว อุดมการณ์รัฐที่ต้องการให้ทุกคนในสังคมก้าวไปข้างหน้า แต่ผู้คนในสังคมกลับให้ความสำคัญกับจารีตซึ่งเป็นความย้อนแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม การวิพากษ์ความเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์รัฐในบทกวีของซูรินะฮ์สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศมาเลเซียกำลังซึมซับค่านิยมและลักษณะการบริโภคแบบตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว การเจริญเติบโตทางวัฒนธรรมการบริโภคของชนชั้นกลางที่ก้าวกระโดด ทำให้สตรีในสังคมมาเลเซียมีความกดดันสูงขึ้นในการที่ต้องทำหน้าที่ทั้งสองด้านระหว่างการเป็นกุลสตรีที่ดี และการเป็นสตรีก้าวหน้า

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ในวรรณกรรมร่วมสมัยของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ที่มีชื่อเสียง 5 คน โดยศึกษานวนิยายจำนวน 8 เรื่อง บทกวีจำนวน 8 เรื่อง และเรื่องสั้นจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ *Badai Semalam* (1987) นวนิยายเรื่อง *Alun Hidup* (2012) นวนิยายเรื่อง *Mencari Azizah* (2012) และ นวนิยายเรื่อง *Merpatih Putih Terbang Lagi* (2012) ผลงานของคาคียะฮ์ ฮาซิม นวนิยายเรื่อง *Syumul* (2002) และ นวนิยายเรื่อง *Mega Nisaa* (2005) ผลงานของอัสมะฮ์ นูรดิน นวนิยายเรื่อง *Isteri* (1989) และนวนิยายเรื่อง *Mas Maria* (1990) บทกวีคัดสรรคี่ในรวมบทกวีเรื่อง *Facing the Harbour* (2010) และบทกวีคัดสรรคี่ในรวมบทกวีเรื่อง *Cerita dalam Cerita* (2014) ผลงานของซูรินะฮ์ ฮัสซัน บทกวีคัดสรรคี่ในรวมบทกวีเรื่อง *Bonda's Love: Our Kumpung Paya Kasih Bonda* เรื่องสั้น *Dongeng si Siti Kecil* (1988) และ เรื่องสั้น *Rindu Pada Muda*, (2005)

จากการศึกษาวิจัยพบว่า นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ซึ่งเป็นชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา และประกอบอาชีพครู อาจารย์ และสื่อมวลชน มีส่วนในการปรากฏภาพสตรีที่มีการศึกษา สตรีที่ปรารถนาในการศึกษาต่อ และการนำเสนอให้เห็นอาชีพของสตรีในสังคมร่วมสมัยที่มีความหลากหลายมากขึ้น อาทิ สตรีที่ประกอบอาชีพครูภาษาอังกฤษ สตรีที่ประกอบอาชีพในโรงงาน ภาคอุตสาหกรรม สตรีซึ่งประกอบอาชีพผู้บริหารระดับสูง และสตรีที่ประกอบอาชีพด้านสื่อสารมวลชน เป็นต้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นำเสนออัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ในสองลักษณะ ได้แก่ อัตลักษณ์สตรีแม่ศรีเรือน ตามแบบฉบับกุลสตรีมลายู (*Wanita Melayu*) ต่อบทบาทของการเป็นแม่และภรรยา และ อัตลักษณ์ผู้หญิงเก่ง (*Wanita Melayu Professional*) ในยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ และอุดมการณ์รัฐบูมปีเตเตอร์า นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอให้เห็นวิกฤตอัตลักษณ์ของสตรีในสังคมร่วมสมัย

5.1 แม่ศรีเรือน: อัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ในบทบาทของแม่ และภรรยา

อัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ที่ปรากฏในวรรณกรรม ได้แก่ อัตลักษณ์แม่ศรีเรือนในฐานะแม่ และภรรยา โดยเฉพาะบทบาทของแม่ในศาสนาอิสลาม ความหมาย คุณค่า ตลอดจนบทบาทของแม่ จึงเป็นส่วนสำคัญต่อการส่งผ่านอัตลักษณ์ ในศาสนาตะวันออกความเป็นแม่ได้ให้โอกาสแก่สตรีอย่างไม่จำกัดในการทำกิจกรรมทางสังคมและชุมชนที่อยู่นอกปริมณฑลของครอบครัวและครัวเรือน ทั้งบุรุษและสตรีมีส่วนร่วมช่วยเหลือเกื้อกูลในการทำงานร่วมกัน และไม่มีความแตกต่างทางเศรษฐกิจหรือพิธีกรรมเด่นชัด แต่จะมีบทบาทเสริมเติมกันในทุกปริมณฑลของชีวิต ดังที่จะเห็นได้จากวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมาเลย์ซึ่งต่างสนับสนุน ยกย่องให้ความสำคัญต่อบทบาทและสถานภาพของแม่ในสังคม ในฐานะของการเป็นมุสลิมผู้ศรัทธาและยึดมั่นในแนวทางอิสลาม สตรีมุสลิมมาเลย์ที่เป็นนักเขียนจึงยึดอุดมการณ์ดังกล่าวมาเป็นส่วนสร้างสรรค์นวนิยายที่เกี่ยวข้องระหว่างแม่-ลูก ดังที่มีความเปรียบในวรรณกรรมว่า แม่คือเสาหลักของบ้าน การนำความเปรียบของแม่ผูกโยงกับธรรมชาติ และการสะท้อนให้เห็นบทบาทของแม่ในการสร้างสุขให้ครัวเรือน สิ่งเหล่านี้คือการสะท้อนให้เห็นตัวตนของสตรีในสังคมตะวันออกที่ให้ความสำคัญกับเพศแม่ โดยไม่ได้มองว่าบทบาทดังกล่าวมีอำนาจเหนือกว่าบุรุษในสังคม แม่มีอำนาจในตัวเอง และมีอำนาจในการจัดการกับสถาบันครอบครัว แม่คือศูนย์รวมทางจิตใจของสมาชิกในครัวเรือน

คุณค่าของแม่ในทัศนะของคาคีเยฮ์ ฮาซิม ได้สะท้อนให้เห็นวิถีของสตรีมุสลิมมาเลย์ในอดีตว่า การทำหน้าที่แม่นั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกสังคมกดทับ ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าบุรุษและสตรีในอิสลามมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการดำรงสถาบันครอบครัว ผู้ประพันธ์ยังสะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพของสตรีเมื่อดำรงสถานะภรรยาและแม่ในอิสลามไว้ว่า สตรีมีสิทธิในการประกอบอาชีพ และการหาเลี้ยงชีพให้กับตนเอง และผลประกอบการที่สตรีหามาได้นั้นคือสิทธิ์อันชอบธรรมของสตรี สิ่งเหล่านี้สะท้อนทัศนคติที่นักเขียนมีต่อบทบาทของสตรีและบุรุษในสังคมตามแบบอย่างของอิสลาม โดยชี้ให้เห็นว่าบุรุษและสตรีสามารถแทนกันได้ และมีความเป็นตัวของตัวเอง ถ้าหาสตรีจะทำอะไรก็จะทำในฐานะตัวแทนของตนเอง มิใช่ในฐานะสตรีที่พยายามเข้ามาแทนที่บทบาทของบุรุษ ซึ่งเป็นลักษณะเกื้อกูลกันและกันมากกว่าจะมองในลักษณะของการเป็นคู่ตรงข้ามเหมือนเช่นสตรีและบุรุษในสังคมตะวันตก

นอกจากนี้แล้ว ผู้ประพันธ์ยังชี้ให้เห็นว่า แม่มิใช่แค่เสาหลัก หรือผู้ที่สร้างเศรษฐกิจครอบครัว แต่เพียงอย่างเดียว แต่แม่มังเป็นเสมือนสถาบันในการให้ความรู้แก่บุตร ความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่กลั่นมาจากประสบการณ์ชีวิต ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมพบว่า งานศิลป์ งานครัว งานบ้าน ล้วนเป็นสิ่งที่สตรีเรียนรู้หน้าที่และกิจกรรมดังกล่าวผ่านแม่ แม่จึงเป็นผู้ธำรงรักษาวัฒนธรรมในแบบอิสลาม เพราะการทำหน้าที่ การเป็นต้นแบบที่ดีของแม่เป็นสิ่งที่ลูกสาวสามารถซึมซับและนำมาปรับใช้กับตนเองในการดำเนินชีวิต ซึ่งตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของคาศิยะฮ์ ฮาซิมได้แสดงให้เห็นว่าแม่คือครูของตน และเป็นต้นแบบของตนในการดำเนินชีวิตต่อไปในภายภาคหน้า

นอกจากแม่จะเป็นผู้ธำรงวัฒนธรรมของกลุ่มสตรีแล้ว แม่ในวรรณกรรมยังเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาและสนับสนุนแนวทางศาสนา กล่าวคือ การที่สตรีปฏิบัติหน้าที่ของการเป็นแม่ที่ดี การอบรมบุตรให้เป็นคนดี การสนับสนุนแนวทางในการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจต่ออนาคตของบุตรหลาน สิ่งเหล่านี้เท่ากับเป็นการขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักศรัทธาในอิสลาม แม่หรือสตรีในสังคมยังแสดงตนเป็นผู้ศรัทธาในศาสนาอิสลาม กล่าวคือ สตรีในนวนิยายยังสะท้อนให้เห็นการรวมกลุ่มของสตรีในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม โดยไม่จำเป็นต้องออกนอกพื้นที่บ้าน การรวมกลุ่มของสตรียังเป็นการแสดงออกถึงมิตรภาพและความเป็นพี่น้องที่เป็นคุณลักษณะหนึ่งของการเป็นมุสลิมผู้ศรัทธา

นวนิยายเรื่อง *พิราบขาวโอบยบิน* แม่จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันระหว่างบิดาและลูกๆ ตลอดจนเป็นผู้ที่ไกล่เกลี่ยความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในครอบครัว แม่มแม่ในเรื่องจะไม่ปรากฏบทบาทสำคัญเท่ากับตัวละครเอกชายในเรื่อง แต่การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอบทบาทและหน้าที่ของแม่นี้เป็นการชี้ให้เห็นว่าอิสลามวางหน้าที่ของแม่ไว้เป็นผู้ที่ได้รับการให้เกียรติและยกย่องในครอบครัว และชุมชน และเป็นผู้ที่ต้องได้รับการกล่าวถึง ดังคำกล่าวที่ว่า “สวรรค์อยู่ใต้ฝ่าเท้ามารดา”

ซิติ ซัยนุน อิซมาอิล นำเสนอให้เห็นบทบาทของแม่ในบทกวี *สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่* และเรื่องสั้น *คิดถึงเมื่อครั้งยังเยาว์* และเรื่องสั้น *เมื่อครั้งซิติยังเด็ก* ที่สะท้อนให้เห็นว่าสตรีมุสลิมมาเลเซียจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สนับสนุนกิจการของศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการเฉลิมฉลองวันปีใหม่ การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การโกนผมไฟ เป็นต้น สตรีจะทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรม และพิธีการต่างๆ

เพื่อให้พิธีต่างๆ นั้นบรรลุได้ด้วยดี และสตรียังแสดงให้เห็นศักยภาพและความสามารถของตนต่อการนำสุขมาให้แก่ชุมชน วรรณกรรมของนักเขียนสตรียังนำเสนอให้เห็นว่า แม่ในสังคมมาเลย์จะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้ลูกสาวซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตผ่านการศึกษา การสนับสนุนและส่งเสริมในเรื่องการศึกษาดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับวาระของทำนศาสดาที่ว่า “จงแสวงหาความรู้ตั้งแต่เกิดจนถึงหลุมฝังศพ” และ “จงแสวงหาความรู้แม้จะอยู่ไกลถึงเมืองจีน” ซึ่งคำกล่าวนี้ไม่ได้ระบุว่าต้องเป็นบุรุษหรือสตรี

นอกจากจะกล่าวถึงบทบาทของสตรีในฐานะแม่แล้วนั้น นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นำเสนอให้เห็นบทบาทของสตรีในฐานะภรรยา อาทิ การเป็นภรรยาผู้ภักดี การเป็นภรรยาซึ่งต้องประกอบอาชีพเคียงบ่าเคียงไหล่บุรุษในพื้นที่บ้านและพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ แม่สตรีจะได้รับการยอมรับจากสังคมในการทำงานนอกบ้านมากขึ้นก็ตาม แต่สตรียังคงถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ภรรยาที่สามารถดูแลทุกข์สุขของสามีและบุตร อย่างไรก็ตาม ผู้ประพันธ์นำเสนอการทำหน้าที่ภรรยา และการตั้งรับกับปัญหาของการครองเรือนในวิถีทางที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้ประพันธ์เน้นย้ำว่าสตรีในฐานะภรรยาควรตระหนักรู้สิทธิของตนเอง เพื่อมิให้บุรุษอ้างสิทธิเหล่านั้นละเมิดและลดทอนคุณค่าของสตรีให้กลายเป็น “ทาสในเรือนเบี้ย” แต่เพียงเท่านั้น หากสตรีรู้ถึงสิทธิของตนเอง โดยเฉพาะเรียนรู้ถึงสิทธิของสตรีในการครองเรือนในอิสลาม เมื่อสตรีประสบกับปัญหา อาทิ การเลือกคู่ครอง สิ้นสมรสของสตรีที่พึงได้จากบุรุษ พหุภรรยา และความรุนแรงในครอบครัว เหล่านี้เป็นสิ่งที่สตรีควรศึกษาและแสวงหาคำตอบต่างๆ ด้วยตนเอง

5.2 วิกฤตอัตลักษณ์สตรีมาเลย์ในสังคมสมัยใหม่: ความย้อนแย้งระหว่างจารีตและนโยบายรัฐ

วรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมชี้ให้เห็นว่ามาตรฐานทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในยุคนโยบายเศรษฐกิจใหม่ และอุดมการณ์รัฐบูมปีเตอร่า ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมมาเลย์ นอกจากนโยบายรัฐแล้ว ค่านิยมจากภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามาจากการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนจากภายนอก ทำให้บุรุษและสตรีมาเลย์รุ่นใหม่ส่วนหนึ่งมีค่านิยมที่โน้มเอียงไปตามวัฒนธรรมที่ไหลบ่าเข้ามา นอกจากนี้การขยายตัวของเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานมารองรับในระบบการค้าแบบตลาดและการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของคนจากสังคมชนบทเข้ามาทำงานทำในเมืองหลวงซึ่งมีความเจริญกระจุกตัวอยู่ นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์

จึงพยายามชี้ให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นเหมือนกับระบบอาณานิคมหนึ่งที่พันธนาการคนชนชั้นล่างในสังคม วรรณกรรมหลายเรื่องได้ตั้งคำถามกับทิศทางการพัฒนาที่ไม่สมดุลด้วยการนำเสนอความทุกข์ของสตรีชนชั้นล่างและสตรีในสังคมเมือง วรรณกรรมของสตรีเป็นการชี้ให้เห็นว่าความยากจนและความคิดแบบทุนนิยมเป็นสิ่งผลักดันให้สตรีเข้าสู่การเป็นผู้หญิงเก่งมากขึ้น

นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นำเสนอปัญหาสังคม โดยชี้ให้เห็นว่า สภาพเศรษฐกิจที่เร่งโต และนโยบายรัฐที่มุ่งไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ทำให้บุรุษซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวรู้สึกว่าการหาเงินได้ไม่พอลี้ยงครอบครัวอีกต่อไป นี่เป็นเหตุที่ผลักดันให้สตรีต้องออกมาช่วยทำงาน และปัญหาที่เกี่ยวกับการทำงานของสตรีก็ตามมา กล่าวคือ สตรีต้องแสวงหาความรู้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้ตนเองมีโอกาสในการประกอบอาชีพที่ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการเรียกร้องที่จะทำงานในตำแหน่งสูง เพราะรู้สึกว่าการมีความรู้จะน้อย จะทำให้ตนได้ค่าจ้างที่ต่ำและขาดโอกาสที่ดีในชีวิต การที่สตรีต้องการมีความรู้และมีชีวิตนอกบ้านส่งผลให้บทบาทการเป็นแม่บ้าน และหน้าที่แม่จึงต้องลดลง เมื่อสตรีมีบทบาทในการหารายได้พอๆ กับบุรุษ จึงทำให้สตรีตกอยู่ในความเชื่อที่ว่า สตรีต้องเป็นผู้ที่พึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นหน้าที่ระหว่างชายและหญิงในสังคมจึงกลายเป็นสิ่งที่ทับซ้อนและเกิดการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ตามมามากมาย ยิ่งไปกว่านั้นในสมัยเสรี สตรีต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูลูก และต้องทำงานสวมบทบาทเดียวกันกับบุรุษจึงทำให้สตรีรู้สึกถึงความเสมอภาคโดยนำประเด็นเรื่องกายภาพมาเป็นเส้นแบ่งชาย-หญิง เช่น การประกอบอาชีพที่แบ่งตามกายภาพของชาย-หญิง ทำให้สตรีถูกกีดกันและรู้สึกถึงความไม่เป็นธรรม

โรซมีนี ซาอ์รี เป็นนักเขียนที่หยิบยกวิกฤตอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์ ซึ่งเป็นชนชั้นกลางระดับล่างของสังคมมาตีแผ่ปัญหา ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นความรักความผูกพันในครอบครัวที่เจือจางลง จนก่อให้เกิดปัญหาของเยาวชนที่ไม่มีต้นแบบและผู้ให้คำปรึกษาต่อการเป็นผู้ใหญ่ในสังคม ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่า สังคมสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยภาวะของการแก่งแย่งแข่งขัน และผู้คนต่างแสวงหาความสะดวกสบายในชีวิต ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมามากมาย อาทิ ความหวาดระแวงต่อกัน การเอาไรต์เอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่าทั้งทางร่างกายและจิตใจ การกดขี่ของนายทุนที่กระทบต่อสิทธิของลูกจ้าง โดยเฉพาะลูกจ้างสตรี

อัมมะฮ์ นูรดิน เสนอว่ากระแสบริโภคนิยมที่ส่งผลให้ผู้คนเกิดแก่งแย่งชิงที่อยู่ตลอดเวลา ทำให้สตรีเกิดบาดแผลทางใจ ยิ่งให้ความสำคัญกับวัตถุมากเท่าใดก็ยิ่งใช้วัตถุในการสนองความต้องการอย่างไม่จบสิ้น การไล่ตามความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมบริโภค ยิ่งทำให้ตัวตนสูญหายระหว่างทาง และไม่สามารถหาทางออกในชีวิตได้ ยิ่งมีความรู้แต่กลับไม่สามารถนำความรู้มาจัดการกับปัญหาได้ ยิ่งทำให้สตรีเป็นทุกข์ ยิ่งอยากมีอยากได้มากเท่าใดกลับไม่รู้สึกรพในความต้องการของตน ยิ่งมองไปข้างหน้ากลับมองไม่เห็นทางออก

ซูรินะฮ์ ฮัสซัน นำเสนอวิกฤตอัตลักษณ์ของสตรีมุสลิมมาเลย์ยุคใหม่ กวีหญิงชี้ให้เห็นที่มาของการพัฒนาประเทศ และการผลักดันนโยบายต่างๆ ที่ทำให้สตรีมาเลย์มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม แม้ว่ารัฐการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผ่านนโยบายรัฐ และแนวคิดวิสัยทัศน์ 2020 ผลพวงของการพัฒนาประเทศให้กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมเต็มรูปแบบนี้กลับส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมที่รัฐไม่ได้กล่าวถึง นั่นคือ การล่มสลายของสถาบันครอบครัว และภาวะไร้รากของสตรีในสังคมยุคใหม่ ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า ปัจจุบันสตรีมาเลย์ต้องแบกรับสถานะของการเป็นภรรยาและผู้หญิงยุคใหม่ที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ศาสนาและกฎหมายจารีตจึงมิใช่สาเหตุที่ผลักดันให้ภรรยาต้องอยู่ในสถานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก การพัฒนาประเทศมาเลย์ไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ การบริโภคและความต้องการในวัตถุที่เพิ่มมากขึ้นจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สตรีมีความรู้สึกคับข้องใจในตัวตนท่ามกลางสังคมที่พัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง

ทั้งหมดนี้ คือวิกฤตอัตลักษณ์ของสตรีในสังคมร่วมสมัย ผู้ประพันธ์หยิบยกประเด็นดังกล่าวในการชี้ให้สังคมตระหนักถึงวิกฤตอัตลักษณ์ของสตรียุคใหม่ร่วมกัน ผู้ประพันธ์เสนอทางออก และแนวทางที่จะฝ่าวิกฤตดังกล่าวข้างต้น ตลอดจนเยียวยาความรู้สึกที่ไร้ตัวตน และบาดแผลจากความรุนแรงทั้งกายภาพและความรุนแรงเชิงโครงสร้างด้วยการหันกลับสู่แนวทางและหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม คำกล่าวที่ว่า “ชีวิตวันนี้มีไว้เพื่อโลกหน้า” “โลกนี้เป็นประหนึ่งสนามทดลองชีวิต เพื่อประกอบคุณงามความดี และแยกแยะระหว่างความดีและความชั่ว” “โลกนี้เป็นสิ่งที่ไม่จีรัง มนุษย์กลับคืนสู่ความไม่มี มีเพียงความดีเท่านั้นที่จะติดตัวไปเป็นสถานที่พำนักที่สงบและสันติสุขในโลกหน้า” ผู้ประพันธ์นำหลักคำสอนดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งในการชี้แนะให้ปัจเจกบุคคลในสังคมร่วมสมัยตระหนักถึงเป้าหมายในการใช้ชีวิตของสตรีมุสลิมมาเลย์ในสังคมร่วมสมัย

5.3 วรรณกรรมในฐานะพื้นที่การประกอบสร้างอัตลักษณ์สตรีมุสลิมมาเลย์

การใช้วรรณกรรมเป็นพื้นที่ในการส่งเสียง และการใช้วรรณกรรมเป็นพื้นที่ในการทบทวน ความหมายของการเป็นสตรีมุสลิม วรรณกรรมทำหน้าที่ส่งเสียงของสตรีมาเลย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์จึงเสนอสารผ่านภาษาและสัญลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน นักเขียน สตรีมุสลิมมาเลย์ทำหน้าที่สะท้อนให้เห็นโลกภายในของสตรีที่เต็มไปด้วยสีสัน อารมณ์ทั้งทุกข์และสุข ในวิถีของสตรีมาเลย์นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ใช้เรื่องเล่าในอดีต ไม่ว่าจะ เป็นตำนาน เรื่องเร้นลับ หรือเรื่องเล่าของบรรพบุรุษ เพื่อประกอบสร้างตัวตนในสังคมยุคปัจจุบันทั้ง ในแง่ของการตอบโต้และสนับสนุนสถาบันรัฐ

ความหลากหลายของรูปแบบและกลวิธีการประพันธ์ของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์นี้เป็นส่วน หนึ่งที่ทำให้นักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ทั้ง 5 คน ได้รับการยอมรับจากภาคสังคม และผู้อ่านมาอย่าง ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมของนักเขียนสตรี มุสลิมมาเลย์ทั้ง 5 คนพบว่า รูปแบบของนวนิยายนั้นเป็นรูปแบบที่นักเขียนนิยมนำเสนอวรรณกรรม ของตน รองลงมาคือ บทกวีและเรื่องสั้น คาคียะฮ์ ฮาซิม นำเสนอด้วยผ่านรูปแบบนวนิยาย จุดเด่น ของนวนิยายของคาคียะฮ์ ฮาซิม คือชื่อเรื่อง และความเปรียบเทียบที่ใช้ในการเล่าเรื่อง และนำเสนอปม ปัญหาในเรื่อง ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์ของธรรมชาติเป็นความเปรียบเกี่ยวกับชีวิตของสตรี ใน นวนิยายเรื่อง *คลื่นชีวิต* นวนิยายเรื่อง *พายุวันวาน* และนวนิยายเรื่อง *ทางเดินของอาชีวะฮ์* ผลงานของ คาคียะฮ์ ฮาซิม ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบของ “คลื่น” และ “พายุ” และ “ทางเดินของชีวิต” เปรียบ ดั่งปัญหาต่างๆ ที่มนุษย์ต้องเผชิญ และสะท้อนให้เห็นว่าชีวิตมนุษย์ไม่ได้มีแต่ความสุขเพียงอย่างเดียว ผู้ประพันธ์ใช้ความเปรียบดังกล่าวเป็นประหนึ่งสิ่งที่เตือนใจคนรุ่นใหม่ว่า จงมีชีวิตปัจจุบันอย่างรู้เท่า ทันและตั้งรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยความรู้ และสติปัญญาของตนก่อนที่จะพึ่งพาผู้อื่น

ผู้ประพันธ์ยังได้แฝงอุดมคติในการใช้ชีวิตผ่านชื่อนวนิยายอีกมาก เช่น *พิราบขาวโบยบิน* นกพิราบ ซึ่งเป็นสื่อของเสรีภาพ การที่ประเทศมาเลเซียเผชิญกับลัทธิการไล่ล่าอาณานิคมในอดีตนั้น เป็นเสมือนเครื่องเตือนใจต่อผู้คนในชาติให้มีความรักในชาติ และในขณะเดียวกันควรรักและเคารพ ตนเองและการตัดสินใจของผู้อื่น พิบราบขาวที่โบยบินในนวนิยายเรื่องนี้จึงมีการเรียกร้องสิทธิของ ประชาชนในประเทศมาเลเซียในยุคก่อร่างสร้างชาติ แต่ยังเป็นการเสนอให้การเรียกร้องสิทธิของ

ประชาชนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งในสังคม ผู้ประพันธ์เสนอให้เห็นว่าเสรีภาพและความเท่าเทียมเริ่มต้นขึ้นจากครอบครัว ชุมชน และสังคม

อัมมะฮ์ นูรดิน เป็นนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์อีกท่านหนึ่งที่ใช้ความเปรียบ และสัญลักษณ์ต่างๆ ในธรรมชาติ และเรื่องเล่าพื้นถิ่นในการเปรียบเทียบการกระทำของมนุษย์ โดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ของสตรีกับบุรุษในสังคม นอกจากความเปรียบแล้ว การดำเนินเรื่องจะสลับไปมาระหว่างภาพในอดีตของตัวละคร และเหตุการณ์ซึ่งเป็นปมปัญหาในเรื่อง ณ ปัจจุบัน การเล่าเรื่องแบบ “ตอนจบที่หักมุม (plot twist)” และ “การเล่าเรื่องแบบย้อนต้น (flash back)” เป็นเทคนิคการเล่าเรื่องที่อัมมะฮ์ นูรดินความสำคัญกับมุมมองการเล่าเรื่อง เนื่องจากผู้ประพันธ์ต้องการให้ผู้อ่านมีโอกาสในการร่วมกันตัดสินใจต่อการแก้ปัญหาและทางออกในชีวิตของตัวละครร่วมกัน และสะท้อนอุดมคติของสตรีบนหลักการแห่งองค์รวม ชื่อนวนิยาย *ญุมูล* ซึ่งมาจากคำ ในภาษามลายู “Syumul” คำศัพท์นี้มีรากศัพท์มาจากภาษาอาหรับ ซึ่งมีความหมายว่า “ความเป็นองค์รวม (holistic) และคำว่า “Mega” ในนวนิยายเรื่อง *เมกา นีซา* นั้น เป็นการนำคำนี้ ซึ่งแปลว่าความยิ่งใหญ่มาเสียดสีสังคมที่ต้องการความเป็นที่หนึ่ง ผู้ประพันธ์นำคำว่า “Mega” มาใช้เพื่อวิพากษ์นโยบายเศรษฐกิจทุนนิยม ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่า โดยเฉพาะชนชั้นกลางในสังคมต่างตกอยู่ในมายาภาพของการเป็นที่หนึ่ง และทำให้ผู้คนชิงความได้เปรียบ แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และไร้ซึ่งมิตรภาพระหว่างกัน การนำเสนอปัญหาต่างๆ นี้ในวรรณกรรมผ่านความเปรียบ จึงเป็นการชวนให้ผู้อ่านขบคิดและตีความปัญหาที่มีความซับซ้อนด้วยความใคร่ครวญมากขึ้น

นวนิยายของโรซมีนี ซาอ์รี เรื่อง *ภรรยา* และนวนิยายเรื่อง *มัช มาเรีย* นวนิยายที่ได้รับการยอมรับจากผู้อ่านว่า ผู้ประพันธ์กล้าที่จะ ตีแผ่ปัญหาสังคม และปัญหาที่กระทบต่อสิทธิสตรี การนำเสนอให้เห็นความหลากหลายต่อปัญหาเดียวกันนั้น เป็นการแสดงทัศนะของผู้ประพันธ์ในการยอมรับความคิดต่าง โรซมีนี ซาอ์รีใช้รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา และแก่นเรื่องที่เรียบง่าย และตรงไปตรงมา การนำเสนอให้เห็นข้อผิดพลาดของตัวละครในการเลือกทางเดินของชีวิต นับเป็นการท้าทายขนบทางการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม ณ ขณะนั้น ที่มุ่งเสนอแต่ภาพในด้านที่ดีแก่ผู้อ่าน แต่ผู้ประพันธ์กลับนำเสนอให้เห็นด้านมืดของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสในการตีความปัญหาต่างๆ ร่วมกันกับตัวละครในเรื่อง และการนำเสนอให้เห็นภาพทั้งสองด้านของชีวิตมนุษย์เป็นการสะท้อนอุดมคติของตนในแง่ที่ว่า สตรีควรเข้าใจกัน และเห็นอกเห็นใจกัน การเคารพสิทธิของผู้อื่นนั้นสำคัญ และควรเริ่มต้นตั้งแต่เยาวชน เรื่องราวในนวนิยายนั้นจึงเป็นการสร้างการตระหนักรู้ในการขัดเกลาจิตใจ และอารมณ์ของเยาวชน และพัฒนาอัตลักษณ์คนรุ่นใหม่ที่มีศีลธรรมและความรู้ในทิศทางที่ดีขึ้น ดังที่สังคมและรัฐตั้งหวังไว้

จากวรรณกรรมในรูปแบบบทกวี ผู้วิจัยพบว่า การนำเสนออัตลักษณ์สตรีผ่านบทกวีซึ่งเป็นรูปแบบการประพันธ์หนึ่งนั้นเป็นความท้าทายของนักเขียนในการนำเสนอปัญหาด้วยภาษาที่กระชับและอาศัยการตีความค่า ความหมายและน้ำเสียงของกวีที่มีต่อประเด็นต่างๆ ในเรื่อง ในรวมบทกวีเรื่อง *สายธารแห่งรัก: กัมปงปายาและความรักของแม่* ผลงานของซิติ ซัยนุน อิชมาอิล เป็นการนำเรื่องราวในวัยเด็กของผู้ประพันธ์จากเรื่องสั้น *คิดถึงเมื่อครั้งยังเยาว์* และ เรื่องสั้น *เมื่อครั้งซิติยังเด็ก* กลับมาตีความใหม่ผ่านรูปแบบบทกวี ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นภาพความรัก และความอาทรของยายที่มีต่อตนเองในวัยเยาว์ อีกทั้งเป็นการทบทวนความรักความผูกพันในครอบครัว การใช้รูปแบบบทกวีในการบอกเล่าเรื่องราวในอดีตยังเป็นการสะท้อนภาพอันงดงาม และ ความรู้มรยทางวัฒนธรรมของวิถีสตรีมุสลิมมาเลย์ในอดีต เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้คนในสังคมรุ่นใหม่ไม่หลงลืมวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน นอกจากนี้ บทกวียังเป็นการเปิดพื้นที่ในการนำเสนอเสียงของความเป็นอื่นในสังคมซูรินะฮ์ ฮัจซันนำเสนอตัวละครชาติพันธุ์อื่นนอกเหนือจากชาติพันธุ์มลายู เพื่อนำเสนอให้เห็นนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์เล็งเห็นและตระหนักถึงความหลากหลายของการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การนำเสนอเสียงของสตรีด้วยการเปรียบเทียบจึงไม่ใช่เพียงการทำความเข้าใจความเป็นอื่นเท่านั้น แต่ยังเป็นการแบ่งปันประสบการณ์แห่งการต่อสู้ของสตรีในลักษณะของการเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจในชะตากรรมของสตรีด้วยความเป็นมนุษย์ การนำเสนอตัวละครสตรีอื่นๆ ที่ไม่มีโอกาสปรากฏเสียงในบันทึกทางประวัติศาสตร์หรือแม้ในวรรณกรรมกระแสหลัก เป็นการยืนยันว่านักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ไม่ได้มองความแตกต่างเป็นเรื่องของความเป็นอื่นที่ต้องถูกผลักไสออกจากปริมณฑลของการเป็นพลเมืองทางสังคม แต่การนำความแตกต่างมานำเสนอคือการสร้างพลังของสตรีในการขับเคลื่อนสังคมและการยกระดับคุณภาพชีวิตและสิทธิของสตรีในลักษณะเกื้อกูล และสอดคล้องประสานกัน และนี่คือลักษณะเฉพาะของสตรีในสังคมอุซาคเนย์

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

นอกจากการศึกษาตัวบทวรรณกรรมของนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ทั้ง 5 คน ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัย และผู้สนใจยังสามารถศึกษาวรรณกรรมผ่านงานของนักเขียนชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศมาเลเซียได้อีกมากมาย ซึ่งในปัจจุบันมีองค์กรที่สนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานของนักเขียนรุ่นใหม่ในประเทศมาเลเซีย เช่น สถาบันการแปล และหนังสือมาเลเซีย (Institut Terjemahan & Buku Malaysia - ITBM) สถาบันการแปลนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสลายกำแพงทางภาษาต่อการเรียนรู้ผ่านการแปลที่มีคุณภาพ โดยให้หนังสือและการแปลนั้นขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความก้าวหน้าดังที่ปรากฏใน

วิสัยทัศน์ 2020 อีกทั้งยังเป็นการยกระดับวรรณกรรมมาเลย์ในฐานะภาพแทนทางความคิดของประชาชาติมาเลย์ และสะท้อนมิติทางวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีผ่านการแปล ตลอดจนสร้างสรรค์เครือข่ายความร่วมมือด้านภาษาและวรรณกรรมผ่านการแปล และเครือข่ายกิจการสำนักพิมพ์ทั่วโลก

นอกจากนี้แล้ว สถาบันภาษาและวัฒนธรรมมาเลย์ยังเป็นองค์กรของรัฐอีกองค์กรหนึ่งที่สนับสนุนส่งเสริมอาชีพนักเขียนในประเทศมาเลเซีย องค์กรดังกล่าวนี้เปิดกว้างให้แก่ักเขียนเยาวชนรุ่นใหม่ ในการสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมในมิติใหม่ที่สอดคล้องกับกระแสของการเปลี่ยนแปลงในโลก อาทิ การผลักดันให้เกิดงานวรรณกรรมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การส่งเสริมให้เยาวชนสร้างสรรค์ผลงานที่เกี่ยวกับภาคสังคมเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

ผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมมาเลย์ยังสามารถเลือกตัวบทในการวิจัยได้หลากหลายมากขึ้น และไม่จำกัดที่เนื้อหาที่จรรโลงสังคมแต่เพียงอย่างเดียว จากการสำรวจตัวบทวรรณกรรมก่อนการวิจัยพบว่า ประเทศมาเลเซียให้ความสำคัญกับการอ่าน และการส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติในรัฐบาลทุกยุคสมัย ปรากฏสำนักพิมพ์เอกชนที่ตีพิมพ์ผลงานของนักเขียนรุ่นใหม่จำนวนมาก อาทิ วรรณกรรมชิลิลิก ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวตีพิมพ์เนื้อหาภายใต้หลักการอิสลาม เป็นการตีความหลักคำสอนในศาสนาอิสลามผ่านมุมมองของคนรุ่นใหม่ และปรากฏการหยิบยืมตัวละครที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ ภาพตัวละครชายต่างประเทศ เช่น เกาหลี ชายชาวยุโรป และชายชาวอาหรับ ภาพตัวละครหญิงที่มีอาชีพที่นิยมในกลุ่มสตรียุคใหม่ เป็นต้น

นอกจากการใช้กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ และกระบวนการตีความวัฒนธรรมศึกษาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยที่สนใจศึกษาวรรณกรรมมาเลย์ยังสามารถใช้กระบวนการอื่น ๆ ในการศึกษาวิจัยวรรณกรรมมาเลย์ได้อีก เช่น กระบวนการหลังอาณานิคม และกระบวนการภาวะหลังสมัยใหม่ ในการศึกษาตัวบทและการตีความตัวบทวรรณกรรมให้มีความลุ่มลึกมากขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการศึกษาวรรณกรรมในการวิจัยครั้งนี้จะจำกัดพื้นที่ตัวบทเฉพาะนักเขียนสตรีมุสลิมมาเลย์ แต่ก็นับว่าเป็นการเปิดพื้นที่ต่อการศึกษาเรียนรู้อัตลักษณ์ร่วมของสตรีในอาเซียน อาทิ การรู้เท่าทันและการต่อรองกับอำนาจที่กดทับสตรี สตรีจึงควรแสวงหาความรู้ และตระหนักในสิทธิแห่งตน การยอมรับและให้คุณค่าตนเองผ่านประสบการณ์บาดแผล และการกล้าที่จะวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างสร้างสรรค์ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้วรรณกรรมเป็นพื้นที่และสนามให้กับนักเขียนและนักอ่านในการประกอบสร้างตนเองในอนาคตต่อไป

รายการอ้างอิง

- Abrahams, R. D. (2010). *Identity Eight words for the study of expressive culture*: University of Illinois Press.
- Aziz, R. A. (2012a). New Economic Policy and the Malaysian multiethnic middle class. *Asian Ethnicity*, 13, 29-46.
- Aziz, R. A. (2012b). New Economic Policy and the Malaysian multiethnic middle class. *Asian Ethnicity*, 13(1), 29-46.
- Azmah Nordin. (2002). *Syumul*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Azmah Nordin. (2005). *Mega Nisaa*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Bauman, Z. (1999). The self in a consumer society. *The Hedgehog Review*, 1(1), 35-40.
- Beng-Huat, C. (2000). *Consumption in Asia : lifestyles and identities*. London: Routledge.
- Campbell, C. (2004). *Contrary Visions: Women and work in Malay novels written by women*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Chodorow, N. (1995). Family structure and feminine personality. *Feminism in the Study of Religion*, 61-80.
- Cixous, H. (1997). *Sorties: Out and out: Attacks/ways out/forays*: New York: Routledge.
- Darmi, R., & Albion, P. (2013). *English language in the Malaysian education system: Its existence and implications*. Paper presented at the Proceedings of the 3rd Malaysian Postgraduate Conference (MPC 2013).
- Elliott, A., & Du Gay, P. (2009). *Identity in question*: Sage.
- Frenk, J. V. (2011). *Negotiating Identities: Developing Adaptive Strategies in an Ever Changing Social Reality*. (Master Degree), Lund University, Sweden.
- Gay, A. E. P. d. (2005). *Identity in question* London: Sage.
- Giddens, A. (1992). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.

- Guan, L. H. (2004). *Civil society in Southeast Asia*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Hall, S. (1996). *Modernity: An introduction to modern societies*: Blackwell Publishing.
- Hall, S. (1997). *Questions of cultural identity* (S. H. a. P. D. Gay Ed.). London: Sage.
- Hashim, R. S. (2008). Gender on the Agenda: The story of Hang Li Po Revised *Malay Literature*, 21.
- Hooker, V. M. (2000). *Writing a new society: Social change through the novel in Malay*: University of Hawai'i Press Honolulu.
- Irigaray. (2010). This Sex Which is Not One. In C. McCann, and Seung-Kyung Kim (Ed.), *Feminist theory reader: Local and global perspectives*. London: Routledge.
- Jamilah Ariffin. (2000). Sejarah pembangunan Malaysia dan perubahan peranan wanita-dari sudut ekonomi dan pendidikan. In Siti Fatimah Abdul Rahman (Ed.), *Pematabat Wanita di Malaysia*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM).
- Jamilah Arrifin. (1992). *Women & development in Malaysia*: Pelanduk Publications.
- Khadijah Hashim. (1987). *Badai semalam*. Kuala Lumpur: 'K' Publishing.
- Khadijah Hashim. (2012a). *Alun Hidup*. Kuala Lumpur: 'K' Publishing Sdn. Bhd.
- Khadijah Hashim. (2012b). *Mencari Azizah*. Kuala Lumpur: K' Publishing Sdn. Bhd.
- Khadijah Hashim. (2012c). *Merpati Putih Terbang Lagi*. Kuala Lumpur: K' Publishing Sdn Bhd
- Kheang, C. B. (2002). *Malaysia: The making of a nation*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Leng, C. H. (1999). Women in Malaysia: Present struggles and future directions *Positioning women in Malaysia* (pp. 169-189): Springer.
- Mohamad Saleeh Rahamad. (2013). *Penghasilan Karya Besar: Cabaran Kepada Wanita, Simposium Penulis Wanita Sarawak*. Paper presented at the Simposium Penulis Wanita Sarawak, Persatuan Karyawan Sastera Sarawak.

- Muhammad Azlansha Muhamad Syed. (2011). *Engaging with modernity: Malay women, non-western soap opera and watching competencies* (Doctoral Philosophy), RMIT University, College of Design and Social Context.
- Muhammad Haji Salleh. (2009). *An Introduction to Modern Malaysian Literature* Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negara Malaysia.
- Newell, S. (1993). The superwoman syndrome: gender differences in attitudes towards equal opportunities at work and towards domestic responsibilities at home. *Work, Employment and Society*, 7(2), 275-289.
- Norhayati Abdul Rahman. (2012). *Puitika Sastera Wanita Indonesia dan Malaysi: Satu Bacaan Ginokritik*. Pulau Pinang: Penerbit Universiti Sains Malaysia.
- Norhayati Abdul Rahman. (2016). *The Poetics of Indonesian and Malaysian Women's Writing: A Gynocritical Reading* (T. J. Siti Nuraishah Ahmad, Trans.). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan & Buku Malaysia.
- Ong, A. (1990). State versus Islam: Malay families, women's bodies, and the body politic in Malaysia. *American Ethnologist*, 17(2), 258-276.
- Pustaka, D. B. D. (2009). *Azmah Nordin: Awardee of the S.E.A. Write Award Malaysia 2009*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa Dan Pustaka.
- Rollo, A. D. (2016). Motherhood and Female Identity in Oriana Fallaci and Valeria Parrella: A Case of Literary Materiage? . *intervalla*, 1.
- Rosmini Shaari. (1991). *Mas Maria*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ruzy Suliza Hashim. (2008). Gender on the Agenda: The story of Hang Li Po Revised *Malay Literature*, 21(1).
- Salih, S. (2002). On Judith Butler and Performativity *Judith Butler (Routledge Critical Thinkers)*. London: Routledge.
- Siti Khariah Mohd Zubir. (2009). *Citra Wanita dalam novel Melayu Perak*: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Siti Zainon Ismail. (1988). *Dongeng Si Siti Kecil*. Kuala Lumpur: Teks Publishing.

- Siti Zainon Ismail. (2009). *Bonda's Love: Our Kumpung Paya Kasih Bonda* (N. Othman, Trans.). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negera Malaysia.
- Smart, B. (2010). *Consumer society: Critical issues & environmental consequences*: Sage Publications.
- Sy, K. (2008). Women's Relationships: Female Friendship in Toni Morrison's *Sula* and Love, Mariama Ba's *So Long a Letter* and Sefi Atta's *Everything Good Will Come*.
- Woodward, K. (2002). *Identity and Difference*. Sage: London.
- Zubair Hasan. (2002). The 1997-98 Financial Crisis in Malaysia: Causes, Response, and Results *Islamic Economic Studies*, 9.
- Zurinah Hassan. (2005). *Memoir Zurinah Hassan: Menjejak puisi*. Bangi: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Zurinah Hassan. (2010). *Facing the Harbour* (z. Hassan, Trans.). Kuala Lumpur: Institut Terjemahan Negera Malaysia.
- Zurinah Hassan. (2013). *Catatan Perjalanan Seni Zurinah Hassan*. Kuala Lumpur: Institut Terjemahan dan Buku Malaysia (ITBM).
- Zurinah Hassan. (2014). *Cerita Dalam Cerita*. Kuala Lumpur: Institut Terjemahan dan Buku Malaysia.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). เพศวิถี วันวาน วันนี้ และวันพรุ่งนี้ที่จะไม่เหมือนเดิม. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2553). การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย (นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์
- เกริกฤทธิ์ เชื้อมงคล. (2559). เปิดหน้าประวัติศาสตร์มาเลเซีย. กรุงเทพมหานคร: เพชรประกาย.
- จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์. (2556). เรื่องเล่ากับการสร้างสายสัมพันธ์ครอบครัวในบันทึกความทรงจำเรื่อง *When Broken Glass Floats* ของจันรีชี ฮิม. In ตรีศิลป์ บุญขจร (Ed.), *อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ชเนตตี ทินนาม. (2551). ประวัติศาสตร์วาทกรรมความรุนแรงต่อผู้หญิงในสื่อ พ.ศ. 2449-2519 (นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์
- นาฏเฉลียว ชมธรณินทร์. (2544). สตรีกับศาสนาอิสลามในนวนิยายมาเลย์. (อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์.
- นารีมา แสงวิมาน. (2553). สิทธิสตรีในศาสนาอิสลาม: สิทธิสตรีในสมัยท่านศาสนทูตมุฮัมมัด. In อิศรา ศานติศาสตร์ (Ed.), นปีมุฮัมมัด ความเมตตาแห่งมนุษยชาติ (pp. 97-106). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.).
- นารีมา แสงวิมาน. (2555). ได้เงาวิวาท: การแบปรับหน้าที่การเป็นภรรยาและผู้หญิงทำงานของสตรีมาเลย์ในนวนิยายเรื่อง The wife In ตรีศิลป์ บุญขจร (Ed.), วรรณสารอาเซียน : สายสัมพันธ์และสตรีวิถี. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นารีมา แสงวิมาน, & นูรีดา หะยียะโกะ. (มกราคม-มิถุนายน 2557). ตัวตนและโลกแห่งการเรียนรู้ของสตรีมาเลย์: ภาพสะท้อนจากนวนิยายของคาคิยะฮ์ ฮาซิม. เอเชียปริทัศน์, ภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน(35 ฉบับที่ 1).
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2541). แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงในพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน สตรีในคัมภีร์ตะวันออก. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัญวรัชญ์ พูลศรี. (2557). สตรีกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์สิ่งโคโปร้ในวรรณกรรมของนักเขียนสตรีสิ่งโคโปร้เชื้อสายจีน (อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์
- รุจิเสถียรทรัพย์, ธ., & เกตุสัมพันธ์, น. (2012). ผู้หญิงอัตลักษณ์: คุณค่าทางสังคมที่ถูกกลืน: โครงการสุขภาวะผู้หญิง มูลนิธิผู้หญิง.
- วัชรี้ เกวลกุล. (2554). การสื่อสาร “วิกฤตอัตลักษณ์” ในนวนิยายของ ฮารูกิ มูราคามิ และเรื่องสั้นแนวหลังสมัยใหม่ของไทย. (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์.
- วิลาสินี พิพิธกุล, & กิตติ กันภัย. (2546). โครงการวิจัยเพศและการสื่อสารในสังคมไทย กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- วีรชาติ มัสอูตี. (2553). ในฐานะปัจเจกชนและผู้ปกครองรัฐ. In อิศรา ศานติศาสตร์ (Ed.), นปีมุฮัมมัด ความเมตตาแห่งมนุษยชาติ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.).

- ศิริพร วุฒิกุล. (2549). กลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ของชาติในโครงการรณรงค์ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย. (นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ภาคการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2554). ภูมิบุตรา : ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและกระบวนการพัฒนาประเทศของมาเลเซีย กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2547). เพศภาวะ: การท้าทายร่าง การค้นหาตัวตน. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง (จำกัด) มหาชน.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2559). จินตนาการอิสลามเชิงสังคมวิทยา : สันติภาพ ครอบครั้ว และสตรี. ปัตตานี: ปัตตานี ฟอรัม.
- สุรภีพรรณ ฉัตรภรณ์. (2550). อาหาร อารมณ์ และอำนาจของสตรีในวรรณกรรมร้อยแก้วตะวันตกร่วมสมัย กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อจินไตย เสงรวมญาติ. (2555). ผู้หญิงกับความอ้วน : เรือนร่างของผู้หญิงกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ในนวนิยายซิคลิต. (อักษรศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์.
- อณัญญา วารีสอาด. (2553). อัตลักษณ์กับบริบททางสังคมในนวนิยายโรมานซ์แนวข้ามพหุชาติของไทย. (อักษรศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์.
- อะห์มัด อับดุล มะญีต ฮัมมุด. (2545). สถานภาพสตรีในอิสลาม (*Status of Women in Islam*) (ซีมียา สุภระมุล, Trans.). กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอิสลาม.
- อามีนะห์ ดำรงผล. (2544). สาระนั้นรู้เกี่ยวกับชีวิตมุสลิม. กรุงเทพมหานคร: นันทา พับลิชชิ่ง.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Alun Hidup, (2012) Khadijah Hashim

Awang nafas panjang sambil menyedut udara malam yang nyaman mengingatkan kata-kata ibu mentua. Tetapi matanya tegak ke hadapan. Tangannya kejam memegang tali layar menjaga kemudi melayan angin. Hatinya sudah bulat untuk menetap di Sungai Berembang yang bertanah subur. Meinggalkan kampung halaman bukan kerana merajuk, tetapi ingin mencuba penghidupan baru. Ingin memiliki sebidang tanah untuk dijadikan tapak tempat berteduh. Hampir empat belas tahun tinggal bersama ibu mentua sudah dirasa pahit manisnya. (*Alun Hidup, 2012: 2*)

...

Apabila sampai di halaman rumah, masing-masing menunggu Joyah selesai menyempurnakan acara tepung tawar di sekeliling rumah. Tepung tawar yang cair seperti tepung menggoreng pisang itu direnjis-renjis dengan menggunakan daun ribu-ribu dan daun sepulih. Akhirnya, daun itu diletakkan di penjuru rumah. “Takutkah syaitan dengan tepung tawar awak tu, Joyah” (*Alun Hidup, 2012: 43*)

...

“Duduk di bawah ni berangin sedikit. Dah dekat seminggu tak hujan. Air di tempayan dah tinggal untuk minum saja,” kata Kak Joyah.

“Saya pun tinggal air untuk minum saja. Perigi di belakang pun dah kering. Nak ke perigi di lereng bukit sana tu, takut.” Milah sama duduk di tunggul kelapa yang satu lagi. (*Alun Hidup, 2012: 98*)

“Aku datang ni nak menjemput kau. Lepas Zuhur nanti ada Pak Kiai datang membaca kitab. Marilah kita ramai-ramai mendengar,” kata Kak Joyah.

“Datanglah. Kita yang tak sekolah ni, mendengar tuk guru mengajar cukuplah. Datanglah, ya” pelawa Kak Joyah. (*Alun Hidup, 2012: 98*)

....

Tanpa disuruh, Asmah ke tanah mencabut ubi. Dia tahu ubi rebuslah yang akan jadi makanan pagi, makan tengah hari, dan makan malam kalau ayahnya tidak pulang hari ini...Selalunya dia dan Asmah menunggu di tepi sungai dekat pangkalan Abang Malim. Kalau nasib baik tangkapan

sampai satu bakul, berat tangan menjinjit. Ikan sembilang pun banyak. Dua hari sekali tengok boleh dapat setengah bakul kelapa. Itu yang dibuat ikan kering, ikan salai oleh Kak Joyah dan dibawa ke Singapura. (*Alun Hidup*, 2012: 113,114)

...

“Mak, minum!” seru Zainab. Milah tersentak sedikit. Di Kesang dulu Zainab tidak tahu langsung ke dapur, menghidup api pun tak tahu. Apalagi hendak memasak. Syukurlah sekarang dia sudah mula belajar menolong kakaknya. (*Alun Hidup*, 2012: 116)

....

Mereka duduk di tangga dengan papan batu yang dibawa sama dari Kesang. Umur sepuluh tahun baru masuk ke sekolah maka sempatlah belajar tiga tahun untuk mengenal huruf dan mengira. Yusuf yang berumur sepuluh tahun itu sempat belajar beberapa bulan saja dan tidak dapat bersekolah semula kerana Sungai Berembang tidak ada sekolah. Ada dua tiga orang anak lelaki yang dihantar ke sekolah di kampung sebelah, tetapi terpaksa merentas lorong kecil di tepi hutan atau berperahu ke kuala kemudian mudik ke hulu ke Kampung Sungai Labu....Menurut Awang, Asmah sudah boleh mengajar adik-adiknya menulis dan mengira. “Ah, anak perempuan buat apa disekolahkan! Sampai umur akan di pinang orang dan tinggal di ceruk dapur juga, Kata Kak Joyah”. (*Alun Hidup*, 2012: 94)

Enam bulan tinggal di sini banyak hal yang telah dipelajari bukan daripada mulutnya sendiri, tetapi daripada teman baiknya, Cempaka. Terasa anak itu cepat besar dan pandai menyesuaikan diri dengan tunjuk ajarnya. (*Alun Hidup*, 2012: 150)

....

Milah berhenti seketika menarik nafas dan mengesat peluh bercampur air mata.....Tidak bersyukurkah aku memilih tanah sesubur ini? Pokok kelapa sudah berdaun tiga, pokok padi sudah tinggi....Semuanya hak aku, rezeki anak-anakku, orang Kesang tidak ada semua itu. Orang Kesang tidak bertanah, Abang Melan tidak bertanah, tidak berumah. Tidak malu terperuk di bawah bumbung rumah ibu ramai-ramai. Aku bertanah. Aku berumah! (*Alun Hidup*, 2012: 232)

Nenek Sibai cepat-cepat memapah Mak bangun. Mak ingin cepat sampai ke rumah. Bentuk rumah Nenek yang gaya lama itu harus segera dinaiki. Mak akan bersandar di tiang seri. Memegang tiangnya kalau sakit kian memuncak. Tapi mak terduduk di permatang. Mak melihat awan bergerak laju, memintal dan meliuk. (*Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 34*)

...

Barangkali hujan akan turun. Rumpun padi yang baru memunculkan buah, mengembang dan bergoyang ditiup angin. Ada bunyi yang menarik. Mak cuba senyum dan mahu menikmati siang yang meruap itu. Tapi Nenek Sibai cepat-cepat memapah Mak bangun. Dari juah Mak Nampak Nenek Alang telah turun tangga. Nenek Alang membawa baldi berisi lain untuk ke sungai di hujung baruh. Mak memanggil Nenek Alang. Tapi suaranya perlahan dan kedengaran hanya desah berat. Mak semakin lemah dan terduduk lagi. Nenek Alang Nampak Mak terduduk di bawah rimbun pudding menghala ke rumah. Nenek Alang segera mengejar dan membantu Nenek Sibai memapah Mak pulang. (*Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 34*)

...

Mak beli beberapa ela kain poplin putih dengan wang hasil upah jahit baju kawan-kawan. Mak juga dapat kumpul sedikit wang dari jualan buah-buah hiasan yang Mak buat dari kapas dan lilin. Sejak kandungan berusia dua bulan, Mak terus menerima tempahan dari jiran-jiran. Setiap pagi setelah mengemas rumah, Mak mula menyulam sarung bantal, alas meja atau saprah. Mak juga membuat sulam kerrawang baju dalam dan selendang. Mak juga menyanyi. Mak seperti bersiul meniru kicau murai pagi hari. Tapi Mak insaf di balik kecerahan wajah, ada sayu yang menyayat. Mak lihat Abah tetap seperti biasa. Tidak ada riak beralun lembut di mata Abah. Getar nilon suara Abah tidak pun berirama. Selalu lurus dan tegas. Tapi biarlah. Mak ingatkan Siti Zaleha, anak sulung yang cuma berumur dua minggu kira-kira dua tahun lalu. Tapi Mak tidak sedih atas ketiadaan anak sulungnya sekarang. Ada sedih lain yang menerpa dalam saat sakit begini. Mak bayangkan Abah akan memicit-micit Mak. Atau ngelus-ngelus lembut. Sekurang-kurangnya sakit yang menunda-nunda itu akan terasa nikmatnya. (*Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 35*)

...

Bahang siang yang cerah telah lenyap. Kampung Paya dititisi renyai petang. Mak terlena. Kemudian dijagakan oleh tangis si Siti Kecil. Begitu Abah menyambut puterinya dengan senyum yang sederhana tanpa sebarang ucapan. (*Dongeng Si Siti Kecil, 1988: 46*)

Bonda's Love: Our Kumpung Paya Kasih Bonda (2009) Siti Zainon Ismail

Main Pillar

“Mother said, Siti was born at exactly 4 o'clock in the afternoon,

On Tuesday, in the heat of the day...(see Si Siti Kecil)

The hot air was t its peak

Mother leaned against the main pillar

Holding onto the pillar when the pain increased

The house's main pillar shook

Mother held on tight

Mother complains long and hard

Little Siti continued to kick

Kicking from inside

Midwife Diyeh massaged and pressed

The smell of coconut oil was everywhere

Siti wanted to jump our quickly.

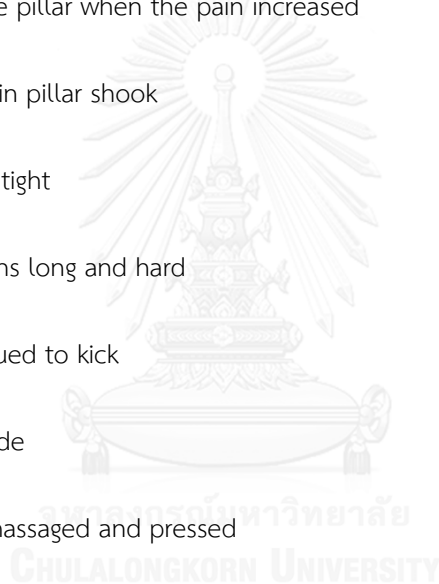
Mother saw the main pillar moving

From far father's prayer to the glory of Allah could be heard

Siti moved inside her stomach

Mother winced in pain

Sweat pouring uniting the fluid

Of the placenta and blood!

The day's heat increased

Kampung Paya was sprinkled by afternoon drizzle

Mother fell asleep then woke up

Little Siti's cries were heard

Afraid to see the world?

Grandmother Galuh's growing chants

Grandmother Galuh arrived from Tanjung Karang

On the fortieth day (Si Siti p. 43-44)

Little Siti has been a week playing with the wind

Grandmother brings new glutinous rice

Fried chicken rice with chilli paste

Forty-four small steamed glutinous rice cakes

After Evening Prayer

The men offer prayer for the hair cutting ceremony

The women start singing

The song of Siti Fatimah the Prophet's daughter

Grandmother Galuh touches the chicken liver

Places sugar and salt to Siti's lips

So that her grandmother becomes articulate and have a good

Siti is at peace in the swing cot
 Javanese batik with a sweet smell
 Siti can smell the soft smell of jasmine cold powder
 The original aroma of Grandmother Galuh's verses
 The song of the grasses originally from Banjar-Java
 "Oh Little One, oh! Little Siti
 Listen to the sound of the wind
 Study the lights of the universe
 The sky touching the ocean
 Promise with your soul
 Maintain love and affection
 with mother and family
 relatives of the same bloodline
 your sleep conscious moments
 protected by the shade of love
 remember the house of Allah
 oh! Little Siti

Dongeng Si Siti Keci (1988) Siti Zainon Ismail

Mak diajar oleh Nenek segala pantang. Segala pantang sungguh membosankan. Mak dengan rasa amat cergas kerap kali dapat meloloskan diri memecah tradisi Nenek. Tapi Cuma kedegilan kecil yang begitu sedikit itu dapat Mak lakukan. (*Dongeng Si Siti Keci*, 1988: 36)

Mak tidak dibenarkan berkawan dengan anak-anak mewah dari suku Batang Kapeh, yang cantik-cantik dan berkulit putih. Mak juga dilarang bermain-main di sungai, tidak seperti teman-teman lain yang sering ke tebing. Pulang dari sekolah, Mak harus cepat-cepat pergi mengaji di surau. Ke sekolah, Mak tidak diberi wang belanja. Nenek akan menyuruh Mamak menghantar masi dan sebotol air the untuk Makan Mak di waktu rehat. Mak kerap tidak habiskan nasi bekal dari Nenek. Mak lebih senang bantu cikgu beli cendol di seberang jalan. Cikgu sayang Mak. Sering beli wang kecil untuk belanja. Dalam kenakalan yang tersembunyi, Mak mempunyai kawan-kawan yang menyenangkan. Mak tumbuh begitu segar. Kulit Mak yang putih kuning, kelihatan kemerahan bila disambar matahari. Mak jalin rambut panjang dan lingkarkan atas kepala. Mak kemudian itat pita halus untuk tambah seri atas muka. Nenek selalu tegur Mak kerana sering letakkan selendang bawah leher. Atau lipat lengan baju hingga nampak siku. Mak akan segera patuh tapi kemudian melupakannya. Hidup keluarga Nenek pun mula rupuh, Hasil kebun getah pusaka Datuk di Batu Enam telah merosot. Harga kupon terus jatuh. Susu-susu getah yang dulunya mengalir dengan harga kehidupan mewah, kini menjadi batu-batu berat yang hanya mengandungi pasir dan lumpur. Beku. Nenek pun mula ditakuti oleh perasaan perempuan yang kehilangan pedoman. Nenek yang bergantung dengan hasil kebun getah untuk membesarkan anak-anak, kini telah menampung duka yang amat sangat. (*Dongeng Si Siti Kecil*, 1988: 36-38)

...

Pak Long Rauf, tergesa saja ke Pahang. Pak Long tidak sanggup jadi wali. Mak belum datang bulan lagi. Tapi Mamak dengan parang di tangan kanan bersila rapat dekat Mak sewaktu acara akad nikah. Lalu terdengar ucapan-ucapan Mak yang telah dihafal.

“Betul kaumau dikahwinkan?”

Mak mengangguk.

“Kau sudah datang bulan?”

Mak mengangguk.

Hujan terus mencurah. Hujan seperti mengerti ratapan hati Mak. Mak melihat air sungai yang melimpah. Mak ingin terjun ke sungai. Ingin hanyut bagai sampah yang mengalir begitu cepat ditolak arus. . (*Dongeng Si Siti Kecil*, 1988: 40)

***Syumul* (2002) Azmah Nordin**

Jika aku seorang lelaki yang dungu pasti aku sudah melonjak tangkas ke dalam semak belukar itu, dengan penuh cekatan. Kerana jika aku seorang lelaki biar bagaimana dungu sekalipun mungkin langsung tak perlu melingdungkan diri daripada sebarang mala petaka yang melawati alat

perhubungan itu. Aku yakin tentang itu. Akan tetapi sayang amat sayang. Aku bukan seorang lelaki dan aku juga amat kesal dengan keadaan jasadku yang dilahirkan sebagai seorang perempuan ini; yang diperlukan semahunya oleh orang lelaki. Diperlakukan macam...ah (*Syumul*: 2002: 12)

Alat perhubungan yang diwujudkan di antara dua buah tempat yang hamper terkubur dalam hujan dan kabut terbal semalam suntuk-tidak kelihatan reput, biarpun sekian lama dimamah usia. Di bawah hujung dan pangkalnya, jurang terjal dan batu menonjol-nonjol di sana sini. Jauh di bawah alat perhubungan itu, ... Alat perhubungan yang terpendil di sudut suram itu, terus bertahan kukuh di antara berlukar pakis lebat, tersembunyi di tengah-tengah belantara; memencil-suramkan hidupku yang kesepian seperti menyembunyikan niat buruk mereka yang menggunakannya. (*Syumul*: 2002: 12-13)

Alat perhubungan itu, musuh utamaku dan tidak boleh dipercayai. Dan, kerana apa yang dibawa datang oleh alat perhubungan itu, aku sering meratap dalam ngeri. Dan terasa seperti kulit yang menyaluti tulang temulang pada batang leher kehidupanku dikelar dengan parang panjang. (*Syumul*: 2002: 12-13)

Suara ayah yang bergemersik merdu antara ciapan burung yang berterbangan riang pada subuh itu – bagaikan cuba mengutuskan ‘tali halimunan’ sebagai perhubungan baharu, bagi menggantikan perhubungan kasih sayang yang terputus sejak aku dikahwinkan dan sejak ayah menganut agama itu. Perhubungan baharu untuk memudahhkan aku melintas, kata ayah. Aku tahu, ayah memang berniat baik, ingin menolongku – akan tetapi sudah terlambat buatku. Terlalu terlambat kini. (*Syumul*: 2002: 13-14)

“ Sayang, amat sayang. Ayah mahu aku berdoa kepadada Tuhannya. Ayah lupa bahawa sewaktu aku dikahwinkan dengan lelaki di kampung seberang itu, aku tidak pernah diberkalkan dengan sebarang kepercayaan kepada Tuhan. Dan kini, biarpun ayah menganut agama itu, ayah sudah tiada kuasa lagi ke atas hidupku. Nyawaku – bukan sahaja jasadku – sudah menjadi milik orang yang aku kahwini itu. Lelaki itulah selama ini tempat aku memohon kemaafan dan kemaafan dan kemaafan, lelaki itulah Tuhanku, ayah. Segala-galanya dalam diriku telah lelaki itu beli ayah, kecuali hatiku. Dia bukan tidak mampu membelinya, ayah Cuma dia tak mahu ‘membuang masa’ membelinya.’ (*Syumul*, 2002: 71)

'Sayang, amat sayang. Ayah mahu aku berdoa kepada Tuhannya. Ayah lupa bahawa sewaktu aku dikahwinkan dengan lelaki di kampung seberang itu, aku tidak pernah dibekalkan dengan sebarang kepercayann kepada Tuhan. Dan kini, biarpun ayah menganut agama itu, ayah

sudah tiada kuasa lagi ke atas hidupku. Nyawaku bukan sahaja jasadku - sudah menjadi milik orang yang aku kahwini itu. Lelaki itulah selama ini tempat aku memohon kemaafan dan kemaafan dan kemaafan, lelaki itulah Tuhanku, ayah, segala-gulanya dalam diriku telah lelaki itu beli ayah, kecuali hatiku. Dia bukan tidak mampu membelinya, ayah, cuma dia tak mahu 'membuang masa' membelinya.

Aku merasakan semacam perasaan aneh dalam diriku, membuak-buak sebak. Aku hanya mempunyai dua pilihan, saat itu sama ada unuk meratap kepiluan kepada ayah yang tidak lagi mempunyai kuasa untuk membantuku itu, ataupun menyorokkan segala kesengsaraanku. Tapi bagiku tiada penyelesaian. Tiada juga kematian. Tiada dapat membantu. Yang ada hanya sebuah penyeksaan jasad dan batinku. Lantas, aku memilih yang kedua; ketawa. Langsung gelakku meyenytak-nyentak. Terus ayahku bertindak liar, menempeleng wajahku yang memang sedia melebam dan membiru juga membengkak itu. Aku segera menghentikan tangisanku. Aku merenung ayah dengan pandangan yang sayu. Ayah bagaikan ingin mengucapkan sesuatu kepadaku, tapi aku sudah tak sanggup dengar lagi. Lantas aku memecut langah. Dan sejak peristiwa itu, aku langsung tak lagi melawati alat perhubungan itu untuk ke pondok ayah. Kadang-kadang, ayah datang ke rumah kami, menanyakan tentang aku kepada lelaki yang aku kahwini. Aku terus sahaja menyembunyikan diriku, menghindari daripada berjumpa dengan ayah. (*Syumul*, 2002 : 71-72)

...

"Dia sudah menjadi harta saya sekarang, ayah, harta yang aku beli dengan hantaran berian yang bukan sedikit mahalunya. Sama ada saya suka ataupun taka, sebagai harta – akan saya pertahankan hingga akhir hayat saya, "ujar 'dia' perlahan, tapi menyengat. Sejurus dia menggeleng, mengeluh panjang. "Aduh, itu urusan rumah tangga saya...ayah? Wajarkan orang lain, biarpun ayah sendiri Campur tangan? Bukankah ber....'dosa'... ganggu rumah tangga orang lain?" (*Syumul*, 2002: 214-215)

...

"Melangkah pergi atau berundur lari, bukanlah sifat semula jadiku. Bukan !"

"Aku sedar, hanya beberapa saat lagi, jejak sinar matahari kemilau menguning yang terbuai-buai, akan berangkat meninggalkan permukaan sungai, jauh di bawah alat perhubungan itu. "Sebentar tadi, aku seperti terdengar bunyi derapan tapak kaki yang melewati alat perhubungan itu. Kian lama kian jelas, kian lama kian mendebarkan. Aku seakan-akan dapat mendengar bagaimana bunyi cawat yang dipakai oleh dia itu, melibas-libas ditiup angin. Bagaikan menghidu tapai tanpa

membuka tudung tajaunya, aku seperti dapat menghidu bau pernafasannya yang pekat denkan bau minuman tapai yang diperbuat daripada ubi kayu itu, biarpun tidak melihatnya; seolah-olah dia bernafas berat di cuping talingaku. Saat itu, tersasa nafasku bagaikan terputus. Tubuhku yang tersembunyi di celah-celah rimbunan semak belukar itu, seperti terkejang kaku. Akumahu melonjak tangkas dan menghadapinya. Akan tetapi entah mengapa, tubuhku terpaku di situ. Mata fikirku hanya nampak bola-bola matanya yang memerah saga, semerah api neraka. Mata itu menghantui fikiranku, terus-tersusan. Majam mata 'pengait'.

Aku tahu, kekerasan tidak dapat menyelesaikan kekerasan. Bahkan membuatnya menjadi pilin lingkaran setan; sekurang-kurangnya, itulah yang ayah cuba membuat aku percaya, setiap kali aku mahu menentang dia. Sayang ayah tidak mengerti.

"Ayah, kematian dia adalah batas pemula dari kemungkinan hidupnya diriku ini."

.(*Syumul*: 2002,68-69)

Tiba waktu aku pula menggelengkan kepala, tidak tahu apa sebenarnya yang harus aku lakukan, serba terhimpit antara dua kampung dan alat perhubungan itulah yang menjadi puncanya. Aku yakin. Sitiap tiga malam dalam seminggu, sekitar pukul lapan, setiap orang wanita yang bersuami umumnya senang bersantai di rumah, menikmati hubungan kemesraan antara suami dan anak-anaknya. Ada pula yang tenang membincangkan atau merenungkan rentang. Namun, tidak demikiannya halnya dengan aku. Setiap tiga malam dalam seminggu, aku akan menerima kedatangan segala bentuk penyeksaan lahir dan batin kepadaku; dan alat perhubungan itulah yang menjadi alat perantaraannya. (*Syumul*: 2002,p.70)

'Sayang, amat sayang. Ayah mahu aku berdoa kepada Tuhannya. Ayah lupa bahawa sewaktu aku dikahwinkan dengan lelaki di kampung seberang itu, aku tidak pernah dibekalkan dengan sebarang kepercayaan kepada Tuhan. Dan kini, biarpun ayah menganut agama itu, ayah sudah tiada kuasa lagi ke atas hidupku. Nyawaku bukan sahaja jasadku - sudah menjadi milik orang yang aku kahwini itu. Lelaki itulah selama ini tempat aku memohon kemaafan dan kemaafan dan kemaafan, lelaki itulah Tuhanku, ayah, Segala-gulanya dalam diriku telah lelaki itu beli ayah, kecuali hatiku. Dia bukan tidak mampu membelinya, ayah, cuma dia tak mahu 'membuang masa' membelinya.'

...

Ya, dia yang akan melewati alat perhubungan itu, pada bila-bila masa sahaja dari sekarang - ada temu janji dengan kematiannya; aku! kepalanya akan aku penggal, dan lalu kujadikan Singkowoton, jasadnya akan aku tolak ke dalam neraka jahanam. Sama dengan neraka yang ayah sebut-sebut selalu kepada anak-anak murid dari saudara barunya itu, tentunya!

Dan tanpa teragak-agak, aku pasti berjaya melaksanakan tugas suci murniku itu, sepenuhnya. Pastiii ! (*Syumul*: 2002: 73)

...

“Maafkan aku, ayah, kerana aku telah melakukan ‘dosa’ besar seperti ini. Tapi, aku perlu melaksanakannya ayah, demi kelangsungan hidupku.” Aku bersuara terketar-ketar, biarpun aku tidak mengerti mengapa aku harus memohon kemaafan untuk sesuatu yang perlu aku lakukan, pada hal ‘dia’ sendiri tidak pernah pun diminta meminta kemaafan daripadaku untuk segala-gala kekejaman yang dilakukan atas jasad dan semangatku. Dan, entah sejak bila tercetus keinginanku yang sedemikian rupa; ingin bebas daripada segala rasa takut, bebas daripada ‘dia’, bebas untuk bercinta dan dicintai dalam erti kata yang sebenarnya. Aku ingin merasakan sentuhan mesra orang yang mencintaiku. (*Syumul*: 2002:126)

...

Memang aku sedari, keinginanku seperti agak keanak-anakan, berangkali, tapi itulah yang kurasakan sejak lama dahulu – waktu mula aku mahu dikahwinkan lagi. Waktu itu, aku memang tidak pernah kenal-mengenal bakal lelaki yang dipilih ayah untukku. Akan tetapi sejak diberitahu tentang peminangannya, aku sudah memupuk rasa cinta yang bukan sedikit untuk bakal suamiku itu. Aku pupuk dan aku bajai hingga tumbuh membesar dalam jiwaku; tetapi aku tidak tahu pula pohon yang tumbuh membesar itu, suatu hari kelak akan membesar sekurus pohon tempat aku menyembunyikan diri ini.

Lantas aku meluru dan langsung menggapai dan mencium belakang tangan ayah; ciuman perpisahan pada detik-detik bebebasanku bermula, namun terasa ngilu bagai tersayat sembilu; bebas daripada kaum sejenis dengan ‘dia’. Aku dapat merasakan semua ini, biarpun tidak mengerti mengapa hal ini harus terjadi.

“Tahukah engkau apa hukumannya bagi orang yang membunuh orang lain?” soal ayah, dengan tulang rahang menegang dan riak wajah berenggut-renggut. Dikirai-kirainya rambutnya yang

keseluruhannya memutih itu. Hidungnya yang sedikit mancung itu, mengembang dan mengempis. Tubuhnya yang sederhana tinggi, resah gelisah tidak keruan.

“A...a...aku..” Suaraku meniti keluar seperti aku sedang membaca mantra. Aku ingin menyoal ayah tentang mengapa kekejaman yang ‘dia’ lakukan ke atas jasad dan semangatku yang amat jelas ayah lihat – tidak siapa pun ambil pusing. Akan tetapi soalan seperti itu tersangkut di benakku. “A...aku tak tahu, ayah.”

“Ya, Allah, ya Robbi. Ya Tuhanku!” rintih ayah, ternyata kerusuhan amat. (*Syumul*: 2002: 126-127)

...

“Apa yang dah berlaku?” soal seseorang.

“Dia penggal kepala seorang lelaki,” jawab ayah, tanpa teragak-agak. Seolah-olah memperkatakan tentang orang lain dan bukan aku – anak kandungnya.

“Tangkap dia! Ajar dia! Tangkap...!”

Tiba-tiba, aku tersentak. Aku terbangun daripada tidur yang resah. Aku termengah-mengah, bagaikan masih dihambat igauan dinihari – dalam kabut basah dan kedinginan yang mencengkambekukan semangatku. Sejurus, mataku terkedip-kedip memandang kegelapan suasana persekitaranku, kegelapan yang sudah lama menyelubungi hidupku – siang dan malam.

Naluri sedarku semakin ketara, dalam kegelapan dinihari itu. Aku cuba mengukir senyum setelah melihat aku rupa-rupanya, masih tersepek di perdu pohon berbatang kurus itu, tetapi bibirku, sudut bibirku yang membengkak terasa amat pedih. Rupa-rupanya bau hanyir yang kuhidu, terbit dari bibirku yang terluka.

Sejurus itu, aku berdiri perlahan-lahan. Pandanganku menjangkau ke sebarang sana – ke arah surau di puncak bukit. Terkenang bagaimana sebelum ini, aku kerap mencuri-curi, mendengar ayah memberi ceramah kepada ‘anak-anak’ baharunya di surau itu. Menurut ayah, kematian ialah kerana roh dicabut daripada badan oleh Iz...Izrail? Lebih kurang begitulah yang aku dengar. Dan, keluarnya roh memang sakit. “Kecuali bagi orang yang beriman.”

“Mustahil juga roh seseorang itu akan ke syurga, , kalau dia belum lagi melalui pertanyaan dalam kabur,” kata ayah dalam ceramahnya, pada ketika-ketiknya. “Akan ditanyai tentang segala pekerjaan yang dilakukan di dunia, keyakinan dan keimanan. Bagi roh yang beriman, pasti terselamat daripada seksaan malaikat Munkar dan Nankir kelak. Tidaklah kita terus-terusan diseksa hingga ke hari kiamat!”

Aku mengeluh panjang, menolak kenangan silam jauh-jauh. Tidak wajar terus-terusan membayangkan bagaimana dia mencuri-curi mendengar ceramah ayah tanpa pengetahuan ayah itu. Juga tanpa pengetahuan ‘dia’. Aku perlu menunggu ‘dia’ melewati alat perhubungan yang juga jalan pintas baginya, jika dibandingkan dengan tenaga yang perlu dikerah jika ‘dia’ mendaki lereng Kinabalu itu. Dan kesempatan ini aku tunggu dan semuanya harus sesuai dengan rencana untuk kupenggalputuskan kepada ‘dia’! (Syumul, 2002: 128-129)

...

Dan aku dapat merasakan bulu tengkukku meremang tegak. Serentak dengan itu, aku seperti dapat melihat seorang pengait yang menggantungkan parang panjang di pinggangnya dan kakinya mengangkang sedikit. Suaranya parau, bergema dan menusuk fikiranku. “Bodoh, perempuan bodooh...!”

Mataku tersenggang luas, memandang bayangan diriku yang terpantul di permukaan takungan air yang amat jernih itu lagi, mengharapkan akan dapat melihat pengait tulen yang mungkin tercegat di belakangku melalui takungan air itu. Akan tetapi aku hanya dapat melihat mataku yang melingkar lebam. Serta-merta aku dicengkam rasa takut yang amat sangat. Inilah pertama kali aku mendengar suara pangait tulen dalam erti kata yang memancar-mancar di belakang tubuhku, biarpun tidak melihatnya.

Aku dapat merasakan satu macam tenaga yang merayap naik dari tapak kakiku dan terus naik ke pangkal pahaku. Kuasa itu terasa menusuk macam tusukan parang panjang ke dalam jasadku, dan lalu mengembang dan membesar, memenuhi dengan tenaga mentah. Aku tersentak nafas. Dengan tiba-tiba, aku tersenyum tanpa sebab. Senyuman yang memuncak dengan nafas berahi yang berbau bersama-sama bara dendam; yang bagaikan sarang labah-labah hangat pijar, melingkari saluran nafasku, berturut tahun.

“Bodooh!” bunyi suara itu, menggegarkan seluruh dadaku. “Engkau harus mencuba lagi ... hingga Berjaya.”

“Tidak! Dia lebih kuat daripadaku. Dia...”

“Engkau harus bertindak sewaktu dia tidur, bukan menunggunya di belakang pohon berbatang kurus itu!”

“Hem, ini satu ilham yang baru,” kataku, tiba-tiba. Tapi sekelip lintasan menjelma. Segera aku ingat, melakukan sesuatu seperti itu, berarti aku sengaja cari nahas. Bukankah saudara-saudara lelaki ‘dia’ kerap menghendap kami di rumah ini? Bagaimana jika aku kedapatan oleh mereka, sewaktu aku ingin menghayun parang panjangku kelak?

“Bodoh! Bodoooh!” Suara itu menggema di gegendang telingaku. “Saudara-saudara ‘dia’ semua pun lelaki, bukan? Apa yang hanya dilihat oleh orang lelaki jika bukan Singowoton yang terdapat pada seorang perempuan? Hah, berikan saja kepada mereka. Bila mereka dah kenyang, pasti mereka juga akan tertidur seperti ‘dia’....”

“Apa?” tingkah aku, berasa amat terhina. Jika itu yang aku lakukan, tidakkah itu berarti aku sengaja meletakkan taraf keperempuanku sama seperti yang mereka cuba lakukan terhadap kaumku selama ini, zaman berzaman; di dasar segala kehinaan? Kewujudanku di alam maya ini – tidak lebih daripada memperhambakan diriku kepada nafsu sarakah mereka? “Apa? aku sendiri tidak punya perasaan? Tidak punya nafsu? Aku sendiri bukan seorang manusia juga? Sungguh biadap, biadaap!”

Dengan tidak semena-semena, gambaran wajah Aminah menerjah tiba. Kemudian menyusul gambaran ayah. Serentak dengan itu, terasa bebanan pada kedua-kedua belah bahu terangkat sedikit, dan ringan terasa. Dan, aku menagis teresak-esak, tiba-tiba. Mungkin, suara aneh yang terbit tadi adalah suara dari mulut syaitaniah; terbit dari pada syahwat syaitaniah dalam diriku. Aminah. Aku mengeluh keinsafan.

Lantas, aku segera meneliti diri; Mungkin, pendekatanku dalam menjalinkan hubungan dengan ‘dia’ selama ini, yang silap. Dan kesilapan itu perlu diperbaiki.

Aku bertekad untuk melupakan segala pahit maung yang pernah kulalui – dan memulakan hidup baru. (*Syumul*, 2002: 219-221)

Barangkali, memang tiada sesiapa pun atau apa pun dapat membantuku dalam hal ini lagi. Kira-kiranya demikianlah nasibku yang tersurat untuk bernafas dalam kerusuhan yang tiada taranya; ah, tidak mengapalah. Sesungguhnya, lebih baik begini. Lebih aman daripada gangguan pihak yang berkuasa, kemudian hari. Lebih selamat begitu. Ya! Begitulah yang aku tegaskan kepada diriku sendiri, berturut tahun lamanya. (*Syumul*, 2002: 14)

...

Tiba-tiba, terdengar lagi bunyi derapan tapak kaki berhampiran alat perhubungan itu. Dadaku berdebar cemas serta-merta. Sesaat itu semangatku bagaikan terdiam menempel pada hujung rambut separas pingganku yang hanya berkain kewanu itu. Hampir saja ia terlucut dan berterbangan lari, mempertahankan kewujudannya dan lalu berusaha menghidupmarakkan semangatku kembali, bersungguh-sungguh. Sejurus, aku sekali lagi memberannikan diri, mengintai dari belakang pohon berbatang kurus itu, ke arah alat perhubungan itu. Beberapa kali pula aku menger dipkan kelopak mataku yang masih lebam pucat kekuningan, biarpun bengkaknya baru turun sedikit. Ternyata aku tersilap. ***Bukan dia yang melewati alat perhubungan itu, tapi seekor anak rusa yang kelihatan begitu comel, terkinja-kinja nakal, mendahului ibu rusa, melewati alat perhubungan itu.***

Sekelip lintasan menjelma. ***Serta-merta aku mengapuk perutku. Biarpun baru berusia lima bulan, janin dalam perutku itu terasa telah berupaya menendang-nendang dari dalam rahimku dengan agak kuat kini.*** Sekuat dia. Entah mengapa, tiba-tiba aku tersendu kehibaannya. Mengingat janin yang bakal menjadi bayi kesayanganku ini, menguatkan semangatku untuk terus mengambil tindakan nekad itu. (*Syumul*: 2002: 72-73)

...

Amat lambat sekali kenyataan yang mengecewakan aku, menjelma dalam fikirannya. Semua tidak seperti yang dia bayangkan. Impianku untuk memenggal hingga putus batang lehernya, demi mempertahankan harga diriku sebagai seorang perempuan yang mempunyai hak untuk bernafas seperti orang lelaki juga – sekali gus mengangkat nilai dan taraf keperempuananku kembali – nampaknya hanya akan tinggal impian sahaja. Banyak kali aku berusaha dan berusaha, tanpa bertimbang-timbang lagi mencuba mengakhiri hayat ‘dia’, tetapi menemui kegagalan; barangkali, impian seperti itu terlalu keanak-anakan, lambat-laun impian itu akan menenggelam dan memakan diriku sendiri.

Sejurus itu, aku memujuk hatiku, memaksa dan memusatkan fikiranku kepada bayi yang akan lahir pada bila-bila hari sahaja itu. Kata ayah, suatu hari dahulu, Tuhan itu Pengasih lagi Pengampun. Takkanlah 'dia' lebih besar daripada Tuhan, hingga tidak boleh berubah menjadi seorang pengasih dan pengampun; sekurang-kurang demi masa hadapan anak kami ini. Anak yang lahir di dunia tanpa ayah – sesuatu yang tidak mungkin tergamak aku izinkan berlaku. Dan, tidak salah jika aku berkorban sedikit (mengalah), demi menjalinkan perhubungan yang lebih pasti.

Ya, itulah tekadku. Dan, aku perlu berterus terang dan memohoh keampunan daripadanya – sebagai langkah perlama. Kerana, hampir sahaja kepalanya aku penggal, akibat dorongan syahwat syaitaniah yang berombak-ombak dalam diriku. Ya, itulah tekadku – dan, aku segera mengorak langkah ke rumah using milik 'dia' dengan semangat baru. (Syumul, 2002: 220-221)

...

“Aku takut”

“Takut apa”

Aku menggelengkan kepala menyesal kerana membiarkan diriku yang masih jelas dengan tanda-tanda ukiran yang 'dia' tinggalkan, mempertontonkannya kepada orang lain. Memang amat memalukan diriku sendiri juga, akhirnya.

“Aku tiba-tiba tergelak besar. Mengadu kepada ayah? Sayang, *ayalah yang telah mengadiah atau menggadiakan aku kepada 'dia' dulu. Lagipun, sebagai benda yang tergadai dalam perasan perkahwinan, sudan tentu tidak wajar dikembalikan kepada bekas pemiliknya – andai dia tidak mampu menebusnya!*

Sedetik itu, aku kembali teringatkan janin atau bayi dalam kandunganku yang kini telah berusia lebih kurang lapan bulan. Bayi yang belum cukup hayatnya it uterus bergerak-gerak dan menendang-nendang dalam perutku. Aku berasa seharusnya aku memikirkan tentang kandunganku, dahulu, harus pulang untuk mengisi perut. Akan tetapi waktu melangkah pulang, aku merasakan seakan berada dalam terowong di jalur tunggal, hanya menuju satu tujuan; seolah-olah terjebak dalam gerak lambat, tanpa ada jalan untuk melepaskan diri dan puncak Kinabalu terus membayangiku – kemudian tiba-tiba aku teringatkan pada kerja-kerjaku yang belum selesai. (Syumul, 2002: 176-177)

....

Aku menghela nafas panjang, dan menghembuskan kenangan pahitku jauh-jauh dari ingatanku. Kini, aku masih sendirian di kebun asparagus itu. Dan jika aku telah memberanikan diri dan lalu menganut agama yang baharu ayah anuti itu, pasti aku akan sebut, Ya, Allah, syukur Alhamdulillah! Buat pertama kalinya, sejak mengenali 'dia', berturut tahun yang lalu – entah mengapa, kebelakangan ini 'dia' bagaikan tidak terliur untuk menyentuh dan mengukir lebam-lebam baru pada wajah dan tubuhku. Mungkin 'dia' menyedari bahawa bayi dalam kandunganku menanti hari sahaja untuk dilahirkan.

Mungkin dia, simpati kepada bayi yang bakal lahir itu. Ataupun, mungkin dalam keadaan mabuk yang kian parah kini, dia sudah tidak mampu....berdiri, apatah lagi untuk menghampiriku di kebun asparagus itu. Sejenak itu, aku rasa seperti hendak tergelak. Tergelak pahit. Sayang, amat sayang. Tidak sekalipun sejak dipertemujodohkan – pernah tergerak di hatinya untuk melukiskan kata-kata kemesraan sebagai membuka jalan kepada perhubungan kasih sayang antara kami berdua. Tidak pernah sekalipun dia berusaha! Akan tetapi tidak mengapa, aku tidak memerlukannya lagi. Aku sudah tua. Tidak seperti dahulu lagi. Dengan ekor mataku, kukerling setiap pergerakan 'dia' tanpa henti. Dia sedang minum-minum, berbual-bual sambil ketawa terkekeh-kekeh dengan saudara-suadara lelakinya yang senang menghendap kami, setiap kali 'dia' pulang dan 'memangsakan aku' dalam keadaan semabuk itu. (*Syumul*, 2002: 217)

...

“Saya ingin memulakan hidup baru dengannya, ayah....ingin melupakan kenangan silam... cuba menjadi perempuan yang baik,” ujar anak kandungnya, tersekat-sekat. “Mungkin apabila rumah tangga kami kembali damai... mungkin akan terbuka hatinya untuk berbail dengan saya dan mungkin kami boleh anuti agama yang ayah ajar itu...juga untuk masa depan anak kami, Tapi...”

“Memang tak salah, nak,” ucap Ahim, kesayuan. Dan amat disedarinya, kalau anak kandungnya sudah tertanam rasa hamba, rasa berdosa, rasa bersalah, dan rasa penuh kekurangan, hingga timbul niatnya untuk mengurangi dosa-dosanya itu, untuk memohon pengampuan, dan ternyata niat itu lebih besar dan lebih meningkat lagi, anaknya itu harus berbuat sesuatu dan bertindak segera. “Tak perlu tunggu orang lain, jika engkau benar-benar ikhlas, nak. Engkau sungguh-sungguh mahu menganut agama Islam yang ayah....?”

“Ya, ayah...sekarang...juga,” Anaknya bersuara dengan perlahan sekali. Lemah, amat lemah.

“Baiklah,” kata Pak Ahim, menyadari hanya itu sahaja hadiah yang paling berharga, yang mampu diberikan kepada anak kandungnya itu, setelah segala-galanya terlambat. “Ikut sebutan ayah ini, perlahan-lahan.”

Dalam kepayahan yang amat, anak kandungnya, mengikut butir-butir perkataan yang meniti keluar di bibir Ahim yang mengucapkan dua kelimah syahadat, perlahan-lahan. Sejurus kemudian, dia mengeluh panjang dan tersenyum lembut. Beberapa minit kemudian, sebelum anak kandungnya sempat diusung memasuki pondoknya, dia melahirkan anak sulungnya, yang juga cucu tunggal kepada Ahim.

Akan tetapi sebaik sahaja bayi itu lahir, anak kandungnya meninggal dunia.

Dan, di situlah, dis sisi kubur mendiang isterinya, Ahim menguburkan anaknya. Ditanamnya beberapa jenis bunga di atas dan di tepi kubur tersebut. Dibina sebuah bangsal kecil tempat dia berehar dan kemudian menjadi tempat persinggahan melepas lelah mereka yang melawati jambatan gantung itu. Tidak disangka, beberapa hari kemudian, Ahim dibawa oleh pihak berkuasa ke pengadilan atas tuduhan membunuh anak menantunya; menolak tubuh anak menantunya ke dalam jurang itu, menurut dakwaan saudara-saudara lelaki anak menantunya. Ahim terkilan dengan peristiwa yang memakan sepuluh tahun kehidupannya, tanpa cucunya yang berada di bawah jagaan sahabat anaknya, Aminah. Mungking segala-galanya tidak seburuk dan sehiba mana, andainya sekembalinya dia dari penjara dia dapat menemui kembali cucunya. Akan tetapi apa yang diketahuinya daripada penghuni desa ialah tentang Aminah yang meninggal akibat demam malaria. Suami Aminah kemudiannya, telah menyerahkan cucunya itu kepada orang lain dan orang itu telah berpindah entah ke daerah mana. (*Syumul*, 2002: 233-234)

Isteri, (1989) Rosmini Shaari

Nora merasa kesal dengan sikap Halim yang suka bercerita tentang keluarganya. Kalau dia tidak tahu tentang kedudukan Halim tentu dia rasa perhubungannya dengan Halim akan lebih mesra lagi. Tetapi Halim adalah seorang suami yang jujur dan ayah yang penyayang...Dahulu aku tidak begitu peduli tentang apakah erti cinta yang sebenarnya. Kenapa aku merasa kecewa? Kenapa aku merasa curiga? (*Isteri*, 1989:8)

“Entah-entah, Halim sendiri pun tidak mencitai kau. Aku memang tidak percaya pada lelaki. Sejak emak aku dimdukan aku tidak hendak kahwin. Aku tahu bagaimana deritanya jiwa emak

aku. Hai, tak dapat nak dikata tiap hari berendam air mata. Kata Asmah....Malah perasaan kluatir timbul di hati Asmah. Dia mula mengenangkan emaknya yang hidup menderita kerana bermadu. Orang-orang yang bersikap seperti Noralah yang membuatkan Asmah takut untuk berkahwin. (*Isteri*, 1989:8)

Kalau aku tak kata, tak puas hati aku rasa bertanggungjawab. Tapi memang aku fikir kalau seorang lelaki itu, ingin berkahwin dia tak akan ingin bawa berjalan ke sana sini. Kalau dia nak bawa ke sana sini bererti dia hanya ingin berfoya-foya. Bila dia sudah puas dengan kau dia akan cari yang lain. (*Isteri*, 1989:102)

“Mengapa kau tak balik kepada ibu bapa kau?”

“Sofia, mak aku dah berpesan, walau apa pun terjadi, dia mengapa aku meninggalkan suami. Kalau aku balik tinggal dengannya dia tidak akan menerima aku. Kalau aku duduk lama-lama di kampung menjaga dia ketika sakit, dia marah, dia kata tempat aku ialah bersama suami tapi aku kasihan kalau dia sakit, siapa yang nak menjaganya?”

“Lepas tu apa berlaku? Apa yang terjadi pada perempuan itu?”

“Lama juga aku berendam air mata, Sofia, tapi setelah suamiku pencen, dia tu minta cerai,”
Kata Rahmah.

“Kenapa?” Tanya sofia.

“Ala, bukan kau tak tahu, Sofia, kalau dah pencen, duit kurang, kedudukan dalam masyarakat tak ada, tak boleh berpesta ke sana sini. Si dia tu memang suka kehidupan yang mewah, maklumlah orang lawa dan pandai bergaya. Kalau dah suami tua dan tak berduit dan berpangkat, apa gunanya lagi?” Kata Rahmah. (*Isteri*, 1989: 180)

...

“HIII, kalau suami aku, aku ganyang, Kata Datin Zaharah merapatkan barisan gigi putihnya, kerana geram.

“Orang lain saya tak tahu, kalau saya datin, saya cabaikan dia. Hmm, melampau sangat. Betina mengada-ada. Kalau nak cari pun carilah yang sama muda, sama belum berumahtangga. Yang cari suami orang ni kenapa? Macam kurang sangat lelaki dalam dunia ni”, kata puan Kalsom.

“Eh, memang lelaki kurang dalam dunia ini. Baru ini telah dibanci, untuk satu lelaki tiga perempuan,” kata Puan Halimah.

“Ala, datin, jangan salahkan si perempuan saja, kalau lelaki tak gatal, mana perempuan berani,” Kata puan Ainun.

“Mereka nak ikut nabi. Kan nabi boleh kahwin banyak?” Sampuk Puan Halimah pula.

“Yang lain tu kenapa tak ikut nabi? Yang kahwin saja nak ikut...yang lain bagaimana? Tanya Datin Zaharah. (*Isteri*, 1989: 42)

...

Mula-mula Halim cuba juga hendak mengiburkan hati Sofia, tetapi gagal. Sofia seperti orang di alam mimpi, jiwanya seolah-olah melayang. Kadang-Kadang dia seolah-olah tidak mendengar apa yang dikatakan kepadanya.

Tetapi segala kerja rumah kemas rapi Tiap petang ada kuih yang dimasaknya sendiri, terhidang di atas meja. Tiap malam masi terhidang, tidak kira Halim balik makan atau tidak. (*Isteri*, 1989: 155)

...

Sofia mendapat resepi baru dari majalah. Taip kali Sofia mendapat resepi baru, dia mesti mencubanya. Selau juga Rahmah harian kerana Sofia teruk-teruk memasak, padahal Halim jarang makan di rumah. Memasak sudah menjadi kegemaran Sofia sejak dari dahulu lagi. Tetapi sekarang walaupun Sofia masak ala stik pun, Halim tidak menghargai. Sofia sedar sekarang Halim tidak seperti dahulu....Cara pakaian dan makananya juga berubah mengikut baru. (*Isteri*, 1989: 173)

...

Malisa masih tidak dapat melupakan Rahim. Dia kesal mengasihi suami orang tapi ada boleh buat dia sudah terlanjur. Mungkin Malisa akan bertemu pemuda lain...mungkin boleh jadi juga satu hari nanti dia akan berkahwin...tapi semua ini tidak akan meluputkan kenangan manis yang bersemadi di hatinya. (*Isteri*, 1989: 233-234)

“Dapatkan kau mengasihi aku?” Tanya Rahim.

“Tapi kau sudah beristeri. Dia boleh memenuhi kekosongan hidup kau,” kata Malisa, memandang ke arah awan yang berarak perlahan.

“Kau tahu sendiri Wati tidak ada masa untuk aku dalam hidupnya. Semenjak aku bertemu kau hidup aku lebih bererti.”

“Malisa....kau berhentilah kerja dan datang ke Kalo tinggal bersamaku. Aku memerlukan isteri seperti kau, isteri yang menjaga makan minumku, sakit demamku. Aku perlukan kau di sisiku selalu. (Isteri, 1989: 235-236)

***Facing the Harbour* (2010) Zurinah Hassan**

Pesanan Puteri Gunung Ledang Kepada Sultan Mahmud

Tun Mamat

Sampaikan pesanku kepada Sultan

Jika aku ingin diperisterikan.

Pebuatkan aku jambatan emas jambatan perak

Bawakan tujuh dulang hati kuman, hati nyamuk

air mata dan air pinang muda setempayan

darah raja dan anak raja semangkuk.

Sebenarnya

aku telah menduga

dia akan sanggup merentang jambatan derita

dia merelai negeri menjadi dulang sengsara

membiarkan rakyat memikul tempayan air mata

kehidupan terbakar dalam api berahi

selagi kepanasan tidak terpercik ke tubuhnya.

Tun Mamat,

Sebenar aku memberi syarat ini

Kerana aku tidak sudi menjadi permaisuri Sultan

dan hidup bercerminkan kekeruhan

aku bukan Tun Fatimah
 yang pandai memaafkan kezaliman
 aku bukan Tun Kudu
 yang tahu merelakan paksaan
 cukuplah dengan puteri Hang Li Po
 yang terbungkus menjadi persembahan
 dan tersungkurnya Tun Teja
 ketika menangkap bayang-bayang cinta.

Bialah Gunung Ledang berdiri mengingatkan
 ada bunga yang tidak dapat digubah
 sesedap titah
 seorang perempuan pun ada kalanya
 berhak memiliki kebebasan
 seorang Sultan pun ada kalanya
 harus tunduk kepada kekalahan.
 (*Facing the harbour*, 2010: 21-23)

Surat Teja kepada Tuah

Sampai hati Tuah
 mawar cinta yang kuberikan
 kau bawa ke perhitungan
 kenanga dari sanggulkan
 kau sangkutkan ke singgahsana
 untuk mengharumkan namamu.
 Tuah, aku adalah perempuan malang
 yang harus merana kerana paras rupa
 kecantikan bukanlah satu dosa
 namun ia telah diperdagangkan
 dengan pintar percaturan lelaki
 seperti bunga pada sesedap gubahan
 di hujung lidah seorang sultan.
 Aku seperti perempuan lainnya
 telah dibesarkan oleh peraturan

dihaluskan oleh adat
 dengan suara yang dilembutkan untuk paksaan
 kerana itu adalah kesopanan
 yang menyempurnakan kejadian
 seorang perempuan.

Barangkali akulah yang bersalah
 membina impian di sayap perasaan
 untuk berbakti sebagai isterimu
 sebuah impian yang indah
 dan amat biasa bagi seorang wanita.

Tapi apakah daya
 Teja bukan perempuan biasa
 lahir di kamar kebesaran
 besar di taman larangan
 amat jelita dan mulia
 untuk melayani impian yang terlalu biasa.
 Tuah juga bukan lelaki biasa
 Hidupnya bukan untuk seorang Teja
 Tuah lahir untuk menjadi wira
 dan Teja menjadi boneka
 dalam legenda.

(*Facing the harbour*, 2010: 28-31)

มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

Pelayaran Hang Li Po

Hang Lipo yang jelita
 Dalam pelayaran ke Melaka
 menangis di dalam bahtera
 semula ini dia dipisahkan
 dari ibu tempat bermanja
 bagai pohon dari akarnya
 rasanya biar bercerai badan dan nyawa
 biar mati di tengah gelora
 dari berpisah dengan keluarga.

Apalah nasibnya badan
 sudah menjadi barang hantaran
 dibawa ke Melaka
 sebagai hadiah kepada Sultan
 kononnya untuk meneguhkan kerajaan.
 Bondanya Maharani yang mulia
 Berpesan dengan air mata,
 Duhai Hang Li Po anak tercinta
 Tabahlah menerima ketentuan ini
 Inilah takdir kita
 Menjadi puteri dan permaisuri
 Perkahwinan kita bukan soal peribadi
 Hidup kita bukan untuk diri
 Diri kita adalah milik negeri.

 Apalah diharap pada ayahanda
 dia lelaki dan maharaja
 kau puteri kesayangan
 tetapi negeri adalah tanggungan
 tawa dan air matanya
 hanya untuk Negara
 kausa lebih penting
 daripada bahagia.

Iya puteriku
 sejarah telah mencatatkan
 banyaknya kerajaan
 yang diteguhkan oleh pengorbanan
 dan air mata perempuan
 dan banyak pula negeri
 yang diruntuhkan oleh nafsu lelaki.
 (*Facing the Harbour*, 2010: 24-27)

***White Dove Flies Again*, (2011) Khadijah Hashim**

“Orang kita mesti berani menceburkan diri di lapangan perniagaan. Selagi kita asyik mengharapkan bekerja dengan kerajaan selagi itulah ekonomi orang kita tidak akan maju, tak akan standing dengan ekonomi bangsa-bangsa lain. Selama ini orang kita terlalu takut untuk mencuba. Bangsa lain tidak begitu. Dia lebih percaya dengan usaha mereka sendiri, walaupun pada mulanya mereka terpaksa rugi dan bersusah-susah sedikit,” kata Khiryati. (*Merpati Putih Terbang Lagi*, 2012: 237)

“Paya nak kaya. Senang tu ada, kayanya payah sakit. You tengoklah mana ada orang yang bekerja dengan kerajaan yang menjadi hartawan di masa tuanya walaupun sudah bekerja berpuluh-puluh tahun,” kata gadis manis ini. Farid segera terkenangkan nasib ayahnya. Separuh dari umur orang tua itu habis di meja pejabat. Hasil yang dapat dibanggakan daripada pandangan kebendaan tidak ada. Yang ada hanya jasa barangkali. Itu pun apalah sangat, hidup menjalankan tugas kerana perut semata-mata tidak ada usaha dan inisiatif yang sungguh-sungguh untuk orang ramai. Kerja setakat pergi pejabat jam lapan setengah dan balik jam empat setengah. Itu saja. (*Merpati Putih Terbang Lagi*, 2012: 238)

...

Salha memang gadis yang lain daripada yang lain. Sifatnya yang banyak berdiam daripada bersuara itu selalu merunsingkan hati Hawa. Tetapi yang anehnya gadis ini bisa berbual-bual pula kalau bertemu dengan orang yang cocok di hati. (*Merpati Putih Terbang Lagi*, 2012: 176)

“Sal tak suka belajar.”

“Tak suka belajar?” Farid bertambah pelik dengan kenyataan Salha.

Salha mengangguk-anggukkan kepala lagi seperti budak bodoh.

“Heh, nak lulus mesti belajar. Kalau tidak susahlah nak dapat kelulusan yang baik,” tambah Farid, tinggi sedikit suara itu.

“Sal tak suka dipaksa-paksa membaca buku yang Sal tak suka.”

“Nak lulus mestilah belajar sungguh-sungguh. Suka tak suka mesti belajar, mesti baca,” kata Farid, lebih tegas suara itu diucapkan.

“Itulah yang Sal tak gemar. Sal tak suka belajar secara terpaksa, bang. Sekarang Sal dah tahu pelajaran untuk tingkatan lima tu dahulu. Sal suka belajar menjahit dan memotong baju,” tegas Salha berani. Diatapnya muka anangnya meminta pertimbangan yang bijak barangkali. Farid terdiam sebentar.

“untuk hidup di zaman yang serba maju ini kita mesti ada ilmu pengetahuan. Kita mesti punya kelulusan yang baik, kalau boleh mesti ada ijazah. Itu jaminan untuk hidup senang dalam dunia serba maju ni, Sal. Kau fahamkan cakap abang ni,” kata Farid, seperti mahu memujuk orang yang sudah jauh sesat dalam pegangan hidup saja layaknya. (*Merpati Putih Terbang Lagi*, 2012: 177)

...

“Sal faham. Sal tahu. Tapi untuk hidup di zaman yang serba maju, serbar mengejar ni tak mesti berpuat pada siljil kelukusan dan ijazah saja. Banyak jalan lain, bang. Abang lihat sajalah bangsa-bangsa lain Berjaya membuka berbagai-bagai perusahaan, yang kaya-kaya di negeri kita ni tak semuanya ada ijazah di tangan. Dia hidup mewah juga.” Salha meluahkan pendapatnya yang selama ini tidak pernah dilahirkan kepada siapa pun, tetapi mala mini dia terpaksa berbuat begitu supaya abang kandung yang dikenali bertimbang rasa itu faham akan hatinya yang sebenar. Dan mudah-mudahan dia akan menyokong keputusannya itu.

“Jadi kau mahu membuka perusahaanlah?” tanya Farid mendadak saja.

“Perusahaan besar-besar tu belumah. Tapi Sal akan belajar kemudian akan mengambil upah dan menjahit di rumah ini. Kalau ada duit barulah buka kedai,” jawab Salha dengan senyum riangnya. Entah mengapa dia merasa geli hati sedikit apabila melihat abangnya bertanya begitu.

Farid sama tersenyum mendengar cita-cita adiknya yang dianggap terlalu mengalah selama ini punya cita-cita yang besar. Hampir-hampir dia tidak percaya akan apa yang didengarnya malam ini. Dalam keluarga ada jiwa usahawan.

“Jadi sungguh-sungguhlah kau tak mahu bersekolah?” tanya Farid lagi ingin mendapatkan kepastian yang muktamad.

“Ya Sal tak mahu sekolah lagi,” tegas Salha lagi.

Lebih bertenaga suara itu didengar telinga Farid.

“Kalau dah begitu abang tak boleh buat apa-apa. Sal tentu berhak menentukan masa depan Sal. Abang Cuma nasihatkan saja supaya San belajar seberapa yang tinggi macam Abang Baderol tu.”

“Tapi Sal suka membaca, kan?”

“Memang Sal suka membaca. Tapi Sal tak suka dipaksa membaca buku yang Sal tak suka.”

‘Bijak benar gadis ini mengeluarkan pendapat,’ fikir Farid. ‘Dia juga punya tenaga berfikir yang baik,’ fikir Farid lagi. Cuma fikiran dan pendapat yang bernas itu tidak pernah dilahirkan di hadapan ayah.

“Err, selamat berjaya lah,” kata Farid dengan ketawa senangnya. (*Merpati Putih Terbang Lagi*, 2012: 178-180)

Storm of Yesterday (1989) Khadijah Hashim

“Mak Atun bukan tak suka kau meneruskan pelajaran, Mazni, Tapi...., fikirlah baik-baik. Ibu kau perlukan rawatan yang baik. Kau sendiri sudah mendengar nasihat doktor hari itu. Ibu kau perlu berihat, perlu berobat. Penyakit lemah jantungnya itu merbahaya. Kalau kau tak mengambil berat tentang kesihatannya, siapa lagi? (*Badai Semalam*, 1989: 9)

Mak Atun masih menanti jawapan yang tegas dari Mazni. Hatinya bimbang kalau-kalau cadangan dan buah fikiran ini mengusik hati kecil anak gadis bermata kayu ini. Manalah tahu kalau-kalau sikapnya ini dianggap oleh Mazni sebagai manusia yang suka menjaga tepi kian orang. (*Badai Semalam*, 1989: 9)

...

‘Maz bukan tak suka berkerja, Mak Atun. Tapi....Maz sudah lama bercita-cita untuk meneruskan pelajaran Maz ni hingga ke university.

Sungguh baik cita kau tu, Maz! Mak Atun percaya kau boleh menjadi seorang doktor di suatu hari nanti....Maz..., dalam mengejar kepusan hati dan cita-cita, jangan kau lupa kepentingan-kepentingan orang lain. Terutama sekali ibumu!.....dan berobat, makan yang baik-baik ini tentu perlukan wang....! (*Badai Semalam*, 1989: 10)

Mazni dan ibunya juga tidak pernah bercadang untuk berhenti sekolah, malah ibu tua itu selalu menggalakkan Mazni supaya belajar terus hingga ke university seperti anak-anak tuanrumahnya. (*Badai Semalam*, 1989: 24)

“Mak ni sakit....kau sekolah mana nak cari duit kau sekolah, Mazni...! Ini yang selalu Mak fikirkan...Mak sedih kerana tak dapat membantu kau menreuskan pelajaran....

“Mak....Soal wang sekolah Maz tu, jangan Mak risaukan. Segala-galanya sudah Maz uruskan sekolah Maz, dah selesai sekarang. (*Badai Semalam*, 1989: 25)

...

“Jadi, kau tak mahulah meneruskan pelajaran kau hingga ke university, Maz,” tanya ibu bingung....”Bukan tak mahu ke university, Mak...! Tapi, bairlah cita-cita untuk ke university tu ditinggalkan dulu. Bila hidup kita lega sedikit nanti, Maz akan meyambung semula. Buat sementara ini Maz akan bekerja. (*Badai Semalam*, 1989: 26)

...

‘Nampaknya tak ada jalan lain untuk kita mengadu hal! Mak...kita harus berdiri sendiri sekarang. Jangan terlau mengharapkan bantuan orang sekarang. Dunia sekarang bukan dunia simpati yang mewah. Manusia sekarang punya masalah-masalahnya yang tersendiri. Masing-masing mahu memperbaiki nasib masing-masing. Kita juga terpaksa berdiri sendiri, cuba menyelesaikan soal hidup kita sendiri....Zaman manusia mengejar seribu memajuan dan kebahagiaan. Memang benar, manusia harus melengkapkan diri sendiri dengan sejuta kemewahan dalam hidup ini sebelum memandang keliling. Sebelum menghulur tangan untuk membantu. Tapi sayang! Bila manusia sudah di kemuncak kejayaan, mereka lupa pada manusia yang di bawahnya. (*Badai Semalam*, 1989: 29)

...

Dah Kahwin tu buatlah cara kahwin, buat apalah nak belajar-belajar lagi. Belajar menjaga lahi, sudah ini, bini belajar malam bercampur-gaul dengan jantan-jantan, si suami macam orang tolong menanti isteri di rumah. Entahkan iya, entahkan tidak isteri tu sekolah....Cik Mahani tidak sudah-sudah sakitkan hati Mazni yang menjadi menantu Cik Rohana itu. (*Badai Semalam*, 1989: 147)

...

‘Kau tahu, bukan ! tempat isteri itu di rumah. Di rumah siang dan malam. Siang menguruskan rumahtangga, menguruskan masak makan. Malam melayang suami yang sudah penat bekerja...penerangan ibu mertua terhenti sebentar mengambil nafas barangkali fikir Mazni.

Tapi...kau ni lain dari orang. Malam ke luar. Sepatutnya kau mesti di rumah. Sudahlah siang suami kau tu bekerja, malam pun harus bekerja menghantar dan mengambik kau sekolah...Mana timbangrasa kau sebagai seorang isteri, Mazni...?’ tanya Cik Rohana. (*Badai Semalam*, 1989: 149)

...

Kini Mazni merasakan suasana yang benar-benar bebas dan luas untuk bergerak. Tapi tanggungjawab di dalam rumahtangganya bertambah. Segala-galanya mahu diuruskan. Dan pelajarannya juga perlu dijenguk. Perlu dikaji dengan tekun dan teliti kerana peperiksaan tingkatan enamnya tidak berapa hari lagi. (*Badai Semalam*, 1989: 161)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

***Mas Maria*, (1991), Rosmini Shaari**

“Humph! Sekarang kau dah kaya-raya....senanglah kau cakap macam tu. Kau tak tau apa yang Masini dan aku lalui dalam kesempatan hidup membayar hutang kau. Hidup kami tak macam orang Bandar yang bergaji. Kami hidup macam orang susah yang terpaksa mengira setiap sen di dalam poketnya. Bukan itu sahaja, aku terpaksa menanggung saudara-maraku di kampung. Mereka semua sangkakan aku pegawai tinggi bergaji besar. Akulah harapan mereka. Aku terpaksa juga menjaga maruah dan mama baikku. Aku hidup menderita disebabkan semua itu.” Kata Niamah. Air mata mulai mengalir ke pipinya. (*Mas Maria*, Rosini Shaari, 1991.pp, 149-150)

...

“Kami sering berselisih. Mas terpaska bangun pagi kerana pukul 6.45 bas dah sampai di rumah. Maklumlah rumah di Kampung Jerami. Jauh. Pada masa tu, mak masih belum keluar dari biliknya. Kadang-Kadang wajah mak pun tak nampak. Bila dekat maghrib, baru mak balik. Muka berkerut macam buah prune, letih tak boleh cerita. Mana ada daya lagi nak berbual atau Tanya khabar Mas? Masa tu, kalau terserempak pun Mas akan lari sembunyikan diri, takut mood dia tak baik. Buat apa cari fasal,” Kata Masini. (*Mas Maria*, 1991 : 23)

“Mas dan mama tak makan malam sama-sama?” Tanya Maria.

“Kami makan bersama, tapi masa tu ada siaran berita. Peti TV tu sebelah meja makan...ha, ke situlah perhatian tertumpu hingga habis berita. Bila berita habis, Mas sudah pun ke dapur tolong nek basuh pinggang. Lepas tu dah kerja-kerja nak buat kerja rumah. Hm...macam tulah setiap hari hinggakan kami sudah tak tau nak cakap kalau ada kesempatan,” Kata Masini (*Mas Maria*, 1991: 23)

...

Anak-anak gadis sekarang tidak pandai menjaga diri, fikirnya. Takkanlah ibu bapa harus mengekor ke mana sahaja mereka pergi. Sekarang bermacam-macam kisah yang tersiar di akhbar yang menakutkan Niamah. Kes rogol dan culik menjadi-jadi. Dia sering mendengar bahawa mangsa rogol sendiri sudah mengenali perogol itu sebelumnya. Hah! Kalau sudah terjadi, menyesal tidak berguna! Bagaikan manu pecah dada Niamah menahan kemarahan. (*Mas Maria*, 1991: 100)

...

Tengah hari itu Masini terlambat keluar dari kelas. Apabila dia tergesa-gesa keluar untuk mendapatkan bas, bas sudah pun penuh sesak dengan penumpang. Susah untuk mendapat tempat di dalam bas...Masini mencelah masuk. Tangan sebelah kirinya memegang beg kanvas yang begitu sarat dengan buku-buku tebal...Kesesakan itu membuat Masini menjadi lebih pening, dan kalau kepala berpusing tidak menentu, dia tidak dapat terus berdiri begini. ...Kampung Jerami masih jauh lagi, fikir Masini. Kepalanya masih pening. Dia memejamkan matanya.... “Eh, Mas ... dah sampailah,” kata Saadiah yang tinggal berhampiran dengan rumahnya. Saadiah dari belakang dan dia hendak turun... “Semua orang asyik tengok kau. Orang bersiul dan ketawa. Kau buat dak saja! Tak malu!... Kokiya pun nak romen, janganlah dalam bas...Kauletak kepala kau di atas bahu dia. (*Mas Maria*, Rosini Shaari, p.24-28)

Aku manusia bodoh yang menurut kata membuta tuli tidak ubah macam hamba. Makan dilayan, nasi mesti disenduk ke pinggan, cuma tak disuapkan saja ke mulut. Segala yang teringin mesti dimasakkan. Ikut segala kehendaknya. Ada masanya tidak mahu masakan pembantu, aku juga yang jadi babunya. Begitulah taatnya aku melayan Datin Mariah, tetapi apabila Zamri berkahwin lagi dia tidak pun membantah, malah gembira kerana dapat merapatkan dua keluarga bangsawan. Aku pula yang diungkit-ungkit sebagai tidak sekufu. Benar aku bukan anak Datuk atau Tan Sri, malah tidak pernah melihat mata ayah sebenar....Dulu waktu menerimaku sebagai menantu tercantik, tidak timbul soal sekufu. Begitu kalau orang tidak suka, ada-ada saja helahnya. (*Mencari Azizah*,2012 :12)

Di umur tiga puluh tahun kata Kamaliah masih belum terlambat untuk belajar. Di Barat katanya ada nenek-nenek yang belajar untuk ijazah pertama....Aku sepatutnya meneruskan pelajaranku setelah berumah tangga kalau pun tidak dibenarkan bekerja. Kalau itu yang terjadi tentu saja di kala ini aku sudah bergelar Dr. Azizah. Dan corak hidupku tentu saja berbeza. Dr. Azizah yang bekerja dan bergaji. Bukan menunggu belas ihsan suami. Dr. Azizah yang berhak menentukan arah hidupnya sendiri, bukan jadi perhiasan kerana muka yang cantik! (*Mencari Azizah*,2012 :17)

Kawan-kawan sekolah pun berbisik-bisik membawa cerita yang tidak sedap didengar. Di kala itu dia ingin sekali berkulit hitam manis seperti kawan-kawan yang lain. Dia tidak mahu terasing dari pada teman-teman. Kerana kelainanya itulah dia jadi tumpuan. (*Mencari Azizah*, 2012: 22)

...

Kerana Zamri, aku membatasi kebolehanaku sebab tidak mahu nampak unggul di mata suami yang ego. Zamri cuma mahu aku jadi pengurus rumah tangga yang sekali-sekala menemani ke majlis makan malam. Waktu itu aku disuruh bersoleh rapi dan bertertib kerana membawa nama keluarga bangsawan. Di umur tiga puluh lima tahun kata Kamaliah masih belum terlambat untuk belajar. Di Barat katanya ada nenek-nenek yang belajar ijazah pertama. Aku sepatutnya meneruskan pelajaranku setelah berumah tangga kalau pun tidak dibenarkan berkerja. Kalau itu yang terjadi tentu saja di kala ini aku sudah bergelar Dr. Azizah. Dan corak hidupku tentu saja berbeza. Dr. Azizah yang berkerja dan bergaji. Bukan menunggu bebas ihsan suami. Dr. Azizah yang berhak menentukan arah hidupnya sendiri, bukan jadi perhiasan kerana muka yang cantik (*Mencari Azizah*, 2012: 17)

...

Wajah Azizah yang sama! detiknya. 'Tapi wawasannya telah berubah. Azizah baru dengan penampilan baru, arah tujuh yang baru juga,' detiknya melayan perasaan. Azizah tertawa. Entah apa yang menggelikan hati, dia sendiri kurang pasti, tetapi hatinya puas apa lega.

...

Aku ingin mencorak hidup baru. Kisah sedih emak adalah kisah lama yang tidak patut kukenang lagi, tetapi dalam sunyi sendirian dikelilingi manusia asing, minda cepat pulang ke kampung halaman, teringatkan ibu dan anak-anak tersayang. Teguhkan iman, kuatkan semangat, Azizah sekarang bukan Azizah dulu yang berpuat bergantung pada orang lain. Izinkan aku mencorak masa depanku. Aku akan jadi manusia berpelajaran tinggi dan dihormati. Aku pun ada harga diri. Harga diri? (*Mencari Azizah*, 2012: 25)

“Apa lagi yang kau mahu, Zah. Anak-anak yang sihat cerdas. Rumah besar, kereta mewah. Jangan sukarkan kerja suami. Dia pergi mencari rezeki, kau di rumah mendoakan keselamatannya. Itu sifat isteri yang solehah.” (*Mencari Azizah*, 2012: 55)

...

Yang pasti di hadapan ada perhentian terakhir. Logik akal selalu membisikkan, kalau mahu berjaya tidak perlu menoleh ke belakang lagi. Tabahkan hati menghadapi cabaran sebab rahsia hidup hari esok di tangan Allah. Betul tidaknya tindakanku, dari hati kecilku yang berhak menjadi pengadil. Orang luar bebas mentafsir kulitku. Tetapi luaran bukan gambaran tetap isi di dalam. Yang pasti aku tidak dapat membohongi hatiku sendiri. Hanya aku yang tahu sebab musababnya. Perlukah aku menceritakan kepada dunia apa juga harapanku? (*Mencari Azizah*, 2012 :279-280)

...

Aku bukan anak gadis tujuh belas tahun yang lalu. Aku wanita dewasa yang boleh berfikir baik buruknya sesuatu tindakan. Apa yang berserabut di benak ibu semuanya tidak benar. Nantilah, di suatu masa yang baik akan kuterangkan pendirianku terhadap Zamri. (*Mencari Azizah*, 2012 :374)

...

Ada kebolehan yang belum tercabar. Ya, cabaran bukan daripada Prof. Johnson di bilik kuliah, tetapi dunia luar yang pelbagai ragam dan serba aneh. Keganjilan ku anggap sebagai warna-warni kehidupan sebab aku pun tidak berhajat hendak menyeragamkan dunia. Ada ilmu yang belum diuji. Ya, benar sekali. Ijazah bukan untuk hiasan dinding! Kehebatannya apabila mampu mengatasi cabaran dunia luar. Berjaya atau tidak menyelesaikan masalah diri dan masyarakat. Dan aku tidak boleh membohongi hatiku bahawa masih ada hajat yang belum tercapai. Apakah hajat itu? Ah, terlalu banyak. Terlalu banyak hendak kusenaraikan. (Mencari Azizah, 2012 : 380)

Mega Nisaa (2005) Azmah Nordin

'Barangkali, itulah akibatnya apabila aku acuh tidak acuh daripada selamba Deng!' getus hatinya, terkilan berpanjangan. Entah mengapa, setiap kali mengingati Mega Nisaa kembali, sebutir air jernih memercik dari kelopak matanya. Bertungkus lumus pula dia cuba menguasai gelombang emosi. Namun, peluh dingin terus memercik di seluruh liang romanya. Setitik demi setitik terbit membulat dan bergulungan turun dari tubuhnya, bersama-sama serentetan peristiwa yang menggulir dating. Tidak ubah macam gelendong filem yang diputar dalam mesin projector, di layar otaknya; tentang dirinya yang pernah dijuluk gelaran anak emas Enggang Lalu dan sebagainya, pada tahun-tahun pertama membina kerjaya di agensi pengiklanan itu. (*Mega Nisaa*, 2005: 54)

Namun, entah mengapa, rasa-rasanya, suasana yang mengerikan itu seperti tidak mahu berlalu sahaja! Sesungguhnya, cukup letih dia, apabila cuba menangani dirinya yang makin mudah terkapa-kapa dalam kegugupan kesangsian yang amat dahsyat, secara bertunjang tindih - dengan cucuran air mata yang bermuara di tasik asyik nestapa, sejak hampir dua minggu yang lalu. 'Argh!' rintih hatinya oleh kelukaan dalam yang merekah basah, pada setiap pagi, apabila dia terbangun daripada tidurnya. Dia terpana, antara kelu dan keluh dalam kehangatan dakapan cinta kasih sayang saaz, si tampan nan muda bertenaga ulung itu. Saaz, diibaratkan pohon jati (atau pohon jati yang dibonsaikan - tetapi ho ho ho... bukan Ohlala bonsai yang tinggi semampai itu!) punya dedaun penuh kesetiaan, yang pada ranting-rantingnya bergantung dengan kesuburan cinta syahdu, yang akar tunjangnya memasak bumi yang teguh kukuh, bertahan biarpun berganti suasana atau bertukar cuaca, berturut tahun - masih di sisinya.

Mengingati semuanya, membuatkan dia merasakan kulit kehidupannya kenyal, kencang, lembap dengan penampilan warna sempurna, bersih daripada noda, serta hanya sedikit kerutan halus halus itu - tiba-tiba merona merah, memekar indah dan berseri-seri. Akan tetapi, tidak

mungkin Nisaa tergamak membebayangkan segala-galanya, pada dan batang pohon tampan nan muda milik Saaz itu, biarpun teruji keperkasaan fizikalnya. Sama sekali tidak mungkin.

‘Aduuuh ...! Sesungguhnya, profesion ini sangat memakan usia!’ gerutu Nisaa, terasa macam diseret dan dipaksa untuk kembali menghitung nasib dalam era persaingan bebas itu lagi. (*Mega Nisaa*, 2005: 65-66)

...

Tiada jawapan. Kain tabir slidind door itu bergerak-gerak seperti digerakkan oleh seseorang atau oleh sesuatu. Seseorang atau sesuatu sedang menghen-dapnya dari balik tabir itu! Rosnah mengulangi panggilannya lagi. Juga tiada jawapan. Dan, ketika Rosnah berasa seperti gagal, tiba-tiba dari belakang tabir pintu kaca yang bergerak-gerak, satu wajah sembap dengan mata yang melingkar lebam.

“Tan Sri ... oh-oh-oh ...!” Nisaa teragak-agak, tatapi terkejut keharuan. Seolah-olah dikunjungi oleh seseorang yang amat dikaguminya. Namun, mendadak pula dia menarik muka masam dengan sinar mata beningnya berkilat curiga.

“Saudara Nisaa ... apa khabar?” Hati-hati Rosnah menyapa dengan mesra, meskipun dilihat juga keraguan menyerap daripada riak wajah Nisaa. Terlalu banyak menyelam ke dalam dada sendiri untuk mendengar ratapan sendirilah Si Nisaa ini? Kurang tidur?

“Ooo ...! Lelaki-lelaki superangkuh (!!!) lagi ingat bahawa dengan menghantar seorang Tan Sri ke rumah saya, mereka boleh mendapat pengakuan bersalah secara rasmi daripada sayalah, ya? Pengakuan untuk mencuci dosa mereka!” dengus si wajah sembap itu. “Biar saya ulangi, sama ada mahu percaya ataupun tidak, saya tidak melakukannya. Juga, bukan saya yang membeli rantai leher kulit buaya asli, berloceng emas yang bertatah berlian itu. Apatah lagi dengan menggunakan akaun pengiklanan Enggang Lalu itu. Bukan saya. Itu fitnah belaka ... fitnah binaan pihak anda semua di Enggang Lalu!” (*Mega Nisaa*, 2005: 38)

...

“Huh! Tergamak mereka. Tergamak melakukannya setelah hampir 12 tahun aku tumpahkan seluruh tenaga dan kesetiaan ke...” Nisaa tertunduk dengan tubuhnya terhinggut dengan sedu-sedan yang menyentak-nyentak tanpa menghabiskan kata-katanya. Dan, tabir pintu itu pun bergegar-gegar dengan emosinya.

“Bertenang, Saudara Nisaa, bertenang,” pujuk Rosnah yang masih tercegat di luar grill pintu rumah teres itu, keibuan. Padahal dia sendiri agak tertekan oleh situasi yang sukar dimengerti, biarpun kewujudannya sudah jelas terbukti.

“Dan, kemudiannya, tergamak pula menyeret-libatkan kucing di kafeteria yang tidak berdosa itu dalam skandal ini! Bayangkan!” Nisaa segera mengesat muka dengan lengan bajunya. Namun, secepat itu dia menarik muka masam dan merenung Rosnah dengan sorot mata yang tajam, meninggikan suaranya. “O.K.lah, Tan Sri Rosnah, tak payahlah anda bersusah payah datang ke sini lagi, kalau sekadar berpura-pura sebagai kawan saya. Tak perlu.”

Dengarkanlah saya dulu, Saudara Nisaa.” Rosnah mencelah, selembut mungkin, sesabar mungkin terasa seperti ada kucing daripada kucing liar yang mengarkanlah saya dulu, Saudara Nisaa.”

“Tan Sri ... cuba bayangkan jika anda berada di dalam kasut saya,” pintas Nisaa yang jelas berkaki ayam, saat itu. “Tidakkan anda juga akan berasa letih, andainya setslah berulang kali dijelaskan segalanya kepada mereka di Enggang Lalu, mereka tetap buat tidak dengar juga? Sia-sia. Tak ubah macam saya menambah sebutir pasir di gurun Sahara!” tingkah Nisaa dengan matanya kembali bermanik-manik jernih. “Untuk itu, saya tak mahu lagi membicarakan apa pun atau dengan sesiapa pun lagi. Terutama sekali yang menyangkut Enggang Lalu! Cukuplah apa yang dilakukan terhadap saya, Tan Sri.” (Mega Nisaa, 2005: 38-40)

...

Resah gelisah, Nisaa melirik jarum jam di tangan lalu menggeleng lagi. Macam detik usia dan degup nafasnya, jarum jam bergerak begitu pantas. Sedangkan penonton sarannya tetap belum muncul juga, padahal setiap anggota pasukan Mega Imej sudah menunggu sejak subuh lagi. Lantas, dilunjurkan kakinya di bawah meja kamar kerja itu untuk mengurangkan ketegangan. Sebentar, Nisaa memeluk tubuhnya, mencari kehangatan. Dijenguk suasana di luar sana. Hening. Cerah. Terasa seolah-olah dia berdiri di luar sana, dan menyoroti bangunan Enggang Lalu dari lebuhraya itu. Pada pemilihan tapak yang jitu, material tempatan yang berkarakter tempatan serta rencana design yang bersih untuk membangunkan bangunan agensi itu. Bermula daripada harapan pengarah urusan merangkap pemilik Enggang Lalu yang asal itu dahulu, maka hadirilah sebuah wadah yang dapat bertahan lama dalam penampilan. Sesuai dengan semangat dan usia mereka, waktu itu. bangunan itulah diharapkan boleh menjadi wadah yang berpeluang untuk

mengembangsuburkan bisnis pengiklanan, di samping melahirgilapkan bakat para karyawannya dengan keharmonian dan keteguhan yang dalam pada setiap ruangnya.

Sayang! Keharmonian itu rupa-rupanya hanya sempat bertahan hingga tahun 1999, sebelum ghaib ditelan alaf baharu tahun 2000. Dalam detik-detik waktu yang menyentuh kesabaran dan usianya, Nisaa tertegun. Dia seakan-akan dapat melihat ikan-ikan berwarna-warna indah di tasik asyik yang menghiasi pekarangan Enggang Lalu itu; berenang dengan nafas yang selesa pada pagi nan segar, dengan rasa yang ceria. Nisaa mengeluh singkat. Sambil menyaksikan awan-gemawan yang masih meniti langit yang terbentang biru itu, mata fikirnya menoleh ke masa lalu, menyoroti bangunan Enggang Lalu yang berbentuk dua buah kubus yang berlainan saiz dan bercat putih, berlantai pualam. Kecuali bilik mesyuaratnya yang berdinding bata merah, disambungkan dengan koridor beratap genting ke bangunan utamanya, hamper keseluruhan bangunan itu berdinding kaca, dihiasi dengan pohon-pohon berbunga kecil yang berwarna-warni. Seperti terdengar bunyi daun-daun pepohon bunga, berdesir dipuput angin. Sama ada di luar atau di dalam bangunannya, sama sahaja; konsep ruang yang serba mengalir terbukanya tiada. Lebih kurang macam segelintir pihak atasan agensinya juga; berkonsep serba mengalir terbuka, jika menyangkut dengan kepentingan peribadi mereka. Jika tidak – nihil! (*Mega Nisaa*, 2005: 47-48)

...

Dan berkaki-kaki pula Nisaa mengerut kening, mengancing gigi, mengeluh singkat kerana dipagut kekecewaan. Nisaa yang bertudung litup kuning gading, dengan kebaya warna kelabu bermotif kuntum-kuntum mawar merah jambu, membaluti tubuh gebunya yang berkulit putih lagi halus mulus itu, terus resah gelisah. Nisaa yang selama seminggu yang lalu itu sering memujuk dirinya supaya sentiasa bertenang dan punya pegangan, segera memohon diri dan bingkas bangun dari kerusinya dan berjalan menuju jendela. Dari jendela, dia dapat melihat langsung ke bawah. Bangunan Enggang Lalu berdiri teguh di tepi tebing mengadang tasik asyik yang mengasyikkan pandangannya. Bibir bergincu warna darah diketap berulang kali. Raut wajahnya tegang, dan dadanya bergelombang. Tarasa amat, betapa dia bagai terperangkap dan teraba-raba di ant ara gugusan awan hitam berpanjangan di kamar kerja seperti yang dialami dalam mimpi ngerinya, kebelakangan ini.

"Kadang- kadang kan... Dato', terasa macam saya terperangkap di tengah-tengah zon mati saja.... Entah mengapa, dengan tiba-tiba saja, tiada sebarang bunyi, tiada sebarang pergerakan. Seolah-olah, segala-galanya sudah terhenti dan mati." Nisaa sempat kalaulah semangatnya itu dapat diibaratkan macam pohon beringin, maka ia adalah pohon beringin yang terkial-kial cuba

bertahan, biar diterpa pelbagai gejala alam yang mampu menghancurkan, dan terus cuba berdiri tegak dengan batang dan ranting kering yang hampir kehilangan seluruh daunnya. (*Mega Nisaa*, 2005: 64)

...

Hisy, belum lagi. Demikianlah sikap kebanyakan pihak agensi pengiklanan, malah dari dahulu lagi. Demikianlah. Hanya melihat pada subjek baru yang melekat, lalu mencariberikan penjelasan, dan berbicara tentang identiti dan citra, yang kononnya mewakili entiti manusia sebagai subjek. Bagi mereka, kebertautan antara mereka dengan kekuasaan benda (produk) sekitarnya memunculkan kekuatan lain: manusia campur produk = sublimasi manusia dalam alam benda, kononnya, boleh berperanan sebagai arkitek perilaku para pengguna. Semuanya atas nama kreativiti, mereka memberikan alasan begitu. Kononnya lagi, mereka berusaha menggali tujuan-tujuan dan definisi tentang wanita alaf baharu yang punya wawasan, sekali gus menampilkan citra agensi-agensi pengiklanan yang tersendiri lagi unik itu.

‘Kecuali Lintas Liku, dan mungkin segelintir agensi lain yang seumpamanya, tentunya!’ tegas hatinya. Untuk itu, dipastikan soal konon seperti itu, tidak berlaku di Lintas Liku. Biarpun, jelasnya, kebanyakan agensi pengiklanan, biar di mana-mana pelosok dunia pun, selagi jantainya lelaki, sikap kebanyakan karyawan bawahan atau atasan terhadap kaum wanita, sama sahaja; kelas A paling teruk! Dan, tentang Mega Imej? Hmm, itu tentunya, lain naskhah copynya, lain visualnya, lain penggambaran iklannya bukan?

“Sebagai wanita, kita jangan mahu terjebak klise. Tapi bukan bererti tidak boleh punya impian. Kalau punya impian, jangan diremehkan, sebaliknya, usahakan, pastikan impian itu jadi kenyataan. Yang penting, harus ada keyakinan diri. Bagaimanapun, harus hati-hati dan jangan mudah mahu terjerembab padahal yang muluk-muluk.” Siti Zaleha, pengarah urusan merangkap pemilik Lintas Liku yang beribu pejabat di WP Labuan yang sentiasa tampak anggun dengan busana-busana yang diperbuat daripada jenis kain yang serba mahal itu, pernah mengungkapkannya begitu kepadanya, suatu ketika dahulu. (*Mega Nisaa*, 2005: 81-82)

...

“Apa bezanya millennium dengan tahun-tahun yang lalu? Lelaki lebih pintar menghitung duit daripada sebelumnya? Tidak benar. Lelaki lebih licik mengatur strategi dalam bisnes? Tidak benar juga itu, dan dakwaan-dakwaan seperti itu lazimnya datang daripada kubu-kubu musuh agensi kita, contohnya daripada markas Enggang Lalu. He he he...yang penting, kalau kerja di Lintas Liku-

biar di cawangan mana sekalipun, kepentingan agensi ini diutamakan dulu. Kemudian kedua, baru akanya. Jangan aku dulu, baru perusahaan. Kalau itu yang berlaku, itulah petanda agensi kita ini mulai runtuh,” tambah Siti Zaleha yang jelita dan sentiasa berpenampilan elegan bak mega dewi iklan dunia sejati yang berkilau-kilauan indah itu. (*Mega Nisaa*, 2005: 83)

...

Macam keluarga Aj sendiri. Bagaimanapun, yang terpenting, pertama-tama sekali, wanita itu tentulah yang belum pernah disentuh mana-mana serigala yang berekor pendek dan berkaki dua! Pendeknya, macam selidik siasat sebelum membeli sesuatu ‘barang’ di pasaran perkahwinan terbuka. Kalau ada cacatnya barang setitik sahaja pun, ‘barang’ boleh dikembalikan. Setelah diketemukan dengan wanita yang memenuhi kriteria untuk menjadi calon isterinya, dan atas persetujuan kedua-dua belah pihak keluarga, AJ memperoleh isteri yang dijamin AJ sebagai tangan pertama yang menyentuhnya, dalam ikatan yang sah dan rasmi; sekali gus ‘didaulatkan’ sebagai penyambung zuriat AJ yang serba genius, ambitious, success dan sebagainya. (*Mega Nisaa*, 2005: 11-12)

***Syumul* (2002) Azmah Nordin**

Wanita bertubuh gempal, pemilik gerai makan yang juga pemilik radio transitor dan pemilik motorsikal pertama di kampung itu, tersentak nafas. Dia sibuk mengarahkan pembantu-pembantunya melayani para pelanggan, mencapai parang panjangnya yang terselit di belakang radio transitor kecilnya, dari meja dapur. (*Syumul*, 2002: 46)

...

Wanita yang kian gempal dan gempal....dari sehari ke sehari itu, bagaikan cuba membakar bahan lemak nental yang berlebihan dalam jasadnya....beberapa tahun itu, mereka hidup dengan amat mewah juga. Anehnya, ibu angkatnya seolah-olah lupa dengan pesanannya sendiri; meriah sejumlah besar wang pinjaman dari pihak bank, di Kota Kinabalu. Kemudian ibu angkat mengembangkan sayap, membuka kedai menjual peralatan elektronik pertama di daerah itu....Seolah-olah dengan cara menjual cara sewa beli – biarpun ramai yang tidak menjelaskan hutang daripada yang membayarnya- wanita itu cuba membina ‘jambatan kepercayaan’ antara masyarakatnya. ‘Aku sudah hilang ‘kepala’ kini, nak,’ Tapi Aku masih tak tahu apa ertinya perkataan

‘kemelesetan ekonomi negara’ itu, nak. Aku masih tak faham’ ...ibu angkat ke rahmatullah. (*Syumul*, 2002: 132-133)

...

Anak angkat arwah wanita bertubuh gempal yang kini menjadi anak angkat kepada saudara sepupu wanita itu. (*Syumul*, 2002: 133-134)

...

Lama dahulu, sewaktu kecil hingga menjelang alam remajanya, di daerah inilah dia membebaskan tenaga luar biasanya, mendaki lereng gunung bersama-sama ibu angkatnya; ibu angkat yang juga mempunyai stamina luar biasa itu, mengajarnya mengenali alam semula jadi, dan belajar mencintainya, kecuali memperkenalkan dia kepada ibu kandungnya. Akan tetapi, saat ini keindahan alam semula jadi itu tidak terkesan pula. Malah, menimbulkan semacam rasa seram campur geram dalam jiwanya. (*Syumul*, 2002: 157)

...

“Ah patutlah teruk sangat hubungan antara tenaga kerja dan pihak pentadbiran cermin besar di rumahnya, suatu ketika dahulu. Dia seperti melihat Juwairiah yang kembali melukis gambar rajah litar – lukisan yang menunjukkan fungsi,... ‘Juwairiah memang hebat,’ bisik hati Leonei yang masih terlena nyenyak di tepi jendela pesawat kapal terbang itu. Tercetus kiningannya untuk menjadi seperti Juwairiah. Wanita itu yang kelihatan sentiasa riang, radiant dan mempunyai keyakinan diri, ternyata mampu mengatasi semua masalah. (*Syumul*, 2002: 48-49)

“Benarkah seperti yang aku dengar, Juwairiah?” soal Wardah, penuh simpati.

“His! Gosip liar itu!”

“Kenapa engkau tak berpisah saja dengan dia, Juwairiah?”

“Untuk apa?”

“Untuk ketenteraman...mungkin...engkau dan anak-anakmu akan lebih bahagia lagi jika...”

“Wardah, bagiku, masalah seperti tu – jika ia benar-benar suatu kenyataan – hanya masalah remeh-temeh ...barangkali,” ujar Juwairiah, lembut. Air mukanya saya pilu. “Lagipun, aku tak punya kekuatan untuk memulakan hidup baru. Kerana seluruh kekuatan yang ada padaku, aku curahkan untuk menaikkan tarafku di matanya – dengan membina kerjaya yang lebih meyakinkan.

“Biarpun lelaki itu memandang rendah terhadap kerjayamu?”

“Hah, bukanlah itu namanya lelaki? Ah, aku tak hairan lagi. Aku tak kisah pun. Kebanyakan lelaki sama saja.”

Kecuali Syed Hakim?” soal Wardah, mengusik.

“Ya, kecuali dia. Tapi sebahagian besar lelaki yang lain – ego melebihi segala-galanya, tak mahu mengaku kalah, biarpun sudah kecundang,” Juwairiah penuh emosi. “Dan, sebagai sebahagian daripada ahli keluarganya secara mental, aku berusaha dan bersedia bertolak ansur dan kadangkala mengalah dengan kerenahnya. Kalau bukan aku yang kasihankan dia yang kini berkeadaan lumpuh begitu, siapa lagi? Lagipun, bukankah telah berulang kali aku tegaskan. Aku seorang wanita tabha. Tersangat-sangatlah tabahnya!” Lantas, Juwairiah tergelak pahit.

“Walaupun tanpa kasih sayang?” (*Syumul*, 2002: 43-44)

...

“Bukan satu masalah besar, jika ingin menerokai bidang pemasaran, jika jatina sudah memang bukan dari jenis lelaki, sebelum menerobosinya – pertama sekali, harus berani dan mempunyai sikap realistic dan optimis dengan motivasi dan tujuan yang jelas; perlu buang kerap Juwairiah tegaskan, sewaktu perhubungan persahabatan antara mereka masih terjalin mesra. (*Syumul*, 2002: 99)

“Terima kasih , nak.” Kata salah seroang pemimpin Negara yang terkemuka kepadaku dan aku sebagai anak angkat wanita bertubuh gempal itu dapat melihat kelopak mata pemimpin Negara itu dikatungi air jernih. “Lama Negara kita harapkan kemudahan perhubungan yang terancang seperti ini. Tapi hasrat kami untuk melaksanakannya sentiasa sahaja terhalang oleh sebuah pertubuhan telekomunikasi antara bangsa, nak. Sungguh, kami amat kagum dan bersyukur kerana

engkau dah Berjaya menembusi ringtangan demi rintangan yang mereka pasang secara halus, nak Tahniah dan selamat berpergian (*Syumul*, 2002: 131)

...

Tidak seperti para penumpang pesawat yang lain, Leonei yan berwajah keruh terus dan gelisah di kerusi IE itu. Badai kerushan mencengkam denyut nadinya dan amat kencang mengumbang-ambingkan jiwanya. Sudah berkali-kali dia berulang-alik ke bilik air, menjenguk ke luar jendela yang gelap-gelita, memerhatikan wajah beberapa eksekutif tertingginya yang terlentok dalam keletihan di tempat duduk masing-masing; menncari jawapan dirinya tetapi tidak menemukan apa-apa yang boleh memudarlupakan kehampaan yang memilukan dalam dirinya. 'Aku akan dapat tahu juga punca terputusnya "Microwave Communication Network dari dan pada daerah pergunungan di Bumi di Bawah Bayu itu, tidak beberapa jam lagi. Pasti! Dan, mungkin, sewaktu terkurung berjam-jam dalam penerbangan ini, system perhubungan itu telah putih. Ya, mungkin.

-Bagaimana jika harapan itu tinggal harapan saja, tapi tidak dipenuhi?

Perlukah terus berfikiran senegatif itu?' Dia menggerutu dalam hati dan kembali menghenyakkan tubuh di kerusinya.

Siapa Juwairiah, dan siapa Leonei, siapa? Matanya terus terkedip-kedip di tepi jendela itu. Ahli-ahli Jawatankankuasa Pengurusan Firma STT itu bagaikan begelintin bersama-sama langit hitam, berterbangan datang lalu macam batu meteor yang tersesat dari angkasa lepas menerobosi kaca jendela dan membersit ke arahnya; saling menghimpit dan memijak sesame sendiri. Sejurus, gambaran Erika Bacia, bekas sahabatnya dan Wardah, yang menjauhkan diri daripada perhubungan persahabatan dengannya – melayah datang. Akan tetapi, segumpal awan hitam menyerbu datang, memutuslenyapkan segala-galanya. (*Syumul*, 2002: 26-29)

...

'Perlu berehat, perlu tidur,' pujuk hatinya. Dia mesti tidur kerana hanya beberapa jam sahaja lagi, pesawat kapal terbang akan mendarat di Kota Kinabalu. Dan, perjalanan ke daerah pergunungan itu memakan masa hamper dua jam. Sebelum ke dewan Seminar CTC, dia perlu singgah di rumah di lereng bukit itu pula, untuk menanyakan khabar Farid dan Fatini, anak kembarnya yang sulung. 'Masa, itulah yang perlu di perkirakan dulu. Dan juga persediaan dari segi fizikal dan mental. Perlu!'

Sejurus, dia meringkukkan tubuhnya di sisi jendela pesawat kapal terbang itu dan memujuk dirinya agar segera tidur; tanpa menyedari dia sebenarnya akan tenggelam jauh ke dasar lautan igauannya.

Apabila tersentak bangun daripada mimpi ngerinya, dengan tiba-tiba sahaja ‘Penggait Canggih’ memikirkan dirinya seperti sedang menghadapi bakal mangsanya yang akan dipisahkan ‘kepala’ daripada jasadnya. Akan tetapi, entah mengapa, seluruh nalurinya terasa nyeri dan ngilu, seolah-olah dirinya yang sedang berhadapan dengan seorang ‘Penggait Canggih’ yang terancangh daripada yang canggih – yang mahu memangsakan dirinya dengan gelojoh dan kasar.

“Apa yang tak kena?” soalnya, perlahan. (*Syumul*, 2002: 30-31)

...

Puas dia mengetuk pintu bilik anak kembaranya yang sulung itu, barulah Fatini mahu membuka pintu. Dan, kemudian kembali menyelubungkan diri dengan telekung, di atas tikar sembahyang, tanpa menanyakan mengapa dia pulang awal, tanpa menunjukkan rasa riang akan kehadirannya dan tanpa segala-galanya; seperti lazimnya...Tiada jawapan. Sebelum ini, biar diajak ke mana pun, ...Fatini enggan ikut bersama-samanya. Memang Leonei tersinggung apabila dia mengajak Fatini menyaksikan peluncuran satelit Malsat- terutama sekali dalam musim cuti semester seperti ini, ditolak mentah-mentah olehnya. ‘Macam tak bangga dengan pencapaian dan kejayaan ibunya dalam bidang korporat! Hati Leonei membentak geram. (*Syumul*, 2002: 63)

...

‘Terukir senyuman sinisnya tiba-tiba, apabila dia terkenangkan pada pengalamannya sebagai Pelatih Jurutera bersama-sama Juwairiah, Wardah dan pelatih-pelatih lain di firma Hytech Communication dahulu; kehadiran Juwairiah macam seorang pahlawan wanita zaman silam – bersedia untuk menumpaskan lawannya kaum lelaki. Akan tetapi, lama-kelamaan semua orang tahu – *wanita itu menyelinap dengan diam-diam di bawah kolong ketenangan rumah tangganya.* (*Syumul*, 2002: 18)

‘Sayang amat sayang, ‘fikirnya. Sebaik sahaja Syed Hakim meninggalkan firma Hytech Communication untuk bertugas sebagai pengerusi berdahari bagi pihak kerajaan negeri dahulu – tugas ‘memberikan perangsang’ kepada Juwairiah, telah diambil alih oleh Dato’ Bahrin, seperti tidak tangguh-tangguh lagi.

Jangan biarkan orang bawahanmu terlalu rapat dan bersasa selesa denganmu, nak. Nanti engkau terjebak dalam emosi dan masalah remeh-remeh mereka. Sentiasa lakukan sesuatu yang bertentangan dengan apa yang mereka harapkan. Sentiasa biarkan mereka tertanya-tanya dan berwasapada, serta gerun kepadamu.’ Dato Bahrin pernah menasihatkannya, seperti itu. “Macam mereka takut kepada ‘Pengait’...Ya, Pengait Canggih’. (Syumul, 2002: 135)

...

“Kerana itulah bapa tak melantik Juwairiah mengambil alih jawatan yang dikosongkan oleh Syed Hakim? soal Erika, suatu hari. “Sebaliknya melantik eksekutif lelaki yang lebih junior daripada Juwairiah?”

“Juwairiah masih muda, masih banyak pulang untuk mengembangkan sayap dan mencari ilmu di firma kita.” (Syumul, 2002: 135)

...

“Juwairiah juga hanya seorang wanita, bukan?” soal Erika, tersenyum sinis penuh erti.

“Hei, aku bukan anti kaum wanita. Aku senang menggunakankemampuan mereka,” kata Dato’ Bahrin dan cecepat itu, dia memperbaiki ketelanjurannya. “Dan sebagai bukti, aku akan serahkan singgah-sanaku kepadamu, Erika...seperti yang tercatat dalam surat wasiatku. (Syumul, 2002: 135-136)

...

“Sayang, amat ‘sayang’, keluh hati Erika. Nikmat kemanisan yang diharapkan dapat dituai daripada kepimpinan pengganti Syed Hakim itu, ternyata tidak terpenuhi seperti sewajarnya. Darjat kualiti kepimpinan Syed Hakim yang diturunkan kepada Juwairiah itu amat berbeza daripada Presiden firma Hytech Communication baharu yang dilantik oleh Dato’ Bahrin itu untuk

menggantikannya. Mahu tidak mahu, demi kelangsungan hidup firma Hytech Communication Dato' Bahrin terpaksa memandang ke arah Juwairiah. Mungkin, kerana Juwairiah berurusan terlalu agresif; bapaku mati setahun kemudian – setelah melantik Juwairiah sebagai Presiden firma Hytech Communication itu. (*Syumul*, 2002: 136)

...

-Pengecut.

Keadaannya sama seperti apabila Wardah tidak tergemak menyalahkan Sovisir yang dinaikkan pangkat ke jawatan ketua jurutera – yang kemudian melayakkan Sovisir bertugas di luar Negara – jawatan yang sepatutnya menjadi milik Wardah. Sovisir masih hijau, malah dua belas tahun lebih muda daripadanya. Masih belum melalui pahit muang kehidupan dalam dunia korporat. Dan, Wardah sedar, kesalahan itu sebenarnya, semuanya berpunca daripada kesilapannya. Masalahnya, selama ini aku terlalu pecayakan Hadzim!' (*Syumul*, 2002: 41)

...

“His! Sudahlah bodoh, degil pula. Tidak mahu dengar nasihat orang yang lebih matang!” Ragesvary pernah menghinanya begitu, dan langsung menjauhinya begitu, dan langsung menjauhinya yang kemudiannya dituruni oleh eksekutif-eksekutif lain yang berpuak dengan wanita itu. (*Syumul*, 2002: 42)

...

Wardah akui, dia sungguh menyesal kerana tidak mendengar nasihat Ragesvary, dan kegagalannya itu banyak meninggalkan kesan negative kepada dirinya. Tambahan lagi, permohonannya untuk ditukarkan ke stesen STT di Kota Belud itu, diluluskan pula oleh Hadzim sendiri. Dan entah mengapa, ***segala disiplin diri yang menjadi kunci kejayaannya*** hingga dia memperoleh ijazah dalam jurusan kejuruteraan elektronik – lenyap entak ke mana. Banyak bekas pengawal keselamatan di kilang papan dan ibunya, bekas pembantu kantin sekolah rendah yang memerlukan wang belanja bulanan daripadanya – hilang daripada ingatannya dengan tiba-tiba. Leteran Salwa yang menunggu keputusan SPM dan sengaja ‘menumpangkan’ dirinya rumah sewa milik Wardah,

melererinya tidak sudah-sudah. Setelah hampir setahun mengundurkan diri daripada reality – dengan mengizinkan dirinya dibelenggui perasaan rendah diri yang amat sangat oleh kata-kata Ragesvary, dia berhendapat; ‘kebolehan dan ilmu yang ada padaku, tidak ubah dengan jurutera-jurutera lain di Firma STT itu – sama ada yang baharu mahupun yang veteran.’ (*Syumul*, 2002: 42-43)

...

Aku – seorang wanita tabah! Tersangat-sangatlah tabahnya aku! tegas hatinya. Beberapa ketika dia tergelak sendirian. Tergelak pahit. Kata-kata memujuk diri seperti itu, pernah diucapkan oleh Juwairiah apabila dia bertanyakan tentang keadaan rumah tangga wanita itu. Rumah tangga yang baru beberapa tahun dibina bersama-sama lelaki muafak yang berketurunan Serani itu – khabarnya sering berantakan. Tentang suami Juwairiah yang terperangkap dalam kulumpuhan setelah kemalangan jalan raya dalam keadaan mabuk dan panas baran itu; ditemui pengsan dalam kenderaan bersama-sama salah seorang kekasih terbaharunya. (*Syumul*, 2002: 43)

...

Hampir tergelak Wardah mengingati perbualan dengan Juwairiah yang ketika itu sama-sama masih berstatus sebagai pelatih jurutera di firma Hytech Communication. Sayang, terasa pula betapa wanita itu yang kini menduduki tangga teratas di firma STT, bagaikan turut menjadi ‘ego’, macam lelaki-lelaki dikatakan ego itu dahulu. Hingga jarang meluangkan masa untuk bertergur sapa dengan Wardah, sahabatnya. Lebih tepat, bekas sahabat saja. Antara aku dan Juwairiah dan Erika Bacia Bahrin, jarak permisah kepada perhubungan persahabatan yang pernah terjalin terlalu jauh kini – adalah status mereka! (*Syumul*, 2002: 44-45)

...

Wardah mengeluh singkat, menepis kenangan pahit itu ke tepi dan kini menatap wajah Juwairiah yang bagai ingin memberi ceramah tentang sikapnya yang terlalu serius itu; seolah-olah mahu memadam kenangan perbualan mereka tentang temu bual dengan penolong pengurus di sebuah hotel murahan sebulan yang lalu. (*Syumul*, 2002: 84)

...

Membuatkan Wardah sering kaget. Terasa kadang-kadang dia berhadapan dengan dua manusia sekali gus. Seorang, Juwairiah yang bersifat pasif dan agak antisosial bagaikan keterlibatan

jangka panjang demi organisasi, kesetiaan, sumbangan dari saat ke saat – hanyalah suatu keterpaksaan. Sementara seorang lagi, Juwairiah yang bersifat agresif, amat bijak lagi mesra apabila berkomunikasi; seronok menghadapi cabaran demi cabaran dalam perniagaan korporat dan ini diikuti dengan kejayaan Juwairiah yang terus meggilap namanya menanjak ke mercu jawatan kepresidenan di Firma Hytech Communication – hinggalah dia dipecat oleh Erika sendiri!

“Sebagai seorang sahabat, wajar awak ikut bersama-sama saya bertugas di firma Syumul Teknologi Tinggi,” ajak Juwairiah, buat yang entah ke berapa kalinya. (*Syumul*, 2002: 87)

...

Wardah ternganga dibantai geram bercampur benci juga bercampuru rindu yang tidak bertepi. ‘Apakah yang dapat kulakukan sekarang? Perlukah aku terus terpinga kebodoh-bodohan di stesen ini?’ Lalu dia beranggapan amatlah wajar dia menjalankan tugas pertamanya sewaktu memandu Landcruiser milik firma STT itu tadi; melapor diri kepada Sovisir yang kononnya terut berada di daerah pergunungan itu. (*Syumul*: 2002: 95)

...

“Jadi, engkakah wanita tolol yang.....

‘Jahanam! Jahanam! Orang yang mempunyai kuasa itu kira dirinya siapa? Yang maha kuasa? Tuhan? Bentak hati Sovisir, buat entah yang ke berapa kalinya, Dia tidak sanggup menyembah orang yang mempunyai kuasa itu, biarpun melewati gagang telefon itu. Tidak lagi Bairkan Peludikan! (*Syumul*, 2002: 7-8)

...

Bukanlah itu yang engkau inginkan wahai Sovisirku sayang, lari dari paluan gong itu?

‘Entahlah’ keluh hatinya. Sesungguhnya, dia sudah tidak pasti lagi. Mungkin dia harus pergi lebih jauh dari sini. Puas sudah dia merayau sejak senja semalam, terasa sangat dunia ini sempit. Sukar ia bernafas. (*Syumul*, 2002: 8)

...

Padahal, Sovisir sudah puas berusaha dan amat professional – sebelum melakukan keterlanjuran kata ketika diwawancara oleh media massa negara asing, yang disiarkan secara

langsung di seluruh dunia....pada petang semalam. Wawancara tentang Seminar CTC yang diadakan di daerah pergunungan itu tentang mengapa Microwave Communication Network Di Bumi di Bawah Bayu itu tidak berfungsi. Ekoran daripada keterlanjuran itu, dia yang tidak berupaya membentur teguran sinis yang bergelora, soalan-soalan menggila daripada sanak saudara kepada para perwakilan antarabangsa yang menyertai seminar itu, lalu dia melarikan diri di tengah-tengah bandar raya Hong Kong itu. (*Syumul*, 2002: 9)

Kini Sovisir, wanita kelahiran Keningau, Malaysia Timur, 28 tahun yang lalu, mengeluh singkat. Sayu tiba-tiba hatinya, mengenangkan ibu yang jauh dan juga...

- Sengaja menjauh daripada ibumu, maksudmu?

...jauh daripada sanak saudara dan handai taulan...(*Syumul*, 2002: 10)

Terlalu emosional. Terlalu keperempuanan. Terlalu lemah (*Syumul*, 2002: 12)

...

Dan beberapa orang peguam mereka, turut berbicara dan bergelut dengan konsep-konsep, teori-teori, dan aliran-aliran. Semuanya bagaikan ahli komunikasi satelit yang mahir dengan permainan atau business games di ruang angkasa. Semuanya yang tampil dengan Pierre Cardin, Dunhill, Gucci, Piaget dan sebagainya itu- seperti sulit ditandingi; tetapi semuanya kosong. Perbincangan berlingkar pada satu pokok, iaitu 3M – Money, man, material. Sovisir merasakan betapa mengelirukan apabila berada bersama-sama orang-orang yang mempunyai kuasa yang lebih menekankan tentang 2M – Money and material, dan macam lupa pada kepentingan ‘M’ yang ketiga. (*Syumul*, 2002: 189)

“Sovisir”! Panggil seseorang sayup-sayup di kejauhan.

“Suara siapakah itu? Suara ibukah itu...?” soal hatinya, kesayuan. Dia sedar juga, pengumuman yang dibuatnya secara terlanjur di bumi jajahan British tempoh hari....Dan selama ini, aku tak pernah mempercayai biar sesiapa pun, kenapa harus aku bina ‘jambatan kepercayaan’ atau sambut ‘jambatan kepercayaan’ yang Juwairiah bina untukku? Kenapa harus aku?’ (*Syumul*, 2002: 211)

***Facing the harbor*, (2010), Zurinah Hassan**

Melahirkanmu anakku
 adalah melahirkan kembali diriku
 suatu kejadian yang mengalahkan keajaiban
 duhai... semakin kalah aku dengan ketakjuban.
 Rasanya aku perlu meminta maaf
 Mengheretmu kepada dunia
 Dan tidak dapat menjanjikan apa-apa
 Sekadar catatan dari kesilapan-kesilapanku
 Yang mengajar
 Bahawa harta seorang perempuan adalah namanya
 Peryelambat seorang perempuan adalah imannya.
 Anakku ciptaan yang Maha Besar
 Kita adalah kecil
 Tetapi jangan sekali-kali.
 Memperkecilkan diri sendiri.
 Kelahirkan anakku
 Melahirkan kembali diriku.
 (*Facing the Harbour*, 2010: p.65)

อ้างอิงในวิทยานิพนธ์หน้า 220

Seketika Terkenanag padamu Mama
 Mama
 Jiga aku tidak kembali
 Jangan ditanya tentang cinta
 Hari esok
 Terlalu banyak meminta.
 Aku telah meninggalkan mamaku
 Dan kau telah menyerahkan anakmu
 Kerana kita adalah milik waktu
 Yang tidak merelakan air mata.
 (*Facing the harbour*, 2010: 65)

Cerita tanpa Nostalgia

Pernah juga aku mendengar
Mama dan ayah bercerita
Tentang masa kecil mereka
Tentang kampung nan jauh di mata
Bersama nenek, atuk and moyang
Yang penyayang
mendodoikan mereka
dengan nazam dan buaian
kiranya masa kecil mereka
padang luas nostalgia
taman rimbun kenangan

Pernah kudengar
Kata orang dewasa
Zaman kanak-kanak
adalah waktu paling bahagia
dalam hidup setiap manusia

Aku mendengar dan memikir sendiri
bila aku dewasa kelak,
apakha yang akan kuceritakan
kepada anak-anak?
Tidak, aku tidak akan bercerita apa-apa
bahkan aku mungkin tidak akan menyebut
perihal masa kecilku
biar menjadi gambar-gambar yang pecah
setiap pagi adik menangis
dan mama dengan resah
menolaknyanya
ke dukungan pembantu rumah
yang kerap pula berubah.

Aku tidak mahu mengenang

suara ayah yang garang
 menyuruh kami diam
 ketika dia terpaku di hadapan
 rancangan kegemaran.

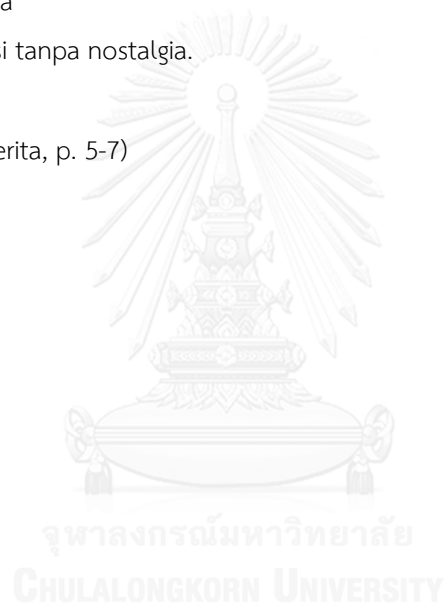
Tidak perlu kuingat
 suara bibik yang mengherdik
 menghalau aku dan adik ke bilik
 berjam-jam tidak berani keluar
 sedihnya bila adik menggeletar,
 “kakak adik lapar.”

Tapi kami tidak berani meminta
 hanya berdoa mama akan tiba.
 namun seperti biasa
 telefon berdeing mama di talian
 ada mesyuarat yang berpanjangan
 atau Federal Highway sesak lagi
 hampir setiap hari.

Untuk apa bercerita tentang pagi yang riang
 aku diumumkan penerima hadiah cemerlang
 sungguh lama menunggu mama pulang
 dan sekurjur mendengar kereta di halaman
 aku berlarian menghulurkan surat jemputan
 ibu dan ayah memelukku dan memuji,
 anak bijak anak kebanggaan.
 Aku gembira sehingga malamnya
 Terdengar ayah berkata.
 “Mama sajalah pergi.
 Hari itu saya jumpa Menteri.
 Bukan senang mendapat temu janji,”
 Dan mama membalas suaranya keras,
 “Selalu saya sahaja ke sekolah,

Selalu saya saja yang mengalah
menanggung kerja berkorban apa saja
terjelas prestasi
tak pernah dihargai.”
Mereka terus bertengkar
aku tak sanggup mendengar
kejayaanku tidak membawa kebahagiaan
tetapi satu bebanan.
Hari demi hari
kami tidak sempat bermanja
dan akan dewasa
menjadi generasi tanpa nostalgia.

(Cerita Dalam Cerita, p. 5-7)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวนารีมา แสงวิมาน เกิดเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2523 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2548 จากนั้นจึงศึกษาต่อระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ และสำเร็จการศึกษาในปี 2559 ขณะนี้ประกอบอาชีพอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

